

Suomen osuus-toiminta ja Pellervo

1899–1909

2/X

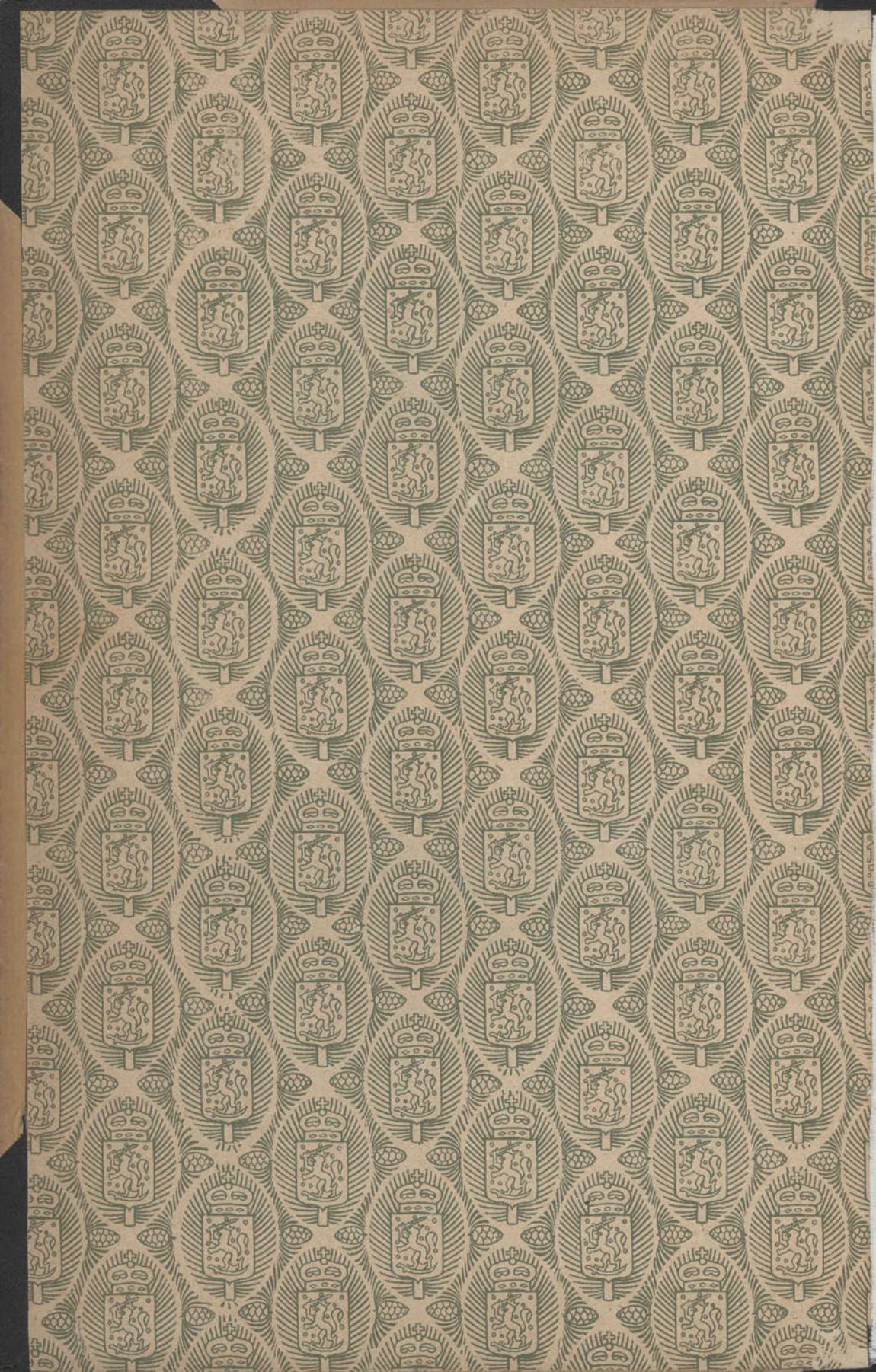

Y. R. Mäkinen

SUOMEN OSUUSTOIMINTALIIKE

JA

PELLERVO-SEURA

1899 $\frac{2}{X}$ 1909

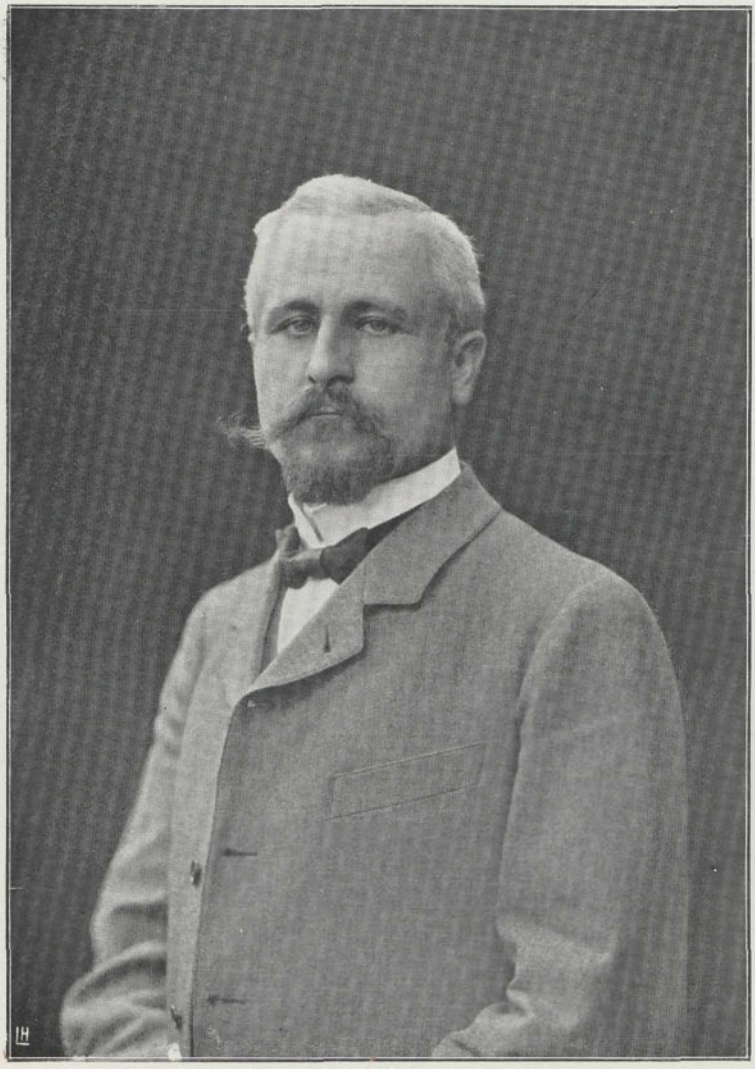

HANNES GEBHARD

Pellervo-Seuran perustaja ja puheenjohtaja 1899–

SUOMEN OSUUSTOIMINTALIIKE

JA

PELLERVO-SEURA

1899 $\frac{2}{X}$ 1909

PELLERVO-SEURAN JUHLAJULKAISU

HELSINKI 1909
PELLERVO-SEURA

TOIMITUS:

O. E. Tudeer
Hedvig Gebhard
Eemeli Kirvelä
Eino Mela

HELSINKI
OSAKEYHTIÖ LILIUS & HERTZBERG
1909

SISÄLLYS:

Siv.

Sisällysluettelo v
Kuvien, karttojen ja diagrammien luettelo vii
Tekijäin luettelo x

SISÄLLYSLUETTELO.

OSUUSTOIMINNASTA YLEENSÄ

Julian Serlachius	Osuustoiminnan päämäärä	1
Onni Karhunen	Pellervo-Seura ja Suomen osuustoimintaliike kymmenvuotias	7
Hannes Gebhard	Liikkeemme syntymäajoilta	35
Topi Kallio	Suomen osuustoiminta v. 1907, verrattuna asukaslukuun	62
Eemeli Kirvelä	Pellervo-lehti vuosina 1899—1909	121
Uuno Brander	Osuustoiminta ja maatalouskoulut ..	138
Eino Mela	Osuustoiminta ja kansanopisto	144
J. A. Vihervä	Perustusta lujittamaan!	150
Erkki Peltonen	Kelpaako suomalainen osuustoimintaan?	156
A. Schildt	Osuustoiminta ja puolue-elämä	161
Hedvig Gebhard	Naiset ja osuustoiminta	164

OSUUSMEIJEREISTÄ

F. M. Pitkäniemi	Voinoteeraukset $^{1}/_{1}$ 1907—$^{30}/_{6}$ 1909	188
Otto P. Pehkonen	Mitä eripuraisuus osuusmeijerialalla maksaa	196
Vilho Oksanen	Kauvatsan osuusmeijeri vuosina 1887—1908	208
Otto Kotilainen	Rasivaaran osuusmeijerin synty ja vaikutus	214
Lauri Hirsjärvi	Piirteitä Tyrvään Lopen-Salon osuusmeijerin synnystä ja vaikutuksesta	226
Åke Lönnberg	Kokemuksia	233
F. M. Pitkäniemi	Voinvientiosuusliike Valio	237

OSUUSKASSOISTA

		Siv.
Viktor Fagerström	Maanviljelysseurat ja osuuskassat yhteistoimintaan!	244
Vilho Heikura	Osuuskassojen vaikutus jäsentensä maatalousoloihin	261
K. W. Lindgren	Eräs uudisasukas eli mitä osuuskassan rahoilla voi saada aikaan	282
Suomussalmelainen	Nälkämaan osuuskassa	288
Yrjö Kontuniemi	Osuuskassojen Keskuslainarahasto	298

OSUUSKAUPOISTA

Kaarlo Arola	Katsaus jäsenten vastuumäärän kehitykseen osuuskaupoissamme	310
Arvi Hyttinen	Piirteitä Suomen osuuskauppaliikkeen järjestäytymishistoriasta	326
Otto Karhi	Suomen suurin osuuskauppa	336
Matti Olli	Huittisten osuuskaupan synty ja toiminta	350
W. A. Lavonius	Keskuskunnan alkutaipaleelta	361
Jalmari Sahlbom	Keskuskunta viisivuotias	375

MUUSTA YHTEIS- JA OSUUSTOIMINNASTA

Östen Elfving	Suomen ensimäiset maanosto-osuuskunnat	397
J. E. Antila	»Oma tupa — oma lupa»	410
S. A. Sohlman	Pellervo-Seura yksityismetsätalouden edistäjänä	413
Onni Hallstén	Eläinvakuutusyhdistysten toiminnasta	425
Hannes Nylander	Osuustoiminnan pientareelta	431
Oskar Rosenqvist	Saaristolaiskalastajien osuuskunta	438
Juuse Rahola	Leivinsuon sammalpehkuosuuskunta	454
J. H. Vennola	Osuusliike Elanto. Suomen suurin leipomo	461
A. Ensio	Osmola. Ylioppilaitten osuusruokala	482
Arvo Haveri	Pellervon Välitysliike ja Keskusosuusliike Hankkija	494

PAIKALLINEN OSUUSTOIMINTA

Akseli Sarjakoski	Yhteistoimintaliikkeen kehitys ja sen vaikutus Nummen pitäjän (U. l.) taloudellisiin oloihin	512
Harald Bengelsdorff	Merkkiaika Pornaisten pitäjässä	528
J. A. Vihervä	Osuustoimintaolot Kiikalan pitäjässä	532
A. Tanttu	Tervehdys Savosta	538

Siv.

FRANS A. SALOJÄRVI Osuustoiminnan voittokulku Kangasniemellä 542
BR. GRANIT-ILMONIEMI Ensimäiset osuustoimintaliikkeet Kuopiossa 546
A. ROOS Osuustoiminta Kiuruvedellä 551

LIITTEITÄ

I HENKILÖTIETOJA
Pellervo:
Pellervo-Seuran johtokunnan jäsenet vuosina 1899—1909 569
Pellervo-Seuran virkamiehistö vuosina 1899—1909 570
Pellervon päivien esitelmänpitäjät..... 574
Keskusliikkeitten hallintokunnat v. 1909 577
II OSUUSTOIMINTAJÄRJESTÖJEN VUOSINA 1899—1909 JULKAISEMAA KIRJALLISUUTTA
Pellervo-Seuran julkaisemaa kirjallisuutta 579
Osuuskauppojen Keskuskunnan julkaisemaa kirjallisuutta 587
III SUOMEN OSUUSTOIMINTA hallintopiirittäin vuosina 1905 ja 1907..... 590
IV 6 DIAGRAMMIA, jotka esittävät Suomen osuuskuntien lukua, jäsenmäärää ja liikevaihtoa, tehnyt A. E. TUDEER 598
V KARTTA, joka esittää Suomen osuuskunnat 30. 6. 1909

KUVIEN, KARTTOJEN JA DIAGRAMMIEN LUETTELO:

ERI LEHDILLÄ OLEVAT KUVAT JA KARTAT

Pellervo-Seura:
Hannes Gebhard ..... Etulehdellä
Pellervon johtokunnan huone ..... 16—17
Pellervon toimistohuone 1. 2. 3..... 16—17
Pellervo-Seuran johtomiehiä 1899—1909 ..... 16—17
Pellervo-Seuran sihteerit 1899—1909 ..... 16—17
Pellervon sihteerin huone..... 16—17
Pellervo-Seuran virkailijoita 1899—1909 ..... 32—33
Pellervon päiviltä huhtikuun 5—7 p:nä v. 1904 ..... 32—33

Siv.

Pellervon osasto Kuopion maanviljelysnäyttelyssä v. 1906 1 & 2 ..... 32—33
Suomen osuuskuntain jäsenmäärä kihlakunnittain ja kaupungittain v. 1905 ja 1907 ..... 80—81
Suomen osuustoiminnallinen liikevaihto kihlakunnittain ja kaupungittain v. 1905 ja 1907 ..... 112—113
Pellervo-Seura:
Pellervo-lehden toimittajat 1899—1909 ..... 128—129
Pellervo-lehden toimitushuone ..... 128—129
Pellervon varastohuone ..... 128—129
Voinvientiosuusliike Valio r. l.:
Hallintoneuvoston puheenjohtaja sekä hallitus .... 240—241
Valion konttorihuoneet ..... 240—241
Valion talo Hangossa ..... 240—241
Osuuskassojen Keskuslainarahasto O. Y.:
Hallintoneuvoston puheenjohtaja sekä hallitus .... 304—305
Keskuslainarahaston konttorihuone ..... 304—305
Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r. l.:
Hallintoneuvoston kaksi viimeisintä puheenjohtajaa sekä johtokunta ..... 384—385
Keskuskunnan johtokunnan huone ..... 384—385
Keskuskunnan konttorihuone ..... 384—385
Keskusosuusliike Hankkija r. l.:
Hallintoneuvoston puheenjohtaja sekä johtokunta .. 496—497
Hankkijan johtokunnan huone ..... 496—497
Hankkijan konttorihuoneet ..... 496—497

TEKSTIIN PAINETUT KUVAT JA DIAGRAMMIT:

Voinhintanoteeraus v. 1907 ja v. 1908 189
Voinhintanoteeraus v. 1909 190
Kauvatsan osuusmeijeri (2 kuvaa) 210, 211
Rasivaaran osuusmeijeri 222
Lopen-Salon osuusmeijeri (2 kuvaa) 228, 230
Valion voinmaistajaiset 242
Mikko Hirvosen asuma maatupa 284
Mikko Hirvosen mökki ja karja 285
Suomen osuuskauppojen VI:s edustajakokous Turussa v. 1908 333
Oulun osuuskauppa 338
Oulun pääkaupan sekatavaramyymälä 339
Oulun osuuskaupan lihamyymälä 340
Oulun osuuskaupan leipämyymälä 341
Huittisten osuuskaupan talo 353
Huittisten osuuskaupan myymälä (2 kuvaa) 355, 356

Siv.
Osuuskauppojen ensi edustajakokous v. 1903 362
Keskuskunnan toimisto ja henkilökunta tavaraliikkeen alkaessa 365
Fabianinkadulla sijainnut Keskuskunnan liikehuoneusto 374
Keskuskunnan väliaikainen toimisto Rauhankadulla 382
Keskuskunnan neuvontatoimisto 385
Keskuskunnan luotto-osasto 387
Maanosto-osuuskunnan pikkutalo Vääräkoskella Viipurin pit. 399
Pikkutalo Vääräkoskella 400
Rakenteella oleva pikkutalo Vääräkoskella v. 1908 403
Vääräkosken tilan metsittyneet peltomaat v. 1908 404
Keskentekoinen pikkutalo Vääräkoskella 406
Pikkutalo Vääräkoskella (2 kuvaa) 407
Länsi-Suomen Karjanjalostusyhdistyksen sonni »Koitto» Mustialassa v. 1907 432
L. S. K:n lehmiä näyttelyssä Uudellamaalla 433
Itä-Suomen Karjanjalostusyhdistyksen sonni n:o 112 »Teuvo» jälkeläisineen 435
I. S. K:n sonni n:o 8 »Oiva» 436
I. S. K:n lehmä n:o 26 »Mansikki» 437
Leivinsuon suurin lato, nostettua turvetta ja raidetie 456
Leivinsuo kuivauslatoineen; vasemmalla tehdas 457
Leivinsuon tehtaan hienonnuskone, punttauslaitos ja nostokone 458
Elannon leipomorakennus 463
Elannon leipomo (2 kuvaa) 465, 467
Elannon kahvila Mikonkadun 8:ssa 475
Elannon myymälä 479
Osmolan ruokasali Ylioppilastalolla 489
Osmolan keittiö Ylioppilastalolla 490
Hankkijan pääkonttori 503
Hankkijan Malmilla oleva varastohuone (2 kuvaa) 507, 508
Nummen osuusmeijeri (2 kuvaa) 517, 519
Pornaisten osuusmeijeri (2 kuvaa) 530
Kiikalan osuusmeijeri sisäitä 534
Kangasniemen osuuskauppa 544
Kuopion Kansalliskauppa 547
Kuopion osuusmeijeri (2 kuvaa) 549
Kiuruveden pitäjän osuuskuntapiirit 552

TEKIJÄIN LUETTELO:

Siv.

ANTILA, J. E., maanviljelijä, osuuskassan hoitaja, Ilmajoki 410
AROLA, KAARLO, Pellervo-Seuran osuuskauppakonsulentti, Helsinki 310
BENGELSDORFF, HARALD, kamreeri, Helsinki 528
BRANDER, UUNO, Maanviljelyshallituksen ylitarkastaja, Helsinki 138
ELFVING, ÖSTEN, Valtion asutustarkastaja, Helsinki 397
ENSIO, A., Osmolan toimitusjohtaja, Helsinki 482
FAGERSTRÖM, VIKTOR, agronomi, Keskuslainarahaston apulaisjohtaja, Helsinki 244
GEBHARD, HANNES, professori, Pellervo-Seuran johtokunnan puheenjohtaja, Helsinki 35
GEBHARD, HEDVIG, rouva, Helsinki 164
GRANIT-ILMONIEMI, BRUNO, fil. maisteri, kollega, osuusmeijerin isännöitsijä, Kuopio 546
HALLSTÉN, ONNI, fil. maisteri, vakuutustarkastaja, Helsinki 425
HAVERI, ARVO, fil. maisteri, hovioik. ausk., Hankkijan johtaja, Helsinki 494
HEIKURA, VILHO, ylioppilas, Nurmes 261
HIRSJÄRVI, LAURI, osuusmeijerin isännöitsijä, Tyrvää 226
HYTTINEN, ARVI, »Yhteishyvän» toimittaja, Helsinki 326
KALLIO, TOPI, fil. kand., Jyväskylä 62
KARHI, OTTO, maanviljelijä, osuuskaupan hallituksen puheenjohtaja, Oulu 336
KARHUNEN, ONNI, lakit. kand., Pellervo-Seuran sihteeri, Helsinki 7
KIRVELÄ, EEMELI, agronomi, Pellervo-lehden toimittaja, Vihti .. 121
KONTUNIEMI, YRJÖ, kauppaopiston opettaja, Raahe 298
KOTILAINEN, OTTO, Pohjois-Karjalan meijeriliiton sihteeri, Joensuu 214
LAVONIUS, W. A., Henkivak.yhtiö »Suomen» toimitusjohtaja, Keskuskunnan valtuutettu, Helsinki 361
LINDGREN, K. W., kansak. op., osuuskassan hoitaja, Jaakkima .. 282
LÖNNBERG, ÅKE, agronomi, Elimäki 233
MELA, EINO, fil. maisteri, Helsinki 144
NYLANDER, HANNES, Maanviljelyshallituksen ylitarkastaja, Helsinki 431
OLLI, MATTI, osuuskaupan hoitaja, Huittinen 350
OKSANEN, VILHO, kansak. op., osuusmeijerien isännöitsijä, Kauvatsa 208
PEHKONEN, OTTO P., agronomi, Pellervo-Seuran meijerikonsulentti, Helsinki 196
PELTONEN, ERKKI, kansakoulun opettaja, Nurmes 156
PITKÄNIEMI, F. M., fil. tohtori, Valion toimitusjohtaja, Hanko 188, 237
RAHOLA, JUUSE, maanviljelysseuran neuvoja, Tyrvää 454
ROOS, A., Pellervo-Seuran konsulentti, Kuopio 551
ROSENQVIST, OSKAR, fil. tohtori, kauppaopiston johtaja, Helsinki 438

Siv.
SAHLBOM, JALMARI, Keskuskunnan toimitusjohtaja, Helsinki 375
SALOJÄRVI, FRANS A., kansak. op., osuuskassan hoitaja, Kangasniemi 542
SARJAKOSKI, AKSELI, maanviljelijä, osuusmeijerin isännöitsijä, Nummi (U. l.) 512
SCHILDT, A., tilanomistaja, osuuskassan hoitaja, Jyväskylä 161
SERLACHIUS, JULIAN, senaattori, Keskuslainarahaston hallintoneuvoston puheenjohtaja, Helsinki 1
SOHLMAN, S. A., Pellervo-Seuran metsäkonsulentti, Helsinki 413
SUOMUSSALMELAINEN, Suomussalmi 288
TANTTU, A., maanviljelijä, osuuskassan hallituksen puheenjohtaja, Hirvensalmi 538
TUDEER, A. E., fil. kand., Suomen Osuustoimintalehden toimitussihteeri, Helsinki 598
VENNOLA, J. H., professori, Elannon hallintoneuvoston puheenjohtaja, Helsinki 461
VIHERVÄ, J. A., kansak. op., osuusmeijerin isännöitsijä, Kiikala 150, 532

Osuustoiminnan päämäärä.

Niihin yhteiskuntaelämän ilmiöihin, joiden voidaan sanoa kuvastavan nykyisen ajan luonnetta, kuuluvat muiden muassa lukuisat ja laajat yhdistymät eli yhteenliittymiset. Pohjaltaan ei niissä kyllä ole mitään uutta. Myöskin menneinä aikoina on aivan samanlaisia ilmiöitä ollut nähtävänä.

Milloin jonkin henkisen tai taloudellisen pyrinnön suojaaminen tai edistäminen on osottautunut välttämättömäksi, mutta samalla niin vaikeaksi, että yksityiset henkilöt eivät erikseen toimien ole siihen kyenneet, silloin ovat he liittyneet yhteen *yhteisin voimin* varjellakseen tai auttaakseen tätä pyrintöä. Mutta samoinkuin toiselta puolen olosuhteet, toiselta puolen pyrinnöt ja keinot niiden toteuttamiseksi ovat vuosisatain kuluessa vaihdelleet, samoin ovat yhdistymätkin tauonneet olemasta; onpa tullut aikoja, jolloin koko yhdistymisaate on näyttänyt vain heikkoja elonmerkkejä, seuraavana aikana taas uuteen eloon virkistyäkseen. Voimmepa sanoa, että kukin aikakausi antaa yhteenliittymisten muodolle ja suunnalle juuri sen ajan erikoisen leiman.

Myöskin osuustoiminta-aatteella on vanhat juuret. Eikä suinkaan ole vain sattumaa, että se tietoisin voimin on astunut

esiin juuri nykyään. Tämä aika asettaa näet taloudelliselle toiminnalle tehtäviä, jotka voidaan suorittaa vain suurten pääomien avulla ja on sentähden synnyttänyt osakeyhtiöitä, jotka usein mahtavan suurina kokoavat lukemattomiin käsiin jakautuneet pikkupääomat, voidakseen, ne yksiin käsiin yhdistämällä, saada aikaan sen työn, mikä muuten olisi jäänyt tekemättä. Aivan johdonmukaista on, että menetellään samalla tavoin siihen luotonvakuuteen nähden, jonka monien yksityisten varat ja heidän työvoimansa tarjoavat, niin vähäpätöiset kuin nämä kukin erikseen voivat ollakin. Yhdistämällä useat sellaiset varat ja työvoimat yhdeksi, saadaan nimittäin aikaan luotonperusta, jonka nojalla osanottajat pääsevät elinkeinonsa harjoittamisessa ja yleensä toimeentulon hankinnassa nauttimaan samoja etuja, jotka yhteenkoottuun suureen pääomaan liittynyt taloudellinen voima takaa.

Osuustoiminta ei suinkaan ole pääomien vihollinen. Päinvastoin sen itsensäkin täytyy, mikäli se on tervettä, johtaa pääoman kokoamiseen. Erikoista osuustoiminnalle on tässä kohden vain se, että pääoman muodostuminen on osanottajien oman työn suoranainen tulos, koskapa osuustoiminta, vähentämällä heidän tuotantonsa tai kulutuksensa kustannuksia, tai lisäämällä heidän tuotantonsa arvoa taikka antamalla heille tarvittavaa luottoa, vain synnyttää ne edellytykset, joita ilman he eivät olisi voineet pääomaa koota. Mutta juuri tämän kautta onkin osuustoiminta tarpeellisena vastapainona sille vallalle, jonka pääoma sellaisenaan antaa ja jota, varsinkin jos se on kokoontunut verrattain harvoihin käsiin, helposti voidaan käyttää väärin.

Luonteeltaan on osuustoiminta taloudellista toimintaa. Sen yhdistymät, osuuskunnat, eivät ole muuta kuin yhtiöitä, vaikka kohta erikoinen laji niitä. Sentähden tahtoo osuustoiminta yhtä vähän olla hyväntekeväisyyttä kuin laatia noudatettavakseen muita lakejakaan kuin niitä, mitä kokemus on taloudelli-

selle työlle sopiviksi osottanut. Osuustoimintakin nojautuu ennen kaikkea siihen perusajatukseen, että jokainen vastaa ja on velvollinen vastaamaan omasta puolestansa, niin teoistansa kuin laiminlyömisistänsäkin, ja että siis jokaisen tulee elääkseen ja edistyäkseen luottaa itseensä, omaan työhönsä, huolenpitoonsa ja säästäväisyyteensä.

Sitä työmaata, jota osuustoiminta voi viljellä, rajottavat sekä saman toiminnan tehtävä että keinot sen toteuttamiseksi. Osuustoiminta on niin tietopuolisen (teoreettisen) käsitemäärityksen kuin voimassaolevan lainkin mukaan ainoastaan yhteistä työtä sellaisessa taloudellisessa yrityksessä, joka tarkottaa osanottajien elinkeinon tai ylipäänsä heidän toimeentulonsa ehtojen helpottamista. Jotta joku taloudellinen yhteisyritys olisi osuustoimintaa, täytyy sen *suoranaisena päämääränä olla osanottajien taloudellisen tilan parantaminen* siten, että heidän työnsä tulee tuottavimmalla tavalla heidän taloutensa hyväksi, jotapaitsi *osanottajien on yhteisesti toimittava* tämän päämäärän saavuttamiseksi. Osuustoiminnan piirin ulkopuolelle sen sijaan jäävät kaikki yritykset, jotka eivät näitä kahta ehtoa täytä. Jälkimäisestä ehdosta seuraa sitäpaitsi, että osuustoiminta voi kulkea ainoastaan niitä teitä, jotka yksityinen yritteliäisyys jo on avannut ja siinä määrin tasottanut, että yritys ei tuota suurempaa tappion vaaraa eikä menestyäkseen vaadi aivan erityisiä edellytyksiä taikka erikoista kykyä johtajiltansa eikä myöskään sitä äärimmäistä kannustinta, minkä yleensä vain oman edun kiihkeä tavottaminen saattaa antaa. Rajotetulla alallaan tahtoo osuustoiminta aivan rehellisesti kilpailla yksityisen yritteliäisyyden kanssa, ja kun se tässä kilpailussa pääsee voitolle, niin osottautuu juuri täten oikeaksi se aate, jolle osuustoiminta perustuu.

Suoranaisesti tarkottaa osuustoiminta *taloudellisten* tuloksien saavuttamista. Se on saanut alkunsa siitä tiedosta, että

kaikki sivistys (kulttuuri) vaatii taloudellista pohjaa ja että henkisen kehityksen on kulettava käsi kädessä aineellisen elämän ehtojen parantumisen kanssa, jotta se ei herättäisi kateutta, tyytymättömyyttä ja vihamieltä. Mutta osuustoiminta voi toteuttaa tehtävänsä, nimittäin osanottajien taloudellisten elinehtojen parantamisen *oman avun* kautta, vain vetoamalla osanottajien *siveelliseen voimaan* ja käyttämällä sitä hyväkseen. Se opettaa ja näyttää heille havainnollisen kokemuksen kautta, että ei taloudellinenkaan vaurastuminen ole mahdollinen ilman rehellistä kuntoa, sanassaan pysymistä, velvollisuudentuntoa, huolenpitoa ja itsekieltäymistä, mutta että samalla on kuitenkin jokaiselle mahdollista, jos hän nämä ominaisuudet omaksuu, yhteisesti toimien toisten kera, askel askeleelta, mutta varmasti, kohottaa talouttansa, ja että hän niin ollen voi uurastaa omiensa hyväksi, tuntien sitä mielen iloa, minkä työn siunaus suopi. Ja täten tulee osuustoiminta mahtavaksi kasvattajaksi: kansan kasvattajaksi siveelliseen tarmoon, tosivapauteen.

Osuustoiminta voi menestyä vain siellä, *missä sopu vallitsee* ja missä osanottajat sekä osaavat että *tahtovat seurata noudatettaviksi hyväksymiään perusohjeita*. Samoinkuin yhteiskunta pysyy pystyssä ainoastaan, jos se on laeilla järjestetty ja sen jäsenet pitävät velvollisuutenaan noudattaa lakia sekä niitä määräyksiä, joita lain valvojat sen nojalla antavat, samoin osuustoimintakin vaatii osanottajiltaan, että he ehdottomasti noudattavat sen erikoisia perusohjeita ja näiden nojalla asianmukaisesti annettuja määräyksiä. Sovun ylläpitämiseksi osanottajien kesken osuustoiminta kokonaan jättää huomioon ottamatta näiden *erilaiset uskonnolliset ja valtiolliset katsantokannat* ja torjuu ehdottomasti alueeltaan kaikki riitaisuudet, jotka johtuvat tällaisesta erilaisuudesta tai mielipiteitten erosta päivän kiistakysymyksissä. Päinvastoin tahtoo osuustoiminta yhdistää erilailla ajattelevat henkilöt luottamukselliseen yhteistyöhön

alalla, jolle mielipiteitten eroavaisuudet eivät ulotu ja jonka sentähden tulee olla rauhoitettu. Kun tällainen yhteistyö on omiansa elämän tositoimessa jokaiselle opettamaan tuota jo tiedon ensi alkeisiin kuuluvaa, mutta kuitenkin niin vähän varteenotettua sääntöä, että sen, joka vaatii arvonantoa omalle vakaumuksellensa, myöskin täytyy antaa arvoa muiden vakaumukselle, niin kylvää osuustoiminta tämän kautta siementä sitä vastaista kasvua varten, josta keskinäinen ymmärrys ja luottamus erilailla ajattelevien välillä on kukkaansa kehkeyvä.

Osuustoiminta perustautuu yksinomaan *vapaaehtoisuuteen*. Se ei kutsu toteuttajikseen muita kuin niitä, jotka vakaumuksestaan siihen liittyvät, jotka osaavat tai pyrkivät oppimaan taidon itse ajatella ja tahtoa: se ei huoli mukaansa tahdottomia, vastuukyvyttömiä laumaluonteita, jotka sokeina seuraavat johtajansa komentosanoja. Se ei liioin pyri tasottamaan erilaisuuksia omaisuusoloissa s. o. tekemään kaikkia ihmisiä yhtä varakkaiksi, vaan ainoastaan asteettain kohottamaan kaikkien osanottajien taloudellista tilaa. Mutta kaikille on osuustoimintaan liittyminen silti vapaata. Sen työaseena on ainoastaan kaikkien osanottajien sopuisa yhteistoiminta keskinäiseksi kehitykseksensä, mutta juuri tämä yhteistoiminta lähentää paremmin kuin mikään muu osanottajia toisiinsa, katsomatta heidän sivistys- tai varallisuuskantaansa, ja herättää heissä keskinäistä luottamusta; se osottaa, että jokainen etupäässä juuri itse on »oman onnensa seppä» ja että aineellisten etujen erilainen jakautuminen välttämättä johtuu ihmistenkin erilaisuudesta. Täten karkottaa osuustoiminta kateuden ja himon siihen omaisuuteen, jonka lähimäinen työllään ja huolenpidollaan on hankkinut, samalla kun se lisäksi näyttää, että jokainen osakas paraiten vaurastuu sen kautta, että kaikki vaurastuvat, ja että siis mahtavin kohottaja on sen käskyn noudattaminen, joka sanoo: »Rakasta lähimäistäsi niinkuin itseäsi!».

Osuustoiminta ei ole riidanhaluinen. Mutta sen täytyy raivata ja se raivaakin hellittämättä itselleen tien, yhtä varmasti kuin joen täytyy virrata mereen saakka. Varmuus tästä antaa osuustoiminnan miehille intoa ja voimaa työskennellä sen päämäärän saavuttamiseksi.

Suomen osuustoiminta on vielä kuin äskensyntynyt. Mutta varmasti on se kerran saavuttava päämäärän, johon se pyrkii. Ja tämä päämäärä on se, että tosivapaat, osaansa tyytyväiset, uutterat ja ystävälliset ihmiset kerran muodostaisivat Suomen kansan. Syvästi kunnioitamme sentähden sitä miestä, joka on Suomen osuustoiminnan perustuksen laskenut ja kaikki voimansa sekä koko lämpimän, rikkaan sydämensä tälle kansamme asialle antanut.

Julian Serlachius.

Pellervo-Seura
ja
Suomen osuustoimintaliike
kymmenvuotias.

asta 65 vuotta on kulunut siitä, kun Rochdalen »rehelliset tienraivaajat», nuo 28 kuuluisaa flanellinkutojaa, avasivat pienen yhteisen kauppapuotinsa Toad Lane-(Sammakon kuja) nimisen kadun varrella Rochdalessa, ja järjestelmällinen osuustoimintaliike siten sai alkunsa.

Tästä pienestä kipinästä on kuitenkin ennättänyt syttyä suuri tuli, tästä vähäpätöisestä alusta kasvaa mahtava liike, joka käsittää jo koko sivistyneen maailman ja alkaa parhaillaan, uskollisten osuustoiminnallisten käsien vaalimana ja tukemana, voittokulkuaan Etelä-Afrikan ja Siperian siirtolaisten keskuudessa sekä myöskin Intian hollantilaisissa siirtomaissa. Miljoonissa ja taas miljoonissa sydämissä palaa innostuksen tuli, jonka Rochdalessa syntynyt kipinä on sytyttänyt, miljoonia ja taas miljoonia kaikkiin kansallisuuksiin kuuluvia ja eri uskontoa tunnustavia sekä kaikkia kieliä puhuvia ihmisiä toimii veljinä rinnan, saman suuren yhteisen aatteen innostamina ja

tuntien, että heillä kaikilla on samoja yhteisiä etuja ajettavana, samoja yhteisiä päämääriä tavoiteltavana.

Tämä osuustoimintaliikkeen nopea ja valtava kehitys osoittaa paraiten, että tuo liike on saanut alkunsa todellisesta tarpeesta ja että siinä piilee luova voima, jota mikään ei voi vastustaa.

Meillä Suomessa osuustoimintaliike on vielä nuori, se täyttää kuluvana vuonna vasta ensimäisen kymmenvuotiskautensa. Mutta meilläkin on se jo, huolimatta nuoresta ijästään ja huolimatta sitä kohdanneista vastoinkäymisistä ja pettymyksistäkin, ennättänyt osoittaa hedelmöittävän voimansa ja antaa aihetta suuriin tulevaisuuden toiveisiin. Sen huomaamme paraiten, jos luomme lyhyen silmäyksen Suomen osuustoimintaliikkeen voittokulkuun tänä sen ensimäisenä kymmenvuotiskautena.

Niistä oloista ja niistä syistä, joista Suomen osuustoimintaliike sai alkunsa, antaa eräs tämän liikkeen parhaita tuntijoita, Pellervo-Seuran entinen sihteeri *Ph. Suuronen* seuraavan sattuvan kuvauksen: [1])

»Suomen osuustoimintaliikkeen syntysanat lausuttiin n. s. routavuosien alussa, jolloin ensimäisen maatamme kohdanneen hyökkäyksen, helmikuun manifestin, jälkeen kaikissa piireissä vastustamattomasti heräsi kysymys: mitä tulee ja mitä voidaan tehdä, jotta kansamme voisi kestää sitä kohdanneen iskun seurauksia ja jotta sen pohjakerroksetkin tulisivat tajuamaan kansallista olemassaoloamme uhkaavan vaaran koko laajuudessaan?

Ylinnä kaikkia kaikui sivistyneiden luokkain puolelta kehotushuuto: kansan sivistyskantaa kohottamaan! Tuskinpa voitanee tässä suhteessa ajatella keinoa, jota tähän aikaan maassam-

[1]) Maahenki, I osan 5 vihko, siv. 170 j. s.

me ei olisi ajateltu, suunniteltu ja olosuhteiden sallimassa laajuudessa koetettu. Esimerkkinä osittain siitä, mitä jo ennätettiin tehdä, osittain siitä, minkä valmiiksi suunniteltuna ja järjestettynä täytyi sortajan väliintulon takia raueta, mainittakoon m. m., että kotikouluja sekä nuoria että vanhoja varten perustettiin, kansantajuisten esitelmäin pitämistä varten tehtiin laajoja, tarkkaan noudatettuja suunnitelmia j. n. e.

Tämän, niin sanoaksemme, määräävän katsantokannan rinnalla muodostui kuitenkin pian, kokonaan riippumatta valtiollisista erimielisyyksistä, uusi ajatussuunta, jonka kannattajilla oli jossain määrin toisellainen käsitys ajan vaatimista kansallisista tehtävistä kuin vanhan n. s. liberalistisen suunnan miehillä, joihin äskenmainitun katsantokannan johtavat henkilöt kuuluivat. Uuden suunnan miehiä elähyttivät uudenaikaisemmat sosiaalipoliittiset mielipiteet, joiden mukaan he väittivät, ettei yksistään tietopuolinen kansanvalistus todellisuudessa voinut aikaansaada niin paljon, kuin nykyajan yhteiskuntain sivistyneet ainekset yleensä olivat tottuneet siltä odottamaan. Sivistystyön, jonka tarkoituksena on voimakkaasti kohottaa kansaa henkisessä, etillisessä ja niin muodoin myös isänmaallisessa suhteessa, tuli meidän aikanamme — niin ajattelivat uuden suunnan miehet — voida kansalle tarjota enemmän kuin vain lukuja kirjotustaitoa, kansantajuisia esitelmiä j. n. e. Täysin tunnustaen, että »tieto on valtaa», ei kuitenkaan tulisi jättää huomioon ottamatta, että, kun on kysymys kokonaisesta kansasta, joka elää köyhyydessä ja tietämättömyydessä, sen nälkä on tyydytettävä, ennenkun siinä tiedon jano voi syntyä. Käyttämällä kaikkia nykyisen yhteiskuntajärjestyksen tarjoomia ja sallimia keinoja, olisi siis ryhdyttävä parantamaan alempien kansankerrosten taloudellista tilaa, koska on kieltämätöntä, että kaiken henkisen elämän välttämättömänä ja luonnollisena aineellisena pohjana kaikissa olosuhteissa on turvattu,

taloudellinen asema ja että se on, niin sanoaksemme, ainoa maaperä, josta toimintatarmoinen isänmaanrakkaus voi versoa.

Jos tämä jo säännöllisissäkin oloissa on luonnollisiin syihin perustuva välttämättömyys, oli se Suomessa kysymyksenalaisena aikana vallitseviin olosuhteisiin nähden sitäkin tärkeämpi. Paljon oli tosin puhuttu siitä, että luokkavastakohdat meillä olivat mitättömiä, tai ettei niitä edes olisikaan, joka useimpiin muihin maihin verraten omituinen seikka johtuisi osittain maamme pääomaköyhyydestä ja omaisuuden suhteellisen tasaisesta jakautumisesta, osittain suomalaisen talonpojan luonnollisesta tyytyväisyydestä ja rauhallisesta luonteesta. Kaikki ne henkilöt, jotka lähemmin tunsivat olosuhteita ja jotka asemaa arvostellessaan kykenivät vapautumaan tavaksi tulleen ylistelemisen vaikutuksesta, olivat kuitenkin selvillä siitä, että tavattoman paljon katkeruutta ja tyytymättömyyttä piili näköjään rauhallisen pinnan alla, että vastakohdat herrasluokan ja rahvaan, rikkaiden ja köyhien, yläluokan ja köyhälistön välillä eivät suinkaan meillä olleet pienemmät kuin muissa maissa, vaan että ne päinvastoin olivat vuosikymmeniä kestäneenä, sosiaalipoliittisten uudistusten seisahdusaikana suuressa määrin kärjistyneet — puhumattakaan niistä ristiriitaisuuksista ja vaikeuksista, joita kieli- ja kansallisuuseroavaisuudet olivat synnyttäneet. Ja huomattavaa on, ettei tämä vallitsevia sosiaalisia oloja kohtaan osittain epäluuloinen, osittain suorastaan vihamielinen mieliala vallinnut ainoastaan suhteellisesti vähälukuisen teollisuustyöväestön, vaan myös maanviljelystyöväestön, torpparien, mäkitupalaisten y. m., vieläpä suureksi osaksi pienitilallistenkin kesken.

Niiden henkilöiden mielestä, jotka edustivat sitä ajatussuuntaa, jonka kantaa asemasta viimeksi olemme koettaneet kuvata, oli osuustoiminta kansallisessa taistelussamme luonnollinen ase. Osuustoiminta-aatteen puhtaasti taloudellisen pohjan takia sivistymättömätkin helposti käsittävät ja mielellään omak-

suvat sen. Toisaalta taas tulisi osuustoiminta päämääränsä ja toteuttamistapojensa vuoksi lukemattomissa tapauksissa herättämään ja aiheuttamaan kaikissa vaiheissa kestävää yhteishenkeä ja vaikuttamaan sekä henkistä että siveellistä jalostumista. Näin ollen tulisi sillä olemaan korvaamaton merkitys sellaisen kansan itsensäsäilyttämiskeinona, jolle, kuten Suomen kansalle, aseisiin tarttuminen olemassaolonsa turvaamiseksi luonnollisista syistä ei voi tulla kysymykseen. Näistä syistä katsoivat he osuustoiminta-aatteen levittämisen ja toteuttamisen hedelmäätuottavimmaksi työalaksi sekä itselleen että koko kansan parhaimmille voimille. Tämä käsitys kasvatti suomalaisen osuustoimintaliikkeen johtavissa miehissä sen luottamuksen menestykseen, sen vahvan uskon asiaansa, joka vaikeimmissakin oloissa on auttanut voittamaan vaikeudet.»

Näissä oloissa syntyi, erinäisten valmistuspuuhien jälkeen, lokakuun 2 päivänä v. 1899 *Pellervo, Suomen maalaisväestön osuustoiminnan edistämisseura*, mistä tapahtumasta Suomen varsinainen osuustoimintaliike alkaa.

Suomen osuustoimintaliike ei näet ole, kuten useimpien muitten maitten, syntynyt siellä täällä vähäväkisten omasta aloitteesta alkaneista osuusyrityksistä, jotka sitten olisivat luoneet ympärilleen toisia ja vähitellen keskittyneet yhteisiksi keskusliikkeiksi ja paikallisliitoiksi, vaan meillä on kehitys käynyt ylhäältä alaspäin, määrätyn, edeltäpäin laaditun suunnitelman mukaan keskipisteestä kehällepäin. Perustettiin osuustoiminnan edistämisseura, ennenkun maassamme oli sanottavasti osuustoimintaa olemassa ja tämä seura on sitten alotteen ottanut sekä liikkeen suunnan määrännyt. Liioittelematta voidaankin senvuoksi sanoa, että osuustoimintaliike maassamme on miltei kokonaan tämän seuran aikaansaamaa, ja että Suomen osuustoimintaliikkeen historia on samalla Pellervo-Seuran historiaa.

Mitä siis Pellervo-Seura tarkoittaa?

Pellervo-Seuran tarkoituksena on, niinkuin sen sääntöjen 1 §:ssä sanotaan, »maalaisväestön, etenkin vähäväkisten taloudellisen vaurastumisen edistäminen yhteistoiminnan kautta».

Tätä tarkoitustaan seura koettaa toteuttaa etupäässä seuraavalla tavalla:

1) tekemällä osuustoiminta-aatetta kansan keskuudessa tunnetuksi;

2) luomalla ne muodot (mallisääntöjä, käsikirjoja, kirjanpitokirjoja y. m. s. laatimalla), joissa osuustoimintaa talouden eri aloilla voidaan toteuttaa;

3) edistämällä erilaatuisten osuustoimintayritysten syntymistä ja niiden keskittymistä;

4) antamalla neuvoja ja ohjeita osuuskuntain perustamisesta ja niiden taloudenhoidosta;

5) keräämällä ja julkaisemalla osuustoimintaliikkeestä tilastoa; sekä

6) valvomalla osuustoiminta-aatteen etuja julkisuudessa.

Aluksi ei seura luonnollisesti voinut ryhtyä toteuttamaan tätä rikasta ja monipuolista ohjelmaa koko laajuudessaan. Eihän ollut olemassa Osuustoimintalakia, jonka pohjalle osuuskuntia voitiin saada syntymään, ei mallisääntöjä, ei käsikirjoja, eikä muita osuuskuntain perustamisessa ja hoidossa tarvittavia välineitä. Ne olivat ensin *luotavat*. Siihen saakka oli tyydyttävä pääasiallisesti osuustoiminta-aatteen *tunnetuksi tekemiseen* ja kansan *herättämiseen* käsittämään osuustoimintaliikkeen suurta sekä taloudellisesti että myöskin siveellisesti ja yhteiskunnallisesti kohottavaa merkitystä.

Ja tähän herätystyöhön, joka alussa pääasiallisesti kohdistui maamiesseurojen perustamiseen, ensiksi käytiin innolla käsiksi. Tahdottiin maamiesseurojen kautta saada maalaisväestö panemaan toimeen n. s. *yhteisostoja* ja siten totuttaa heitä

osuustoimintaan. Toivottiin myöskin, että maamiesseurat sitten vuorostaan, Osuustoimintalain voimaanastuttua, ottaisivat edistääkseen paikkakuntansa tarpeidenmukaisten osuuskuntain perustamista.

Tässä paljon aikaa ja voimia vievässä herätystyössä riensi Pellervo-Seuran avuksi suuri joukko isänmaanystäviä eri osista maata, eri kansankerroksista ja eri-ikäisiä. Siihen yhtyivät useat maanviljelysseuratkin ja tämän yhteistyön seurauksena oli, että paikallisten maamiesseurojen lukumäärä vuosina 1899—1902 kohosi 60:stä 347:ään ja että niiden yhteisostot ennen pitkää nousivat pariin miljoonaan markkaan vuodessa.

Jo ennen Pellervo-Seuran perustamista oli seuran alkuunpanijoissa herännyt ajatus, että hallitus olisi jo 1900 vuoden valtiopäiville saatava laatimaan armollinen esitys Osuustoimintalaiksi, sillä ilman lakia seuran toiminta tietysti kävi ylen vaikeaksi. Odottamattoman pian tuuma toteutuikin. Kolmimiehinen komitea asetettiin ehdotusta laatimaan. Se alkoi työnsä maaliskuun 23 p:nä v. 1899 ja jo seuraavan kesäkuun 10 p:nä oli se saanut ehdotuksensa valmiiksi. Tämän komitean työn pohjalle on laadittu *Suomen Osuustoimintalaki*, joka vahvistettiin heinäkuun 10 p:nä v. 1901 ja astui voimaan seuraavan syyskuun 1 p:nä. Täten oli saatu peruskivi, jolla Pellervo-Seuran oli työtään jatkettava. Nyt se voi jo ryhtyä osuuskuntia perustamaan.

Ja että maa-ala oli jo muokattua, että kansa oli valmis osuustoiminta-aatetta käytännössä toteuttamaan, sitä osoittaa osuuskuntien runsas synty. Vuoden 1901 lopusta, jolloin ensimäinen osuuskunta rekisteröitiin, on niitä niin runsaasti syntynyt, että kaupparekisteriin merkittyjä osuuskuntia vuoden 1908 lopussa oli kaikkiaan *1,605*. Laillistettujen *osuuskuntien lukumäärä* eri vuosina ja eri pääryhmissä käy selville seuraavalla sivulla olevasta taulukosta:

Suomen rekisteröidyt osuuskunnat vuosina 1901—1909.

Joulukuun 31 p:nä vuonna	Osuuskuntia kaikkiaan	Osuusmeijereitä	Osuuskassoja	Osuuskauppoja	Muita osuuskuntia	Keskusosuuskuntia
1901	1	—	—	1	—	—
1902	51	28	—	17	6	—
1903	194	75	24	71	24	—
1904	394	145	87	119	42	1
1905	596	225	140	168	60	3
1906	871	292	177	262	136	4
1907	1,267	330	240	389	304	4
1908	1,605	343	308	495	455	4
$^{30}/_{6}$ 1909	1,740	351	364	507	518	4

Tämä kaupparekisteriin perustuva tilasto osuuskuntien lukumäärästä on kuitenkin epätäydellinen. Todellisuudessa oli osuuskuntien luku mainittuina vuosina paljoa suurempi, sillä maassamme toimii suuri joukko osuuskuntia, varsinkin puimakone- ja sammalkuivikeosuuskuntia sekä n. s. muita osuuskuntia, joita ei ole kaupparekisteriin merkitty.

Samassa suhteessa kuin osuuskuntien lukumäärä, ovat myöskin niiden *jäsenmäärä* ja *liikevaihto* lisääntyneet. Tätä kehitystä osoittavat seuraavat taulut:

Suomen osuuskuntien jäsenmäärä vuosina 1903—1908.

Vuosi	Jäsenmäärä	Siitä			
		Osuusmeijereissä	Osuuskassoissa	Osuuskaupoissa	Muissa osuuskunnissa
1903	19,500	5,500	500	13,000	n. 500
1904	35,000	12.000	2,000	20,000	» 1,000
1905	56,000	21,000	4,000	28,000	» 3,000
1906	89,400	29,000	5,400	50,000	» 5,000
1907	135,600	31,000	8,600	76,000	» 20,000
1908	n. 180,000	n. 33,000	n. 12,000	n. 100,000	» 35,000

Suomen osuuskuntien liikevaihto vuosina 1903—1908.

Vuosi	Liikevaihto Smk	Siitä				
		Osuusmeijerien myynti	Osuuskassojen myöntämät lainat	Osuus-kauppojen myynti	Muiden osuus-kuntien liike-vaihto	Maanviljelys-tarvikkeitten yhteisostoja
1903	11,840,000	3,500,000	40,000	6,000,000	n. 300,000	n. 2,000,000
1904	19,770,000	7,500,000	270,000	9,000,000	» 600,000	» 2,400,000
1905	29,650,000	13,500,000	650,000	12,000,000	» 1,000,000	» 2,500,000
1906	49,250,000	19,500,000	950,000	22,000,000	» 2,000,000	» 4,800,000
1907	70,800,000	22,000,000	1,700,000	36,000,000	» 5,000,000	» 6,100,000
1908	n. 89,000,000	n. 26,000,000	n. 3,000,000	n. 45,000,000	» 8,000,000	» 7,000,000

Paikallisten osuuskuntien sekä taloudellinen että siveellinen voima on suhteellisesti pieni niin kauan, kun niillä ei ole omia *keskusliikkeitä* tukenaan. Vasta tällaisen keskittymisen kautta saavat ne täyden taloudellisen ja yhteiskunnallisen merkityksensä sekä alkavat todella menestyä ja kehittyä täysin osuustoimintaperiaatteiden mukaisesti. Meillä Suomessa on tätä nykyä neljä tällaista varsinaista osuustoiminnallista keskusliikettä.

Ensimäinen niistä, *Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö* perustettiin v. 1902, sittenkun oli saatu tieto siitä, että hallitsijan hyväksymisen oli saavuttanut se 1900 vuoden valtiopäiväin anomus, että, jos yksityisestä alotteesta syntyisi luottolaitos, jonka tarkoituksena olisi paikallisten osuuskassojen avulla tyydyttää maamme pieniviljelijäin luotontarvetta, tälle laitokselle myönnettäisiin avustusta yleisistä varoista.

Keskuslainarahaston kehitys näkyy seuraavista luvuista:

Keskuslainarahaston kehitys vuosina 1903—1908.

Vuosi	Liittyneiden osuus-kassojen luku	Omat käteiset pääomat	Kassoille myönnetty luotto Smk	Kassoilla lainana 31. 12. Smk	Vuosivoitto
1903	10	300,000: —	79,000	42,000	8,029: 07
1904	69	303,211: 63	429,000	264,000	9,933: 72

Vuosi	Liittyneiden osuuskassojen luku	Omat käteiset pääomat	Kassoille myönnetty luotto Smk	Kassoilla lainana 31. 12. Smk	Vuosivoitto
1905	119	307,185: 12	834,000	623,000	20,278: 14
1906	148	315,296: 38	1,225,000	948,000	21,639: 29
1907	210	323,952: 09	2,068,000	1,706,000	22,666: 43
1908	268	333,018: 66	3,257,000	2,878,000	24,507: 90

Yhtiölle on liikepääomaksi myönnetty 4 miljoonan markan suuruinen valtiolaina sekä sitäpaitsi 20,000 markan suuruinen vuotuinen valtioapu, etupäässä neuvontatyötä ja osuuskassojen tarkastamista varten. Vuoden 1908 lopussa anoi yhtiö uutta, 5 miljoonan markan suuruista valtiolainaa.

Toinen keskusliike, *Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r. l.*, syntyi v. 1904, pitkien ja perinpohjaisten valmistelujen jälkeen. Aluksi toimi se kuitenkin vain neuvovana ja tarkastavana laitoksena osuuskauppojen kehittämistä ja voimistamista varten, m. m. julkaisten kirjallisuutta, tilikirjoja ja erityistä osuuskauppalehteä, *Yhteishyvää*. Vasta kesäkuussa v. 1905 alotti se varsinaisen tavaraliikkeensä, joka kohta alkoi kasvaa odottamattoman nopeasti, kuten seuraavat numerot osoittavat:

Osuuskauppojen Keskusosuuskunnan kehitys vuosina 1905—1908.

Vuosi	Jäsenet (osuuskuntia)	Haarakonttorien luku	Rahastot		Myynti Smk	Vuosivoitto
			Käteiset ja sitoumukset	Siitä takaussitoumuksia		
1905	27	1	112,400	84,300	1,000,000	17,100
1906	57	4	233,800	164,100	4,000,000	54,800
1907	80	5	363,800	244,100	8,900,000	153,800
1908	115	6	656,000	342,000	14,200,000	106,600

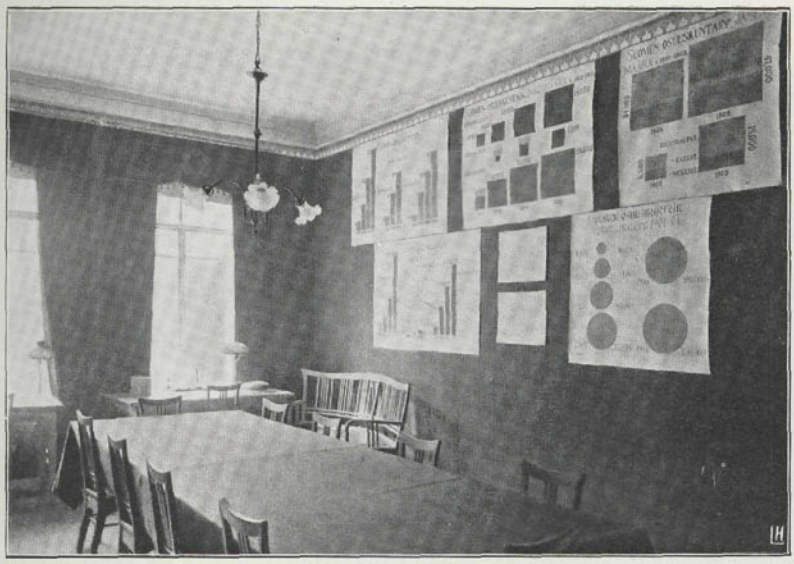

Pellervon johtokunnan huone

Pellervon toimistohuone 1

ENTISIÄ JOHTOKUNNAN JÄSENIÄ

R. A. WREDE
1899–1904

UUNO BRANDER
1901–1909

J. K. PAASIKIVI
1903—1909

A. OSW. KAIRAMO (KIHLMAN)
Varapuheenjohtaja 1899–1903

AXEL CEDERCREUTZ
1901–1906

J. E. ANTILA
1901–1908

NYKYINEN JOHTOKUNTA

ONNI HALLSTÉN
1904–

OTTO WREDE
1904–

W. A. LAVONIUS
1906–

JULIAN SERLACHIUS
1901—, varapuheenjohtaja 1903–

HANNES GEBHARD
Puheenjohtaja 1899—

O. E. TUDEER
1899—

B. ALFTHAN
1909–

PENTTI HIIDENHEIMO
1908–

F. M. PITKÄNIEMI
1909–

Pellervon toimistohuone 2

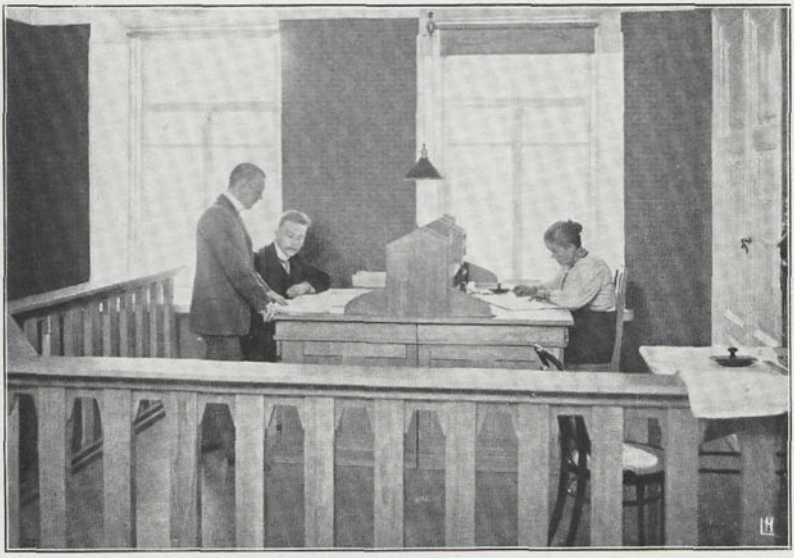

Pellervon toimistohuone 3

PELLERVO-SEURAN SIHTEERIT 1899—1909

PH. SUURONEN
1903—1907

VÄINÖ AXELSON
1899—1900

J. K. PAASIKIVI
1901—1903

ONNI KARHUNEN
1907—

Pellervon sihteerin huone

PELLERVO-SEURAN VIRKAILIJOITA 1899—1909

(enemmän kuin yhden vuoden olleita)

JUHO TORVELAINEN
Konsulentti 1900—1905

ASA ENSIO
Kamreeri 1900—1906

HILMA GRÖNFORS
Konttoristi 1901—

VIKTOR FAGERSTRÖM
Konsulentti 1899—1904

J. G. HIRVENSALO (LAGUS)
Konsulentti 1902—1904

JANNE VITIKKA
Konsulentti 1902—1905

EVERT von KONOW
Konsulentti 1902—1904

INA ILMONEN,
nyttemmin BRUMMER
Kassanhoitaja 1903—1908

ESTERI KIVEKÄS
(STENBÄCK)
Konttoristi 1903–

O. S. RUOHTULA
Konsulentti 1904—1906

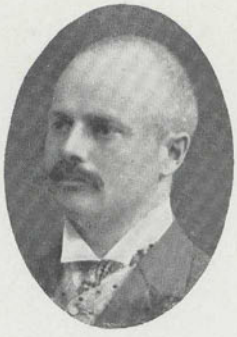

ANTTI HILTUNEN
Kamreeri 1905—1908

ÅKE LÖNNBERG
Konsulentti 1905—1907

VÄINÖ V. SIPI
Konsulentti 1905—1907

AKSELI BRANDER
Konsulentti 1905–1907

VRKAILIJOITA 1899—1909

yden vuoden olleita)

VIHTORI MÄKELÄ
Konsulentti 1906–1908

EINO J. HEVONPÄÄ
(GRÅSTÉN)
Konsulentti 1906—1907

PAAVO BRUMMER
Konsulentti 1906–1908

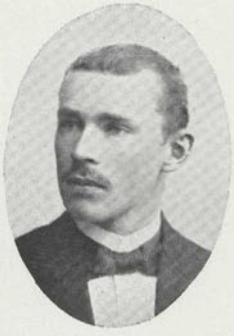

W. G. THOMÉ
Konsulentti 1906

HILJA NÄRVÄNEN
Konttoristi 1906–

K. J. VÄISÄLÄ
Konsulentti 1906—1907

AAPELI ROOS
Konsulentti 1907—

PELLERVO-SEURAN VIRKAILIJOITA 1899—1909

(enemmän kuin yhden vuoden olleita)

KAARLO AROLA
Konsulentti 1908—

HILDUR GRÖNFORS
Konttoristi 1907—

OTTO P. PEHKONEN
Konsulentti 1907—

S. A. SOHLMAN
Konsulentti 1908—

A. ANDERSSON-KEMPER
Konsulentti 1908—

KAARLO HELÉN
Konsulentti 1908—1909

NANNA GUSTAFSSON
Kassanhoitaja 1908—

Vuonna 1905 syntyi kaksi uutta osuustoiminnallista keskusliikettä, nimittäin *Keskusosuusliike Hankkija r. l.* ja *Voinvientiosuusliike Valio r. l.*

Keskusosuusliike Hankkija on osuustoiminnallinen maataloustarvikkeiden tukkukauppa, jonka varsinaisena tehtävänä on laadultaan hyvien ja, mikäli mahdollista, halpahintaisten maanviljelysammattitarpeiden hankkiminen jäsenilleen. Sen edelläkävijänä oli jo vuonna 1901 jonkinlaiseksi väliaikaiseksi keskusliikkeeksi perustettu »Pellervon Välitysliike», jonka liike Hankkijan perustamisen jälkeen lakkasi.

Seuraavasta taulusta näkyy

Keskusosuusliike Hankkijan kehitys vuosina 1905—1908.

Vuosi	Jäsenmäärä	Omat rahastot	Siitä lisämaksuvelvollisuutta	Haarakonttorien luku	Myynti Smk	Vuosivoitto Smk
1905	67	34,000	26,800	1	700,000	10,000
1906	97	62,000	38,800	1	1,500,000	6,000
1907	134	113,000	54,800	1	2,600,000	31,000
1908	206	198,000	87,200	6	3,100,000	— 9,400

Voinvientiosuusliike Valion tarkoituksena taas on myydä jäsentensä valmistama voi. Se tahtoo *tehdä voikauppamme rehelliseksi* ja kaikenlaisista noteeraushuijauksista riippumattomaksi sekä *säästää karjanomistajille ne miljoonat,* jotka tähän saakka ovat joutuneet heidän pyrinnöilleen vieraitten henkilöitten haltuun. Sen ohella Valio pyrkii saamaan Suomen *vientivoin laadultaan kohoamaan.*

Voinvientiosuusliike Valion kehitys vuosina 1906—1908.

Vuosi	Jäsen-meijerien luku	Rahastot		Myynti Smk	Vuosi-voitto Smk	Valion vienti %:ssa Suomen Hangon kautta tapahtuneesta voinviennistä
		Käteiset varat ja sitoumukset	Siitälisämaksu sitoumuksia			
1906	80	136,000	125,000	7,250,000	115,060	20,9
1907	141	247,095	195,500	10,800,000	125,480	38,1
1908	146	280,972	203,000	11,470,000	129,000	39,7

Sitäpaitsi on olemassa eräs osuustoiminnallinen liike, joka on luonteeltaan paikallisen osuuskunnan ja osuustoiminnallisen keskusliikkeen välillä, nimittäin *Keskusosuuskunta Labor r. l.* Sen perustivat etupäässä Etelä-Suomen suuret tilanomistajat jo v. 1897, siis ennen Osuustoimintalain voimaanastumista, vaikka se sittemmin v. 1906 muutti sääntönsä tämän lain mukaisiksi. Labor on keskusliike siinä merkityksessä, että se käsittää koko maan ja ottaa jäsenikseen paikallisia osuuskuntia. Paikallista osuuskuntaa muistuttaa se taas siinä, että sen jäsenet suurimmaksi osaksi ovat yksityisiä henkilöitä. — Laborin liikevaihto teki vuonna 1908 Smk 2,300,900: —.

Keskusliikkeitten rinnalla on kaikissa maissa, missä osuustoimintaliike on kasvanut suuremmaksi, suuri merkitys *paikallisilla osuuskuntaliitoilla.* Meillä Suomessakin on tällainen liittoutuminen jo alulla. Niinpä toimii maassamme nykyään 10 *meijeriliittoa,* vaikka niihin tosin kuuluu muitakin kuin yksinomaan osuusmeijereitä. Niiden toiminnan edistämiseksi on valtio myöntänyt erityisen 60,000 markan suuruisen vuotuisen apurahankin. Osuuskaupat taasen ovat järjestäytyneet yli koko maan erityisiksi n. s. *neuvontapiireiksi.*

Samalla kun osuustoimintaliike on ulkonaisesti näin nopeasti kasvanut, on Pellervo-Seuran puolelta sen *sisäiseksi* edistämiseksi tehty yhtämittaa uutteraa ja innokasta työtä.

Ensiksikin on luotu ne muodot, joissa osuustoimintaa talouden eri aloilla voidaan toteuttaa. Eteviksi tunnettujen lakimiesten ja eri aloilla toimivien ammattimiesten avulla on laadittu *mallisääntöjä* erilaisia osuuskuntia ja taloudellisia yhdistyksiä varten. Tätä nykyä on tällaisia mallisääntöjä olemassa osuusmeijereitä, osuuskassoja, osuuskauppoja, osto- ja myyntiosuuskuntia, puimakone-, sammalkuivike-, viljanmyynti-, munanmyynti-, mylly- ja sahaosuuskuntia sekä maanosto-osuuskuntia varten. Vieläpä maamiesseuroille, sonniyhdistyksille, tarkastus-, ori-, eläinvakuutus- ja metsätalousyhdistyksillekin. Useimmat näistä mallisäännöistä, joita laaditaan sitä mukaa kun osuustoiminta-aatetta ruvetaan eri aloilla toteuttamaan ja parannetaan aina sitä mukaa kun kokemusta karttuu, ovat ilmestyneet lukuisissa ja verrattain suurissa painoksissa. — Niinikään on muutamia osuuskuntia ja yhdistyksiä varten laadittu ja painettu erityisiä hallitusten ja isännöitsijäin *ohjesääntöjä*. Sitäpaitsi on joko kirjeellisesti tai konsulenttien kautta avustettu muittenkin mitä erilaisimpien osuuskuntamuotojen sääntöjen laatimista ja tarkastamista.

Osuustoimintamuotojen luomista ovat tarkoittaneet myöskin ne *käsikirjat*, joita Pellervo-Seura on julaissut kaikkia yleisimpiä osuuskuntia ja muita yhteistoimintayrityksiä varten, koska mallisäännöt eivät yksin riitä antamaan tärkeämpien liikeyritysten perustamisessa ja hoidossa tarpeeksi ohjausta liikeasioihin perehtymättömille henkilöille. Tällaisia käsikirjoja, joista monet ovat ilmestyneet useammissa painoksissa ja useimmat sekä suomen- että ruotsinkielisinä, on nykyään olemassa osuusmeijereitä, osuuskassoja, osuuskauppoja, sammalkuivike-, viljanmyynti-, puimakone- ja maanosto-osuuskuntia sekä kar-

janvakuutusyhdistyksiä ja yhteistoimintaa karjanhoidon alalla varten.

Vielä on paikallisten osuuskuntain toiminnan helpottamiseksi valmistettu kaikenlaisia osuuskuntien hoidossa tarvittavia välineitä, kuten *kirjanpitokirjoja* ohjeineen. Tätä tarkoitusta varten on seuran toimesta laadittu erityinen osuuskuntia varten sovitettu, käytännöllinen ja helppotajuinen kirjanpitojärjestelmä. Mainituita kirjanpitokirjoja on saatavissa osuusmeijereitä, osuuskassoja, puimakone- ja sammalkuivikeosuuskuntia sekä yhteisostoja varten. Sitäpaitsi on osuuskuntien tarpeeksi laadittu monenlaisia *kaavoja* sekä *malleja* y. m. sentapaisia tarvikkeita.

Rinnan osuustoimintaliikkeen kasvamisen kera käy sitä mahdollisimman tarkasti kuvaavan *liiketilaston* kokoaminen, järjestäminen ja esittäminen välttämättömän tarpeelliseksi, jotta siitä saataisiin ohjausta liikkeen puutteitten parantamiseen ja sen johtamiseen oikeille poluille. Tämänkin työn on Pellervon toimisto suorittanut ja julkaissut tulokset Pellervon Vuosikirjoissa (yhteisostoista ensi kerran Vuosikirjassa I, osuusmeijereistä ja -kaupoista samoin Vuosikirjassa II, osuuskassoista Vuosikirjasta III alkaen ja muista osuuskunnista Vuosikirjasta V lähtien). Paljon työvoimia, paljon ponnistuksia ja uupumatonta tarmoa on tämä työ kysynyt. Ensin on täytynyt luoda tilastoa varten sopiva kirjanpitojärjestelmä ja saada se käytäntöön paikallisissa osuuskunnissa sekä totuttaa osuuskuntain hoitajat sitä käyttämään. Sitten on tilastotiedot ollut joka vuosi käytävä useista osuuskunnista varta vasten hakemassa, kun niitä, kehoituksista huolimatta, ei ole muuten lähetetty, sekä järjestää ja muokata täten syntyneet ainekset siihen kuntoon, että niitä tilastossa voidaan käyttää. Mutta täten onkin osuuskuntain liiketilasto saatu niin täydelliseksi ja niin tieteellisesti päteväksi, että Kansain-

välisen osuustoimintaliiton julkaisemissa »Kansainvälisissä osuustoiminnallisissa tiedonannoissa» (Internationales Genossenschaftsbulletin) lausutaan Pellervon 1907 vuoden Vuosikirjasta, että siihen otettua tilastoa tuskin minkään maan osuustoimintatilasto täydellisyydessä voittaa.

Paljon työtä ja aikaa on uhrattu *osuustoiminnan keskittämiseksi*, osuustoiminnallisten keskusliikkeitten valmistamiseen ja järjestämiseen. Seuran johtomiesten toimesta syntyi Osuuskassojen Keskuslainarahasto ja muidenkin keskusliikkeitten aikaansaamisessa on seuran osallisuus merkittävän suuri. — Samanlaista keskittämistä ovat myöskin tarkoittaneet seuran toimenpiteet *meijeriliittojen aikaansaamiseksi*, joita varten on m. m. toimitettu mallisäännöt.

Tämän niin sanoaksemme sisäisen toimen rinnalla on osuustoimintaliikkeen edistämiseksi *ulospäinkin* kohdistuvaa työtä tehty.

Siitä mainittakoon edelliseen mitä lähimmin liittyvät toimenpiteet osuustoiminnan yleisten etujen valvomiseksi. Niistä ansaitsee ensi sijassa huomiota edellämainittu vuoden 1900 valtiopäiville toimitettu anomusehdotus valtion kannatuksesta osuuskassaliikkeelle, jonka seurauksena sittemmin oli *4:n miljoonan markan valtiolaina Osuuskassojen Keskuslainarahastolle.* Toinen samantapainen toimenpide oli v. 1903 K. Senaattiin jätetty kirjelmä, jonka seurauksena oli *2:n miljoonan markan suuruisen erityisen rahaston perustaminen*, josta myönnetään *lainoja osuusmeijerien rakentamista ja sisustamista varten.* Valmistaakseen alaa edullisten maatalouskoneitten yhteisostoille, pani Pellervo-Seura alulle ja sai käyntiin n. s. »*Väliaikaisen Konetarkastuslaitoksen*», jota nyttemmin maataviljelevän väestön yleiseksi tyydytykseksi ylläpitävät useimmat maatalousseurat yhteisesti. Tähän kuuluvista toimenpiteistä mainittakoon vielä, että seuran johtokunta vuoden 1908 lopulla jätti Senaattiin

yksityiskohtaisesti perustellun *anomuksen Osuustoimintalakiin tehtävistä muutoksista ja lisäyksistä*, jotka saavutettu kokemus on osoittanut tarpeellisiksi.

Osuustoimintaliikkeen kehittyminen ja menestyminen on kaikissa maissa edellyttänyt liikkeen aatteellisen johdon puolelta verrattain laajaa *neuvontatyötä*. Sillä kun paikallisten osuuskuntain toimitsijoina tavallisesti on henkilöitä, joilla ei ole sanottavaa ammattisivistystä eikä harjaantumista liikeasioihin, käy ulkoapäin tulevien neuvojen ja ohjausten saaminen, varsinkin osuustoimintaliikkeen alkuaikoina, tuiki tarpeelliseksi. Meillä Suomessa on tämä sitäkin luonnollisempaa, kun yleinen kansanopetus on meillä vielä jokseenkin alkeellisella asteella ja yleinen kansansivistys siitä syystä verrattain alhainen. Sen vuoksi onkin Pellervo-Seuran paikallisten osuuskuntain hyväksi harjoittamalla neuvontatyöllä ollut maamme osuustoimintaliikkeelle erinomaisen suuri merkitys.

Tätä neuvontatyötä on osaksi harjoitettu *kirjeenvaihdon* ja seuran toimistossa tapahtuvien *suullisten neuvottelujen* kautta. Mikä merkitys seuran harjoittamalla kirjeenvaihdolla on ollut, näkyy seuraavasta taulusta, joka osoittaa seuran toimistoon saapuneitten sekä sieltä lähetettyjen kirjeiden ja kiertokirjeiden lukumäärän eri vuosina:

	Tulleita		Lähetettyjä		
V. 1899—1900	kirjeitä 1,800		kirjeitä 1,200 +	kiertokirjeitä 1,500	
» 1901	» 2,021		» 1,277 +	» 8,046	
» 1902	» 3,901		» 1,999 +	» 6,767	
» 1903	» 4,716		» 2,434 +	» 3,415	
» 1904	» 4,656		» 3,148 +	» 4,444	
» 1905	» 4,667		» 2,163 +	» 3,739	
» 1906	» 7,178		» 3,114 +	» 6,763	
» 1907	» 7,715		» 2,704 +	» 1,794	
» 1908	» 7,151		» 2,876 +	» 4,326	

Vielä tärkeämpi on kuitenkin ollut se ohjaus, mikä tapahtuu maaseudulle lähetettyjen *konsulenttien* kautta. Tällaisina on seuran palveluksessa toiminut agronomi-, kansakoulunopettaja- tai — etenkin viime aikoina — liikemiessivistyksen saaneita, asiaan innostuneita nuoria miehiä.

Perehdyttyänsä osaksi toimistossa, osaksi asianomaisissa keskusliikkeissä, osaksi myöskin paikallisissa osuuskunnissa osuustoiminnan tekniikkaan ja menettelytapoihin, lähtevät konsulentit joko kutsuttuina tai kutsumatta maaseudulle, jossa joko pitävät herättäviä ja ohjaavia esitelmiä tai panevat toimeen keskusteluja, taikka antavat ohjeita osuuskuntain perustamisesta; myöhemmin he neuvovat niiden tilintekoa ja liikkeenhoitoa.

Vastamainitun toimen laajuudesta saa käsityksen, kun tietää, että Pellervo-Seuran konsulentit ovat viime aikoina käyneet vuosittain enemmässä kuin 700:ssa eri toimituksessa kaikissa maan äärissä ja että he ovat puhuneet kymmenille tuhansille henkilöille joka vuosi.

Neuvontatoimitusten luku eri vuosina ja eri osissa maata näkyy seuraavasta taulusta:

	Vv.	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908
Uudenmaan	lääni	10	13	12	30	58	71	92	76	**66**
Turun ja Porin	»	33	33	53	91	76	118	209	113	**68**
Hämeen	»	13	10	34	62	57	59	64	50	**53**
Viipurin	»	71	24	62	57	113	65	114	138	**96**
Mikkelin	»	42	16	17	22	24	24	56	54	**117**
Kuopion	»	21	10	45	105	108	101	176	218	**179**
Vaasan	»	11	19	58	78	67	88	119	74	**120**
Oulun	»	51	17	5	44	26	10	178	38	**44**
	Kaikkiaan	252	142	286	489	529	536	1,008	761	**743**

Suuri herättävä ja kasvattava merkitys on maamme osuustoimintaväelle ollut niillä esitelmä- ja keskustelukokouksilla, joita vuosina 1900, 1902, 1904 ja 1907 on Helsingissä pantu toi-

meen »*Pellervon päivien*» nimellä ja joihin tavallisesti on ottanut osaa noin 1,000 henkeä, kaikista kansankerroksista, etupäässä kuitenkin maanviljelijöitä. Näistä päivistä on monine esitelmineen, keskusteluineen, puheineen ja lauluineen tullut todellisia kansanjuhlia, jommoisia meillä ei ennen taloudellisella alalla ollut koskaan vietetty.

Tälläkään tavalla ei kuitenkaan ole voitu riittävässä määrässä tyydyttää paikallisten osuuskuntain toimihenkilöiden ohjauksen ja neuvojen tarvetta. Sen vuoksi on vuoden 1908 alusta alettu yhdessä osuustoiminnallisten keskusliikkeitten kanssa panna maaseudulla ympäri maata toimeen erityisiä *osuustoimintakursseja* osuuskuntien toimihenkilöille, ja syksyllä v. 1909 avataan Helsingissä n. s. *osuustoimintaopisto*, jossa annetaan perusteellisempaa opetusta osuustoimintayritysten hoitajille, keskusliikkeitten ja Pellervo-Seuran nuoremmille virkailijoille j. n. e.

Erinomaisen runsas on Pellervo-Seuran *kirjallinen tuotanto* ollut. Sitä on ilmestynyt useita eri sarjoja. Ensiksikin on mainittava *Pellervon kirjasto*-sarja, johon, paitsi edellä jo mainittuja ja osaksi ulkomaillakin huomiota herättäneitä käsikirjoja, kuuluu muitakin osuustoiminnan eri puolia selittäviä kirjoja. Tätä kirjoitettaessa on mainittua sarjaa ilmestynyt kaikkiaan 24 numeroa (28 eri vihkoa) suomeksi sekä 18 numeroa ruotsiksi, ja uusia on paraillaan tekeillä. Toinen sarja on n. k. *Pellervon 10-pennin kirjasto*, jota on vain kolme numeroa, ja aivan äskettäin on alettu julkaista kolmatta sarjaa, *Pellervon pikkukirjasia*, joita toistaiseksi on ilmestynyt vain yksi numero. Neljäskin sarja on vielä olemassa, nimittäin *Pellervon lentolehtiset*, joita nykyään on 10 eri numeroa ja jotka ovat tulleet erittäin suosituiksi, leviten kymmenientuhansien kappalten suuruisina painoksina maalaisväestömme keskuuteen. — Erikoisesti on vielä mainittava

seuran vuosittain julkaisema laaja ja sisältörikas *Vuosikirja*, jossa kuvataan sekä osuustoimintaliikkeemme yleensä että sen eri haarojen kehitystä kunakin vuotena.

Kaikkea edellämainittua kirjallisuutta on seura joka vuosi verrattain runsaasti antanut *lahjaksi* osuuskunnille, maanviljelys- ja maamiesseuroille, kansanopistoille, maatalouskouluille, kansankirjastoille j. n. e. Lahjoitusten arvo on vuosittain tehnyt noin 5,000—7,500 markkaa.

Jo syntymästään saakka on Pellervo-Seura julkaissut erikoista *Pellervo*-nimistä *maatalous- ja osuustoimintalehteä*, joka on ollut erinomaisena välikappaleena osuustoiminta-aatteen tunnetuksi tekemisessä ja liikkeen ohjaamisessa sekä johdossa. Lehti ilmestyy suomenkielisenä kahdesti ja ruotsiksi kerran kuukaudessa, noin 500 sivun laajuisena vuosittain. Se on saavuttanut kansan kesken niin suurta suosiota, että se nykyään on ei ainoastaan Suomen, vaan kaikkien Pohjoismaiden enimmin levinnyt maataloudellinen ammattilehti. Tilaajamäärä on vaihdellut 23—30,000 välillä. — Vuoden 1909 alusta on Pellervo-Seura osuustoiminnallisten keskusliikkeitten sekä henkisellä että aineellisella kannatuksella alkanut julkaista toista, etupäässä osuuskuntain toimihenkilöille aiottua aikakauslehteä, nimellä *Suomen Osuustoimintalehti*. Se ilmestyy kerran kuukaudessa ja sisältää yksinomaan osuustoimintaa, sellaisena kuin se esiintyy teoriassa ja käytännössä sekä koti- että ulkomailla, esittäviä kirjoituksia.

Seuran toiminta on siis vuosi vuodelta laajentumistaan laajentunut ja käynyt yhä monipuolisemmaksi. Sitä mukaa ovat myöskin tulot seuran omasta toiminnasta lisääntyneet, kuten seuraavat numerot, joihin sisältyvät m. m. jäsenmaksut, seuran saamat lahjoitukset ja tulot sen harjoittamasta kustannusliikkeestä, lähemmin osoittavat:

Tulot seuran omasta toiminnasta olivat

Vuonna	1904	52,851	markkaa	61	penniä	
»	1905	57,715	»	89	»	
»	1906	75,187	»	14	»	
»	1907	81,723	»	32	»	ja
»	1908	68,837	»	47	»	

Niinikään on seuran *virkailijain* luku, joka alussa oli 3, kasvamistaan kasvanut. Paitsi lainopillisen sivistyksen saanutta sihteeriä ja kamreeria, joka johtaa seuran toimistotyötä, sekä useita naiskonttoristeja, on seuran palveluksessa erityisiä konsulentteja tärkeimpiä osuustoimintahaaroja varten. Niinpä on osuusmeijereillä ja osuuskaupoilla omat konsulenttinsa. Erityinen konsulentti on niinikään olemassa metsätalousyhdistyksiä varten, ja ruotsalaisten seutujen hyväksi harjoitettavaa neuvontatyötä varten on seuran palvelukseen otettu erityinen henkilö. Kaikkiaan on seuran vakinaisten virkailijain luku nykyään 18. — *Jäseniä* oli seurassa vuoden 1908 lopussa kaikkiaan 1,391, niistä 6 ulkomaalaista. Jäsenistä oli osuuskuntia 53, seuroja ja yhdistyksiä 115, ja loput yksityisiä, niistä maalaisia 598 ja maanviljelijöitä 345.

Edellä on mainittu tulot seuran omasta toiminnasta. Ne eivät kuitenkaan olisi lähimainkaan riittäneet seuran toiminnasta johtuviin menoihin, ellei valtio, täysin oivaltaen Pellervo-Seuran työn suuren merkityksen maallemme, olisi tätä työtä kannattanut melkoisilla *valtioavuilla*. Jo vuoden 1900 alusta myönnettiin seuralle 20,000 markan suuruinen vuotuinen valtioapu, joka vuoden 1905 alusta korotettiin 54,000 markkaan. Sitäpaitsi on seura vuodesta 1902 nauttinut erikoista, alkuaan 6,000, sittemmin 10,000 markan suuruista apurahaa osuusmeijerien kirjanpidon ja taloudenhoidon neuvomista sekä niiden liike-

tilaston julkaisemista varten, sekä vuoden 1907 alusta 7,000 markan suuruista apurahaa osuustoiminnan sovelluttamiseksi metsätalouteen. Vuoden 1909 alusta on seuralle vielä myönnetty 5,000 markan suuruinen tilapäinen apuraha kolmen vuoden ajaksi meijeritalouden tutkimustyötä varten ja toinen, niinikään 5,000 markan suuruinen vuotuinen apuraha erityisen konsulentin palkkaamiseksi Oulun lääniin. Näiden varsinaisten valtioapujen lisäksi on seuralle muutamia kertoja yleisistä varoista myönnetty kerta kaikkiaan pienempiä apurahoja erikoisia määrättyjä tarkoituksia varten.

Tässä yhteydessä on vielä mainittava, että seura vuonna 1902 sai *kauppaneuvos Otto A. Malm'in lahjoitusrahastosta* vastaanottaa *30,000 markan suuruisen rahamäärän*, käytettäväksi seuran tarkoitusten toteuttamiseksi. Tämäkin lahjoitus osaltaan kauniisti osoittaa sitä myötätuntoa, ymmärtämistä ja tunnustusta, mikä alusta alkaen on maamme sivistyneen yleisön puolelta tullut Pellervo-Seuran osaksi.

Työhön osuustoimintaliikkeen edistämiseksi ja paikallisten osuusyritysten ohjaamiseksi ovat *osuustoiminnalliset keskusliikkeet*, sitä mukaa kun ne ovat kehittyneet ja voimistuneet, ottaneet tehokkaasti osaa. Niinpä on *Osuuskassojen Keskuslainarahasto*, kuten edellä on mainittu, osuuskassojen neuvonta- ja tarkastustyötä varten nauttinut erikoista valtioapuakin, ja *Osuuskauppojen Keskusosuuskunta* pitää osuuskauppojen hyväksi harjoitettavaa neuvontatyötä varten pääkonttorinsa yhteydessä erityistä neuvontatoimistoa ja julkaisee erityistä *Yhteishyvä*-nimistä osuuskauppalehteä, jonka tilaajamäärä nykyään on noin 12,000.

Paljon on siis Suomen osuustoimintaliikkeen edistämiseksi aineellisia varoja uhrattu. Mutta vielä suuriarvoisempia ovat olleet ne henkiset pääomat, joita tuo liike on saanut hyväkseen käyttää. Liioittelematta voinee sanoa, että meillä on, jos ottaa huomioon maamme henkisten pääomain köyhyyden, tästä käytettävänä olevasta intelligensistä työhön osuustoiminta-aatteen hyväksi ottanut osaa suhteellisesti suurempi osa kuin missään muussa maassa. Moni maamme jaloimmista ja etevimmistä miehistä on, kuulumalla Pellervo-Seuran tai osuustoiminnallisten keskusliikkeitten hallintoon, uhrannut paljon palkatonta ja suuriarvoista työtä osuustoimintaliikkeemme hyväksi ja siten ansainnut maamme osuustoimintaväen kiitollisuuden.

Niinpä on Pellervon ja keskusliikkeitten työssä ollut mukana useita maamme kaikkein etevimpiä *lakimiehiä*. Näiden joukosta on ensi sijassa mainittava senaattori *Julian Serlachius*, joka alusta alkaen on auliisti antanut suuret lahjansa, syvät ja perinpohjaiset tietonsa sekä laajan kokemuksensa osuustoimintaliikkeen käytettäviksi. Hän oli muun muuassa Osuustoimintalakikomitean puheenjohtajana ja hänen kynästään on Suomen voimassa oleva Osuustoimintalaki pääasiassa lähtenyt. Vuodesta 1901 on hän ollut Pellervon johtokunnan kaikkein vaikuttavimpia ja hartaimpia jäseniä, varapuheenjohtajana vuodesta 1903, ja Osuuskassojen Keskuslainarahaston perustamisesta saakka on hän kuulunut tämän laitoksen hallintoneuvostoon, vuodesta 1904 sen puheenjohtajana. Edelleen on mainittava senaattorit *J. K. Paasikivi* (ollut Pellervo-Seuran sihteerinä v. 1901—1903, sekä v. 1903—1909 sen johtokunnan jäsenenä ja rahastonhoitajana), vapaaherra *R. A. Wrede* (ollut Pellervon johtokunnan jäsenenä v. 1899—1904) ja *Aug. Nybergh* (ottanut m. m. osaa käsikirjojen ja mallisääntöjen laatimiseen), sekä professori *Allan Serlachius* (Keskuslainarahaston hallintoneu-

voston varajäsenenä liikkeen perustamisesta saakka ottanut osaa tämän laitoksen hallintoon). Vielä on mainittava äsken manalle mennyt lakit. kand. *Ph. Suuronen*, joka vuodesta 1903 vuoteen 1908 hoiti Pellervo-Seuran sihteerin virkaa ja jonka osallisuus Pellervon uudestiluovassa työssä on merkittävän suuri.

Paitsi näitä huomattuja lakimiehiä on osuustoiminta-aatteen ajamisessa ja työssä sen toteuttamiseksi ollut tavalla tai toisella osallisena useita muita yleisesti tunnettuja ja huomattuja kansalaisia, kuten senaattori *August Ramsay* (laatinut m. m. mallisäännöt ja käsikirjan keskinäisiä karjanvakuutusyhdistyksiä varten sekä ottanut osaa ensimäisen osuuskassakäsikirjan laatimiseen; kuulunut Keskuslainarahaston hallitukseen liikkeen perustamisesta v. 1902 syyskuuhun v. 1903), vapaaherra *Otto Wrede* (ollut Pellervon johtokunnan jäsenenä vuodesta 1904 alkaen; kuulunut Keskuslainarahaston hallintoneuvostoon liikkeen perustamisesta saakka, vuodesta 1906 varsinaisena jäsenenä; Keskusosuusliike Hankkijan hallintoneuvoston puheenjohtajana v. 1905—1908), senaattori *Lennart Gripenberg* (laatinut mallisäännöt ja käsikirjan viljanmyyntiosuuskuntia varten sekä käsikirjan »Yhteinen metsätalous»), professori *O. E. Tudeer* (ollut Pellervo-Seuran johtokunnan kaikkein hartaimpia jäseniä seuran perustamisesta asti), senaattori *A. Osw. Kairamo* (ollut Pellervon johtokunnan jäsenenä v. 1899—1903, Osuuskassojen Keskuslainarahaston hallintoneuvoston puheenjohtajana v. 1902—1904 sekä vuodesta 1908 alkaen Keskusosuusliike Hankkijan hallintoneuvoston puheenjohtajana), johtaja *W. A. Lavonius* (Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunnan perustajia ja sen ensimäinen toimitusjohtaja, vuodesta 1906 toinen valtuutettu johtokunnassa; vuodesta 1904 Keskuslainarahaston hallintoneuvoston varajäsen ja vuodesta 1906 alkaen Pellervon johtokunnan vaikuttavimpia jäseniä), ylitarkastaja *Uuno Brander* (Pellervo-Seuran perustajia ja v. 1901—1909 sen johtokunnan

jäsen), professori *Mikael Soininen* (Pellervo-Seuran perustajia), ylitarkastaja *Hannes Nylander* (laatinut käsikirjan »Yhteistoimintaa karjan jalostamisessa»), vakuutustarkastelija *Onni Hallstén* (Pellervon johtokunnan jäsen vuodesta 1904; kuulunut Keskuslainarahaston hallintoneuvostoon liikkeen perustamisesta saakka, vuodesta 1905 varsinaisena jäsenenä; Hankkijan hallintoneuvoston varajäsen vuodesta 1905), vapaaherra *Axel Cedercreutz*, (Pellervon johtokunnan jäsen v. 1901—1906; Keskuslainarahaston hallintoneuvoston jäsen v. 1902—1906), senaattorit *Z. Yrjö-Koskinen*, *L. Mechelin* ja *O. Donner* (ottaneet osaa Osuuskassojen Keskuslainarahaston valmisteluun), runoilijat *J. H. Erkko* ja *Eino Leino* (kirjoittaneet ensimäisille »Pellervon-päiville» tunnetut runot »Käsitysten ja »Pellervon laulu») y. m.

Erityisesti liittyy kuitenkin Pellervo-Seuran työhön ja yleensä työhön maamme osuustoimintaliikkeen hyväksi eroittamattomasti Pellervo-Seuran johtokunnan puheenjohtajan, professori *Hannes Gebhard*'in nimi. Omistaen koko olemuksensa palavan innostuksen ja tavattoman työkyvyn sekä työtarmon osuustoiminta-asialle, hän laajojen ja perinpohjaisten tutkimusten jälkeen teki osuustoiminta-aatteen maassamme tunnetuksi, lausui Pellervo-Seuran syntysanat ja on siitä saakka ollut seuran sekä koko maamme osuustoimintaliikkeen sieluna ja johtavana henkilönä. Useimmat maamme osuustoimintaliikkeen hyväksi tulleet toimenpiteet ovat hänen alotteestaan lähteneitä ja melkein kaikissa niissä on hän vaikuttavalla, useimmiten ratkaisevalla tavalla ollut mukana. Osuuskassojen Keskuslainarahaston toimitusjohtajana on hän ollut vuodesta 1904 alkaen ja Pellervon johtokunnan puheenjohtajana seuran syntymästä saakka. Kaikkialla Pellervo-Seuran toimissa näkyvätkin hänen työnsä jäljet. Useat seuran julkaisemista käsikirjoista tai muista kirjasista ja lentolehtisistä ovat hänen kirjoittamiaan, toisten laatimisessa on hän ollut mukana ja

lukemattomat hänen etevästä ja pirteästä kynästään lähteneet kirjoitukset »Pellervossa» sekä muissa osuustoimintalehdissä ovat paljonpuhuvana todistuksena siitä, mikä merkitys hänellä on Suomen osuustoimintaliikkeelle ja sen johdolle ollut. Ja kuinka suurta taitoa, kuinka äärettömän paljon palkatonta ja uhrautuvaa työtä sekä loppumatonta innostusta tämä liikkeen johto on kysynyt, sen tietää täydellisesti vain se, jolla on ollut tilaisuus läheltä seurata Pellervo-Seuran toimintaa ja maamme osuustoimintaliikettä. Työllään Suomen osuustoimintaliikkeen hyväksi on professori Gebhard antanut kauniin esimerkin siitä, kuinka isänmaata on palveltava, kuinka kansan kohottamiseksi työtä tehtävä.

Tässä huolta ja vastuuta kysyvässä työssä on professori Gebhardin rinnalla pitkin matkaa uutterana ja väsymättömänä työtoverina seissyt hänen puolisonsa, rouva *Hedvig Gebhard*, joka on ollut mukana melkein kaikissa Pellervon toimissa ja aina innostuneena sekä lannistumattomana suorittanut uskomattoman määrän suuriarvoista ja muulle maailmalle näkymätöntä työtä Pellervon ja sen ajaman liikkeen hyväksi.

Sen vuoksi Suomen osuustoimintaväki sinä päivänä, kun Pellervo-Seura täyttää kymmenen vuotta, syvän kiitollisuuden ja kunnioituksen tunteilla muisteleekin tätä professori ja rouva Gebhardin suorittamaa työtä, kiitollisena yhtyy siihen toivomukseen, että heillä vielä kauvan olisi tilaisuutta ja voimia olla Pellervo-Seuran ja maamme osuustoimintaliikkeen johdossa.

Kuten edellä esitetyt numerot osoittavat, on maamme osuustoimintaliike, kokonaisuutena katsottuna, ensimäisenä kymmenvuotiskautenaan ilahuttavasti kasvanut ja laajentunut, huoli-

matta kansamme verrattain alhaisesta sivistyskannasta ja siitä rikkinäisyydestä sekä sisällisestä hajaannuksesta, mikä puheenaolevana vuosikymmenenä kansamme keskuudessa on vallinnut. Tämä osuustoimintaliikkeen kehitys on ollut niin nopea, että harvat vanhoista sivistysmaistakaan vetävät maallemme tässä kohden vertoja.

Lähes *parisataa tuhatta* ihmistä on nykyään jäseninä eri puolilla maatamme työskentelevissä osuuskunnissa, joiden liikevaihto lähentelee jo *sataa miljonaa. Voin valmistus* ja suureksi osaksi myöskin *voinvienti* ovat maanviljelijöittemme omissa käsissä, *luotto-olot* maaseudulla ovat osuuskassojen avulla alkaneet järjestyä maanviljelijöittemme etuja ja tarpeita vastaavalle kannalle ja maanviljelijät hankkivat ammattitarvikkeensa sekä kuluttajat tarvetavaransa suureksi osaksi *yhteisostoin* ja *osuuskauppojen* välityksellä. Yhteiset, uudenaikaiset *höyrypuimakoneet* ovat tulleet entisen riihipuinnin sijalle ja yhä yleisemmin alkavat maanviljelijämme taloudessaan käyttää yhteisesti valmistettua *sammalkuiviketta* entisten huonojen kuivikeaineiden, kuusenhavujen ja olkien sijasta.

Tällä tavoin on osuustoimintaliike, huolimatta nuoresta ijästään, jo meillä, kuten muuallakin, ennättänyt sangen huomattavassa määrässä vaikuttaa varsinkin pieniviljelijöittemme aineellisen hyvinvoinnin ja heidän ammattitaitonsa kohoamiseen. Tämä käy selvästi ilmi muun muuassa professori Gebhardin Kuopion maanviljelysnäyttelyssä vuonna 1906 pitämästä esitelmästä, joka on ilmestynyt painostakin nimellä *Osuustoiminta, pienviljelijäin ammattitaidon kohottaja.* Samaa todistavat myöskin ne käytännöllisten osuustoimintamiesten laatimat kirjoitukset, jotka ovat tässä juhlajulkaisussa. Erehtymättä voi siis sanoa, että kotoinen kokemus on jo meilläkin osoittanut todeksi sen, mitä aikaisemmin olimme oppineet useilta eteviltä ulkomaalaisilta tiedemiehiltä ja teoreettikoilta, nimittäin että

Pellervon päiviltä 5—7 p. huhtikuuta 1904

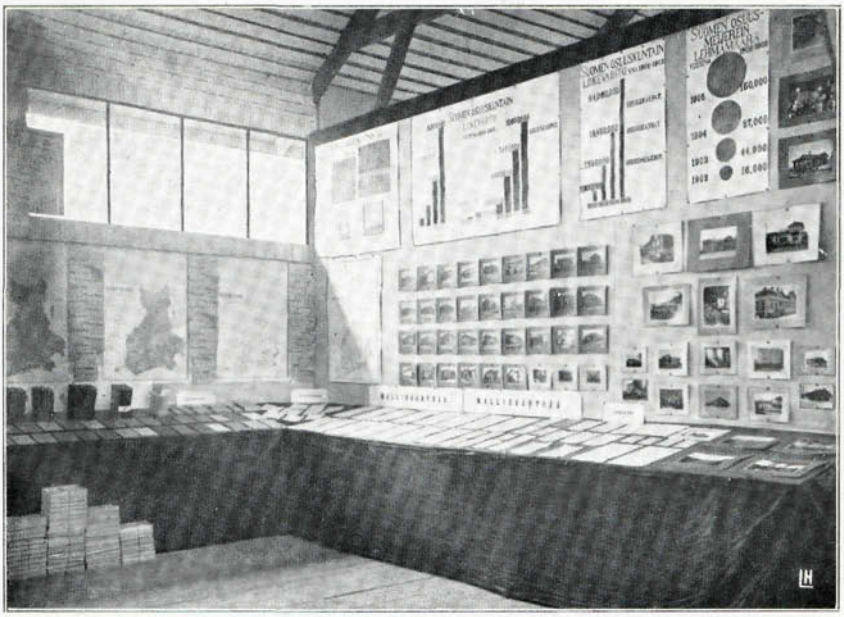

Pellervon osasto Kuopion maanviljelysnäyttelyssä 1906

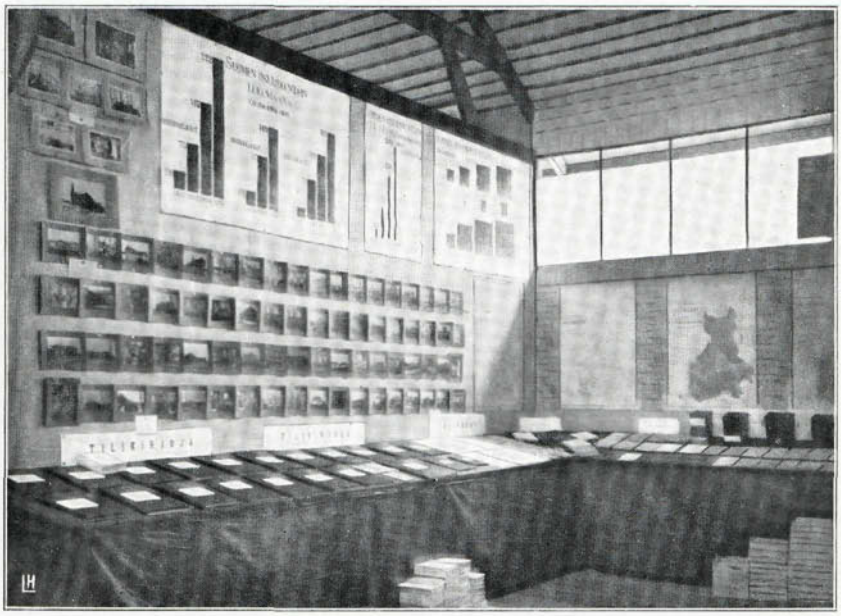

Pellervon osasto Kuopion maanviljelysnäyttelyssä 1906

»maanviljelijäin osuuskunnat ovat tienraivaajia maanviljelyksen edistymiselle».

Mutta osuustoiminnan vaikutus ei rajoitu yksinomaan tähän; sillä on ollut myöskin suuri *siveellinen ja yhteiskunnallinen merkitys.*

Liiketoiminnassaan osuuskunnat kasvattavat jäsenissään tarkkuutta, huolellisuutta ja säästäväisyyttä. Käteismaksu ja täsmällinen sitoumusten täyttäminen ovat muun muassa ehdottomia vaatimuksia osuuskuntien ja niiden jäsenten välisissä asioissa. Mutta kasvatus järjestykseen ja säästäväisyyteen on kasvatusta itsensähillitsemiseen ja harkintaan. Tietoisuus itsensä voittamisesta, hetken mielihalujen masentamisesta taas herättää suurempaa arvonantoa ja luottamusta itseensä, siten lujentaen luonnetta, joka on kaiken inhimillisen menestyksen ja onnen ensimäinen ja viimeinen perusta.

Suoranaisina kansanvalistuksen ja jäsentensä älyllisen kehityksen edistäjinäkin osuuskunnilla on syvällekäypä merkitys. Osanotto osuuskunnan harrastuksiin saattaa maalaisväestön tekemisiin ja tutuksi monen heille tähän asti tuntemattoman taloudellisen ja ammatillisen kysymyksen kanssa. Raha- ja luottotalouden periaatteet, maanviljelystarvikkeiden laatu ja käytäntö, karja- ja maitotalouden tarkoituksenmukainen hoito, yleiset kauppatavat ynnä monta muuta seikkaa selviää maamiehelle vasta osuuskunnassa. Samoin täytyy hänen, voidakseen ottaa osaa osuuskuntaelämään, ruveta harrastamaan lainopillisia kysymyksiä, hankkia kirjanpitotaitoa j. n. e. — Toiselta puolen vaikuttavat osuustoimintalehdet, osuustoimintapäivät, leviävä osuustoimintakirjallisuus, kaikenlaiset osuustoimintakurssit y. m. yleisen kansalaissivistyksen kohoamiseen.

Kaikella sillä, mitä osuustoiminta täten vaikuttaa harjoittajiensa siveelliseen ja älylliseen kehitykseen, on myöskin suuri merkitys heidän kasvattamiselleen *yhteiskunnan ja valtion* jäseniksi.

Osuustoiminta on omansa tekemään harjoittajistaan itsetietoisia, riippumattomia ja valppaita yhteiskunnan jäseniä sekä kasvattamaan heitä itsehallintoon, mikä on ylen tärkeätä niissä kansanvaltaisissa sekä yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden pohjalle järjestetyissä oloissa, joihin äskettäin olemme siirtyneet.

Osuustoiminta liittää vihdoin kaikki yhteiskuntaluokat keskinäiseen yhteistoimintaan, opettaa näille toistensa ymmärtämistä ja arvonantoa, siten jossain määrin tasoittaen sosiaalisia vastakohtia ja kasvattaen eri ihmisryhmien kesken yhteisyyden, yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Täten pyrkii osuustoiminta hajanaista ja rikkirevittyä kansaamme yhdistämään, lujentaen siten sen kansallista voimaa ja vastustuskykyä. Ja tällä tavoin on osuustoiminta kansallisen olemassaolommekin taistelussa tärkeä tekijä.

Ilolla osuustoiminnan ystävä panee siis merkille, että maamme osuustoimintaliike on ensimäisenä kymmenvuotiskautenaan, samalla kun se ulkonaisesti on yhtämittaa kasvanut ja laajentunut, myöskin alkanut saada aikaan huomattavia muutoksia ja parannuksia taloudellisen sekä yhteiskunnallisen elämämme eri aloilla. Senpävuoksi hän myös, samalla kun hän luottamuksella katsoo tulevaisuuteen, kiitollisena tänä osuustoimintaväkemme juhlapäivänä muistelee sitä hetkeä, jolloin Pellervo-Seuran ja maamme osuustoimintaliikkeen syntysanat lausuttiin.

Onni Karhunen.

Liikkeemme syntymä-ajoilta.

Mitkä ovat Suomen osuustoimintaliikkeen syntymä-aikoja? Millä oikeudella juuri *tänä* vuonna vietetään sen 10-vuotisjuhlaa?

Tunnettua on, ja se käy selville eräistä tämänkin juhlajulkaisun kirjoituksista, että jo paljoa varemmin kuin v. 1899 on maahamme perustettu esim. *osuuskauppoja.* Sellaisia perustettiin joko yhdistyksen muotoon, kuten esim. »Helsingin yleinen ravintoyhdistys», joka alotti liikkeensä v. 1889, tai osakeyhtiömuotoon, niin paljon kuin mahdollista noudattaen osuustoimintaperiaatteita, kuten tehtiin melko tiheään, esim. Pohjanmaalla, vaikka useimmat niistä elivät ainoastaan vähän aikaa. Osuuskauppaliikkeeseen tutustutti yleisöämme v. 1893 Kaarlo Ignatius kirjoituksellaan: »Ko-operatiivinen liike Englannissa» (Valvoja). Samaten olivat jo paljoa varemmin esim. maanviljelysseurat y. m. yritelleet panna toimeen *maanviljelystarvikkeitten yhteisostoja,* mitkä näkyvät etenkin vuodesta 1896 käyneen melkoisen yleisiksi. Niinikään on tunnettua, että maahan perustettiin jo paljoa varemmin *osuusmeijereitä,* niistäkin toiset yhdistyksen muotoon, toiset taas

karjanomistajain yhtiöinä. Erityisesti lienee näitten yritysten perustamista edistänyt A. Granströmin ja G. Grotenfeltin yhteisesti laatima pieni kirjanen: »Osuusmeijereistä» (1893) ja V. Salmisen kirjanen: »Kylämeijereistä» (1894); useimmat silloin perustetuista meijereistä olivat hyvin pieniä. Innokkaita tällaisten pienten, muutamien kilometrien päähän toisistaan rakennettujen kylämeijeriosakeyhtiöitten perustajia olivat konekauppiaitten matkustavat asiamiehet, joilla oli tapana ottaa yhtiössä joku osakekin, siten houkutellakseen talonpoikia niihin. Sehän tuli huokeaksi valtiolle, kun ei tarvittu valtionvaroilla palkattuja osuustoiminnan konsulentteja. Mutta miten huokeata se lopulta oli maanviljelijöille, se, samaten kuin suurin osa ihmisten raskaimpia kärsimyksiä, ei tule missään historiassa mainituksi. Mutta oli niitä syntynyt suuria ja hyviäkin meijereitä, kuten Kauvatsan (1886), Punkalaitumen ja Kurkijoen, jotka yhä ovat meidän maamme ensimäisiä. Ja olihan *osuuskassa*-asiakin jo varemmin tullut tunnetuksi maassamme, kun Z. Yrjö-Koskinen, hänkin v. 1893, piti esitelmänsä: »Lainauslaitoksista maalaiskunnissa Raiffeisen'in järjestelmän mukaan», johon hän liitti valmiit säännöt ei ainoastaan osuuskassoja, vaan myöskin »Kannattaja»-nimistä keskuslainarahastoa varten. Nämä osuuskassapuuhat jäivät kuitenkin vain paperille, sillä sääntöehdotukset eivät Osuustoimintalain puutteessa saaneet vahvistusta. Huvin vuoksi mainittakoon, että puheenaolleen keskuslainarahaston piti alottaa toimintansa 20,000:n markan pääomalla, mikä olisi voitu korottaa korkeintain 200,000:een markkaan ja että sen tuli toimia ainoastaan omilla varoilla.

Tulipa tämä osuustoimintaharrastus ilmi valtiopäivilläkin näihin samoihin aikoihin. V:n 1891 valtiopäivillä teki näet valtiopäivämies Matti E. Niemelä talonpoikaissäädyssä alotteen anomusehdotuksessa, joka koski lainsäädäntöä yhtiöistä, ja

jossa hän valittaa, että silloin voimassaoleva lainsäädäntö m. m. »kaipaa tarpeellisia säännöksiä nykyään suuressa määrässä löytyvistä ja yhteiselämälle erinomaisen tärkeistä yhdistyksistä, jotka konsumtsioni-, krediitti- ja muina sellaisina yhdistyksinä tahi yhdistyksinä tieteellisiä ja sosiaalisia tarkoituksia varten harjoittavat enemmän tai vähemmän suurta taloudellista toimintaa, voimatta niitä asianmukaisesti sovelluttaa yhdenkään laissa määrätyn yhtiömuodon alaiseksi — —». Asianomainen valiokunta ja sen ehdotuksesta Säädyt, alamaisessa vastauksessaan armolliseen esitykseen osakeyhtiöistä, ottivat lämpimästi kannattaaksensa anomuksessa lausuttua ajatusta. Mainitussa asiakirjassa näytään tuntevan, että ulkomaan lainsäädännössä mainitaan »etuanto- ja krediittiyhdistykset, produktsioniyhdistykset, konsumtsioniyhdistykset sekä asuntoyhdistykset». Mainittuaan sitten, että samankaltaisia yrityksiä on Suomessakin viime aikoina syntynyt, että niitä on koetettu sovittaa osakeyhtiömuotoon, mutta että se useimmissa tapauksissa tulee mahdottomaksi, lausuvat Säädyt mielipiteenään, että n. s. taloudelliset yhdistykset (= osuuskunnat) mitä pikemmin olisivat otettavat lainsäätäjän huomion esineeksi.

Niin suurta kiirettä ei kuitenkaan silloinen hallitus katsonut asialla olevan. Senvuoksi Säädyt seuraavilla v:n 1894 valtiopäivillä pitivät tarpeellisena muistuttaa yllämainitusta anomuksesta ja lausua, että, koska ei sen johdosta ole ryhdytty mihinkään toimenpiteeseen ja »kun vuosi vuodelta käy yhä tuntuvammaksi — — lainsäädännön tarve kaikkien sanotussa anomuksessa mainittujen yhdistysten suhteen, niin ovat Säädyt katsoneet, että heidän tulee uudistaa puheenalainen anomus».

Kuten näemme, on siis Suomen osuustoimintaliikkeellä alkuja jo vuosia, jopa vuosikymmeniäkin ennen vuotta 1899, jota on ruvettu pitämään tämän liikkeen syntymävuotena.

Miksi siis laskemme tämän ajan tällä tavalla?

Siksi, että kaikki nuo edellämainitut ilmiöt ovat enemmän tai vähemmän satunnaisia, tilapäisiä, siis enimmäkseen vain yksityistapauksia. Kansalliskauppaosakeyhtiö, joka v. 1897 perustetaan esim. Kuopioon, on aivan vieras muulle osuustoiminnalle ja samanlaisille yrityksille esim. Vaasan läänissä. Samaten yhtiömeijeri, joka perustettiin Nummelle v. 1891, ei luultavasti tiennyt paljoa esim. Pohjanmaalla toimivista osuusmeijeriosakeyhtiöistä tai päinvastoin. Meijeriosakeyhtiöt yleensä eivät aavistaneet, että heillä olisi ollut mitään yhteyttä yhtiökauppojen kanssa. Samaten, kun herrat Grotenfelt ja Granström julkaisivat kirjasensa osuusmeijereistä, herra Ignatius kirjoituksensa osuuskaupoista Valvojassa ja Z. Yrjö-Koskinen piti Kansantaloudellisessa yhdistyksessä esitelmänsä osuuskassoista — kaikki tapahtui samana vuonna 1893 — niin ei näillä miehillä ja heidän kirjallisella toiminnallaan ollut minkäänlaista yhteyttä toistensa kanssa. Se oli ainoastaan sattuma, vaikka hyvin merkillinen sattuma, jonka aiheutti tietysti se, että taloudellinen elämä Suomessa oli eri aloilla kehittynyt sille kannalle, ja osuustoimintaliike ulkomailla oli tullut niin huomatuksi, että yksityiset henkilöt alkoivat nähdä osuustoiminnan tarpeellisuuden kukin alallaan. Maaperää siis valmistettiin eri osissa maata, eri aloilla, eri yhteiskuntapiireissä, täällä teoriassa, tuolla käytännössä.

Mutta osuustoimintaa ei vielä tajuttu *yhdeksi, kokonaiseksi periaatteeksi*, sitä ei vielä ajettu *itsetietoisena, yhtenäisenä liikkeenä*, joka olisi ollut *päämäärästään* selvillä ja jolla olisi ollut *ohjelma* valmiina sen *toteuttamista* varten.

Tämän kaiken sai liike vasta v. 1899 ja senvuoksi on oikeutettua laskea Suomen osuustoiminnan alkavan tästä vuodesta.

Siitä, kuinka tämä liike kehittyi itsetietoiseksi, päämääräsẗään selväksi ja yhtenäiseksi liikkeeksi, pyydän tässä saada kertoa muutamia persoonallisia muistelmia.

Talvella v. 1893—1894 oleskelin Berliinissä erästä maataloudellista tutkimusta varten. Kuuntelin silloin m. m. professori *Sering*'in luentoja maanviljelyksen kansantalouden alalta. Olin kotimaassa oppinut lapsuudestani asti tuntemaan pikkuviljelijän vaikeata taistelua olemassaolonsa puolesta ja halunnut tehdä jotain hänen hyväkseen. Olin kyllä siellä kotimaassa lukenut edellisessä mainitsemani, äskettäin ilmestyneet julkaisut eri osuustoimintahaaroista, mutta en ollut ollenkaan vielä tullut käsittämään, minkä suuren avun osuustoiminta voisi pikkuviljelykselle tarjota. Mainitsemaani valtiopäiväanomusta en silloin tuntenut ollenkaan, enkä siitä ole kuullut puhuttavankaan, ennenkun aivan äskettäin. Vasta prof. Sering sai minut puhutun sanansa kautta ymmärtämään osuustoiminnan merkityksen, hänen voimakas vakaumuksensa pikkuviljelyksen tulevaisuusmahdollisuudesta juuri osuustoiminnan avulla herätti minussa halun ryhtyä osuustoimintaliikettä lähemmin tutkimaan, voidakseni Suomen maanviljelijöille tarjota siitä hyvän vipusimen taloudellisen tilansa kohottamiseksi.

Kului kumminkin paljon aikaa, ennenkun pääsin tätä aiettani toteuttamaan. Vähitellen kokoelin tietoja eri maista, mutta siihen aikaan oli vielä tätä alaa käsittelevä kirjallisuus hyvin niukka. Niinpä ei esim. Saksan maanviljelijäin osuustoiminnasta silloin vielä ollut olemassa mitään yhtenäistä esitystä, vaan oli ainehisto koottava osuuskuntaliittojen vuosikirjoista ja aikakauskirjoista. Näitä tietoja kootessani, pyydettiin minua esittämään aatetta Yliopistollisilla lomakursseilla kesällä v. 1896. Vaikka silloin en ollut vielä koskaan esiintynyt julkisena puhujana, ei minua kuitenkaan arveluttanut lupautua siihen tehtävään; niin tärkeänä pidin aatettani ja niin lujasti luotin sen voimaan. Enkä siinä suinkaan erehtynyt. Olin luultavasti näillä lomakursseilla kaikkein huonoimpia esitelmänpitäjiä: minunhan piti lukea esitelmät paperista kuin sisälukua

harjoitteleva kansakoululainen. Kun joskus uskalsin vilkaista kuulijoihini, huomasin ainakin muutamien väsyneinä uinahtelevan, toisia sanomalehtiä lukemassa. Mutta siitä huolimatta innostus uuteen aatteeseen kasvoi päivä päivältä. Ja mieltäni rohkaisi se, että kuulijoitteni joukkoon ilmestyi pian miehiä sellaisia kuin Yrjö-Koskinen ja Meurman y. m. Kun lopetin luentosarjani, sain mieltymyksen osoituksia yhtä hyvin kuin harjaantuneemmatkin luennoitsijat. Ja monen monet ovat ne maalaiset, jotka jälestäpäin ovat joko suullisesti tai kirjeellisesti minulle ilmoittaneet, että he näiltä luennoilta saivat herätyksen ja toimintahalun, joka ei ole jäänyt jälkiä jättämättä. Varsinkin perustettiin sen jälkeen useita maamiesseuroja. Yksi niistä otti nimekseenkin »Maanviljelysammattiyhdistys», jota nimitystä olin käyttänyt luennoillani eräästä ranskalaisesta yhteistoiminnan muodosta (Syndicat agricole), mutta asianomainen »emäseura» katsoi tarpeelliseksi hävittää tuon nimityksen, asettamalla sen muuttamisen raha-avunantonsa ehdoksi. Niinikään yritettiin monin paikoin maanviljelysammattitarvikkeitten yhteisostoja. Vielä ryhdyttiin näitten luentojen johdosta perustamaan osuusmeijereitä, vaikka yhä vielä osakeyhtiömuodossa. Tämän herätyksen hedelmiä lienevät — ainakin on niin vakuutettu — muutamat meidän nykyisistä suurimmista ja parhaimmista osuusmeijereistämme.

Mutta kyllä oli koko osuustoimintaliikkeelle sangen haitallisiakin jälkiä näistä lomakurssiluennoista. Sellaisina täytyy pitää ne suuret maanviljelyskauppaosakeyhtiöt, jotka sen jälkeen perustettiin Viipuriin, Mikkeliin, Porvooseen ja Vaasaan. Kun osa niitten osakkeista on maakunnan johtavien maanviljelijäin käsissä, on tästä ollut seurauksena, että nämä yhtiöt ovat vaikuttaneet hyvin ehkäisevästi ja hajoittavasti maanviljelijäin yhteisostoliikkeen kehitykseen, jotenka meidän maanviljelijöiltämme nyt puuttuu tällä alalla sellainen voima-

kas, kaikkiyhdistävä keskittyminen, joka tekisi heidät paljon merkitseväksi mahdiksi, kuten on käynyt useassa muussa maassa, viimeksi Ruotsissa. Siellä kyllä alettiin yhteisostoja keskittää paljon myöhemmin kuin meillä, mutta nyt jo ollaan meitä siinä kohdin paljon pitemmällä. Meidän maanviljelijämme heikkous ja kykenemättömyys järjestäytymään piti siis tulla näkyviin tässäkin.

Mutta jo edellisessä esitetyn hyödyn lisäksi oli yllämainituilla lomakursseilla toinenkin hedelmöittävä vaikutus.

Ryhdyin näet entistä suuremmalla luottamuksella ja harrastuksella kirjoittamaan teostani: *Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla.* Ainehistoa kasaantui kuitenkin niin paljon, että kirjan valmistuminen viivästyi vielä kaksi vuotta, semminkin kun olin pakoitettu sen ohella tekemään ansiotyötä. Ja kuitenkin vaimoni *Hedvig Gebhard* otti mitä tehokkaimmalla tavalla osaa tämän teoksen valmistamiseen. Vuosikausia minun kanssani siinä työskennellessä, hänestä täten valmistautui minun ensimäinen, monta vuotta eteenpäin suurimmalla ja yhä edelleenkin hyvin suurella asiantuntemuksella varustettu työtoverini Suomen osuustoimintaliikkeen palveluksessa. Läpi nämä kymmenen vuotta hän on suorittanut mittaamattoman määrän pääasiallisesti maailmalle näkymätöntä, mutta silti liikkeellemme tärkeätä työtä: milloin Pellervo-lehden toimituksessa, milloin muitten julkaisujen huoltamisessa ja painokuntoon saattamisessa, milloin »Pellervon päivien» järjestämisessä, milloin seuran vuosikertomusten toimittamisessa — ja aina kaikista asioista neuvottelemassa, kaikkialla mukana. Kun me muut väsyimme ja työ kuitenkin oli saatava valmiiksi, on hän valvonut öitä ja päiviä, pyhiä ja arkia sitä suorittaen. Kun me muut emme huomanneet, on hän huomannut. Kun me muut unohdimme, on hän muistanut.

Teokseni alkoi vihkottain ilmestyä syksyllä v. 1897 ja ilmestyi täydelleen valmiina 500-sivuisena kirjana tammikuulla v. 1899.

Suomalainen sanomalehdistö otti sen myötätuntoisuudella vastaan ja yleisö osti sitä siinä määrin, että sen 1,500 kpleen painos on ollut jo kauan loppuunmyytynä. Tämä tulos oli siihen aikaan hämmästyttävä. Se selviää m. m. siitä, että, kun sattumalta eräällä ulkomaan matkallani tulin tapaamaan erään ruotsinmaalaisen kustannusliikkeen johtajan ja kerroin hänelle saaneeni yksityisen kustantajan tällaiselle teokselle ja lisäksi pienen tekijäpalkkionkin, hän vakuutti, että se olisi Ruotsissa ollut mahdotonta.

Tämä teos oli aikanaan ensimäinen laatuaan osuustoiminnallisessa kirjallisuudessa. Saksassa eräs kustantaja tarjoutui v. 1898 julkaisemaan siitä saksalaisen painoksen, mutta asia jäi sikseen, koska työ käytännöllisen osuustoiminnan alalla esti minut saksannosta toimittamasta. Jälestäpäin on norjalainen professori Ebbe Hertzberg laatinut samansuuntaisen teoksen erityisen tutkimusmatkan tuloksena, mutta muita sellaisia ei liene vielä ilmestynyt.

Helmikuun alussa v. 1899, palattuani edellisessä mainitulta ulkomaan matkalta, asetuin Hattulaan, aikoen siellä rauhassa yksinomaan antautua kirjoittamaan esitystä siitä, miten ulkomailla tilattomille maata hankitaan. Mutta siihen en saanutkaan toivomaani rauhaa. Helmikuun manifesti ja kaikki se rauhattomuus, minkä se sai maassamme aikaan, teki mielen levottomaksi ja pakoitti pois tieteellisestä työstä. En tosin tahtonut lähteä Helsinkiin, vaikka usein kyllä sainkin kirjeellisiä kutsuja saapua sinne. Mutta rauhanhäiritsijänä esiintyi läheinen ystäväni, silloinen kansakouluntarkastaja, nykyinen professori *Mikael Soininen*, jonka perhe asui naapurinamme ja joka siihen aikaan palveli kouluylihallituksessa Helsingissä, mutta usein kävi perhettään tervehtimässä. Hän toi meille niitä synkkiä venäläistyttämishuhuja, joita sanomalehdissä ei voitu kertoa, mutta hän myöskin toi meille viestejä niistä luottamusta tulevaisuuteen uhku-

vista puuhista, joihin eri tahoilla ryhdyttiin kansamme sivistyksen lisäämiseksi. Yksi näitä oli ylioppilaitten aikomus lähteä joukottain maan eri kuntiin koko kesän ajaksi, eri tavoin toimiaksensa kansan valistamiseksi. M. m. piti heidän pitää esitelmiä erilaisista aineista. Sitä varten he olivat kääntyneet yliopistonopettajien puoleen, pyytäen näitä luentosarjojen kautta valmistamaan heitä tehtäväänsä. Tätä ylioppilaitten kesätointa suunnittelemaan oli asetettu erityinen toimikunta, johon m. m. oli kutsuttu Soininen ja Ilmajoen kansanopiston johtaja, maisteri *Niilo Liakka*, joka sen vuoden oleskeli Helsingissä. Liakka, joka minun mielestäni harvinaisen sopusointuisessa määrässä yhdistää käytännöllistä älyä aatteellisiin harrastuksiin ja jonka todellisesti kansanmielinen, lämmin sydän aina on ollut avonainen kaikille, kansaa todella kohottaville uusille aatteille, oli hänkin jo ehtinyt tutustumaan osuustoiminta-asiaan ja tullut huomaamaan sen suuren ja monipuolisesti vaikuttavan voiman. Hän oli mainitulle toimikunnalle ehdottanut, että ylioppilaitten pitäisi ottaa kesätyöohjelmaansa myöskin osuustoiminta-aatteen tunnetuksi tekemisen sekä ehdottanut, että minua pyydettäisiin luentosarjassa valmistamaan näitä siihen. Kun Soininen eräällä käynnillään esitti tämän asian minulle, kieltäydyin siitä jyrkästi. Tähän kieltooni vaikutti edellisessä esittämäni ikävä kokemus siitä, miten aatetta voidaan pilata, kun tietämättömät henkilöt hyvässä tarkoituksessa rupeavat sitä ilman johtoa ajamaan, sekä se tosiasia, että meillä ei vielä ollut Osuustoimintalakia.

Mutta elettiin nopeasti. Venäjältäpäin synkistyi taivaamme synkistymistään. Helsingissä kävivät varustamiset kansan henkisen vastustuskyvyn lujittamiseksi sitä kiivaammiksi.

Kerran tuli Soininen eräänä sunnuntaina uudelleen vaatimaan minua mukaan esitelmänpitäjien joukkoon. Mutta pysyin yhä kiellossani. Lähdin sitten saattamaan häntä pyryn

tukkimaa maantietä pitkin aika navakassa pakkasessa. Puhuttiin tuosta mielessä yhä olevasta asiasta: venäläisten pahoista aikeista. Soininen tuli silloin sanoneeksi, että meidän kansamme ei voisi säilyttää edes nykyistä sivistyskantaansa, vielä vähemmin sitä kehittää, jos venäläiset, niinkuin silloin näytti, valtaavat koko valtiollisen ja mahdollisesti myöskin kunnallisen järjestömme (organisatsionimme), sillä mikään kulttuuri ei ole mahdollinen ilman järjestöä, organisatsionia. Ja hän lisäsi siihen, että senvuoksi pitäisi keksiä joku yksityistä luonnetta oleva »kulttuuriorganisatsioni», sivistysjärjestö, jolla olisi elimiä kaikissa kunnissa ja yhteinen keskusta Helsingissä. Muistaakseni hän sellaiseksi ensi aluksi suunnitteli n. s. kotikoulujärjestöä, joka silloin luotiin ja jota aiottiin kehittää monipuoliseksi.

»Siitä ei tule lujaa», minä heti arvostelemaan, »sillä sen voi hallitusvalta helposti kieltää; sitäpaitsi sillä ei tulisi olemaan tarpeeksi elinvoimaisia juuria kansassa itsessään. Toista olisi osuustoiminnallinen järjestö». Soininen vaati minua siinä paikassa selittämään ajatustani lähemmin. Mutta pyry oli niin kiivas, ettemme voineet edes seisahtua puhumaankaan. Siksipä lupasin vastedes sen hänelle lähemmin esittää. Mutta itsepintaisena, kuten tavallisesti, hän ei hellittänyt, vaan vaati minua tulemaan erään matalan mökin taakse tuulensuojaan. Siellä lyhyessä ajassa esitin hänelle ajatukseni: Osuustoimintajärjestö on juuri sitä laatua, jota hänen mielestään tarvittaisiin kulttuurin kehitykselle. Se liittää ensiksi yksilöt toisiinsa paikkakunnittain. Sitten täytyy paikallisosuuskuntain, voidakseen menestyä, luoda koko maata käsittäviä yhteisiä keskusliikkeitä, jotka vuorostaan voimakkaina taloudellisina laitoksina vaikuttavat takaisin paikallisosuuskuntiin. Osuustoiminta on sitäpaitsi *taloudellinen* järjestö, jota ei mikään valtiomahti voi hajoittaa ja joka saa juurensa kasvamaan kansaan niin lujasti, ettei se siitä voi irtautua, vaan kiintyy siihen alituisesti aina lujemmin. Ja

se saa varmasti mukaansa vähitellen suurimman osan väestöä. Vihdoin on osuustoiminta osoittautunut liikkeeksi, joka, siitä huolimatta, että se on puhtaasti taloudellista laatua, on omansa odottamattoman voimakkaasti kohottamaan kansan vähävaraisten kerrosten *siveellistä* ja *henkistäkin* tasoa. Se on siis sekä taloudellisesti että yhteiskunnallisesti uudestiluova liike, vaikka tämä uudestiluominen tapahtuu hiljaisesti ja vähitellen.

»Mutta kun sinulla on tällainen suurenmoinen aate, niin sinulla ei ole enään *oikeutta* pitää sitä omanasi, vaan nyt sinun *täytyy* tulla Helsinkiin sitä ajamaan», intti itsepintainen naapuri.

Siihen taas uudistin väitteeni, ettei voida saada mitään kelvollista ja pysyväistä aikaan, kun ei ole Osuustoimintalakia ja että se pintapuolinen innostus, minkä ylioppilaat voisivat herättää yli maan, olisi suureksi osaksi hukkaanmennyttä voimaa, kun ei olisi johtavaa organisatsionia, joka sen voisi koota pysyväiseksi, sitä järjestää ja kehittää.

»Mutta meidän pitää ne molemmat nyt saada» sanoi hän vain itsepäisesti. »Jätä nyt tieteellinen työsi ja tule Helsinkiin ajamaan tätä asiaa!»

Siinä, pyryssä ja pakkasessa, erään pienoisen mökin seinän suojassa Lehijärven rannalla Hattulassa syntyi siis helmikuussa v. 1899 ajatus sen järjestön luomisesta, jonka 10-vuotisjuhlaa nyt varustaudumme viettämään.

Tämän johdosta lähdin Helsinkiin ottamaan selkoa, voitaisiinko läheisessä tulevaisuudessa saada aikaan *Osuustoimintalaki*. Senaattori *Wald. Eneberg*-vainaja, jonka laajanäköisyyden ja asianharrastuksen uudenaikaisten yhteiskunnallisten kysymysten alalla olin jo oppinut tuntemaan sellaisissakin asioissa, joissa monet muut näyttäytyivät enemmän tai vähemmän mahdottomiksi, oli heti valmis yrittämään, vaikka hän pitikin aikaa hyvin täpäränä, kun tammikuussa v. 1900 piti valtiopäivien ko-

koontua ja kun sitä ennen oli saatava valmiiksi komitean ehdotus, virastojen lausunnot ja arm. esitys. Hänellä oli heti valmiina komitealle puheenjohtajakin, silloinen hovioikeudenneuvos, sittemmin senaattori *Julian Serlachius*, joka ottikin toimen vastaan; yhdeksi jäseneksi ehdotin tuomari *A. Granström*'in.

Edellämainitut, valtiopäivien uudistamat anomukset olivat näet vaikuttaneet sen, että silloinen teollisuushallituksen sihteeri, sittemmin kihlakunnan tuomari ja lopulta senaattori A. Granström oli valtion matkarahalla v. 1895—96 käynyt ulkomailla tutkimassa käsityöläisten osuustoimintaa, johon hän virassaan oli ulkomaisen kirjallisuuden kautta tutustunut. Eräässä kirjeessään hän on esittänyt matkansa tarkoituksen seuraavasti: »Käsityöläisten järjestäminen osuustoiminnan kautta minua erityisesti huvitti senvuoksi, että minun esi-isäni olivat olleet käsityöläisiä ja itsekin olin nuoruudessani aikonut tälle alalle. Minua innostutti ajatus voida osuustoiminnan avulla vielä saada aikaan asemaansa tyytyväinen käsityöläisluokka, joka voisi olla väliasteena teollisuustyöväen ja nykyaikaisten kapitalistien välillä ja osaltaan vastustaa sitä luokkavihaa, joka jo silloin pyrki esiin ja joka nyt uhkaa hävittää meidän yhteiskuntaamme. Siis sama ajatus, jota sinä et ole ainoastaan sisässäsi hautonut, vaan todellisessa elämässä sittemmin toteuttanut maanviljelijäväestöön nähden».

Tästä matkastaan antoi herra Granström v. 1896 virallisen kertomuksen Senaattiin ja tämän kertomuksen hän, melkoisesti muodosteltuna, v. 1898 painatti 310-sivuiseksi: *Om kooperativa självhjälpsföreningar*-nimiseksi kirjaksi, joka etupäässä esittää kaupunkilaisväestön ja teollisuustyöväen osuustoimintaa Englannissa, Ranskassa ja Saksassa, sekä ehdotuksia Osuustoimintalaiksi ynnä mallisäännöiksi erilaatuisia osuuskuntia varten. Tämä miellyttävä kirja ilmestyi kuitenkin kirjakauppaan vasta v. 1899. Se on valitettavasti saanut hyvin vähän huomiota

osakseen, nähtävästi siitä syystä, että se ilmestyi ruotsiksi, lisäksi maaseutukaupungissa (Maarianhaminassa), ja että ruotsalainen sanomalehdistömme kohteli sitä joko vaitiololla tai tavattoman kylmäkiskoisesti. Kuvaavana kulttuuripiirteenä mainittakoon sekin, että minun suomalainen teokseni, niin laaja kuin se olikin, sai kustantajan, kun sitävastoin herra Granström'in ruotsalainen ei saanut kustantajaa, vaan täytyi hänen julkaista se omalla kustannuksellaan. Kun olin sattumalta kuullut näistä vaikeuksista, tarjouduin v. 1898 lukemaan hänen teoksensa ja tämän lukemisen perusteella suosittelemaan sitä Kansanvalistusseuralle. Tästä oli seurauksena, että mainittu seura v. 1899 molemmilla kielillä julkaisi kirjasta lyhennetyn laitoksen, nimellä: *Osuustoiminta keino vaurastumiseen ja jalostumiseen.*

Kuten näkyy, oli siis tuomari Granström erityisesti valmistunut mainitun Osuustoimintalakikomitean jäseneksi.

Toiseksi jäseneksi ehdotin erästä maanviljelijää, joka oli osoittanut innostusta asiaan. Tästä ehdotuksesta ei senaattori Eneberg sillä kertaa sen enempää sanonut, mutta pyysi minun koettamaan saada paraikaa koollaolevien ylimääräisten valtiopäivien talonpoikaissäädyn jäseniä tekemään asiasta yksityisen anomuksen Senaattiin, ennenkun hän esittäisi sen, jotta Senaatti suuremmalla syyllä voisi ryhtyä niin erityisen kiireesti asiaa ajamaan kuin tarve oli. Lupasin sen tehdä ja luulin helposti voivanikin tämän lupauksen täyttää, kun tiesin, että talonpoikaissäädyssä oli ainakin muutamia, jotka olivat asiasta innostuneita. Mutta niin ei kuitenkaan käynyt. Ne valtiopäivämiehet, joita sen johdosta puhuttelin, lupasivat kyllä ajaa asiaa. Kun sitten myöhemmin siitä kyselin, sanoivat he pitäneensä kokouksia, mutta lykänneensä lopullisen päätöksenteon toistaiseksi. Ja vaikka olisin mitä keinoa käyttänyt, ei auttanut. Viimein, kun jo oli kulunut useita viikkoja, ilman että maanviljelijäin alotteesta mitään kuulin, kirjoitti senaattori Eneberg

minulle ja kiiruhti tuota talonpoikien anomusta. Tähän vastasin, etten voi enään mitään ja että asian, ellei sitä voi ajaa ilman talonpoikien myötävaikutusta, täytyy jäädä sikseen. Silloin asetettiin ilman muuta komitea: J. Serlachius puheenjohtajana, A. Granström ja minä jäseninä. Kun moittimalla tiedustelin, miksei ketään maanviljelijää komiteaan pantu, niin vastattiin, että eiväthän he näkyneet Osuustoimintalakia haluavankaan.

Komitealle, joka asetettiin maaliskuun 23 p:nä v. 1899, annettiin määräys, että sen piti saada työnsä valmiiksi juhannukseen. Sen ehdon me täsmälleen täytimmekin, sillä mietintö on päivätty jo kesäkuun 10 p:nä, joskin sen lopullinen muodosteleminen ja painattaminen vei lisäksi jonkun verran aikaa. Tätä lienee pidetty siihenastisten Suomen komiteain historiassa tavattomana ennätyksenä. Kuvaavana vielä sille ajalle oli, että mietintö ilmestyi ainoastaan ruotsiksi, lakiteksti kuitenkin kaksikielisenä. Siinäkin suhteessa tämä komitea oli erikoinen, että se ei koskaan kokoontunut Helsinkiin, kuten on tavallista. Ensiksi puheenjohtaja kutsui meidät kotikaupunkiinsa Viipuriin hänen jo valmistamansa lakiehdotuksen ensimäistä luonnosta tarkastamaan, minkä tehtävän me suoritimme 5:ssä päivässä. Itse mietintöä sekä lakiehdotusta toisessa luonnoksessa molemmilla kielillä tarkastamaan pyysi tuomari Granström meidät kotiinsa Ahvenanmaalle, jossa me asuimme Jomalan tuomarinvirkatalossa ja työskentelimme ahkerasti milloin tuomarin virkasalissa, milloin ulkona metsässä kauniitten vesien rannoilla. Töitten lomissa keskusteltiin vilkkaasti silloisesta poliittisesta asemasta, m. m. paljon vireillä olevasta mahdottomasta ajatuksesta koko kansamme siirtämisestä Kanadaan.

Mitä itse työhön tulee, supistui osallisuuteni siihen verrattain vähiin, osaksi senvuoksi, että olin ensi kertaa jäsenenä komiteassa ja puheenjohtajana mies, joka samalla oli tavattoman lahjakas sekä lainvalmistamiseen perehtynyt ja jolla

jo heti alusta oli valmis ehdotus pöydällä, osaksi myös senvuoksi, että koko ajan olin puolisairaana, käyden vähän väliä lääkärin luona Ahvenanmaallakin. Minä koetin, vaikka turhaan, vastustaa esim. sitä, että laki tulisi sallimaan ilman lisämaksuvelvollisuutta olevien osuuskuntien perustamisen. Nyttemmin minäkin jo puolestani hyväksyn sen. Alkuperäisessä ehdotuksessa ei ollut mitään määräyksiä keskusliikkeistä; siihen tuli sitten kuitenkin lain 31 §, jonka nojalla Suomen tärkeät keskusosuuskunnat on hyvin vapaan laintulkinnan kautta saatu pystyyn. Olisin toivonut silloin jo lakiin pantavaksi julkisen tilintarkastusvelvollisuuden osuuskunnille, joka määräys nyt kyllä olisi erinomainen olemassa, mutta jonka poisjättäminen Suomen ensimäisestä Osuustoimintalaista ehkä oli välttämätön.

Muutoin minulla on eheän miellyttävä muisto yhteistyöstä tässä komiteassa lämminsydämisten, aatteellisesti ajattelevien ja hienosti sivistyneitten työtovereitten kanssa. Jälkeenpäin on minulla lisäksi ollut tilaisuus yhä enemmän kiintyä komitean puheenjohtajaan, senaattori *J. Serlachius*'een sen kautta, että hän Helsinkiin muuttonsa jälkeen kohta liittyi meihin, jotka olemme osuustoimintaa tähän päivään saakka ajaneet. Hän on näet vuodesta 1901 saakka ollut Pellervon johtokunnan kaikkein vaikuttavimpia ja hartaimpia jäseniä sekä Keskuslainarahaston perustamisesta saakka v. 1903 tämän laitoksen hallintoneuvostossa ja vuodesta 1904 sen puheenjohtajana. Koko ajan on hän väsymättömänä ollut altis antamaan suuret lahjansa, tietonsa ja kokemuksensa aatteemme hyväksi, joka seikka ynnä hänen osottamansa ystävyys on suuressa määrässä ollut omansa keventämään niitä raskaita päiviä, joita vähäväkisten hyväksi toimivan liikkeen johtaminen muillekin samanlaiseen asemaan joutuneille kaikkina aikoina ja kaikissa kansoissa on monasti tarjonnut.

Tahdon seurata Osuustoimintalain kohtaloja vielä loppuun saakka. Kun lakiehdotus esityksenä saapui v:n 1900 valtiopäiville, tuli sen tielle valiokunnassa muutamia loukkauskiviä. Ensiksikin lienee siellä ollut ainakin joku maanviljelijä, joka oli arvellut, että pikkuviljelijät voisivat tulla muka liian itsenäisiksi, jos he saisivat osuuskassoja. Tämäkö pelko osuuskassoja kohtaan lienee saanut aikaan, että valiokunta ja sen mukana valtiopäivät antoivat sellaisen tulkinnan lain 7:n §:n 2 momentille, että osuuskassat eivät saa ottaa vastaan säästöönpanoja muilta kuin omilta jäseniltään (joilla niitä tavallisesti ei ole!), tulkinta, jommoista komitea ei suinkaan ollut ajatellut. Sitäpaitsi oli eräs sittemmin innokas osuustoimintamies koettanut erään valiokunnan jäsenen kautta vaikuttaa muutosta siihen suuntaan, että osuuskunnan kokouksissa sen jäsenille olisi laskettava ääniä osuuksien luvun mukaan, koska muka tuo määräys »ääni mieheen» tekisi mahdottomaksi saada syntymään yhtään osuusmeijeriä ainakaan hänen kotiseudulleen. Huvittavaa on mainita, että, vaikka tällaista muutosta lakiin ei tehty, on juuri mainitulle seudulle perustettu väkilukuun verraten enemmän osuusmeijereitä kuin mihinkään muuhun osaan maatamme! Pietarissa laki sai odottaa verrattain kauvan hallitsijan vahvistusta ja kun se sieltä vihdoin palasi heinäkuun 10 p:nä v. 1901, seurasi sitä kenraalikuvernööri Bobrikoffin hankkima hallinnollinen määräys, että osuuskassojen säännöt tulee Senaatin »yksissä neuvoin kenraalikuvernöörin kanssa» vahvistaa. Eri tahoilla on siis osuuskassoja peljätty!

Rinnan näitten puuhien kanssa Osuustoimintalain aikaansaamiseksi kävivät toimet *aatteen tunnetuksi tekemiseksi ja Pellervo-Seuran perustamiseksi.*

Ensi tehtävä tässä suhteessa oli edellämainittujen luentojen valmistaminen niille ylioppilaille, jotka tahtoivat lähteä kesäksi maaseudulle kansanvalistustyöhön. Kun vasta

myöhään olin päättänyt tähän tehtävään ryhtyä, tuli niin kiire, etten mitenkään ehtinyt itse edes niitä kaikkia valmistaa. Oli pakko taas jakaa kuorma elämäntoverini kanssa. Hän kirjoitti toisen esitelmän: »Piirteitä maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla», minä kirjoitin ensimäisen ja kolmannen. Ensimäinen käsitteli maanviljelijäin yhteistoiminnan merkitystä, kuvaten pääasiallisesti Irlannin kansan yhteiskunnallisia ja valtiollisia harrastuksia. Esitelmän loppupuolella huomautin m. m. seuraavasta:

»Näinä maallemme huolekkaina aikoina on useille isänmaanystäville käynyt selväksi, että meidänkin polttavimmat kysymyksemme ovat samat kuin Irlannin. Ne ovat: 1) kysymykset valtiollisesta itsehallinnosta, 2) maanvuokra- ja maanomistusolojen kehittämisestä kansanvaltaiseen suuntaan, sekä 3) maanviljelijäin yhteistoiminnasta».

Kolmas esitelmä: »Kuinka olisi saatava aikaan vilkkaampaa yhteistoimintaa Suomen maanviljelijäin kesken?» oli tietysti kaikista vaikein. Sitä suunnittelin kaikkialla: levätessäni muilta töiltä, kävelyilläni, matkoillani. Siitä keskustelin alituisesti vaimoni kanssa; siitä oli vakavia neuvotteluja naapuriemme Mikael ja Elin Soinisen kanssa.

Miksi olin näin varovainen?

Ensiksi senvuoksi, että tuo esitelmä esitti ankaran arvostelun maanviljelysseurojemme silloisesta toiminnasta. Lähimpänä esimerkkinä olin esitelmässäni kuvannut havaintoni siitä kylästä, jossa silloin asuin: Sattulan kylästä Hattulassa, noin 10 kilometriä Hämeenlinnasta. Jälestäpäin sain sitten kuulla, että Sattulan pikkuviljelijät olivat sen johdosta uhanneet antaa minulle selkäsaunan, jos vielä sinne tulisin. Ja kuitenkin olin puhunut *heidän* puolestansa ja juuri *heidän* hyväksensä! Sen ohella tulin pakoitetuksi osoittamaan, miten hämmästyttävän vähän Hämeen läänin maanviljelysseura, samoin-

kuin useat muutkin, oli voinut saada vaikutuksensa ulottumaan pieniviljelijöihin, mikä tietysti oli omansa suututtamaan mainitun seuran johtomiehiä, niin että kerrottiin yhdenkin heistä tarjonneen poikaansa — ylioppilasta — korvalle, kun tämä oli uskaltanut esitelmääni puolustaa.

Mutta toiseksi olin noin varovainen senvuoksi, että esitelmässäni suunnittelin koko ohjelman osuustoimintaliikkeen ajamiselle maassamme. Siinä sanottiin näet m. m.:

»Tätä (osuustoiminta-asian ajamista) varten tulisi Helsinkiin perustaa *erityinen seura*, jonka tehtävänä olisi:

1) Yhteistoiminta-aatteen tunnetuksi tekeminen ja levittäminen kaikkiin kansankerroksiin; sekä

2) Yhteistoiminnan järjestäminen.

Aatteen tunnetuksi tekemiseksi tulee tämän seuran lähettää esitelmänpitäjiä kaikkiin maan osiin, hankkia kirjoituksia sanomalehtiin, levittää kirjasia asiasta sekä, niin pian kuin voidaan, ryhtyä julkaisemaan erityistä viikkolehteä. Tämän lehden sisällyksenä tulisi olla ensi sijassa yhteistoiminta-aate koti- ja ulkomailla, käsitellen maanviljelijäin yhteisostoa ja yhteismyyntiä, luottolaitoksia, vakuutuslaitoksia; toisessa sijassa maaseudun kunnalliset ja yhteiskunnalliset kysymykset, jotka sekä sanomalehdissä että maanviljelijäin ammattilehdissä tähän saakka ovat meillä olleet kovin syrjäytettyinä; vasta kolmannessa maanviljelysteknilliset kysymykset; neljännessä sijassa pitäisi tämän lehden kautta koettaa levittää myöskin yleistä sivistystä. Lehteä pitäisi ainakin alussa levittää ilmaiseksi suuria painoksia kaikkiin syrjäkyliin sekä tulevaisuudessa kaikille organisatsioniin (järjestöön) liittyneille. Seuran tulisi vielä joko valtion taikka maanviljelysseurojemme avulla koettaa saada aikaan kiertäviä opettajia sellaisia maanviljelijöitämme varten (pikkutilallisille, torppareille ja mökkiläisille), jotka itse eivät ikänä tulisi tilaamaan maanviljelysseurojen neuvojia.

Näitten opettajien tulisi kutsumatta käydä talosta taloon, torpasta torppaan, kuten useimmissa Euroopan sivistysmaissa ja meilläkin viime vuosina muutamilla seuduin on järjestetty, sekä opettaa pieniviljelijöille: a) yhteistoiminta-aatetta, b) järkiperäistä, paikkakunnan olojen mukaan sovellutettua taloudenhoitoa ja maanviljelystä yleensä, sekä c) antaa heille oikeita käsityksiä yhteiskuntajärjestyksestämme yleensä. Heidän tulisi siis olla kuljeksivia *»laukkusuomalaisia»* — laukku täynnä käytännöllistä oppia, jota he jakavat maksutta kaikille.

Yhteistoiminnan järjestämiseksi tulisi tämän seuran laatia mallisääntöjä kaikenlaatuista eri yhteistoimintaa varten ynnä käsikirjoja, jotka ohjaisivat, miten erilaisia osuuskuntia tulee perustaa ja hoitaa. Sitäpaitsi tulisi seuran toimistonsa kautta ryhtyä kirjevaihtoon eri yhteistoimintayritysten kanssa kaikissa maan osissa, koettaa saada ne järjestymään keskenään yhteistoimintaan eri tarkoituksia varten sekä liikeyhteyteen muun maailman kanssa; antaa neuvoja ja tietoja kaikkialle.

Seuran ei siis tulisi ryhtyä itse minkäänlaisiin liikeyrityksiin, vaan olla koko taloudellisen yhteistoiminnan herättäjänä ja ohjaajana sekä ylläpitää liikkeen siveellistä ja yhteiskunnallista, sen aatteellista puolta.

»Tämä on kaikki hyvää,» väitetään ehkä, »mutta se vaatii paljon rahoja, ja mistä ne saadaan?»

Aluksi täytyisi turvautua yksityisten rahamiesten uhraavaisuuteen, heidän isänmaanrakkauteensa, kunnes valtiomahdit käsittäisivät asian merkityksen.

»Jos rahoja saataisiinkin, mistä miehiä?»

Tämä on kyllä vaikea kysymys, sillä miehistä koko asian menestys riippuu. Mutta yhteistoimintaliikkeen historia kaikista maista todistaa, että sen johtavilta miehiltä ei ole vaadittu niin paljon neroa kuin asianharrastusta, uhraavaisuutta ja rehellisyyttä. Emmekö siis voi luottaa siihen, että suuri tehtävä

isänmaalle tärkeänä aikana herättää, synnyttää miehiä meilläkin, kuten muissa maissa? Ja emmekö voi luottaa siihen, että nykyajan Suomen yliopistokaupungissa on isänmaanystäviä, jotka tahtovat uhrata aikaansa samanlaisiin tehtäviin, joista me nyt kiitollisuudella ja kunnioituksella muistelemme maamme etevintä tiedemiestä, maamme suurinta runoilijaa ja kirkkomme ensimäistä edustajaa viime vuosisadan lopulla (Suomen Talousseuran perustajia). — — —?»

Kuten näkyy, oli tässä suunniteltuna kutakuinkin tarkoin se, mitä ja miten Pellervo-Seura kuluneina 10:nä vuotena on toiminut.

Esitelmät saavuttivat helposti myötätuntoa sen ajan herkissä mielissä. Vaadittiin niiden kirjaseksi painattamista. Kustannusosakeyhtiö »Otava» otti heti 10,000 kpleen painoksen suomeksi ja pian sen jälkeen toisen yhtä suuren painoksen. Ylioppilaat olivat näet muutamissa päivissä ottaneet mukaansa koko ensi painoksen, kun he lähtivät kansanvalistusmatkoilleen maaseudulle. Eräänä päivänä muuan tuttavani vei minut Ylioppilastalolle katsomaan, miten se tapahtui. Ylioppilaiden kesätoimikanslia oli maakerroksessa, »Orkuksessa». Kun laskeusimme portaita alas sinne, kömpi ylioppilaita niitä myöten ylös, sivuuttaen meidät suuret taakat kirjoja hartioilla. Kansliassa oli nuoria naisylioppilaita myymässä erilaatuista kirjallisuutta ja jakelemassa ohjeita lähteville. Kun tuttavani kysyi, mitä kirjoja ylioppilaat enin ostivat, vastasivat he: Mechelinin *Perustuslakien sisällys* ja Gebhardin *Maanviljelijät yhteistoimintaan!*

Ja Helsingissä ei päästy rauhaan, ennenkun ryhdyttiin uutta seuraa perustamaan; omasta puolestani olisin mieluummin nähnyt, että alote olisi saanut jäädä syksyyn ja että se olisi lähtenyt maaseudulta, maanviljelijäin keskuudesta. Mutta siihen

ei ollut aikaa, piti ryhtyä heti vain toimeen. Ja maanviljelijäin omiin alotteihin ei taas maltettu luottaa sen kokemuksen nojalla, mikä oli saatu Osuustoimintalakia puuhatessa.

Minulle oli hyvin hankalaa ryhtyä tällaiseen suureen alotteeseen, kun asuin maalla. Samaten olivat toisetkin alkupuuhaajat, Mikael Soininen ja Niilo Liakka Helsingissä kodittomia. Mutta uusi, silloin maassamme vielä hento ja epävarma aatteemme tarvitsi lämmintä kotia, jossa sitä hoidettaisiin. Ensimäiseksi tällaiseksi tyyssijaksi Helsingissä avautui monivuotisen ystäväni, professori *O. E. Tudeer*'in koti. Hän oli ensimäinen, joka oli lukenut kirjani: »Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla» ja hän, kreikankielen professori, oli lämmennyt siitäkin, samaten kuin kaikesta, mikä on ollut kansamme edistymiselle onneksi. Ja siitä maaliskuun illasta saakka v. 1899, jolloinka me ensi kerran istuimme hänen luonansa suunnittelemassa tulevan *Pellervo-Seuran* toimintaa, on hän pysynyt tälle seuralle ja sen ajamalle aatteelle hartaana, uskollisena. Ulkonaisena todistuksena tästä tahdon vain mainita sen, että, vaikka hän hyvin epäillen suostui sittemmin tulemaan Pellervo-Seuran johtokuntaan, hän on ainoa, paitsi minua, joka on siinä pysynyt kaikki nämä 10 vuotta, ja että, puheenjohtajaa lukuunottamatta, ei kukaan ole niin säännöllisesti käynyt sen kokouksissa kuin juuri hän. Verrattain harvapuheinen hän tosin on ollut, mutta periaatteellisissa kysymyksissä ja vaikeina hetkinä on hänen osallisuutensa ollut suuriarvoinen ja vaikuttava. Mutta vielä paljoa suuriarvoisemmalla tavalla kuin virallisissa kokouksissa on hän vaikuttanut Pellervo-Seuran toimintaan sen kautta, että hän väsymättömällä asianharrastuksella on ollut altis minun kanssani neuvottelemaan mitä yksityiskohtaisimmissakin kysymyksissä, aina kun minulla vain on ollut Pellervon huolia esitettävinä. Ja vaikka olen hänen kanssaan

jakanut kaikki osuustoimintailonikin, niin enimmäkseen on minulla ollut huolia, kun olen hänen luokseen tullut.

Tuohon ensi neuvotteluun olimme lisäksi pyytäneet mukaamme nuoren agronomin *Uuno Brander*'in, joka nyttemmin on Maanviljelyshallituksen ylitarkastajana ja josta myöskin on tullut harras aatteemme kannattaja. Hän joutui tosin pian pois Helsingistä, lähtien kotiseudulleen Pohjois-Karjalaan, maanviljelysseuran sihteerinä tehokkaasti ajamaan osuustoiminta-asiaa. Sinne hän aluksi perusti suuren joukon maamiesseuroja, sittemmin monta osuusmeijeriä, herätti harrastusta yhteisostoihin, teki osuuskassa-asiaa tunnetuksi, järjesti Suomen ensimäisen osuusmeijeriliiton j. n. e. Vuonna 1901 hän valittiin Pellervo-Seuran johtokuntaan, jonka kokouksiin hän Joensuusta asti koetti tulla niin usein kuin mahdollista. Hänen merkityksensä Pellervon johdossa oli alkuaikoina siinä suhteessa suuri, että hän oli välittäjänä maalaisten ja helsinkiläisten osuustoimintamiesten välillä ja koko ajan on hän sitäpaitsi koettanut ylläpitää hyviä välejä ammattikuntansa ja Pellervo-Seuran välillä. Luonteeltaan rauhan ja sovitusten mies on hän johtokunnassakin, asettumalla eri katsantokantoja välittävälle kannalle, usein vaikuttanut asiain ratkaisuun. Nykyisessä virassaan on hän m. m. ollut tilaisuudessa vaikuttamaan siihen, että osuustoimintaa on ruvettu opettamaan maanviljelysoppilaitoksissa.

Mainitussa ensimäisessä kokouksessamme tarkistettiin aluksi sitä suunnitelmaa uudelle seuralle, minkä minä olin esitelmissäni esittänyt, ja sitten ryhdyttiin neuvottelemaan, miten asiaa oli edelleen ajettava. Päätettiin aluksi laajentaa pientä piiriämme, kääntymällä professorien A. Osw. Kihlman'in (nyk. senaattori Kairamon) ja I. A. Heikelin (nyk. yliopiston rehtorin) puoleen.

Kairamo oli aluksi vastahakoinen ja hidas lähtemään mukaan, mutta lupautui kuitenkin, syvästi huoaten, ottamaan osaa valmistustöihin; hänen kotonaan pidettiinkin yksi valmistava kokous. Myöhemmin, kun hän alkoi havaita, että tämä puuha tulisi vaatimaan paljon työtä ja huolta, hän tahtoi vetäytyä siitä pois, koska hänellä oli tärkeitä tieteellisiä töitä keskeneräisinä. Sen johdosta minä sanoin hänelle terveisiä vaimoltani, että niillä tiedemiehillä, joilla silloisina vaikeina aikoina oli kykyä isänmaataan auttaa näin tärkeillä käytännöllisillä aloilla, ei ollut oikeutta antautua tieteellisiin töihin. Kairamo katsoi minuun hyvin pitkään ja huolestuneesti, vaikeni, mutta tuli kumminkin mukaamme. Niin vaikea kuin häntä olikin saada irti kasvitieteestään ja liittymään meihin, tuli hänestä kumminkin vähitellen liikkeemme vankimpia tukipylväitä. Sillä kun hän syvällä luonteellaan kerran antautui osuustoiminnan hyväksi toimimaan, niin teki hän sitä miehen voimalla. Pellervo-Seuran johtokuntaan valittuna tuli hänestä sen varapuheenjohtaja ja sai siinä toimessa kantaa päivän helteen, minun taasen asuessani syksyn v. 1900 maaseudulla. Kun pian sen jälkeen ruvettiin perustamaan Osuuskassojen Keskuslainarahastoa, kantoi hän siinäkin hyvin raskaan osan kuormasta, ollen hallintoneuvoston ensimäisenä puheenjohtajana. Kun hänestä v. 1903 tuli Senaatin maanviljelystoimituskunnan päällikkö, on hän sillä paikalla ajanut osuustoimintaa johdonmukaisemmin ja monipuolisemmin kuin kukaan muu ennen tai myöhemmin ja enemmän kuin useimpien muitten maitten vastaavat viranomaiset. M. m. korotettiin hänen aikanaan Pellervo-Seuran valtioapu 26,000:sta 60,000:een markkaan. Vielä senkin jälkeen, kun hän hallitukseen mentyä oli pakoitettu eroamaan osuustoiminnallisista johtopaikoistaan ja hallituksesta erottuaan taas oli vapaa astumaan osuustoiminnan palvelukseen, ei hän siitä ole kieltäytynyt, vaan on ottanut kantaakseen

Keskusosuusliike Hankkijan hallintoneuvoston puheenjohtajan edesvastuuta ja ollut siinä asemassa tälle liikkeelle vankkana tukena.

Kun tulimme professori *I. A. Heikel*'in luokse puhumaan osuustoiminnan ajamista varten perustettavasta seurasta, alotimme keskustelun leikillisesti sanomalla, että me tulimme agiteeraamaan häntä ryhtymään erääseen agitatsionitoimeen. Tähän hän heti reippaasti vastasi: »Jos se on hyvä asia, jonka puolesta pitää agiteerata, olen valmis». Kuultuaan asian, piti hän sitä hyvin suuritöisenä ja pitkällisenä, eikä tilapäisenä, kuten oli luullut, mutta suostui kuitenkin lopulta olemaan mukana ainakin alkuvalmistuksissa. Heikel otti auliisti kirjoittaakseen uuden seuran sääntöehdotuksen, sittenkun olin hänelle antanut sisällyksen ensimäiseen, seuran tarkoitusta ilmaisevaan §:ään. Mutta oltuaan mukanamme valmistuksissa aina ensimäiseen yleisempään kokoukseen yliopistossa 14 päivänä huhtikuuta v. 1899, oli hän terveytensä takia pakoitettu jättämään meidät.

Hänen tilalleen oli hyvin vaikea saada toista miestä siltä taholta, jota hän edusti. Siihen tietysti osaksi lienee ollut syynä se, että alotteentekijät yleensä eivät tunteneet ruotsalaisen puolueen taholla montakaan miestä, joilla olisi ollut tällaisia yhteiskunnallisia harrastuksia, osaksi myöskin se, että siihen aikaan sillä taholla yleensä yhteiskunnalliset harrastukset vielä olivat hyvin vähäiset. Muitten muassa oli kuultu puhuttavan tilanomistajan, vapaaherra *Otto Wrede*'n toimista torpparien hyväksi Moision suuressa kartanossa, jonka johdosta päätimme kääntyä hänen puoleensa, mutta ei saatu kirjeeseen vastausta. Silloin eräällä kävelyllä Kaisaniemen puistossa tapasin hänen sukulaisensa, silloisen professorin, sittemmin senaattorin, vapaaherra *R. A. Wrede*'n ja valitin hänelle vaikeuksiamme. Silloin tämä kertoi, että vapaaherra Otto Wrede makasi hengenvaarallisesti sairaana sellaisessa taudissa, että joskin hän

siitä toipuisi, niin kuluisi aikoja, ennenkun hän saisi riittävästi voimia, voidakseen ottaa osaa julkiseen elämään.[1]) Kun tämän johdosta puhuteltavalleni rupesin esittämään asiaani sekä haluamme saada uuden seuran johtoon myöskin edustavia miehiä ruotsalaiselta taholta ja lopuksi pyysin häntä mukaamme, niin sain hämmästykseksenі ja ilokseni, sillä tiesin hänelläkin olevan hyvin paljon työtä ja terveytensä myös olevan epävarman, häneltä myöntävän vastauksen. Tähän ilooni yhtyivät toisetkin alkuunpanijat. Me pidimme erityisen suurena onnena kansanvaltaisen aatteemme menestymiselle, että sen johtoon saatiin niin arvossa pidettyjä ja samalla niin lahjakkaita sekä tietorikkaita henkilöitä kuin oli professori, vapaaherra Wrede, sillä pidimme tärkeänä, että uutta aatetta oli ajettava sekä nopeasti ja tarmokkaasti että samalla myös niin etevästi ja varovasti, ettei siitä tulisi haurasta.

Mutta sen lisäksi pidimme heti alusta alkaen yhtenä välttämättömänä ehtona koko liikkeen menestymiselle, että se tulisi olemaan täydelleen erillään valtiollisesta puolue-elämästä, ehto, jota Pellervon johtokunnassa täydellisesti on voitu toteuttaa kautta nämä kymmenen kulunutta vuotta, minkä asianhaaran merkitys työn onnistumiseen nähden on ollut hyvin suuri.

Asiat kehittyivätkin aavistamattoman nopeasti siihen, että vapaaherra Wredellä oli tilaisuus osoittaa, mikä voitto hänen tulollaan Pellervon johtokuntaan itse asiassa oli. Tunnetun Labor-riidan johdosta, johon en tässä yhteydessä tämän enempää tahdo kosketella (katso Pellervon Vuosikirjaa I, siv. 73), erosi näet johtokunnasta kolme ruotsinmielistä jäsentä ja heidän eronsa koetettiin sanomalehdissä tehdä puolueasiaksi, siitä johtuvine parjauksineen johtokuntaan jääneitä, toisinajattelevia kohtaan, tapa, joka meillä on ollut hyvin yleinen. Silloin vapaa-

[1]) Hänestä kumminkin myöhemmin saimme lämpimän aatteemme ystävän.

herra Wrede ei ainoastaan jäänyt johtokuntaan, vaan esiintyipä julkisesti sanomalehdissä parjattujen puolustajanakin. Tämä hänen tekonsa oli sitä suuriarvoisempi, kun hän tämän kautta teki mahdolliseksi Pellervon johtokunnan toimimisen vuosikokoukseen saakka sekä sen täydentämisen mainitussa vuosikokouksessa rauhallista tietä. Tämä, toisin sanoen, merkitsi sitä, että hän yleensä pelasti Pellervo-Seuran aiheettomasti joutumasta puolueintohimojen uhriksi. Kun hän sitten neljän vuoden kuluttua muitten tointensa vuoksi katsoi olevansa pakoitettu jättämään toimensa Pellervon johtokunnassa, vakuutti hän jäähyväissanoissaan aina viihtyneensä siinä hyvin. Meillä johtokuntaan jääneillä taas oli se tunne, että vapaaherra R. A. Wreden olo Pellervossa ei ainoastaan jättänyt tuntuvia jälkiä osuustoimintaliikkeeseemme, vaan samalla oli tullut kauniiksi esimerkiksi niille, joitten on vaikeata olla yhteistoiminnassa valtiollisesti toisinajattelevien kanssa.

Vielä pyydän saada mainita nimeltään henkilön, joka yhdessä edellisten kanssa on ollut runkona Pellervon johdossa sen ensi vuosina, nimittäin maanviljelijä *J. E. Antila*'n. Hän oli sekä minulle että luultavasti useimmille muillekin helsinkiläisille siihen aikaan vielä aivan tuntematon. Tahdoimme kuitenkin saada mukaan ainakin yhden todellisen talonpojan, joka samalla olisi harras osuustoiminta-aatteelle. Antilasta saimmekin pian yhden kokeneimmista käytännöllisistä osuustoimintamiehistä. Hän ryhtyi näet heti alusta alkaen järjestämään kotipaikallaan yhteisostoja, perusti osuusmeijerin ja osuuskassan, joka oli ensimäisiä maassamme, sekä sai tämän kassan kautta aikaan osuustoiminnallisen viljanmyynninkin. Sen ohella hän sai paljon kokemusta muista omassa ja naapurikunnissa olevista osuuskunnista ja toi aina kokemuksensa sekä maalaisten toivomukset johtokunnan tietoon. Kun sitten ryhdyttiin keskusliikkeitä puuhaamaan, oli Antila mukana sekä Valion että Hankkijan perustami-

sessa. Antila on koko tällä ajalla nauttinut muiden johtokunnan jäsenten yksimielistä tunnustusta luontaisten lahjojensa, sivistyksensä ja periaatteista selvän kantansa vuoksi. Valtiollinen toiminta on viime aikoina valitettavasti vienyt hänen voimansa ja harrastuksensa suuressa määrässä toisaalle.

Näitten miesten johdolla Suomen osuustoimintaliike lähti ensi taipaleelleen.

Ensimäinen yleisempi kokous, jossa päätettiin perustaa uusi seura osuustoiminnan ajamista ja järjestämistä varten, tämä meidän *Pellervo-Seura*mme, pidettiin huhtikuun 14 päivänä v. 1899 Helsingissä yliopistolla. Siitä, samoinkuin varsinaisesta perustavasta kokouksesta, joka pidettiin seuraavan lokakuun 2 päivänä, kerrotaan Pellervon Vuosikirjassa I, joka antaa verrattain tarkan selonteon niistä toimista, jotka mainittua tapahtumaa seurasivat. Tämä kirja on nyt jo osuustoimintamiehelle mitä viehättävin kirja lukea. Se kuvaa näet hilpein mielin sitä myötätuulta, jonka avulla liikkeemme alussa lähti purjehtimaan, sitä yleistä innostusta, joka sitä elähytti kaikkialla, niitä runsaita lahjoja, joita se sai vastaanottaa eri tahoilta, sitä usean mielestä hämmästyttävää avuliaisuutta, jota valtiokin heti alussa osoitti yritykselle, jolla ei ollut näytettävänä vielä muuta kuin lupaava ohjelma ja rohkeata, monen mielestä ehkä liiankin rohkeata mieltä.

Mutta toivon, että jälkimaailma voi antaa meille sen tunnustuksen, etteivät silloiset lupauksemme eikä silloinen rohkea mielemmekään olleet kovin liioiteltuja.

Hannes Gebhard.

Suomen osuustoiminta v. 1907 verrattuna asukaslukuun.

Johdanto.

 euraava esitys Suomen osuustoiminnasta v. 1907 tapahtuu kunkin kunnan osuuskuntain luvun, niiden jäsenmäärän ja liikevaihdon perusteella, siis samojen tunnusmerkkien, joiden pohjalla v. 1905:n Pellervon Vuosikirjassa on maamme osuustoimintaa käsitelty kihlakunnittain.[1]) Liikevaihtoon on myös luettu yhteisostojen summa. Helsingin ja Hangon kaupunkien liikevaihtoon ei kumminkaan ole otettu keskusosuuskuntain liikevaihtoa, koska siten olisi syntynyt erehdyttävä kuva näiden kuntien osuustoiminnan laajuudesta. Keskusosuuskuntain luku ja jäsenmäärä on sen sijaan kyllä otettu huomioon siinä kunnassa, jossa ne sijaitsevat. Osuuskauppojen Keskusosuuskunta on käsitetty kaupaksi, toiset »muiksi osuuskunniksi».

Kaupoiksi ovat luetut nekin enimmäkseen osto- ja myyntiosuuskuntain nimellä kulkevat osuuskunnat, jotka pitävät avointa myymälää ja ovat siksi huomattavassa määrin Keskusosuuskunnan kanssa tekemisissä, että ne siellä käsitetään kaupoiksi, vaikkei niiden nimeä vielä olekaan käsitettä vastaavaksi muutettu.

---

[1]) Työhön ryhtymisen aiheuttivat tällä kertaa Genèven maantieteelliseen kongressiin v. 1908 valmistettavat 6 karttaa. Sittemmin saimme tilaisuuden lisätä tähän kirjoitukseen kihlakunnittaisetkin tiedot, jotka laskettiin tähän julkaisuun tulevia pienempiä karttoja varten.

Suurin osa tarvittavia aineksia oli Pellervossa kerättynä eri osuuskuntalajeista seuran Vuosikirjaan tulevaa tilastoa varten. Kaikille niille osuuskunnille, joista vielä puuttui tietoja, lähetettiin ensin kyselyt liikevaihdosta ja jäsenmäärästä.

Maamiesseurain yhteisostoista oli myös saapunut tietoja, mutta päälähteenä niistä olivat Hankkijan tilikirjat ja Laborista valmiina saatu luettelo tämän keskusosuuskunnan kautta tapahtuneiden yhteisostojen summasta kussakin kunnassa. Laborin ja Hankkijan tiedot laskettiin yhteen ja summa verrattiin mahdollisesti löytyviin maamiesseurain tietoihin; se luku, joka oli pienempi, jätettiin huomioon ottamatta. Hankkijan luvuista ovat poistetut sen kautta tapahtuneet osuuskauppain yhteisostot, koska useimmissa kaupoissa niistä ei erikoisesti pidetä kirjaa, vaan ne sisältyvät näiden liikevaihtoon.

Liikevaihtona on tässä, samoinkuin Pellervo-Seuran laatimissa muissakin tilastoissa, pidetty myynnin tai oston arvo kaikissa muissa osuuskunnissa, paitsi osuuskassoissa, joissa sellaiseksi on merkitty varain tai velkain määrä, se, joka kulloinkin on ollut suurempi.

Kun vielä tämänkin jälkeen puuttui tietoja, arvioitiin muutamien meijereiden liikevaihto maito- tai voimäärän mukaan, mikäli näistä oli tietoja. Vähän on avuksi käytetty myös edellisen vuoden tilastonumeroita tai on meijereiden liikevaihto niistä arvioitu. Useimmiten on v. 1906:n tilastosta saatu luku liian pieni; mutta meijereihin nähden voi v. 1907 sattuneen rehunpuutteen vuoksi asianlaita olla päinvastoinkin; sillä on joukko meijereitä, joissa sekä jäsenmäärä että liikevaihto v. 1907 oli pienempi kuin v. 1906.

Jäsenmäärät ja liikevaihdot, joita yllämainituin keinoin ei saatu, jätettiin pois luvusta. Joskus täten aiheutunutta puutteellisuutta vähentää se seikka, että asianomainen osuuskunta ei ole toiminutkaan. Toiselta puolen jää jo osuuskuntain lukukin liian pieneksi, koska niitä on paljon kauppa-rekisteriin merkitsemättömiäkin.

I. Osuuskuntain luku.

Suomen osuuskuntain luku v. 1907 oli 1,259, eli keskimäärin 43,5 osuuskuntaa maan jokaista 100,000 asukasta kohti. Tämä luku on runsaasti kaksi kertaa niin suuri kuin vuoden 1905 osuuskuntaluku, joka taas oli 590 eli 20,4 osuuskuntaa jokaista 100,000 asukasta kohti. Osuuskuntaluku esittää — niin voimme sanoa — osuustoimintaliikkeen ulointa puolta, jonka perusteella ei kumminkaan voi sen elinvoimaisuudesta sanottavaa päättää. Mutta osuustoiminta on myös vielä meillä siksi alullaan, että osuuskuntaluvun runsas kasvaminen on sen vaurastumisen välttämätön ehto. Mainittu kahden vuoden kehitys tässä suhteessa osottaa siis hyviä tuloksia.

Rinnan seuraavain, vuoden 1907 osuuskuntalukujen kanssa asetamme tähän myös vuoden 1905 numerot.

Suomen osuuskuntain luku läänittäin vv. 1905 ja 1907.

Lääni	Osuuskuntain luku				Lisäys 100,000 asukasta kohti
	v. 1905		v. 1907		
	Kaikkiaan	100,000 asukasta kohti	Kaikkiaan	100,000 asukasta kohti	
Uudenmaan	39	11,7	117	35,1	23,4
Turun ja Porin	133	27,9	236	49,7	21,8
Hämeen	58	18,0	111	34,6	16,6
Viipurin	106	22,7	235	50,3	27,6
Mikkelin	23	11,9	56	29,1	17,2
Kuopion	111	34,7	218	68,2	33,5
Vaasan	91	18,8	192	39,6	20,8
Oulun	29	9,7	94	31,4	21,7
Koko maassa	590	20,4	1,259	43,5	23,1

Osuuskuntain luvun lisäys vuonna 1906 ja 1907 on siis ollut yleensä tasaista eri lääneissä. Suurin lisäys asukaslukuun verrattuna on tapahtunut Kuopion läänissä, missä osuuskuntia ennestäänkin jo oli enimmin. Pienin oli lisäys Hämeen läänissä, jossa kuitenkin, kuten tuonnempana huomaamme, jäsenmäärän ja liikevaihdon lisäys oli melkoinen. Myöskin voimme tässä panna muistiin, että Turun ja Porin läänissä, jonka saamme myöhemmin nähdä jäsenmääränsä ja liikevaihtonsa puolesta maan huomattavimmaksi, ei osuuskuntaluvun lisäys ole suurimpia. Turun ja Porin sekä Hämeen lääneissä ovat nimittäin osuuskunnat isompia ja siten vankemmalla pohjalla.

Hallintopiirittäin jakaantui Suomen osuuskuntaluku vuonna 1905 ja 1907 seuraavasti:

Osuuskuntain luku vv. 1905 ja 1907.

a) maaseudulla:

Vuosi	Lääni	Kihlakuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntia oli					
			0—4	5—9	10—19	20—29	30—39	40—60
1905	Uudenmaan ..	4	2	2	—	—	—	—
	Turun ja Porin	10	2	3	2	3	—	—
	Hämeen	6	—	5	1	—	—	—
	Viipurin	9	3	1	4	1	—	—
	Mikkelin	4	2	2	—	—	—	—
	Kuopion	6	—	1	2	3	—	—
	Vaasan	6	—	2	3	—	1	—
	Oulun	6	3	3	—	—	—	—
	Koko maassa	51	12	19	12	7	1	—

1907	Uudenmaan ..	4	—	1	—	2	1	—
	Turun ja Porin	10	—	2	4	1	3	—
	Hämeen	6	—	—	6	—	—	—
	Viipurin	9	—	1	2	4	2	—
	Mikkelin.....	4	—	2	1	1	—	—
	Kuopion	6	—	—	—	3	1	2
	Vaasan	6	—	—	1	4	—	1
	Oulun	6	1	1	2	2	—	—
	Koko maassa	51	1	7	16	17	7	3

b) kaupungeissa:

Vuosi	Lääni	Kaupungeita kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntia oli					
			0	1—2	3—4	5—9	10—17	18—29
1905	Uudenmaan ..	5	2	2	—	—	1	—
	Turun ja Porin	6	1	3	1	1	—	—
	Hämeen	3	—	2	—	1	—	—
	Viipurin	6	2	2	1	—	1	—
	Mikkelin.....	3	1	2	—	—	—	—
	Kuopion.....	3	1	1	—	1	—	—
	Vaasan	7	5	2	—	—	—	—
	Oulun	5	2	3	—	—	—	—
	Koko maassa	38	14	17	2	3	2	—
1907	Uudenmaan ..	5	1	3	—	—	—	1
	Turun ja Porin	6	—	2	2	1	1	—
	Hämeen	3	—	1	1	—	1	—
	Viipurin.....	6	—	2	2	1	1	—
	Mikkelin.....	3	—	2	—	1	—	—
	Kuopion	3	—	2	—	—	1	—
	Vaasan	7	1	4	1	1	—	—
	Oulun	5	1	3	1	—	—	—
	Koko maassa	38	3	19	7	4	4	1

Vuonna 1905 oli siis vielä 31 sellaista kihlakuntaa, joissa osuuskuntaluku oli alle 10; v. 1907 oli se näin pieni vain 8 kihlakunnassa. V. 1905 olivat vallitsevina kihlakunnat, joissa osuuskuntain luku oli 5—9; v. 1907 taas ne, joissa se oli 10—29. Suurin osuuskuntaluku v. 1905 oli 31 ja v. 1907 taas 60, molemmat Ilmajoen kihlakunnassa. Niistä lääneistä, joissa jo v. 1905 kihlakunnittaiset luvut olivat korkeita, olivat Kuopion ja Viipurin läänit myöskin v. 1907 suuresti toisista edellä. Sen sijaan Turun ja Porin läänin kihlakunnista oli v. 1907 ainoastaan 4 sellaista, joissa luku nousi 20:een tai sen yli. Vuosien 1905 ja 1907 välisenä aikana ei siis osuuskuntain lisääntyminen ole siellä ollut runsas, mutta, kuten seuraavasta saamme nähdä, ei monin paikoin kuntien pienuuden ja lyhyiden matkojen vuoksi läänissä vallitsevain osuuskuntalajien, meijereiden ja kauppain luvun lisääntyminen olisi ollut tarkotuksenmukaistakaan. Kun osuuskuntaluvun ei ole tarvinnut siellä useilla seuduilla huomattavammin kasvaa, ovat itse osuuskunnat jo siellä alkaneet vaurastua paremmin kuin muualla.

Asukaslukuun verrattuna oli osuuskuntaluku kihlakunnittain ja kaupungeittain v. 1907 seuraava:

Osuuskuntia 100,000 asukasta kohti vv. 1905 ja 1907. *)

a) maaseudulla:

Vuosi	Lääni	Kihlakuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntia oli 100,000 asukasta kohti			
			0— 10	10— 25	25— 60	60— 104,9
1905	Uudenmaan	4	2	2	—	—
	Turun ja Porin	10	1	5	4	—
	Hämeen	6	—	5	1	—
	Viipurin	9	3	3	2	1
	Mikkelin	4	2	2	—	—
	Kuopion	6	—	1	5	—
	Vaasan	6	1	3	2	—
	Oulun	6	3	3	—	—
	Koko maassa	51	12	24	14	1

*) Väkiluku vertaustauluissa on otettu kirkonkirjojen mukaan $^{31}/_{12}$ 1905.

1907	Uudenmaan	4	—	1	3	—
	Turun ja Porin	10	—	1	5	4
	Hämeen	6	—	—	6	—
	Viipurin	9	—	2	4	3
	Mikkelin	4	—	3	1	—
	Kuopion	6	—	—	3	3
	Vaasan	6	—	1	4	1
	Oulun	6	—	2	4	—
	Koko maassa	51	—	10	30	11

b) kaupungeissa:

Vuosi	Lääni	Kaupungeita kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa niitä oli				
			0	9,3—25	25—60	60—120	120—216,0
1905	Uudenmaan	5	2	2	1	—	—
	Turun ja Porin	6	1	3	1	1	—
	Hämeen	3	—	2	1	—	—
	Viipurin	6	2	—	3	1	—
	Mikkelin	3	1	1	1	—	—
	Kuopion	3	1	—	2	—	—
	Vaasan	7	5	1	1	—	—
	Oulun	5	2	1	2	—	—
	Koko maassa	38	14	10	12	2	—
1907	Uudenmaan	5	1	1	3	—	—
	Turun ja Porin	6	—	—	2	3	1
	Hämeen	3	—	—	2	—	1
	Viipurin	6	—	—	2	3	1
	Mikkelin	3	—	—	—	1	2
	Kuopion	3	—	1	—	2	—
	Vaasan	7	1	1	1	3	1
	Oulun	5	1	1	2	1	—
	Koko maassa	38	3	4	12	13	6

Siitä, että kaupunkikuntain suhdeluku vaihtelee enemmin kuin kihlakuntain, emme voi ilman muuta päättää, että osuustoiminta kaupungeissa olisi epätasaisemmin levinnyttä kuin maaseudulla. Sillä kaupungit ovat liian pieniä piirejä rinnastettaviksi kihlakuntain kanssa, joissa epätasaisuudet ovat ehtineet tasottua. Jos meillä olisi nähtävinä maalaiskuntain suhdeluvut, huomaisimme vaihtelevaisuuden niidenkin välillä hyvin suureksi.

Kihlakunnittaisten osuuskuntain suhdelukujen puolesta ovat läänit jo v. 1905 suhtautuneet toisiinsa likimain samalla lailla kuin v. 1907. Kaikkialla ovat vain luvut suuresti nousseet viimemainittuun vuoteen tullessa. V. 1905 olivat näet vallitsevina ne kihlakunnat, joissa kysymyksenalainen suhdeluku oli 10—25, v. 1907 taas ne, joissa se oli 25—60. Korkein suhdeluku, 64,6, oli v. 1905 Kurkijoen kihlakunnassa; v. 1907 se oli 104,9 Käkisalmen kihlakunnassa.

Vielä muutama sana erikseen vuoden 1907 kihlakunnittaisista suhdeluvuista, varsinkin koska meillä ei ole laskettuna osuuskuntaluvun suhdetta asukaslukuun eri kunnissa, joiden kokonaisluvuista kohta tulee puhe.

Uudenmaan läänissä oli v. 1907 enimmin, 47,5, osuuskuntia 100,000 asukasta kohti Lohjan kihlakunnassa. Paljon jälellä muita oli Raaseporin kihlakunta, jossa luku oli 18,9.

Tämän kihlakunnan asukkaat ovat yleensä ruotsalaisia [1]) — seikka, johon myöhemmin palaamme kunnittaisten osuuskuntalukujen yhteydessä.

Turun ja Porin läänissä oli v. 1907 suurin osuuskuntain suhdeluku, 78,4, Maskun kihlakunnassa, alin luku, 24,4, Ikaalisten kihlakunnassa. Tässä läänissä ei osuuskuntain leveneminen noudata kielirajoja. Ahvenanmaan kihlakunnassa on puheenaoleva suhdeluku 44,1. Lounais-Suomen saaristossa on pieniä viljelmiä omalla maalla runsaasti, ja tämän viljelmämuodon, jota tapaa vain vähän muissa Turun ja Porin läänin osissa, saamme seuraavassa nähdä maatalous-

---

[1]) Tilastollinen Vuosikirja v. 1907, s. 12.

osuuskuntain levenemiselle erittäin suotuisaksi. Samainen Ahvenanmaan kihlakunta oli kuitenkin vielä v. 1905 suuresti jälellä muista Turun ja Porin läänin kihlakunnista. Osuuskuntia 100,000 asukasta kohti oli silloin vain 4,0. Siellä on siis osuustoiminta vasta myöhään alkanutta. Sitä on hidastuttanut seudun myöhäinen siirtyminen rahatalouteen. [1]) Siellä ei ole ollut huomattavia kaupunkeja, joista olisi saatu maan tuotteilla rahaa. Kulutettava on valmistettu kotona. Väestön lisääntyminen, joka vaatisi elinehtoja parannettaviksi, on ollut pieni; mieluummin on valittu muita elinkeinonhaaroja kuin maanviljelystä. Rahan arvo on pysynyt korkeana, on oltu tyytyväisiä entisiin oloihin, uudistuksia ja osuuskuntia on vasta viime aikoina ruvettu kaipaamaan.

Hämeen läänissä ovat kihlakunnittaiset luvut hyvin tasaisia, vaihdellen v. 1907 25,9:n ja 56,4:n välillä; viimemainittu luku on Ruoveden kihlakunnassa.

Viipurin läänin suhdeluvut vaihtelevat kyseenalaisena vuonna 15,7:n ja 104,9:n välillä. Viimemainittu suurin luku on Käkisalmen kihlakunnassa, jonka kaikissa kunnissa on runsaasti kassoja, pienin taas oli Venäjän rajalla, Salmin kihlakunnassa.

Mikkelin läänissä on Rantasalmen kihlakunta edellä muista; siellä oli v. 1907 osuuskuntia 100,000 asukasta kohti 43,3; muissa se on 14,8:n ja 24,3:n välillä. Suurimmassa osassa Mikkelin lääniä on osuustoiminta vasta alullaan, vaikka sielläkin ovat maan jakautumis- ja omistussuhteet sen levenemiselle suotuisat. Syyt ovat etupäässä samat kuin Ahvenanmaalla. Rahatalouteen on siirrytty vasta myöhään. Siirtolaisuuskin on pysynyt maan pienimpänä, ja kun asutus on ollut verraten tiheä eikä ole ollut viljelykselle raivattavia aloja, ei liioin ole ollut edellytyksiä väestön lisääntymiselle, joka taas vuorostaan aiheuttaisi elinehtojen tehokkaaseen parantamiseen ryhtymisen. Lisäksi on henkinen kehitys tässä läänissä hyvin alhainen.

---

[1]) Työn, esim. meriyritysten, alalla liikkuu kyllä rahaa, mutta maanviljelys suoritetaan oman perheen voimin.

Kuopion läänissä ovat luvut tasaisen korkeita, nimittäin 52,1:n ja 89,6:n välillä; viimemainittu luku on Iisalmen kihlakunnassa.

Vaasan läänissä on korkein luku, 60,3, Ilmajoen, alin, 21,2, taas Pietarsaaren kihlakunnassa, missä etenkin suomalaiset kunnat ovat osuuskunnattomia. Osuuskauppoja ei koko tässä kihlakunnassa ole muuta kuin yksi, jonka toiminimi on ruotsalainen. Suurena syynä siihen, ettei suomenkielisen väestön osan keskuudessa ole syntynyt osuuskauppoja, on se, että Kokkolan osuuskaupalla, johon ympäristöläisetkin ovat liittyneet jäseniksi, on laajalla alueella haarakauppoja, mikä onkin parempi kuin jos olisi perustettu useita heikkoja, itsenäisiä kauppoja. Muuten on osuustoiminta tässä läänissä vilkas molemmankielisillä alueilla.

Oulun läänissä on osuuskuntain suhde asukaslukuun suurin, 45,8, Kajaanin kihlakunnassa, joka on Kuopion läänin rajalla. Pienin, 15,7, se on Lapin kihlakunnassa.

Kunnittain jakaantui Suomen osuuskuntaluku v. 1907 seuraavalla tavalla:

Osuuskuntain luku kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntia oli						
		0	1—2	3—4	5—7	8—12	15—20	21—29
Uudenmaan ..	44	11	19	8	5	—	—	1
Turun ja Porin	125	27	68	19	9	1	1	—
Hämeen	52	7	31	11	2	—	1	—
Viipurin	61	13	17	15	6	6	4	—
Mikkelin	29	6	13	7	3	—	—	—
Kuopion	37	—	11	7	7	10	2	—
Vaasan.....	92	29	34	17	10	1	1	—
Oulun	72	22	39	10	—	1	—	—
Koko maassa	512	115	232	94	42	19	9	1

Tässä tyydymme vain osuuskuntain kokonaislukuihin. Usein väkirikkaassa kunnassa voidaan tulla toimeen yhtä vähillä osuuskunnilla kuin asukasluvultaan pienemmässäkin, riippuen kulkuneuvoista, liikekeskuksista, vallitsevain osuuskuntain lajeista y. m. seikoista, ilman että siitä vähintäkään kärsii osuustoiminnan varsinainen suhteellinen leveneminen. Mutta näistä kokonaisluvuistakin tulemme pitemmälti puhumaan vasta niiden eri lajien lukuihin tutustuttuamme.

Suomessa v. 1907 toimiviksi merkityistä 1,259 osuuskunnasta oli osuusmeijereitä 327 [1]), kassoja 235, kauppoja 414 ja »muita osuuskuntia» 283. Läänittäin jakaantuivat eri osuuskuntalajit seuraavasti:

Suomen osuuskuntain luku v. 1907.

Lääni	Osuuskuntia kaikkiaan	Niistä			
		meijereitä	kassoja	kauppoja	muita osuuskuntia
Uudenmaan	117	10	11	42	54
Turun ja Porin	236	90	17	76	53
Hämeen	111	33	5	46	27
Viipurin	235	15	91	80	49
Mikkelin	56	24	9	12	11
Kuopion	218	78	57	40	43
Vaasan	192	61	19	77	35
Oulun	94	16	26	41	11
Koko maassa	1,259	327	235	414	283

[1]) Se pieni erotus, joka esiintyy seuraavain lukujen ja v. 1907:n Vuosikirjassa olevain välillä, johtuu siitä, että mainittuun Vuosikirjaan ovat otetut vain vuoden lopussa toimessa olevat, mutta tähän kaikki v. 1907:n aikana toimineet osuuskunnat. Myös on etenkin osuuskauppain jäsenmäärä- ja liikevaihtotiedoissa erotusta aiheuttanut se, että mainittuun Vuosikirjaan saatiin tietoja vielä sen jälkeen, kun tämän kirjoituksen tilasto jo oli valmis.

Ja osuuskuntain päälajit olivat kunnittain levinneet seuraavasti:

Lääni	Kuntia kaikkiaan, joissa oli			Niistä sellaisia, joissa oli useampi kuin yksi		
	meijereitä	kassoja	kauppoja	meijeri	kassa	kauppa
Uudenmaan.....	9	8	26	1	1	8
Turun ja Porin ..	76	14	58	10	3	10
Hämeen	29	5	29	4	—	8
Viipurin	9	28	42	3	17	19
Mikkelin	17	8	11	4	1	1
Kuopion	33	23	25	19	13	11
Vaasan	42	11	47	13	3	12
Oulun.....	13	18	34	1	6	4
Koko maassa	228	115	272	55	44	73

Uudenmaan läänissä ei siis varsinaisilla maatalousosuuskunnilla ole sanottavasti jalansijaa, mutta osuuskaupat ovat sen sijaan laajalti levinneitä.

Näin ollen jää sinne ainoastaan 11 osuuskuntia vaille olevaa kuntaa. Näistä oli $^{31}/_{12}$ 1900 asukasenemmistö ruotsalaista 9:ssä, suomalaista 2:ssa kunnassa. Ennenmainittuun Raaseporin kihlakuntaan, missä osuuskuntaluku oli alhainen, kuului osuuskunnattomista kunnista 6, nimittäin 5 ruotsalaista ja 1 suomalainen (kihlakunnan 11 kunnasta oli asukasenemmistö ruotsalaista 9:ssä, suomalaista 2 kunnassa). Niistä Uudenmaan läänin kunnista, joissa ruotsalaisväestö on asukkaiden pääosana, on 14:ssä osuuskuntia, mutta näistäkin kunnista on vain 8:ssa ruotsalaisia toiminimiä; 6:ssa niistä on pelkästään suomalaisia. — Läänin korkein meijerien luku, 2, tavataan Iitissä, kassain, 4, Orimattilassa ja kauppain, 5, Nurmijärvellä. Suurin osuuskuntaluku, 29, on luonnollisesti Helsingin kaupungissa, jossa enemmistönä ovat «muut osuuskunnat». Maalla kohoaa korkein luku 7:ään Mäntsälässä, Nurmijärvellä ja Orimattilassa.

Turun ja Porin läänissä on maaperä ollut suotuisa meijerien levenemiselle. Kassoja on siellä sen sijaan niukalti. Korkein meijeriluku, 3, on neljässä ja kassaluku, 2, kolmessa kunnassa; kauppain korkein luku, 5, on Turussa. Suurin osuuskuntaluku, nimittäin 17, on myös Turussa; maalaiskunnista on osuuskuntia runsaimmin, 8, Loimaalla.

Hämeen läänissä on, samoinkuin edellisessäkin, mitätön määrä kassoja, niiden luku kun ei missään kunnassa nouse yhtä suuremmaksi. Eikä meijerienkään luku nouse kahta korkeammaksi. Suurin osuuskuntaluku, 15, on tälläkin läänin suurimmassa kaupungissa, Tampereella; maalaiskunnista korkein luku, 6, on Orihvedellä ja Ruovedellä.

Viipurin läänissä, missä meijerien ja kassain välinen suhde on päinvastainen kuin kahdessa edellisessä, on suurin määrä meijereitä, 4, Räisälässä, kassoja, 11, Sortavalan maaseurakunnassa ja kauppoja, 5, kolmessa kunnassa, nimittäin Kymissä, Sippolassa ja Viipurin maaseurakunnassa. Osuuskuntain koko luku on suurin, 16, Viipurissa, 15 se on 3 maalaiskunnassa: Jaakkimassa, Sortavalan ja Viipurin pitäjässä.

Mikkelin läänissä on korkein meijeriluku, 3, kolmessa kunnassa. Kassoja ja kauppoja ei ole missään enempää kuin 2. Osuuskuntien luku nousee 5:een Kerimäellä, Rantasalmella ja Mikkelin kaupungissa.

Kuopion lääni on edellä kaikkia muita siinä, että siellä ei ole osuuskunnatonta kuntaa lainkaan. Suurin meijeriluku, 10, on Iisalmen pitäjässä, kassaluku, 7, Kiuruvedellä, ja kauppaluku, 4, Rautalammilla. Osuuskuntain koko luku on Iisalmen pitäjässä 20.

Vaasan läänissä on meijerien korkein luku, 5, Viitasaarella. Kassain korkein luku, 5, ja kauppain suurin luku, 10, sekä korkein osuuskuntaluku, 20, ovat kaikki Ilmajoella, joka osuustoiminnallisessa suhteessa siis on maamme ensimäisiä.

Oulun läänissä nousee osuusmeijerien luku 4:ään Pyhäjärvellä, kassojen 3:een Paltamossa ja kauppojen 4:ään Alatorniolla, missä myös on läänin suurin osuuskuntaluku, 8.

Kun Suomessa v. 1901 oli kaikkiaan 271,154 viljelmänhaltijaa, niin tuli 327 osuusmeijeristä 12,0 osuusmeijeriä aina kutakin 10,000 haltijaa kohti. Läänittäin oli jako seuraava:

Osuusmeijerien luku v. 1907.

		Kaikkiaan	10,000 viljelmänhaltijaa kohti
Uudenmaan	lääni	10	4,2
Turun ja Porin	»	90	17,4
Hämeen	»	33	11,2
Viipurin	»	15	3,8
Mikkelin	»	24	12,7
Kuopion	»	78	26,5
Vaasan	»	61	12,2
Oulun	»	16	5,7
	Koko maassa	327	12,0

Osuusmeijerien levenemisessä huomataan eri läänien välillä siis suuriakin eroavaisuuksia. Erikoisemmin huomattavia läänejä meijerien levenemiseen nähden ovat toisaalta Kuopion lääni sekä Turun ja Porin lääni, joissa meijeriluku on suuri, toisaalta taas Uudenmaan ja Viipurin läänit, joissa se on pieni.

Uudenmaan, Turun ja Porin sekä Hämeen lääni muodostavat Suomen varsinaisen suurtila-alueen. [1]) Näistä on Turun ja Porin sekä Hämeen lääneissä melkoisesti meijerillisiä kuntia, mutta Uudenmaan läänissä perin vähä.

Näissä lääneissä on suurtilallisilla omia kartano- ja yhtiömeijereitään. Professori *G. Grotenfelt* on v. 1906 julkaisemaansa kirjaan:»Tietoja Suomen maitotalouden kehityksestä»[2]) koottanut tiedot maamme sellaisten meijerien luvusta sekä laadusta, ja näkyy siitä, että kartano- ja yhtiömeijereitä on runsaimmin juuri puheenaolevissa suurtilalääneissä sekä lisäksi

[1]) *Hannes Gebhard*, Viljellyn maan ala ja sen jakautuminen. Helsingissä. 1908, taululiite 4.

[2]) Painettu Kuopiossa, s. 134.

Vaasan läänissä, vaikka siellä eivät suurviljelykset olekaan vallitsevina. [1])

Turun ja Porin läänissä on suurviljelmäin ohella erittäin runsaasti palstaviljelmiä vuokramaalla. Nämä palstaviljelijät ovat huomattavimpana osana meijerien jäsenistöä. Osuusmeijeritilasto nimittäin osottaa, että siellä on enimmin meijereihin liittynyt 1—3 lehmän omistajia. Lisäksi on muistettava, että tässä läänissä yleensä on paljo viljeltyä maata ja tiheä asutus. Nämä syyt ovat vaikuttaneet meijeriliikkeen edistymiseen tässä läänissä.

Hämeen läänissä on meijerien jäsenistössä suhteellisesti enemmän varakkaita kuin Turun ja Porin läänissä (enemmistönä ovat 4—15 lehmän omistajat), mutta muuten niiden siellä tavattavan melkoisen runsauden selittävät pääasiassa samat syyt kuin Turun ja Porin läänissä.

Uudenmaan läänissäkin on palstaviljelijöitä siksi paljon, että hekin jo saisivat meijereitä pystyyn. Joskin meijerien vähyyteen lienee syynä osaksi niiden tarvitsijain karjain pienuus, on suurimpana syynä kumminkin se, että maito tässä läänissä meijerien välityksettä viedään Helsinkiin — seikka, johon myöhemmin palaamme. [2])

Viipurin ja Kuopion lääneissä vallitsevat etenkin pikku-, mutta myös keskikokoiset viljelmät. Koska osuustoiminnan

---

[1]) Kun ylläoleva jo oli kirjoitettu, ilmestyi: »Meijeriliike Suomessa v. 1907». Maanviljelyshallituksen tiedonantoja n:o LXV v. 1909, jonka mukaan yhtiömeijereitä olisi enin Oulun ja senjälkeen runsaimmin Vaasan läänissä. Mutta erikoisesti näissä lääneissä on osuusmeijerienkin luku mainitun julkaisun mukaan suurempi kuin minkä Pellervon tilasto osottaa. Pohjois-Suomen monet nimelliset yhtiömeijerit, joita ei ole kaupparekisteriin merkitty, toimivat kuitenkin osuustoiminnallisella pohjalla muuten, paitsi että ne eivät julkisesti esiinny osuusmeijerin nimellisinä. Tällaiset meijerit ovat kumminkin Maanviljelyshallituksen tilastossa yleensä käsitellyt osuusmeijerinä. Mutta osakeyhtiöidenkin omistamain meijerien luku Pohjois-Suomessa tuntuu siksi suurelta, että on syytä otaksua sanotunlaisia meijereitä ilmoitetun myöskin osakeyhtiöille kuuluviksi.

[2]) Vertaa julkaisuun: *Otto P. Pehkonen*, Suomen osuusmeijerien liiketilasto v. 1907, s. 24.

vaikutuskaudella näillä alueilla maanomistussuhteet ovat olleet hyvät, on siellä herätyksen hetkenä voitu saada myös yhteistuntoa, solidaarisuutta, aikaan paremmin kuin muualla, ja silloin luulisi osuuskuntain levenemisellä olevan suotuisan maaperän. Niin ei kuitenkaan ole tapahtunut meijereihin nähden Viipurin läänissä, missä niitä on niukemmin kuin missään muualla maassamme. Tämä johtuu suurimmaksi osaksi siitä, että karjantuotteet viedään Viipuriin ja Pietariin. Kuopion läänissä sitävastoin meijereitä on suhteellisesti runsaimmin koko maassa.

Mikkelin läänissä ovat maanasutussuhteet yhteiskunnallisesti edulliset; samoin voimme myöskin Vaasan ja Oulun läänit rinnastaa Viipurin, Mikkelin ja Kuopion läänien kanssa suurtilaläänien vastakohdaksi. Ja koska Mikkelin, Vaasan sekä Oulun lääneissä ei ole ollut vaikuttamassa sellaisia osuusmeijerien syntymistä estäviä seikkoja kuin Viipurin läänissä, niin on luonnollista, että osuusmeijerit ovat levinneet niihin sikäli kuin osuustoiminta yleensä on saanut niissä jalansijaa.

Suomen 235 osuuskassasta v. 1907 oli 231 maanviljelijäin keskuuteen perustettuja, ja tuli siis näitä aina 10,000 viljelmänhaltijaa kohti 8,5. Läänittäiset luvut olivat seuraavat:

Maanviljelijäin osuuskassain luku v. 1907.

	Kaikkiaan	10,000 viljelmänhaltijaa kohti
Uudenmaan lääni	10	4,2
Turun ja Porin »	16	3,1
Hämeen »	5	1,7
Viipurin »	90	22,6
Mikkelin »	8	4,2
Kuopion »	57	19,4
Vaasan »	19	3,8
Oulun »	26	9,3
Koko maassa	231	8,5

Näemme, että Suomen suurviljelmäalueella, nimittäin Uudenmaan sekä Turun ja Porin lääneissä ei ole sanottavasti osuuskassoja. Suurviljelijät eivät niitä tietysti kaipaa. Mutta jää vielä vastattavaksi kysymys, miksi eivät sikäläiset lukuisat palstanvuokraajat ole niitä perustaneet? Syy ei ole yksin siinä, että näiden olisi vaikea saada kykeneviä johtomiehiä kassoihinsa tai takaajia lainoilleen. Heidän naapureinaan on tosin etupäässä suurtilallisia, jotka ovat kylmempiä heidän asialleen kuin monien seutujen keskikokoisten viljelmäin omistajat, jotka takaavat vähempivaraisia. Mutta Osuuskassojen Keskuslainarahastossa silti luotetaan Länsi-Suomen palstaviljelijöihin, koska heidän taloutensa yleensä on hyvässä kunnossa. Kun siellä tästä huolimatta ei ole syntynyt kassoja, on se suurimmaksi osaksi johtunut maanvuokraajille epäedullisista oikeussuhteista, joiden vuoksi parannuksiin ryhtymistä on pidetty uhkarohkeana. Mutta uuden maanvuokralain astuttua voimaan, saa Keskuslainarahasto aiheen edistää näidenkin seutujen osuuskassaliikettä. Lisäksi kysymyksessäolevat läänit ovat maamme vanhinta viljelysseutua, joten uutisviljelys on harvinaisempaa eikä luottoa siihen tarvita. Usein palstaviljelys jää asujansa sivutulojen lähteeksi. Siihen uhrataan työtä vain vähitellen eikä panna yhdellä kertaa toimeen pääomia vaativia uudistuksia.

Mutta paitsi suurtila-alueella, on osuuskassoja niukalti myöskin Mikkelin ja Vaasan lääneissä. Edellisessä läänissä johtuu se osuustoiminnan yleisestä kehittymättömyydestä. Vaasan läänissä taas, jossa kyllä paikoittain on runsaasti osuuskassoja, ovat maanviljelijät, vaikka eivät olekaan suurviljelijöitä, kuitenkin verrattain varakkaita, eivätkä katso viljelysluottoa tarvitsevansa. Sen sijaan Viipurin, Kuopion ja Oulun lääneissä on luoton tarve ja yhteiskunnallisten olojen synnyttämä etujen yhteisyyden tunne johtanut maanviljelijät perustamaan runsaasti osuuskassoja.

Kun Suomen osuuskauppojen luku v. 1907 oli 414 ja ruokakuntien luku v. 1900 oli 628,231, tuli aina siis kutakin 10,000 ruokakuntaa kohti 6,6 osuuskauppaa. Läänittäin jakaantui tämä luku seuraavasti:

Osuuskauppain luku v. 1907.

	Kaikkiaan	10,000 ruokakuntaa kohti
Uudenmaan lääni	42	5,6
Turun ja Porin »	76	6,6
Hämeen »	46	6,2
Viipurin »	80	9,3
Mikkelin »	12	2,7
Kuopion »	40	5,5
Vaasan »	77	7,5
Oulun »	41	7,0
Koko maassa	414	6,6

Osuuskauppain levenemisessä emme huomaa sitä epätasaisuutta eri läänien välillä, mikä vallitsee maatalousosuuskuntain levenemisessä. Kuitenkin Mikkelin läänissä on osuuskauppoja paljon vähemmin kuin muualla. Koska osuuskauppojen luku ei ole niin suurimerkityksellinen kuin niiden suuruus, puhumme tästä lähemmin liikevaihdon yhteydessä.

II. Jäsenmäärä.

Vuonna 1907 oli Suomen kaikissa osuuskunnissa jäseniä yhteensä 120,849. Siten oli maan jokaista 1,000 asukasta kohti keskimäärin 41,78 osuuskuntain jäsentä. Summa tällaisenaankaan ei tunnu suurelta, mutta sitä pienentää vielä se seikka, että osuustoimintaväkeä todellisuudessa ei ollut näin paljon. Lukuun on näet voitu laskea samat henkilöt useampaan kuin yhteen kertaan, riippuen siitä, kuinka moneen osuuskuntaan he kuuluvat.

Mutta vaikka mainittu luku on vielä väkilukuun verrattuna pieni, voi sitä toiselta puolen pitää suurena, katsoen siihen, että tämä osuuskuntiin liittyminen on ehtinyt tapahtua 6 vuodessa. Lisäksi merkit eivät suinkaan osota jäsenmäärän kasvamisen olevan pysähtymässä.

Kuinka nopeata tämä lisääntyminen on ollut vuosina 1906 ja 1907, näkyy siitä, että v. 1905 oli osuuskuntain jäsenmäärä vain 48,849, mikä teki 1,000 asukasta kohti 16,89. Tämä jäsenmäärä on siis kahtena edellämainittuna vuonna kasvanut kutakin 1,000 asukasta kohti 24,89:llä.

Samalla kun seuraavassa esitämme Suomen kaikkien osuuskuntain yhteisen jäsenmäärän luvut läänittäin, asetamme niiden rinnalle myöskin vastaavat numerot vuodelta 1905, nähdäksemme osuustoimintaväen kasvamisen niiden kahden vuoden välisenä aikana, joilta on laskettu kaikkien osuuskuntalajien jäsenmäärä.

Suomen osuuskuntain jäsenmäärä läänittäin vv. 1905 ja 1907.

Lääni	Osuuskuntain jäsenmäärä				Lisäys 1,000 asukasta kohti
	v. 1905		v. 1907		
	Kaikkiaan	1,000 asukasta kohti	Kaikkiaan	1,000 asukasta kohti	
Uudenmaan.....	3,113	9.39	8,797	26,38	16,99
Turun ja Porin ..	11,522	24,25	25,903	54,52	30,27
Hämeen	6,047	18,86	13,978	43,59	24,73
Viipurin	7,861	16,84	20,146	43,16	26,32
Mikkelin	1,540	7,99	4,963	25,76	17,77
Kuopion	8,157	25,53	16,799	52,58	27,05
Vaasan	8,846	18,26	20,153	41,60	23,34
Oulun.....	1,763	5,89	10,110	33,76	27,87
Koko maassa	48,849	16,89	120,849	41,78	24,89

Kuten muistamme, oli osuuskuntain luvun lisäys vuodesta 1905 vuoteen 1907 suurin Kuopion, Viipurin ja Uudenmaan lääneissä. Alempi kuin näissä lääneissä oli se m. m. Turun ja Porin läänissä, jossa nyt näemme jäsenmäärän lisäyksen

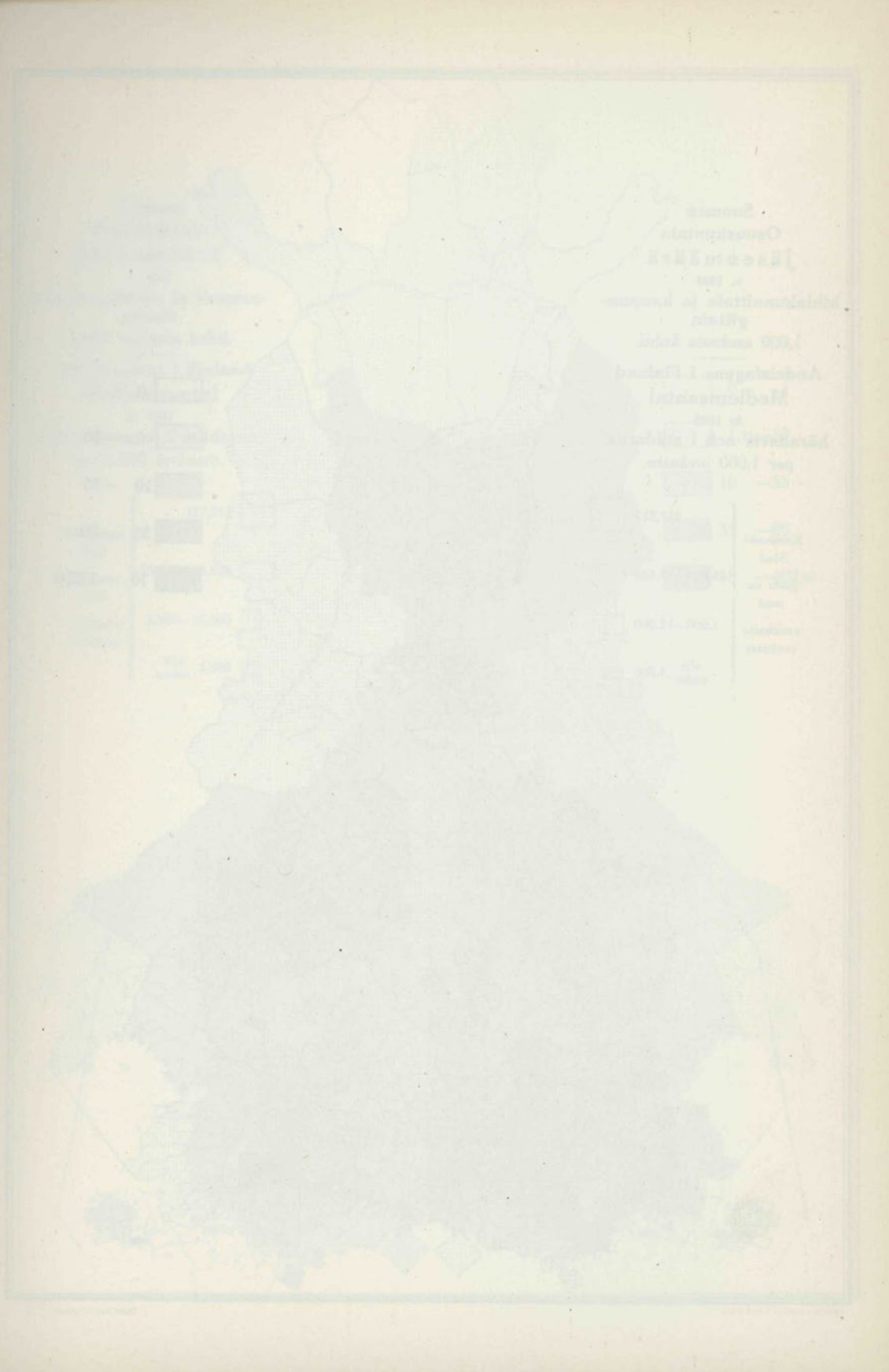

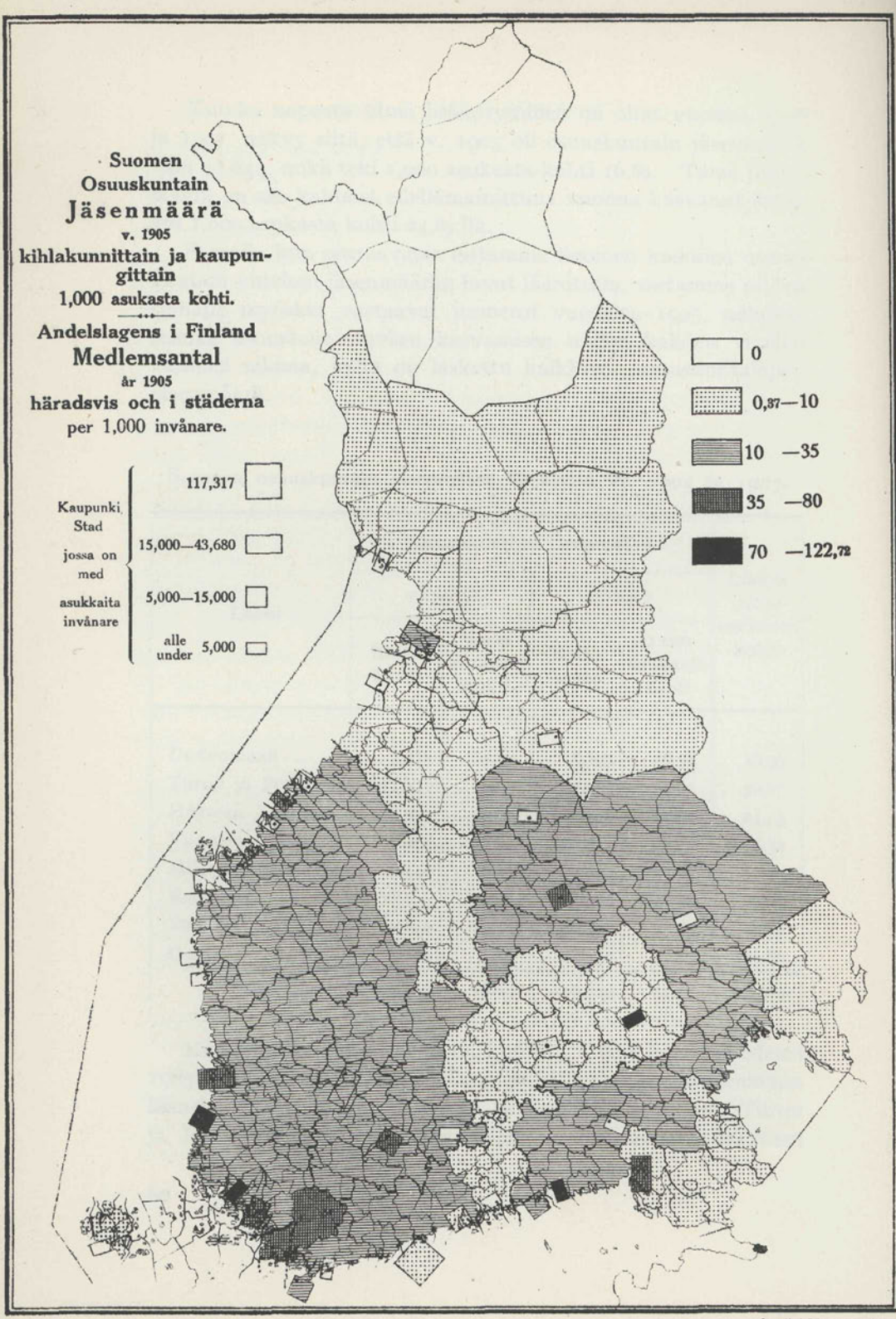
Suomen
Osuuskuntain
Jäsenmäärä
v. 1905
kihlakunnittain ja kaupungittain
1,000 asukasta kohti.
Andelslagens i Finland
Medlemsantal
år 1905
häradsvis och i städerna
per 1,000 invånare.
Kaupunki
Stad
jossa on
med
asukkaita
invånare
117,317
15,000—43,680
5,000—15,000
alle 5,000
under
0
0,37—10
10 —35
35 —80
70 —122,72

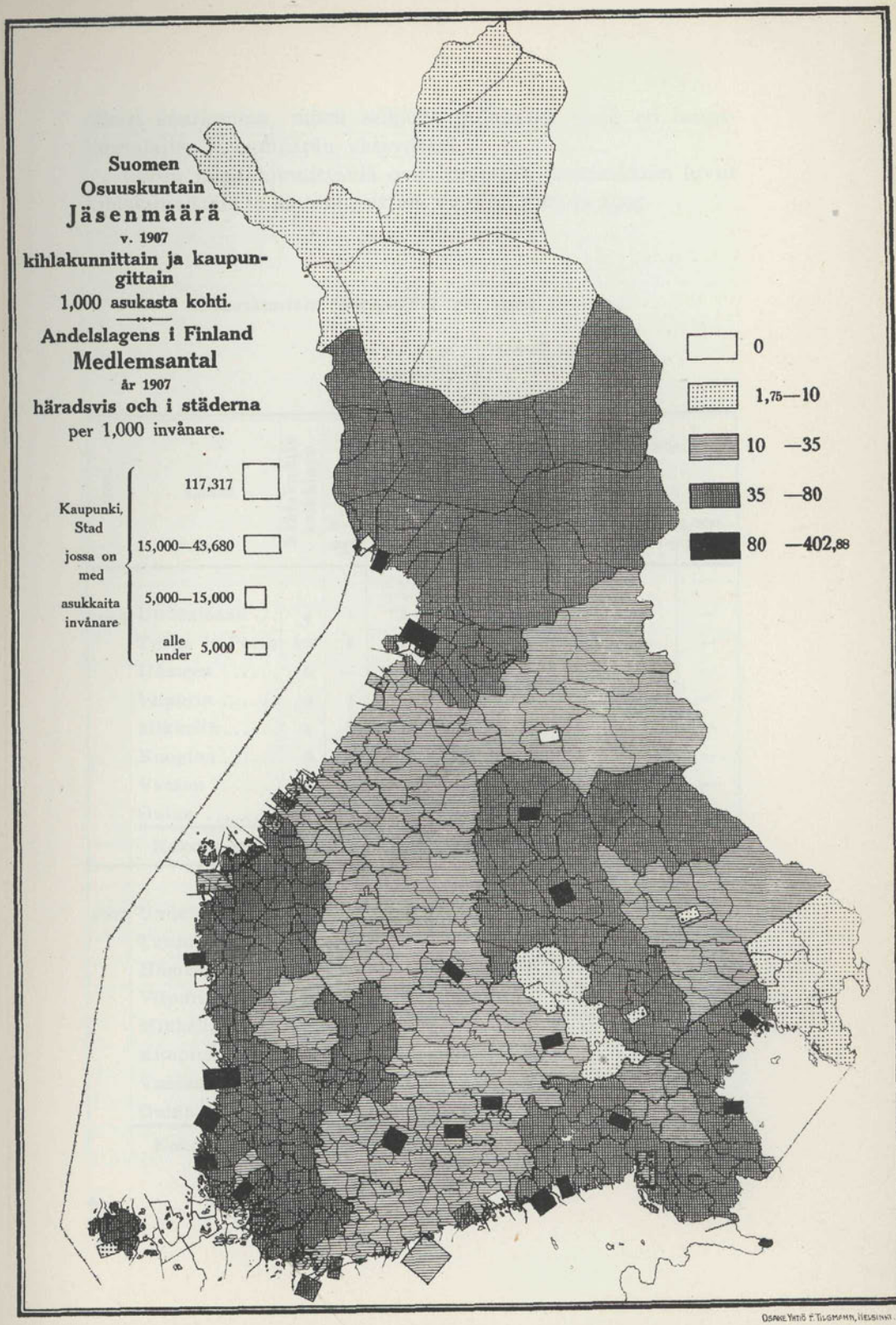
Suomen
Osuuskuntain
Jäsenmäärä
v. 1907
kihlakunnittain ja kaupungittain
1,000 asukasta kohti.
Andelslagens i Finland
Medlemsantal
år 1907
häradsvis och i städerna
per 1,000 invånare.
Kaupunki, Stad
jossa on med
asukkaita invånare
117,317
15,000—43,680
5,000—15,000
alle under 5,000
0
1,75—10
10 —35
35 —80
80 —402,88
OSAKEYHTIÖ F. TILGMANN, HELSINKI.

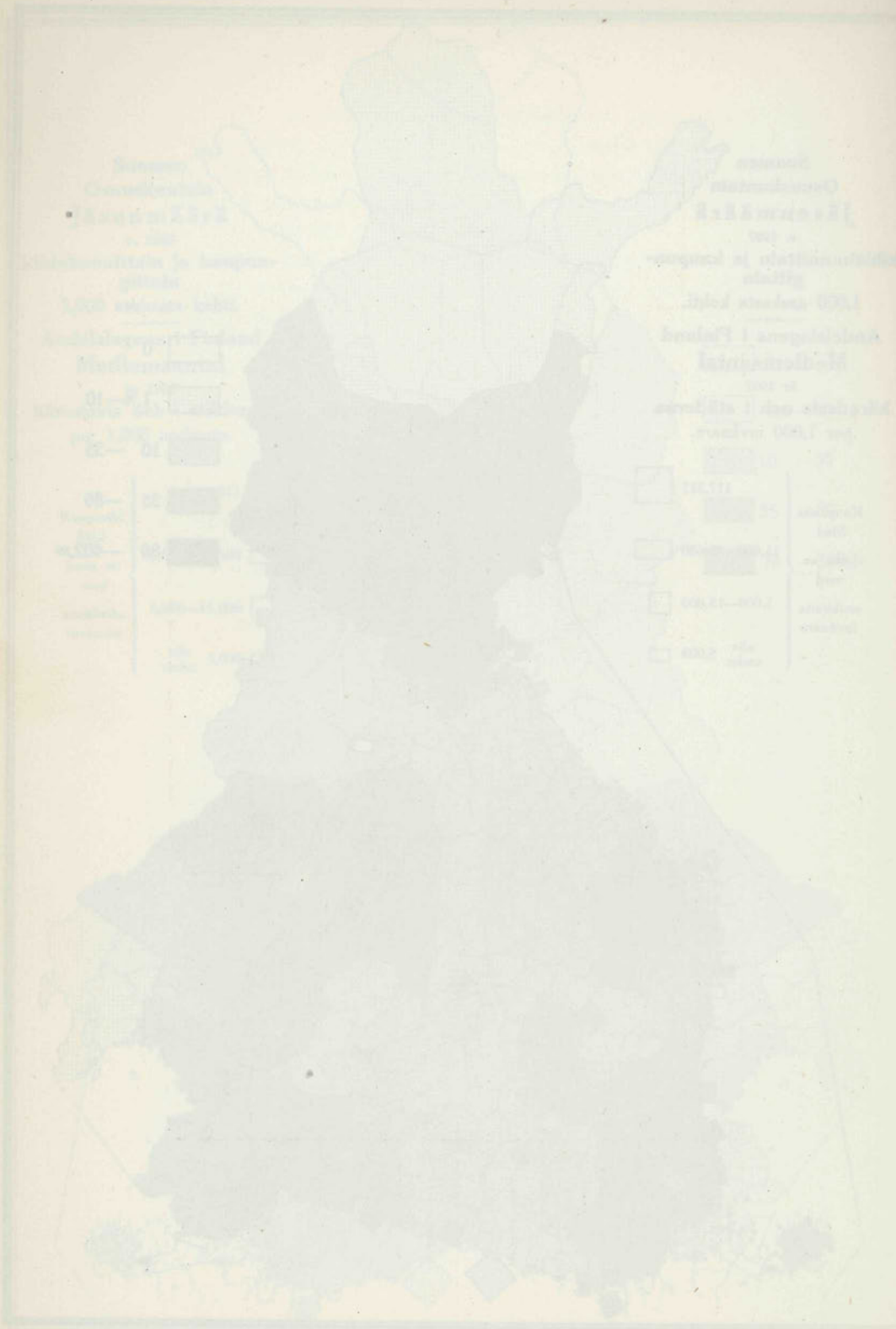

olleen suurimman, mistä seikasta puhumme vielä eri osuuskuntalajien jäsenmäärän yhteydessä.

Varsin mieltäkiinnittäviä ovat myöskin jäsenmäärän luvut kihlakunnittain ja kaupungeittain vuosina 1905 ja 1907.

Osuuskuntain jäsenmäärä vv. 1905 ja 1907.

a) maaseudulla:

Vuosi	Lääni	Kihlakuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntain jäsenmäärä oli						
			0—250	250—500	500—1,000	1,000—2,000	2,000—3,000	3,000—4,000	4,000—7,132
1905	Uudenmaan ..	4	1	1	2	—	—	—	—
	Turun ja Porin	10	2	1	4	3	—	—	—
	Hämeen	6	—	—	5	1	—	—	—
	Viipurin	9	1	3	3	2	—	—	—
	Mikkelin.....	4	2	1	1	—	—	—	—
	Kuopion	6	—	—	2	4	—	—	—
	Vaasan	6	—	1	1	3	—	1	—
	Oulun	6	3	3	—	—	—	—	—
	Koko maassa	51	9	10	18	13	—	1	—
1907	Uudenmaan ..	4	—	—	1	3	—	—	—
	Turun ja Porin	10	—	1	1	4	2	2	—
	Hämeen	6	—	—	1	4	1	—	—
	Viipurin	9	—	1	—	4	4	—	—
	Mikkelin.....	4	—	1	1	1	1	—	—
	Kuopion	6	—	—	—	3	1	2	—
	Vaasan.....	6	—	—	1	1	3	—	1
	Oulun	6	1	—	3	1	—	1	—
	Koko maassa	51	1	3	8	21	12	5	1

b) kaupungeissa:

Vuosi	Lääni	Kaupungeita kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntain jäseniä oli							
			0	5—100	100—250	250—500	500—1,000	1,000—2,000	2,000—3,000	3,000—3,555
1905	Uudenmaan ..	5	2	1	1	—	1	—	—	—
	Turun ja Porin	6	1	1	1	—	2	1	—	—
	Hämeen	3	1	—	—	1	1	—	—	—
	Viipurin	6	2	1	—	2	—	1	—	—
	Mikkelin.....	3	1	1	—	1	—	—	—	—
	Kuopion	3	2	—	—	—	1	—	—	—
	Vaasan.....	7	5	—	2	—	—	—	—	—
	Oulun	5	4	—	—	1	—	—	—	—
	Koko maassa	38	18	4	4	5	5	2	—	—
1907	Uudenmaan ..	5	1	—	2	1	—	—	—	1
	Turun ja Porin	6	—	1	1	—	1	1	1	1
	Hämeen	3	—	—	—	—	2	—	—	1
	Viipurin	6	—	—	1	2	2	1	—	—
	Mikkelin.....	3	—	1	1	1	—	—	—	—
	Kuopion	3	—	1	—	1	—	—	1	—
	Vaasan.....	7	1	1	2	1	1	1	—	—
	Oulun	5	2	1	—	1	—	—	1	—
	Koko maassa	38	4	5	7	7	6	3	3	3

Vuonna 1905 oli siis koko maassa 37 kihlakuntaa sellaista, joissa osuuskuntain jäsenmäärä oli alle tuhannen ja 14 sellaista, joissa se nousi yli tämän summan. V. 1907 oli enää ainoastaan 12 sellaista kihlakuntaa, joissa jäsenmäärä ei noussut tuhanteen; yli tämän määrän se oli 39 kihlakunnassa. V. 1905 oli taulukomme ryhmistä suurin se, jonka kihlakuntain jäsenmäärä oli 500:n ja 1,000:n välillä, sen jälkeen niiden kihlakuntain ryhmä, joissa jäsenmäärä oli 1,000:sta—2,000:een. V. 1907 oli suurin luku kihlakuntia sarekkeessa, joka osottaa 1,000:n ja 2,000:n välillä olevaa osuuskuntain jäsenmäärää, ja sen jälkeen enimmin

oli niitä kihlakuntia, joissa jäseniä oli 2,000:sta 3,000:een. Suurin osuuskuntain jäsenluku v. 1905 oli 3,027 ja v. 1907 taas 7,132, molemmat luvut Ilmajoen kihlakunnassa.

Vuonna 1907 ovat osuuskuntain jäsenmäärät yleensä pieniä samojen läänien kihlakunnissa, jotka myöskin v. 1905 olivat toisista jälellä. Molempina vuosina olivat jäsenmäärän luvut pieniä Uudenmaan, Mikkelin ja Oulun lääneissä. Niinikään suurimmat kokonaisluvut tavataan molempina vuosina samoissa lääneissä, nimittäin Vaasan ja Kuopion. V. 1907 oli sellaisia kihlakuntia, joissa jäsenmäärä oli yli 2,000, enimmin Vaasan läänissä, nimittäin 66,7 % kaikista kihlakunnista, ja sitten Viipurin läänissä, 44,4. Vasta neljäntenä järjestyksessä tapaamme Turun ja Porin läänin, missä kihlakuntia, joissa jäsenmäärä nousi yli 2,000, oli vain 40 %. Turun ja Porin läänin kihlakunnat ovat väkiluvultaan pienempiä kuin ensinmainittujen läänien. Tästä johtuu se, että jäsenmäärän kokonaisluvut kihlakunnittain eivät nouse niin korkeiksi kuin mainituissa kolmessa läänissä.

Osuuskuntain jäsenmäärän suhdetta asukaslukuun hallintopiirittäin vuosina 1905 ja 1907 osottaa seuraava taulu (samaa kuvaavat myös kartat n:o 1 ja 2):

Osuuskuntain jäseniä 1,000 asukasta kohti vv. 1905 ja 1907.

a) maaseudulla:

Vuosi	Lääni	Kihlakuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntain jäseniä oli 1,000 asukasta kohti			
			0—5	5—15	15—35	35—74.32
1905	Uudenmaan ..	4	1	2	1	—
	Turun ja Porin	10	1	3	5	1
	Hämeen	6	—	2	4	—
	Viipurin	9	1	4	4	—
	Mikkelin	4	1	3	—	—
	Kuopion	6	—	—	6	—
	Vaasan.....	6	—	3	3	—
	Oulun	6	3	3	—	—
	Koko maassa	51	7	20	23	1

1907	Uudenmaan ..	4	—	—	4	—
	Turun ja Porin	10	—	—	2	8
	Hämeen	6	—	—	4	2
	Viipurin	9	—	1	1	7
	Mikkelin.....	4	—	2	1	1
	Kuopion	6	—	—	2	4
	Vaasan	6	—	1	2	3
	Oulun	6	—	1	3	2
	Koko maassa	51	—	5	19	27

b) kaupungeissa:

Vuosi	Lääni	Kaupungeita kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntain jäseniä oli 1,000 asukasta kohti					
			0—5	5—15	15—35	35—80	80—200	200—354,32
1905	Uudenmaan ..	5	2	2	1	—	—	—
	Turun ja Porin	6	1	—	1	2	2	—
	Hämeen	3	1	—	1	1	—	—
	Viipurin	6	2	—	2	1	1	—
	Mikkelin.....	3	2	—	—	—	1	—
	Kuopion	3	2	—	—	1	—	—
	Vaasan	7	5	—	1	1	—	—
	Oulun	5	4	—	1	—	—	—
	Koko maassa	38	19	2	7	6	4	—
1907	Uudenmaan ..	5	1	—	1	3	—	—
	Turun ja Porin	6	—	1	—	1	1	3
	Hämeen	3	—	—	—	1	1	1
	Viipurin	6	—	—	1	—	4	1
	Mikkelin.....	3	1	—	—	—	2	—
	Kuopion.....	3	1	—	—	—	1	1
	Vaasan.....	7	1	1	1	1	1	2
	Oulun	5	2	—	1	—	2	—
	Koko maassa	38	6	2	4	6	12	8

Näistä luvuista, samoinkuin kartoista n:o 1 ja 2 näkyy, että jäsenmäärään nähden eri läänien kihlakunnat suhtautuivat v. 1907 toisiinsa osapuilleen samalla lailla kuin jo v. 1905. Molempina vuosina on jäsenmäärä suuri etenkin Turun ja Porin sekä Kuopion lääneissä, pieni taas varsinkin Mikkelin läänissä. Muuten on erikoisemmin huomattava osuustoimintaväen luvun kasvaminen tapahtunut kaikkialla niilläkin seuduin, jotka v. 1905 olivat kehityksessä toisista jälellä. V. 1905 oli 27 sellaista kihlakuntaa, joissa puheenaoleva suhdeluku oli alle 15; v. 1907 oli enää vain 5 sellaista. Kun v. 1905 taulukkomme ryhmistä olivat vallitsevina ne kihlakunnat, joissa jäsenmäärä 1,000 asukasta kohti oli 5—15 ja 15—35:een, olivat v. 1907 vallitsevina taas ne, joiden vastaava suhdeluku oli 15—35 ja 35—74,32. Suurin jäsenmäärä 1,000 asukasta kohti v. 1905 oli 35,69 Halikon kihlakunnassa ja v. 1907 taas 74,32, Ruoveden kihlakunnassa. Näin ollen huomaamme, kuinka vuoden 1905 jäsenmäärää esittävän kartan ohuemmat värit ovat muuttuneet kiinteämmiksi vuoden 1907 kartassa. Seisahdusta onkin tapahtunut etupäässä vain osuuskassoihin liittymisessä maan länsiosassa ja osuuskauppoihin liittymisessä Mikkelin läänissä.

Suurimmat jäsenmäärän suhdeluvut huomaamme v. 1907 olleen Turun ja Porin läänissä, minkä kihlakunnat jäsenmäärän kokonaislukujen puolesta eivät olleet maan ensimäisiä. Kuten mainittiin, johtuu tämä asiaintila läänin kihlakuntain asukasluvun pienuudesta.

Aluksi on osuuskuntiin liittyminen suuressa määrin riippunut, paitsi usein satunnaisesta paikkunnan osaksi tulleesta persoonallisesta innostuttamisesta, [1]) myös siitä, missä määrin paikkakunnan yhteiskuntataloudelliset olosuhteet ovat ilman muuta pakottaneet ihmiset tuntemaan itsensä keskenään solidaarisiksi. Osuustoimintahengen levitessä huomaavat kuitenkin pian entistä suuremmat ryhmät etunsa useilla aloilla yhteisiksi. Siitä johtuu, että nämä alkavat käyttää hyväkseen

[1]) *Ph. Suuronen*, Osuustoiminta Suomessa 19 $^{31}/_{12}$ 05 kihlakunnittain, verrattuna asukaslukuun. Pellervon Vuosikirja 1905, s. 321.

kaikkia niitä osuustoiminnan haaroja, joista heille on hyötyä. Näin ollen ei niillä seuduin, joilta numerot v. 1907 osottavat pienempiä tuloksia, kehitys tapahdu paljoa hitaammin, se vain, myöhemmin alotettuna, on jäänyt toisista jälelle.

Kunnittain jakaantui kaikkien osuuskuntalajien yhteinen jäsenmäärä v. 1907 seuraavasti:

Osuuskuntain jäsenmäärä kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntain jäsenmäärä oli					
		0	5—50	50—150	150—400	400—1,000	1,000—3,555
Uudenmaan	44	14	4	8	16	1	1
Turun ja Porin	125	30	13	30	34	15	3
Hämeen	52	8	8	11	15	8	2
Viipurin	61	14	2	6	22	14	3
Mikkelin	29	7	3	5	10	4	—
Kuopion	37	—	5	5	13	11	3
Vaasan	92	30	8	19	16	16	3
Oulun	72	29	8	12	19	3	1
Koko maassa	512	132	51	96	145	72	16

Näissä kokonaisluvuissa herättää enimmin huomiota se seikka, kuinka korkealle ne voivat nousta. Ottakaamme rajaluvuksi 400 ja tarkastakaamme, kuinka monessa kunnassa jäsenmäärä oli yli sen. Näin korkea luku ei saata esiintyä, ellei osuustoiminnan jokin haara ole jo jonkun verran vaurastunut.

Uudenmaan läänin ne kaksi kuntaa, joissa osuuskuntain jäsenmäärä oli yli 400, olivat Helsinki, missä luku nousi 3,555:een ja Nurmijärvi, jossa se kohosi 470:een. Edellisessä oli »muiden osuuskuntain», erityisesti leipomo-osuuskunta »Elannon», jälkimäisessä kauppain jäsenmäärä vallitsevana.

Turun ja Porin läänissä oli jäsenmäärä yli 400 kaikkiaan 18 kunnassa. Niistä oli 4:ssä meijerien, 12:ssa kauppain ja 2:ssa »muiden osuuskuntain» jäsenmäärä suurin. Korkein

luku, 3,029, on Turussa, lähinnä alempi 2,384, on Porissa; molemmissa on vallitsevana »muiden osuuskuntain» jäsenmäärä. Vasta viidentenä järjestyksessä tapaamme maalaiskunnan, Loimaan, missä luku on 764 ja etualalla kauppain jäsenmäärä.

Hämeen läänin 10 kunnasta, joissa jäsenmäärä oli yli 400, oli niitä 8:ssa kauppain ja 2:ssa »muiden osuuskuntain» jäseniä enin. Suurin jäsenluku, 3,120, oli Tampereella, toiseksi suurin 1,525, Ruovedellä. Edellisessä nostavat lukua kaupat, jälkimäisessä »muut osuuskunnat» (esim. höyrylaivaosuuskunta Tarjanteessa 1,114 jäsentä).

Viipurin läänissä oli 17 kunnassa yli 400 osuuskuntain jäsentä; niistä oli 2:ssa kassain, 11:ssä kauppain ja 4:ssä »muiden osuuskuntain» jäsenmäärä etusijalla. Enimmin, 1,435, oli Sortavalan maaseurakunnassa, missä kauppain jäsenmäärä oli suurin.

Mikkelin läänissä oli 4 kunnassa yli 400 jäsentä; yhdessä niistä oli kauppain ja kolmessa »muiden osuuskuntain» jäseniä enimmin. Korkein, 660, oli jäsenluku Heinävedellä »muiden osuuskuntain» vuoksi (Heinäveden höyryveneosuuskunnan jäseniä on 558).

Kuopion läänissä oli 15:ssä kunnassa jäsenluku yli 400; suurin oli 6:ssa kunnassa meijerien, 2:ssa kassain, 6:ssa kauppain ja yhdessä »muiden osuuskuntain» jäsenmäärä. Ylimmillään, 2,203, ovat luvut Kuopiossa ja Pielavedellä 1,734; edellisessä on »muitten osuuskuntain», jälkimäisessä meijerien jäsenluku suurin.

Vaasan läänissä oli 19 sellaista kuntaa, joissa jäsenmäärä oli yli 400, nim. 4:ssä meijerien, 14:ssä kauppain ja 1:ssä »muiden osuuskuntain» nostattamana. Suurin jäsenmäärä, 1,382, oli Ilmajoella. Kuten näemme, sattuvat siis viidessä läänissä korkeimmat osuuskuntaluvut ja jäsenmäärät saman kunnan osalle.

Oulun läänin 4 sellaisesta kunnasta, joissa jäsenmäärä oli yli 400, oli 3:ssa kauppain ja 1:ssä »muiden osuuskuntain» jäsenluku etualalla. Enimmin jäseniä, 2,072, oli kaupungeista Oulussa, ja maalaiskunnista Haukiputaalla 729; edellisessä oli kauppain, jälkimäisessä »muiden osuuskuntain» jäsenluku vallitsevana (Haukiputaan työosuuskunnassa jäseniä 400).

Osuuskuntain jäsenmäärä kunnittain v. 1907 suhtautui asukaslukuun seuraavasti:

Osuuskuntain koko jäsenmäärä kunnittain 1,000 asukasta kohti v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa osuuskuntain koko jäsenmäärä oli 1,000 asukasta kohti					
		0	1—25	25—50	50—100	100—200	200—354.3
Uudenmaan	44	14	12	12	4	2	—
Turun ja Porin	125	30	21	26	26	17	5
Hämeen	52	8	18	12	7	6	1
Viipurin	61	14	10	11	18	7	1
Mikkelin	29	7	10	4	6	2	—
Kuopion	37	—	10	11	9	4	3
Vaasan	92	30	23	15	18	3	3
Oulun	72	29	16	12	9	6	—
Koko maassa	512	132	120	103	97	47	13

Uudenmaan läänissä ovat kyseenalaiset suhdeluvut pieniä. Ylläolevan taulun mukaan näyttää lääni tässä suhteessa olevan enimmin takapajulla. Osuuskauppain jäsenmäärä vaikuttaa kuitenkin, että koko läänin osuuskuntain jäsenmäärän suhde asukaslukuun nousee suuremmaksi kuin Mikkelin läänissä. Suurin jäsenmäärä, 135,8, asukaslukuun verraten tässä läänissä on Pukkilassa.

Turun ja Porin läänin nostavat jäsenmääränsä puolesta koko maan huomattavimmaksi sinne perustetut osuusmeijerit ja kaupat. Nimenomaan meijerit aiheuttavat, että koko läänin osuuskuntain jäsenmäärän suhde asukaslukuun kohoaa suuremmaksi kuin Viipurin läänissä, missä osuuskauppain kokonaisluku oli vain hituista pienempi kuin Turun ja Porin läänissä. (Viipurin läänissä oli osuuskauppain jäsenmäärä 12,264, asukasluku taas 466,796; Turun ja Porin läänissä oli kauppain jäsen-

määrä 12,536, asukkaita taas oli 475,068; meijerien jäsenmäärän kokonaisluku Turun ja Porin läänissä oli 8,071). Enimmin, 226,6, osuuskuntain jäseniä 1,000 asukasta kohti oli Turun ja Porin läänissä Ruskolla.

Hämeen läänissä oli suurin suhdeluku, 222,6, Lahdessa.

Viipurin läänin suhdelukuja ovat nostaneet osuuskaupat. Tässä läänissä on kyllä kassoillakin huomattava sija. Mutta luonnollisesti niiden jäsenmäärän suhde kauppain jäsenmäärään ei ole likimainkaan niin suuri kuin niiden luvun suhde kauppain lukuun. Tässä läänissä oli jäsenmäärän suurin suhdeluku, 227,4, Lappeenrannassa.

Mikkelin läänissä, missä osuustoiminnan voi sanoa olevan vasta alullaan, ovat suhdeluvut alhaisia. Suurin on suhdeluku, 132,8, Heinolassa.

Kuopion läänin luvut nousevat suuriksi, mikä johtuu siitä, että osuustoiminta siellä on monipuolisempaa kuin missään muussa läänissä. Siellä oli Turun ja Porin läänin jälkeen suurin meijerien jäsenmäärän kokonaisluku, nimittäin 6,552. Suurin jäsenmäärä, 284,0 1,000 asukasta kohti tässä läänissä oli Varkauden tehdasseurakunnassa.

Vaasan läänin kunnissa ovat kysymyksenalaiset suhdeluvut myös melkoisia. Siellä on meijerien jäsenmäärän kokonaisluku, 6,084, järjestyksessä suurin Turun ja Porin sekä Kuopion läänien jälkeen, samoinkuin kauppain jäsenmääräkin, 2,118, tulee Turun ja Porin sekä Viipurin läänien jälkeen. Suurin suhdeluku, 269,7, tässä läänissä, Kokkolaa emme voi ottaa lukuun, oli Seinäjoella.

Oulun läänissä oli suurin suhdeluku, 183,4, Kemissä.

Jos otamme kustakin läänistä niiden kuntain väkiluvun, joissa osuuskuntain jäsenmäärän suhde asukaslukuun oli suurin, niin näemme, että Pukkilassa oli asukkaita 2,246, Ruskolla 706, Lahdessa 2,961, Lappeenrannassa 2,414, Heinolassa 1,664, Varkauden tehdasseurakunnassa 1,155, Seinäjoella 3,748 ja Kemissä 1,843.

Että suurin osuuskuntain jäsenmäärän suhdeluku tavataan tämmöisissä väkiluvultaan pienissä kunnissa, johtuu siitä, että jonkin osuuskunnan piiri usein käsittää pienen kunnan kokonaan

ja voi monasti ulottua sen ulkopuolellekin, kun taas suurempiin aina jää aukkopaikkoja. Kunnista, joissa kysymyksenalainen suhdeluku oli yli 200, oli vain 2:ssa yli 4,000 asukasta.

Suomen osuuskuntain 120,849 jäsentä jakaantuivat eri osuuskuntalajien välillä seuraavasti: osuusmeijerien jäsenmäärä oli 26,817, osuuskassain 8,369, osuuskauppain 64,852 ja muiden osuuskuntain 20,811. Läänittäin oli eri osuuskuntalajien jäsenmäärä seuraava:

Suomen eri osuuskuntalajien jäsenmäärä läänittäin v. 1907.

Lääni	Jäseniä kaikkiaan	Niistä			
		meijereissä	kassoissa	kaupoissa	muissa osuuskunnissa
Uudenmaan	8,797	497	228	4,566	3,506
Turun ja Porin ..	25,903	8,071	328	12,536	4,968
Hämeen.....	13,978	2,387	115	8,138	3,338
Viipurin	20,146	714	3,733	12,264	3,435
Mikkelin	4,963	1,601	230	1,892	1,240
Kuopion	16,799	6,552	2,328	6,124	1,795
Vaasan	20,153	6,084	597	12,118	1,354
Oulun.....	10,110	911	810	7,214	1,175
Koko maassa	120,849	26,817	8,369	64,852	20,811

Kun meijerien jäsenmäärä v. 1907 oli 26,817, oli kutakin 100 viljelmänhaltijaa kohti 9,9 osuusmeijerien jäsentä. Eri lääneissä suhtautui meijerien jäsenmäärä viljelmänhaltijain lukuun seuraavasti:

Osuusmeijerien jäseniä v. 1907.

	Kaikkiaan	100 viljelmänhaltijaa kohti
Uudenmaan lääni.....	497	2,1
Turun ja Porin »	8,071	15,6

Hämeen	lääni	2,387	8,1
Viipurin	»	714	1,7
Mikkelin	»	1,601	8,5
Kuopion	»	6,552	22,3
Vaasan	»	6,084	12,2
Oulun	»	911	3,6
	Koko maassa	26,817	9,9

Suurin prosenttiluku viljelmänhaltijoita kuuluu meijereihin Kuopion, Turun ja Porin sekä Vaasan lääneissä. Kuten edellisestä muistamme, nostattavat Turun ja Porin läänissä osuusmeijerien jäsenlukua palstaviljelijät, Kuopion läänissä pikkuviljelijät ja Vaasan läänissä pikku- ja keskikokoisten viljelmäin haltijat.

Meijerien jäsenmäärä jakaantui kunnittain seuraavasti:

Osuusmeijerien jäsenmäärä kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia, joista jäsenmäärätietoja oli kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa jäsenmäärä oli:								
		10—80			80—200			200—1,004		
		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa oli meijereitä		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa oli meijereitä		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa oli meijereitä	
			1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1
Uudenmaan....	8	5	4	1	3	3	—	—	—	—
Turun ja Porin	71	28	27	1	32	29	3	11	5	6
Hämeen	25	11	10	1	13	11	2	1	1	—
Viipurin	8	3	2	1	5	3	2	—	—	—
Mikkelin	15	8	8	—	6	3	3	1	—	1
Kuopion	33	11	8	3	12	3	9	10	3	7
Vaasan	38	12	11	1	15	13	2	11	2	9
Oulun.....	9	3	3	—	6	5	1	—	—	—
Koko maassa ..	207	81	73	8	92	70	22	34	11	23

Uudenmaan läänissä jää meijerien jäsenmäärä vähiin; suurin on niiden luku, 150, Nummella. Onneksi ei tämän lää-

nin pieni-jäsenmääräisiä meijereitä ole perustettu useampia kuntaansa. Siinä kunnassa, jossa oli 2 meijeriä, nim. Iitissä, näyttää toinen meijeri olevan liikaa, koska molempain jäsenmäärä yhteensä oli vain 47, ja Iitti yleensä on pieniviljelijäseutua. Tämän läänin meijerien jäsenet ovat varakkaanpuoleisia, joten he vähälukuisinakin ovat saaneet niitä pystyyn. Mutta tärkeätä olisi yhteiskunnan kannalta katsoen saada paljoa laajemmat kerrokset järjestämään maitotaloutensa tuotteiden myynnin osuustoiminnallisesti.

Turun ja Porin läänissä oli suurin meijerien jäsenmäärä, 293, Perniössä. Tässä läänissä on meijereitä yleensä vain yksi kunnassaan, mikä on etuna pidettävä. Tämä johtuu kuntien pienuudesta, väestön tiheydestä ja siitä aiheutuvasta matkojen lyhyydestä. Tässä läänissä ovat meijerit myös jotenkin suuria. Tosin jos jaetaan meijerit kahteen luokkaan jäsenmääränsä puolesta, rajalukuna 100, on Turun ja Porin läänissä sellaisia meijereitä, joissa on yli 100 jäsentä, suhteellisesti vähemmän kuin 3 muussa läänissä.[1]) Mutta jos otetaan meijerit, joissa on yli 80 jäsentä, niin näitä on Turun ja Porin läänissä 54,4 % kaikista meijereistä, joiden jäsenmäärästä on tietoja, kun taas Hämeen ja Vaasan lääneissä, jotka äskeisen jaon mukaan olivat etusijalla, ovat vastaavat prosenttiluvut 52,4 ja 53,1. Olisi kyllä meijereissä yleensä asetettava jäsenmäärän normaaliluku suuremmaksi kuin mitä se Turun ja Porin läänissä on; mutta siellä, kunnat kun ovat pieniä, olisi usein mahdotonta saada täyttä sataa jäsentä meijeriin, yhdistämättä sen piiriin kahta kuntaa. Taas niistä 10 kunnasta, joissa oli useampi kuin 1 meijeri, voitanee sanoa, että 4:ssä oli useampi kuin 1 meijeri luultavasti tarpeeton; 6:ssa niistä nousi sentään jäsenmäärä yli 200:n.

Hämeen läänissä olivat olot, samoinkuin Turun ja Porin läänissä, edulliset siinä suhteessa, että kunnissa oli meijerien jäseniä runsaasti, jakaantumatta kuitenkaan useampien meijerien osalle. Enimmän oli karjanomistajia, 232, liittynyt jäseniksi meijeriin Ypäjällä.

[1]) *Otto P. Pehkonen:* Suomen osuusmeijerien liiketilasto v. 1907, siv. 22—23.

Viipurin läänissä oli meijeriliike niin kehittymätön, että jäsenmäärä ei missään noussut suuremmaksi kuin 171:een, mihin se kohosi Sippolassa.

Mikkelin läänissä oli meijerien jäsenmäärä suurin, 334, Rantasalmella.

Kuopion lääniin kuuluu kunta, jossa oli maamme suurin meijerien jäsenmäärä, nimittäin Pielavesi, jonka 5 meijerissä oli jäseniä kaikkiaan 1,004. Niistä läänin 33 kunnasta, joissa oli meijereitä, oli kokonaista 19 sellaista, joissa oli useampi kuin 1 meijeri. Tämä johtuu osaksi kuntain suuresta asukasluvustakin. Niinpä oli kunnista, joissa oli useampi kuin 1 meijeri, asukkaita alle 2,000:n vain 1:ssä, 2,000—6,000:een 1:ssä ja 6,000—10,000:een 7:ssä. Mutta suuri väkiluku ei yksin tee tarpeelliseksi useampia meijereitä. Paljon enemmin vaikuttavat siinä suhteessa pinta-ala ja asutuksen harvuus; kun näet matkat käyvät pitkiksi, tulevat useammat osuuskuntapiirit tarpeellisiksi. Mutta kun näistä useampi-meijerisistä kunnista jäsenmäärä oli 12:ssa alle 200, niin on syynä pienten meijerien näin tiheään perustamiseen pidettävä suureksi osaksi myös yleinen olojen kehittymättömyys asianomaisilla paikkakunnilla.

Vaasan läänissä oli korkein meijerien jäsenmäärä, 502, Kurikassa. Tämän läänin 12 kunnasta, joissa oli useampi kuin 1 meijeri, oli 9 sellaista, joissa oli yli 200 jäsentä, joten siellä useamman meijerin perustaminen kuntaansa ei ole ollut niin edellytyksetöntä kuin Kuopion läänissä.

Oulun läänissä oli suurin meijerien jäsenmäärä, 185, Tyrnävällä.

Suomen osuuskassain 8,369 jäsenestä kuului 8,302 maanviljelijäin osuuskassoihin, joissa näin ollen oli jäseniä 30,6 kutakin 1,000 viljelmänhaltijaa kohti. Läänittäin suhtautui osuuskassain jäsenmäärä viljelmänhaltijain lukuun seuraavasti:

Maanviljelijäin osuuskassain jäseniä v. 1907.

	Kaikkiaan	1,000 viljelmänhaltijaa kohti
Uudenmaan lääni	161	6,8
Turun ja Porin »	328	6,3
Hämeen »	115	3,9
Viipurin »	3,733	93,9
Mikkelin »	230	12,1
Kuopion »	2,328	79,2
Vaasan »	597	11,9
Oulun »	810	29,0
Koko maassa	8,302	30,6

Suurimmat kassain jäsenmäärää 1,000 viljelmänhaltijaa kohti osottavat luvut kuuluvat Viipurin, Kuopion ja Oulun läänien osuuskassoihin. Näistä lääneistä ovatkin pikkuviljelmäseutua muut, paitsi Oulun lääni, jossa vallitsevat keskikokoiset viljelmät vastannevat taloudellisen asemansa puolesta muun Suomen pikkuviljelmiä. Kuinka juuri pikkuviljelmäseudut ovat osuuskassaliikkeen levenemiselle suotuisia, näkyy siitäkin, että osuustoimintansa puolesta muuten enimmin takapajulla olevassa Mikkelin läänissä on, pikkuviljelmäseutua kun se on, suhteellisesti suurempi määrä osuuskassan jäseniä kuin niissä lääneissä, joissa tämä viljelmämuoto on syrjäasemassa.

Kuten edellä mainittiin, on meijerien menestymiselle edullista se, että ne ovat suuria. Kun nyt käymme puhumaan osuuskassain luvun ja niiden jäsenmäärän välisestä suhteesta kunnittain, lienee paikallaan ensin tehdä itsellemme selväksi, suuriko vai pieni jäsenmäärä kassaa kohti on tarkotuksenmukaisempi?

Osuuskassat ovat tarkotetut etupäässä torjumaan sitä vaaraa, joka rahatalouteen siirryttäessä uhkaa pienviljelijää. Kun tätä ennen varakas maanomistaja auttoi vähäväkistä naapuriaan huonona aikana, lainaamalla hänelle luonnontuotteita, niin hän teki sen tietäen, ettei hänelle olisi hyötyä noitten liikeneväin tuotteittensa itsellään säilyttämisestä. Mutta

sittenkun tuli käytäntöön raha, joka oli helppoa säilyttää ja jonka saattoi vaivatta muuttaa kaikenlaisten tarpeiden tyydytyksen välineeksi, niin ruvettiin sitä kokoamaan. Maanviljelyskin muuttui rahan hankkimiskeinoksi niille, joille se saattoi tuottaa yli kotitarpeiden. Ei kannattanut enää lainata hädänalaiselle naapurille muuten kuin korkoa vastaan.

Pienviljelijä joutuu usein pulaan, mutta hänelle myös uskotaan velkaa, josta tietysti otetaan runsas korko. Näin joutuu hän riippuvaan asemaan ja menettää lukemattomissa tapauksissa maansa.[1]) Mutta kun osuuskassat tulevat väliin, niin ne eivät esiinny riippuvaisuuteen saattajina, vaan omille jaloilleen nostajina. Meillä näet myönnetäänkin osuuskassoista lainoja vain sellaisiin maataloudellisiin parannuksiin, jotka kohottavat tuotantoa, jotta viljelijä rupeaa saamaan rahaa ja voi senvuoksi helposti maksaa lainansa takaisin. Jotta osuuskassasta tulisi sen jäsenille tällä tavoin hyötyä, on keskinäisen valvonnan ja vastuun vuoksi tärkeätä, että sen jäsenmäärä on suhteellisesti pieni. Että tämä tarkotus meillä on toteutunut, näkyy siitä, että osuuskassoista oli vain 13,8 % sellaisia, joissa jäsenmäärä oli yli 60.[2]) Tämä osuuskassain luvun ja jäsenmäärän välinen suhde selviää seuraavasta taulusta:

[1]) Kohta kun raha keksittiin, sai se muinaisessa Kreikassa aikaan tällaisen kehityksen, joka sittemmin on eri maissa uudistunut läpi vuosituhansien.

[2]) Pellervon Vuosikirja 1907, s. 203.

Osuuskassain jäsenmäärä kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia, joista oli jäsenmäärätietoja	Niistä sellaisia, joissa jäsenmäärä oli:								
		11—50			50—150			150—469		
		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kassoja oli		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kassoja oli		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kassoja oli	
			I	useampi kuin 1		I	useampi kuin 1		I	useampi kuin 1
Uudenmaan	6	4	4	—	2	1	1	—	—	—
Turun ja Porin	11	9	8	1	2	—	2	—	—	—
Hämeen.....	5	5	5	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin	25	7	6	1	7	2	5	11	—	11
Mikkelin	7	6	6	—	1	—	1	—	—	—
Kuopion	24	11	9	2	9	2	7	4	—	4
Vaasan	11	8	7	1	2	1	1	1	—	1
Oulun	16	13	10	3	2	1	1	1	—	1
Koko maassa ..	105	63	55	8	25	7	18	17	—	17

Kunnissa, joissa kassojen jäsenmäärä on suuri, on siis yleensä useampia kassoja. Että taas osuuskassojen luvun suhde jäsenmäärään on säännöllisempi kuin toisissa osuuskuntalajeissa, johtuu siitä, että osuuskassain on täytynyt alistua Keskuslainarahaston johtoon. Juuri tämä johdon puute haittaakin esim. osuusmeijerien sopivaa ryhmitystä.

Suurin jäsenmäärä, 67,7, oli Uudenmaan läänissä Helsingissä, nimittäin tämän kaupungin ainoassa osuuskassassa, Ylioppilaiden Raittiusyhdistyksen Osuuslainarahastossa. Maaseudun korkein jäsenluku, 58, oli Orimattilassa. Turun ja Porin läänissä se oli runsain, 60, Loimaalla; Hämeen läänissä Nastolassa, 28. Viipurin läänin kunnista taas oli jäsenluku suurin, 469, Jaakkimassa, jossa se samalla oli korkein koko maan kunnista; kassoja siellä oli kaikkiaan 10. Mikkelin läänissä oli kassain jäseniä runsaimmin, 91, Kerimäellä; Kuopion läänissä taas Nilsiässä, 377. Vaasan läänissä oli niitä enimmän, 288, Ilmajoella, ja Oulun läänissä Paltamossa, 160.

Koska Suomen osuuskauppain jäsenmääräksi v. 1907 mainittiin edellä 64,852, niin saamme kutakin 100 Suomessa olevaa

ruokakuntaa kohti 10,3 osuuskauppain jäsentä. Läänittäin oli vastaava suhde seuraava:

Osuuskauppain jäseniä v. 1907.

	Kaikkiaan	100 ruokakuntaa kohti
Uudenmaan lääni	4,566	6,1
Turun ja Porin »	12,536	11,0
Hämeen »	8,138	11,0
Viipurin »	12,264	14,2
Mikkelin »	1,892	4,3
Kuopion »	6,124	8,4
Vaasan »	12,118	11,7
Oulun »	7,214	12,3
Koko maassa	64,852	10,3

Osuuskauppain jäsenmäärä vaihtelee, Mikkelin lääniä lukematta kin, eri lääneissä enemmän kuin niiden luku. Lääneissä, joissa niitä on vähän, ovat ne lisäksi pieniä. Niin on asianlaita Uudenmaan ja Kuopion lääneissä.

Osuuskauppain jäsenmäärä kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia, joista oli jäsenmäärätietoja	Niistä sellaisia, joissa jäseniä oli								
		12—150			150—400			400—2,182		
		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kauppoja oli		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kauppoja oli		kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kauppoja oli	
			I	useampi kuin 1		I	useampi kuin 1		I	useampi kuin 1
Uudenmaan....	24	13	12	1	9	5	4	2	—	2
Turun ja Porin	54	24	21	3	23	18	5	7	5	2
Hämeen.....	24	7	7	—	12	6	6	5	3	2
Viipurin	41	11	9	2	22	11	11	8	3	5
Mikkelin	10	4	4	—	5	4	1	1	1	—
Kuopion	24	8	5	3	13	9	4	3	—	3
Vaasan	45	19	18	1	15	10	5	11	5	6
Oulun.....	29	14	14	—	12	9	3	3	2	1
Koko maassa ..	251	100	90	10	111	72	39	40	19	21

Uudenmaan läänissä oli suurin kauppain jäsenmäärä, 895, Helsingissä. Turun ja Porin läänissä taas Turussa, 894; Hämeen läänissä Tampereella, 2,184. Viipurin läänin kunnista oli enimmän, 1,128, kauppain jäseniä Valkealassa; Mikkelin läänin kunnista Kangasniemellä, 521. Kuopion läänissä oli niitä runsaimmin, 905, Kuopiossa. Vaasan läänissä, Kokkolaa[1]) lukuunottamatta, Ilmajoella, 924, ja Oulun läänissä taas Oulussa, kaikkiaan 1,425.

Yleensä huomataan, ettei kunnissa, joissa osuuskauppain jäsenmäärä on ollut pieni, ole niitä perustettu useampia. Kuitenkin on 10 kunnassa useampi kuin 1 kauppa, vaikka niiden yhteinen jäsenmäärä on jäänyt alle 150. Myös on monessa sellaisessa kunnassa, jossa jäsenmäärä on edellämainittua lukua suurempi, useampi kuin 1 kauppa. Onko tämä asialle hyödyksi vai vahingoksi, on kysymys, johon kuitenkin voi vastata ainoastaan yksityistapauksittain paikallisen tuntemuksen nojalla.

III. Liikevaihto.

Suomen osuustoiminnallinen liikevaihto v. 1907 oli 59,531,160 markkaa, eli maan jokaista asukasta kohti 20 markkaa 58 penniä. Luvun suuruudessa on siis runsaasti toivomisen varaa, mutta eipä puutu toiveitakaan sen kasvamisesta. Olihan osuustoiminnallinen liikevaihto v. 1907 enemmän kuin 2 kertaa niin suuri kuin v. 1905, jolloin se oli 26,879,527 markkaa, eli maan jokaista asukasta kohti vain 9 markkaa 29 penniä.

Niiden lukujen rinnalle, jotka osottavat osuustoiminnallista liikevaihtoa läänittäin v. 1907, asetamme taas myöskin vuoden 1905 tiedot.

---

[1]) Kokkolan osuuskauppa on aivan poikkeuksellisessa asemassa senvuoksi, että sillä on haaramyymälöitä pitkin laajaa maakuntaa ja sen jäsenmäärään ja liikevaihtoon on luettu haarakauppojenkin jäsenmäärä ja liikevaihto.

Suomen osuustoiminnallinen liikevaihto läänittäin vv. 1905 ja 1907.

Lääni	Osuustoiminnallinen liikevaihto oli				Lisäys asukasta kohti
	v. 1905		v. 1907		
	kaikkiaan	asukasta kohti	kaikkiaan	asukasta kohti	
Uudenmaan	2,009,172	6,02	5,578,351	16,73	10,71
Turun ja Porin	8,209,948	17,28	16,194,794	34,09	16,81
Hämeen	3,140,176	9,80	7,068,610	22,04	12,24
Viipurin	2,934,086	6,29	8,922,466	19,11	12,82
Mikkelin	838,709	4,35	1,408,703	7,31	2,96
Kuopion	4,862,156	15,22	5,781,997	18,10	2,88
Vaasan	3,823,720	7,89	9,176,304	18,94	11,05
Oulun	1,161,560	3,55	5,399,935	18,03	14,48
Koko maassa.....	26,979,527	9,29	59,531,160	20,58	11,29

Kuten näistä luvuista näkyy, on liikevaihtokin kasvanut yleensä eri lääneissä huomattavasti ja tasaisesti. Poikkeuksena tästä on kuitenkin etupäässä Kuopion lääni, jossa liikevaihto on lisääntynyt kutakin asukasta kohti vain 2,88 markalla. Tämän johdosta on siellä liikevaihto v. 1907 suhteellisesti pienempi kuin kolmessa sellaisessa läänissä, jotka v. 1905 olivat äskenmainittua paljon jälellä. Tämä johtuu suurimmaksi osaksi siitä, että Kuopion läänissä meijerien liikevaihto v. 1907 oli noin puolta miljoonaa markkaa pienempi kuin v. 1905. Lähinnä pienin liikevaihdon lisääntyminen, nim. 2,96 markkaa kutakin asukasta kohti, on tapahtunut Mikkelin läänissä. Kaikissa muissa lääneissä on osuustoiminnallinen liikevaihto lisääntynyt yli 10 markalla kutakin asukasta kohti.

Kihlakunnittain ja kaupungeittain osottaa osuustoiminnallista liikevaihtoa vuosina 1905 ja 1907 seuraava taulu:

Osuustoiminnallinen liikevaihto vv. 1905 ja 1907.

a) *maaseudulla:*

Vuosi	Lääni	Kihlakuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto oli Smk.					
			0— 100,000	100,000— 250,000.	250,000— 500,000	500,000— 1,000,000	1,000,000— 2,000,000	2,000,000— 2,971,385
1905	Uudenmaan....	4	—	2	1	1	—	—
	Turun ja Porin	10	2	—	2	3	3	—
	Hämeen.....	6	—	—	4	2	—	—
	Viipurin	9	3	2	2	2	—	—
	Mikkelin	4	1	3	—	—	—	—
	Kuopion	6	—	—	1	4	1	—
	Vaasan	6	—	—	2	3	1	—
	Oulun.....	6	3	2	1	—	—	—
	Koko maassa ..	51	9	9	13	15	5	—
1907	Uudenmaan....	4	—	—	1	1	2	—
	Turun ja Porin	10	—	—	3	1	4	2
	Hämeen.....	6	—	—	—	4	2	—
	Viipurin	9	1	—	2	4	2	—
	Mikkelin	4	—	1	3	—	—	—
	Kuopion	6	—	—	—	5	1	—
	Vaasan	6	—	—	1	1	3	1
	Oulun.....	6	1	1	2	—	2	—
	Koko maassa ..	51	2	2	12	16	16	3

b) *kaupungeissa:*

Vuosi	Lääni	Kaupungeita kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto oli Smk.						
			0	1—50,000	50,000—100,000	100,000—250,000	250,000—500,000	500,000—1,000,000	1,000,000—1,776,998
1905	Uudenmaan....	5	2	1	1	—	1	—	—
	Turun ja Porin	6	1	2	—	1	2	—	—
	Hämeen	3	1	—	1	—	1	—	—
	Viipurin	6	2	2	—	1	1	—	—
	Mikkelin	3	1	1	—	1	—	—	—
	Kuopion	3	2	—	—	—	—	1	—
	Vaasan	7	5	—	1	1	—	—	—
	Oulun.....	5	4	—	—	—	1	—	—
	Koko maassa ..	38	18	6	3	4	6	1	—
1907	Uudenmaan....	5	1	2	—	1	—	—	1
	Turun ja Porin	6	—	1	1	—	—	2	2
	Hämeen	3	—	—	—	1	1	—	1
	Viipurin	6	1	1	—	1	1	2	—
	Mikkelin	3	—	1	2	—	—	—	—
	Kuopion	3	—	1	—	1	—	1	—
	Vaasan	7	2	1	2	1	—	1	—
	Oulun.....	5	2	1	—	—	1	—	1
	Koko maassa ..	38	6	8	5	5	3	6	5

Vuonna 1905 oli vain 5 sellaista kihlakuntaa, joissa osuustoiminnallinen liikevaihto oli yli 1,000,000 markan, v. 1907 oli tällaisten kihlakuntain luku jo 19. V. 1905 oli vielä 18 sellaista kihlakuntaa, joissa osuustoiminnallinen liikevaihto jäi alle 250,000 markan; v. 1907 oli sellaisia kihlakuntia enää vain 4. V. 1905 olivat vallitsevina kihlakunnat, joissa liikevaihto oli 500,000—1,000,000 markkaan, sekä lähinnä pienempää liikevaihtoa osottavan sarekkeen kihlakunnat; v. 1907 vallitsivat edelliset sekä lähinnä suurempaa liikevaihtoa esittävän sarek-

keen kihlakunnat. Suurin osuustoiminnallinen liikevaihto v. 1905 oli 1,875,694 markkaa, Halikon kihlakunnassa; v. 1907 se oli 2,971,385, niinikään samassa kihlakunnassa.

Tämä pienempäin liikevaihdon lukujen häviäminen ja suurempien lisääntyminen on tapahtunut yleensä kaikkialla. Pienimmät luvut tavataan molempina vuosina Mikkelin läänissä. Suuria taas ovat kumpaisenakin vuonna luvut Turun ja Porin sekä Vaasan lääneissä. Kuitenkaan eivät kaikkien läänien kihlakunnat suhtaudu toisiinsa v. 1907 kuin v. 1905. Niinpä Uudenmaan läänin kihlakunnittaiset luvut olivat v. 1905 hyvin alhaisia, mutta v. 1907 melkoisia. Kuopion läänissä taas ei kaksivuotinen kehitys äskenmainitusta syystä vastaa v. 1905 lukujen perusteella asetettuja toiveita. Tämän läänin kihlakunnista on taulukossamme ainoastaan yksi siirtynyt lähinnä suuremman liikevaihdon sarakkeeseen.

Osuustoiminnallisen liikevaihdon suhde asukaslukuun kihlakunnittain ja kaupungeittain vuosina 1905 ja 1907 (mitä myöskin kuvaavat kartat n:o 3 ja 4) oli seuraava:

Osuustoiminnallinen liikevaihto kutakin asukasta kohti vv. 1905 ja 1907.

a) *maaseudulla:*

Vuosi	Lääni	Kihlakuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto kutakin asukasta kohti oli Smk.				
			0—5	5—10	10—25	25—50	50—61,16
1905	Uudenmaan	4	1	2	1	—	—
	Turun ja Porin	10	2	1	6	1	—
	Hämeen	6	—	4	2	—	—
	Viipurin	9	6	1	2	—	—
	Mikkelin.....	4	3	1	—	—	—
	Kuopion.....	6	—	1	5	—	—
	Vaasan	6	1	3	2	—	—
	Oulun	6	5	1	—	—	—
	Koko maassa	51	18	14	18	1	—

1907	Uudenmaan	4	—	—	3	1	—
	Turun ja Porin	10	—	1	3	5	1
	Hämeen	6	—	—	6	—	—
	Viipurin	9	1	—	7	1	—
	Mikkelin.....	4	1	3	—	—	—
	Kuopion	6	—	—	6	—	—
	Vaasan.....	6	1	—	3	2	—
	Oulun	6	1	3	2	—	—
	Koko maassa	51	4	7	30	9	1

b) *kaupungeissa:*

Vuosi	Lääni	Kaupungeita kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto kutakin asukasta kohti oli Smk						
			0	0—5	5—10	10—25	25—50	50—100	100—260,67
1905	Uudenmaan ..	5	2	2	—	1	—	—	—
	Turun ja Porin	6	1	1	—	1	2	1	—
	Hämeen	3	1	—	1	1	—	—	—
	Viipurin	6	2	2	—	1	1	—	—
	Mikkelin.....	3	1	1	—	—	—	1	—
	Kuopion	3	2	—	—	—	1	—	—
	Vaasan	7	5	—	—	1	1	—	—
	Oulun	5	4	—	—	1	—	—	—
	Koko maassa	38	18	6	1	6	5	2	—
1907	Uudenmaan ..	5	1	1	—	2	—	1	—
	Turun ja Porin	6	—	1	—	—	1	3	1
	Hämeen	3	—	—	—	—	2	—	1
	Viipurin	6	1	—	—	2	1	1	1
	Mikkelin.....	3	—	1	—	1	—	1	—
	Kuopion.....	3	—	1	—	—	—	2	—
	Vaasan.....	7	2	1	—	1	1	1	1
	Oulun	5	2	1	—	—	—	1	1
	Koko maassa	38	6	6	—	6	5	10	5

Näistä luvuista, samoinkuin kartoista n:o 3 ja 4 näkyy, että liikevaihdonkin puolesta suhtautuvat eri läänien kihlakunnat toisiinsa v. 1905 pääpiirteissään samalla lailla kuin v. 1907, Kuopion läänin kihlakuntia tietysti lukuunottamatta. Samalla ovat mainittuna kaksivuotiskautena pienet liikevaihdon suhdeluvut vähenneet, suuret lisääntyneet (kartoissa ovat ohuemmat värit muuttuneet kiinteämmiksi). V. 1905 oli 32 kihlakuntaa, joissa liikevaihto ei noussut 10 markkaan asukasta kohti; v. 1907 oli sellaisia ainoastaan 11. Kun v. 1905 taulukkomme kolmen pienintä liikevaihtoa osottavan sarekkeen kihlakunnat olivat tasaväkisesti edustetut, niin oli liikevaihto v. 1907 noustessaan siinä määrin tasottunut eri kihlakuntien välillä, että kokonaista 30 kihlakunnassa oli liikevaihto 10:n ja 25 markan välillä asukasta kohti. Suurin liikevaihdon määrä asukasta kohti v. 1905 oli 38,61 mk., v. 1907 taas 61,16 mk; molemmat luvut ovat Halikon kihlakunnasta.

Ensimäisiä liikevaihtonsa puolesta v. 1905 olivat Turun ja Porin läänin kihlakunnat Kuopion läänin kihlakuntien kera. Kun v. 1907 Kuopion läänin kihlakunnat ovat jääneet suuresti jälelle, ovat Turun ja Porin läänin kihlakunnat sen sijaan silloin silmiinpistävästi muista edellä. Pienimmät luvut ovat molempina vuosina Mikkelin läänissä.

Vaasan läänissä on molempina vuosina ja etenkin v. 1907 toisista kihlakunnista liikevaihtonsa puolesta jälessä Laukaan kihlakunta. Tännekin on kyllä perustettu osuuskuntia, mutta varsin elinvoimattomia. Kihlakunta kuuluu Keski-Suomen metsäseutuun, missä rahatalouteen siirtyminen on tapahtunut nopeasti puutavaraliikkeen kautta. Maanviljelijät, jotka helpon rahansaannin johdosta rupesivat tuhlaamaan omaisuuttaan, menettivät pian talonsa joko sellaisille, jotka, oma talo »keränpohjallisena», tahtoivat päästä suurtilallisiksi, tai puutavarayhtiöille. Viimemainitut saattoivat, ostettuaan helpolla metsiä, maksaa parempaa palkkaa kuin maanviljelijät. Näin syntyi rahatalouden mukana luokkavastakohta talollisten ja tilattomain sekä suur- ja pientilallisten välillä. Seurauksena on ollut välinpitämättömyys ja epäluuloisuus kaikkea yhteistoimintaa kohtaan niidenkin keskuudessa, joita se vieläkin voisi auttaa.

Kunnittain jakaantui liikevaihto seuraavasti:

Osuustoiminnallinen liikevaihto kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto oli Smk					
		0	20—50,000	50,000—150,000	150,000—400,000	400,000—1,000,000	1,000,000—1,776,998
Uudenmaan	44	5	14	15	7	2	1
Turun ja Porin	125	32	26	34	23	8	2
Hämeen	52	4	12	21	14	—	1
Viipurin	61	9	19	13	14	6	—
Mikkelin	29	3	13	11	2	—	—
Kuopion	37	—	10	13	12	2	—
Vaasan	92	14	33	23	19	3	—
Oulun	72	19	29	13	9	1	1
Koko maassa	512	86	156	143	100	22	5

Uudenmaan läänissä on niistä kunnista, joissa liikevaihto on yli 400,000 markan, yhdessä meijereiden, yhdessä kauppain ja yhdessä muiden osuuskuntain liikevaihto vallitsevana. Suurin, nim. 1,228,398 mk, se on Helsingissä ja lähinnä suurin Nurmijärvellä, 549,815 mk.

Turun ja Porin läänissä oli niistä 10 kunnasta, joissa liikevaihto nousi yli 400,000 markan, 4:ssä meijereiden ja 6:ssa kauppain liikevaihto etusijalla. Suurin, 1,776,998 mk, se oli Turussa. Toiseksi ja kolmanneksi suurin luku ovat myöskin kaupunkikunnissa, ja vasta neljäntenä järjestyksessä tulee maalaiskunta, Loimaa, jossa liikevaihto nousi 537,547 markkaan.

Hämeen läänissä oli liikevaihto suurin, 1,139,967 mk, Tampereella, toisella sijalla oli Orihvesi, 396,099 mk, molemmissa kauppain liikevaihto vallitsevana.

Viipurin läänin niistä 6 kunnasta, joissa liikevaihto nousi yli 400,000 mkn, oli 4:ssä osuuskauppain ja 2:ssa »muiden osuuskun-

tain» liikevaihto vallitsevana. Korkeimmat luvut tavataan Viipurissa ja Valkealassa, nimittäin edellisessä 833,948 ja jälkimäisessä 726,681 mk.

Mikkelin läänissä liikevaihto nousi korkeimmilleen, 181,999 markkaan, Rantasalmella.

Kuopion läänissä oli liikevaihto suurin, 982,682 mk, Kuopiossa, ja Pielavedellä 461,664 mk, edellisessä kauppain, jälkimäisessä meijereiden nostattamana.

Vaasan läänin 3 sellaisesta kunnasta, joissa liikevaihto nousi yli 400,000 markan, oli yhdessä meijereiden ja kahdessa kauppain liikevaihto vallalla. Suurimmaksi se, Kokkolaa lukuunottamatta, kohosi Ilmajoella, tehden siellä 652,708 mk.

Oulun läänin suurin osuustoiminnallinen liikevaihto tapahtui Oulussa, nousten siellä 1,148,535 mk:aan, ja Alatorniolla, 454,382 mk, kummassakin osuuskauppa-alalla.

Asukaslukuun suhtautui osuustoiminnallinen liikevaihto v. 1907 kunnittain seuraavasti:

Osuustoiminnallinen liikevaihto kutakin asukasta kohti kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto kutakin asukasta kohti oli Smk					
		0 tai alle 0,10	0,10—5	5—15	15—50	50—100	100—260,67
Uudenmaan	44	5	5	13	17	2	2
Turun ja Porin	125	32	7	19	35	24	8
Hämeen	52	4	8	12	23	4	1
Viipurin	61	11	10	14	21	4	1
Mikkelin	29	3	10	10	5	1	—
Kuopion	37	—	6	14	13	4	—
Vaasan	92	21	18	17	31	4	1
Oulun	72	22	17	11	15	6	1
Koko maassa	512	98	81	110	160	49	14

Uudenmaan läänissä ovat luvut yleensä alhaisia. Kuitenkin niitä nostattavat, paitsi kaupat, myös yhteisostot, joiden kokonaissumma siellä on lähes puolet koko muun Suomen yhteisostoista. Tämä johtuu siitä, että Uudellamaalla suurviljelys on vallalla sekä että tämän läänin suurviljelijät ovat Laboriin yhtyneet ja sen kautta hankkivat maanviljelystarvikkeensa, joita suurviljelijät käyttävät suhteellisesti paljon enemmän kuin muut. — Suurin liikevaihdon suhdeluku Uudenmaan läänissä, 125,18 mk, oli Nummella.

Turun ja Porin läänin kunnat ovat liikevaihtonsa puolesta verrattomasti edellä muiden läänien kunnista. Se johtuu, paitsi osuuskuntain elinvoimaisuudesta, nimenomaan myöskin siitä, että lääni on meijeriseutua. Jäsenmäärän ollessa saman, nousee liikevaihto meijereissä yleensä suuremmaksi kuin kaupoissa. Erityisesti Turun ja Porin läänissä on meijerien liikevaihto jäsenmäärään verrattuna suurempi kuin kaupoissa (kun läänin meijerien koko jäsenmäärä pyöreissä luvuissa oli 8,000 ja kauppain 12,500, oli liikevaihto meijereissä 8,000,000, kaupoissa vain 6,500,000 mk).

Kuopion ja Vaasan läänin meijerit ovat paljon jälempänä Turun ja Porin läänin meijereitä, niin liikevaihdon kuin jäsenmääränkin puolesta. Meijerien koko jäsenmäärä oli Kuopion läänissä pyörein luvuin 6,500, Vaasan läänissä 6,000; liikevaihto oli Kuopion läänissä 2 $^1/_2$ milj., Vaasan läänissä taas 3 milj. mk. Sen sijaan kauppain liikevaihdon suhde jäsenmäärään on suunnilleen sama näissä lääneissä kuin Turun ja Porin läänissä (kauppain jäsenmäärän kokonaisluku oli Kuopion läänissä noin 6,000, Vaasan läänissä taas 12,000; liikevaihto oli Kuopion läänissä noin 2,000,000 ja Vaasan läänissä 5,700,000 mk). Turun ja Porin läänissä oli liikevaihdon suhde asukaslukuun suurin, 200,37, Ruskolla.

Hämeen läänissä oli kysymyksenalainen suhdeluku suurin, 111,39, Lahdessa.

Viipurin läänissä liikevaihdon suhdeluku jää pieneksi, vaikka siellä on runsaasti osuuskuntia. Siellähän on etupäässä osuuskauppoja ja -kassoja, mutta ei meijereitä. Kassoissa jää liikevaihto jäsenmäärää ja etenkin osuuskuntaa kohti vähäiseksi,

koska niistä annettavat lainat ovat pieniä. Suurin liikevaihdon suhde, 151,03, asukaslukuun nähden tavataan Lappeenrannassa.

Mikkelin läänin suurin liikevaihtomäärä, 59,54, asukasta kohti oli Heinolassa.

Kuopion läänissä eivät liikevaihdon suhdeluvut vastaa, etenkään meijerien pienuuden vuoksi, osuuskuntain suurilukuisuutta. Korkein liikevaihtomäärä, 80,74, asukasta kohti, oli Kiihtelysvaaralla.

Vaasan läänissä oli liikevaihdon korkein suhdeluku, 86,05, Kokkolaa lukuunottamatta, Kaskisissa.

Oulun läänin suurin suhdeluku, 155,35, oli Kemissä.

Kunkin läänin korkeimmat liikevaihdon suhdeluvut sattuivat muuten samain pienten kuntain osalle kuin jäsenmääränkin korkeimmat suhdeluvut, paitsi että Uudenmaan läänissä liikevaihdon korkein luku oli Nummella, missä asukkaita oli 3,611, Kuopion läänissä Kiihtelysvaaralla, missä asukkaita oli 1,024, sekä Vaasan läänissä Kaskisissa, jonka asukasluku oli 973. Näissäkin on siis pieni väkiluku. Niistä 14 kunnasta, joissa puheenaoleva suhdeluku on yli 100:n, on vain kahdessa yli 4,000 asukasta. Tämä seikka johtuu samasta syystä kuin suurten jäsenmäärän suhdelukujen esiintyminen vain pienissä kunnissa, nim. siitä, että osuustoiminnan piiriin usein kuuluu pieni kunta kokonaan ja sen ulkopuolisiakin alueita, mutta suurempaan kuntaan aina jää alueita, joissa osuustoiminta on vähemmän vilkasta.

Suomen osuustoiminnallinen liikevaihto v. 1907, joka oli 59,531,160 markkaa, jakaantui eri osuustoimintamuotojen välillä seuraavasti: liikevaihto osuusmeijereissä oli 18,325,935: —, osuuskassoissa 1,921,108: —, osuuskaupoissa 31,653,701: —, »muissa osuuskunnissa» 4,261,611: — ja yhteisostoissa 3,368,805 markkaa. Läänittäin se jakaantui eri osuustoimintalajien osalle seuraavasti:

Suomen eri osuustoimintalajien koko liikevaihto läänittäin v. 1907 Smk.

Lääni	Liikevaihto kaikkiaan Smk	Siitä				
		Osuusmeijereissä	Osuuskassoissa	Osuuskaupoissa	Muissa osuuskunnissa	Yhteisostoissa
Uudenmaan ..	5,578,351	696,808	81,752	2,392,352	963,222	1,444,217
Turun ja Porin	16,194,794	8,003,671	98,216	6,657,757	1,117,552	317,398
Hämeen	7,068,610	2,258,489	24,288	3,939,314	320,704	525,815
Viipurin.....	8,922,466	280,461	843,470	6,376,048	1,212,394	210,093
Mikkelin	1,408,703	734,194	53,459	399,461	75,595	145,994
Kuopion	5,781,997	2,623,247	527,212	2,095,616	224,639	311,283
Vaasan	9,176,304	2,952,680	153,337	5,713,664	104,815	251,808
Oulun	5,399,935	776,385	139,174	4,079,487	242,690	162,197
Koko maassa	59,531,160	18,325,935	1,920,908	31,653,701	4,261,611	3,368,805

Meijerien liikevaihto, joka v. 1907 oli 18,325,935 markkaa, teki jokaista viljelmänhaltijaa kohti 67,6 markkaa ja jokaista meijerin jäsentä kohti 683 markkaa. Läänittäiset luvut olivat seuraavat:

Osuusmeijerien liikevaihto v. 1907 Smk.

	Kaikkiaan	Kutakin viljelmänhaltijaa kohti	Jokaista meijerin jäsentä kohti
Uudenmaan lääni	696,808	29,3	1,402
Turun ja Porin »	8,003,671	154,5	992
Hämeen »	2,258,489	76,7	946
Viipurin »	280,461	7,1	393
Mikkelin »	734,194	38,7	459
Kuopion »	2,623,247	89,2	400
Vaasan »	2,952,680	58,7	485
Oulun »	776,385	27,8	852
Koko maassa	18,325,935	67,6	683

Suurin liikevaihto kutakin viljelmänhaltijaa kohti on Turun ja Porin läänissä, koska siellä on sekä runsaasti meijerien jäseniä että karjatalous hyvällä kannalla. Lähinnä suurin on se Kuopion läänissä, vaikka siellä on pienin liikevaihto meijerin jäsentä kohti; siellä muistammekin meijereihin kuuluneen suhteellisesti enimmän viljelmänhaltijoita, nimittäin 22,3 %.

Ei ole vielä käytettävinämme tietoja, joista voisi päättää, kuinka suuri osa viljelmänhaltijoista voisi nykyään kuulua meijereihin. Mutta on syytä otaksua, että ainakaan mainittu Kuopion läänin tulos ei olisi missään mahdoton toteuttaa, jos olisi enemmän yhteistuntoa. Jos koko maan viljelmänhaltijoista olisi 22,3 % meijerien jäseniä, ja jokaista kohden näistä olisi liikevaihto sama kuin se oli v. 1907, niin tulisi meijerien liikevaihdoksi viljelmänhaltijaa kohti noin 150 markkaa ja koko maan summaksi 40,000,000 markkaa. Vähintäin tämä määrä tuntuisi mahdolliselta nykyisenkin karjatalouden aikana, saatikka sitten, kun tämä talous osuusmeijeriliikkeen vaikutuksesta on ehtinyt parantua.

Että tuloksissa useimmilla seuduilla on vielä paljo toivomisen varaa, sen vaikuttavat yhteiskunnalliset olot ja siitä aiheutunut asukkaiden solidaarisuuden, yhteistunnon, puute sekä kehittymättömyys, joka hidastuttaa osuuskuntain perustamista.

Kunnittain jakaantui meijerien liikevaihto näin:

Osuusmeijerien liikevaihto kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia, joista oli liikevaihtotietoja	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto oli Smk								
		1,422—80,000			80,000—200,000			200,000-439,222		
		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa meijereitä oli		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa meijereitä oli		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa meijereitä oli	
			1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1
Uudenmaan.....	7	4	3	1	2	2	—	1	1	—
Turun ja Porin ..	72	33	31	2	29	26	3	10	5	5
Hämeen	25	11	10	1	12	11	1	2	1	1
Viipurin	8	7	4	3	1	1	—	—	—	—
Mikkelin	14	13	10	3	1	1	—	—	—	—
Kuopion	32	18	8	10	11	3	8	3	2	1
Vaasan	37	22	16	6	11	8	3	4	1	3
Oulun	10	6	6	—	3	2	1	1	1	—
Koko maassa	205	114	88	26	70	54	16	21	11	10

Uudenmaan läänissä oli suurin meijerien liikevaihto, 317,591 mk, Nummella.

Turun ja Porin läänissä nousi liikevaihto 439,222 markkaan Perniössä. Tämän läänin meijerien liikevaihto nousee korkealle huolimatta siitä, että niissä on ylimalkaan vain pienikarjaisia jäseniä, mutta nämä ovat liittyneet meijereihin sitä runsaammin. Kunnassaan on yleensä vain 1 meijeri, mutta jos niitä on useampi, niin on kunnittainen liikevaihtokin suurempi. Läänin 77:stä tietoja antaneesta meijeristä oli 34:ssä liikevaihto yli 100,000 markkaa, kun se koko muun Suomen 141 meijeristä oli niin suuri vain 29:ssä.

Hämeen läänissä meijerien liikevaihto oli korkeimmillaan, 304,989 mk, Somerolla.

Viipurin läänin suurin meijeriliikevaihto, 115,265 mk, oli Sippolassa.

Mikkelin läänissä oli liikevaihto suurimmillaan, 162,665 mk, Rantasalmella.

Kuopion läänissä ovat kunnittaiset, liikevaihtoa osottavat luvut melkoisia; suurin, 276,570 mk, se on Pielavedellä. Niistä kunnista, joissa liikevaihto on pieni, on enimmissä useampi kuin 1 meijeri.

Vaasan läänissä ovat olot tässä suhteessa edullisemmat. Suurin, 283,001 mk, on liikevaihto Kurikassa.

Oulun läänissä nousee korkein meijerin liikevaihto 283,011:een markkaan Tyrnävällä.

Osuuskassain v:n 1907 kokonaisliikevaihdosta, nimittäin 1,921,108 markasta, oli 1,889,058 markkaa maanviljelijäin osuuskassain liikevaihtoa, joka teki jokaista Suomessa olevaa viljelmänhaltijaa kohti 6,2 markkaa ja aina osuuskassan jäsentä kohti 228 markkaa. Läänittäin jakaantuivat vastaavat luvut seuraavasti:

Maanviljelijäin osuuskassain liikevaihto v. 1907 Smk.

	Kaikkiaan	Jokaista viljelmänhaltijaa kohti	Jokaista jäsentä kohti
Uudenmaan lääni	49,902	2,1	304
Turun ja Porin »	98,216	1,8	300
Hämeen »	24,288	0,8	171
Viipurin »	843,470	21,2	226
Mikkelin »	53,459	2,8	230
Kuopion »	527,212	17,9	226
Vaasan »	153,337	3,1	257
Oulun »	139,174	5,0	172
Koko maassa	1,889,058	6,2	228

Osuuskassain liikevaihdon jakaantuminen kunnittain näkyy seuraavasta taulusta:

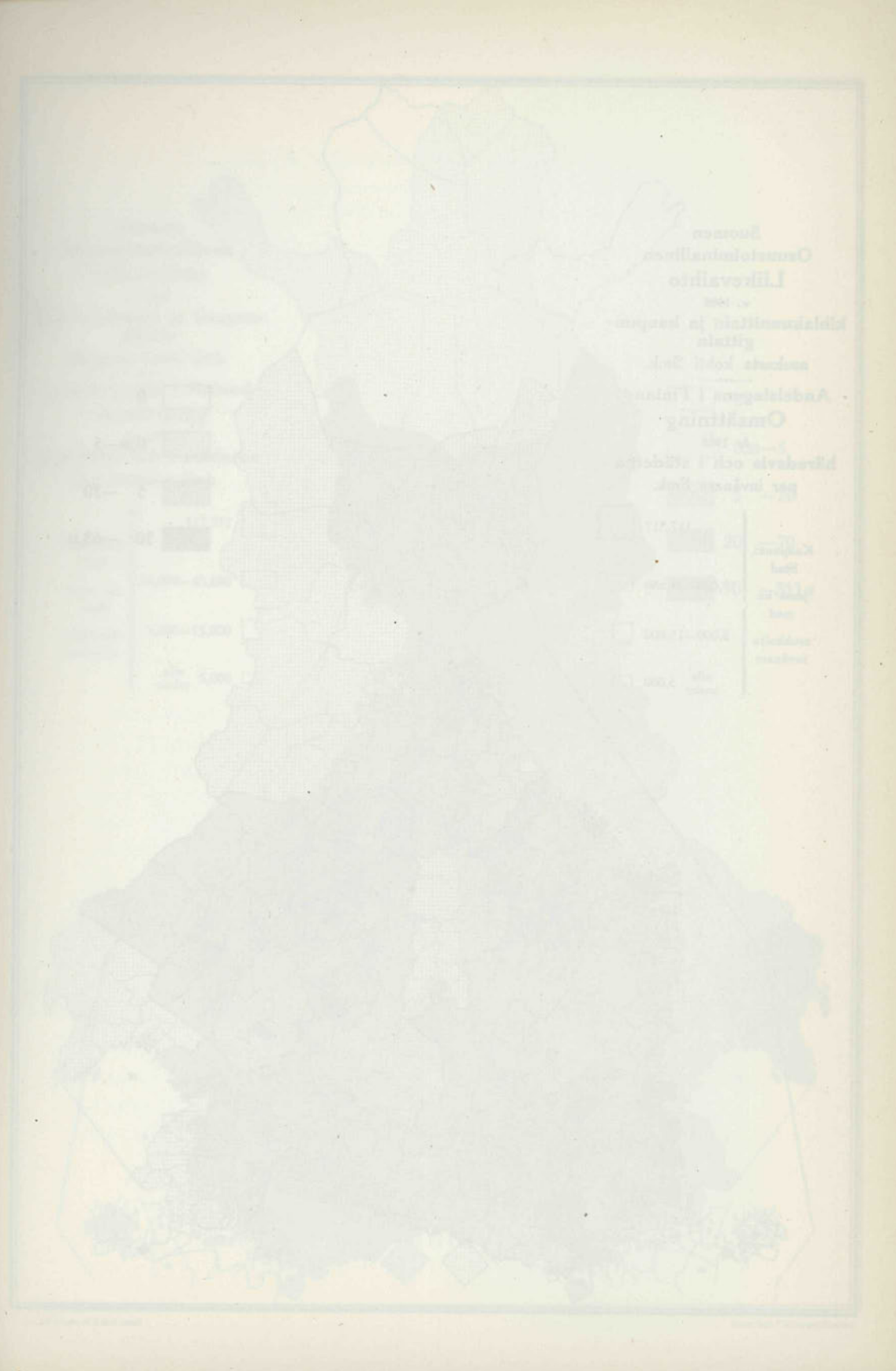

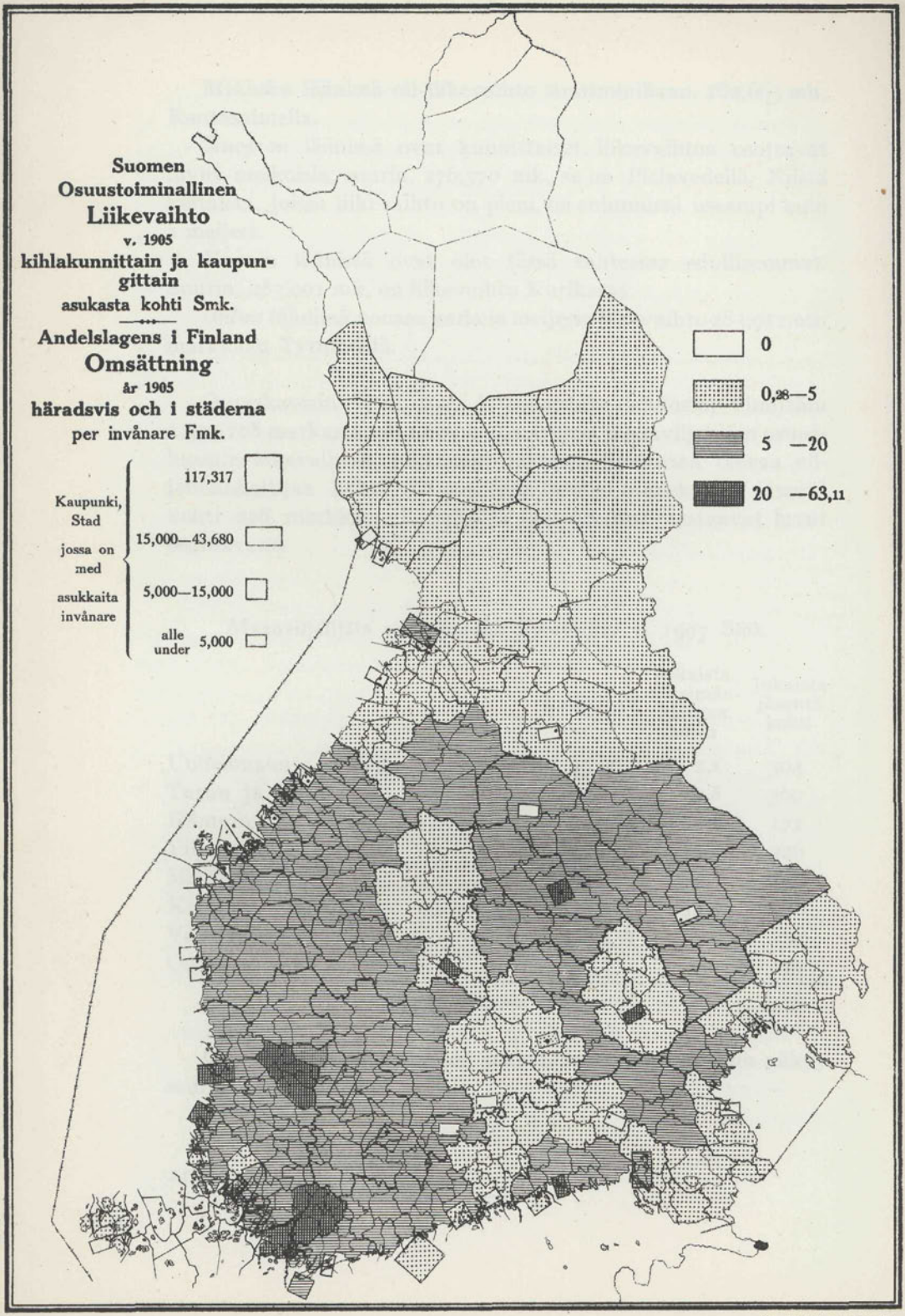

Osakeyhtiö F. Tilgmanin, Helsinki.

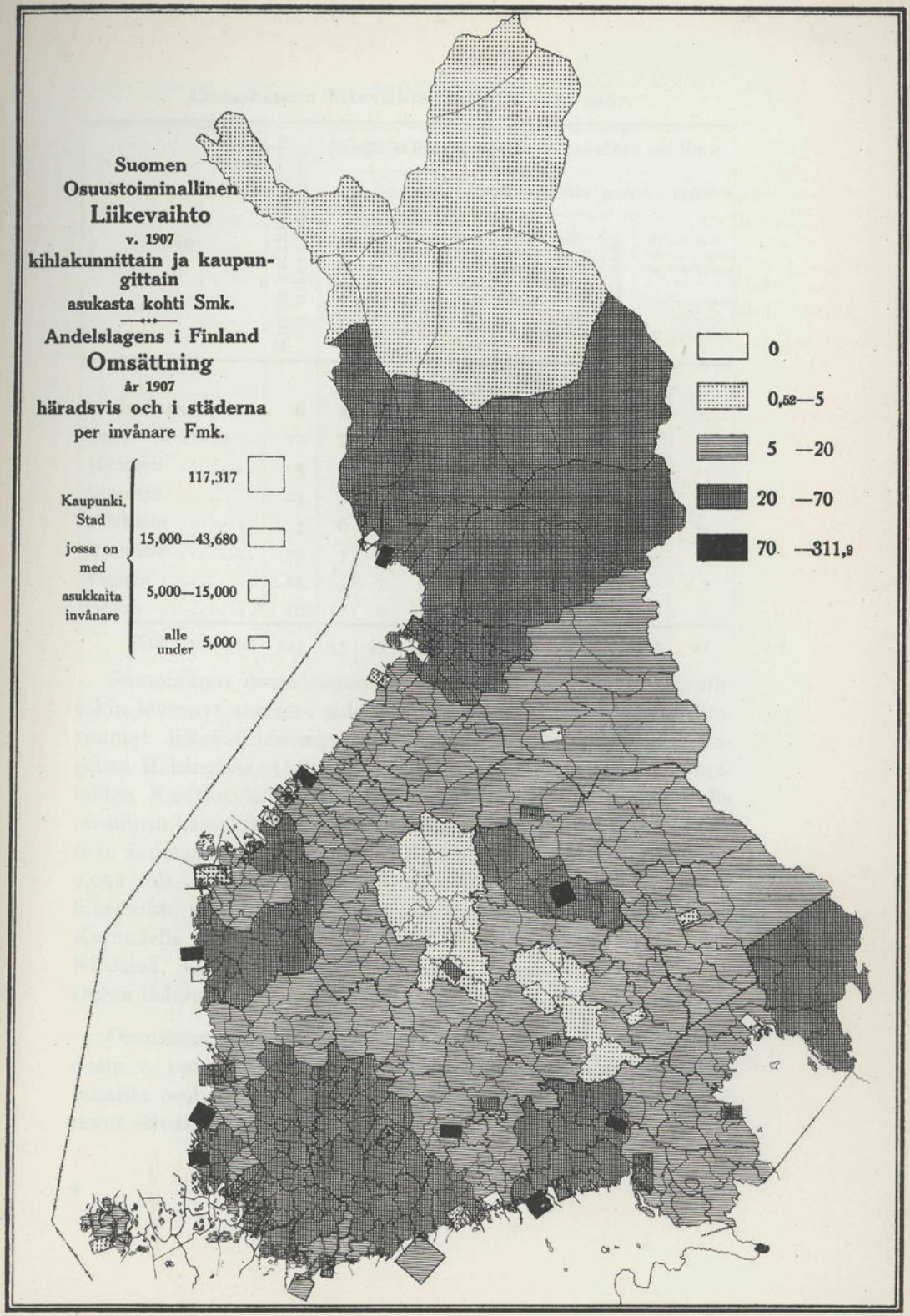

Osakeyhtiö F. Tilgmann, Helsinki.

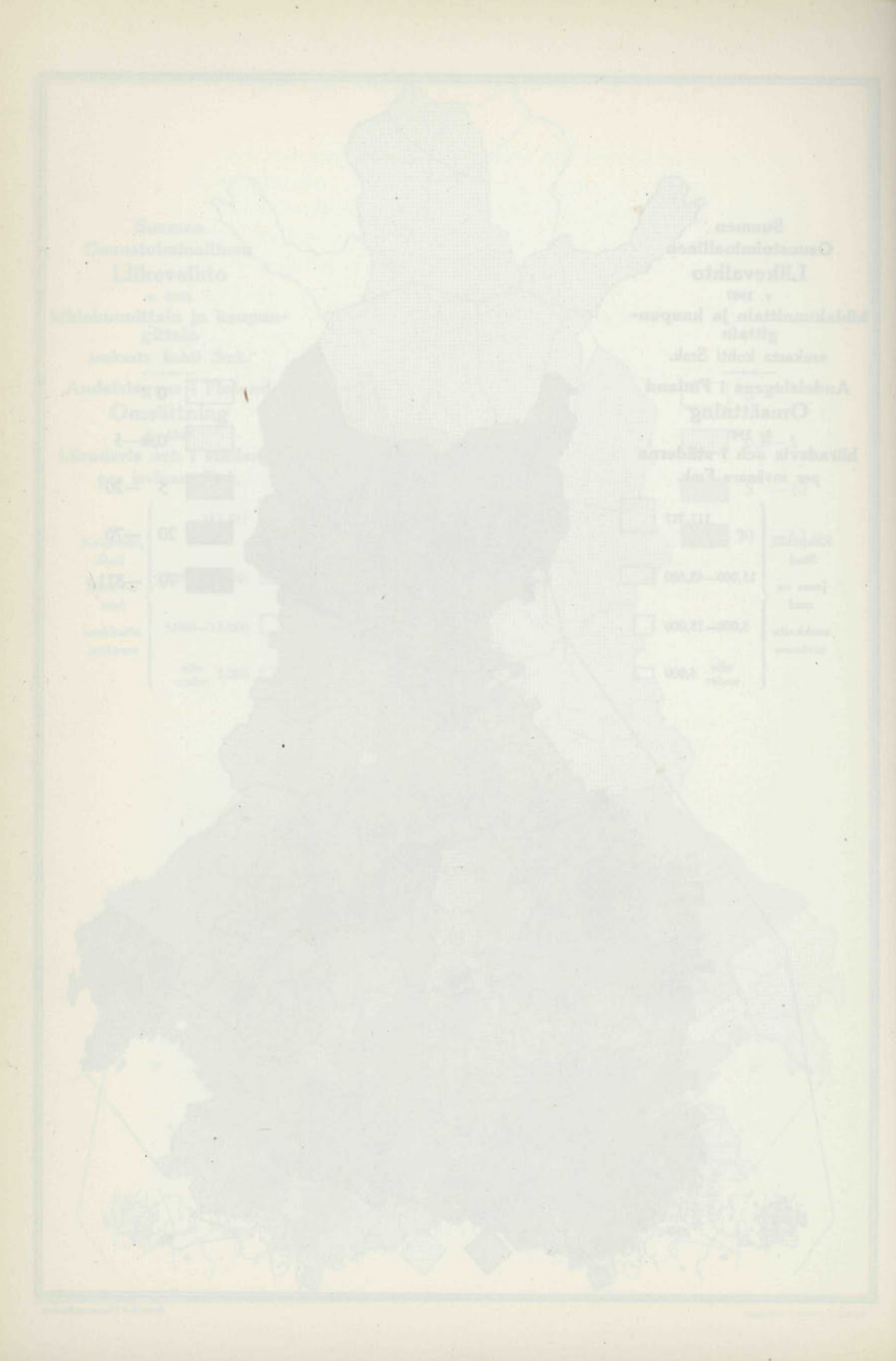

Osuuskassain liikevaihto kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan, joista oli liikevaihtotietoja	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto oli Smk								
		930—10,000			10,060—30,000			30,000—116,117		
		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kassoja oli		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kassoja oli		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kassoja oli	
			1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1
Uudenmaan.....	6	3	3	—	2	1	1	1	1	—
Turun ja Porin ..	10	7	6	1	2	1	1	1	—	1
Hämeen	5	5	5	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin	25	9	7	2	4	1	3	12	—	12
Mikkelin	7	6	6	—	1	—	1	—	—	—
Kuopion	23	7	6	1	11	4	7	5	—	5
Vaasan	11	7	7	—	2	1	1	2	—	2
Oulun	16	11	9	2	4	2	2	1	—	1
Koko maassa	103	55	49	6	26	10	16	22	1	21

Samoinkuin osuuskassain jäsenmäärä, on niiden liikevaihtokin levinnyt samassa suhteessa kuin itse kassain luku. Suurimmat liikevaihtosummat ovat Uudenmaan läänin kaupungeista Helsingissä, 31,850 mk (tähän määrään se nousi Ylioppilaiden Raittiusyhdistyksen Osuuslainarahastossa); maaseudulla on suurin kassaliikevaihto Orimattilassa. Turun ja Porin läänissä taas Loimaalla, 38,628 mk ja Hämeen läänissä Korpilahdella, 7,052 mk. Viipurin läänissä ja samalla koko maassa on kassaliikevaihto suurin, 116,117 mk, Jaakkimassa; Mikkelin läänissä Kerimäellä, 26,661 mk. Kuopion läänissä se taas on korkein Nilsiässä, 81,785 mk; Vaasan läänissä Ilmajoella, 48,273 mk ja Oulun läänin suurin liikevaihto 35,071 mk, on Paltamossa.

Osuuskauppain 31,653,699 markan suuruisesta liikevaihdosta v. 1907 tuli maan jokaista ruokakuntaa kohti 50,40, ja jokaista osuuskaupan jäsentä kohti 488 markkaa. Läänittäiset luvut olivat seuraavat:

Osuuskauppain liikevaihto v. 1907.

	Kaikkiaan Smk	Jokaista ruokakuntaa kohti	Jokaista osuuskaupan jäsentä kohti
Uudenmaan lääni	2,392,352	32,0	524
Turun ja Porin »	6,657,757	58,2	531
Hämeen »	3,939,314	53,2	484
Viipurin »	6,376,048	74,1	520
Mikkelin »	399,461	9,1	211
Kuopion »	2,095,616	28,7	342
Vaasan »	5,713,664	55,2	372
Oulun »	4,079,487	69,6	565
Koko maassa	31,653,699	50,4	488

Osuuskauppaliikkeen tasaisesta levenemisestä ympäri maan tekee huomattavan poikkeuksen Mikkelin lääni, jossa osuustoiminta yleensä, mutta varsinkin osuuskauppa-alalla on vasta alullaan. On nimittäin läänejä, joissa sekä meijereitä että kassoja on vähemmin kuin Mikkelin läänissä, mutta osuuskauppain sekä luku ja jäsenmäärä että liikevaihto on sen sijaan siellä tuntuvasti vähäisempi kuin missään muussa läänissä. Mikkelin läänin kaupungit ovat mitättömiä, eikä siellä ole sanottavasti teollisuusväkeä, joka yleensä innolla liittyy osuuskauppoihin ja joka ostamalla maalaistuotteita myös edistäisi siirtymistä rahatalouteen. Maalaiset puolestaan ostavat verrattain vähän teollisuustuotteita, koska kulutettava valmistetaan kotona.

Teollisuustyöväen, kauppiaiden ja osuuskauppaliikkeen riippuvaisuus toisistaan eri lääneissä kuvastuu seuraavista luvuista:

Lääni	Teollisuustyöväkeä	Kauppiaita	Osuuskauppain					
			luku		jäsenmäärä		liikevaihto	
			kaikkiaan	10,000 ruokakuntaa kohti	kaikkiaan	100 ruokakuntaa kohti	kaikkiaan	ruokakuntaa kohti
Uudenmaan.....	24,794	3,912	42	5.6	4,566	6,1	2,392,352	32,0
Turun ja Porin ..	20,380	1,869	76	6,6	12,536	11,0	6,657,757	58,2
Hämeen	20,003	1,291	46	6,2	8,138	11,0	3,939,314	53,2
Viipurin	21,377	2,272	80	9,3	12,264	14,2	6,376,048	74,1
Mikkelin	2,713	346	12	2,7	1,892	4,3	399,461	9,1
Kuopion	6,808	667	40	5,5	6,124	8,4	2,095,616	28,7
Vaasan	10,467	1,205	77	7,5	12,118	11,7	5,713,664	55,2
Oulun	6,976	662	41	7,0	7,214	12,3	4,079,487	69,6
Koko maassa	113,518	12,224	414	6,6	64,852	10,9	31,653,699	50,4

Näemme, että paitsi Mikkelin läänissä, myöskin Kuopion läänissä, jossa muu osuustoiminta on vilkkainta koko maassa, on osuuskauppaliike vähemmin kehittynyttä. Sielläkin on teollisuusväkeä vähän, eletään vielä enimmäkseen luontaistalouden kannalla, eikä siis ole kovin paljon kauppiaitakaan. Sen sijaan Viipurin läänissä, missä on runsaasti teollisuustyöväkeä ja kauppiaita enemmin kuin muualla (Uudenmaan läänin 3,912 kauppiaasta oli 3,059 helsinkiläisiä, joille yleensä ei liene pääasiana erikoisesti Uudenmaan läänin asukkaiden tavarain tarpeen tyydyttäminen), osottaa osuuskauppaliike joka suhteessa suurimpia tuloksia.

Ylempänäolevan taulun numeroita tarkastellessa huomaamme, että mitättömiltä tuntuu yksityiskauppiasten luvun rinnalla osuuskauppain luku. Viipyy vielä, ennenkun näitä on edes joka kunnassa. Sen pitemmälle ei niiden luvun suuruus olekaan tavoteltava. Mutta samalla nämä osuuskaupat pysyvät niin pieninä, että niiden jäsenmäärä nousee vain 65,000:n tienoille, kun jo

maan ruokakuntain luku v. 1900 oli 628,000. Kun jokaista yksityistä kauppiasta vastaan ei ole keskimäärin järjestynyt täyttä viittä osuuskaupan jäsentä, niin ei voi tulla vielä puhettakaan edellisten syrjäyttämisestä kuin ani harvoilla seuduilla.

Kauppojen kunnittaista liikevaihtoa kuvaa seuraava taulu:

Osuuskauppain liikevaihto kunnittain v. 1907.

Lääni	Kuntia kaikkiaan, joista oli liikevaihtotietoja	Niistä sellaisia, joissa liikevaihto oli Smk								
		5,844—150,000			150,000—400,000			400,000—1,069,906		
		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kauppoja oli		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kauppoja oli		Kaikkiaan	Niistä sellaisia, joissa kauppoja oli	
			1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1		1	useampi kuin 1
Uudenmaan ..	22	16	14	2	5	—	5	1	—	1
Turun ja Porin	53	44	38	6	5	3	2	4	3	1
Hämeen	26	18	14	4	7	5	2	1	—	1
Viipurin	38	20	15	5	15	4	11	3	2	1
Mikkelin.....	8	8	7	1	—	—	—	—	—	—
Kuopion.....	21	18	10	8	2	—	2	1	—	1
Vaasan.....	45	32	28	4	11	4	7	2	1	1
Oulun	29	21	21	—	7	4	3	1	1	—
Koko maassa	242	177	147	30	52	20	32	13	7	6

Suurin osuuskauppain liikevaihtomäärä, 522,305 mk, oli Uudenmaan läänissä Nurmijärvellä; Turun ja Porin läänissä Turussa, 928,195 mk; Hämeen läänissä Tampereella, 896,742 mk; Viipurin läänissä Valkealassa, 705,081 mk; Mikkelin läänissä Heinolassa, 92,819 mk; Kuopion läänissä Kuopiossa, 593,766 mk; Vaasan läänissä, Kokkolaa lukematta, Ilmajoella, 413,685 mk ja Oulun läänissä Oulussa, 1,069,906 mk.

Monessa kunnassa näyttää etenkin Uudenmaan ja Kuopion läänissä olevan useampi kuin 1 kauppa, vaikka liikevaihto on

pieni. Kautta maan on runsas enemmistö sellaisia kuntia, joissa osuuskauppain liikevaihto jää verrattain pieneksi.

Loppusanat.

Ylempänä olemme jo nähneet, että kuta enemmän kansaamme leviää oikeita tietoja osuustoiminnasta, ja se näkee selviä esimerkkejä sen kouraantuntuvasta hyödystä, sitä laajemmat piirit huomaavat tämän aatteen olevan heidänkin etujensa kanssa sopusoinnussa ja ryhtyvät sitä käytännössä toteuttamaan. Kuitenkin osottaa m. m. osuustoiminnan maantieteellistä leviämistä koskeva katsauksemme, että varsinkin muutamissa suhteissa ennakkoluulot ovat tuntuvasti estäneet osuustoiminnan sovelluttamista käytäntöön.

Yksi niitä epäkohtia, josta meillä on täysi syy erikoisesti puhua, on m. m. se ilmiö, että etenkin Uudellamaalla ja Viipurin läänissä meijerit eivät ole menestyneet, koska siellä maanviljelijät ovat voineet myydä karjantuotteet maitona kaupunkeihin tai liikekeskuksiin.

Osuusmeijerit ovat myös itse osaltaan olleet valmistamassa näin huonoa maaperää osuustoiminnalle. Niissä on nimittäin esim. voita paikkakuntalaisille myytäessä siitä otettu tuntuvasti korkeampi hinta kuin ulkomailta samaan aikaan on saatu, jonka vuoksi maatiaisvoin hinta on noussut, jopa korkeammaksikin kuin mikä meijerivoin hinta on. Kun meijeri ei näet alentamalla hintaa hanki tuotteilleen runsaampaa menekkiä kotimaassa, vaan ne viedään kaikki ulkomaille, johtaa tämä siihen, että meijeriin kuulumattomat lehmien omistajat tulevat saamaan karjansa tuotteista korkeamman hinnan kuin sen jäsenet. Näiden kun vielä täytyy ottaa osaa runsaitten liike- y. m. kustannusten suorittamiseen, joutuvat he epäedullisempaan asemaan kuin osuuskuntaan kuulumaton naapurinsa, ja kiusaus jättää meijeri käy yhä vastustamattomammaksi, puhumattakaan siitä, ettei yritykseen enää liity uusia jäseniä, joita siinä useinkin on alunpitäen ollut liian vähän. — Osuuskunniksi järjestäytyneitä karjanomistajia ei näet ole saatu läheskään kaikkialla tässä

suhteessa ymmärtämään tehtäväänsä, nimittäin sitä että he ottaisivat osuusmeijeriensä kautta omiin käsiinsä liikekeskuksien maito- ja voikaupan, sopivasti järjestämällä tuotteiden hinnat.

Mutta ei ole käytetty toistakaan keinoa, jonka avulla voidaan muuttaa yllämainittu nurinkurinen asiain tila. Kuluttajat eivät näet vielä puolestaan ole liioin ruvenneet yleisemmin hankkimaan tarvitsemiaan karjantuotteita maidonosto- t. m. s. kulutusosuuskuntain kautta, jotka tällaisissa tapauksissa tulisivat suorittamaan tärkeän yhteiskunnallisen tehtävän.

Näennäisesti on liikepaikoista kaukana asuvain maanviljelijäin etu sama kuin niitä likempänä olevainkin, jotka tavallisesti eivät ole mitenkään järjestäytyneet. Edellämainitutkin voivat, kun eivät kuulu meijereihin, viedä ainakin vähän väliä voita liikekeskuksiin ja saada paremman hinnan kuin kuulumalla meijereihin. Jos nyt maidon- ja voinosto t. m. s. kulutusosuuskuntien syntymisen johdosta meijerit pakottuisivat asettamaan n. s. käteismyyntivoin hinnan ulkomaista noteerausta vastaavaksi, niin liikepaikoista vähän etäämmällä asuvilta karjanomistajilta loppuisi houkutus olla liittymättä meijeriin. Näin jäseniksi yhdyttyään ja saatuaan karjansa tuotteille säännöllisen menekin, huomaisivat nämä etunsa vaativan heidän muuttamaan maitotaloutensa mahdollisimman pian järkiperäiselle kannalle, joten tuotanto nousisi. Kärsimään tällaisesta muutoksesta joutuisivat kyllä liikepaikkoja lähinnä asuvat maanviljelijät. Mutta ei suinkaan ole väärin uhrata heidän etujaan muiden karjanomistajain ja suomalaisten kuluttajain vuoksi. Kun täten tuotteiden hinnat tasottuisivat niin kauempana maalla kuin liikepaikkojen läheisyydessä, voisivat näiden seutujen väliset maanhintainkin eroavaisuudet lievetä, mistä saattaisi olla seurauksena asunto-olojen paraneminen. Hintain tasotuttua ei enää liikepaikkojen läheisillekään karjanomistajille jäisi syytä vieroa meijeriä, joka silloin välittäisi maidon ja sen ylijäämästä valmistetun voin myynnin. Silloin kulutusosuuskunta joko jäisi tarpeettomaksi taikka se ostaisi suoraan meijeriltä. Pian ja voimakkaasti pitäisi siis maanviljelijäin ryhtyä korjaamaan kysymyksenalaista epäkohtaa.

Osuustoiminta on niin meillä kuin muuallakin toisiinsa liittänyt juuri ne, jotka sitä enimmin tarvitsevat, nimittäin vähäväkiset, jotka vain täten pystyvät menestyksellisesti taloudellisia etujaan ajamaan. Tämän ilmiön suhteellista laajuutta ei valitettavasti voida verrata vastaaviin ulkomaitten ilmiöihin, kun meillä ei ole käytettävänä sellaista ulkomailta saatua tilastoa, josta nähtäisiin laajemmalla alalla toteutuneita lakeja. Voidaan ainoastaan osapuilleen tietää kehityksen suunta. Niinpä Saksan tiedot osottavat, että maataloudelliset osuuskunnat ovat yleensä levinneet seuduille, joilla vallitsevat pienet viljelykset, paitsi maitotaloudelliset osuuskunnat, joita on enimmin suurempien viljelysten alueella.[1]) Osuuskauppoja on Saksassa runsaimmin tiheästi asutuilla seuduilla, joilla tavallisesti väestö on vähäväkistä.[2]) Tanskan meijereihin tiedetään taas kuuluvan etupäässä pienien viljelmien omistajia, mutta suurtilallisia kovin vähän.

Se seikka, että meillä osuuskuntia on syntynyt vain siellä, missä niiden todellisia tarvitsijoita on ollut siksi runsaasti, että he ovat saaneet ne pystyyn, osottaa, että kysymyksen yhteiskunnalliset tarkotukset eivät ole vielä olleet kylliksi selvillä varakkaammilla. Vaikka teoriassa ei tapaakaan osuustoiminnan vastustajia, on kuitenkin suoranainen liittyminen siihen jäänyt kansalaisten taloudellisen aseman määrättäväksi. Voidaan kyllä huomauttaa, että rajaton lisämaksuvelvollisuus, jonka tärkeyttä on osuustoimintaliikkeen johdon puolelta terotettu ja joka yhä enemmin on tullut käytäntöön, panee varakkaampien jäsenten omaisuuden vaaraan osuuskunnan velkojien hyväksi. Mutta tällaiset tapaukset ovat harvinaisuuksia, ja jokainenhan tietää viimeisen keinon, jolla pääsee vastaamasta tahtomattaan syntyneestä vaarallisesta osuuskunnan päätöksestä.

Usein juuri tämä parempiosaisten kylmyys asiata kohtaan aiheuttaa, että lukuisat osuuskunnat ovat jääneet liian heikoiksi. Mutta asialla on toinenkin, ainakin yhtä vakava puolensa. Mo-

[1]) *Max Grabein*, Wirtschaftliche und soziale Bedeutung der ländlichen Genossenschaften in Deutschland. Tübingen 1908, siv. 9, 14, 33, 152.

[2]) Jahrbuch des Zentralverbandes deutscher Konsumvereine. 1906 (Hamburg), siv. 50.

nasti suuret kansalaisryhmät pakotetaan pysymään poissa osuuskunnista, kun näitä perustetaan erikoisia puolueita tai luokkia varten.

Suomen osuustoiminnan vahvimpia puolia on se, että sitä pääasiassa on yritelty vain aloilla, joilla ulkomainen kokemus on osottanut sen jo kannattaneen. Niinpä ei ole perustettu kovin useita teollisuustuotanto-osuuskuntia, jotka muissa maissa eivät ole menestyneet. Kun sellaisia meillä on syntynyt, mikä etupäässä on tapahtunut käsityöläisten alotteesta, ovat ne enimmäkseen onnistuneet huonosti. Pellervo-Seuran taholta ei ole koskaan niiden perustamista kannatettu. Sellaisen osuuskunnan jäsenistö pian muodostaa suljetun piirin, johon uusia ei pääse, ja koko yritys saa osakeyhtiön luonteen. Niissä harvoin on varoja ja kunnollista johtoa.

Sen sijaan tuotanto kuluttajain harjottamana, osuuskauppain yhteisestä alotteesta, on onnistunut. Menekki on taattu, pääomiakin on, ja siten voidaan saada pystyvä johto. Kun tällaisiin yrityksiin ei ole ryhdytty, ei se ole johtunut ulkomaisen esimerkin hylkäämisestä, vaan siitä, että osuuskauppaliike on vielä tarvinnut vaurastumista kyetäkseen siihen.

Maanviljelystuotteiden valmistamisessa taas on Suomessakin osuuskunnilla tärkeä sija. Ainoastaan osuustoiminnan avulla voidaankin maapolitiikka pikkuviljelyksen hyväksi saada onnistumaan. Tavoteltavaksi ei ole asetettu osuustoiminnallista suurviljelystä, jolle ei voi siirtää sellaisia pienviljelyksen etuja kuin ovat esim. matkain lyhyys, työvoimain helppo tarpeiden mukaan sovittelu, persoonallinen harrastus ja asutuksen kodikkaisuus. Sen sijaan voidaan osuustoiminnan kautta saada pienviljelys kilpailukykyiseksi suurviljelyksen kanssa, siirtämällä sille tämän edut, kuten yhteisen työn, sopivan liikeluoton, tukkuostot ja -myynnit. Ilman osuustoimintaa edelleen säilyisivät välikädet, jotka supistavat pienviljelijäin kovimman työn tulokset mahdollisimman vähiin.

Topi Kallio.

Pellervo-lehti vuosina 1899—1909.

ovin valoisa ei ole se kuva, minkä saamme suomalaisten maatalousammattilehtiemme luvusta ja levenemisestä kuluneen vuosisadan jälkipuolella. Näemme kyllä yrityksiä niiden aikaansaamiseksi tehtävän, mutta useat näistä jäivät alotteiksi vain. Jos lie syitä ollut muitakin, niin vaikuttavina tekijöinä olivat ainakin ne, että suomenkielisen sivistyneen maanviljelijäsäädyn luku silloin vielä oli vähäinen ja varsinkin kirjallisen tiedon harrastus niin heikko, että tulokset eivät olleet mainittua paremmat.

Vasta 80:luvun lopulla tapahtui siinä kohdin parannus. Silloin näet saivat Suomen maanviljelijät vihdoinkin oman vakinaisen äänenkannattajan, kun äskettäin manallemennyt, silloinen lääninagronomi Th. Koskenalho (Forssell) yhdessä agronomi Aug. Wartiaisen kera ryhtyi julkaisemaan »Suomen Maanviljelyslehti»-nimistä ammattilehteä, tehtyään jo v. 1872 yrityksen semmoisen lehden aikaansaamiseksi, yrityksen, josta hänen silloin kannatuksen puuttessa piti pian luopua. Ettei tämän uuden tulokkaan hengissä pysyminen silti ollut täysin taattu, vaikka sen kumminkin onnistui jatkuvasti elossa pysyä, käy selville

seuraavista, sen ensimäisessä »Lukijalle» omistetussa kirjoituksessa olevista sanoista: »Lehden ilmaantuminen on siis uudistettu kysymys Suomen maanviljelijöille: tarvitsevatko he tämmöistä lehteä ja tahtovatko he sitä kannattaa vai tulevatko he ilman sitä edelleenkin toimeen?» Samassa kirjoituksessa oli näet juuri selitetty, miten ikävästi edellisten samantapaisten yritysten oli käynyt, mutta toisaalta myös mainittu, mitkä edellytykset tekivät tämän uuden yrityksen mahdolliseksi.

Ilmestyen kerran kuukaudessa, alkuvuosinaan 16:sivuisena ja kaksipalstaisena numerona, oli tämä lehti sitten usean vuoden Suomen maanviljelijäin ainoana maatalousammattilehtenä. Kaikkiaan se eli 11 vuotta, siirtyen vihdoin v. 1898 lopussa omistajansa hallusta maanviljelys- ja talousseurojen huostaan ja jatkuen seuraavan vuoden alusta uutena »Maamies»-nimisenä, kahdesti kuussa ilmestyvänä sekä entistä runsaammilla toimitusvoimilla varustettuna lehtenä aina vuoteen 1908, jonka alusta se on ilmestynyt »Maatalous»-nimisenä, osuuskunnan omistamana maanviljelijäin äänenkannattajana.

Edellämainitun »Suomen Maanviljelyslehden» rinnalle ilmestyi kyllä 1890:luvulla useita uusiakin. Näistä ansaitsevat varsinaisina maanviljelyslehtinä tulla mainituiksi Sortavalassa ilmestyvä, kansantajuisesti toimitettu, halpahintainen ja syystäkin suosittu »Peltomies» sekä kaukana Perä-Pohjolassa ilmestyvä, aika pirteästi toimitettu »Maatalouslehti», joka kumminkin jo v. 1900 lakkasi. Sen lisäksi oli kyllä muutamilla maatalouden erikoisaloillakin omat äänenkannattajansa; ma initsemme niistä nimet »Suomen Maitotalouden lehti», »Suomen Metsänhoitolehti», »Siipikarjanhoitolehti» ja »Puutarha». Nämä ilmestyvät yhä edelleen, kaksi ensinmainittua vain uusilla nimillä.

Lehtien lukuun nähden huomaamme myöhemmällä siis ilahuttavan käänteen tapahtuneen. Samaa ei sen sijaan voi niiden leviämisestä sanoa, sillä huolimatta siitä, että mainitut lehdet

olivat maamme tärkeimmän elinkeinon, maanviljelyksen, äänenkannattajia ja niillä siis olisi pitänyt olla mitä paraimmat leviämismahdollisuudet, oli niiden tilaajamäärä sentään verrattain pieni. Niinpä vaihteli, mainitaksemme vain kahden edustavimman lehden levenemisen, »Suomen Maanviljelyslehden» tilaajamäärä enintäin n. 1,500—2,000:n välillä, ollen jo loppuvuosinaan melkoista pienempi, alle 1,000:nkin, ja »Peltomiehen» vastaava luku nousi, tilaajamäärän korkeimmillaan ollessa, mikäli tiedossamme on, n. 3,000:een. Näin vähäiseen supistui siis niiden lehtien leviäminen, joiden tuli olla yhtenä kylläkin tärkeänä välineenä työssä maanviljelyksen ja koko maatalouden kaikinpuolisessa kehittämisessä.

Tällainen oli, lyhyin piirtein kuvattuna, maatalouslehtiemme tila kuluneen vuosisataluvun lopussa.

Tultiin sen viimeiseen vuoteen 1899. Silloin syntyi Pellervo-Seura, joka toteutettavakseen oli asettanut korkean päämäärän, suuriarvoisen ja tärkeän isänmaallisen tehtävän, nimittäin Suomen maanviljelijäin kaikinpuolisen, niin taloudellisen aseman kuin henkisen ja siveellisen kannan kohottamisen yhteis- ja osuustoiminnan avulla.

Voidakseen toteuttaa edellämainitun päämäärän, tarvitsi seura monenlaisia apuneuvoja. Yksi niitä oli erikoinen aikakautinen julkaisu, jonka tuli tarmolla ajaa ja saada kansaamme leviämään tietoja tästä uudesta aatteesta ja sen käytännöllisistä toteuttamismuodoista. Siinä lähin syy Pellervo-lehden syntyyn.

Mutta kun ilmestyy uusi lehti, niin tutkitaan sen »ohjelma». Minkälainen tuli se nyt tällä uudella lehdellä olemaan? Vastaus tähän kysymykseen sisältyi siihen kirjelmään, jolla Pellervo-Seuran alkuunpanijat keväällä v. 1899 kääntyivät kansalaisten puoleen, kehottaen heitä mainittua seuraa perustamaan. Siinä määriteltiin lehden »kanta» ja tehtävä lyhyesti näin: »Tämä sa-

nomalehti ei puuttuisi politiikkaan, vaan sen ohjelmassa tulisi olemaan kaikenlainen yhteistoiminta, kunnalliset ja taloudelliset kysymykset, maanviljelyksen ammattikysymykset sekä myös yleisesti sivistäviä kirjoituksia».

Lehden piti tämän mukaan siis opettaa ei ainoastaan sitä, mitenkä maamiehet saavat maanviljelyksensä ja karjanhoitonsa, sanalla sanoen, *koko maataloutensa eri puolineen paranemaan*, vaan myöskin samalla, miten heidän käy mahdolliseksi *yhteis-* ja *osuustoiminnan avulla* saada menonsa vähenemään ja tulonsa suurenemaan. Mutta kun rinnan taloudellisen aseman parantamisen kera oli koetettava saada henkinenkin elämä kohoamaan, tuli lehden sisältää tällaisiakin asioita käsitteleviä kirjoituksia.

Yhteis- ja osuustoimintakysymysten selvittely, maanviljelystekniikan ja -talouden neuvonta — *osuustoimintauskon* ja *maahengen synnyttäminen* ja *levittäminen* sekä maanviljelijäin *henkisen* ja *siveellisen elämän kohottaminen*, siinä lehden työala. Vain päällisinpuolin sitä silmäillessä voivat ohjelman puitteet näyttää kylläkin ahtailta, mutta kun niitä lähemmin tarkastaa, varsinkin nyt kuluneitten vuosien takaa, näkee, miten paljon niihin todella sekä mahtuu että on mahtunut.

Vaan jos mieli saada lehti leviämään, jos siitä piti tulla semmoinen, jonka kansa tuntisi ja omistaisi omakseen tilaamalla ja lukemalla sitä sekä seuraamalla sen neuvoja, oli mahdotonta tyytyä niin pieniin tilaajamääriin kuin aikaisemmin mainituilla maatalousammattilehdillä oli ollut. Siksipä oli lehteä saatava leviämään mahdollisimman paljon. Tämän vuoksi otettiinkin sen näytenumerosta v. 1899 lopulla niin suuret painokset — suomalaista 100,000 ja ruotsalaista 25,000 — että tämä jo muodostui merkkitapaukseksi alallaan meidän maassamme. Suuria olivat kyllä ensimäisen vuosikerrankin painokset, nimittäin suomalaisen 50,000 ja ruotsalaisen 5,000, vaan niin tuli ollakin, jos

mieli päästä tarkotetuille perille. Sitä varten oli niinikään määrättävä lehden hinta alhaiseksi, jotta saataisiin varsinkin vähäväkiset sitä tilaamaan ja hyväkseen käyttämään. Eikä tämä hinta korkeaksi noussutkaan, vain 1 mk 30 p:iin vuosikerralta, jotapaitsi yhteistilauksista myönnettiin tuntuvat alennukset. Että hinta oli todellakin halpa, selviää vertailusta toisiin lehtiin. Niinpä maksoi »Maanviljelyslehti», jonka sivuluku oli $^1/_4$ osaa vähempi (noin 300 sivua, Pellervossa liki 400), lähes toisen verran enemmän, nim. 2 mk. 50 p:iä. »Peltomies» taas tosin maksoi saman verran kuin Pellervo, mutta sen sivuluku oli puolta pienempi kuin tämän ja sen, kuten edellisenkin lehden, sivuilla oli vähemmän lukemista kuin Pellervossa. Osaksi jo tästäkin syystä, mutta vielä enemmän sen yleisen innostuksen valtaamina, millä yhteistoiminta-aate ja sen vastaperustettu ajaja, Pellervo-Seura, otettiin vastaan, tilasivatkin useimmat maanviljelys- ja maamiesseurat y. m. s. yhdistykset heti lehden kaikille jäsenilleen. Leviämisen edistämiseksi tarjottiin sitä ensimäisenä vuotena vielä maaseutusanomalehdillekin erikoisen halvasta hinnasta, jotta nämä siten saisivat tilaajansa uuteen tulokkaaseen tutustumaan. Tämä kaikki vaikutti, että lehti saavutti ensi vuotenaan niin suuren tilaajamäärän — suomalaista levisi n. 27,000 ja ruotsalaista noin 3,000 kpl., — että se alallaan tuli Pohjoismaiden suurimmaksi. Tosin on tämä tilaajamäärä eri vuosina tuntuvastikin vaihdellut — rajalukuina mainittakoon 20—25,000 suomal. ja 2,500—3,500 ruotsal. — osottaen siis vähennystä alkuperäisestä määrästään, vähennystä, johon ei luulisi olevan aihetta, kun maanviljelijöitä maassamme on niin paljon, että voidaan sanoa Pellervon tulevan vasta joka kymmenennelle heistä, ja kun maassamme ei ole toista yhtä helppohintaista ja kansantajuista maatalousammattilehteä. Vaan silti on tuokin luku jo niin huomattavan suuri, että lehden täytyi voida jättää tuntuviakin jälkiä edustamallaan työmaalla.

Tärkeätä oli saada lehden sisällys esitetyksi hauskassa ja vaihtelevassa muodossa, jotta siihen mielenkiinto sekä heräisi että pysyisi yllä, sillä siitähän lehden vastainen menestys suuresti riippuisi. Tätä varten laadittiin osa kirjoituksia kertoilevaan muotoon, johon sisältyi vuorokeskustelujakin, sekä jaettiin lehteen tuleva sisällys eri osastoihin.

Ensimäisen osan, mikä on vihon tärkein, muodostavat artikkelit, s. o. varsinaiset kirjoitukset. Niihin nähden pidettiin tärkeänä, että kukin numero tuli — mikäli mahdollista — sisältämään niin maataloutta kuin yhteis- ja osuustoimintaa käsitteleviä kysymyksiä. Ja oli kirjoituksissa koetettava herättää sekä vahvistaa »maahenkeä» ja sen rinnalla »osuushenkeäkin».

Ammatillista sivistystä, heikkoa kun se vielä on, oli maanviljelijöissä kehitettävä. Siksi tuli lehdessä terottaa maamiesten mieliin esim. säännöllisen vuoroviljelyksen tarpeellisuutta, neuvoa heitä käyttämään apulantoja ja väkirehuja sekä kehottaa heitä runsaammin viljelemään sekä juuri- että rehukasveja j. n. e. Osuustoimintakirjoitusten taas tuli aluksi olla herättäviä ja ihmisiä itse aatteeseen tutustuttavia, muuttuen vähitellen, osuuskuntaelämän kehittyessä, opastaviksi ja neuvoviksi, varsinaista osuustoimintatekniikkaa koskettteleviksi.

Järjestyksessä toinen oli se osasto, mihin koottiin »Esimerkkejä yhteistyön alalta». Näissä tehtiin lyhyinä uutisina selvää aluksi maamiesseurojen y. m. s. yhteisliittymien, sittemmin osuuskuntien yhteisostoista ja -myynneistä, esitettiin pääkohtia osuusmeijerien, -kassojen ja -kauppojen vuosikertomuksista y. m. s.

Kolmas osasto oli varattu »Kotimaan kuulumisille». Niitä olivat m. m. kaikki mainitsemisen arvoiset »yleiset» uutiset valtion toimenpiteistä maatalouden ja osuustoiminnan hyväksi, tiedot maalaisseurojen toiminnasta y. m. s., sisältyipä niihin yhteen aikaan lyhyitä selontekoja Pellervo-Seuran konsulenttien matkoistakin.

Tulivat sitten »Pienet tiedot» etupäässä maatalousalaa koskevine käytännöllisine neuvoineen, »Emäntien osasto» kodin piiriin kuuluvine kirjoituksineen ja ohjeineen, »Lukijain osasto» kysymyksineen ja vastauksineen — osasto, joka on lehden tärkeimpiä ja enimmin luettuja, sisältäen tähän mennessä vastauksia lähes 1,300:aan kysymykseen mitä erilaisimmista asioista, mistä yleensä voidaan neuvoja pyytää — ja »Pellervon toimiston osasto», joka etupäässä sisältää tietoja seuran työstä.

Tämä luettelo jo osottaa, mitenkä lehti alunpitäen suunniteltiin monipuoliseksi ja sovitettiin sisältämään tietoja eri aloilta. Ja niin hyvin onnistunut oli tuo suunnittelu, ettei ole ollut syytä sitä muuttaa muuten kuin lisäämällä muutamia uusia osastoja, varsinkin sen jälestä, kun lehden suomalainen painos laajentui ja rupesi ilmestymään kahdesti kuussa (v. 1907:n alusta alkaen). Niinpä varattiin siinä silloin oma osasto »Tiedoille keskusliikkeistä», jotapaitsi tilaa luovutettiin Valion ja Hankkijan »markkinakertomuksille» sekä »Pellervon viikottaiselle voinhintatilastolle». Kuluvan vuoden alusta siihen taas lisättiin »Maanviljelijäin omia kokemuksia» sisältävä, maatalousalaan kuuluva osasto ja ruvettiin tuon tuostakin julkaisemaan »Poimintoja maaseutulehtiemme osuustoimintakirjoituksista».

Vielä on mainittava eräs osasto, joka on tärkeä kylläkin lehden taloudelle, nimittäin ilmoitukset. Niitä on lehdessä sekä neljällä sinivärisellä kansilehdellä että viimeisillä tekstisivuilla. Sepä — ohimennen mainiten — monasti antoi toimittajille paljon päänvaivaa, miten olla, kuin eleä, kun oli sekä ilmoituksia että tekstiä runsaasti, paljon enemmän kuin tilaa, ja kumpanenkin olisi ollut saatava sopimaan samaan vihkoon! Tekstinpä siinä oli lopulta väistyminen rahaatuottavan ilmoituksen tieltä. — Suuren levenemisensä vuoksi ostokykyiseen lukijakuntaan onkin »Pellervo» varmasti maamme edullisimpia ilmoituslehtiä.

Ei liene mielenkiintoa vailla oikein numeroin nähdä, minkä verran kirjoituksia tärkeimmiltä aloilta Pellervo on vuosien vieriessä sisältänyt. Sitä kuvaamaan on laadittu oheenliitetyt 2 taulua, joista edellinen osottaa laajempien kirjoitusten, toinen taas kysymysten ja vastausten määrän [1]. Luvut ovat vertailun vuoksi jaetut kahteen jaksoon, käsittäen edellinen vuodet 1900—1904 ja jälkimäinen v. 1905 alusta t. v. kesäkuun loppuun. Näitä tauluja tarkastaessa huomaamme, että osuustoimintapuolella on kirjoituksien lukumäärä pysynyt jokseenkin samana, mitä n. k. yleisiin kirjoituksiin ja osuuskassa- sekä osuuskauppa-artikkeleihin tulee, jotavastoin osuusmeijeriä koskevia kirjoituksia on jälkipuoliskolla ollut toisen verran runsaammin, kun taas muita osuuskuntia koskevia kirjoituksia on ollut vähemmin kuin edelliskaudella.

1. Pellervon kirjoitukset vuosina 1900—$^{30}/_{6}$ 1909.

Osuustoiminta-artikkelit.

Vuosi	Yleiset kysymykset	Osuusmeijereitä	Osuuskassoja	Osuuskauppoja ja yhteisostoja	Muita osuuskuntia
		koskevat kirjoitukset			
1900—04	60	23	21	32	42
1905—$^{30}/_{6}$ 09	66	46	25	34	32

	Maatalous-artikkelit.			*Muut artikkelit.*	
Vuosi	Maanviljelys-	Karjanhoito-	Muut maatalous-	Yleistä laatua olevat	Pellervo-Seuraa ja -lehteä koskevat
	artikkelit			kirjoitukset	
1900—04	90	63	78	38	20
1905—$^{30}/_{6}$ 09	124	64	119	51	26

[1]) Numerot koskevat vain suomalaista painosta.

PELLERVO-LEHDEN TOIMITTAJAT 1900—1909

HANNES GEBHARD
Päätoimittaja 1900—

VÄINÖ AXELSON
Vastaava toimittaja 1900

HEDVIG GEBHARD
Ruotsalaista painosta varten 1900—

VIKTOR FAGERSTRÖM
Toimitussihteeri 1901—1902

EEMELI KIRVELÄ
Toimitussihteeri 1903—

ILMARI ARVOLA
Toimitussihteeri 1908—

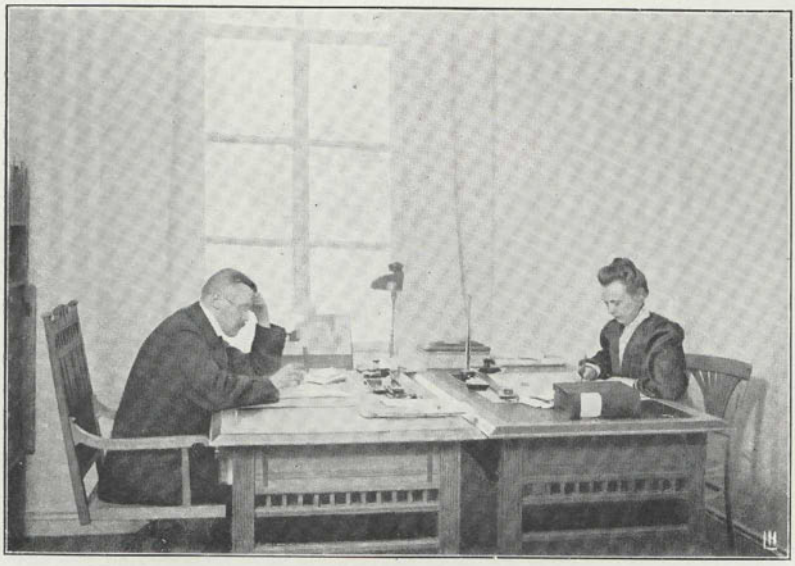

Pellervo-lehden toimitushuone

Pellervon varastohuone

11. Kysymykset vastauksineen vv. 1900—$^{30}/_{6}$ 09.

Vuosi	Osuustoim. ja yleistä laatua olevat kysymykset	Maatalous- kysymykset	*Kysymyksistä koskivat:*
			v. 1900—04:
1900—04	80	684	50—60 % maanviljelystä, 15—20 » karjanhoitoa, ja 25—30 » muuta maataloutta.
			v. 1905—$^{30}/_{6}$ 09:
1905—$^{30}/_{6}$ 09	54	396	30—40 % maanviljelystä, 25—30 » karjanhoitoa, ja 30—40 » muuta maataloutta.

Maatalouspuolella taas on varsinaisia maanviljelys- ja muuta taloutta koskevia artikkeleita jälkipuoliskolla ollut runsaammasti kuin edelliskaudella, ja karjanhoitoartikkeleita jokseenkin saman verran kummallakin. Runsaammin on lehti jälkikaudella myös sisältänyt yleistä laatua olevia sekä Pellervo-Seuraa koskevia kirjoituksia. Sen sijaan on kysymyksiä ollut tuntuvasti vähemmin jälkivuosina.

Niin mieltäkiinnittävää kuin voisi ollakin selonteko siitä, mistä nämä eroavaisuudet johtuvat, on meidän se tällä kerralla jätettävä sikseen.

Rinnan jo aikaisemmin mainitun tilanpuutteen kera kulkeva haitta oli lehden harva ilmestyminen. Sanottuja haittoja saatiin piankin ruveta kokemaan. Siksipä olikin kysymys niin lehden koon laajentamisesta kuin sen useammasti ilmestymisestä ainakin kolmena vuonna peräkkäin seuran johtokunnan käsiteltävänä. Useasta syystä lykkääntyi kumminkin yrityksen toteuttaminen vuodesta toiseen, kunnes vihdoin v. 1906 tehtiin päätös lehden suomalaisen painoksen ilmestymisestä seuraavan vuoden alusta kahdesti kuussa, 16- ja 32-sivuisena numerona.

Tämä laajennus aiheutti luonnollisesti myöskin Pellervon sivuluvun kasvamisen. Seitsemänä ensi vuonna se oli alle 400, vaihdellen 375 ja 398:n sivun välillä, vaan sen perästä on sivuluku

ollut suunnilleen saman verran vailla 500:sta kuin ennen 400:sta. Lehden hintaa tämä muutos korotti vain 20 p:illä, joten sen hinta, 1 mk 50 p:iä yksitellen tilattaessa, on niin halpa, että voitanee edelleenkin sanoa lehden *kokoonsa nähden* olevan maamme huokeahintaisimman.

Millä voimilla lehti on kuluneina vuosina monipuolista, tärkeätä ja laajalle ulottuvaa työtään tehnyt?

Jo alunpitäen oltiin sen johdossa selvillä siitä, että, jos mieli lehden menestyä ja tulla lukijoittensa omaksi, sen myös tuli olla yhtä lihaa ja verta, olla välittömässä vuorovaikutuksessa lukijakuntansa kanssa, siltä avustusta saaden ja sille neuvoja, ohjeita jakaen. Ja heti lehden syntymästä asti lupautuikin sen avustajiksi joko kirjoituksilla, kaikenlaisilla tiedonannoilla tai neuvoilla suuri joukko eri aloilla toimivia ja eri osissa maatamme asuvia asiantuntijoita, agronomeja, käytännöllisiä maanviljelijöitä, torpparejakin, opettajia, kirjailijoita y. m. Osa näistä on tosin kyllä vuosien vieriessä väsähtänyt tai muista syistä jättäytynyt pois, mutta onpa joukossa niitäkin, jotka yhä edelleen, auliisti ja väsymättä vähän väliä lehteä avustuksillaan muistavat, josta heille kiitos! Ja näiden rinnalle nousee sekä varttuu yhä uusia apuvoimia.

Mutta niin suuriarvoinen ja lehden menestymiselle välttämätön kuin tämä avustus olikin, ei sitä vielä katsottu riittäväksi. Se tahdottiin ulottaa laajemmalle pohjalle. Siksipä kirjoittikin Pellervo näytenumerossaan näin: »— — — Me tarvitsemme *kaikkien apua*. Me pyydämme, että sinäkin, lukija, kenpä lienetkään: suuri, mahtava ja oppinut, tai vähäväkinen, oppimaton, pienen viljelyksen hoitaja, torppari tai tilallinen, rupeat avuksemme. Kirjoita meille, mitä tietoja sinä itse tai naapurisi tarvitsette, mitä ikinä huomaat paikkakunnallasi vääryyttä ja korjausta kaipaavaa maatalouden alalla. Ja vieläkin enemmän

tervetullutta olisi meille, jos voisit kertoa, mihin uusiin toimiin sinä itse tai naapurisi olette ryhtyneet taloutenne parantamiseksi ja missä määrin niissä onnistuneet, miten te tästä lähtien rupeatte yhteistoimintaan ja mitä voittoja teille siitä koituu.

Tämän lehden tarkotus on siis tulla lukijoittensa omaksi lehdeksi, jossa he tietävät aina voivansa saada toiveensa esille ja vastauksen kysymyksiinsä.»

Nämä sanat, jotka pääsisällykseltään vieläkin sopivat kehotushuudoksi maalaisväestöllemme, saivat heti innokasta vastakaikua niiltä, joille ne olivat lausututkin. Laajan lukijakuntansa taholta, jopa sen ulkopuoleltakin, on Pellervo alunpitäin ja katkeamatta saanut avustusta muodossa ja toisessa. Ken sille kirjoituksen laati, ken runon sepitti, ken uutisen pyöräytti tai kysymyksen lähetti j. n. e. Tuhansin eri kerroin ja lukemattomin eri tavoin on lehti ollut vuorovaikutuksessa lukija-avustajainsa kera. Keitä huomattavimmat ja ahkerimmat niistä ovat olleet, käy selville oheenliitetystä Pellervon avustajaluettelosta, joka sekin vain sisältää artikkelien kirjoittajain ja kysymyksiin vastaajain nimet. Monet kymmenet, ehkäpä sadatkin vuosien vieriessä tilapäistä ja vakinaistakin avustustaan antaneet henkilöt ovat jääneet nimeltään mainitsematta, mutta silti säilyttää heidät Pellervo muistissaan, kiitollisena siitä, että he ovat pyrkineet osaltaan kantamaan pienenkin korren suureen, yhteiseen kekoon.

Pellervoon ovat kuluneina vuosina kirjoittaneet (artikkeleita tai vastauksia) seuraavat henkilöt:

Niilo Ahlgrén
Y. Alanen
Axel Alfthan
B. Alfthan
E. Alopæus
A. Andelin
K. Arola
T. Arola
I. Arvola
V. Axelson
G. Borg
A. Björkqvist
B. Bockström
Akseli Brander
Uuno Brander
G. A. Bredenberg

P. Brummer
Valter Castrén
C. G. von Christierson
Alb. Collan
R. Dahlström
Fr. Elfving
Ö. Elfving
K. Enckell
E. E. Eneberg
I. Engdahl
J. H. Erkko
M. von Essen
N. Eskola
V. Fagerström
Th. Koskenalho (Forssell)
Hannes Gebhard
Hedvig Gebhard
Wald. v. Gerich
B. Granit-Ilmoniemi
R. Gripenberg
G. Grotenfelt
E. J. Gröndahl
A. Grönvall
Hj. Göös
Sigfr. Hagman
Eero Hahl
J. R. Hannula
K. H. Harmaja (Schadewitz)
Laura Harmaja
Arvo Haveri
B. V. Heikel
T. A. Heikel
A. B. Helander
O. von Hellens
Pentti Hiidenheimo (Törnström)
A. G. Hildén
J. G. Hirvensalo (Lagus)
V. Hirvensalo (Lagus)
Im. Hohti
Fanny Hult
J. E. Hällström
F. A. Hästesko
G. Ignatius
Mikko Ilkka

Juho J. Joensuu
A. O. Kairamo (Kihlman)
K. Kalervo (Hellman)
G. Kallio
Kasper Karjalainen
J. Karhe
Onni Karhunen
Ivar Karlsson
Juho Karreinen
J. J. Katajamäki
J. Kattelus
K. Kerkkonen
P. O. Kesäniemi (Helenius)
A. Kiianlinna (Nyberg)
H. Kiiskinen
Eemeli Kirvelä (Malmgren)
Kaarlo Kivi
A. Kivialho
R. Kojonen
E. Koljonen
Evert von Konow
Y. Kontuniemi (Laakso)
Simo Korpela
K. W. Koskelin
Helmi Koskimies
T. Kotilainen
A. Kouvo
V. Kunnas
Jussi Kurikka
Hilda Käkikoski
Aleksi Käpy
Artturi Käpy
A. Laiho
T. Laitinen
Gösta Langman
K. Lanne (Landén)
W. A. Lavonius
Eino Leino
N. Liakka
V. Lindroos
I. J. Liro (Lindroth)
V. Lisitzin
Lauri Lounasmaa (Löfgrén)
O. Lundén

H. Löfhjelm
E. Lönegren
Å. Lönnberg
O. V. Löfman
A. V. Majaniemi (Mandelin)
Jalm. Maunola (Martin)
E. A. Malm
F. A. Malmberg
A. J. Mela
Jalmari Meurman
C. J. Myrstén
V. Mäkelä
Alfr. Mäkinen
G. Nordberg
A. Nordenstreng
E. Nyberg
Hannes Nylander
V. Oksanen
J. K. Paasikivi
O. P. Pehkonen
A. Peltovuoma (Petrelius)
A. Petrelius
J. O. Peurakoski (Renfors)
O. E. Pohjanheimo
Nora Pöyhönen
Vihtori Rauhala
F. A. Rautell
K. ReijoWaara (Relander)
H. O. Reinola (Ruuth)
O. Relander
Enzio Reuter
A. Rindell
Sofie Ringbohm
H. Ritavuori (Rydman)
O. S. Ruohtula
Arvid Rosenberg
Filip Saalasti
V. Saario
Yrjö Sadeniemi (Sadenius)
V. Salminen
Hj. Sandberg
J. O. Sauli
A. Schildt
I. A. Schroeder
I. Schybergson
V. Selander
Jul. Serlachius
E. F. Simola
V. V. Sipi
Adiel Sipilä
M. Sippola
J. O. Sjöstedt
K. Soikkeli
S. A. Sohlman
K. Stening
K. J. Ståhlberg
J. E. Sunila
O. Suomela (Björnvik)
Ph. Suuronen
Aug. Teräksinen
V. G. Thomé
Juho Torvelainen
Alf Tudeer
J. O. Tyrske
I. M. Vallenius
Matti Vasama
A. Veibel
Fr. Velakoski (Velander)
Janne Vitikka
A. Voss-Schrader
V. Vuolijoki
A. O. Vuorimaa (Blomberg)
K. J. Väisälä
J. V. Äijälä

Jospa vielä itse lehden toimittamisestakin vähäsen pakisisimme, sanan pari sanoisimme.

Saadessaan tuon 16 à 32-, jopa vuoden lopussa 48-sivuisenakin ilmestyvän numeron, ja sen sisällykseen joko tarkkaan tai vain

vilkaisemalla tutustuttuaan, tulee hyvin harva tilaaja mielessään miettineeksi ja muistaneeksi, ettei ole ihan itsestään, ei vallan vaivatta syntynyt semmoinenkaan vihkonen, vaan että siinä on pitänyt työtä tehdä ja vaivaa nähdä. Ja tuota viimemainittua kuluukin koko viljalti, niin, enemmän kuin moni voi edes aavistaakaan, ennenkun numero »tyhjästä» on täysvalmis. Siinä on näet hommaa monenlaista: niinpä ovat »ainekset» kaikkiin eri osastoihin hankittavat, olipa kysymys artikkeleista, »Kotimaan kuulumisista», »Lukijain osastosta» t. m. s.; sitten ovat nämä ainekset läpikäytävät ja — tarpeen tullen — korjattavat, jotta lehti niin kielellisen asunsa kuin asiallisen sisältönsäkin puolesta esiintyisi mahdollisimman hyvänä. (Aineksien hankinnassa tulee kysymykseen verrattain suuri kirjeenvaihto ja laaja sekä koti- että ulkomaisten sanoma- ja ammattilehtien — yhteensä n. 60 lehden — seuraaminen). Tämä, samoinkuin edellämainittu aineksien tarkastaminenkin on työtä, johon kuluu runsaasti aikaa, mutta josta ei ole paljonkaan muille kuin latojille näkyvää jälkeä; silti on tämän työn tekeminen välttämätön. — Kun sitten käsikirjoitukset ovat ladotut, seuraa ladelman korjausluku ja sen sovittaminen eri osastoihinsa, lehden »taitto», uusi korjausluku, jota monasti on useampaankin kertaan tehtävä y. m. s. toimet. Vasta sitten, kun tämä kaikki on suoritettu ja numerolle on »painolupa» annettu, loppuu toimittajain osallisuus työssä kunkin numeron aikaansaamiseksi.

Lehden »vastaavana» oli sen alkuvuoden agronomi *Väinö Axelson* ja sen jälestä koko ajan sekä yhä edelleenkin professori *Hannes Gebhard*, Pellervo-Seuran johtokunnan puheenjohtaja. Kaikki se, mitä hänen työstään Suomen osuustoimintaliikkeen ja Pellervo-Seuran hyväksi sekä hänen merkityksestään tämän liikkeen johtajana on toisessa kirjoituksessa (siv. 30) sanottu, soveltuu myös täysin professori Gebhardiin Pellervo-lehden »vas-

taavana». Miten paljon hän siinäkin asemassa on väsymätöntä työtä ja uupumatonta vaivaa nähnyt, tietää vain se, jolla on ollut tilaisuus sitä läheltä seurata. Allekirjoittaja, kiitollisena niistä monista suuriarvoisista neuvoista, joita olen häneltä lähes 7-vuotisen yhteistyön aikana saanut, haluaa saada sanotuksi, että työ semmoinen kuin on ollut professori Gebhardin, ansaitsee mitä suurinta kunnioitusta ja että hänen antamansa esimerkki velvottaa paljoon toisia, saman aatteen hyväksi työskentelijöitä.

Professori Gebhardin rinnalla on tässä yhteydessä mainittava hänen työ- ja elämänkumppaninsa, rouva *Hedvig Gebhard*, jonka huostassa sitäpaitsi on ollut Pellervon ruotsalaisen painoksen huoltaminen. Siitä innokkaasta, uhrautuvasta ja vaivojaan säästämättömästä työstä, minkä rouva Gebhard on Pellervo-lehdenkin hyväksi kuluneina vuosina tehnyt, ansaitsee hän, Pellervolaisten rakastettava »esivalta», joka tiheillä toimistossakäynneillään levittää ympärilleen päivänpaistetta, herättää elämäniloa ja työnhalua ja joka aina auliisti jakaa asiallisia sekä tehokkaita neuvojaan, mitä kauneimman tunnustuksen.

Toimitussihteerin tehtäviä ovat kuluneina vuosina hoitaneet: v. 1900:n loppuun agronomi *Väinö Axelson*, sen jälkeen parin vuoden ajan lähinnä agronomi *Viktor Fagerström* ja hänen jälkeensä allekirjoittaja v. 1903:n alusta. Kun sitten Pellervo rupesi ilmestymään kahdesti kuussa, sai allekirjoittajakin aluksi tilapäistä, sittemmin pysyväistä avustusta sen kautta, että seuran konsulentti *Ilmari Arvola* syksyllä v. 1908 vakinaisesti ryhtyi lehden toimitustyöhön, josta maatalousammattipuolen hoitaminen jäi allekirjoittajan, muu hra Arvolan huoleksi. — Mainittava on myös neiti *Hilma Grönfors*, joka lähes koko Pellervon ilmestymisajan on taitavana, tarkkana ja alati, nurkumatta, työhön valmiina korrehtuurin lukijana valvonut m. m. sitä, että Pellervo on ollut mahdollisimman puhdas painovirheistä.

Yllä on nyt esitetty muutamia hajanaisia piirteitä Pellervo-lehdestä ja sen osallisuudesta siihen työhön maalaisväestömme sekä aineellisen tilan että henkisen elämänkin kohottamiseksi ja parantamiseksi, jota Pellervo-Seura kuluneina 10:nä vuonna niin monella eri tavalla on ajanut tarmolla ja menestyksellä, joka on herättänyt ansaittua huomiota ulkomaillakin, puhumattakaan siitä, että se on ollut omiaan aatteen ajajissa ja ystävissä täällä kotimaassa herättämään ilon ja tyydytyksen tunteita aatteemme ulkonaisen menestymisen johdosta, joskin näihin tunteihin samalla sisältyy tietoisuus siitä, että vielä on tarvis tehdä paljon, paljon sitkeätä ja uupumatonta työtä *oikean osuustoimintahengen vallitsemaan pääsemiseksi*, sen *syventämiseksi* ja *laventamiseksi* kansamme keskuudessa. Myöskin helppotajuisena, käytännöllisten *maatalousammattitietojen jakajana* tulee Pellervolla edelleenkin olemaan suuri merkitys.

Miten ja missä määrin Pellervo-lehden on onnistunut täyttää tehtävänsä tässä yhteisessä työssä, yrityksessä edellämainitun päämäärän saavuttamiseksi, siitä arvostelun antaminen ei ole allekirjoittajan asia. Lehdelle edelleenkin uskollisena pysynyt laaja lukijakunta todistanee kumminkin osaltaan, että sillä on tehtävänsä täytettävänään niin käytännöllisenä maatalousammattilehtenä kuin osuustoiminnan ajajanakin. Samaa todistavat myös ne tunnustuslausunnot, joita tuon tuostakin näkee m. m. maaseutulehdissä ja maalaisten yhteistoimintajärjestöjen vuosikertomuksissa ja joista tähän esimerkkinä liitämme seuraavat lauseet: »*Pellervo on ainoa lehti, joka ajaa maamiesten asiaa täydellä tolkulla*» — sekä — »Pellervo-lehteä lukien ja oikein ymmärtäen *häviää vanhoillisuus* ja herää varmasti seuramme jäsenissä *innostusta ja tarmoa yhteistoimintaan omien taloudellisten etujen kohottamiseksi*, niin että kerran vielä voimme saada *suuriakin aikaan*.»

Usealla tavalla on Pellervo-lehti lukijoilleen hyötyä tuottanut antamillaan, käytännölliseen elämään soveltuvilla ohjeilla ja

neuvoilla. Eikä suinkaan aatteellisesti innostavaa vaikutustakaan ole puuttunut, vaan on Pellervollakin osansa siinä »maahengen» kohoamisessa, joka viimeisinä vuosina on maalaisväestössämme ollut havaittavissa, samoinkuin se oli ensimäinen, joka tämän nyt niin yleiseksi tulleen sanan palstoillaan levitti ja kautta maan tutuksi teki. Ja tämä tietoisuus lehden vaikutuksesta juuri onkin ollut sen toimittajien paras palkka. Tosin on Pellervolla vielä laaja työmaa edessään, ennenkun siitä tulee *kaikkien maamiesten oma, yhteinen lehti*. Tämä on kumminkin päämäärä, jota kohti on kaikin voimin pyrittävä. Tosin sen saavuttaminen on kaukana — päästäänkö sinne milloinkaan, on mahdoton ennustaa — mutta se on kumminkin ponnistelujen arvoinen päämäärä. Sen saavuttamiseen kohdistaa Pellervo-lehti voimansa, jatkaen työtään samaan suuntaan ja sillä ohjelmalla, jota se kuluneina 10:nä vuonna on uskollisesti ja menestyksellisesti noudattanut.

Eemeli Kirvelä.

Osuustoiminta
ja
maatalouskoulut.

n osuuskunnan perustava kokous. Miehiä on koolla kolmisenkymmentä, nuoria ja reippaita. Ei ole puheenjohtaja paljon päälle kahdenkymmenen vuoden ja samanikäinen on pöytäkirjurikin. Pari vähän vanhempaa miestä, toinen ehkä 35, toinen 30 vuoden tietämissä istuu sivuseinällä, käyttäen varsin usein puheenvuoroja, lyhyitä ja tavallisesti selitteleviä. Verrattain lyhyen keskustelun jälkeen on kokous tullut yksimieliseksi turvepehkuosuuskunnan välttämättömyydestä paikkakunnalla. Epäilijöitä ei ollut monta. Vakuuttavasti enemmistö näiden väitteet kumosi ja vastaanpanijat taipuivat hekin perustajiksi. Käydään parhaallaan sääntöjä läpi, pykälä pykälältä. Osuusmaksun suuruus on äänestyksen jälkeen määritelty riittävän suureksi, lisämaksuvelvollisuudesta on kotvasen keskusteltu ja nyt on paraikaa puhe siitä, saako osuuskunnan jäsen erota sekä milloin ja miten? — Samat miehet ovat jo kuluneena talvena paikkakunnalleen pari osuuskuntaa pystyynpanneet ja ennenkun kevät on käsissä, pitäisi heidän, kuuleman mukaan, vielä ainakin yhtä monta perustaa.

Missä on sellainen vauhti osuustoiminnalla? Eiköhän tule liian monta yritystä yhtaikaa alulle? — Ei näytä tulevan. On siinä joukossa useita muitakin tulevaisuuden suunnitelmia talven pitkään tehty, monta rohkeata ajatusta yksityisessä mielessä ajateltu, monta sopimusta yhteisessä neuvottelussa solmittu ja ratkaisevaa päätöstä järjestetyssä kokouksessa valmiiksi vasaroitu. Kestävätkö ne kaikki, sen näyttäköön tulevaisuus.

Missä on tämä paikkakunta ja mikä sen nimi? Yhdentekevää kai tämä. Se sopii sitäpaitsi olemaan varsin yhtähyvin Länsi-Suomessa kuin Pohjois- ja Itä-Suomessakin. Uudessa *maamieskoulussa oppilaat opettajainsa johdolla harjottelevat osuuskuntain perustamista ja järjestämistä.*

Sitä mukaa kuin osuustoiminta maassamme on saavuttanut jalansijaa käytännöllisessä elämässä, on se myöskin maataloudellisessa opetuksessa tullut huomioonotetuksi. Sen tärkeyttä tässä suhteessa on virallisestikin mieliin terotettu. Pellervo-Seuran tekemän alistuksen johdosta tuli asia v. 1904 käsittelyn alaiseksi niinhyvin silloisessa Senaatin maanviljelystoimituskunnassa kuin Maanviljelyshallituksessakin. Viimemainittu oli sitä mieltä, että osuustoiminnalle olisi varattava määrätty tuntiluku koulujen opetusohjelmissa. Maanviljelystoimituskunta sen sijaan ei katsonut tarpeelliseksi määrätä erityisiä viikkotunteja tässä aineessa niihin otettaviksi, koska yhteis- ja osuustoiminta vähemmin oli katsottava itsenäiseksi oppiaineeksi kuin omituiseksi toimintamuodoksi, jota olosuhteitten mukaan suuremmalla tai vähemmällä menestyksellä voidaan sovelluttaa maatalouden eri aloihin, lausuen sen ohessa m. m. seuraavasti: »Mutta osuustoiminta on Suomessakin osottautunut tärkeäksi keinoksi talou-

dellisen elämän kohottamiseksi ja hallitus on jo monenlaisilla toimenpiteillä, esim. tuntuvilla suoranaisilla avustuksilla ja miljooniin nousevilla rahamääräyksillä selvästi tunnustanut mainitun liikkeen erinomaisen suuren merkityksen, samalla kun yhä laajemmat piirit varsinkin maalaisväestön keskuudessa luottamuksella ja parhailla toiveilla koettavat toteuttaa ja hyväksensä käyttää osuustoiminnan periaatteita. Olosuhteet ovat senvuoksi tätä nykyä semmoiset, että maalaisväestö epäilemättä on oikeutettu vaatimaan, että oppilaat valtion ylläpitämissä tai kannattamissa opetuslaitoksissa maatalouden alalla opintoajallaan saavat tilaisuuden mukaan perehtyä tähän heidän vastaisille toimilleen ylen tärkeään liikkeeseen.» Kiertokirjeessä, jonka Maanviljelyshallitus sen jälkeen lähetti alaisiinsa laitoksiin, annettiin opetukseen nähden seuraavat ohjeet:

»Maanviljelyskouluissa, niin ylemmissä kuin alemmissakin, on osuustoiminnan opetus toteutettava siten, että asianomainen opettaja *maanviljelys-* ja *maatalousopin* yhteydessä tekee selkoa maanviljelys- ja maamiesseuroista, kylvösiemenyhdistyksestä y. m. ammattiyhdistyksistä, osuuskassoista, koneosuuskunnista, siementen ja apulantain yhteisostoista, viljan yhteismyynnistä j. n. e.; *kotieläinhoito-opin* yhteydessä taas siitos-, sonni- ja tarkastusyhdistyksistä, kotieläinten vakuuttamisesta; *meijeriopin* yhteydessä osuusmeijereistä, sekä, maalaisoloja koskevia *asetuksia* esitettäessä, Osuustoimintalaista ja osuustoiminnasta yleensä.

Karjanhoito- ja meijerikouluissa on tehtävä selkoa niistä osuustoimintamuodoista, jotka karja- ja meijerialalla tulevat kysymykseen, kuten edelläolevasta viittauksesta maanviljelyskouluihin nähden selviää.»

Näiden ohjeiden mukaisesti onkin opetusta eri kouluissa pääasiallisesti annettu. Kun aineen käsittely näin ollen jakaantuu muiden eri aineiden yhteyteen, ei ole liioin mahdollista vuosikertomusten nojalla osottaa, kuinka monta tuntia missäkin

koulussa osuustoiminnalle on omistettu. Eräät koulut ovat kuitenkin yllämainitun ohella pitäneet jonkun määrän tunteja yksinomaan osuustoimintaa varten. Niinpä v. 1908 *Kurkijoen* ylemmän maanviljelyskoulun toisella kurssilla oli osuustoimintaa 7 tuntia, *Harjun* maanviljelyskoulun ja maamiestalvikurssien toisilla osastoilla kummallakin 6 tuntia ja *Seppälän* yksitalvisessa maamieskoulussa 10 tuntia. *Mustialan* uudessa, syksyllä v. 1908 alkaneessa maanviljelysopistossa annetaan osuustoiminnan opetukselle muiden yhteiskunta-aineiden yhteydessä, joita varten on erityinen opettaja, melkoisen paljon tilaa ja merkitystä. Samoin tulee käymään Kurkijoen ylemmän maanviljelyskoulun sen muuttuessa maamiesopistoksi syksyllä v. 1910. *Vakka-Suomen* yksitalvisen maamieskoulun valaisevassa painetussa vuosikertomuksessa v. 1906—08 esitetään osuus- ja yhteistoiminnan opetus siellä seuraavasti:

»Käytännöllisessä elämässä joutuu maamies aina tekemisiin osuustoiminnan kanssa. Se on sellainen toimintamuoto, joka pienviljelijällä täytyy olla kaikilla mahdollisilla aloilla sovitettuna. Ja todellakin kerran tultuaan tuntemaan osuustoiminnan todellisen merkityksen, hän sitä sovittaakin niin monelle alalle kuin mahdollista. Sentähden olemme täälläkin tämän alan ottaneet varsin perusteellisesti käsille. Ei sillä hyvä, että Osuustoimintalakiin olemme tutustuneet ja eri osuuskuntamuotoja, kuten osuuskassoja, osuuskauppoja, osuusmeijereitä, koneosuuskuntia, maanosto-osuuskuntia, keskusosuusliikkeitä y. m. selvitelleet, vaan onpa koetettu käytännöllisestikin niihin toimiin perehtyä. V. 1907 oltiin tilaisuudessa perustamaan useita todellisia osuuskuntia ympäristön maanviljelijäin kesken ja v. 1908 perustettiin sellaisia moniaita harjotuksen vuoksi oppilaiden kesken. Oppikirjoina on käytetty vastaavia lakisäädöksiä ja Pellervon kirjasia.»

Edelläesitetyn lisäksi mainittakoon vielä maatalousammattikoulujen usein varsin läheisestä suhteesta osuustoimintaan seuraavat tosiseikat:

Jo useita vuosia ennen varsinaisen, järjestyneen osuustoiminnan aikaa ja ennen Osuustoimintalain voimaantuloa, perustettiin Liperissä, Simananniemen silloisen maanviljelys- ja meijerikoulun johtajan J. E. Hällströmin toimesta, Liperin osuusmeijeriyhdistys (v. 1895), jonka liike ja voinvalmistus oli mainitulla meijerikoululla ja sen toimihenkilöiden hoidossa siihen asti, kunnes nykyinen Liperin osuusmeijeri joutui valmiiksi. Viipurin läänin vanhimman ja huomattavimman osuusmeijerin, Kurkijoen, pääpuuhaajina ovat olleet rovasti G. Arokallio ja Elisenvaaran maanviljelyskoulun johtaja E. Relander. Kurkijoen ylemmän maanviljelyskoulun toimihenkilöiden ja palveluskunnan perustamana ja kesken toimi pari vuotta kulutusyhdistys, joka muodostui sittemmin Kurkijoen osuuskaupaksi, jolla nykyään on oma talonsa ja melkoinen liike. Äskenmainitun Kurkijoen osuusmeijerin yhteydessä on monet vuodet ollut yksivuotinen meijerikoulu. Samoin on meijerikouluja ollut Joroisten, Leppävirtain, Nurmeksen, Keski-Suomen ja Närpiön osuusmeijerien ja aikaisemmin Limingan, Ängeslevän, Nivalan sekä Saarelan yhtiömeijerien yhteydessä. Nykyään, kun meijeriopetus on järjestetty uudelle kannalle, käytäntö ja tietopuolinen opetus tulleet erotetuiksi toisistaan, ovat meijeriharjottelijat melkein poikkeuksetta sijoitetut maan moniin, parhaisiin osuusmeijereihin. Uudet tietopuoliset meijerikoulut, Kuopion ja Kokemäen, ovat varsin läheisissä suhteissa paikkakuntansa mallikelpoisten osuusmeijerien kanssa, ollen nämä koulujen havaintovälineinä ja oppilaiden harjottelupaikkana, sikäli kun näissä kouluissa harjottelua on ja sijaiten ensinmainittu koulu tilavassa, vartavasten rakennetussa huoneustossa Kuopion osuusmeijerirakennuksen toisessa kerroksessa. Maamme kolmas, piakkoin alkava tieto-

puolinen meijerikoulu tulee sijoitettavaksi Kokkolan osuusmeijerin läheisyyteen.

Vanhojen, tietopuoliskäytännöllisten maanviljelyskoulujen yhteydessä on aina ollut oma meijerinsä. Toinen toisensa jälkeen ovat kuitenkin useimmat tällaiset tilameijerit lakanneet ja niiden haltijat ovat karjoineen liittyneet paikkakunnan osuusmeijeriin, joka samalla on tullut havaintovälineeksi koululle tai, jos se on sijainnut kauvempana, ainakin vakinaiseksi retkeilypaikaksi. Monissa muissakin osuusmeijereissä käy vuoden mittaan useita opiskeluretkikuntia joko koulujen oppilaita tai maanviljelysseurain järjestämäin matkueiden osanottajia.

Uusien maanviljelyskoulujen toimintajärjestelmään kuuluu m. m. se, että niiden vakinainen opettajisto harjottaa kiertävää neuvojantoimintaa piirissään. Samat henkilöt, jotka seudun nuorisolle opettavat osuustoiminnan alkeita kouluissaan, tulevat niin ollen tilaisuuteen tarkoin seurata maakunnan osuustoiminnan menoa ja kehitystä sekä ainakin useissa tapauksissa tulevat suoranaisesti olemaan mukana sitä vireille panemassa, ohjaamassa ja tukemassa. Samoin kuuluu uusien meijerikoulujenkin opettajiston tehtäviin jossain määrin kiertävä neuvojantoiminta ja tulevat he siinä luonnollisesti toimimaan juuri osuusmeijerien keskuudessa.

Se, mitä edellä olemme aivan lyhyesti esittäneet, lienee omiaan osottamaan, että osuustoiminta on jo melkoisessa määrässä kotiutunut maataloudellisten oppilaitostemmekin keskuuteen, ja tulee kai keskinäisen luottamuksen vallitessa siellä edelleenkin juurtumaan ja voimistumaan sekä vaikutustaan jatkamaan niin sisään- kuin uloskinpäin.

Uuno Brander.

Osuustoiminta
ja
kansanopisto.

n kieltämätön, mutta vain ilahuttava tosiasia, että osuustoiminta-aate heti ensi alustaan meillä on saavuttanut maalaisväestömme täyden luottamuksen. Eikä ihmekään, sillä suomalainen maanviljelijä, joka luonnostaan on kylläkin epäluuloinen kaikkeen uuteen nähden, käsitti, että tässä oli uusi aate, joka oloihimme kotiutuneena kykeni luomaan uutta intoa lannistuneihin mieliin, herättämään maalaisväestön keskuudessa uskoa ja luottamusta maanviljelyksen kannattavaisuuteen ja menestymismahdollisuuksiin.

Osuustoimintaliikkeen suuri menestys meillä on tietenkin lähinnä aiheutunut, paitsi osuustoiminta-aatteeseen itseensä sisältyvistä voimistumisen ja vaurastumisen edellytyksistä, Pellervo-Seuran sytyttävästä ja innostavasta työstä aatteensa hyväksi.

Kun seura nyt, kymmenvuotisen väsymättömän uurastamisen jälkeen, tarkastelee kuljettua taivalta, saattavat liikkeen johtomiehet mielihyvällä merkitä, että joskaan vastustajia ja vihamiehiä ei ole puuttunut, on aatteen kannattajain ja ystävien

lukumäärä taajenemistaan taajennut. Ja hartaimpien ystäviensä joukkoon on seura heti ensi alustaan saanut lukea Suomen *kansanopiston.*

Kansanopistomme ei olisi sitä, mitä se haluaa olla ja mitä se epäilemättä on koko toiminta-aikanaan ollutkin: kansannuorison herätyslaitos, ellei se voisi sanoa, silloin kun osuustoiminta-aatteen ensi raivaustyötä maassamme tarkastetaan: »olinhan siellä minäkin!»

Pellervo-Seura puolestaan oivalsi heti ensi alustaan, miten tärkeän työtoverin se saisi kansanopistosta. Siksi se koettikin jo alusta asti ryhtyä vuorovaikutukseen kaikkien kansanopistojemme kanssa. Tämä pyrkimys tulee paraiten ilmi siitä lämminmielisestä kiertokirjeestä, jonka seura huhtikuulla v. 1900 lähetti kaikkien kansanopistojemme johtajille. Lainaamme siitä seuraavat kohdat:

»Pellervo-Seura pyytää saada kääntyä Teidän puoleenne anoen, että Te hyväntahtoisesti tahtoisitte, ennenkun laskette oppilaanne opistosta, panna heidän sydämelleen yhteistoiminta-aatteen suuren isänmaallisen merkityksen ja kunkin sivistyneen maalaisen velvollisuuden voimainsa mukaan vaikuttaa sen toteuttamiseksi meillä. — — —

Enemmän kuin missään maassa on tämä yhteistoiminta-asia meillä Suomessa tätä nykyä kansamme elinehtoja. Sehän koskee läheisesti koko kansaamme. Onhan siinä tarjona suuri isänmaallinen työala jokaiselle kansalaiselle. Ja kiitollinen on tämä työala kansan keskuudessa nyt jos koskaan. — — Yhteistoiminta elinkeinojen elvyttämiseksi, uusien tulolähteitten keksimiseksi, entisten varmistamiseksi, se odottaa Teistä, kansanopiston miehistä, herättäjiä. Te, kansan keskellä, nuorison talvikodeissa voitte Pellervon aatetta parhaiten ajaa. Teidän johtamistanne polvista tulee nousta nuo meidänkin alkavan yhteistoimintaliikkeemme johtajat, niinkuin on käynyt Tanskassakin. Eikö kansa opistoltaan vaadi tuloksia, näkyviäkin? Eikö oppilaissa ole herännyt tahto, elämä ja työhalu toimia kansansa hyväksi? — — —

Teillä, K. H., on tilaisuutta, Teillä on vaikutusvaltaa. Aineellinen hyvinvointi on edellytys hengen satoon. Työmaata on paljon, mutta työmiehiä on vähän».

Pellervo-Seuran kehotukset eivät olekaan kaikuneet kuuroille korville. Moni kansanopistomiehistämme on aivan Pellervon syntyajoista asti mieskohtaisesti ottanut osaa osuustoimintaaatteen tunnetuksi tekemiseen kansanopistopiirissään; »Pellervon päivillä» ovat kansanopistomiehemme säännöllisesti olleet osanottajina; heidän alotteestaan on opistoissa pidetty osuustoimintakursseja; he ovat oppilaittensa kanssa perustaneet harjaantumisen vuoksi osuuskuntia; he ovat tilanneet Pellervon kirjallisuutta oppilaiden kautta kansanopistopiirissä levitettäväksi j. n. e.

Niistä opistoista, joissa tiettävästi erityisellä asianharrastuksella on osuustoiminta-asiaa vaalittu, mainittakoon tässä *Perä-Pohjolan, Limingan, Haapaveden, Ilmajoen, Äänekosken, Sääksmäen, Vihdin, Lahden, Otavan, Kymenlaakson, Uudenkirkon* ja *Niittylahden* kansanopistot.

Todistuksena siitä suuresta harrastuksesta, jota kansanopistoissamme osotetaan osuustoiminta-asiaan, on vielä syytä erityisesti mainita, että ainakin *Haapaveden, Äänekosken, Vihdin* ja *Kymenlaakson* kansanopistoissa osuustoiminta on otettu erityiseksi oppiaineeksi. Tätä vastaan on huomautettu, että osuustoiminnan opetus voidaan elimellisesti yhdistää muihin oppiaineisiin, esim. yhteiskuntaoppiin, maatalouteen, metsänhoitoon y. m., joten sen ottaminen erityiseksi oppiaineeksi ei olisi sopivaa, ennen kaikkea siksi, että kansanopiston jo ennestäänkin laaja työohjelma yhäkin laajentuisi ja kävisi rasittavaksi. Vielä on sitä vastaan huomautettu, että kansanopisto poikkeaisi liiaksi alkuperäisestä ohjelmastaan, jos se ryhtyisi oppilaistaan valmistamaan osuustoimintamiehiä ja osuustoimintanaisia.

Tämä on epäilemättä asia, jota tarkoin sietää punnita. Mitä ensiksikin siihen väitteeseen tulee, että kansanopisto, ottamalla osuustoiminnan erityiseksi oppiaineeksi, poikkeaisi sille kerran viitotetulta tieltä, on syytä muistuttaa, että kansanopis-

ton varsinaisessa kotimaassa, Tanskassa, on kehitys yhä enemmän käynyt siihen suuntaan, että käytännöllisille aineille on annettu yhä suurempi merkitys. Vanhempien grundtvigianisten kansanopistojen opetusohjelmassa ei ollut edes luonnontieteitäkään, mutta nyt on jo kehitytty niin pitkälle, että monet kokeneetkin, työssään harmaantuneet kansanopistomiehet myöntävät käytännöllisten aineiden opetuksen tärkeyden. On näet tultu huomaamaan, että nämäkin voivat kehittää oppilaiden sielunelämää, laajentaa heidän näköpiiriään ja antaa heille elämänymmärrystä — siis vaikuttaa yleissivistävästi. Ja tämä muutos on tapahtunut, ilman että kansanopisto silti on kadottanut alkuperäistä luonnettaan.

Erityisesti on vielä osuustoiminnasta opetusaineena sanottava, että siihen sisältyy sekä käytännöllisten että puhtaasti humanististen aineiden edut. Jos katsotaan osuustoiminnan rasittavan opetusohjelmaa, niin mikä on silloin luonnollisempaa kuin että muiden aineiden tuntimäärää jonkun verran vähennetään, jotta saataisiin siten tilaa osuustoiminnan opetukselle. Todellinen harrastus tässä ehdottomasti on pääasia ja jos sitä vain on olemassa, silloin epäilemättä hyvällä tahdolla voi järjestää opetuksen siten, että osuustoimintakin lukuvuoden kuluessa voi saada esim. 15—20 tuntia osakseen.

Tosin ehkä voinee näyttää vaateliaalta viitata omiin kokemuksiin, varsinkin kun tämä kokemus on lyhytaikainen, mutta en malta olla tämän yhteydessä mainitsematta, että *Huittisten* kansanopistossa lukuvuosina 1906—1907 sekä 1907—1908 oli opetusohjelmaan myöskin otettu yhtäjaksoinen, noin 15 tuntia sisältävä esitelmäsarja osuustoiminnasta. Oppikirjana käytettiin Pellervo-Seuran julkaisemaa kirjasta: *Pellervo ja Suomen osuustoiminta* (Pellervon kirjasto n:o 1), mikä kirjanen luku luvulta yksityiskohtaisesti selitettiin. Esitelmäsarjan yhteyteen oli järjestetty, harjaantumisen vuoksi, osuuskassan perustami-

nen, jota varten hankittiin jokaiselle oppilaalle Pellervo-Seuran osuuskassoille laatimat mallisäännöt.

Tämän luentosarjan ohella mielestäni erittäin selvästi ilmeni, kuinka paljon herättävämmin vaikuttavat yhtäjaksoiset luennot kuin vain jokunen sinne tänne muiden aineiden yhteyteen siroteltu esitelmä. Tietenkin on tuollaisella yksityisellä esitelmälläkin merkityksensä, sillä se antaa kuulijalleen kylläkin tarpeellisia viittauksia ja ohjeita, mutta se ei kuitenkaan missään tapauksessa voi olla niin tyhjentävä eikä selventävä kuin aineen laatu vaatisi. Sitävastoin on yhtäjaksoisella esitelmäsarjalla se suuri etu, että se vaikuttaa eheämmin ja kokonaisemmin, jotapaitsi opettajalla on sen yhteydessä tilaisuus paljoa paremmin kuin muuten syventyä asiaan ja herättää oppilaissaan innostusta, joka ei ole vain hetkellistä.

Kun nyt myöhemmin muistelen sitä aikaa, minkä olin opettajana kansanopistossa, kansan nuorison keskuudessa, täytyy minun myöntää, että valoisimpia ja parhaimpia muistojani tältä ajalta on juuri osuustoiminnan opetus, ei vain siksi, että tämä aate itselleni vuosi vuodelta on käynyt yhä rakkaammaksi, vaan ennen kaikkea siksi, että oppilaat elävällä harrastuksella ja innolla seurasivat tämän aineen opetusta, siksi että he, ehkäpä aivan vaistomaisesti, käsittivät tämän aineen tärkeyden. Siksi se myöskin oli omiansa lähentämään oppilaita ja opettajaa toisiinsa.

Mutta tällä tavalla, nimittäin ottamalla osuustoiminnan oppiaineeksi kansanopistossa, valmistetaan — niin väitetään, kuten jo edellisessä on huomautettu — kansanopistonuorisosta osuustoimintaväkeä.

Mutta sitähän juuri pitääkin tehdä! Sillä osuustoiminta tarvitsee välttämättömästi menestyäkseen sivistyneitä miehiä ja naisia maaseuduillamme. Ja Suomen laajoissa maalaiskunnissa olisi hyvin vähän sivistyneitä, ellei kansanopiston käyneitä olisi niiden lisänä.

Toiselta puolen osuustoiminta vaikuttaa maalaisväestöön aivan samaan suuntaan kuin kansanopistokin. Kellä on ollut tilaisuutta seurustella suomalaisen maanviljelijän kanssa, tietää varsin hyvin, että häntä useinkin painaa toivoton mieliala, varsinkin siellä, missä osuustoiminta ei vielä ole ehtinyt täydellä voimallaan vaikuttamaan. Miksikä? Epäilemättä siksi, että meidän maanviljelijöillämme on aivan liian vähän itsetuntoa ja itseluottamusta. Mutta *Suomen osuustoimintaliikkeen suuri ja tärkeä tehtävä on oleva opettaa suomalaiselle talonpojalle, mikä hänen todellinen arvonsa on,* tehtävä, joka siis on ihan sama kuin kansanopistojenkin. Ja mitä enemmän kansanopistomme tahtoo olla mukana yhteistyössä osuustoimintaliikkeen kanssa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi, s. o. Suomen talonpoikaissäädyn herättämiseksi tietoisuuteen olemassaolonsa tärkeydestä, sitä lujemmin on myöskin maanviljelijäluokkamme kiintyvä kansanopistoon.

Helsingissä, kesäkuulla 1909.

Eino Mela.

Perustusta lujittamaan!

suustoiminta on jo meidänkin maassamme kerinnyt osoittautua voimakkaaksi vipusimeksi taloudellisen vaurauden kohottamistyössä.

Osuusmeijerit jakavat jäsenilleen karjanantimista hintoja, joita ennen kylämeijerien aikana ei osattu uneksiakaan ja ovat karjantuotteiden hinnat yhä vain kohonneet, sittenkun osuustoiminnallinen voinvientiliike on sekä suoraan että välillisesti suurentanut meijereille jaettavaa osaa tuotteiden hinnasta. Osuustoiminnalliset luottolaitokset taas vapauttavat vähävaraisen eläjän koronkiskurin käsistä tai muusta taloudellisesta ahdinkotilasta sekä tarjoavat hänelle mahdollisuuden muuttaa taloustuotteensa rahaksi silloin, kun se hänelle on edullisinta. Suuremmoisiksi kasvaneet keskusosuusliikkeemme tarjoavat niinhyvin maanviljelystarvikkeiden käyttäjille kuin jokapäiväisten taloustarpeidenkin kuluttajille tilaisuutta vapautua yksityiskauppiaiden holhouksesta ja mielivallasta sikäli, kun kuluttajat vain tajuavat liittyä yhteistoimintaan etujensa valvomiseksi. Melkein lukemattomat ovat ne käytännöllisen elämän alat, joille osuustoimintaa on sovellutettu tai voidaan sovelluttaa helpottamaan ihmisten aherrusta taloudellisen elämänsä hyväksi.

Tältä kannalta asiaa ajatellen on osuustoimintaväellä kyllä-kin syytä, varsinkin näin »riemuvuonna», tyytyväisyydellä luoda katsaus sekä taakse- että eteenpäin. Takana näkyvät jo saavutetut tulokset, joita sopii pitää verrattain suurina, edessä-päin taas monilukuiset edistymismahdollisuudet, työalat, joilla osuustoiminnan voittoon vieminen näyttää helpolta, sen sovel-luttaminen vain ajan kysymykseltä.

Mutta jospa onkin latu hiihdetty, tie viitoitettu osuustoi-minnalle sen kulkea *taloudellisten* päämääriensä perille, niin onpa toinen ala, jolla osuustoiminnan tulisi myös voittoja saa-vuttaa, vaan jolle silmätessä katselija ei havaitse läheskään yhtä tyydyttävää ennätystä kuin taloudellisella alalla on saa-vutettu. Pahoin on peljättävä, että sinne tähystellessä näkee maan vielä kuokoksella, kunhan olisi kaikin paikoin edes niin-kään pitkälle raivaustyössä ehditty. Tarkoitan osuustoimin-nan *siveellistä, aatteellista* puolta.

Osuustoiminta on peruslakiensa ehkä tärkeimmäksi pykä-läksi omaksunut tuon jumalallisen vaatimuksen: »Rakasta lä-himäistäsi niin kuin itseäsi!» Tämä vaatimus ulottuu sekä la-vealle että syvälle. Se ei tunne olevansa tyydytetty, ennenkun viimeiset itsekkyyden rippeet ovat ihmissydämestä kaikkoutu-neet. Viha, kateus, kavaluus, epäluulo, voitonhimo, halu hyö-tyä toisen kustannuksella, siinä muotoja, joissa itsekkyys niin yleisesti ilmenee. Mutta näitä ei edellämainittu rakkausvaati-mus suvaitse. Se vaatii, että yksilön tulee asettaa oma etunsa lähimäisen edun tasalle, jopa tarpeen vaatiessa, ainakin näen-näisesti, sen alapuolellekin; se vaatii yksilöä ymmärtämään, että on tapauksia, jolloin hän omaa etuansa paraiten valvoo edis-tämällä naapurin hyvinvointia. Se tahtoo opettaa kuinka perin harhaanviepä on tuo itsekkään ihmisen mielestä niin luonnolli-nen käsitys, että muka »toisen kuolo on toisen leipä»; se osoittaa, että lähimäistämme kohdannut tai kohtaava vastoinkäyminen

tavallisesti myös tavalla tai toisella vahingoittaa omaakin hyvinvointiamme. Se tahtoo mahdollisimman laajassa merkityksessä käsitteen *minä* muodostaa käsitteeksi *me*.

Osuustoiminta on käytännöllistä toimintaa aineellisten etujen saavuttamiseksi. Mutta silti täytyy sen pitäytyä periaatteissaan tai paremmin sanoen: käytännöllisenä toimintana täytyy sen käytännössä myös toteuttaa ne periaatteet, jotka se on omaksunut. Ja tärkein, koko osuustoiminnan luonnetta määräävä on juuri tuo edelläesitetty »kuninkaallinen» lähimäisrakkauden periaate; siitä lähteviä, sen kanssa sopusointuisia täytyy toistenkin periaatteiden olla. Mutta ellei osuustoiminnassa sen periaatteet pääse toteutumaan tai ellei edes pyrkimystäkään siihen suuntaan esiinny, kadottaa se kokonaan ominaisen luonteensa. Käytännössä se muodostuu, vaikkakin ehkä osuustoiminnallisissa muodoissa esiintyen, paljaaksi *liiketoiminnaksi*. Ja missä näin käy, missä osuustoiminta on periaatteensa unohtanut, siellä se on sisältönsäkin menettänyt. Tyhjistä ulkonaisista muodoista ei silloin enää mitään apua ole, ne pikemmin jouduttavat kuin viivyttävät yrityksen lopullista luhistumista.

Onko Suomen osuustoimintaväellä erityistä syytä olla varuillaan tämmöiseen vaaraan nähden? Kyllä varmaan. Sillä vaikka osuustoimintaliike meillä onkin vielä nuori, niin onhan sattunut tapauksia, jotka tähän varovaisuuteen velvoittavat. Ne juuri osoittavat, että osuustoiminnan aatteellinen puoli on joko alunpitäen jäänyt osanottajain mieleen sangen hämäräksi, jos sitä yritykseen liityttäessä on ollenkaan huomioon otettu, tai on koko aate ajan oloon vähitellen häipynyt syrjään käytännöllisen hyödyntavoittelun tieltä. Mistäpä muusta syystä johtuneiksi voisi sanoa esim. noita jo tähän asti sattuneita, verrattain useita osuuskuntain nurinmenoja? Erinomaisempia vastoinkäymisiä ei siihen tarvita, sillä eihän perusteeton rakennus pysy pystyssä. Asiain meno voi tapahtua esim. seuraavasti.

Alote osuuskunnan perustamiseen tehdään joko paikkakuntalaisten puolelta tai ulkoapäin. Kokous pidetään, samoin pidetään innostavia puheita, osuuskunta päätetään perustaa, hyväksytään sääntöehdotus j. n. e. Innostus hulmahtaa, aatetta on, yhteistoiminnan merkitys näyttää olevan ihan imeytynyt jokaisen veriin. Osuuskunta alkaa toimia ja tuottaa kohta ensimäisenä vuotenaan tuloksen, joka perustajain tunnustuksen mukaan on »odottamattoman hyvä näin aluksi». Epäilijäin suut tukkeutuvat, aineellisen tuloksen houkuttelemina katsovat hekin etunsa vaativan heidän liittymään osuuskuntaan. Eikä heitä siinä muu pitelekään. Kokouksista y. m. tilaisuuksista, joissa he voisivat lähemmin perehtyä osuustoiminta-*aatteeseen*, he viisi välittävät. Heistä tulee osuuskuntaan jonkunlaisia passiivisia jäseniä, ainesta, jonka mukanaolo ei suinkaan vaikuta hyödyllisesti osuuskunnan sisäiseen kehitykseen, joskin he jäsenlukua lisäämällä saattavat sitä ulkonaisesti vahvistaa. Ensimäinen vastoinkäyminen, toteutumatta jääneet pikkumaiset pyyteet, jopa perusteettomat juorupuheetkin t. m. s. saattavat sellaisen jäsenen epäilemään koko hommaa. Pahimmassa tapauksessa saattaa sellainen pelkkiä aineellisia etujaan ajatteleva jäsen ruveta aktiiviseksikin, ryhtyä toimiin, jotka käyvät aivan päinvastaiseen suuntaan kuin mihin hänen jäsenyytensä osuuskunnassa häntä velvottaisi.

Ja onpa niilläkin jäsenillä, jotka alkupäästä aatteen lippua korkealla liehuttivat, tarjona se vaara, että *aineellisten etujen tavoittelu* ajan oloon tulee heidänkin osuustoimintansa *ainoaksi pyrintöperäksi*, ne periaatteet, jotka heitä alussa innostivat, saattavat haihtua vähitellen mielistä. Mitä asiain tähän suuntaan kallistuessa on odotettavissa, ei ole vaikea sanoa. Joskus kuulee rehellisesti tunnustettavankin, että osuustoimintaperiaatteiden sivuuttaminen juuri yrityksen kumoon vei. Sama syy lienee pohjimmaisena sielläkin, missä epäonnistumisesta

syytetään käytännöllisiä vaikeuksia. Ja vaikkapa ei tauti kaikiste olisi kuolemaksikaan, niin ainakin se vaikeuttaa elämää. Jos on osuuskuntia, joissa ainoastaan osa — ja sanokaamme vielä: pienempi osa — jäsenistöä on selvillä osuustoiminnan periaatteista, niin varmaa on, että ponnistukset antavat paljoa pienempiä tuloksia kuin voitaisi saavuttaa, jos *oikea periaate* kaikkia jäseniä elähyttäisi.

Suomen osuustoimintaväki ei siis vielä hetikään saa antaa jo saavutettujen tulosten huimata itseään eikä asettua itsetyytyväisenä lepäämään. Paitsi että osuustoiminta-aatetta yhä on *levitettävä* sinne, missä se vielä mahdollisesti ei ole tunnettua, on sitä *syvennettävä* sielläkin, missä se ensi silmäyksellä näyttää jo hyvinkin juurtuneelta. On tehtävä *osuustoiminnallista kasvatustyötä*. Ja tätä työtä ei ole kohdistettava yksinomaan niihin, jotka nykyään ovat osuuskuntain jäseninä, vaan myöskin siihen ainekseen, josta osuuskuntaimme vastainen jäsenistö muodostuu, nimittäin nuorisoon. Moneltakin kannalta katsoen olisi nuorison taivuttaminen osuustoiminta-aatteen puolelle suuri voitto sekä aatteelle että nuorisolle itselleen. Nuorisohan on luonnostaan soveliain taimilava, jossa aatteet itävät ja juurtuvat, juurtuvat usein niin lujasti, että aineelliset, itsekkäät pyyteet eivät nuorten vanhetessakaan voi niitä kokonaan tukahuttaa. Nuoriso kykenee innostumaan. Mutta haihtuvan innostuksen asteelle ei osuustoiminnan aatteellisen puolen tajuaminen saa jäädä nuorissa enempää kuin vanhoissakaan. Sen tulee kiteytyä lujaksi vakaumukseksi, *oikeaksi osuustoimintauskoksi*, joka sana niin onnistuneesti kuvaa sitä mielialaa, mikä on tarkoitustaan vastaavan osuustoiminnan menestymisen ehto.

Työtä on siis edelleenkin tehtävä. Mutta työhön tarvitaan *työväkeä* ja varsinkin *johtoa*. Edellistä arvatenkin saadaan, osaksi kumminkin, osuuskuntain toimihenkilöistä ja muista ke-

hittyneimmista jäsenistä. Mutta jälkimäistä? Onneksi ei meidän siinäkään kohdin tarvinne avuttomiksi jäädä.

Onhan meillä peltojen poika Pellervo, tuo samainen Sampsa, joka ennenkin niin auliisti on lähtenyt Suomea samoilemaan, milloin sen kylvötyötä on kaivattu. Ehkäpä se edelleenkin taipaleelle työntyy, kunhan se kuulee kansansa kaipaavan, totisesti toivovan tätä:

Kylväös siementä maahan,
Siementä kansani mieliin!

Kiikalassa, keväällä 1909.

J. A. Vihervä.

Kelpaako suomalainen osuustoimintaan?

iime aikoina on osuustoimintalaitoksia syntynyt maassamme kuin taikasauvan kosketuksesta. Tuskin löytyy sitä salon sopukkaa, jonne yhteistoiminta ei olisi juuriaan työntänyt. Moni, joka kymmenisen tai parisenkymmentä vuotta takaperin teki tällä alalla ensimäisiä kokeitaan, on joutunut ihmettelemään tätä eteenpäinmenon reippautta. Kuinka on näet mahdollista, että tämä hidas, jäykkä ja vanhoillaan nuhjottava kansa voi esiintyä näin uudessa valaistuksessa?

Todellakin on se, päällisinpuolin katsoen, hiukan käsittämätön ilmiö. Tässähän esiintyvät mitä jyrkimmät vastakohdat. Toiselta puolen on suomalainen kuin luotu yksin jöröttämään. Hänen luonteessaan on piirteitä, jotka eristävät hänet muista ihmisistä ja varsinkin yhteishyvän harrastuksesta. Mutta Suomen kansassa on samalla joukko luonteenominaisuuksia, jotka tekevät siitä mitä parhainta yhteistoimintaväkeä. Sen keskuudesta on joskus noussut sotajoukkoja, jotka ovat niittäneet mainetta kunnian kentillä. Tämä on tapahtunut aina, milloin kansan parhaat puolet on osattu kaivaa esiin ja saatu ne viljehtimään.

Mutta kumpiakin on Suomen kansan luonteessa, on sekä hyviä että huonoja puolia. Jokaisen osuustoimintamiehen täytyy nämä tuntea tarkoin, jos mieli toivoa menestystä pyrkimyksilleen. Siksi muutama sana kumpasistakin puolista.

Kansamme luonteen pahimmat puolet ovat: itsekkäisyys, epärehellisyys, luulevaisuus, kateus, kostonhalu, vanhoillisuus ja saamattomuus.

Suomalainen ei mielellään antaudu mihinkään toimintaan, josta se ei voi toivoa saavansa korjata parasta saalista *omaan pussiinsa*. Se ei ole milläänkään siitä, että kaikki saavat oman osansa. Vasta sitten se ihastuu, kun tietää pääsevänsä toistenkin osasta hyötymään. Siinä sen luonteen *itsekkäisyys*.

Ja omaa etuaan valvoessaan se ei jaksa aina pysyä rehellisenä. Suomalainen »markkinamies» on niin yleisesti tunnettu ilmiö, ettei se kaipaa mitään todistelua. Tämä »markkinamies», se pakkautuu usein mukaan yhteistoiminta-aloillakin, varsinkin meijeriliikkeessä.

Ja kun suomalainen usein itse on liiketoimissaan *epärehellinen*, niin ei se usko ketään toistakaan niissä täysin rehelliseksi. »Itsestään paha lain lukee». Hän katsoo rehellistä osuustoiminta-asianajajaa kuin ihmettä. »Onhan mahdotonta, että kukaan tekee työtä, saamatta siitä mitään hyötyä», se on hänen käsityksensä. Ja hän *luulee* pitkät ajat, että johtomiehet »ottavat osansa päältä», vähän noin kuin »omin lupinsa», »koska siitä ei mitään tileissä näy». Mutta kun he lopulta pääsevät asiasta perille, kun huomaavat, ettei niin ole laita, on johtomies saavuttanut heidän täyden luottamuksensa.

Kateus ja *kostonhalu* ovat kansamme kaikkein voimakkaimpia rienanhenkiä. Jos toinen naapuri esim. meijeristä saa enemmän, ei toinen voi sitä mitenkään sietää. Ja jos hän ei sitä muuten voi estää, täytyy hänen saada vaikka koko laitos hajoomaan.

Tämän saakin keskinäinen »tukkanuotanveto» muutamissa tapauksissa aikaan, jos piiri on pieni. Siksi voi joskus olla hyvä, että toimintapiiri on laaja, niin että jos yksi kylä onkin sormikoukkusilla, laitos siitä huolimatta toimii niinkuin ainakin suuri ratas, joka kerran on pyörimään saatu.

Kaikkea uutta suomalainen talonpoika pelkää, mutta *vanhasta se pitää* vakaasti kiinni. »Älä vanhaa hylkää, ennenkun uuden tavat tunnet» ja »vanhasta vara parempi», siinä hänen ohjesääntönsä. Se, joka tulee esiin vanhaa haukkuen, lyö auttamattomasti kirveensä kiveen. Ei käy sanominen: »peltojen pito viljankasvussa on vanhanaikaista typeryyttä», vaan: »leivänsaanti pellosta on pääasia, mutta yrittäkääpäs edes koetteeksi kylvää yksi sarka heinänkasvuunkin». Jälkimäiseen tuumaan se vähitellen taipuu. Ja onkin onneksi, ettei kansa kaikkea uutta summassa uskokaan, siksi paljon huonoakin uutta sille nykyaikana tyrkytetään.

»Kyllähän se näyttäisi olevan hyvä, vaan eihän tuota ole tullut aikaansaaduksi», se on viimeinen edistyksen jarru. Suomalainen on hidas toteuttamaan sitäkin, minkä hyväksi tuntee. »Onpahan ilman tuotakin toimeen tultu» on päänalasin, jolla suomalainen niin mielellään uinailee. Paljon saa tehdä työtä, ennenkun *velttous*, *leväperäisyys* ja *saamattomuus* on sieltä pois raivattu.

Tässä ovat ne seitsemän »pahaa henkeä», jotka kaikkialla esiintyvät yhteistoiminnan rienana; siinä suomalaisen luonteen »vanha-aatami», jota ei koskaan voida täydellisesti kukistaa.

Koettakaamme nyt tutustua niihin hyviin henkiin, joiden siipien varjossa hyvä tekee maailmassa voittokulkuaan. Niitä ei ole meillä suomalaisilla monta, kolme neljä vain: *luottavaisuus*, *uskollisuus*, *innostus* ja *kestävyys*. Nämä ne kyllä pystyvät seitsemää pahaa vastustamaan, jopa hyvän lopulta voittoonkin viemään.

Se asia, joka kerran voittaa suomalaisen *luottamuksen*, on todellakin turvattu. Sitä se näet hoitaa kuin silmäteräänsä. Siksi onkin osuustoiminnassa ensiksi tähdättävä tähän. Mutta sitä ei saavuteta kauniilla puheilla eikä suurilla lupauksilla. On varminta luvata vähän ja antaa paljon. Ja vieläkin parempi: antaa aluksi vähän, mutta vähitellen saalista parantaa. Silloin kasvaa luotto askel askeleelta ja kehitys kulkee oikeata suuntaa: noustaan tyvestä latvaan. Joka päinvastoin menettelee, vie asian auttamattomasti karille.

Mutta yhtä tärkeä kuin on luottamus asiaan, on myös luottamus johtomiehiin. Vähemmin kehittyneet ihmiset luottavat useinkin asiaan vasta sitten, kun ensin ovat päässeet luottamaan johtomiehiin. Tämmöinen luottamus edellyttää perinpohjaista toistensa tuntemista kummaltakin puolen. Ja se saavutetaan ainoastaan pitkän, rehellisen työn kautta toistensa rinnalla.

Kun tämmöinen keskinäinen luottamus on saavutettu, silloin ei estä mikään voittoon pääsemästä. Silloin tähän liittyy suomalaisen *uskollisuus*, jolle saa vertoja etsiä. Se asia, joka on suomalaiselle käynyt kalliiksi, rakkaaksi, saa hänet aina alttiiksi. Silloin tuosta itsekkäästä oman edun ihmisestä kasvaa sankari. Silloin hän on otollinen yhteistoimintaan ja silloin hän saa suuria aikaan. Monta kaunista lehteä on tässä suhtessa kirjoitettu Suomen kansan historiaan ja vielä useampia tullaan kirjoittamaan osuustoiminnan historiaan.

Silloin saadaan nähdä sekin ihme, että hidas ja sähkötön suomalainen *innostuu* asiaansa. Se ei tosin tule esiin repäisevissä tempuissa eikä uhkarohkeissa yrityksissä, vaan säännöllisessä, vakaassa ponnistelussa, joka seuraa yhtä vakaata ja hiljaista harkintaa. Silloin sen toimissa havaitaan päättäväisyyttä ja rohkeutta, joka tavallisissa olosuhteissa näyttää olevan sen luonteelle vierasta.

Ja tähän innostukseen, asianharrastukseen yhtyy yksi suomalaisen luonteen paraimpia ominaisuuksia: *sitkeys, kestävyys.* Suomalainen luo hitaasti suunnitelmiaan, jotka usein kyllä jäävät keskeneräisiksikin. Silloin se on veltto ja aikaansaamaton. Mutta jos hän saa suunnitelmansa valmiiksi sekä samalla lasketuksi, miten ja missä ajassa se on toteutettavissa, silloin nähdään ihmeitä. Silloin eivät mitkään esteet tule kysymykseen, hän painaa vaikka läpi harmaankivenkin. Silloin ei sen tahto vieri eikä murene, »se on sitkeä kuin vaahteran latva nuori». Kerrankin sen kuuluisa itsepäisyys pääsee oikealla tavalla käytäntöön.

Tämmöiseksi on Aleksis Kivi kuvannut Suomen kansan »Seitsemässä veljeksessä» ja semmoinen se onkin. Ja semmoisenapa se esiintyy yhteistoiminnankin eri aloilla, niinpian kun se on saatu herätetyksi ja mukaan temmatuksi.

Se seikka, että suomalaista on vaikea saada mukaan, ei saa ketään pelottaa asiaan tarttumasta. Sillä minkä se alkamishitaudellaan meitä kiusoittaa, sen hän myöhemmin sitkeydellään ja uskollisuudellaan monin kerroin korvaa. Ja vaikeuksien kohdatessa olkoon lohdutuksenamme, että

suomalaiset ovat lopultakin mitä luotettavinta yhteistoimintaväkeä.

Nurmes, helmikuulla 1909.

Erkki Peltonen.

Osuustoiminta
ja
puolue-elämä.

ikamme on repivä, hajottava. Saarnataan: luokkarajat selviksi! Puolueet ovat onnettomasti hajallaan, eivätkä tahdo tietää toisistaan muuta kuin pahaa. Jokainen puolue koettaa laatia ohjelmansa niin miellyttäväksi, ettei paremmasta apua, saadaksensa houkutelluksi puoleensa niin paljon ihmisiä kuin suinkin. Mutta puolue-elämä ei ole rakkautta, se on itsekkyyttä, sillä se pitää puolueen menestymisen isänmaan onnea tärkeämpänä. Ja sitten ei pitäisi muiden ryhmien toimia mitään, jotta vain kaikki kunnia ja valta tulisi omalle puolueelle.

Nykyään näkyy kaikilla olevan kiire. Luulisi, että koko Suomi on niin valmistumaisillaan, että ihmiset pelkäävät joutuvansa työn puutteeseen, eivätkä siitäkään syystä soisi mitään tehtävää muiden ryhmien miehille, jotka muka vain pahentavat asian ja toimivat itsekkäässä tarkotuksessa. Mutta olen niin herkäuskoinen, etten usko tuota vastapuolueen jäsentä maailman suurimmaksi roistoksi. Jokaisesta on oppimista: hänen hyvät ominaisuutensa kehottavat meitä seuraamaan hänen esimerkkiään, hänen pahat tapansa varottavat niitä noudattamasta.

Muistakaamme, että vastapuoluelainenkin on *suomalainen* ja että Suomi tarvitsee jokaisen kelpo poikansa ja kaikkien kunnon tyttäriensä apua, tukea, tarmoa ja työtä. Tahtoisin saada jokaisen toimimaan suuren Suomemme suloksi, kaiken kansan kunniaksi.

Nykyisenä katkerana puoluevillityksen aikana menee isänmaa huimaavaa vauhtia kadotustansa kohti. Iloitsetko siitä? Toivotko yleistä sekasortoa ja olevien olojen häviötä? Ethän toki, sillä silloinhan itsekin hukkuisit! Itsensäsäilyttämisvaisto on jokaisella.

Valheen henki on päässyt Suomessa irrallensa. Se on pian kytkettävä. Totuus piilee kansallislaulumme sanoissa: »on maamme köyhä, *siksi jää*», sillä puolue-elämään tuhlataan suuria summia, paljon työtä ja vaivaa, päästämättä niitä hyödyttämään isänmaata.

Eikö tähän voi tulla muutosta, täytyykö meidän ajaa surman suuhun, ovatko kaikki isänmaanystävät kuolleet?

Suomi on pelastettavissa ja me sen mukana siten, että eri puolueitten jäseniä yhtyy samaan osuuskuntaan (riippuen siitä taloudenhaarasta, jota tahtovat edistää) ja päättävät, että *tässä osuuskunnassa* ei puhuta eikä toimita »puoluehulluina», vaan rehellisinä suomalaisina, s. o. näihin asioihin ei sotketa tuota kaikkea hajottavaa puoluepolitiikkaa.

Meissä suomalaisissa on muun muassa se kamala kansallisvika, että me emme jaksa erottaa toisistaan henkilöä ja asiaa. Se tietää sivistyksen vähyyttä, etten sanoisi puutetta. Puhukaamme vain asiasta osuuskunnissamme! Niissä jokainen pääsisi vastapuolueen jäsenten seuraan ja saisi kerrankin huomata, että nämä eivät olekaan sellaisia konnia, joilta he puoluesilmälasien läpi katsoen näyttävät.

Tämä tutustuminen käy vielä paremmin päinsä siten, että osuuskuntien jäsenet omaisineen kokoontuvat *perhekokouksiin*,

joihin osuuskunnan pyrinnöitä valaisevien esitelmien ja keskustelujen lisäksi otetaan muutakin sivistävää ohjelmaa: laulua, runoja j. n. e. Onhan toki sangen paljon hyviä harrastuksia, joita eri puolueet edistävät ja joille ei suinkaan ole pahikkeeksi, että työntekijöitä lisääntyy. Päinvastoin: yhteenliittyminen antaa voimaa.

Tämän aatteen toteuttaminen ei ole mahdoton, siihen tarvitaan vain vähäinen annos sitä *hyvää tahtoa*, jota enkelit jouluyönä ihmisille toivottivat. Onhan maassamme sangen paljon sivistyttävää kirjallisuutta, jota saattaa vähimmin kehittyneissäkin seuduissa lukea. Luetun johdosta sopii vaihtaa ja selvittää mielipiteitä. Missä taas on eteviä osuuskunnan jäseniä, voidaan ohjelma sen mukaan laatia monipuolisemmaksi ja vaihtelevammaksi. Pääasia olisi, että näissä kokouksissa tyydyttäisiin vähään ja että kukin tekisi voitavansa yhteisen ohjelman vilkastuttamiseksi. Se on kyllä vaikeata meidän itsekkäänä aikanamme, jolloin tahdotaan vain ottaa, antamatta mitään.

Mutta koettakaamme!

Jyväskylä, lokakuulla 1908.

A. Schildt.

Naiset
ja
osuustoiminta.

Kun pian kymmenen vuotta takaperin ensimäiset »Pellervon päivät» päätettiin, lausui Pellervo-Seuran puheenjohtaja jäähyväissanoissaan, että näiden päivien osanottajat erosivat ryhtyäkseen taistelemaan tämän heille kaikille kalliiksi käyneen yhteisen aatteen puolesta. »Tämä suuri aate», sanoi hän, »on meilläkin kohtaava kovaa vastustusta, mutta varmasti me voitamme, jos tahdomme ottaa avuksemme *hyviä* voimia». »Koettakaa voittaa naiset aatteemme puolelle», hän jatkoi, kääntyen sen miesjoukon puoleen, joka oli saapunut tähän Suomen osuustoimintaliikkeen ensimäiseen suureen kokoukseen.

Muutamia vuosia myöhemmin menee nykyisen osuustoimintaliikkeen etevin kirjailija, tunnettu ranskalainen taloustieteilijä, professori Ch. Gide, niin pitkälle, että, kun hän asettaa

Tämä kirjoitus sisältää — tosin vähän uudelleen muovaeltuna — pääkohdat eräästä Pellervon päivillä v. 1907 pidetystä esitelmästä. Paljonhan siitä tosin on jätetty pois, mutta sijaan on tullut uuttakin, erityisesti se osa, missä kosketellaan ajatusta erikoisen »naisten osuustoimintaliiton» aikaansaamisesta Suomessa.

vastattavakseen kysymyksen: »Mitä voi nainen tehdä osuustoiminnan hyväksi?», hän siihen itse vastaa seuraavasti: »Kaikki. Naisesta näet aivan varmaan riippuu sen joko kehitys tai kehittymättä jääminen».

Osuustoiminta on siis liike, jonka yhteyteen meidän naisten ei tarvitse päästä pokkuroimalla eikä pakottautumalla; ei suinkaan, se *tarvitsee* naisen avustusta, se *pyytää* meiltä tätä.

Mutta naiset — tarvitsevatko *he* sitten osuustoimintaa?

Naisethan ovat yleensä olleet jokseenkin vieraita suurille yhteiskunnallisille liikkeille. Lukuunottamatta raittius- ja työväenliikettä en luule, että me esimerkiksi täällä Suomessa olemme huomattavan suurilukuisesti harrastaneet mitään yhteiskunnallista uudistusta. Miten vähälukuinen esim. onkaan naisasianajajain lukumäärä, mitenkä vähässä määrin me olemmekaan heränneet näkemään avioliiton ulkopuolella syntyneitten lasten hyljeksittyä parias-asemaa, mitenkä pienen pieni onkaan se huomaavaisuus, jonka olemme omistaneet asuntokysymykselle, mitenkä melkein kokonaan välinpitämättömiä me olemmekaan kunnallisille kysymyksille! Ja kuinka vieraina yleensä olemmekin pysyneet sille suurelle yhteiskunnalliselle uudistusliikkeelle, mikä osuustoiminnaksi kutsutaan, osottaa kuvaavalla tavalla naispuolisten osanottajien vähäinen lukumäärä eli osanotto niihin suuriin osuustoiminnallisiin opetus- ja kokoontumistilaisuuksiin, joiksi »Pellervon päivät» maassamme ovat muodostuneet. V. 1900 oli kuudettasataa miestä käsittävässä joukossa vain 15 naista, v. 1902 noin 800:sta miehestä 36 naista, v. 1904 1,200:sta osanottajasta 58 ja v. 1907 oli heitä 19 900:sta.

Yhtenä syynä tähän on varmaankin se, etteivät naiset vielä tiedä, mitä osuustoiminta oikeastaan *on*. Vasta sitten voidaan lämpimin mielin antautua ajamaan jotain asiaa, kun me tunnemme sen, kun me tiedämme, miten se on syntynyt, mitä

se tahtoo ja mitä se on. Sentähden ensin muutamia sanoja siitä, mitä osuustoiminnalla tarkotetaan.

Koko sillä suurella yhteiskuntataloudellisella liikkeellä, joksi osuustoimintaliike nyt on useimmissa sivistysmaissa kehittynyt, miljoonine jäsenineen, satoihin miljooniin nousevine liikevaihtoineen ja mahtavine järjestöineen, on niin vähäpätöinen alkuperänsä, että se tuntuu kerrassaan sadulta. Se eroaa vain näistä siinä, että se on tosi.

Tuhansia kertoja on useimmilla maanpallollamme puhuttavilla kielillä kerrottu köyhistä kankureista, jotka noin kuusikymmentä vuotta sitten viimeisenä keinona kovassa taistelussaan olemassaolonsa puolesta päättivät koettaa *yhtyneinä toistensa kanssa* parantaa omaa tilaansa, *kokoamalla heikot voimansa isommaksi, lujemmaksi voimaksi.* Pilkan ja ivan alaisina perustivat he muutaman sadan markan säästetyllä pääomalla v. 1844 sen osuuskunnan, joka sittemmin on tullut maailman kuuluksi, nimellä »Rochdalen rehellisten tienraivaajien osuuskunta» ja asettivat ylvääksi päämääräkseen tulla omiksi kauppiaikseen, tehtailijoikseen ja talonomistajikseen. Ja kuusikymmentä vuotta myöhemmin oli näiden alkujaan 28 köyhän kankurin perustamassa osuuskaupassa 12,000 jäsentä kaupungissa, joka on pienempi Helsinkiä. Kaupan myyntisumma oli 7 miljoonaa markkaa; sen haaramyymäläin luku 74; sillä on oma leipomo, teurastamo, kenkä-, verka- ja tupakkatehdas; sen jäsenet saavat huokeita asuntoja osuuskunnan omissa taloissa; sillä on sairaskassoja, oma suuri kirjasto ja onpa perustettu lukusalejakin eri osiin kaupunkia — — —. Vaan ei satu vieläkään ole lopussa. Se pieni kaupunki, jossa »kankuri-hupsut», kuten aikalaisensa heitä kutsuivat, elivät raskasta, mutta suurten unelmien täyttämää elä-

määnsä, tuli »osuustoiminnan Betlehemiksi». Sillä sieltä levisi osuustoiminta maailmaan ja on saanut aikaan sellaisia asioita, että meidän on miltei mahdoton näkemättä niitä mielessämme kuvailla. Samassa maassa, jossa näitä köyhiä kankureita aikanaan ivattiin ja pilkattiin, kuuluu nykyään kautta koko maan levinneihin osuuskauppoihin enemmän kuin $2\,^1/_2$ miljoonaa jäsentä, jotka perheineen edustavat neljättäosaa koko maan asukasluvusta. Nämä kaupat taas puolestaan ovat keskenään liittyneet keskusosuuskunnaksi, joka harjottaa kauppaa, tehdas- ja pankkiliikettä, maanviljelystä, meijeri- ja laivaliikettä. Tämä keskuskunta myy tavaroita paikallisille osuuskaupoille enemmän kuin 600 miljoonan markan arvosta, sen vuosivoitto nousee 10 miljoonaan markkaan, se valmistaa suuren osan — ainakin 6:nen osan — myymistään tavaroista omissa tehtaissaan, jommoisia se omistaa kokonaista 35, niiden joukossa sokeri-, porsliini- ja huonekalutehtaan, tekno-kemiallisen tehtaan, suklaa- ynnä verkatehtaita, sukka- ja paitatehtaan, viisi höyrymyllyä, useita kynttilä- ja saippuatehtaita, kolme jalkinetehdasta j. n. e. Kuinka isot ne ovat, siitä antavat jo seuraavat numerot käsityksen: yksistään jalkinetehtaissa työskentelee 3,000 työmiestä ja yksi ainoa näistä tehtaista valmistaa 35,000 kenkäparia viikossa. Myöskin ulkopuolella oman maansa rajoja Englannin osuustoimintaväki omistaa tehtaita ja laitoksia: Tanskassa sianteurastamon, Australiassa taas hankitaan suurissa jättiläislaitoksissa raaka-ainetta kotimaan kynttilä- ja saippuatehtaita varten, Ceylonissa on omia teeistutuksia, mutta niinpä onkin Englannin osuustoimintaväen teekauppa maailman suurin, sen myynti kun nousee n. 25 miljoonaan markkaan. Hyvän käsityksen yrityksen suuruudesta saa, kun kuulee, että Englannin osuustoimintaväen keskusosuuskauppa joka viikko ostaa 15,000 dritteliä voita. Suomesta sen sijaan saamme tuskin viedyksi enempää kuin 4—

5,000, paraimmassa tapauksessa 6—7,000 dritteliä. Koko Suomen voinvienti, kaikki osuusmeijerimme, täyttäisivät siis vain kolmanneksen siitä, mitä Englannin keskusosuuskauppa tarvitsee.

Me saattaisimme näin kulkea maasta maahan ja meillä olisi kustakin esitettävänä melkein samantapainen kehitys, olisi kerrottava ihmeellisistä yrityksistä, mitkä alinomaa muistuttavat mieliimme vertausta sinapinsiemenestä, joka vähäpätöisenä siemenenä pantiin maahan ja kasvoi puuksi, jonka oksille linnut saattoivat tehdä pesänsä ja jonka varjossa ihmiset voivat levätä. Sillä tosiaankin, osuustoiminta on, niissäkin muodoissa, joissa se nyt verrattain lyhyen, vain puolisenvuosisataa kestäneen kehityksensä aikana ilmenee, jo nostanut miljoonia ihmisiä parempaan *aineelliseen* toimeentuloon ja saattanut enemmän *iloa* heidän elämäänsä. Näemmehän esimerkkejä siihen jo omasta maastamme. Onhan meillä jo tässäkin maassa, jossa osuustoiminta-aatteen siemen tuskin on ennättänyt ruveta itämään ja juurtumaan, missä siis, kun vasta 10 elettyä »osuustoimintavuotta» on takanamme, kaikki vielä on ikäänkuin alussaan, missä koko aate on toistaiseksi niin vähän ennättänyt tulla tunnetuksi, että tuskin edes joka toisellakaan ihmisellä, jonka tapaamme, on aavistusta siitä, mitä tietävät sanat sellaiset kuin »osuustoiminta», »osuuskunta», »keskusosuuskunta» ja »Pellervo», — niin, meilläkin on silti jo maassamme yli 1,700 osuuskuntaa, joihin kuuluu yhteensä n. 200,000 jäsentä ja joiden yhteenlaskettu liikevaihto kaikkiaan nousee 50:n miljoonan markan tienoille. Kyllä meilläkin siis vähitellen alkavat toteutua Gladstone'n sanat, ettei ole olemassa niin suurta yhteiskunnallista ihmettä kuin on osuustoiminta.

Tällaisena siis esiintyy osuustoiminta, kun sen ulkonaisia piirteitä tarkastelemme. Helppo on nähdä, mikä on yhteistä kai-

kissa näissä yrityksissä niin ulkomailla kuin meilläkin — helppo huomata, mitä osuuskunta tahtoo ja mikä se on.

Osuustoiminta on ihmisten *yhteenliittymistä yhteisen taloudellisen päämäärän saavuttamiseksi keskinäisen avunannon, keskinäisen työn kautta.*

Osuustoiminta sanoo vähäväkisille: Tehkäämme työtä yhdessä! Auttakaamme toisiamme! Ei niin, että me samalla koetamme rikastua toistemme kustannuksella, kuten olemme tähän asti tehneet, eikä niinkään, että kilpailemme keskenämme, sillä silloin meidän käy vielä huonommin, vaan siten, että me yhdistämme voimamme ja pienet pääomamme. Jos me näin teemme, saavutamme me samat edut kuin suurliikemiehet — kapitalistit — ja suurtilallisetkin. Me voimme päästä omiksi kauppiaiksemme, omiksi hankkijoiksemme, omiksi tehtailijoiksemme, omiksi talonomistajiksemme, omiksi lainanantajiksemme, vieläpä oman tilan omistajiksikin ja voimme keskenämme jakaa työmme tulokset, ilman että osan siitä nielevät välikädet. Osuustoiminta tahtoo siis *nostaa vähäväkisiä, pelastaa heidät yksinäisyydestään, yhdistää heidät yhdeksi, suureksi voimaksi.*

On todella täysi syy päästä sen salaisuuden perille, miksi tai miten niin yksinkertainen yhteistyön muoto kuin on osuuskunta, pystyy aikaansaamaan niin suuria taloudellisia tuloksia kuin osuustoiminta on osottautunut voivansa luoda. Avaimena osuustoiminnan suureen menestykseen ei olekaan yksistään *voimien yhteenliittyminen.* Vaan osuustoiminta eroaa muusta liikemaailmasta siinä, että se perustuu *siveellisille periaatteille.* Muuan suuri tiedemies, jolle ei suinkaan sovi osuustoiminta-»haaveilijan» nimi, vaan joka tasapuolisesti on arvostellut yhteiskuntailmiöitä — kansantaloudentutkija Schmoller — sanookin, että, kun liikemaailmassa yleensä on tunnuslauseena »jokainen yksiksensä», »veli veljeään vastaan», »katsokoon kukin eteensä», niin on osuustoiminnan tunnuslauseena: »yksi

kaikkien ja kaikki yhden puolesta». — Tai, kuten myöskin on sanottu, tuo lause: »Te olette kaikki veljiä» on paras ja osuustoiminnalle sopivin tunnussana. Sillä tällä alalla ei ole sanoja »minun», »sinun» tai »hänen», vaan kaikki on »meidän». Puodit, leipomot, meijerit, tehtaat, kaikki kuuluvat jäsenille yhteisesti, kuten suuressa perheessä on laita. Kaikki se, mistä on hyötyä yksityiselle, on hyödyksi myöskin kaikille. Pieninkään maitotilkkanen, minkä köyhä mäkitupalaismuori tuo osuusmeijeriin, vähäisinkään ostos, jonka pikku lapsi tekee osuuskaupassa, ei ole merkitystä vailla toisille jäsenille.

Voimme siis sanoa, että miten suuria ovatkaan yhteenliittymisen tuottamat *taloudelliset* tulokset, ne eivät kumminkaan yksinään riitä antamaan osuustoiminnalle sen elinvoimaa. Jos nimittäin osuustoiminta vain olisi keino, miten elää paremmin ja säästää enemmän, ei se koskaan olisi saanut osakseen sellaista uhrautuvaa innostusta, ei sytyttänyt luottamusta ihmisjoukoissa melkein kaikissa maailman maissa. Jos sillä ei olisi meille tarjottavana muuta tarkotusperää eikä muuta tulevaisuudentoivoa kuin on se, minkä antaa joidenkuiden ajanmukaisesti varustettujen meijerien tai kauppojen perustaminen tahi jonkun pennin hankkiminen lisää tuloihimme, ei se tosiaankaan olisi voinut eri maista ympärillensä kerätä miljoonia ihmisiä, jotka nyt — syystäkin ylpeinä — kutsuvat itsensä »osuustoimintaväeksi». Ei, seikka on se, että osuustoiminta taloudellisen tarkotusperänsä ohella myöskin tahtoo saada ihmiset *paremmiksi* ja *onnellisemmiksi*, korottaa heitä *siveellisesti* ja *yhteiskunnallisesti*

Onpa onneksi osuustoiminnalle, ettei se ajan pitkään lainkaan menesty, joll'emme samalla koeta täyttää näitä sen siveellisiäkin vaatimuksia. Se ei ainoastaan jää onnistumatta, vaan se *ei voi* täyttää edes taloudellistakaan tarkotusperäänsä. Siinä juuri onkin sen voima ja väkevyys, siinä se ihanteellinen leima,

joka nostaa sen korkealle yläpuolelle kaikkea muuta liiketoimintamuotoa. Osuustoiminta siis *ehdottomasti* kehittää osanottajissaan korkeampia, siveellisiä ominaisuuksia sen kautta, että se *vaatii* meiltä semmoisia.

Ensimäinen niistä siveellisistä ominaisuuksista, joille osuustoiminta rakentaa, ominaisuus, jota emme koskaan saa unohtaa, on *yksimielisyys*. Ilman yksimielisyyttä, se on, ilman että pidetään tärkeänä päästä yhteiseen päämaaliin ja sen saavuttamiseksi noudattaa yhteisiä menettelytapoja, on osuustoiminta menettänyt voimansa, se häviää. Senpätähden meidän ei pidä sekottaa omia yksityiskiistojamme osuuskuntamme asioihin, ei tule antaa vastenmielisyytemme jotain henkilöä kohtaan olla määräävänä esim. luottamusmiehiä valittaessa. Ainoastaan niiden kelpoisuus, kunto, olkoon määräävänä. Siksipä emme liioin saa sekottaa osuustoimintaan politiikkaa. Se on sille kuolettavaa myrkkyä. Sentähden meidän myöskin on alistuminen kuriin, yhteiseen johtoon, toisin sanoen, meidän tulee oppia tottelemaan. Kurittomuus vaikuttaa vähitellen hajottavasti.

Toiseksi vaatii osuustoiminta menestyäkseen *uskollisuutta* yhteiselle yritykselle. Emme saa hetken voiton tai muutaman pennin halvemman hinnan vuoksi antaa itseämme houkutella pois tovereittemme joukosta. Alku saattaa tuntua vaikealle, tulevaisuus näyttää synkälle, ja onnettomuuksiakin voi kohdata osuuskuntaamme, mutta me voimme voittaa vaikeudet, jos olemme uskollisia ja lujasti pysymme yksissä.

Kolmanneksi vaatii osuustoiminta *yhteistunnon* ja *keskinäisen luottamuksen* ylläpitämistä. Pois siitä itsekkäisyys! Ei kukaan saa rikastua toisen kustannuksella. Jokainen on saatava käsittämään, että hänkin on osaltaan vastuunalainen osuuskunnan asioista. Pois myös toisten panetteleminen! Se

keskinäinen luottamus ja yhteistunto, mikä vallitsee hyvässä perheessä, on hyvän osuuskunnankin elämänehtoja.

Ja lopuksi: osuustoimintaväen on noudattaminen *rehellisyyttä* ja *järjestystä*. Taikka, kuten Gide sanoo, »meidän täytyy toiminnastamme karkottaa kauvas valhe reklaaminteon muodossa ja petos joko vilpillisen punnituksen tai tavaranvääreennyksen muodossa, meidän tulee kasvattaa itsessämme kunniantuntoa kaupanteonkin alalla».

Siis: ilman näitä eetillisiä periaatteita on osuustoiminta, koska sillä on verrattain heikko taloudellinen pohja, paljoa heikompi kuin tavallinen liiketoiminta. Rahallinen voitto yksinään ei voi ylläpitää osuuskuntaa; ainoastaan siveellisiä periaatteita noudattaen se voi kehittää sen ihmeellisen taikavoiman, minkä se on näyttänyt itseensä sulkevan.

Kaikesta edelläsanotusta ilmennee niiden sanojen totuus, jotka alussa lausuimme, että *osuustoiminta tarvitsee naisia*.

Osuustoiminta ei voi onnistua pyrkimyksissään luoda ihmisiä paremmiksi ja onnellisemmiksi, elleivät myöskin naiset ota osaa tähän työhön. Toisaaltahan taas niinikään näemme, että ne päämäärät, jotka osuustoiminta on saavutettavakseen asettanut, ovat niin korkeat, että niiden välttämättömästi täytyy naisissa herättää myötätuntoisuutta, niin, vetämällä vetää naiset työskentelemään tämän liikkeen hyväksi, vetää ainakin ne naiset, jotka tahtovat saada aikaan hyvinvoinnin tasaisempaa ja oikeudenmukaisempaa jakoa sekä työskennellä korkeampien, eetillisten tarkotusperien saavuttamiseksi.

Kun kerran puhuin eräille maaseudun naisille osuustoiminnan merkityksestä, tuotiin siinä tilaisuudessa kuitenkin esille seuraava vastaväite: »Kyllähän se munanmyynti meille sopii,

mutta mitä kaikki muu meille kuuluu? Miehet kantavat meijerirahat ja mitä osuuskauppaan tulee, niin on meidän toki parempi ostaa kauppiaalta, sillä osuuskaupassa ei koskaan anneta velaksi, ei koskaan helpoteta hintoja eikä koskaan anneta kaupanpäällisiä!»

Eivätkö siis naiset tarvitse osuustoimintaa? Ajatelkaamme puhtaasti käytännölliseltä kannalta naisten suhdetta eri osuuskuntiin.

Eniten vieraiksi naiset kai tuntevat itsensä *osuuskassoihin* nähden. Mutta mitenkä suuressa määrin juuri nämä osuuskunnat edistävätkään talojemme, kotiemme talouden vaurastumista, joka samalla kertaa on myöskin meidän toimeentulomme parantamista! Osuuskassathan antavat meille rahaa kaikenlaisiin laajennuksiin ja parannuksiin maanviljelyksessämme, ja ne ovat auttaneet monta köyhää perhettä näkemään »parempia päiviä» — —[1]). Osuuskassat opettavat meidän miehillemme järjestystä ja täsmällisyyttä liikeasioissa sekä saavat heidät tekemään arviolaskuja. Nämä ovat ominaisuuksia, jotka eivät suinkaan kaikilla miehillä aina ole synnynnäisiä. Ja juuri ne, osuuskassat, auttavat meitä tehokkaalla tavalla pyrkimyksissämme saada aikaan korkeampaa siveellistä elämää. Mainitkaamme vain yksi esimerkki! Osuuskassat eivät jäsenikseen ota vastaan juoppoja, koska ei voida luottaa siihen, että nämä ovat asioissaan niin täsmällisiä ja niin luotettavia kuin noitten pienten kyläpankkien menestyminen vaatii. Mutta onpa tapahtunut, että juomareista on tullut raittiita, kun he ovat nähneet, että se oli ainoa tapa, millä he pääsevät osallisiksi osuuskassan tuottamista eduista. Eräs saksalainen pappi onkin sentähden voinut sanoa: »Meidän osuuskassamme on edistänyt siveellisyyttä seurakunnassamme enemmän kuin kaikki minun saarnani yh-

[1]) Katso esimerkiksi tämän julkaisun kirjoitusta: »Eräs uudisasukas, eli mitä osuuskassan rahoilla voi saada aikaan».

teensä». Ja kuinka paljon merkitseekään tämä vaimoille ja äideille!

Meijeriosuuskuntaan nähden on kylläkin totta, että isäntä kantaa meijeristä saadut rahat. Mutta on myöskin huomattava, että naiset ovat vapautuneet aikamoisesta työstä siten, että voinvalmistuksen huolet ovat siirtyneet pois heidän hartioiltaan. Mitenkä suuren turvan ja tuen takaakaan kodin taloudelliselle asemalle se, että meijereistä säännöllisesti saadaan rahaa, joka nostetaan kuukausittain aivan samalla tavalla kuin virkamies kantaa palkkansa. Muutamia vuosia sitten kertoi eräs lähettäjä Pellervo-lehdessä, että hän oli kerran tavannut kolme nimismiestä Pohjois-Savosta, jotka olivat sanoneet ulosottojen lukumäärän supistuneen aivan mitättömiin heidän pitäjissään, sen jälkeen kun osuusmeijerit olivat ruvenneet antamaan maamiehille vakituisia tuloja. [1]) Mitä merkitseekään tämä puolisoille ja äideille, niin, kodeille? Ja onko isäntä koskaan ennen pitänyt niin suurta huolta navetastaan, pitänyt sen hyvässä kunnossa, parantanut rehuviljelystä, hankkinut kotiin parempaa rehua j. n. e. kuin sen jälkeen, kun hän tuli osuusmeijerin jäseneksi? Onko naisen työ elukoiden hoitamisessa koskaan ennen ollut niin kunnioitettua kuin nyt, kun meijerit on saatu aikaan? Kuinka monet meijerit ovatkaan alkaneet avustaa naisia heidän toimessaan, palkkaamalla kiertäviä karjakoita, levittämällä kirjallisuutta y. m. Olen tässä ainoastaan ajatellut, mitä etuja naisilla on osuusmeijeristä. Mutta se, että naiset hoitavat talon maitotaloutta ja vastaavat siitä, velvottaa heitä myöskin meijeriinsä nähden ja sitoo heitä sen kautta lähemmin siihen. »Muistakaa», lausui eräs v. 1907 »Pellervon päivien» esitelmänpitä-

[1]) Ulosottojen luvun supistumisesta vertaa tämän julkaisun kirjoituksen: »Osuuskassojen vaikutus jäsentensä maatalousoloihin» sisältäviin tiedonantoihin.

jistä, ylitarkastaja Hannes Nylander, »muistakaa, että joka pilaantunut maitopisara, joka viedään osuusmeijeriin, vaikuttaa koko meijerin tulokseen, vahingoittaen siis tätä yhteistä yritystänne». — —

Sammalkuivike- ja *puimakoneosuuskunnat*, puhumattakaan *munanmyyntiosuuskunnista*, jotka aivan erikoisesti soveltuvat naisten toimintapiiriin, niin, kaikki nämä maatalousosuuskunnat pyrkivät ikäänkuin luonnon voimalla herättämään vireille kodissaan enimmän syrjäänvetääntyneenkin naisen harrastuksen.

Mutta näistä osuuskunnista johdumme siihen osuuskuntaan, jota enemmän kuin mitään muuta on sanottu naisten omaksi, nimittäin *osuuskauppaan*. Naiset, jotka pitävät huolta kotitaloudesta, nepä myöskin tavallisesti tekevät ostokset. Senpä vuoksi heillä on yhtä paljon ja vielä enemmänkin kuin miehillä tekemistä kauppapuotien kanssa. Mitä hyödyttää kotia se, että mies ottaa osuuksia osuuskaupasta, jos hänen vaimonsa jatkaa ostamista yksityiseltä kauppiaalta? Hänen vallassaan on joko tehdä osuuskaupasta elinvoimainen ja kehityskykyinen liike tai, vähentämällä sen ostajapiiriä yksityiskauppiaan eduksi, osaltaan edistää näitten osuustoiminnan luonnollisten vastustajain etuja. »Voiko kukaan nainen», näin huudahtaa eräs saksalainen osuustoimintanainen, »joka kerran on oppinut ymmärtämään itse osuustoiminnan olemuksen, enää epäröidä tai olla epätietoinen siitä, mihin hänen oma etunsa ja sen valvominen, samoinkuin hänen velvollisuutensa koko yhteisöä kohtaan vaativat hänen menemään!» Ja mitä etuja sitten osuuskauppa puolestaan tarjoo hänelle? Hyviä, taattuja tavaroita, sillä muuhan ei voi edes tulla kysymykseenkään, koska osuuskaupassa jäsen itse on samalla sekä ostajana että liikkeenomistajana, vieläpä se vuoden lopussa antaa sievoisen voitto-osuudenkin. Eihän tämä tosin vielä ole suuri meillä Suomessa,

harvoin 3—4 %:ia suurempi jokaista sadan markan ostoa kohti, mutta muissa maissa nousee voitto-osuus jo paljoa suuremmaksi, Sveitsissä esimerkiksi 6—7 %:iin, Saksassa keskimäärin 9 %:iin ja Englannissa keskimäärin 11,5 %:iin saakka. Mitä tämä voitto-osuus naisille merkitsee, käsittää siitä vastauksesta, jonka eräs saksalainen nainen kerran antoi kysymykseeni, tiesikö hän, mitä osuuskauppa on: »Kyllä, siitähän saksalaiset rouvat saavat käsirahansa . . .» Senvuoksi onkin Gide, sukkelasti, kuten ranskalainen ainakin, sanonut, että, samoinkuin muutamien hammaslääkärien ilmoituskilvissä nähdään kirjoitettuna, vaikka usein syyttä: »Täällä vedetään hampaita kivuttomasti», samoin voitaisiin myöskin, mutta täydellä syyllä, kiinnittää osuuskaupan oven yläpuolelle kilpi, jossa sanotaan: »Täällä tehdään säästöjä kivuttomasti».

Kaikesta tästä puhuessani olen ajatellut naisia vain niin sanoakseni *passiivisina* osanottajina osuustoimintaliikkeeseen. Kun he *toimivina* siihen ottavat osaa, kun he esim. joko osuuskunnan hallituksen jäseninä tai sen kokouksien innokkaina osanottajina tulevat harrastaneeksi osuuskunnan hallintoa ja sen asiain hoitoa, on osuuskunta naisille teknillisenä, taloudelliseen elämään tutustuttamiskouluna, jonka käymisestä heillä on arvaamattoman suuri hyöty. Suoranaisesta osanotosta nykyaikaisen osuuskunnan hoitoon ja siihen huolekkuuteen sekä säästäväisyyteen, mihin se velvottaa, tulee heillä sitten olemaan arvaamattoman iso apu myöskin oman kotinsa taloudenhoidossa. Me näemme siis kaikkialla, että osuustoiminnassa sekä yksityiset että yleiset harrastukset käyvät käsi kädessä. Naisten osuustoimintaharrastus ei ole enemmän kuin heidän käytännöllinen osanottonsakaan siihen lainkaan ristiriidassa heidän kotiharrastustensa ja velvollisuutensa kanssa, eikä suinkaan merkitse niiden laiminlyömistä. Sillä siitä, minkä he tekevät osuustoiminnan hyväksi, koituu etua niin heille itselleen kuin

heidän lapsilleen ja kodeilleenkin; se on heille ajan oloon kantava runsaita hedelmiä. »Osuustoiminta», niin sanoo edellämainittu Gide, »on palkitseva naisia ainakin yhtä runsaasti, s. o. samaan määrään asti, minkä verran he ovat sen hyväksi toimineet, niin, onpa sen satakertaisestikin palkitseva, sillä aatteet, teot ja laitokset eivät ole niin kitsaita kuin ihmisyksilöt; ne palkitsevat meille aina sen hyvän, minkä me olemme niiden hyväksi tehneet, antamalla meille tunnonrauhan sekä uusimalla meidän voimamme ja uskomme».

Näin käsittävätkin asian ne naiset, jotka ovat ottaneet osaa käytännölliseen osuustoimintatyöhön. Kun Englannin naisten osuustoimintaliiton monivuotinen puheenjohtaja, mrs Bury, liiton tänä vuonna pitämässä kongressissa erosi toimestaan, lausui hän:

»Uskon, että osuustoimintanaisen elämä on sekä laventunut että syventynyt ja että moni muuten ehkä piiloon jäämään joutunut huomattavakin kyky juuri siten on päässyt täysin kehittymään. Monelle sitä kaipaavalle mielelle on avautunut tie eteenpäin pyrkimiseen, kehitykseen ja työhön, ja itse liikekin on tullut paljoa rikkaammaksi juuri niitten hiomattomien ihmisjalokivien kautta, joita olemme löytäneet. — — — Omasta kokemuksestani voin varmasti luvata onnellista ja täysinäistä elämää niille, jotka osuustoiminnassa haluavat tehdä työtä. Kaikista vastuksista huolimatta tuottaa tämä työ ajan oloon mitä pysyväisimmän onnen».

Kaiken tämän ovat muiden maiden naiset huomanneet. Juuri siitä syystä, että he ovat nähneet, miten mahtava välikappale osuustoiminta on kodin taloudellisen aseman parantamiseksi ja koko kansan siveellisen tilan kohottamiseksi, ovat he liittyneet suuriksi järjestöiksi, joiden kautta he työskentelevät osuustoiminta-aatteen levittämiseksi, sen periaatteiden ylläpitämiseksi ja itse kehittyäkseen kunnon osuustoimintanai-

siksi. Onpa sanottu naisten tässä suhteessa tekemästä työstä, että, jos nainen kerran oppii käsittämään, mitä osuustoiminta on ja mitä se tahtoo, mihin se pyrkii, niin eipä ole tällä aatteella sen tulisempaa taistelijaa kuin juuri hän on. Tätä todistaa Englanti suurenmoisine osuustoimintoineen; Englanti käy näet tässäkin suhteessa muiden maiden etunenässä. Englantilaiset naiset ovat järjestäneet suuren naisten osuustoimintaliiton (The Women's Co-operative Guild), jolla on juuri ne tehtävät, jotka äsken mainittiin. Käsityksen siitä, miten mahtava ja paljon merkitsevä tämä naisten liitto todella on, saa, kun kuulee, että siinä nykyisin on 26,000 naista jäseninä, jotka ovat jakaantuneina enemmän kuin 400:aan paikallisyhdistykseen. Useimmat näistä naisista ovat osuuskauppojen naisjäsenten parhaimmistoa. Tämä samainen liitto julkaisee osuustoimintakysymyksiä selvittelevää kirjallisuutta, järjestää alituisesti esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia, osuustehtaiden valmistamien tavarain näyttelyitä, retkeilyjä tällaisiin tehtaisiin ja huomiota ansaitseviin osuuskauppoihin, toimeenpanee osuuskauppojen jäsenille yhteisiä huvitilaisuuksia, kokoontuu vuosittain suuriin kongresseihin, joissa keskustellaan tärkeistä osuustoimintakysymyksistä ja tehdään päätöksiä niiden johdosta j. n. e. Liiton toiminnan ehkä arvokkain osa on sen työ osuustoiminnan aatteellisen puolen kohottamiseksi. Jokainen, joka edes jonkunkaan verran tuntee osuuskauppatoimintaa, tietää esimerkiksi, miten vaikeata on saada siitä poistetuksi velkakauppa. Vaikka käteisellä rahalla tapahtuva kauppa on yksi osuustoiminnan perusperiaatteita, vastustetaan sen johdonmukaista käytäntöön pääsemistä sillä, että yksityiskauppiaat mahdollisimman paljon myyvät tavaroita ihmisille velaksi. Mainittu Englannin naisten osuustoimintaliitto käy ankaraa sotaa m. m. juuri sanottua velkakauppaa vastaan. Samalla tavalla työskentelee se myöskin sitä osuuskuntien jäsenistössä

niin tavallista taipumusta vastaan, että osuuskunnan voitosta maksettaisiin jäsenille korkein mahdollinen voitto-osuus. »Lujittakaamme mieluummin osuuskuntamme omilla jaloillaan pysymistä», saarnaa liitto, »käyttäkäämme osa voitosta mieluummin sivistystarkotuksiin kuin että tavottelisimme suuria voitto-osuuksia!» Edelleen työskentelee liitto kaikkien sellaisten tavaroiden kauppaamista vastaan, joissa on terveydelle vahingollisia aineita. Kaikilla tavoilla on liitto koettanut parantaa osuuskunnissa työskentelevien henkilöitten asemaa; se on esimerkiksi ponnistellut paljon, saadakseen osuuskaupat iltasin hyvissä ajoin suljetuiksi ja osuusyrityksissä — tehtaissa sekä kaupoissa — työskentelevän henkilökunnan palkat mahdollisimman edullisiksi (ammattiyhdistysten »minimi»-palkkaus niissä käytäntöön). Ja miten suuressa määrin naisella, kun hän antautuu yhteiskunnalliseen työhön, on oikeudentuntoa, käy myöskin ilmi juuri tämän naisliiton toiminnasta: missä osuustoimintanaiset ovat havainneet tavaroita tarjotun osuuskaupoissaan semmoisista tehtaista, joiden tiedetään maksavan nälkäpalkkoja työväelleen, joissa on pitkä työaika, epäterveelliset olosuhteet j. n. e., eivät he anna asianomaisille rauhaa, ennenkun mainitunlaisten tehtaiden tuotteet ovat kadonneet osuuskaupan hyllyiltä. — Nämä ovat ainoastaan muutamia esimerkkejä siitä, mitenkä Englannin naisten osuustoimintaliitto työskentelee. Sen merkitys Englannin osuustoiminnalle on niin suuri, että sitä pidetään yhtenä liikkeen tärkeimpänä välikappaleena varsinkin osuustoiminnallisen sivistyksen levittämiseksi ja osuustoimintauskon ylläpitämiseksi. Siitä syystä tervehtikin Englannin osuustoimintanaisia, kun he tänä kesänä (1909) kokoontuivat kongressiinsa, tuo suuri, johtavassa asemassa oleva osuustoimintalehti »The Co-operative News» seuraavilla ylpeillä sanoilla: »Se aika on jo kauvan sitten ohi, jolloin voitiin jättää huomioonottamatta, että naiset ovat tärkeimpiä teki-

jöitä sekä kansallisen että kansainvälisen osuustoimintaliikkeen lopulliseen voittoonsa viemisessä».

Tällaisia naisliittoja on jo muutamia vuosia ollut myöskin Skotlannissa, Ranskassa, Hollannissa ja sellainen on äskettäin syntynyt Ruotsissakin.

Kuullessamme puhuttavan niin mahtavista järjestöistä kuin on juuri mainittu Englannin naisten, tunnemme olevamme melkein kuin herpautuneina. Mitä voisimme me, Suomen naiset, tehdä osuustoiminnan hyväksi edes jotain sentapaista kuin kertomamme englantilaiset aatesisaret?

Tuntuu niin luonnolliselle ja läheiselle se ajatus, että meidänkin maamme naisten olisi otettava esimerkkiä noitten englantilaisten naisten menestyksellisestä ja taidokkaasta järjestäytymisestä. Siitä onkin jo ollut kysymys. Suomen osuuskauppojen edustajakokouksessa v. 1908 esitettiin siitä erikoinen alustus ja osuuskauppojen äänenkannattaja »Yhteishyvä» on sittemmin usean kerran käsitellyt juuri tätä samaa kysymystä.

On kumminkin otettava harkinnanalaiseksi kysymys siitä, onko tällaisen naisjärjestön aikaansaaminen meidän maahamme tarpeen tai edes hyödyksikään? Se, että tämmöinen liitto on ja vieläpä toimii menestyksellisestikin Englannissa, ei *yksin* riitä syyksi tai tueksi ajatukselle, että sellainen on Suomessakin aikaansaatava. Sillä ei ole suinkaan varmaa, että siitä, mistä jossain maassa jonakin määrättynä ajankohtana voi olla etua, vain senvuoksi olisi ehdottomasti myös hyötyä toisessa maassa useita vuosikymmeniä myöhemmin.

Siihen aikaan, jolloin Englannissa tämä naisten osuustoimintaliike alkoi — se oli 1880-luvulla — ei ollut ajateltavissakaan sitä yhteistyötä miesten ja naisten kesken, mitä nyt menestyksellisesti tehdään useilla yhteiskunnallisilla aloilla, sanoo eräs etevä ja huomattava Ruotsin osuustoimintanainen, rouva Emilia Broomé, jonka mielestä tällaisen järjestön aikaansaamisella

sielläkään ei ollut riittäviä perusteita. »Naisilla oli silloin vielä liian vähän tietoja, liian vähän harjaantumusta tällaiseen työhön ja siitä syystä myös liian vähän luottamusta itseensä, voidakseen edes jossain määrin täyttää paikkansa miesten rinnalla, ja näiden oli taas puolestaan vaikea silloin vielä edes ajatella naista samanarvoiseksi työtoveriksi. Epäilemättä oli silloin varsin nerokas se ajatus, että naisten oli itse järjestäydyttävä ja juuri tämän erikoisjärjestönsä avulla kehitettävä niitä ominaisuuksia, joita vailla enemmistö heistä oli. Ja samalla tuli heidän tehdä hyödykästä työtä, jolle miehiset osuustoimintaliikkeen ajajat ovat oppineet antamaan yhä suurempaa arvoa ja joka vähitellen on johtanut arvokkaaseen yhteistyöhön naisten ja miesten kesken heidän yhteisissä järjestöissään. Siitä ajasta lukien, jolloin Englannin naisten osuustoimintaliitto perustettiin ja sai alkunsa, on kuitenkin sekä naisten kehitykseen että muihin edellytyksiin nähden yhteistyöhön sopivaisuudesta miesten rinnalla tapahtunut niin suuria muutoksia, että meillä on täysi syy kysyä, onko nyt tarpeen että ja edes hyödyllistäkään ajatella tänne aikaansaatavaksi samanlainen järjestö ja yhdenlainen kehitys kuin siellä Englannissa on ollut? Meidän maassamme ovat naiset joutuneet aikaisemmin ottamaan osaa muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, esim. raittius- ja työväenliikkeeseen, kuin varsinaiseen osuustoimintatyöhön ja ovat siis jo muissa järjestöissä saavuttaneet sen kokemuksen yhteiskunnallisen työn tekemisessä, jonka omistaminen on ollut englantilaisen naisjärjestöliikkeen tärkeimpiä tehtäviä tai pyrkimyksiä».

Nämä samat sanat sopivat kuin naulalleen meidänkin maamme oloihin. Lisäksi tulee vielä se, että jo meidän valtiollinen tasa-arvoisuutemme miesten kera asettaa meidät, Suomen naiset, toiseen asemaan kuin missä ovat muiden maiden naiset. Edellämainittu ruotsalainen arvostelija ei ole liioin ottanut huomioon yhtä seikkaa, joka kyllä selvittää erikoisen, naisten jär-

jestön oikeutuksen, jopa tarpeellisuudenkin Englannissa, mutta sen sijaan osottaa sen olemassaolon vähemmän tärkeäksi Ruotsin ja Suomen naisille. Niinpä on Englannissa varsin tavallista — ja juuri naisten osuustoimintaliiton perustamisaikoina se oli vieläkin yleisempää — ettei osuuskunnan jäseneksipääsy olekaan, kuten sanotaan, »avoin», vaan että osuuskuntaan hyväksytään jäseneksi vain yksi ainoa saman perheen jäsen, enimmäkseen mies, tai sallitaan vain jonkunlaista yhdistettyä (kombineerattua) miehen ja vaimon jäsenyysosallisuutta j. n. e., joka tavallisesti käytännössä johtaa siihen, että vaimo suljetaan pois jäsenyydestä. Tämä asiaintila on tietysti herättänyt vastarintaa naisissa, se melkein kuin väkisin johtaa perustamaan erikoisen naisjärjestön, jonka yhtenä päätehtävänä juuri on vastustaa naidun naisen osuuskunnan jäsenyydestä sulkemista. Meillä sen sijaan ei ole tällaisia esteitä naisten aktiiviselle, suoranaiselle osanotolle osuustoimintaliikkeeseen.

Kun kaikki nämä seikat otetaan huomioon, voidaan todella panna kyseenalaiseksi, onko aivan erikoisten naisjärjestöjen aikaansaaminen meillä tarpeen vaatima? Eivätkö toisaalta meidän osuuskuntamme ja muut järjestömme voi toimia sen hyväksi, että naisten kesken, *samoinkuin* miestenkin joukkoon leviää tietoja osuustoiminnallisista aatteista? Ja eikö toisaalta naisten sekä työkyky että harrastus osuustoimintaan voi kantaa yhtä kauniita hedelmiä yhteistyössä miesten *kanssa* ja *samaan* järjestöön kuuluen?

»Missä yhteistyö naisten ja miesten kesken yhteisen päämäärän saavuttamiseksi edullisesti käy päinsä», sanoo mainittu rouva Broomé, »siellä tehdään auttamaton erehdys, jos annetaan niiden kulkea eri teitä sitä kohti. Sanomme »auttamaton» siitä syystä, että mies ja vaimo, ainakin osittain erilaisia kun ovat, erinomaisesti täydentävät toisiaan, jotenka juuri saadaan enemmän hedelmällistä työtä aikaan. Ja eikö juuri osuustoi-

minta ole semmoinen työmaa, jolla naisten ja miesten tulisi yhtyä yhteistyössä, osuustoiminta, joka samalla tavoin eli yhtä tarkoin suojaa pikku kodin kuin suuren yhteiskunnankin etuja ja jonka johtomiehiltä vaaditaan sekä käytännöllistä kelpoisuutta ja herkkää, pienemmistä asioistakin huolehtimista että kaukonäköisyyttä ja lämmintä ihanteellisuutta?»

Niissä maissa, minne näitä englantilaismallisia naisten osuustoimintaliittoja on syntynyt, puolustetaan niiden perustamisen tarpeellisuutta tavallisesti sillä syyllä, että on vallan välttämätöntä käytännöllisen osuustoiminnan ohella myöskin harjottaa aatteellista valistamistyötä. Mutta tätäkään syytä ei ole meidän maassamme olemassa. Meillähän toimii Pellervo-Seura juuri tällaisena valistus- ja järjestämisseurana, jonkalaista elintä useimpien muitten maitten osuustoimintaliikkeellä ei ole ollut ja jota ne senvuoksi ovat koettaneet muulla tavoin korvata. Lisäksi tulee vielä se, että meidän osuuskaupoillamme on oma järjestönsä, nim. Osuuskauppojen Keskusosuuskunta, joka perustamalla ja ylläpitämällä neuvontatoimistoansa, kustantamalla osuuskauppakirjallisuutta ja n. k. osuuskauppapiireissä, joita nykyään on 11, harjottamansa neuvontatyön kautta on täysin osottanut ymmärtävänsä valistustyön suuren merkityksen Suomen osuuskauppatoiminnalle. Vähitellen tulisi ehkä tuo erikoinen naisten yhtymä, niitten vastamainittujen oivallisten ja hyvin toimivien järjestöjen lisäksi, jotka meillä jo ovat olemassa, vaikuttamaan hajottavasti, tulisi jakamaan osuustoimintaväen kahteen suureen ryhmään: naisiin ja miehiin, kun sitävastoin juuri osuustoiminnan tulee enemmän kuin minkään muun yhteiskunnallisen liikkeen luonteelleen olla *kokoovan*, sellaisen, joka *keskuudessaan* kykenee toteuttamaan raamatun sanat: »ei tule olla erotusta juutalaisen eikä kreikkalaisen, ei miehen eikä vaimon välillä — — —». Yhteisen asian hyväksi toimitaan aivan varmasti paraiten

niin, että pystyvimmät kyvyt, olivatpa nämä sitten miehiä tai naisia, käytetään kuhunkin erikoistehtäväänsä, joko aatteelliseen valistustyöhön tai luovaan järjestämistoimintaan.

Jos siis meillä ei olekaan syytä maassamme ottaa englantilaisten naisten malliin osaa osuustoimintatyöhön, niin on meillä sen sijaan täysi syy siinä kohdin olla heidän kaltaisiaan, että teemme tätä työtä yhtä suurella innostuksella ja harrastuksella kuin he, mutta tehkäämme se *oloihimme* paraiten sopivalla tavalla. Meillä suomalaisilla naisilla onkin tilaisuus useilla eri tavoilla ottaa osaa käytännölliseen osuustoimintaelämään ja toimia aatteen hyväksi.

Tiedämmehän, että alku tähänkin jo on tehty. Monen monta naista kuuluvat jo nyt — varsinkin kaupungeissa — jäseninä osuuskuntiimme ja on useita sellaisia osuuskuntia, jotka joko hallituksensa tai hallintoneuvostonsa jäseniksi ovat valinneet naisia. Onpa olemassa yksi nimenomaan vain naisten perustama osuuskuntakin, nimittäin »Osuuskauppa Aitta r. l.» Helsingissä; tämä liike myykin vain naisten tavaroita: kankaita, neulomatarpeita ja kaikellaisia »lyhyitä» tavaroita. Sen hallinto on yksinomaan naisten käsissä, samoinkuin sen palveluskuntaankin kuuluu pelkästään naisia. [1]) Onpa tiedossamme toinenkin osuuskunta, nimittäin »Osuuskunta Munarengas i. l.» Ahvenanmaalla, jonka toimeenpanevana johtajana tai oikeammin johtavana toimihenkilönä useana vuonna oli nainen. Suuri joukko naisia toimii myöskin jo osuuskauppojen johtohenkilöinä, etupäässä kaupanhoitajina, jossa toimessa heillä on mitä oivallisin tilaisuus työskennellä osuustoiminta-asian hyväksi; toisia taas

[1]) Tämän osuuskaupan lisäksi tuskin lienee — ainakaan ei tämän kirjoittajan tietämästä — koko Europassa muuta kuin yksi ainoa nimenomaan naisten perustama ja hallitsema osuuskunta, nimittäin »Naisten osuuskunta Ruotsalaiset kodit» Tukholmassa; tämä osuuskunta myy siirtomaantavaroita ja elintarpeita.

toimii meijerinhoitajina osuusmeijereissämme ja onpa meillä osuuskassojakin, joissa tuo niille erikoisen tärkeä kirjanpitäjän toimi on uskottu naisen hoidettavaksi. — Naisten osuustoimintaharrastusten lisääntymistä todistaa vielä heidän runsas osanottonsa niihin osuustoimintajuhliin, joita varsinkin maaseudulla on ruvettu viettämään esim. siten, että kaikki samassa pitäjässä olevat osuuskunnat ovat toimeenpanneet yhteisen juhlan (vertaa Pellervo-lehteen v. 1909, siv. 60).

Juuri tähän suuntaan meidän on edelleen jatkettava, juuri tällä tavoin on meidän yhä pontevammin otettava osaa työhön osuustoiminnan hyväksi. Liittykäämme *jäseniksi* osuuskuntiimme ja pysykäämme jäsenyydessämme *uskollisina*, seuratkaamme harrastuksella niiden asioitten hoitoa ja ottakaamme osaa osuuskuntiemme kokouksiin! Juuri siten voimme olla mukana käytännöllisessä osuustoimintatyössä. Tarjotkaamme, missä vain mahdollista on, osuuskuntiemme palvelukseen, esim. niiden *hallituksen jäseniksi*, kykeneviä naisia ja yrittäkäämme saada heidät myös siihen toimeen valituiksi! Samoin koettakaamme, kun joku meistä naisista on tähän tärkeään toimeen joutunut, täyttää ne vaatimukset, jotka kohtuudella voidaan hallituksen jäseneen panna! Silloinhan meillä on tilaisuus vaikuttaa osuustoiminnan ohjaamiseksi oikeaan suuntaan. »On aivan kohtuutonta, että useimpien osuuskuntiemme hallitukseen kuuluu jäseninä yksinomaan miehiä», sanoo niin huomattava osuustoimintamies kuin on aikaisemmin mainitsemamme ranskalainen prof. Gide. Varsinkin pitäisi naisille, asian luonnosta johtuen, varata tila kaikenlaisten kulutusosuuskuntien, sellaisten kuin ovat osuuskaupat, osuusleipomot, osuusmaitomyymälät y. m. s. hallituksessa. Näillä aloillahan naisilla usein on enemmän käytännöllistä kokemusta kuin miehillä, heillä on suurempi tavarantuntemus sekä enemmän tietoja ruoka-aineiden tarkotuksenmukaisesta säilyttämisestä, käsittelystä ja käyttämi-

sestä y. m., he kiinnittävät myös enemmän huomiota terveydellisiin olosuhteisiin kuin miehet j. n. e. Miehille haluankin nimenomaan saada sanotuksi, että Englannin suurimmat ja paraiten menestyneet osuustoimintaliikkeet ovat juuri ne, mihin naisia enimmän kuuluu jäseninä. Useat huomattavat englantilaiset osuustoimintamiehet sanovatkin, että naiset ovat »selkärankana» heidän osuuskaupoissaan.

Mutta jotta meistä tulisi oikein kunnon osuustoimintanaisia ja jotta sellaisina voisimme oikein täyttää sen paikan tämän liikkeen palveluksessa, mihin olemme joutuneet, tulee meidän myös *kartuttaa tietojamme* osuustoimintaliikkeestä, seuraamalla sitä käsitteleviä aikakauskirjoja ja -lehtiä, lukemalla osuustoimintakirjallisuutta ja ottamalla osaa osuustoimintakursseihin ja -kokouksiin y. m. s.

Kun me tällä tavoin otamme osaa osuustoimintatyöhön, niin sen iloissa kuin sen suruissakin — sillä meidän pitää aina muistaa, että osuustoiminnan ihmeelliset voitot saavutetaan vain alituisesti taistelemalla — niin, silloin on kumminkin meillä naisilla erikoinen tehtävämme, jota hoidamme omanamme, *nimenomaan meille kuuluvana.* Se tehtävä on tämä: meidän tulee pitää korkealla osuustoiminnan *aatteellisia* periaatteita ja pysyttää ihmisissä *usko* tähän suureen aatteeseen ja sen sisältämään voimaan.

Älköön meillä käykö sillä tavoin kuin eräs ranskalainen valittaa käyneen hänen kotimaassaan. »Meidän osuuskunnillamme», hän lausuu, »on ollut luonnollisina vihollisinaan henkilöitä, joiden vaikutus osuustoiminnan kohtaloihin on mitä suurin, naiset». »Lesseps», hän jatkaa, »tuo Europan ja Aasian välisen suuren kulkuväylän rakentaja, sanoi eräänä päivänä, että Suet-

sin kanavan rakentamisen menestyminen oli naisten ansio, koska he eivät milloinkaan epäilleet työn menestymistä. Mutta valitettavasti ei meidän osuuskunnillamme ole ollut semmoista onnea kuin Suetsin kanavalla: ne eivät ole voittaneet puolelleen naisia».

Älköön Suomen osuustoiminnasta koskaan tarvittako näin sanoa!

Hedvig Gebhard.

Voinoteeraukset
$\frac{1}{1}$ 1907—$\frac{30}{6}$ 1909.

iereen liitetyt taulut näyttävät meille, mitenkä neljä meille tunnetuinta voinhintain noteerausta, nim. Kööpenhaminan noteeraus, Pellervon voinhintatilaston keskihinta, Suomen Meijeriyhdistyksen noteeraus ja Suomen kauppanoteeraus, ovat vaihdelleet vuosina $^1/_1$ 1907—$^{30}/_6$ 1909.

Kuten tunnettu, asettaa Kööpenhaminan noteerauksen joka torstai vakinainen komitea, jossa tanskalaisilla meijereillä ja voinvälittäjillä on kumpaisillakin yhtä monta edustajaa. Sen pohjaksi pannaan meijerin edellisellä viikolla todellisesti saama keskihinta, josta vähennetään tai johon lisätään komitean määräämä markkinain n. k. »heilahdusluku». Viimemainitun luvun määrääminen on komitean vaikein tehtävä, koska sen tulee sitä tehdessään huomioonottaa ei vain saman viikon markkinain tila, vaan myöskin osata arvata, millaiseksi markkinat muodostuvat seuraavalla viikolla ja mitä mahdollisuuksia on olemassa hintain nousuun tai laskuun. Pakko ottaa mukaan nämä viimeksimainitut seikat johtuu tanskalaisen — samoin myös ruotsalaisen ja suomalaisen — voin kauppaan vähitellen juurtuneesta varsin omituisesta tavasta, jollaista ei minkään

Voinhintanoteeraus v. 1907.

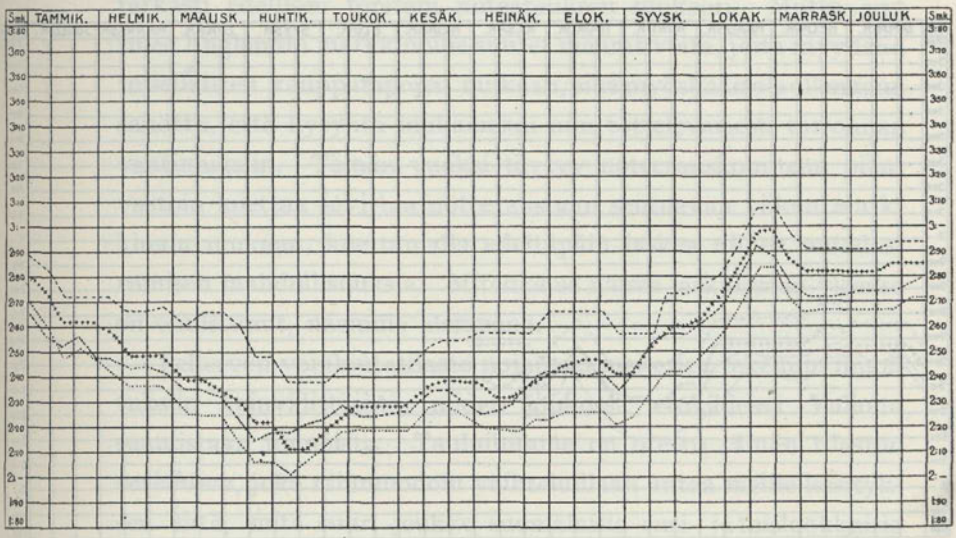

Voinhintanoteeraus v. 1908.

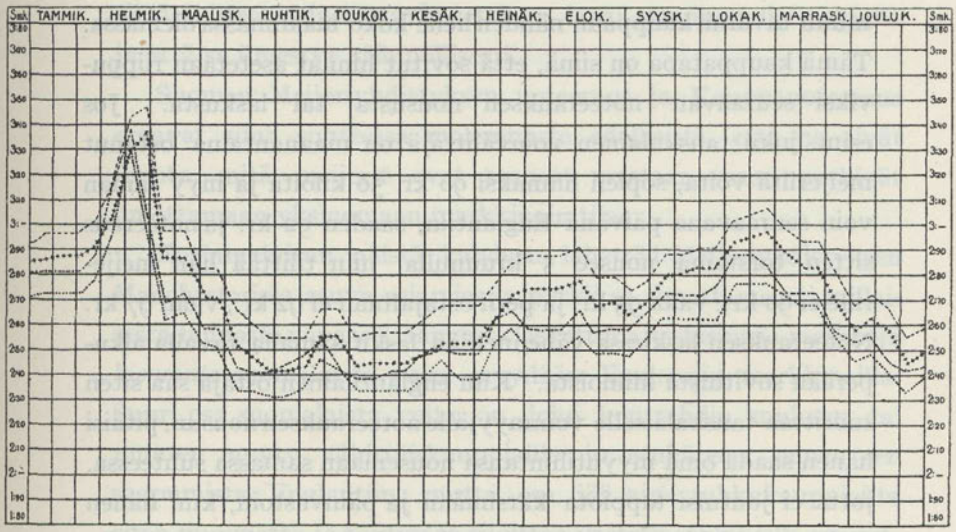

Voinhintanoteeraus v. 1909.

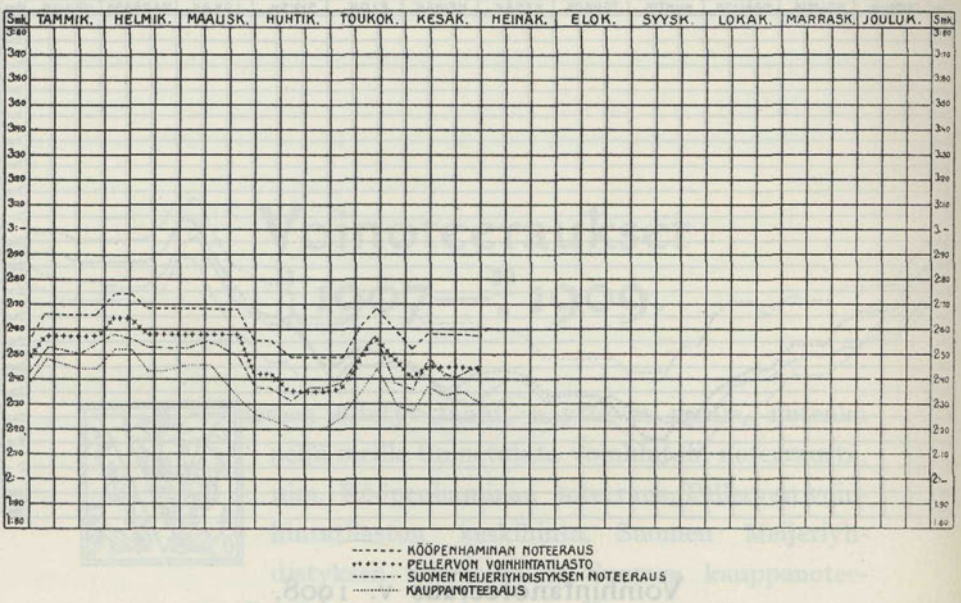

muun tavaran kauppaan nähden liene koko maailmassa olemassa. Tämä kauppatapa on siinä, että sovitut hinnat asetetaan riippuviksi seuraavan noteerauksen noususta tai laskusta. Jos esim. joku tanskalainen voinvälittäjä on maanantaina ostanut meijeriltä voita, sopien hinnaksi 90 kr. 50 kilolta ja myy saman voin seuraavana päivänä Englantiin, saaden 92 kr. ja noteeraus sitten torstaina nousee 5 kruunulla, niin tilittää hän meijerille ei 90 kr., vaan 95 kr. ja perii ostajaltaan ei 92 kr., vaan 97 kr. Noteerauksen laskiessa vähennetään lasku samalla tavalla alkuperään sovituista hinnoista. Kun englantilainen ostaja saa siten suorittaa tanskalaiselle voinmyyjälle noteerauksen nousun, pitäisi hänen saada oma myyntihintansa nousemaan samassa suhteessa, jotta ei joutuisi tappiota kärsimään ja päinvastoin, kun hänen maksamansa hinta laskee noteerauksen laskun mukaan, voi hän itsekin laskea myyntihintansa samassa suhteessa. Seuraavan

viikon Englannin markkinoilla pitäisi siis hintain mukaantua tarkasti edellisen torstain noteerauksen mukaan. Mutta nyt tulee Englannin markkinoille suuret määrät voita, joita myydään toisellaisten kauppatapojen mukaan, eikä myöskään ole ollenkaan sanottu, että kysyntä mukaantuu niin tottelevaisesti tarjonnan vaatimuksiin. Tämän vuoksi täytyy noteerauskomitean päinvastoin koettaa sovittaa noteeraustaan seuraavan viikon markkinain mukaan, koettamalla edeltäpäin laskea niiden muodostumisen mahdollisuuksia. Mitenkä se näissä laskuissaan yleensä on onnistunut, näemme alempana.

Pellervon voinhintatilasto nojautuu meijerien tekemiin ilmoituksiin voinvälittäjiltä, niiden joukossa etukädessä Valiolta saamistaan hinnoista. Tauluihimme on otettu tämän tilaston *keskihinta*, joka niinmuodoin vaihteluillaan antaa meille käsityksen siitä, mitä suuri joukko suomalaisia ensi- ja toisluokkaisia meijereitä on kysymyksessäolleina vuosina todellisesti voistaan saanut. Pellervon tilasto on kaikista meikäläisistä tilastoista siinä suhteessa luotettavin, että se lepää laajimmalla pohjalla ja että se ilmestyy säännöllisesti.

Suomen Meijeriyhdistyksen noteeraus ja Kauppanoteeraus eroavat siinä suhteessa molemmista edellisistä, että ne eivät ilmota, mitä meijerit ovat saaneet voistaan, vaan pyrkivät ilmottamaan yksinomaan markkinain tilaa.

Ensinmainitun näistä kahdesta lähettää Meijeriyhdistyksen Manchesterissa asuva asiamies ja pyrkii se ilmottamaan, millaisesta hinnasta vapaasti Hangossa laskettuna keskisuuria merkkejä *hienointa* suomalaista voita myydään Englannin markkinoilla. Suuri osa suomalaista voita on joko kontrahdin mukaan tai muuten myyty vähittäiskauppiaille jo etukäteen, ennen sen saapumista Englantiin, mutta osa jää aina tukkukauppiailta siten myymättä ja täytyy se sijoittaa vasta markkinoille saavuttuaan. Näissä viimemainituissa kaupoissa ilmenee paraiten

ja vapaasti markkinain suunta. Juuri niihin perustaakin Meijeriyhdistyksen asiamies noteerauksensa.

Kauppanoteeraus on kuuden hankolaisen yksityisvälittäjän noteeraus *keskihienolle* meijerivoille. Se asetetaan markkinain jälkeen, niillä saavutettujen hintain mukaan. Ollen siis markkinoista riippuvainen, pitäisi senkin kuvata niiden tilaa. Epäkäytännöllinen asetustapa ynnä muutamat muut seikat vaikuttavat, että noteerauksen muodostuminen valmistaa usein sen asettajille itselleen odottamattomia yllätyksiä. Sitä ei voi niin ollen pitää minään tarkkana markkinain kuvastajana.

Kööpenhaminan noteeraus tarkottaa tanskalaisen voin hintoja vapaasti tanskalaisissa satamissa, kun taas kaikki kolme suomalaista noteerausta tarkottavat suomalaisen voin hintoja vapaasti Hangossa. Jo tämän seikan vuoksi yksistään täytyy suomalaisten noteerausten kulkea tanskalaista alempana 3 à 4 penniä kilolta, vastaten suomalaisen voin kalliimpia rahti- y. m. kuluja.

Luokaamme nyt silmäys tauluihimme ja verratkaamme ensinnä Pellervon tilaston keskihinnan piirtämää viivaa Kööpenhaminan noteerauksen piirtämään. Silloin huomaamme, että ensinmainittu v. 1907 alussa on koettanut seurata viimemainittua, mutta ensinnäkin on etäisyys kasvamistaan kasvanut ja maaliskuun alusta on sen ollut pakko luopua samasta suunnastakin. Siitä lähtien aina syyskuun puoliväliin seuraa Pellervon tilaston keskihinta enemmän muita suomalaisia noteerauksia, samalla kun etäisyys sen ja Kööpenhaminan noteerauksen välillä on aika-ajoittain tavattoman suuri, nimittäin liki 30 penniä kilolta, vastaten n. 11 kruunua 50 kilolta. Syyskuun puolivälistä lähtien Pellervon tilaston keskihinta taas alkaa seurata Kööpenhaminan noteerausta ja yhdensuuntaisuus molempain välillä on erinomaisen tarkka koko syksyn 1907, samoinkuin koko vuoden 1908 ja 1909. Vuoden 1908:kin maaliskuusta lähtien etäisyys molempain noteerauksien välillä kuitenkin jälleen hieman suure-

nee, vähentyen sentään tuntuvasti jo heinäkuun alussa. Samallaisen, vaikka vielä lievemmän etäisyydenkasvun huomaamme myös v. 1909 keväällä.

Me voimme siis panna merkille, että Pellervon tilaston keskihinta on vuosi vuodelta yhä tarkemmin alkanut kulkea yhdensuuntaisesti Kööpenhaminan noteerauksen kanssa, ja samalla on ensinmainitun keskimääräinen etäisyyskin viimemainitusta pienentymistään pienentynyt ja tasaantumistaan tasaantunut. Suomalaisten meijerien saamat hinnat ovat siten taulujen osottamana lyhyenä aikana varsin tuntuvasti *lähestyneet* tanskalaisten saamia hintoja.

Yllämainitut etäisyydenkasvut kevään ja kesän aikana johtuvat maallemme ominaisista tuotantosuhteista ja voidaan siitä täydellisesti päästä vasta sitten, kun viimemainitut ovat saaneet sellaisen kehitysasteen, jonka esim. Tanskassa tapaamme. Ensinnäkin on meidän vointuotantomme maaliskuussa ja heinäkuussa noin kolme kertaa suurempi kuin talvikuukausina, joka seikka jo yksistään tekee vaikeaksi kevään ja kesän aikana säilyttää talvista suhdetta tanskalaisen voin hintoihin nähden. Toiseksi tapahtuu nyt mainittu tuotannonkasvu ensi sijassa toisluokkaisissa ja ei aivan ensiluokkaisissa itä-suomalaisissa merkeissä, kun sen sijaan ensiluokkaisten länsi-suomalaisten merkkien lisääntyminen ei ole lähestulkoonkaan yhtä runsas, mikä seikka taas luonnollisesti on omansa alentamaan tilaston *keskihintaa*. Näin ollen on mitä ilahuttavinta nähdä, mitenkä kysymyksessäoleva etäisyyden välttämätön kasvu on vuosi vuodelta pienenemistään pienentynyt.

Jos sitten katselemme muiden suomalaisten noteerausten piirtämiä ratoja, niin pistää silmiimme ensinnäkin niiden keskinäinen, jotenkin täydellinen yhdensuuntaisuus, mikä seikka johtuu luonnollisesti siitä, että molemmat perustuvat pääasiassa markkinoihin ja pyrkivät ilmaisemaan niiden vaihteluja. Use-

assa paikoin voi lukija kuitenkin huomata Kauppanoteerauksen hieman poikkeavan Meijeriyhdistyksen noteerauksesta, tavallisesti silloin Kööpenhaminan noteerauksen kanssa sopusoinnussa. Nämä poikkeukset johtuvat juuri niistä kaikellaisista Kauppanoteeraukseen vaikuttavista asianhaaroista, joista ylempänä mainitsimme.

Kun sekä Meijeriyhdistyksen noteerauksen että Kauppanoteerauksen perustus on kokonaan toisella taholla, ei niitä kumpaistakaan saa ottaa siltä kannalta, että ne kuvaisivat meijerien saamia hintoja. Sillä sitä ne eivät suinkaan tee. Mutta sen sijaan me niiden avulla saamme käsityksen markkinain vaihteluista ja voimme niin ollen myös tarkastella, mitenkä ne ovat suhtaantuneet Kööpenhaminan noteerauksen nousuihin ja laskuihin.

V. 1907 maaliskuussa me tapaamme ensimäisen suuren eroavaisuuden Kööpenhaminan noteerauksen ja kahden viimemainitun suomalaisen noteerauksen välillä. Ensinmainittu teki silloin huomattavan kaaren ylöspäin, jota markkinat eivät kuitenkaan jaksaneet seurata. Samoin tapahtui kesäkuussa samana vuonna. Päinvastaisia esimerkkejä markkinoilla tapahtuneesta noususta, samaan aikaan kuin Kööpenhaminan noteeraus on pysynyt muuttumattomana tai laskenut, on meillä myöskin. Siten on käynyt huhtikuussa ja syyskuussa v. 1907. V. 1908 ovat ensinmainitunlaatuiset poikkeukset hyvin tavallisia. Jo helmikuun suuren nousun aikana näemme Kööpenhaminan työntyvän ylöspäin vielä askeleen, jota markkinat eivät jaksaneet seurata, vaan päinvastoin putosivat entisestäänkin tuntuvasti. Samoin kävi myös heinäkuussa ja lokakuussa samana vuonna sekä myöskin — tosin vähemmässä määrin — toukokuussa ja kesäkuussa. V. 1909 tapaamme samallaisia ilmiöitä melkein joka kuukausi, kun sen sijaan päinvastaiset poikkeukset tänä vuonna sekä myös v. 1908 ovat olleet perin harvinaisia.

Näemme niinmuodoin, että markkinain mukaantuminen Kööpenhaminan noteerauksen mukaan ei ole suinkaan ollut täydellinen, vaan ovat poikkeukset olleet hyvin tavallisia. Lisäksi ovat nämä poikkeukset olleet paljo tavallisempia siihen suuntaan, että noteerauksen nousua tai sen entisellään pysymistä ei ole voitu läpiviedä markkinoilla, kuin päinvastaiseen suuntaan. Tästä aiheutuu, että voin maahantuojat, jotka ovat saaneet, kuten ylempänä selitettiin, suorittaa noteerauksen nousut, eivät ole kyenneet siirtämään siten syntyneitä hinnannousuja eteenpäin ja ovat niin ollen kärsineet tappiota. Kun päinvastaiset tapaukset ovat olleet paljo harvinaisempia, eivät niiden aiheuttamat voitot ole kyenneet mainittuja tappioita tasaamaan, jonka vuoksi englantilaisten valitus voikaupan kannattamattomuudesta on hyvin helposti ymmärrettävissä. Samoin on myöskin käsitettävissä heidän viime aikoina niin innokkaasti mainittua tanskalaista kauppatapaa vastaan harjottamansa agitatsioni.

Nämä seikat huomioon ottaen, voivat suomalaiset meijerit olla vielä tyytyväisempiä, saadessaan hintansa kulkemaan yllämainitulla tavalla tarkoin yhdensuuntaisesti Kööpenhaminan noteerauksen kanssa ja saadessaan ne vielä *jatkuvasti lähenemäänkin* viimemainittua. Ja samalla tulee niiden panna merkille, että tämä meijereillemme edullinen kehitys käy *käsi kädessä* meijerien oman vientiliikkeen *Valion* syntymisen, kasvamisen ja lujittumisen kanssa, jonka vuoksi voi täydellä syyllä katsoa Valiota suurelta osalta sen aikaansaajaksi.

F. M. Pitkäniemi.

Mitä eripuraisuus osuusmeijerialalla maksaa.

 unnettua on, etteivät osuusmeijerit kaikkialla ole antaneet tyydyttäviä tuloksia. Onpa niistä jo muutamia viime aikoina joutunut vararikkoonkin ja uusia samanlaisia tapauksia on todennäköisesti vielä odotettavissa.

Etsiessään syitä tällaisten epäonnistuneiden osuusmeijerien huonoon menestykseen, huomaa sen melkein aina johtuneen jo osuuskuntaa puuhatessa hommaajien kesken syntyneestä ja myöhemmin yhä jatkuneesta eripuraisuudesta sekä siitä, että yritystä suunniteltaessa on puuttunut liikkeen kannattavaisuuden selvillesaamista tarkoittavat, kaikkein välttämättömimmätkin ennakkolaskelmat. Muutamin paikoin on pystytetty kolme, jopa joskus neljäkin suurta, uudenaikaista meijerilaitosta sellaiseen pitäjään, jossa vallan hyvin olisi yhdellä tultu toimeen, ja paikkakunnalle, jossa yksi ajanmukainen osuusmeijeri töin tuskin voi saada kustannuksiinsa nähden riittävän määrän raaka-ainetta, on joskus perustettu useampiakin sellaisia. Varsinkin siellä, missä samaan pitäjään kuuluu useampia, toisistaan erillään olevia, taajemmin asuttuja kulmakuntia, näytään helposti joudutun tällaisiin luonnottomiin oloihin. Sillä

vaikkapa monella sellaisellakin paikkakunnalla alunpitäen on ollut aikomuksena yhden, koko pitäjää käsittävän meijerin aikaansaaminen, on siellä kumminkin heti syntynyt hajaannus, kun vain on tullut esille kysymys meijerin paikasta. Kukin kulmakunta tahtoisi näet saada meijerin omaan keskuuteensa, useinkin ottamatta lainkaan huomioon, minkälaiseen asemaan muiden kulmakuntien karjanomistajat meijeriin nähden silloin joutuisivat sekä minkälaisia edellytyksiä mikin meijerin sijaksi aiottu paikka veden, jäiden ja polttoaineiden saantiin, terveydellisiin olosuhteisiin y. m. s. nähden sen toiminnalle tulevaisuudessa voi tarjota. Kun meijerin paikka — olkoon se sitten tullut sopiva tai sopimaton — vihdoin pitkien riitaisuuksien perästä on saatu määrätyksi, ovat äänestyksessä vähemmistöön joutuneet kulmakunnat useimmiten eronneet pois koko yrityksestä, jättäen perustetun osuuskunnan kitumaan kannatuksen puutteessa, ovatpa usein vielä joko yhteisesti tai kukin erikseen ryhtyneet puuhaamaan omaa osuusmeijeriänsä ensiksi-perustetun kilpailijaksi. Tällä tavoin on meijereitä vähitellen syntynyt pitäjän kaikille kulmille.

Viime vuosina vallinnut valtiollinen puoluevillitys on niinikään monin paikoin pirstonut luonnolliset meijeripiirit hajallisiksi. Siihen määrin ovat näet maanviljelijätkin antaneet valtiollisen kiihoitustyön villitä mieliään, etteivät eri puolueiden miehet edes omia taloudellisia etujansa tarkoittavissa, miespolvia kestämään aiotuissa yrityksissä kaikkialla ole voineet sopia yhteistyöhön keskenään. »Perustuslaillisten ja suomettarelaisten kermat eivät sovi happanemaan samassa astiassa», noin kuultiin julkisuudessakin lausuttavan. Ja kulkiessaan voi joskus tavata meijerin molemmin puolin tietä, melkeinpä vastapäätä toisiaan — ne olivat kumpikin osuusmeijereitä! Kummassakin jalostetaan vain yhden valtiollisen puolueen jäsenten karjantuotteita.

Tällaiselle nurkkakuntaetujen ja valtiollisen puoluekiihkon synnyttämälle hajaannukselle karjanomistajien kesken ovat paikallisten johtomiesten persoonalliset pyyteet usein antaneet uutta virikettä.

Kuten tunnettua on, tempaa politikoitseminen mukaansa yhteiskunnan parhaimpien miesten ohella myöskin turhimukset ja onnenonkijat. Siihen kokemukseen on kuluneitten vuosien valtiollinen taistelu meilläkin johtanut. Sillä niihin suuriäänisiin »kansanjohtajiin», joita viime vuosina varsinkin maaseuduilla niin runsaasti ilmestyi, on huomattu lukeutuvan aineksia, joita ei aina voi laskea kuuluviksi yhteiskunnan harkitsevimpiin eikä luotettavimpiinkaan. Tuollaiset johtomiehet ovat monin paikoin tuottaneet osuusmeijeriliikkeellekin suurta vahinkoa. Kansan suosiota tavoitellessaan ryhtyivät näet tällaiset »maailman parantajat» ajamaan kaikenlaisia yleishyödyllisiä pyrintöjä, ja varsinkin osuustoimintaliikkeessä he huomasivat tehokkaan keinon tarkoitusperänsä saavuttamiseksi. Kun senvuoksi jokainen tällainen maaseutupolitikoitsija tahtoi saada paikkakunnallaan maineensa ikuistetuksi, perustamalla jonkun huomattavamman osuustoiminnallisen yrityksen, syntyi muutamin paikoin maatamme melkein yhtä monta osuusmeijeriä kuin siellä oli paikallisia johtomiehiäkin.

Tuota paikallisten kansanjohtajien »osuustoiminnallista innostusta» ovat sen lisäksi yksityisten konekauppiaiden asiamiehet usein vielä tuntuvasti lisänneet. Konekauppiaillehan on luonnollisesti sitä edullisempaa, kuta useampia ja kuta kallishintaisempia koneistoja he saavat myydyksi. Yhdentekevää ainakin usealle heistä sitävastoin kai lienee, onko myydyistä koneista ostajalle vastaavaa hyötyä vai ei. Heidän asiansahan ei ole sitä arvostella. Saadakseen tavaroilleen mahdollisimman suuren menekin, ovat yksityisten konekauppiaiden asiamiehet monellekin meijeriosuuskunnalle suunnitelleet kallishintaisem-

man meijerirakennukseen sekä tyrkyttäneet siihen suuremman koneiston kuin paikkakunnallisiin olosuhteisiin nähden olisi ollut tarpeellista. Sitäpaitsi on ainakin osaksi heidänkin vaikutustaan havaittu silloin, kun jollekin paikkakunnalle on syntynyt useampia osuusmeijereitä kuin oikeastaan olisi tarvittu. Tämä kaikki on nimittäin ollut mahdollista siten, että äskenmainitut asiamiehet ovat lyöttäytyneet paikallisten johtomiesten ystäviksi sekä luvanneet heille, jos meijeri perustetaan ja kauppa tehdään heidän liikkeensä kanssa, salaisen myyntipalkkion tarvittavista koneista. Luonnollisesti ovat näin tarjotut aineelliset edut olleet omiansa lisäämään liian monien ja kallishintaisten meijerilaitosten levenemistä, etenkin kun konekauppiaiden lähettämät, taloudellisesta ammattitaidostaan kerskailevat »asiantuntijat» ovat hommaajille vakavasti uskotelleet tällaisten yritysten tulevan kannattamaan. Maanviljelijämme eivät näet aina ole olleet kyllin tarkkanäköisiä huomatakseen kaikkia näitä heidän ympärilleen heitettyjä verkkoja, vaikka heitä esim. Pellervosta päin on tässä suhteessa ehtimiseen ja eri tavoin varoitettu. Tällaisten varoituksienkin varalta ovat näet nuo oman edun tavoittelijat varustautuneet. He ovat nimittäin koettaneet herättää maanviljelijöissä epäluuloa Pellervo-Seuraa ja Pellervo-lehteä vastaan sekä joko suoranaisesti tai kiertoteitä yrittäneet estää heitä tilaamasta niin Pellervon kirjallisuutta kuin sen konsulenttejakin perustamis- t. m. s. tilaisuuteen.

Kun luonnolliset meijeripiirit tällä tavoin on saatu hajaantumaan pienempiin osiin ja kuhunkin niistä perustettu oma meijerinsä, on senvuoksi monasti jouduttu huonoihin lopputuloksiin sellaisillakin seuduilla, joissa edellytykset osuusmeijeriliikkeen menestymiselle olisivat olleet mitä paraimmat.

Seuraavassa esitämme tässä suhteessa hyvin kuvaavan esimerkin.

Erääseen verrattain maitorikkaaseen pitäjään, jossa matka kaukaisimmalta kulmakunnalta paikkakunnan keskustaan, rautatieasemalle, on vain 18 km, on karjanomistajien pikkumaisten nurkkakuntaharrastusten sekä paikallisten johtomiesten keskinäisen kateuden ja itsepäisyyden vuoksi perustettu kolme meijeriä. Näin on tässä pitäjässä, jossa vallan hyvin tultaisiin toimeen yhdellä 50,000—60,000 mk maksavalla meijerillä, uh-

Osuusmeijerien liikekustannukset pitäjissä A ja B.

Koko vuonna valmistettua voimäärää kohti markoissa

Pitäjä	Raaka-aineen kuljetus	Voirahdit	Palkat	Korot, vakuutusmaksut, verot y. m. s.	Käyttövoima, valo ja lämpö	Pakkaustarpeet	Jää	Suola, hapoke, kemikaliot y. m.	Voiteluaineet	Puhdistustarpeet	Konttorimenot	Muut kulut	Kuoletukset	Kulunkeja kaikkiaan
A	14,140	2,523	8,161	6,832	4,804	3,325	724	1,619	1,443	766	361	997	9,160	54,855
B	9,805	1,834	4,700	1,225	2,555	3,148	333	918	402	341	110	356	4,400	30,127
Erotus	4,335	689	3,461	5,607	2,249	177	391	701	1,041	425	251	541	4,560	24,728

100 voikiloa kohti penneissä

A	1,689	301	975	816	574	397	86	193	172	92	43	119	1,094	6,551
B	1,192	223	571	148	310	383	40	112	49	42	13	43	535	3,661
Erotus	497	78	404	668	264	14	46	81	123	50	30	76	559	2,890

rattu meijerilaitoksiin yhteensä 114,500 mk. Kaikkiaan valmistetaan näissä kolmessa meijerissä vuosittain lähes 84,000 kg voita. Luonnollisesti tulevat liikekustannukset, valmistusmäärän ollessa näin pienen, näissä meijereissä suhteettoman kalliiksi. Tämä käy parhaiten selville ylläolevasta taulukosta, jossa kirjaimella A merkityn pitäjän numerot tarkoittavat edellämainittujen kolmen meijerin yhteisiä liikekustannuksia. Vertailun vuoksi olemme tähän taulukkoon ottaneet vielä erään neljännenkin meijerin liikekustannukset, meijerin, joka valmistaa vuosittain voita lähes 83,000 kg eli siis jokseenkin saman määrän kuin nuo kolme ensiksimainittua meijeriä yhteensä; meijeriomaisuuden arvo uutena oli jälkimäisessä laitoksessa noin 55,000 mk. Tämä viimeksimainittu meijeri sijaitsee toisessa pitäjässä — taulukossa se on merkitty kirjaimella B — jossa ulkonaiset edellytykset meijeriliikkeen menestymiselle ovat monessa suhteessa aivan samankaltaiset kuin edellämainitussa kolmen meijerin pitäjässäkin. Muun muassa kulkee rautatie tämän, kuten pitäjän A:nkin halki. Pisin matka asemalle pitäjän syrjäkulmilta, joista maitoa tuodaan meijeriin, on 15 km. Molemmat pitäjät ovat jokseenkin taajaan asuttuja, ja hyvät maantiet helpottavat kummassakin liikkumista eli pääsyä pitäjän eri puolille. Paikalliset olosuhteet eivät siis ole voineet saada aikaan kovinkaan huomattavia eroavaisuuksia liikekustannuksissa kummankin eri pitäjän meijereissä, vaan riippuu näiden suuruus etupäässä siitä, kuinka paljon raaka-ainetta kullakin meijerillä on ollut jalostettavana.

Taulukkoa tarkastaessamme huomaamme, että jo yksin *raaka-aineen kuljetus* A-pitäjän kolmessa meijerissä on tullut 4,335 mk kalliimmaksi kuin pitäjässä B, joten eroitus jokaista valmistettua voikiloa kohti on lähes 5 penniä. Ja kumminkin ovat kuljetusmatkat puheenaolevissa kolmessa meijerissä paljon lyhyemmät kuin B-pitäjän meijerissä. Kahden jok-

seenkin yhtä suuren maitomäärän kokoamiseen kutakuinkin yhtä laajalta pinta-alalta tarvitaan nimittäin useampia kuskeja siellä, missä tämä kokoaminen tapahtuu kolmeen eri paikkaan kuin siellä, missä maito viedään vain yhteen paikkaan piirin keskustassa. Edellisessä tapauksessa saavat näet kuskit usein ajaa vajailla kuormilla. Hyvin yleistä sitäpaitsi on, että tällaisissa tapauksissa meijerit kuljettavat maitoa toistensakin piiristä, joten kuskit joutuvat ajamaan toistensa ohi.

Voirahdeissa on pitäjässä B päästy 689 mk vähemmillä kustannuksilla eli, tarkemmin sanoen, lähes 0,8 penniä halvemmalla kutakin voikiloa kohti kuin pitäjässä A. Kun tiedämme, että matka Hankoniemeen molemmista paikoista on kutakuinkin yhtä pitkä, täytyy tuota 0,8 pennin rahtieroitusta kultakin voikilolta pitää jokseenkin huomattavana. Sen aiheuttavat luonnollisesti voin maarahdit. A-pitäjän meijereistä sijaitsee näet kaksi jonkun matkaa asemalta, josta syystä näiden täytyy maidonkuljetuskustannusten lisäksi suorittaa vielä rahtimaksu voin kuljetuksesta rautatiellekin. Pitäjässä B sitävastoin viimeksimainitut menot ovat pienet, siellä kun näet itse raaka-aine tuodaan lähelle asemaa. Sitäpaitsi saavat voinkuljettajatkin pienissä meijereissä usein ajaa vajailla kuormilla, seikka joka nostaa kuljetuskustannuksia.

Palkkausmenoissa on pitäjässä B, noihin kolmeen muuhun meijeriin verraten, päästy erittäin halvalla. Eroitus viimeksimainittujen vahingoksi on näet 3,461 mk, eli noin 4 penniä kutakin voikiloa kohti, vaikka niissä henkilökunta on epätäydellinen ja huonommin palkattukin kuin B-pitäjän meijerissä. Kolmessa meijerissä tarvitaan näet joka tapauksessa kolme kokonaista henkilökuntaa, joiden palkkaaminen luonnollisesti aina tulee kalliimmaksi kuin yhden, vaikkapa tämä olisikin suuripalkkaisempi.

Huomattavimman eroituksen pitäjän B hyväksi muodostavat *vuokra-*, *korko-* ja *vakuutusmaksu-* y. m. s. *menot*. Ne ovat

nimittäin A-pitäjän meijereissä tulleet noin puolenkuudetta kertaa kalliimmiksi kuin pitäjässä B. Eroitus nousee kaikkiaan 5,607:ään markkaan eli noin 6,7 penniin voikiloa kohti. Tällaisten menojen tulisi tosin säännöllisissäkin oloissa B-pitäjän meijerissä olla pienemmät, syystä, että mainittu meijeri on A-pitäjän meijereitä paria vuotta vanhempi ja on siis ehtinyt jo enemmän velkojansakin lyhentää. Mutta niin luonnottoman suuriksi kuin mitä ylempänä mainittiin, paisuvat liikekustannukset A-pitäjän meijereissä etupäässä senvuoksi, että näillä liikkeillä jo toimintansa alussa oli yhteensä lähes 60,000 mk suuremmat velat kuin B-pitäjän meijerillä ja että niissä vakuutettavan omaisuuden arvo on niinikään kaksi kertaa suurempi, jotavastoin vuotuisen valmistusmäärän ero on, kuten edellä jo on huomautettu, verrattain vähäinen.

Käyttövoimakustannukset, valo ja *lämpö* ovat tulleet 2,249 markkaa A:ssa B:n menoja kalliimmiksi. Eroitus pitäjän B hyväksi on täten runsaasti 2,6 penniä kutakin voikiloa kohti. Kolmessa meijerissä täytyy näet lämmittää kolmea höyrykattilaa sekä pitää yhtä monet valaistuslaitokset.

Pakkaustarpeiden menekissä sitävastoin on eroitus näiden kahden pitäjän meijerien välillä jokseenkin pieni. Pitäjässä B ovat ne tulleet kaikkiaan vain 177 mk ja siis yhtä voikiloa kohti noin 0,1 penniä halvemmiksi. Mutta tällaisia liiketarpeitahan meijerit kuluttavatkin aina tietyssä suhteessa valmistamaansa voimäärään. Suurliike voi tässä kohdin päästä pienliikkeen edelle vain siinä määrin kuin se saa alennusta, harjoittaessaan tarvetavarain hankinnassa tukkuostoa.

Jäiden hankinta on A-pitäjän meijereille tullut myös enemmän kuin toisen verran kalliimmaksi. Tässä kohdin on pitäjässä B päästy 391 markkaa halvemmalla eli, toisin sanoen, 0,4 penniä vähemmillä kustannuksilla voikiloa kohti. Osaksi aiheutunee tämä myös siitä, että jäiden saanti kahdessa A-pitä-

jän meijereistä on hankalanpuoleista. Mutta vaikuttamatta ei tietysti ole sekään, että pitäjässä A on tähän tarkoitukseen tarvittu kolmet jäännostajat ja -ajajat, jotavastoin pitäjässä B on tultu toimeen yksillä sellaisilla. Sitäpaitsi jäitä kolmessa eri varastopaikassa säilytettäessä sulavat ne pahemmin kuin yhdessä kohdin säilyttämällä. Samoin kuluu myös enemmän jäätä kolmea kuin yhtä jäähdytyslaitosta käytettäessä, vaikkapa tuo yksi onkin vähän suurempi.

Suola, väri, hapoke ja *kemikaliot* taas ovat A-pitäjän kolmessa meijerissä tulleet maksamaan kaikkiaan 701 mk eli yhtä voikiloa kohti 0,8 penniä enemmän kuin pitäjässä B. Viimeksimainitun pitäjän suuri meijeri ostaa näet kaikki tällaiset liiketarpeet *tukuttain* ja saa niistä suuren hinnanalennuksen, jotavastoin nuo kolme muuta meijeriä hankkivat ne kukin erikseen ja pienissä erin, ostaen vain muun muassa kemikalionsa pitäjän apteekista, jossa näistä aineista kiskotaan moninkertainen hinta. Sen lisäksi kuluu suoloja pienissä meijereissä vielä muutamista muistakin syistä, kuten esim. jäähdytyksen, pesemisen y. m. s. seikkain vuoksi, suhteellisesti enemmän kuin suurissa, jos nim. edellytetään, että valmisteiden käsittelyssä suolan käyttelyyn nähden noudatetaan samoja menettelytapoja.

Voiteluaineiden kulutus on B-pitäjän meijerissä noihin kolmeen muuhun vertailtavaan meijeriin nähden noin kolme ja puoli kertaa pienempi. Eroitus ensiksimainitun meijerin eduksi on 1,041 mk eli noin 1,2 penniä jokaista voikiloa kohti. Kolmen meijerin koneistossa onkin luonnollisesti kolme kertaa enemmän liikkuvia ja voidetta kaipaavia osia kuin yhdessä sellaisessa laitoksessa. Pienten meijerien koneenkäyttäjät ovat myös usein taitamattomampia kuin suurten ja kuluttavat senvuoksi enemmän öljyäkin.

Puhdistustarpeita on A-pitäjän meijereissä niinikään kulutettu kaksi kertaa enemmän kuin pitäjässä B. Näissä liikeme-

noissa on viimeksimainittu meijeri päässyt kaikkiaan 425 mk vähemmillä kustannuksilla eli puoli penniä halvemmalla jokaista voikiloa kohti. Ja kuitenkin on tämä meijeri siisteydessä paljon edellä jokaista noista kolmesta vertailunalaisesta meijeristä. A-pitäjän kolme meijeriä tarvitsevat näet yhteisesti paljon runsaammin puhdistustarpeita kuin B-pitäjän meijeri, jossa on vain yksi koneisto ja kalusto sekä yksi meijerihuoneisto puhtaana pidettävä.

Samat syyt, jotka tässä juuri on esitetty vastamainittuihin liikekustannuksiin vaikuttaviksi, ovat myös aiheuttaneet sen, että A-pitäjän meijereissä *konttorimenot* sekä muut sellaiset kulut, jotka eivät sisälly edelläesitettyihin liikemenoihin, ovat tulleet noin kolme kertaa kalliimmiksi kuin pitäjässä B. Tällaisissa menoissa on viimeksimainitussa pitäjässä säästetty 792 mk eli noin 1 penni kutakin voikiloa kohti.

Kuoletuksia ei useinmainituissa kolmessa meijerissä niiden huonon kannattavaisuuden takia ole voitu juuri ollenkaan tehdä. Kun meijeriomaisuuden arvo kuitenkin vuosittain alenee ja poistoja näin ollen välttämättä täytyisi tehdä, olemme näissäkin meijereissä merkinneet kuoletukset suhteellisesti yhtä suuriksi — 8 % meijeriomaisuuden arvosta uutena — kuin ne ovat B-pitäjänkin meijerissä. Sen mukaan olisi A-pitäjän meijereissä pitänyt kuoletuksiin käyttää kaikkiaan 9,160 markkaa eli lähes 11 penniä kutakin voikiloa kohti, kun sitävastoin pitäjässä B niihin käytettiin vain 4,400 mk eli noin 5 penniä voikilolta, ja kuitenkin oli tämä kuoletus omaisuuden kirjoihin merkittyyn arvoon nähden runsas. Meijeriomaisuuden arvo viimeksimainitussa meijerissä ei näet uutenakaan ollut puolta ensiksimainittujen kolmen meijerin omaisuuden yhteenlasketusta arvosta kunkin liikkeen alussa.

Kulunkien kokonaissumma tuli siis edelläolevan esityksen mukaan A-pitäjän meijereissä nousemaan kaikkiaan *54,855*

markkaan, Pitäjässä B oli vastaava määrä vain *30,127 mk*. Näin ollen nousivat yhden voikilon valmistuskustannukset ensiksimainitussa pitäjässä 65,5 penniin, kun taas jälkimäisessä päästiin 36,6 pennillä. *Täten säästettiin siis pitäjässä B sillä, että maito siellä jalostettiin yhdessä ainoassa meijerissä, joka täysin riitti tarvetta vastaamaan, yhtenä ainoana vuonna lähes 25,000 mk katsoen siihen, mitä kutakuinkin samansuuruisen voimäärän valmistaminen kolmessa eri meijerissä tuli maksamaan. Yhden voikilon valmistuskustannuksissa teki säästö hiukan vaille 29 penniä.*

Kaiken edelläesittämämme huomioonottaen tulee ajatelleeksi, että eikö siellä, missä meijeriolot ovat joutuneet näin järjettömälle kannalle — samanlaisia erehdyksiä kuin pitäjässä A on näet meijerioloja järjestettäessä tehty monella muullakin paikkakunnalla — eikö siis siellä olisi viisaampaa hävittää liiat meijerit ja laventaa entiset meijeripiirit suuremmiksi? Muutamien vuosien kuluessa tulisivat näet tällaisesta järjestelystä johtuneet vahingot korvatuiksi pienentyneiden liikekustannusten ja siten saavutettujen korkeampien maidonhintojen kautta. Tällainen muutos kävisi päinsä ainakin siellä, missä liikojen meijerien joukossa on halpahintaisia, puurakennuksilla varustettuja laitoksia. Nämä voisivat nimittäin myydä koneensa ja kalustonsa jollekin toiselle paikkakunnalle perustettavaan meijeriin sekä rakennuksensa johonkin muuhun tarkoitukseen käytettäviksi. Ja eiköpähän muutamin paikoin sattuisi tilaisuutta myöskin kannattamattomien kivimeijerien muuttamiseen joksikin muuksi, tuottavammaksi laitokseksi? Totta kyllä, että tätä ei saada aikaan ilman tuntuvia kustannuksia, mutta taloudelliselta kannalta katsoen on viisaampaa kärsiä kerrallaan hieman suurempi tappio kuin pitää kymmeniä vuosia käynnissä kannattamatonta liikettä, jonka tuottamat vahingot, kuten

tutkimuksestamme näkyy, pian nousevat satoihintuhansiin markkoihin.

Vieläpä monella sellaisellakin paikkakunnalla, jossa nykyisin toimessaolevien meijerien saavuttamiin tuloksiin ollaan kutakuinkin tyytyväisiä, olisi paljon voitettavissa, jos meijeriliike järjestettäisiin enemmän suurtuotannon etuja silmällä pitäen, hävittämällä kaikki ajanmukaisten meijerilaitosten rinnalla toimivat »saunameijerit», joiden omaisuus usein voidaan laskea parin kolmen tuhannen markan arvoiseksi ja joiden olemassaolo useinkin on seurauksena vain jonkun paikallisen nurkkapolitikon turhanaikaisista mielijohteista.

Otto P. Pehkonen.

Kauvatsan osuusmeijeri vuosina 1887—1908.

un Kauvatsan meijeri v. 1907 oli ollut toimessa 20 vuotta ja siis elänyt läpi sen murrosajan, jonka kuluessa koko maan maitotalous on kehittynyt pienestä kylämeijeristä suureksi, tehdasmaiseksi liikkeeksi, voinee ehkä olla jollekin opiksi saada tutustua mainitun meijerin kehitykseen, jonka tässä lyhyin piirtein esitän.

Se syntyi, tuo meijeri, olojen pakosta helmikuun 16 p:nä v. 1887 Kauvatsan pappilassa. Muodostettiin osakeyhtiö 25 osakkeella à 300 markkaa. Osakkeita otti 15 henkilöä, joista muutamat olivat sellaisia, joilla ei ollut karjaa lainkaan. Isommat karjanomistajat katsoivat sitä erehdykseksi, koska siten meijeriliikettä täytyi johtaa niin, että vuoden ylijäämä eli osinko tulisi tyydyttämään niitäkin osakkaita, jotka pääomaansa olivat meijeriin kiinnittäneet. Toiselta puolen oli taas pakko ottaa tällaisiakin henkilöitä osakkaiksi, kun muuten ei saatu tarpeeksi pääomaa. Tällaisen erimielisyyden vallitessa yhtiön osakkaiden kesken meijeri alotti liikkeensä heinäkuun 4 p:nä samana vuonna. Isännöitsijänä toimi aluksi pastori L. A. Palonen. Vii-

kossa valmistettiin voita keskimäärin 4—5 dritteliä. Maitoa otettiin niiltäkin, jotka eivät osakkaiksi yhtyneet.

Mutta v. 1890 syntyi tälle meijerille kilpailija tyytymättömien toimesta, varsinkin kun nämä voivat väittää, että heidän epäilyksensä ylijäämään nähden oli toteutunut. Yhtiön liikenne väheni huomattavassa määrin. Isännöitsijä erosi ja sijaan valittiin allekirjoittanut.

Liikkeen johdossa oltiin selvillä niistä periaatteista, joita oli seurattava. Ne pantiin käytäntöön, vaikka maidon puute yrittikin tehdä lopun koko liikkeestä. Niinpä tuli v. 1892 toisinaan vain 1 dritteli viikossa. Kuorima-asemat lopetettiin ja sijaan pantiin maitokuskit. Maidosta alettiin yhä yleisemmin maksaa rasvaisuuden mukaan. Normaalihapon avulla taas parannettiin voin laatu. Uusi asiamies voin myynnille hankittiin. Osuustoiminnan periaatteet otettiin käytäntöön sekä maidon maksussa että vuoden ylijäämän jakoon nähden: maksettiin tavallinen korko pääomaan kiinnitetyille rahoille ja kaikki loppusäästö käytettiin meijerin ja maitotalouden parannukseen.

Seurauksena oli, että meijeri sai uudestaan luottoa. V. 1896 yhtiö laajennettiin. Osakkeita otettiin kaikkiaan 41. Liike oli kasvanut melkein 10:kertaiseksi. V. 1897 valmistettiin 624 dritteliä. Kilpailija oli sulautunut yhtiömeijeriin.

Mutta kunnassa oli muutamia sellaisia henkilöitä, jotka halusivat myös olla meijerin hoitajia. Näillä oli yhtiömeijerin menestys silmätikkuna. He kutsuivat meijerinomistaja Adolphin asettamaan Kauvatsaan kuorima-aseman Kokemäellä olevan juustomeijerin tueksi. Kutsujat olivat yhtiömeijerin osakkaita. Sinne riensi moni viemään maitonsa. Suuri enemmistö pysyi kuitenkin sopimuksilleen uskollisena eikä se siinä pettynytkään. Ennenkun vuosi oli kulunut loppuun, olivat kaikki luopiot taas palanneet takaisin. Tämä pula oli v. 1897—98.

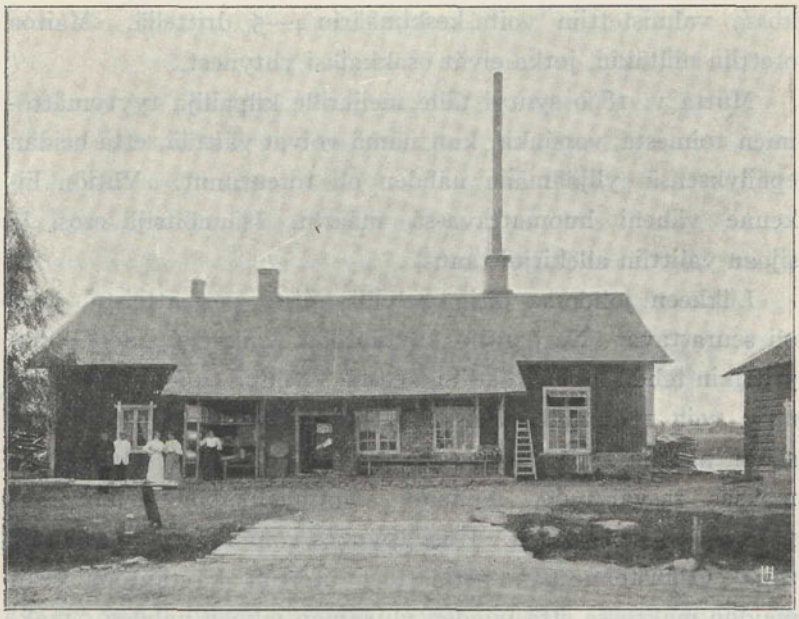

Kauvatsan osuusmeijeri ulkoa.

Vielä kolmannenkin kerran joutui yhtiömeijerin olemassaolo koetukselle. Yritys tehtiin v. 1903 ja alkoi tälläkin kertaa kunnan eteläisessä päässä. Käsiseparaattorimeijerillä oli määrä kukistaa yhtiömeijeri, edellisellä kun oli verrattain pienet kulut. Mutta tälläkään yrityksellä ei ollut menestystä. Yhtiön liikenne vain kasvoi sillä aikaa.

V. 1905 muodostettiin yhtiö *osuuskunnaksi*. Heinäkuun 1 p:nä vanha yhtiömeijeri alotti liikkeensä osuuskunnan laskuun. Osakkaita oli silloin 158 ja osuuksia 758. Osuusmaksu oli 6 mk ja täytelaina 9 mk sekä lisämaksuvelvollisuus rajaton. Kunnan melkein kaikki karjanomistajat, joiden vain sopii maitonsa lähettää, ovat yhtyneet osuuskuntaan.

Tämän jälkeen on kuitenkin maidontulo vähentynyt. Sen on pääasiallisesti vaikuttanut maanviljelyksen ja karjanhoidon lamautuminen. Osaltaan siihen on myös vaikuttanut se, että

moni karjanomistaja on myynyt parhaita maatiaisrotuisia lehmiään, joista on maksettu ennen aavistamattomia hintoja.

Alkuaan meijeri ei ollut käynnissä pyhäisin, mutta liikkeen kasvaessa on sitä käytetty pyhinäkin, paitsi suurina juhlina.

Meijerin palvelusväellä on meijerillä vapaa asunto, lämpö ja valo sekä kuorittua maitoa tarpeen mukaan. Alussa oli sillä myös »ylöspito», mutta vuosien varrella tämä muutettiin rahapalkaksi.

Voi on saavuttanut Hangon laboratoriossa keskimäärin 11 pistettä. Vesipitoisuus on ollut varemmin 15—16 %, joskus ylikin, mutta nyt on koetettu pysytellä korkeintaan 15:ssä %:ssa ja on siinä onnistuttukin.

Omaan voinvientiosuusliikkeeseen, Valioon, yhdyttiin heti sen perustavassa kokouksessa v. 1905 ja on sille uskollisena pysytty. Niinikään on meijeri Pellervo-Seuran ja Keskusosuusliike Hank-

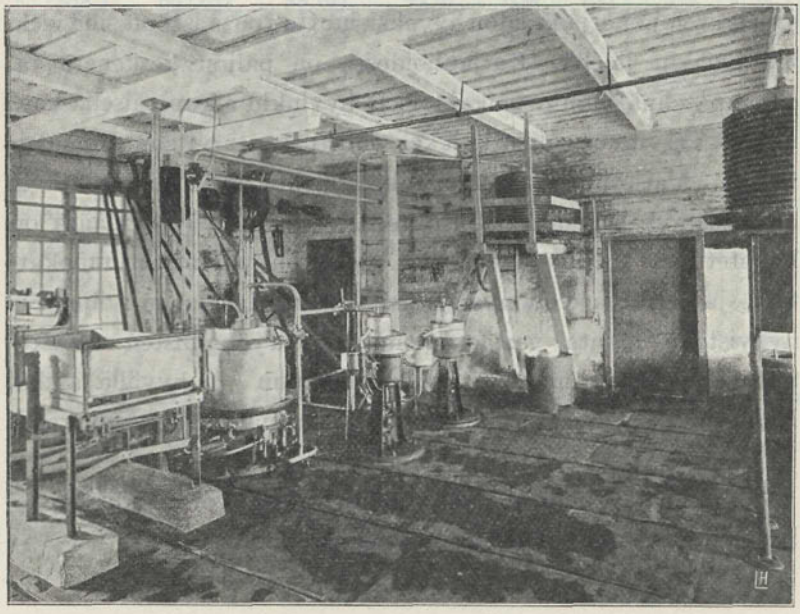

Kauvatsan osuusmeijeri sisältä.

kijan jäsen. Se on jo useana vuonna tilannut jäsenilleen Pellervo-lehden. Apulantojen ja väkirehujen yhteisostot taas on tehty Hankkijan kautta. Meijeri on myös liittynyt jäseneksi Satakunnan meijeriliittoon.

Meijerimme oli alkuaan kauttaaltaan puusta, mutta nyt on työhuoneen lahonnut osa poistettu ja sijaan pantu harmaata kiveä alas ja sen jatkoksi tiiliseinää niin korkealle, että terve puu alkaa. Samoin on tehty rivin oikealla puolella olevaan hapatushuoneeseen nähden, vaikka ulkopuolelle jätetty laudoitus estää sitä näkemästä. Näin on päästy meijeriä rakentamasta uudestaan ja vältetty sitä karia, joka monen pienen meijeripiirin meijerin on vienyt haaksirikkoon. — Sisustus meijerissämme on jo kolmas ja on se nykyään ajanmukainen.

Kieltämättä on meijerimme paljon vaikuttanut kunnan maanviljelyksen ja karjanhoidon hyväksi, mutta runsaasti on sillä vielä tehtävääkin jälellä. Karjanhoidossa on paljon keskeneräistä, ollaanpa siinä monin paikoin vielä hyvinkin alkuperäisellä kannalla. Tarvitaan ennen kaikkea valistusta, tarvitaan ammattitietoja. Vaistomaisesta aavistuksesta siitä, mitä olisi tehtävä, on päästävä selvään tietoisuuteen. — Karjan lypsymäärä on kohotettava 100:lla prosentilla. Maa on paremmin muokattava ja saatava voimaperäiseksi. Juurikasveja on viljeltävä nykyistään monta vertaa enemmän. Työhaluisten maattomien on saatava maata. Siihen ollaankin jo hyvällä alulla. Heille on saatava edullisia lainoja. Ja ammattitietoja niinikään.

Liitämme tähän lopuksi taulun, josta voi nähdä meijerimme kehityksen viimeisten 20 vuoden kuluessa.

TAULU Kauvatsan osuusmeijerin kehityksestä vv. 1887—1908.

Vuosi	Maitomäärä	Siitä valmistettu voita	Maitoa mennyt voikiloon	Maksettu maidosta penniä	Myyty voita		Hinta netto Hangossa kg:lta
					ulkomaille dritt.	omassa maassa kg	
	kiloa						
1887	110,857	4,459	24,86	7,88	87	—	—
1888	281,075	11,306	24,86	7,38	213	—	2: 03
1889	305.537	11,796	25,90	8,18	225	—	2: 28,9
1890	259,478	9,999	25,96	7,89	191	—	2: 16,1
1891	173,338	6,480	26,90	8,24	125	—	2: 35,7
1892	96,306	3,620	26,60	9,25	68	100	2: 57,7
1893	208,756	8,091	25,80	8,92	157	28	2: 48,8
1894	379,941	14,375	26,50	8,24	277	45	2: 21,3
1895	462,751	18,584	24,90	8,23	346	181	2: 16,2
1896	760,521	28,420	25,85	8,74	555	76	2: 35,4
1897	828,229	32,905	25,17	8,82	624	182	2: 28
1898*)	692,932	28,167	24,60	9,36	496	361	2: 34,4
1899*)	683,326	27,008	25,30	9,60	471	419	2: 35,5
1900*)	618,564	24,254	25,50	9,78	399	344	2: 59,4
1901*)	720,493	27,926	25,80	9,78	434	458	2: 53,6
1902*)	852,350	32,782	26,00	9,73	607	401	2: 53
1903	1,017,537	40,151	25,34	9,89	730	431	2: 43
1904	1,049,036	43,081	24,35	9,80	831	647	2: 35,8
1905	1,258,125	53,421	24,00	10,03	987	768	2: 46,6
1906	1,237,739	52,404	23,62	10,37	1,007	1,048	2: 56
1907	1,088,687	45,929	23,71	10,34	859	1,654	2: 51
1908	984,139	39,933	24,64	10,93	756	1,496	2: 70,1

*) 1898—1902 lähetettiin voita Helsinkiin 1:n ja $^1/_2$:n kilon paloina yli 10,000 kg.

Kauvatsa, talvella 1909. **Vilho Oksanen.**

Rasivaaran osuusmeijerin synty ja vaikutus.

ienee aika monellakin muistossa, kun elimme eri teillä. Yhteishengen hedelmistä kuulunut ei kuiskausta meillä. Jokainen omia teitämme kuljettiin, toinen toistamme poljettiin ja viisaat ne vierellä voittoja veivät, vaan tuhmat eivät huomanneet heitä. Voimat ne rientäissä riutuivat ja veljet jo veloissa niukuivat. Silloin vanhemmat vaaran huomasi ja syvään synkkinä huokasi: »toimiin nyt ryhtyä pitäisi, mutt' lienee jo mennyt myöhäksi». Ne kevähän tuulet tulivat tännekin, ehkenpä ennen oikeita aikojaan, ettei peltoja kannata perkauttaa, kun tulevat liiaksi maksamaan. Niinpä niityksi niitä heitettiin ja lisää karjaa kasvamaan otettiin. Talvet rahtia tehdä sai, kun ei tarvinnut peltoja lannottaa. Näin elämää kevyeksi tehdä tahdottiin. Tuloja suuria katsottiin ja menot pieniksi laskettiin. Karjat alkoivat antaa tuotteitaan, joita päästettiin kauppaan. Silloin meijeriliike menestyä pian alkoi täällä, niinkuin heinä hedelmöipi suotuisalla säällä. Yksityismeijerit sekä kaupatkin kukoistivat kunnassamme. Yks' edelle toisten ennätti, sen johto taitava tehdä taisi. Yksi yhtiömeijerikin ilmestyi, sen alku mistä lienee ollut siemenestä. Kovin

pienet ne yhtiön yritteet alkuaikoina olivat. Vähitellen se kumminkin vaurastui, sitä mukaa kuin elämässä viisastui. Silloinpa kilpailun ajat alkoivat, vaan yksityiset hinnoittaissa maitoja piirinsä halkoivat. Yhtiön kuorima-asemain alueella maksoivat hinnan hieman paremman kuin siellä, missä ei kilpailusta kiusaa. Maidon käyttäjät kirkkomatkoillaan ja veronmaksupaikoissa tuon hinnoituksen hienon kierouden tietohonsa saivat. Siitä miehet miettimään silmäkkäin ja nurkumahan »Maijat»: »mikä tässä nyt tuumaksi tulee?» Tiedot torpasta torppaan, korvasta korvaan matkusti ja tuumihin yksiin tuskaiset tuli. Vuosia monta ei kulunutkaan, kun yhtiö osuuskunnaksi suli.

Maamiesseura jo silloin oli, se Pellervo-lehteä levitteli. Sen kokouksessa 24/2 1901 maanviljelijä P. Rouvinen osuusmeijerin perustamista esitteli. Tämän jälkeen kokouksissa monissakin miehet meijeristä vilkkaasti keskusteli ja konsulentti U. Brander taidokkaasti heille asiaa selvitteli. »Rotan loukuksi» ja »hirttonuoraksi» sitä monetkin pelkäsi, mutt' suusta Branderin ja E. Hahlinkin se »onnen sammoksi» selvisi. Tositoimiin monenkin toiveet ollut ois', vaan johtovoimilta halut oli pois. Näin asia ei päässyt alkamaan, kun ei saanut johtajaa. Oman meijerin tarve kansassa kasvoi vain. »Pellervot» aina tullessaan tuoreita tietoja toi, kuinka muualla maailmassa kansa yhteisvoimin meijerinsä loi. Toisien sammot jo jauhaen jyski. Toisilla seiniksi hongikot, kalliot ryski. Ne tiedot mieliin tenhoa toi; aatteet unetkin silmistä joi. Viimein asiat täälläkin todeksi kypsyi ja maidon käyttäjät oman meijerin hommaan ryhtyi. Mutt' kaikki ei — osan veljiä velat vankina piti ja toisien päässä edut ja ennakkoluulot iti. Jotkut vielä kätyreiksikin kävi, kun etuja tarjoili vanha täti.

Oli helmikuun 5 päivä v. 1902. Talvi oli tiet tasotellut ja veden pirstoman pitäjämme silotellut. Rasivaaran majatalon kookas pirtti kokoontui miehiä pitäjämme eri kulmilta niin täy-

teen, ettei puoletkaan istumaan sopineet. Hetki tuntui tärkeältä. Ajatukset olivat painaneet monetkin vakavalle tuulelle. Tilaisuus näytti suurelta sotaneuvottelulta, jossa piti panna paperille syntyjä syviä; sammon onneksi satojen, tuhansien turvantieksi. Apua hakemaan oli lähetetty Pohjois-Karjalan maanviljelysseuralta kaksi miestä isolla reellä. Ne toivat sieltä agronomi E. Hahlin. Hänen ystävällisellä avullaan kyhäiltiin kokoon erään toisen osuusmeijerin sääntöjen malliin »Rasivaaran osuusmeijeri i. l.»-nimisen osuuskunnan säännöt ja sopimuskirja, joiden alle työstä raskaat kädet, pää hiessä, helpotuksesta huoahtaen piirtää karuuttivat kymmeniä nimiä. Neuvottelu oli lopussa, tuumat tukussa ja monien huolet jätettyinä muutamien valittujen vaivaksi.

Näin lasketut peruskivet saivat seisoa seuraavaan talveen. Kesä kului, vuosi vierähti vielä yhtiön ja yksityisten meijerien menestykseksi. Talven pahimmat pakkasetkin olivat jo ohimenneet. Monen talon navetasta alkoi kuulua pikkuvasikkain mölinää. Emännät tuskailivat maitojen kanssa. Yksityismeijeriin eivät tahtoneet enää antaa sitä viedä, kun isännät olivat luvanneet oman sammon saranain aukeavan vuoden alussa. Kiire tuli ukkosille. Meijeri oli saatava, vaikka millä keinoin. Pekat, Jussit ja Kallet menivät valituilta toimikunnan jäseniltä, jotka olivat enimmäkseen yhtiömeijerin osakkaita, asian kulkua tiedustelemaan. Tyhjin toimin ei ollutkaan hyvä kotia palata, sillä suloinen perheonni olisi särkynyt. Niinpä miehet eivät tehneetkään osuuskuntalaisten mieliä kuulostelematta. He ostivat yhtiön osakkailta meijerin osuuskunnan nimeen 5,500 mk:n hinnasta. Kaupan johdosta oli kokous ilmoitettu maaliskuun 7 p:ksi Oravilahdelle, erääsen pitäjämme suurimpaan pirttiin. Tilaisuuteen saapui meijerin jäseniä noin 40 sekä uusia kirjoittautui lisää. Kokous hyväksyi yksimielisesti noiden itsepäisten talollisten P. Puhakan, P. Halosen, J. Hirvosen ja K. Strandén'in

tekemän kaupan. Samassa he päättivät anoa valtiolainaa ja rakentaa höyrymeijerin kirkonkylään. Sitä varten he ostivat maanviljelijä J. Turtiaiselta noin 2 $^1/_2$ ha:n suuruisen maan laivalaiturin viereltä n. k. Paksustaniemestä.

Maaliskuun 16 p:nä v. 1903 alkoi yhtiöltä ostettu meijeri pyöriä osuuskunnan tiliin. Ei vielä oikein alkuun päästy, kun jo kertyi kuorima-asemilta kermoja meijerille siksi paljon, ettei entisillä kapineilla ehditty niitä voiksi valmistaa. Täytyi ostaa hevoskierto ja suurempi kirnu. Niilläkin sai jauhaa auringon noususta laskuun asti.

Uuden tilavamman kodin tarve kasvoi päivä päivältä; uusia jäseniäkin tuli tuon tuostaan lisää. Usein kävi agronomi E. Luikko jyrisevin sanoin innostamassa miehiämme. Hallitus jo valmisteli pohjapiirroksen uudelle meijerille ja valitsi rakennustoimikunnankin, jotka toimenpiteet osuuskuntalaiset yksimielisesti hyväksyivät seuraavan toukokuun 6 p:nä pitämässään kokouksessa. Rakennustoimikunta sai kehotuksen ryhtyä pikaisiin toimiin. Kokouksessa olijat tarjosivat pieniä lainoja toimikunnan käytettäväksi. Jotkut antoivat satoja 3, toiset 4—5, jopa joku 10:kin, mutta ne eivät riittäneet alkuunkaan. Omaa kukkaroaan kuluttaen täytyi rakennustoimikunnan yhteistä pesää puuhaella. Varsinkin sen rahastonhoitajan kukkaro sai »kutinsa pitää», kun lauvantaisin työnvalvoja passitti kymmeniä miehiä palkkaansa perimään. Menoja pienentääkseen tekivät valitut itse töitä ja pitivät talkoita. Rahat kumminkin loppuivat kukkaroista. Mutta oli kuultu savonrantalaisten rikkauksista. Osuuskunnan valtuuttamina tekivät rakennustoimikuntalaiset velkakirjan, jolla rahanhakuun lähettivät erään jäsenensä, joka kumminkin Savoa samoiltuansa palasi tyhjin käsin takaisin. Kertoi rahoja olevan kuin raunioita, sanoipa niitä saatavankin: »kunhan vain omiin nimiin ottanemme». Miehet panivat nimensä paperille ja niin palasi Tahvo toisen kerran, pää pystyssä, paksun kukkaron keralla.

Kesä oli kulunut, syksy tullut. Paksuniemen kumpareella seistä törröttikin jo uusi, puinen meijerirakennus ja alempana rantamalla maanviljelijä Puhakan lahjoittamat aittahuoneet. Aitassa oli lokakuun 2 p:nä kokous, jossa valittiin entisen meijerin myyjät sekä päätettiin heti muuttaa liike uuteen kotiin.

Rakennus tuntui kumminkin autiolta ja puutteelliselta. Kotia kaunistava halu heräsi silloin miesten mieliin. He päättivät rakentaa vielä samana syksynä kivisen kone- ja jäähuoneen sekä puisen myllyn. Tämä ajatus olikin jo kauvan vaivannut rakennustoimikunnan aivoja. Pianpa kohosikin talkoilla kootuista kivistä konehuone ja maahan kaivertui kiviseinäinen kellari. Mutta näihin oli koneetkin saatava. Jotta ei omavaltaisuudesta moitittaisi, päätti toimikunta kuulostella jäsenten mielipiteitä niiden ostossa. Se tapahtui marrask. 14 p:nä, jolloin konekauppiaan edustaja oli saapunut paikalle kauppaa tekemään. Samana päivänä läksi »Riihilahden pappa» kutsuille, s. o. jäseniä kokoukseen keräämään, ja ennen kello 4 i. p. oli Oravilahdella H. Rouvisessa yli 30 jäsentä koolla. Osuustoimintaan innostunut pastorimme K. A. Lauri puhui erittäin vaikuttavasti hetken tarkotuksesta ja läsnäolijat sanaa virkkaamatta yhtyivät hänen mielipiteeseensä. Kokouksen lopputuloksena näkyi paperilla 16,000 mk:kaan nouseva meijeri-, mylly- ja voimakoneiden tilaus, jonka osuuskunnan kokous laillistutti saman kuun 28 p:nä. Viimemainitussa kokouksessa hyväksyttiin piirros asuinrakennuksesta, jonka olivat luvanneet puolella hinnalla rakentaa kolme toimikunnan jäsentä ehdolla, että osuuskuntalaiset suorittavat toisen puolen ilmaiseksi; sitä nämä eivät kuitenkaan sitoutuneet tekemään. Samassa saatiin eräältä jäseneltä halvalla myllyhuoneeksi kookas tallirakennus, mikä sitten talkoolla uuteen paikkaansa siirrettiin. Hirsiä, halkoja ja kiviä alkoi tulla meijerille sieltä täältä ympäri pitäjää. Innostunut, kerkeäkielinen »Riihilahden pappa» talosta taloon, torpasta torppaan rien-

täen saarnasi uutta »osuususkoa». Kun hän oli hellyttänyt herkät mielet, oli hevonen pian valjaissa ja hirsikuorma toisensa perään alkoi kulkea meijeriä kohti. Yhdet kun uupuivat, toiset sijalle saapuivat. Työ yhteinen mieliä, miehiä yhdisti ja luottamus lujaksi kasvoi. Vaikka velkojen ja sitoumusten summa yli 30,000 mk:n korvissa liikkui, niin sittenkin mielin reippain miehet töissä kiikkui.

Valtiolainaa oli anottu 15,000 mk, mutta saatiinkin pitkän odotuksen ja monien paperienkorjausten jälestä ainoastaan 8,000 mk. Yksityistietä kuultiin, että lainan lupaajilla oli pelkona ollut suuri elinvoimainen ostomeijeri, jonka rinnalla ei voisi osuusmeijeri menestyä, sitä vähemmin velkaansa maksaa. Viimemainitusta ei kumminkaan liene pelkoa ollut, sillä kaikki meijerin omaisuus oli pantiksi luvattu, samoinkuin lisätakauksiakin hankittu noin neljännesmiljoonan markan arvosta. Anojat jo työlästyivät niin, että olivat jättää koko lainan sikseen ja silloin, kun se joutui tarpeitamme tyydyttämään, olivatkin jo asiat verrattain hyvällä kannalla.

Vuoden 1904 alussa tuntui kuin tuulen suunta olisi muuttunut. Ensimäiset pienet pilvet nosti isännöitsijän vaali, jossa kaikki hallituksen jäsenet eivät päässeet yksimielisyyteen. Asia selvisi kumminkin, kun saivat suostumaan toimeen miehen, joka kelpasi koko hallitukselle. Tämän jälkeen seurasi innokkaina meijerin ystävinä pidettyjen puolelta monia odottamattomia velkain takaisinmaksamisvaatimuksia, jotka salaman tavoin sattuivat yhteistyössä oleviin ystäviin. Oli vähällä tulla sihu koko hommasta. Pastori K. A. Lauri velanvaatijain — innokasten meijerin ystäväin — kuullen nykähytti nyrkkiään pöytään: »nyt miehet, kintaat lautaan!» Tämä vaijenti vaatijain mieliä, sillä kenpä olisi tahtonutkaan olla yhteisen pesän hajottaja. Ähkien ja houraten nukkuivat ukkoset. Mutta yhteisesti taas hankittiin

rahaa, tyydytettiin hätäiset saamamiehet ja niin päivä paistoi jälleen kirkkaana.

Kaikista näistä pikkupyryistä huolimatta kuului koko talvikorvan kalsketta Paksunniemen kumpareelta. Siellä koneliikkeen miehet monine apulaisineen kytkivät koneistoa, jota osuuskuntalaiset maksutta vedättivät lähimmiltä rautatieasemilta. Koneiston montteerausta hidastutti talvi tapoineen ja lieneepä vähän syytä sepissäkin ollut, koskapa m. m. kauppakirjaan merkitty syöttöveden esilämmittäjä unehtui kokonaan panematta. Se saatiin kuitenkin samaan hintaan $3\,^1/_2$ vuoden kuluttua.

Maaliskuun 3 p:nä v. 1904 pöllähteli jotain tummaa sakeana tuuleen korkeasta savupiipusta. Sihkettä ja suhinaa kuului konehuoneesta. Rauhallisina hevosmiehet louskuttelivat kuormistaan halkoja pinoon. Yht'äkkiä parkasi tuo vaivojen lapsi monta hirmuisen kovaa ääntä peräkkäin. Korviaan miehet pitelivät, korskuen hevoset hyppivät ja halot kuormista romahtelivat pitkin pihaa. Kauvaksi olikin tuo karkea huuto kuulunut. Toisille se oli virkistävä kutsu yhteiseen kotiin. Toiset katsoivat sen vain suurta nälkäänsä huutavan. Monelle taas se oli kokonaan outo, tuntematon pelokki, joka oli kuvattu syövän kaikki pikkukarjaisten lehmät, jos nämä ylettyville menevät.

Miltä lienee ääni kenenkin korvaan kaikunut, mutta samassa alkoi »Sammon» leipäpuoli jauhaa purnuloihin purtavia ja saman kuun 21 p:nä pyörähteli väliaikaisesti asetettu pystykirnu. Huhtikuun 15 p:nä pääsivät meijerin kaikki koneet käyntiin. Silloinpa olikin juhlapäivä. Kirkonkylän Kinnulaan oli kutsuttu juhlimaan meijerin tuttuja ja tuntemattomia, ystäviä sekä vihamiehiä. Pastori Laurin Luojalle kiitosta uhkuva puhe nostatti väsyneitä mieliä. Samalla se kehotti asianomaisia mieskohtaiseen uskollisuuteen yhteisvoimin valmistunutta meijerikotia kohtaan.

Näin lyhyt ja puutteellinen on kertomus siitä, mitenkä Rääkkylään saatiin »Sampo» jauhamaan syötäviä, juotavia ja kukkaroihin kuparia.

Nyt pieni silmäys tuohon moniväriseksi kuviteltuun meijerimme elämään.

Silloinkun hommamiehet sitä innolla puuhailivat, näytti kuin joku salainen voima olisi heidät pannut muurahaisten lailla yhteistyöhön. Toiset sen sijaan viiksiään vedellen pilkkanaurulla katselivat tuota yhteishommaa ja pelottelivat pikkukarjaisia jäseniksi liittymästä, sanomalla: »ilman lehmiä te leikistä eroatte». Kumminkin näyttävät juuri pienikarjaiset, joita Rääkkylässä niin kosolta onkin, homman enimmän omaksensa tunteneen. Nykyään ovat monet entisistä pelottelijoista itse pelottamiensa kera yhteen yhtyneet, myös jäseniksi liittyneet.

Ennen liikkeen alkua pelkäsivät kauppiaat heiltä tulojen vähenevän, kun ei enää jäänyt tilaisuutta voikauppaan. Mutta tyytyväisiksi tulivat, kun tilien maksupäivinä puotien rahalaatikot kukkuroillaan seteleitä kuhisivat. Jotkut raharikkaat olivat velallisilleen niin ystävillisiä, kun ne jäseniksi meijeriin liittyivät, että panivat heti velan perimykseen. Vaan sekään ei liittymästä estänyt, sillä meijerin hallituksessa oli siksi varakkaita miehiä, että ne kykenivät semmoisia kytkyjä katkomaan.

Meijerin syntymäseudultaan perittyä »Rasivaaran» nimeä koetettiin jo v. 1904 vaihtaa pitäjämme nimeen ja samalla muuttaa vanhanmalliset säännöt ajanmukaisiksi. Jälkimäinen ehdotus meni läpi, mutta edellinen ei, ja niin asuu vieläkin »Rasivaaran» nimi Rääkkylän osuusmeijerillä.

Kuvassa näkyy puutteellinen puumeijerimme. Oikealla kiviseinäisestä konehuoneesta on mylly ja vasemmalla meijerihuoneet sekä niiden päässä, matalammalla, jäähuone. Kun puutteessa mitä puuhataan, tulee työkin puutteellista. Useampana vuon-

Rasivaaran osuusmeijeri.

na on täytynyt korjata entisiä ja hankkia uusia, suurempia laitteita. Kirnujakin on talossa kaikkiaan 4 eri lajia. Paitsi päämeijerillä olevaa kalustoa, on meijerillä nykyään 43:lla kuorimaasemalla omaisuutta: separaattoreja, lämmityspatoja, kymmenysvaakoja punnuksineen ja kuletusastioita y. m. pienempää kalustoa niin paljon, että meijerin omaisuuden kirjoihin merkitty arvo on 28,105 mk 08 p:iä.

Jäsenlukua, liikkeen suuruutta, myllytuloja ja omaisuuden kuoletusta eri vuosina osottaa seuraava taulukko:

Vuosi	Jäseniä $^{31}/_{12}$	Voita valmistettu	Voilla saatu		Myllytulot		Omaisuuden kuoletus	
		kg	Mk	p.	Mk	p.	Mk	p.
1903	191	25,085,4	55,314	27	—	—	668	09
1904	399	50,720,6	113,592	62	1,710	35	5,139	28
1905	532	86,905,7	211,123	23	2,423	20	4,656	84
1906	562	83,140,2	203,240	03	3,653	11	13,072	86
1907	582	63,206,7	146,673	34	3,709	91	9,492	99
1908	589	58,273,5	151,811	83	3,950	42	3,504	52

Jäsenten osuuksien omistus lehmämäärän mukaan jakaantui $^{31}/_{12}$ 1908 seuraavasti:

1-lehmäisiä	oli	233	jäsentä,		8-lehmäisiä	oli	10	jäsentä.
2	»	»	115	»	9	»	»	2	»
3	»	»	71	»	10 *)	»	»	16	»
4	»	»	41	»	15	»	»	3	»
5	»	»	48	»	18	»	»	2	»
6	»	»	17	»	19	»	»	2	»
7	»	»	20	»	20	»	»	4	»

Keskimäärin jäsentä kohti on 3,13 osuutta. Tämä selvään todistaa meijeriosuuskuntamme olevan vähäväkisten yhteishomman.

Liike ei ole ollut erittäin suuri, ja varsinkin viime vuosina se on pienentynyt tuntuvasti karjanhoidolle epäedullisten vuosien takia, ja osaksi on maatiaisvoin korkea hinta heikompia jäseniä houkutellut kotikirnua käyttämään. Lähimmässä tulevaisuudessa toivotaan liikkeen laajentuvan, kun osuuskuntalaiset ostivat 15/10 1908 2 km:n päässä olevan ostomeijerin kalustoineen 5,030 mk:alla 95 p:illä, joka hinta on ilmotettu olevan 45 % myyjäin ostohinnasta. Ostetun meijerin valmistusmääräkin oli sen viime aikoina vain n. puolet osuusmeijerin tuotannosta.

Kaupan johdosta olivat osuuskuntalaiset vähän erimielisiä. Toiset luulivat yksityisen, romut myytyään, rakentavan tilalle komean höyrymeijerin. Mutta kaupan puolella oli monin verroin suurempi enemmistö, joka epäilemättä luotti myyjäin lupaukseen, etteivät he tule osuusmeijerin alueella ostomeijeriliikettä harjottamaan niinkauvan, kun osuusmeijeri on olemassa. Nykyään ovat he jo osuusmeijerin jäseniä kymmenien seuralaistensa keralla ja toivo lienee saada heiltä kokemuksen kyp-

*) 11—14 ja 16-lehmäisiä osuuden omistajia oli yksi kutakin.

syttämää apua. Näin on hävinnyt valtiolainan myöntäjiltä pelkäämänsä vaara.

Mylly on vajaan viiden vuoden ajalla antanut kaikkiaan 19,308 mk 75 p:iä, johon summaan sisältyy myllärin palkka, Smk 3,861: 75, eli 1/5 osa kokonaistulosta. Meijerin ja myllyn yhteinen bruttotulo kuudelta ensimäiseltä toimintavuodelta nousee kaikkiaan 901,264 markkaan 06 p:iin.

Kun omaisuuden kirjoihin merkittyyn arvoon lisätään kuoletuksien summa, 36,534 mk 58 p:iä, saadaan vielä ostohinta, joka on Smk 64,639: 66.

Osuuskunnalla ei ole ulkoisille velkaa kuin 9,880 mk 95 p:iä ja saamisia on yli 4,000 mk:n. Asiat ovat siis, taloudelliseen puoleen katsoen, jokseenkin hyvällä kannalla. — Edellämainittu tavattoman suuri kalusto, johon kuuluu tavaraa kaikkiaan kolmesta ostomeijeristä, joutunee ennen pitkää hävitettäväksi. Sehän onkin vain muistoa entisiltä sota-ajoilta.

Harvinaisen sopivasti olivat lahjat ja kyvyt aatetta toteuttamaan jakaantuneet. Hallituksen esimies, »meijeri-pappi», oli kuin johtavaan asemaansa syntynyt. Siitä ovat todisteena kaikki ne monet, yksityiskohtia myöten tarkat pöytäkirjat ja yleinen kirjain selvyys. Kirosanoja hän ei enemmän kuin rivoja puheitakaan sallinut työmailta kuulua, vaikka kohtelu siellä, samoinkuin muuallakin oli laadulleen veljellistä. Pastori *K. A. Laurin* toiminta meijerimme elämässä onkin arvokas ja sopii monelle muulle pappismiehelle esimerkkinä seurattavaksi. Kun taas luottoa milloin tarvittiin, kääntyivät katseet maanvilj. *P. Puhakan* puoleen, ja kun innostus alkoi uupua, tarvitsi vain silmätä vanhaa »*Riihilahden pappaa*». Näitä eturivin miehiä täydensivät, kukin tavallaan, monet vakavamieliset hallituksen jäsenet ja osuuskuntalaiset.

Eivät kai monetkaan kieltäne, etteikö tuosta pelotellusta osuusmeijeristä ole ollut tuntuvaa siunausta. Ostomeijerienkin ystävät muistanevat, minkälaisia hintoja, ilman piimää, saatiin ennen osuusmeijeriä ja mitä sieltä nyt saadaan piimän lisäksi. Milläpä olisikaan korvattu ne vesitulvien tuottamat tuhot ja maksettu kauppiaille tuhannet jauhosäkit sekä kymmenettuhannet kahvi- ja sokerikilot, elleivät meijerit olisi rahaa antaneet? Uusia pirttejä ja navetoita pilkistelee siellä täällä entisten lahojen tilalla. Uuden ajan »taikasauva» on ajanut monta nuorta valon liesien lähelle saamaan tiedon tenhoa jokapäiväisten tehtäväinsä tueksi. Aika on muuttunut, katseet ovat avartuneet. Nyt alamme opetella yksiä teitä kulkemaan ja toinen toistamme auttamaan.

Siispä:

yletköhön yhteishenki, kasvakohon Karjalassa,
että kansa kaikkialla tuntis turvaa toisissansa,
eikä enää eri teillä turhaan aikaa tuhloaisi,
kuntoansa kuluttaisi, miehuuttansa menettäisi.

T. Kotilainen.

Rääkkylä, talvella 1909.

Piirteitä Tyrvään Lopen-Salon osuusmeijerin synnystä ja vaikutuksesta.

Kipeästi oli tässä takavuosina toivottu parannuksia meijeriliikkeen alalla Tyrvään Lopenkulmallakin. Meijereistä ei siellä tosin ollut puutetta, sillä niitä oli kulmakunnalla useampiakin, mutta niiden maksama hinta oli pieni ja juuri hintoihin nähden parannusta toivottiinkin. Meijerit olivat nim. yksityisten omistamia ja nämä maksoivat, minkä halusivat, pistämällä jo »päältäjaon» osan hinnasta voittona omiin taskuihinsa. Olipa hintoja koetettu parantaa liittymällä yhtiöksi, mutta turhaan meni sekin yritys. Syntyi näet riitaisuuksia yhtiömiesten kesken sillä seurauksella, että yhtiömeijerikin joutui yksityisen käsiin.

Kului taas aikaa eteenpäin, mutta maidon hinnat eivät vain olleet maanviljelijöiden mieleisiä. Moni näistä koetti parempia hintoja saadakseen muuttaa meijeriäkin. Olihan siitä alussa vähän hyötyä, mutta lyhyeen se supistui, kun hinta pian laskeutui uudessa paikassa samaan kuin edellisessäkin. Hulluinta asiassa

oli vielä se, että maidosta maksettiin »miestä myöten» eikä tavaran laadun mukaan, joten eräät suurien karjojen omistajat saivat karjansa maidosta toisen verran enemmän hintaa kuin toiset, pienempikarjaiset. Ikäviltä tuntuivat ja vahinkoja aiheuttivat sattumat sellaiset kuin esim. oli se, että jonkun kerran paikkakunnalta karkasi koko meijerinomistaja, jättäen parinkin kuukauden tilit maidontuojille maksamatta. Tällaiset tuhansien markkojen tappiot saivat vihdoin paikkakuntalaiset hereille.

Vuoden 1903 alussa rupesivat näet muutamat maanviljelijät hommaamaan kulmakunnalle *osuusmeijeriä*. Kokouksia pidettiin ja aika paljonkin touhuttiin asian hyväksi. Toiset vastustivat jyrkästi koko meijerin laittamista sillä syyllä, että kylässä oli kyllä jo ennestäänkin riittävästi meijereitä. Tulipa tiukka väittely meijerin paikastakin. (Oloja kuvaavana piirteenä mainittakoon, että kulmakunnalla on vielä tänäkin päivänä muutamia sellaisia maanviljelijöitä, jotka eivät tuo karjansa maitoa osuusmeijeriin vain sentähden, ettei sitä rakennettu heidän määräämänsä paikkaan.) Osuuskunta saatiin sentään syntymään ja vahvistus sen säännöille maaliskuun 20 p:nä v. 1903. Osuuskuntaan liittyi jäseniä sekä Tyrväältä että Karkun pitäjän n. k. »Salokunnalta». Siitäpä yritykselle nimi *Lopen-Salon osuusmeijeri*, sillä sitä osaa Tyrväästä, missä meijeri sijaitsee, kutsutaan »Lopenkulmaksi».

Kun näin oli alkuvalmistuksista suoriuduttu, alettiin kiireesti rakentaa itse meijeriä. Ostettiin hyvänpuoleinen, yksityisen omistama kylämeijeri. Sitä kuntoon pantaessa alkoivat kirveet paukkua. Pikkuhökkelit uudistettiin yhdeksi suureksi meijerisaliksi ja uusia huoneita laitettiin lisää, minkä tarvittiin. Koneisto tilattiin ja tuli paikoilleenpantuna maksamaan noin 16,000 markkaa. Kustannukset koko meijeristä taas tulivat kaikkiaan nousemaan noin 40,000 mk:n korville.

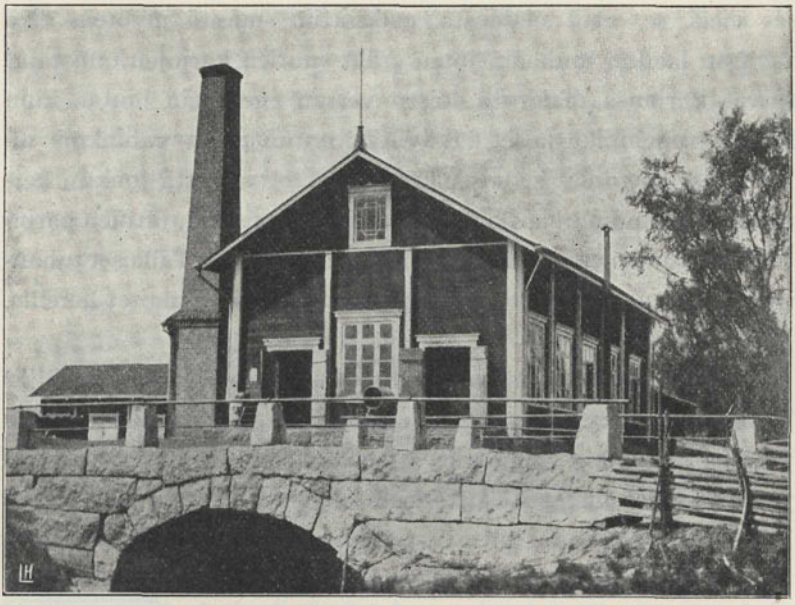

Lopen-Salon osuusmeijeri ulkoa.

Joulukuun 1 p:nä v. 1903 alkoi tämä meijeri sitten jo jauhaa rahaa siihen liittyneille Lopen-Salon karjanomistajille. Koneiden surina kuului kauvas ja kimakka pillin ääni vieläkin kauvemmas. Siinäpä sitä kelpasi pillin äänen mukaan tarkastaa kellonsa käyntiä vaikka joka päivä, sillä pilli huusi kello 6 aam. ja 12 päivällä. — Ihastuksella ihmiset poikkesivat katsomaan omaa laitostansa ja hykertelivät hymysuin käsiänsä.

Näin oli nyt saatu oma liike tälle kulmakunnalle. Kaksi isoa Alfa-Laval separaattoria hyrisi, jauhaen rahaa, ja toistakymmentä maitokuskia kopisteli kannujansa. Vaan ihme ja kumma! »Miksi eivät kaikki maitokuskit poikkea meijerille, vaan ajavat täysillä kuormilla sen sivu?» »Ne vievät kuormansa tuonne toiseen meijeriin», vastataan. Osuusmeijerin kanssa oli näet jäänyt kilpailemaan yksi kylämeijeri, jonka omisti rikas kauppias. Toiset pikkumeijerit olivat jo alunpitäin sulkeneet ovensa. Vaarallinen

kilpailija koituikin osuusmeijerille tuosta kauppiaasta ja hänen meijeristään. Osuustoiminta oli ollut niihin asti paikkakunnalla aivan tuntematon, ja nyt, kun sekin viimein tämän meijerihomman kautta sinne kulkeutui, oli se siksi uutta, ettei saanut tukevaa jalansijaa joka talossa. Sitäpaitsi oli moni karjanomistaja velkaa kauppiaalle, minkä vuoksi hän ei uskaltanut, vaikka olisi tahtonutkin, tuoda maitoansa osuusmeijeriin.

Vuoden verran siten häärättiin kilpaa kauppiaan meijerin kanssa, joka oli vain kivenheiton matkan päässä toisesta. Mutta tällaisen asiantilan ja varsinkin tuon hyödyttömän kilpailun jatkumisen välttämiseksi, päätti osuuskunta sopivaksi tarjota kauppiaalle pari tuhatta markkaa korvaukseksi siitä, että hän lopettaa liikkeensä eikä myy koneitaan osuusmeijerin piiriin. Kauppias ei tahtonutkaan olla jarruttajana, vaan suostui kauppaan.

Näin siis tuo Lopen-Salon raha-Sampo potkaisi viimeisetkin kapalovyönsä poikki ja alkoi pyöriä täydellä voimalla. Paraana vuodenaikana valmistetaan siellä 40 ja huonoimpana 26 astiaa voita viikossa. Maidon hinnat nousivat osuuskuntalaisten suureksi mielihyväksi melkolailla. Osuusmeijeristä ovat paraimman maidon omistajat saaneet 10 penniä maitokilon kermasta keskihintana läpi vuoden sekä 80 %:iä kuoritusta maidosta ilmaiseksi takaisin, jotapaitsi meijeri kustantaa kuljetuksenkin. Maitokilon kerman keskihinnaksi on joka vuosi tullut lähes 9 penniä.

Lopen-Salon osuusmeijeriin kuuluu nykyään noin 170 jäsentä ja näillä on noin 900 osuutta. Sen voi on kyllä koko meijerin olemassaolonajan mennyt yksityisille välittäjille. Silti on meijeri aina ymmärtänyt, vieläpä antanut täyden tunnustuksenkin Suomen voinhintojen kohottajana Voinvientiosuusliike Valiolle, vaikka ei olekaan näihin asti yhtynyt sen jäseneksi.

Kuukausittain on tilissä päältäjaon pidätetty kustannuksiin noin 18 %. Tästä summasta on sääntöjen mukaan mennyt 2 % meijerin kunnossapito-, 2 % osuusmaksu-, 2 % täytelaina- ja

1 % vararahastoon sekä jäännös palkkoihin y.m. liikekustannuksiin. Vuoden 1907:n lopussa nousi osuusmaksurahasto 12,314: 13 markkaan. Huomioon on otettava, että saman vuoden lopussa maksettiin mainitusta rahastosta pois Smk 1,748: 30. Tämä summa meni niille osakkaille, joiden osuusmaksut olivat täyteen määräänsä, jopa enemmänkin suoritetut, ja maksettiin niille

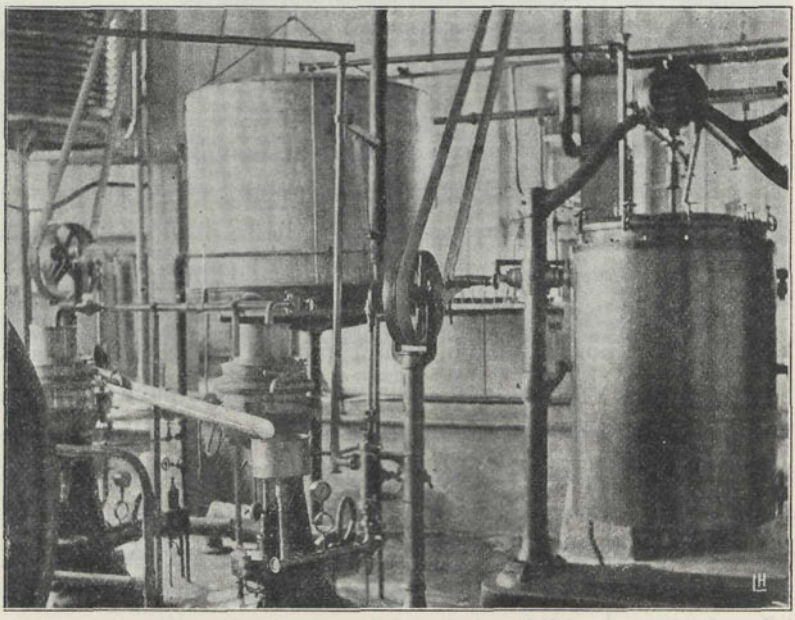

Lopen-Salon osuusmeijeri sisältä.

ylijäämää takaisin. Suurta intoa antoivat nämä markat uusiin ponnistuksiin. Täytelainarahastossa taas oli saman vuoden lopussa Smk 8,745: 43, ja vararahastossa Smk 2,420: 29.

Niin onnellisesti on tämä meijeri pyörinyt noin viisi vuotta, että sen varat olivat v. 1907 lopussa Smk 102: 98 suuremmat velkoja. Täysin tyytyväisiä ovatkin siis Lopen-Salon karjanomistajat Sampoonsa. Onnellisesti se onkin kaikki esteet tieltään työntänyt ja on vielä siksi hyvissä voimissa, että se jaksaa monet

vuodet jauhaa tuhansia ja yhä tuhansia noille Tyrvään ja Karkun karun maan kaivajille.

Mainita vielä sopii, että meijerissä on maidon punnituksessa käytetty puolia kiloja aina 20:een kiloon asti; siitä ylöspäin laskettaessa ovat vain kokokilot otetut huomioon. Tämä olkoon mainittu kunniaksi niille jalomielisille parempiosaisille, jotka ovat suoneet tuollaisen edun pienen maitotilkan omistajille.

Kulunut vuosi oli osuuskunnalle varsin onnellinen. Maidosta maksettiin hyviä hintoja ja kassassa oli säästöä hyvä joukko toistakymmentätuhatta markkaa.

Pellervo-lehteä on joka vuosi meijerin kustannuksella jaettu 200 vuosikertaa ilmaiseksi maidontuojille. Tästä lehdestä ovat nämä, mikäli ovat halunneet, saaneet paljon tärkeitä ohjeita maatalousalaan y. m. kuuluvissa asioissa.

Meijeri tulee pyörineeksi kohta viisi vuotta ja on se tällä ajalla muuttanut toistakymmentä miljoonaa maitokiloa voiksi,tuottaen siten Lopen-Saloon hyvän joukon toista miljoonaa markkaa.

Että meijeri on vienyt paikkakuntaa paljon eteenpäin sekä henkisellä että taloudellisellakin alalla, sen myöntää jokainen asioita ajatteleva ja ymmärtävä henkilö. Ihmiset ovat ikäänkuin heränneet unesta. Niin karjanhoito kuin maanviljelyskin on silminnähtävästi parantunut. Niinpä esim. lehmän lypsymäärään viitsi hyvin harva ihminen ennen mitään huomiota panna. Ihmeteltiin jo niin suurta kuin 10 litran päivittäistä maitomäärää lehmästä. Nyt pidetään 10 kiloa päivässä lypsävää lehmää huonona ja vaaditaan siltä 16, jopa 24:kin kg päivässä. Tätä varten on kulmakunnalle aikaansaatu n. k. *karjantarkastusyhdistys*, jonka virkailija, assistentti, ottaa selvän, paljonko kunkin talon yksityiset lehmät vuodessa syövät, paljonko ne lypsävät ja miten rasvaista niiden maito on. Tämän tutkimuksen perustalla voi karjanomistaja sitten helposti hukata kaikki huonot ja tappi-

ota tuottavat lehmät. — Tilityksissä on käytetty yhtä rasvaprosenttia kohti 2 pennin hintaeroa, mikä seikka on aiheuttanut tuntuvan, aina 0,5 %:iin nousevan maidon rasvamäärän kohoamisen niin yksityisissä taloissa kuin yleensä koko meijeripiirissä.

Ajanmukaisia, lattialla y. m. sisustuksilla varustettuja navetoita on laitettu paljon. — Turvepehkua myös käytetään jo runsaasti, jonka vuoksi tänne on perustettukin kaksi *sammalkuivike-* (turvepehku-) *osuuskuntaa*. Kumpikin liike myy pehkua yli omain tarpeittensa sivullisillekin. — Sana »turnipsi» oli 5 vuotta sitten useimmalle maanviljelijälle melkein tuntematon, mutta nyt näkee jo talojen pelloilla suuria turnipsipurmuja. — Kauran, heinän, vikkerin ja juhannusrukiin viljelys on melkolailla lisääntynyt ja syysrukiin viljelys sen sijaan supistunut. — Uutta viljelysmaata on niinikään raivattu suuret alat. — Apulantoja on myös ruvettu yhä runsaammin käyttämään.. — Monet ovat ne talot, jotka ovat maansa säännölliselle vuoroviljelykselle jakaneet. — Karjan ruokintakin on muuttunut paljon järkiperäisemmälle kannalle. Ennen annettiin hevosille parhaat heinät y. m., mutta nyt ne koetetaan kaikin mokomin saada lehmille.

Paljon on siis osuustoiminta paikkakunnalla saanut kuluneina viitenä vuonna aikaan. Että sillä Tyrväällä jo on tukeva jalansija, siitä ovat todistuksena monet osuuskunnat, sellaiset kuin *Tyrvään osuuskauppa, Illon* ja *Sammaljoen osuusmeijerit, kuusi puimakoneosuuskuntaa, kaksi sammalkuivikeosuuskuntaa* y. m.

Valoisilla toiveilla kulkevat siis Lopen-Salolaiset tulevaisuutta kohden, uskoen, että maailman Kaitsija siunaa heidän työnsä ja toimensa edelleen, kuten tähänkin asti.

Lauri Hirsjärvi.

Tyrvää, lokakuulla 1908.

Kokemuksia.

Eräänä kauniina talvipäivänä oli kokous Suurelan kylässä. Paikkakunnalla oli näet ruvettu ajattelemaan osuusmeijerin perustamista ja Pellervon neuvoja oli saapunut asiaa valaisemaan. Isäntiä olikin kokoontunut tuvan täydeltä. Meijeri oli tarpeen vaatima. Sen olivat muutamat nuoret isännät tulleet huomaamaan, kun olivat ruvenneet karjanhoidolle painoa panemaan. Maidolle ei muuten saatu hintaa. Neuvojakin oli samaa mieltä, sillä kokouspaikalle ajaessaan oli hän ihmetellyt seudun suuria lakeuksia ja tiheästi asuttuja kyliä, olipa ihmetellyt sitäkin, että niinkin kauvan oli ilman meijeriä toimeen tultu.

Esitelmän jälkeen ruvettiin sääntöjä tarkastamaan ja ne hyväksyttiin Pellervo-Seuran mallien mukaisina melkein muutoksetta. Osuusmaksu määrättiin 20 mk:ksi, täytelaina 30 mk:ksi ja lisämaksuvelvollisuus rajattomaksi, jotta olisi helpompi saada lainaa.

Kaikki oli siis hyvin. Vankka perustus oli laskettu. Puuttuivat enää vain allekirjoitukset. Läsnäolijoita kehotettiin järjestään merkitsemään nimensä. Homman alkuunpanijat kirjoittivat ensin, mutta siihen sitten kaikki loppuikin. Vanhemmat eivät

uskaltaneetkaan. Toinen epäili sitä, toinen tätä. Esitelmänpitäjä oli maininnut meijerin hinnan noin 45,000 mk:ksi. Se oli liikaa. Eihän semmoista määrää koskaan saisi maksetuksi; ja olihan naapuripitäjässä meijeri, joka ei maksanut kuin neljännen osan siitä. Joku arveli, että maidon jokapäiväinen ajaminen tulisi liian rasittavaksi, vaan kirjoitti lopulta nimensä, kun luvattiin panna toimeen kuskijärjestelmä.

Eihän sinä iltana osuuskuntaan liittynyt kuin 12 jäsentä 150 osuudella. Paperit pantiin kuitenkin kuntoon ja valittiin väliaikainen hallitus, joka hakisi säännöille vahvistuksen ja ilmottaisi osuuskunnan kaupparekisteriin merkittäväksi. Olihan tosin päätetty olla meijeriä rakentamatta, ennenkun osuuksien luku kohoaisi neljäänsataan, vaan sopihan asioita sentään valmistella. Ja jäseniä . . . niitä ilmottautuisi kyllä perästäpäin. Kuinkas muuten näin suuressa ja karjarikkaassa piirissä!

Innokkaan puuhaamisen kautta saatiin kun saatiinkin muutaman kuukauden kuluttua osuuksien luku kohoamaan neljäänsataan ja ryhdyttiin rakennushommiin. Meijerikonsulentti teki piirustukset ja kustannusarvion, joka koneineen päivineen päättyi 43,000:een markkaan. Ruvettiin rakentamaan. Työt tehtiin hyvin. Meijeristä tuli komea, kivinen, kellareineen ja sikohuoneineen, asuinrakennus tehtiin puusta. Koneet otettiin yksityiskauppiaalta ja piti niiden maksaa 15,000 mk, putket erikseen —; Hankkija ei voinut niin halvalla antaa.

Syksyllä oli meijeri käyntikunnossa. Kaikki olivat tyytyväiset. Näyttihän tuo linnalta jo kaukaa katsoen ja sisältä oli niin hieno ja uudenaikainen, ettei ollut moitteen sijaa missään. Olihan tuommoisessa hauska työtäkin tehdä, missä ei tarvinnut muuta kuin hanoja vääntää, sillä vesi-, maito- ja höyryputkia oli joka paikassa eikä mitään tarvinnut kantaa.

Oli tuo sentään tullut maksamaankin. Konekauppiaan lasku yksin nousi 22,000 mk:aan ja muut sen mukaan. Velkaa oli jo

päälle 60,000 mk:n. Sille ei kukaan voinut mitään, sillä rehellisesti oli menetelty kaikin puolin. Kansanopiston opettajatkin olivat tilejä tarkastaneet. — Sen tämä vain teki, ettei kukaan enää uskaltanut ryhtyä jäseneksi. Olihan lisämaksuvelvollisuus rajaton!

Useimmista oli vanha keino parempi. Tehtiin voita kotona, vietiinpä osa heinistäkin neljän peninkulman päässä olevaan kaupunkiin. Meijeriin jo liittyneistäkin jäsenistä pyrkivät pois ne, jotka ehdoilla olivat siksi ryhtyneet, sillä kuskijärjestelmää ei kannattanut ylläpitää niin pienelle maitomäärälle, kun jäsenet asuivat hajallaan. Jokunen vielä myi talonsakin. Maitomäärä ei kohonnut kuin 300,000:een kg:aan vuodessa. Koetettiin supistaa menot mahdollisimman pieniksi; sillä tavalla luultiin kuitenkin pystyssä pysyttävän.

Pari vuotta myöhemmin jouduin saman meijerin tilejä tarkastamaan. Oppinutta kirjanpitäjää ei ollut kannattanut pitää, siksi olikin kassatili ainoa, mikä löytyi meijerin perustamisesta saakka. Tilit olivat tehtävät uudestaan ja kun ne päätimme, huomioon ottaen tarpeelliset kuoletukset ja rahastoihin siirrot, nousi tappio 11,000 markkaan. Kukaan ei ollut sitä aavistanutkaan. Kukaan ei tullut ajatelleeksi, että alusta saakka oli pääomaa kulutettu. Päinvastoin luultiin liikkeen kannattaneen, kun jokainen oli saanut maitorahansa, korot olivat maksetut eikä uutta lainaa tarvinnut ottaa.

Kaikki olivat toimineet vaivojaan säästämättä, vilpittömässä mielessä ja yhteisen asian hyväksi, vaan joukossa ei ollut ainuttakaan liikemiestä. Tilintarkastajatkin vertailivat vain kuitteja kassakirjan vienteihin ja tarkastivat yhteenlaskut ja, kun näissä ei virheitä ollut, eivät he osanneet muistutuksiakaan tehdä. — Lain mukaan oli osuuskunta kuitenkin aivan vararikon partaalla.

* * *

Tämmöistä on jokaiselle Pellervon neuvojalle sattunut useammin kuin kerran. Kokemuksesta luulen siis voivani varottaa perustamasta osuusyrityksiä, olivatpa ne mitä laatua tahansa, ennenkun jäsenmäärä on niin suuri, että yksistään siihen perustuen yritys *varmasti* tulee kannattavaksi. Kantajoukko jää useinkin meidän maassamme suomalaisen hitauden ja epäluulon takia moneksi vuodeksi yksin taistelemaan ja: »ruohon kasvaessa kuolee lehmä».

Toiseksi ovat täällä liikemiessivistys ja kirjanpitotaito niin alhaisella kannalla, että maalaisemme eivät tule yksin toimeen. Sen vuoksi kannatankin lämpimästi sitä Pellervo-Seuran johtokunnan tekemää lakiehdotusta, jonka tarkotuksena on saada virallinen tilintarkastus osuuskunnissamme pakolliseksi. Muuten jää määräys osakeyhtiölain 37 §:ssä kuolleeksi kirjaimeksi vain.

Åke Lönnberg.

Voinvientiosuusliike Valio.

alio, nuorin Pellervon tyttäristä, syntyi heinäkuun 4 p:nä v. 1905.

Osuustoiminnallisen keskusliikkeen perustamisesta osuusmeijereitä varten oli kyllä edellisinä vuosina »Pellervon päivillä» ollut puhetta, mutta vasta v. 1905 katsottiin itse osuusmeijerien kehityksen päässeen niin pitkälle, että keskusliikkeen perustaminen niitä varten näytti olevan ei ainoastaan tarpeellinen, vaan myöskin menestyksellinen yritys. Keväällä mainittuna vuonna asetti Pellervo-Seura senvuoksi erään pienemmän komitean laatimaan perustettavan voinvientiosuusliikkeen sääntöehdotusta ja kun tämä valmistui, kokoontui niinikään Pellervo-Seuran kutsusta toukokuun 29—30 päivinä osuusmeijerien isännöitsijöitä eri osista maata sääntöehdotusta tarkastamaan ja päättämään enemmistä toimenpiteistä. Tämän kokouksen päätöksen mukaisesti pidettiin sitten heinäkuun 4 p:nä *Voinvientiosuusliike Valion* perustava kokous. Siihen otti osaa valtakirjalla varustettujen edustajain kautta 23 meijeriä, joista kuitenkin ainoastaan 17 heti liittyi jäseneksi uuteen osuuskuntaan. Varsinaisen liiketoimintansa alotti Valio joulukuun 4 p:nä, jolloin se

vastaanotti muutamilta meijereiltä 8 astiaa voita. Nämä voit, samoinkuin seuraavillakin viikoilla saapuneet, lähetettiin kuitenkin ostajille vasta seuraavan tammikuun ensimäisellä viikolla.

Ollen meijerien oma osuuskunnallinen voinvälitysliike, täytyi Valion tarkotuksena olla *tehdä voikauppamme rehelliseksi* ja siihenastisista noteerauskeinotteluista riippumattomaksi, *säästää karjanomistajille ne miljoonat*, jotka siihen asti olivat joutuneet voinvälittäjien voitoksi, ja *kohottaa vientivoin laatua* sekä muutenkin edistää jäsentensä meijeritaloudellisia pyrintöjä. Se oli »siveellisesti puhdistava, yhteiskunnallisesti vapauttava ja kansantalouttamme kohottava» tehtävä, mutta se oli samalla tehtävä, jonka menestyksellisen suorittamisen kautta siihenastinen kauppajärjestelmä, nimittäin yksityiset voinvälittäjät, osaksi tulivat tarpeettomiksi, osaksi olivat vastaisuudessa pakotetut tyytymään monin verroin kohtuullisempaan ansioon. On senvuoksi helposti käsitettävissä se kiihkeä vastustus, joka heidän puoleltaan tuli Valion osaksi jo ennen sen perustamista ja joka sitten on jatkunut sen elämän ijän, milloin rajumpana, milloin hetkiseksi väsähtäneempänä. Tätä taisteluaan Valiota vastaan ovat nämä voinvälittäjät käyneet ei yksin kirjeillä ja kiertokirjeillä, ei yksin matkustavien asiamiesten avulla, vaan myöskin poleemisilla artikkeleilla ammattilehdissä ja poliitillisissakin sanomalehdissä ja koettipa yritteliäin heistä käyttää itse Pellervoakin äänenkannattajanaan Valion kukistamiseksi. Voikaupassa opittu neuvokkaisuus, yritteliäisyys ja häikäilemättömyys, sen avulla kasatut rikkaudet, voimain kokoamisen helppous voikaupan keskityksen vuoksi harvoihin käsiin ja yhteen ainoaan pieneen satamakaupunkiin, kaikki nämä seikat antoivat leimansa vastustajain moninaisille taistelukeinoille ja olivat omiaan tekemään heidän hyökkäyksensä vaarallisiksi. Senvuoksi voi sanoa, että maamme kauppiasluokassa salaisesti ja julkisesti elävä

vastarinta osuustoimintaa vastaan, on olosuhteitten vuoksi ikäänkuin kärjistynyt polttopisteeseensä voinvälittäjäin taistelussa Valiota vastaan, mutta kärjistynyt — murtuakseen. Sillä vastarinta ei ole pystynyt kaatamaan Valiota, vaan päinvastoin näyttää se sitä vain suurentaneen ja lujittaneen.

Valion nopeata edistystä keskellä taistelun tuoksinaa kuvaa seuraava taulu:

Vuosi	Jäseniä (meijereitä)	Osuuksia	Vakavaraisuus		Tilitetty meijereille Smk	Vuosivoitto Smk	Voimäärä % koko maan viennistä Hangon kautta
			Rahastoja ja sitoumuksia Smk	Niistä lisämaksusitoumukset Smk			
1906	80	250	164,765	125,000	7,250,000	115,060	20,9
1907	141	391	261,870	195,500	10,804,000	125,480	38,1
1908	146	406	301,905	203,000	11,474,000	129,590	39,7

V. 1908 on Valion ulkonainen kasvu ollut verrattain vähäinen, mutta sitä suurempi on ollut sen sisäinen lujittuminen. Se osottautui näet kykeneväksi työntämään hintojaan pitkän askeleen lähemmäksi Tanskan hintoja ja yläpuolelle kotimaisten noteerausten.

Valion vuotuiset *keskihinnat* ovat näet olleet verrattuina:

Vuosi	Kööpenhaminan noteeraukseen Kr 50 kg	Meijeriyhdistyksen noteeraukseen Smk 100 kg	Kauppanoteeraukseen Smk 100 kg
1906	7: 97 alle	1: 72 yli	—
1907	7: 31 »	0: 85 »	10: 33 yli
1908	4: 16 »	6: 64 »	15: 46 »

Ja Valion viikottaisten *huippuhintojen* keskiarvot verrattuina

Vuosi	Kööpenhaminan noteeraukseen Kr 50 kg	Meijeriyhdistyksen noteeraukseen Smk 100 kg	Kauppanoteeraukseen Smk 100 kg
1906	5: 02 alle	9: 90 yli	—
1907	3: 95 »	10: 15 »	19: 63 yli
1908	2: 03 »	12: 55 »	21: 37 »

Tauluista näkyvä Valion hintain suuri suhteellinen nousu ei kuitenkaan tullut yksistään Valion jäsenmeijerien, vaan kaikkien Suomen meijerien hyväksi. Estääkseen meijereitään Valioon liittymästä, olivat näet yksityiset voinvälittäjät pakotettuja koettamaan pitää hintansa Valion maksamain hintain tasalla ja siten on Valio sekä suoranaisesti että välillisesti säästänyt satoja tuhansia markkoja maamme karjanomistajille.

Kaikissa sattuvissa tilaisuuksissa on Valio muutenkin meijerien etuja silmälläpitäen koettanut pelastaa niitä turhista kuluista ja maksuista. Siten se on esim. esiintynyt joutavia kustannuksia aiheuttavia *käärekankaita vastaan* ja saanut aikaan, että hyvin harva astia enää saapuu Hankoon sellaisessa puvussa. Samoin on se koettanut meijerien keskuuteen levittää *normaalipakkausta*, säästääkseen siten meijereille punnituspalkkiot.

Valion toimintaa voin laadun parantamiseksi ei ole myöskään unohdettava. Valion *viikottainen tarkka voinarvostelu* ja senmukainen *tilitys* pakottavat meijerien toimihenkilöt ponnistamaan viimeisensä sattuvien virheiden poistamiseksi. Tämä saa aikaan sen, etteivät ensiluokkaiset merkit pääse huomaamattaan alenemaan ala-arvoisiksi ja että huonommat merkit tosin vaivaloisesti, mutta varmasti laatunsa puolesta kohoamistaan kohoavat. Monta merkkiä, jotka vielä vuosi sitten olivat laadultaan toisluokkaisia, on siten hiljalleen parantunut siinä

VOINVIENTIOSUUSLIIKE VALIO R. L.

J. KASKINEN
Hallintoneuvoston puheenjohtaja 1905—

HALLITUS

F. M. PITKÄNIEMI
Toimitusjohtaja 1908—

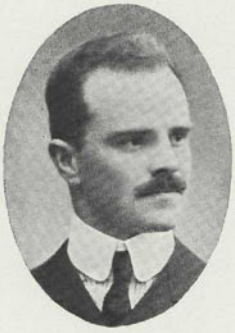

KARL GODENHJELM
Apulaisjohtaja 1908—

VILHO HIRVENSALO (LAGUS)
Valtuutettu 1908—

VOINVIENTIOSUUSLIIKE VALIO R. L.

Valion talo Hangossa.

Valion konttorihuoneet

määrin, että ne nyt kelpaavat ostajille ensiluokkaisesta ja saavat myös senmukaisen hinnan. Saadakseen tämän puolen toiminnastaan vielä tarmokkaammin edustetuksi, otti Valio v. 1908 palvelukseensa erityisen ammattimiehen, jonka asiana on m. m. »asettua mahdollisimman läheiseen yhteyteen jäsenmeijerien voinvalmistajain ja isännöitsijäin kanssa, antaa meijereissä opetusta voivikojen poistamiseksi sekä yleensä toimia jäsenmeijerien voinvalmistuksen edistämiseksi.» Ohjelmansa mukaisesti tämä esim. kesällä v. 1908 kävi 56 jäsenmeijerissä keskustelemassa voinvalmistajain kanssa huomatuista voivirheistä ja toimeenpani kahdet voinmaistamiskurssit Hangossa isännöitsijöitä ja voinvalmistajia varten. Monet tähän alaan kuuluvat Valion toimenpiteet ovat hyödyksi ei ainoastaan Valion jäsenmeijereille, vaan kaikille muillekin maamme meijereille. Siten esim. on Valio tänä kesänä toimeenpannut tehokkaan voinkuljetuksen valvonnan rautateillä ja tekee myös havainnoita voinkuljetuksesta sisävesi- ja rannikkohöyrylaivoilla. Samaa voi sanoa Valion avustuksesta ja toimista yhteisen voimerkin aikaansaamiseksi ensiluokkaiselle Suomen voille.

Heti Valion perustamisen jälkeen kirjoitti Pellervo sen menestymisen mahdollisuuksista seuraavat merkillepantavat sanat:

»Mutta ovatko olomme sellaiset, että liike nyt voidaan saada pystyyn? Se riippuu suurimmaksi osaksi siitä, onko meidän osuusmeijereillämme tarpeellinen määrä puhtaita johtomiehiä, jotka osuustoimintahengen elähyttäminä valvovat meijerinsä etuja, onko siksi uskaliaita, että panevat nahkansa alttiiksi, vaikka osuuskuntansa jäsenet ehkä arkailevat, onko siksi ymmärtäväisiä, että käsittävät, että liikkeen mahdollisuus päästä alkuun ja voimistua riippuu siitä, että kukin meijeri nyt juuri alussa päättää siihen liittyä eikä raukkamaisuudesta jätä perustamista ja siitä johtuvia vaikeuksia muitten niskoille siinä mielessä, että liittyy siihen niinpian kun on nähty, että se menestyy.

Valion voinmaistajaiset.

Se riippuu myöskin siitä, onko meijereissämme sitä uskollisuutta ja kestävyyttä, että ne pysyvät vakavasti liikkeessään silloinkin, kun kovat ajat kohtaavat; sillä niiden tulee valmistautua ankaraan taisteluun vastustajia vastaan, jotka eivät tule häikäilemään eivätkä keinoja valitsemaan.»

Missä määrin ovat meijerimiehemme elettyjen neljän vuoden aikana osottaneet täyttäneensä nämä Pellervon vaatimukset?, kysyy varmasti lukija.

Hyvin, tulee meidän vastata, ovat he tähän asti läpikäyneet tulikoetuksensa. Keskellä parjausta ja synkkiä ennustuksia he uskaliaasti suurin joukoin liittyivät Valioon. Ja keskellä vielä pahempaa parjausta ja vielä synkempiä ennustuksia he uskollisesti kestivät vaikeitten aikojen koettelemukset ja, luottaen tulevaisuuteen, hylkäsivät vastustajain houkutukset. Ainoastaan perin harvat eivät jaksaneet kiusausta vastustaa, vaan »myivät esikoisoikeutensa hernerokasta», meijerinsä ja maamme koko

meijeritoiminnan pysyväisen edun hetkellisestä voitosta. Jäsenmeijerien tähän asti osottama osuustoimintausko ja Valion lyhyessä ajassa saavuttamat tulokset oikeuttavat meitä luottamuksella katsomaan tulevaisuuteen.

Hangossa, kesäkuulla 1909.

F. M. Pitkäniemi.

Maanviljelysseurat ja osuuskassat yhteistoimintaan!

»Ei ole olemassa mitään vapaalle toiminnalle perustettua laitosta, joka viime aikoina olisi vaikuttanut lähimainkaan niin laajalti ja niin edullisesti maataviljelevään väestöön kuin osuuskassat.»

von der Goltz.

Selvittääksemme kysymystä maanviljelysseurojen ja osuuskassojen keskeisestä yhteistyöstä, otamme tässä tarkastettavaksemme:

1:ksi) missä määrin osuuskassat ovat maassamme ja sen eri osissa levinneet sekä saavuttaneet maanviljelijäin kannatusta ja,

2:ksi) onko osuuskassojen toiminta maatalouden kohottamiseksi sen laatuinen ja arvoinen, että maanviljelys- ja maatalousseurojen siihen tulee kiinnittää huomiotaan?

Mitä osuuskassojen tähänastiseen leviämiseen ja niiden maanviljelijäin puolelta saavuttamaan kannatukseen tulee, antaa seuraavalla sivulla oleva taulukko siitä yleisen käsityksen.

Osuuskassojen luku ja jäsenmäärä läänittäin eri vuosina.

Lääni	v. 1904		v. 1905		v. 1906		v. 1907		v. 1908 [1])	
	luku	jäsen-määrä	luku	jäsen-määrä	luku	jäsen-määrä	luku	jäsen-määrä	luku	jäsen-määrä
Uudenmaan	—	—	2	24	3	37	10	175	8	248
Turun ja Porin ..	8	160	11	203	9	190	16	336	15	445
Hämeen	1	33	2	39	2	39	6	115	5	161
Mikkelin	4	91	7	137	7	170	8	240	13	414
Vaasan	13	324	16	490	17	565	20	660	23	795
Oulun	7	171	12	336	19	585	24	812	27	1,086
Kuopion	26	630	34	961	45	1,375	59	2,487	81	3,874
Viipurin	28	731	56	1,794	66	2,452	87	3,752	97	4,855
Yhteensä	87	2,140	140	3,984	168	5,413	230	8,577	269	11,878

Taulukosta nähdään, miten osuuskassojen lukumäärä on vuosi vuodelta tasaisesti lisääntynyt ja niiden jäsenmäärä kasvanut. Tämähän juuri osottaa, että kassat, missä ne ovat tulleet tunnetuiksi, ovat myös saavuttaneet maanviljelijäin luottamuksen.

Vielä selvemmin tulee tämä kuitenkin näkyviin, jos tarkastaa osuuskassojen leviämistä pienemmissä piireissä, esim. pitäjittäin. Silloin huomaa, miten kehitys selvästi käy siihen suuntaan, että kassat vähitellen vallottavat koko pitäjät ja että maanviljelijät niihin liittyvät jäseniksi varsin huomattavassa määrässä. Niinpä on, ottamalla huomioon sellaisetkin kassat, joilla jo on vahvistetut säännöt, mutta jotka vielä eivät ole ehtineet alottaa toimintaansa, yli 30 sellaista pitäjää, joissa kassojen piirit käsittävät joko koko pitäjän tai joissa ai-

[1]) V. 1908 on otettu lukuun ainoastaan ne kassat, jotka olivat toiminnassa.

noastaan yksi tai kaksi kassapiiriksi sopivaa aluetta on ilman kassaa. Missä määrin maanviljelijät sellaisilla seuduilla jo ovat liittyneet kassoihin jäseniksi, siitä mainittakoon muutamia esimerkkejä. Vertauksen vuoksi mainitsemme myös maamiesseurojen jäsenmäärän vastaavalla alueella, mikäli se maanviljelysseurojen vuosikertomuksista käy selville.

Ainoastaan $^{31}/_{12}$ 1908 toimivien osuuskassojen jäsenmäärä on tässä otettu huomioon. Prosenttiluvut osottavat kassojen ja maamiesseurojen jäsenten suhdetta kaikkiin pitäjässä löytyviin ruokakuntiin, joilla on 0,05 hehtaarin tai sitä suurempi viljelmä. [1])

Osuuskassojen ja maamiesseurojen jäsenmäärä eri pitäjissä, verrattuna viljelmien lukuun.

Pitäjä	Kassojen luku	Jäsenmäärä $^{31}/_{12}$ 1908				Pitäjä	Kassojen luku	Jäsenmäärä $^{31}/_{12}$ 1908			
		kassoissa		maamies-seuroissa				kassoissa		maamies-seuroissa	
		todell. luku	pro-senttia	todell. luku	pro-senttia			todell. luku	pro-senttia	todell. luku	pro-senttia
Sakkola	8	424	58 0	100	14,0	Kiuruvesi	8	462	43.5	138	13,0
Kurkijoki	8	412	51,0	79	10,0	Kaukola	2	171	37,0	71	15,0
Valkjärvi	8	365	48,8	48	6,5	Suomussalmi .	3	250	35,7	93	13,0
Kiihtelysvaara	6	387	48,4	81	10,0	Sortavala	12	513	28.0	195	10,5
Jaakkima	10	545	45,6	136	10,0	Ilmajoki	5	284	20,0	51	4,0
Pälkjärvi	2	141	45,5	61	20,0	Iisalmi	8	433	19.5	242	11,0

Kun esitettyihin numeroihin vielä lisäämme, että kassojen jäsenmäärä v. 1908 oli 4,4 %:ia kaikista maassamme viljelmällä varustetuista ruokakunnista (Kuopion läänissä 13,1 % ja Viipurin l. 12,2 %), ja että rekisteröityjen kassojen luku $^{31}/_{6}$ 1909 jo oli kasvanut 364:ään, ei kysymys kassojen leviämisestä

[1]) *Hannes Gebhard.* Viljellyn maan ala ja sen jakaantuminen. Helsinki. 1908.

ja saavuttamasta kannatuksesta kaipaa enempää selitystä. Nyt voi jo sanoa, että osuuskassat kysymyksessäolevissa suhteissa ja verrattuina muihin järjestöihin, joiden toiminta niinikään tarkottaa maatalouden kohottamista, ovat kehittyneet lyhyessä ajassa erittäin tärkeiksi tekijöiksi Kuopion läänin, Itä-Karjalan ja Viipurin läänin maanviljelysseuran alueilla. Ja mikäli osuuskassaliikkeen kehityksestä viime aikoina voi päättää, tulee se, ellei kehitykselle asetu esteitä, ennen pitkää huomattavassa määrin leviämään myöskin Pohjois-Karjalan, Kajaanin sekä Mikkelin läänin, samoinkuin Oulunkin läänin maanviljelysseuran alueille.

Osuuskassojen toiminta on toistaiseksi pääasiassa rajottunut lainojen myöntämiseen jäsenille. Eri vuosina on kassoista myönnettyjen lainojen luku ja summa ollut seuraava.

Myönnetty on:

v. 1903	203 lainana	Smk	41,000: —	v. 1906	4,700 lainana	Smk	667,000: —
v. 1904	1,663 »	»	277,000: —	v. 1907	7,497 »	»	1,240,000: —
v. 1905	3,906 «	»	549,000: —	v. 1908	—	» noin »	1,600,000: —

Lainojen luku ja summa on viime vuosina todellisuudessa ollut jonkunverran suurempi kuin mitä tilasto osottaa, sillä kaikista myönnetyistä lainoista ei tilastoa varten ole saatu tietoja.

Kaikkiaan on osuuskassoilla lainausliikkeeseensä sijoitettuna noin 4,000,000 markkaa.

Osuuskassojen harjottama lainausliike on siis jo huomattavan suuri. Mutta tämä ei kuitenkaan vielä ole mikään todistus siitä, että kassojen toiminta kohottaa maataloutta suhteellisesti lainausliikkeessä käytettyyn rahamäärään. Sillä pelkkä rahan lainaaminen, rahan tarkotuksetta levittäminen, ei luonnollisesti meikäläisissä kehittymättömissä pienviljelijäoloissa voisi

ainakaan mainittavammassa määrässä vaikuttaa kohottavasti maatalouteen — pikemmin päinvastoin. Meidän täytyy senvuoksi lähemmin tarkastaa kassojen lainausliikettä ja ensi sijassa sitä, mihin ja miten myönnettyjä lainoja on käytetty. Siitähän nimittäin kaikki riippuu.

Mihin tarkotuksiin käytettäviksi kassoista annetut lainat eri vuosina on myönnetty, näemme seuraavasta:

Lainauksen tarkotus	Lainojen luku eri vuosina					Yhteensä
	1903	1904	1905	1906	1907	
Uutisvilj. ja maanparannuks.	58	783	1,628	1,958	3,309	7,736
Ammattitarpeitten ostoon ..	39	430	998	1,132	1,661	4,260
Kotieläinten ostoon	34	261	649	785	1,136	2,865
Talousrakennuksiin	16	173	479	791	1,276	2,735
Muihin tarkotuksiin	56	102	167	253	465	1,043

Kuten näistä numeroista näkee, kohdistuu osuuskassojen lainausliike pääasiassa lainojen myöntämiseen sellaisiin tarkotuksiin, jotka ovat omiaan kohottamaan maataloutta, *jos ne työt tai muut tehtävät, joita varten lainat ovat annetut, myöskin todella tulevat tehdyiksi.*

Huolehtiminen tästä kuuluu osuuskassojen hallitusten tehtäviin. Ohjesääntönsä mukaan tulee nimittäin kassojen hallitusten valvoa, että lainat tulevat sovittuihin tarkotuksiinsa käytetyiksi. Tämä valvominen tapahtuu tavallisesti siten, että hallituksen valitsemat henkilöt käyvät jokaisen lainanottajan luona tarkastamassa, onko hän suorittanut ja millä tavoin sen tehtävän, mihin hän lainan on saanut. Tästä tutkimuksesta antavat tarkastusmiehet kertomuksen hallitukselle, jonka tulee ryhtyä tarpeenmukaisiin toimenpiteisiin niitä lainanottajia kohtaan, jotka ovat tehneet itsensä syypäiksi laiminlyömisiin.

Seurauksena laiminlyönnistä voi olla joko erottaminen kassan jäsenyydestä ja kaikkien lainojen irtisanominen, luotonsaannin keskeyttäminen $^1/_2$—1 vuodeksi (siinäkin tapauksessa, että laiminlyöty tehtävä muistutuksen jälkeen tulee täytetyksi), taikka muistutus, että tehtävä määrätyn ajan kuluessa on täytettävä, uhalla, että jatkuvaa laiminlyöntiä seuraa erottaminen ja lainojen irtisanominen. Tämä pakottaa lainanottajia täyttämään sovitut tehtävät.

Seuratakseen tätäkin puolta kassojen toiminnasta on Osuuskassojen Keskuslainarahasto v:sta 1906 asettanut osuuskassoille lisäluotonsaamisen ehdoksi sen, että kassojen tulee tähän lisäluotonhakemukseen liittää viimeinen tai viimeiset lainojen käyttötarkastuskertomukset, ellei niitä jo ennemmin ole sille lähetetty. Näitä tarkastuskertomuksia on $^1/_5$ 1909 saakka lähetetty Keskuslainarahastolle 177 osuuskassasta yhteensä 239. Kertomuksia varten ei ole ollut olemassa mitään mallia tai kaavaa, vaan on niiden laatiminen niin hyvin muotoon kuin asialliseen puoleen nähden jätetty asianomaisille. Tästä johtuu, etteivät ne kaikki ole yhdenmukaisia; toiset ovat laaditut tarkemmin ja valaisevammin kuin toiset. Juuri tähän seikkaan nähden voidaan ne jakaa 4:ään ryhmään:

I) Kertomukset, joissa vain mainitaan, että kaikki tarkastetut lainat ovat hyvin tai tyydyttävästi käytetyt taikka että muut, paitsi — (nimitetyt henkilöt tai luku) — ovat hyväksytyt.

Esim. 1. »Allekirjoittajat olemme osuuskassan hallituksen määräyksestä käyneet kassan alueella maanviljelyksen parantamista, siitoselukkain, koneiden y. m. ostamista varten lainattujen varojen oikein käyttämistä tarkastamassa. Olemme havainneet kaikki muut lainat tarkotukseensa ja useat niistä hyvinkin käytetyiksi, paitsi viime keväänä n:o 119 N. N:lle Smk 300 talousrakennuksiin ja n:o 123 N. N:lle Smk 50 niityn raivaukseen annetut lainat, joita vastaavat työt olivat vielä melkein toimittamatta».

Esim. 2. »Hallituksen jäsenet ilmottivat, että he ovat jo tarkastaneet melkein kaikki ne työt, joita jäsenet ovat sitoutuneet lainoja saadessaan tekemään ennen tämän vuoden loppua. Toiset ovat tehneet työnsä kiitettävästikin, useat hyvästi, mutta muutamat välttävästi. Seuraavat muistutukset päätettiin antaa: N. N. oli saanut lainan 50 mk aitan tekoa varten. Työn tuli olla valmiin jo keväällä, mutta ei ole täysin valmis vieläkään ($^{24}/_{11}$). Päätettiin, että N. N:n tulee tehdä aitta valmiiksi tämän joulukuun 15 p:ään, muuten sanotaan laina heti irti, — — ja päätettiin häneltä kieltää kaikki lainaanomukset yhden vuoden ajaksi. — — — N. N:n taas tulee toimittaa kassalle kuitti siitä, että hän on maksanut hevosen hintaa 200 mk. jonka hän kassasta lainaksi sai.»

Esim. 3. »— — — huomasimme, että useimmat lainanottajat olivat käyttäneet saamansa lainat pyytämiinsä tarkotuksiin. Seuraavista lainoista tehtiin kumminkin muistutus:

Laina n:o 7. N. N. ilmotti, että hän ei ole voinut Heinojan uutisviljelystä vielä toimittaa, kun laskuojan pitäisi maanmittarin määräyksen mukaan olla auki vasta ensi elokuun 15 p:ksi;

Laina n:o 24. N. N. ei ole vielä tilaa ostanut;

Laina n:o 26. N. N. ei ole vielä suota savennut, vaan on se kyllä ojitettu ja kynnetty;

Lainat n:o 34 ja 51. N. N. ei ole ostanut yhtään lehmää, vaikka on molemmat lainat ottanut lehmän ostoon;

Laina n:o 42. N. N. ei ole vielä maata ojittanut. Kynnetty se kyllä on ja on jo kylvetty kauralle. Syksyllä aikoo sen ojittaa;

Laina n:o 44. N. N. ei ole vielä niittyä ojittanut, mutta aikoo sen tehdä heti, kun heinä on korjattu pois;

Laina n:o 46. N. N:n karjakartano on edelleenkin rakentamatta;

Laina n:o 50. N. N. ei ole vielä uudispeltoa raivannut, mutta lupasi sen ensi syksynä tehdä».

Ote saman kassan pöytäkirjasta $^{11}/_{11}$; vertaa edelläoleviin:

»Laina n:o 7. N. N. on jo toimittanut uudisviljelyksen; ei siis ryhdytä mihinkään toimenpiteisiin häneen nähden;

Laina n:o 24. N. N:n on pikimmiten joko hankittava tila tai maksettava laina takaisin;

Laina n:o 26. N. N:lle annettiin muistutus, että hänen on tänä syksynä savettava suo.

Lainat n:o 34 ja 51. N. N. on lainalla 34 ostanut lehmän, mutta laina 51 päätettiin vaatia häneltä pois, koska sillä ei ole lehmää ostettu;

Laina n:o 42. N. N. on maansa ojittanut;

Laina n:o 44. N. N. on jo ojittanut niityn;

Laina n:o 46. N. N. on jo ostanut läävän ja rupeaa heti vedättämään ja rakentamaan sitä; ja

Laina n:o 50. N. N. on mainitun uudispellon jo raivannut.»

Esim. 4. »Töiden tarkastus toimitettiin touko-, kesä-, heinä-, elo- ja syyskuun aikuisista lainoista, jolla ajalla myönnettiin lainoja seuraaviin tarkotuksiin:

Pellon ojittamiseen	6	lainaa	yht. Smk.	530:—;	kaivettu ojaa yht. 2.650 metriä.
Separaattorien ostoon ..	3	»	»	260:—;	ostettujen separ. hinta 420 mk.
Niityn ojittamiseen	6	»	»	410:—;	viemäri- y.m. ojia kaiv. 850 »
Niityn tekoon.....	12	»	»	1,320:—;	työn arvo ..... 1,100 »
Pellon tekoon.....	24	»	»	2,000:—;	» » ..... 1,385 »
Niityn raivaukseen	14	»	»	1,100:—;	» » ..... 1.230 »
Navetan rakentamiseen	14	»	»	1,285:—;	» » ..... 2.500 »

j. n. e.»

II) Kertomukset, joissa mainitaan, miten monta lainaa on tarkastettu ja tulos arvosteltu arvosanalla: hyvä (kiitettävä), tyydyttävä, välttävä ja huono.

Esim. 1. »— — — marraskuun alkupäivinä ovat tarkastajat toimittaneet kassasta lainaksi saaduilla rahoilla tehtyjen töiden tarkastuksen 61 kassan jäsenen luona ja ovat huomanneet, että 45 jäsentä on tehnyt töitä runsaasti, 13 lainanottajaa puolittain ja 3 ei yhtään. — — — Jotta tuollaista velvollisuuksiensa laiminlyömistä kassaa kohtaan ei edelleen jatkuisi, ehdottaa hallitus, että N. N., N. N. ja N. N. tänään pidettävässä osuuskunnan kokouksessa erotettaisiin osuuskunnasta. Lopuksi tahtoo hallitus mielihyvällä merkitä, että suoviljelyksiä on, kassan lyhyeen toimiaikaan nähden, sen piiriin ilmaantunut runsaasti.»

Ote samana päivänä pidetyn osuuskunnan kokouksen pöytäkirjasta:

7 §.

»Kassaosuuskunnasta päätettiin erottaa erinäisten laiminlyömisien tähden jäsenet N. N., N. N. ja N. N.»

Esim. 2. »— — —. Tarkastus on toimitettu 27 lainanottajan luona ja on näistä 22 tehnyt tehtävänsä tyydyttävästi. Niistä on 7:ltä kumminkin vaadittu lisää työtä, ennenkun hallitus on sen määrään tyytyväinen. Kahden lainaajan luona on kyllä työtä tehty, mutta sellaisella tavalla, että hallitus on katsonut sen hyödyttömäksi ja määrännyt, että, jollei siitä parempaa tule, sanotaan lainat irti. Yksi lainaaja on hyväksyttävistä syistä jättänyt työnsä kesken; kaksi lainaajaa taas on tehnyt huolimattomasti tehtävänsä. Näille viimemainituille on hallitus kumminkin vielä antanut tilaisuuden korjata huolimattomuutensa ehdolla, että sen tekemättä jättämistä seuraa lainan irtisanominen. Pienempiä muistutuksia esim. ojitukseen ja viljelystapoihin nähden on kyllä tehty useampiakin, mutta ylipäänsä voi uudisviljelyslainoista sanoa, että ne ovat tulleet tyydyttävästi käytetyiksi. Mitä muihin lainoihin tulee, ovat nekin tarkotuksiinsa kunnolla käytetyt.»

Esim. 3. »— — — Syksyn kuluessa pani hallitus toimeen tarkastuksen lainojen käyttämiseen nähden 43 lainanottajan luona (näistä oli 9 sellaista, joitten edellisessä tarkastuksessa oli havaittu epätyydyttävästi lainansa käyttäneen).

Tarkastuksen tuloksena on mainittava, että noista yllämainituista 9:stä, oli nyt 3 laiminlyöntinsä korjannut, 3 saa vielä parannuksen aikaa, mutta 3:lta sanotaan lainat irti. Uusista lainanottajista oli 20 lainansa hyväksyttävästi käyttänyt; 11:llä oli laina vielä keskenkäyttämättä, mutta toivat esiin hyväksyttäviä syitä sen viivästymiseen; 3 oli käyttänyt lainansa kyllä hyväksyttävään tarkotukseen, mutta toisin kuin oli sitoutunut lainaa ottaessaan käyttämään. — — —.»

Esim. 4. »Osuuskassan hallituksen toimesta on viimekuluneen lokakuun ajalla tarkastettu niitä lainoja vastaavia töitä, jotka olivat myönnetyt syksyllä v. 1907 ja nyt viimeksikuluneen kesän ajalla. Niistä sadastakymmenestä lainasta, jotka mainitulla ajalla on tarkastettu, on huomattu, että 75 % lainanottajista on tehnyt työnsä hyvin, 20 % välttävästi ja 5 % on jättänyt ne kokonaan suorittamatta, vaan ovat nyt, hallitukselta varotuksen saatuaan, ne suorittaneet.»

III) Kertomukset, joissa kunkin myönnetyn lainan summa mainitaan ja sitä vastaava tehtävä (suoritettu työ) on arvosteltu rahassa.

Esim.

Lainanottajan nimi, lainatarkotus ja lainasumma		Työn määrä arvioitu markoissa
N. N. Niityn ojittamiseen	100: —	100: —
N. N. Pellon ja niityn ojittamiseen ..	150: —	175: —
N. N. Niityn parantamiseen	125: —	250: —
N. N. Niityn »	85: —	125: —
N. N. Suon ojittam. ja perkaamiseen	300: —	300: —
N. N. Suon saveamiseen	200: —	150: —
N. N. Uudismaan ojittamiseen y. m.	300: —	400. —
N. N. Pellon ja niityn korjaamiseen	170: —	150: —
N. N. Niityn saveamiseen	100: —	30: —
j. n. e.		

IV) Kertomukset, joissa mainitaan myönnetyn lainan summa sekä suoritetun työn määrä ja raha-arvo.

Esim. 1.

Nimi	Laina-määrä	Suoritetut työt		Työn raha-arvo
N. N.	80: —	Peltoa 1,700 m² à 3 p:iä	51: —	
		Ojaa 300 metriä » 10 »	30: —	81: —
N. N.	50: —	Peltoa 1,680 m² » 2 »	33: 60	
		Ojaa 189 m à 10 p:iä.....	18: 90	52: 50
N. N.	150: —	Peltoa 2,296 m² à 3 p:iä	68: 88	
		Ojaa 52 m à 10 p:iä	5: 20	
		» 365 » » 9 »	32: 85	106: 93
N. N.	300: —	Peltoa 16,187 m² à 1,5 p:iä	242: 80	
		Ojaa 1,228 m à 11 p:iä.....	135: 08	377: 88
N. N.	250: —	Peltoa 4,050 m² à 3 »	121: 50	
		Niittyä 7,290 m² » 1 p:i	72: 90	
		Ostanut lehmän	100: —	294: 40
—	—	— — — — — — — — — — — —		—

j. n. e.

Esim. 2.

Nimi	Laina-määrä	Suoritetut työt		Työn raha-arvo
N. N.	300: —	Auraamista 167 aaria à 60 p:iä ..	100: 20	
		Suo-ojaa 1,350 m à 12 p:iä	162: —	262: 20
N. N.	500: —	Savetettu 280 aaria à 1: 80 a ..	504: —	
		Auraamista 4 ha à 40 mk ha ..	160: —	
		Kylvetty heinänsiementä 145 kg à 1: 65 mk kilo.....	239: 25	
		Suo-ojaa 540 m à 9 p:iä	48: 60	
		Vanhoja ojia siivottu 3,600 m à 2 p:iä	72: —	1,023: 85
N. N.	100: —	Suota kuokittu 60 aaria à 1: 50 a	90: —	90: —
N. N.	200: —	» aurattu ja muokattu 150 aaria à 0,6 mk a	90: —	
		Suota kuokittu 36 aaria à 1 mk a	36: —	
		Ojaa 550 m à 10 p:iä m.....	55: —	
		Viemäriojaa 275 m à 20 p:iä m	55: —	236: —
—	—	— — — — — — — — — — — — — —		—

j. n. e.

51:stä kertomuksesta (ryhmä I) ei käy selville, miten monta lainaa on tarkastettu, jonkatähden niitä alempanatehdyissä laskelmissa ei ole otettu huomioon. Jälelläolevat 188 tarkastuskertomusta (ryhmät II, III ja IV) koskevat yhteensä 7,751 lainaa.

Käyttämällä kaikkiin 7,751 lainaan nähden arvostelua:

hyvin = työ vastaa lainasummaa tai yli siitä,
tyydyttävästi = työn raha-arvo on suurempi kuin $^1/_2$ lainasta,
osaksi = » » on $^1/_2$ tai enemmän kuin $^1/_4$ »
huolimattomasti = » » on vähemmän kuin $^1/_4$ »

oli lainoja vastaavista töistä suoritettu:

hyvin	5,507	lainaa eli	71,1 %
tyydyttävästi ..	1,101	» »	14,2 »
osaksi	762	» »	9,8 »
huolimattomasti .	381	» »	4,9 »
	7,751		

Onko tälle tulokselle, joka on pidettävä erittäin hyvänä, annettava mitään merkitystä, se kun useammassa tapauksessa perustuu osuuskassojen hallitusten toimittamaan tarkastukseen ja näitähän tavallaan voi pitää jäävinä arvostelemaan omaa toimintaansa?

Tarkastamme siinä tarkotuksessa erikseen eri ryhmien tuloksia.

Ryhmässä II oli suoritettu:

hyvin	4,124	lainaa eli	71,7 %
tyydyttävästi ..	794	» »	13,8 »
osaksi	537	» »	9,3 »
huolimattomasti .	299	» »	5,2 »
	5,754		

Ryhmässä III:

työn arvo rahassa vastaa koko	lainasummaa	988	lainassa	eli	70,7 %
» » » » enempää kuin 1/2	»	196	»	»	14,0 »
» » » » 1/2 tai enemp. k. 1/4	»	143	»	»	10,2 »
» » » » vähempää kuin 1/4	»	71	»	»	5,1 »
		1,398			

Ryhmässä IV:

työmäärä vastaa koko	lainasummaa	395	lainassa	eli	66 %
» » enempää kuin 1/2	»	111	»	»	18,5 »
» » 1/2 tai enemp. k. 1/4	»	82	»	»	13,7 »
» » vähempää kuin 1/4	»	11	»	»	1,8 »
		599			

Vertaamalla eri ryhmien tuloksia toisiinsa, on selvä yhtäpitäväisyys huomattavissa. Tämä tuskin olisi ollut mahdollista,

ellei töiden arvosteleminen olisi tapahtunut tosiseikkoja silmälläpitäen. Tällä ei kuitenkaan ole sanottu, etteikö arvostelun tuloksia vastaan yksityisissä tapauksissa voisi tehdä oikeutettujakin muistutuksia, esim. siihen nähden, ettei ole oltu kyllin vaativaisia. Ja vielä useimmissa kertomuksissa tapaa tiedonantoja sellaisista jäsenistä, jotka suuremmassa tai pienemmässä määrässä ovat laiminlyöneet lainansa oikeata käyttöä. Näistä on toisia muistutettu, toisilta taas lakkautettu oikeus uusien lainojen saantiin, jopa toisia erotettukin ja heidän nauttimansa lainat peritty pois. Luonnollisesti eivät tarkastusmiehet mielivaltaisesti ole voineet valita näitä jäseniä »syntipukeiksi» vain siten tehdäkseen uskottavaksi, että tarkastus on toimitettu huolellisesti ja että muut jäsenet kyllä ovat suorittaneet tehtävänsä hyväksyttävästi, vaikkeivät sitä olisikaan tehneet. Ettei niin pääsisi tapahtumaan, siitä nuo »syntipukit» kyllä pitäisivät huolta, valittamalla sitä, miksi juuri heitä on sellaisiksi valittu ja minkätähden vain heidän yksin pitää joutua kärsimään, vaikka muitakin syyllisiä on. Eikä liioin kukaan syyttä luovu niistä eduista, joita jäsenyys kassassa tarjoo. Kun tarkastuskertomukset kassoissa ovat julkisia, kontrolleeraavat lainanottajat kyllä itse, että tarkastuksentekijät eivät ole olleet puolueellisia arvosteluissaan. Meillä ei siis ole erityistä syytä epäilyksiin itse kertomuksiin nähden, vaan voimme niitä pitää todistuksina siitä, että se tarkotus, jota varten ja ne työt, joiden suorittamiseksi kassoista annetaan lainoja, todellakin tulevat tehdyiksi, jopa toisin paikoin niinkin hyvin, että ne vastaavat suuriakin vaatimuksia, jos toisissa taas saa tyytyä pienempiin tuloksiin. Työtä nuo lainat kaikissa tapauksissa pakottavat tekemään.

Siitä, mitä osuuskassat maatalouden kohottamiseksi todella ovat lyhyessä ajassa saaneet aikaan, on jo meilläkin muutamia vakuuttavia tutkimuksia ilmestynyt. V. 1906 pani nimit-

täin professori Hannes Gebhard toimeen tutkimuksen [1]), josta näkee, miten osuuskassat jo muutamien vuosien kuluessa olivat saaneet apulantojen ja hyvien siementen käytön, heinän- ja juurikasviviljelyksen, maatalouskoneitten sekä rotueläinten hankkimisen y. m. s. yritykset leviämään maamme syrjäisimpiinkin sopukkoihin. Toisen, paljoa yksityiskohtaisemman tutkimuksen jo melkoista pitemmän ajan toimineihin kassoihin nähden pani Keskuslainarahasto toimeen vuoden vaihteessa 1908—1909. Tämän tutkimuksen erinomaisen mieltäkiinnittävistä tuloksista herra Vilho Heikura tekee selvää tässä julkaisussa, nimittäin seuraavassa kirjoituksessa, jonka nimenä on: *Osuuskassojen vaikutus jäsentensä maatalousoloihin.*

Siitä lukija saa tilaisuuden omin silmin nähdä, miten uskomattoman suuren taloudellisen kohoamisen osuuskassat Suomessakin ovat voineet ja voivat saada aikaan niin lyhyen ajanjakson kuin vain viidenkin vuoden kuluessa.

Huolimatta kaikista edelläesitetyistä hyvistä tuloksista, täytyy jokaisen, joka lähemmin on seurannut osuuskassojen toimintaa maatalouden kohottamiseksi, kuitenkin myöntää, että siinä on olemassa yksi tuntuva puute. Vaikka nimittäin osuuskassojen hallituksiin on mahdollisuuden mukaan valittu kassapiirin kokeneimpia maanviljelijöitä ja nämä parhaansa mukaan koettavat huolehtia, että myönnetyt lainat tulisivat hyödyttämään ja parantamaan lainanottajain taloutta, näyttää kumminkin kokemus, että heidän puoleltaan tuleva ohjaus ei kaikkialla riitä ja että useitten kassojen toiminta voisi tulla nykyistä vielä hedelmällisemmäksi, jos lainanottajilla lainoja ottaessaan olisi käytettävänä enemmän ja perusteellisempaa ohjausta kuin mitä kassojen hallituksilla useinkaan on tilai-

[1]) Osuustoiminta pienviljelijäin ammattitaidon kohottajana (Otava: Yhteiskunnallisia kysymyksiä). Helsinki. 1906.

suus antaa. Lainausliikkeensä kautta kassat kehottavat ja tekevät jäsenilleen mahdolliseksi parantaa viljelyksiään y. m. ja vaikuttavat ne epäilemättä näissä suhteissa maatalouden edistämiseksi ennen tuntemattomalla voimalla. Mutta toiminta tämmöisenään jää vähemmän tehokkaaksi, jos siltä puuttuu taitavan ammattimiehen mieskohtainen ja kädestäkäypä ohjaus. Tästä ollaan jo monessa kassassa selvillä ja kaivataan niissä siinä kohdin korjausta. Erittäin selvästi on tämä seikka esitetty seuraavassa, erääseen tarkastuskertomukseen liitetyssä, tarkastusmiesten laatimassa loppulausunnossa:

»— — Muuten näyttäisi kassalle tarvittavan saada erityinen ammattitaitoinen tarkastusmies, joka kiertäisi lainoja saaneiden jäsenten luona ainakin kaksi kertaa vuodessa, nimittäin keväällä antamassa kesäksi ohjeita töiden teossa sekä syksyllä tarkastamassa, missä määrin annettuja ohjeita ja neuvoja on varteen otettu. Tämän ehdotuksen teemme senvuoksi, että ylipäänsä näyttää siltä, kuin monetkin lainoja saaneista kassan jäsenistä ryhtyisivät ja ovat ryhtyneetkin saamiaan rahoja uhraamaan sellaisiin töihin, joista heille itselleen ei koidu sitä hyötyä, mikä pitäisi tulla siihen nähden, että rahat kumminkin ovat tulleet siinä tarkotuksessa tehtyyn työhön käytetyiksi — — —»

Sellainen asiaintila, että osuuskassat antavat rahoja uudistusten ja parannusten toimeenpanemiseen maataloudessa, mutta jättävät käyttämättä tilaisuuden huolehtia siitä, että asianomaiset samalla saavat päteviä ohjeita, miten rahoja edullisimmin tulee käyttää, ei luonnollisesti voi jatkua. Tavalla tai toisella on se saatava korjatuksi.

Jotta neuvomistoiminta siinä tarkotuksessa tulisi järjestetyksi ja tapahtuisi tarkotustaanvastaavalla tavalla, tulisi jonkun niistä järjestöistä, jotka jo työskentelevät maatalouden ja maanviljelijäin ammattitaidon kohottamiseksi, ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, että maanviljelysammattiasioiden ohjaaminen yhdistetään osuuskassojen lainausliikkeeseen. Ja tässä kohdin on etusija annettava maanviljelys- ja maatalousseuroille.

Asian tärkeyteen nähden ei siinä enää saisi viivytellä eikä laskea tilaisuutta käsistään.

Tämmöinen yhteistyö maanviljelysseurojen ja osuuskassojen välillä onkin aivan luonnollinen; molemmat toimivat valtion niille myöntämillä varoilla saman tarkotusperän saavuttamiseksi. Maanviljelysseuroilla on niin sanoaksemme käsissään tiedot, *miten* uudistuksia ja parannuksia maataloudessa on toimeenpantava, osuuskassoilla taasen on rahaa, *millä* nämä uudistukset ja parannukset voidaan toteuttaa. Pysymällä vieraina toisilleen ja toimimalla toisistaan tietämättä, ei kumpikaan saavuta työstään sitä tulosta, mitä siitä voisi olla seurauksena, jos molempien toiminta kävisi käsi kädessä.

Olemme edellisessä tulleet toisaalta huomaamaan sen, että osuuskassojen toiminta maatalouden kohottamiseksi ei suinkaan ole vähäksi arvosteltava, mutta taas toisaalta nähneet, että niiden harjottama lainausliike voisi tulla kassoihin liittyneille maanviljelijöille vieläkin enemmän hyötyä tuottavaksi, jos siihen yhdistettäisiin ammattiasioiden neuvontatoiminta ja että mainitunlainen toiminta sekä paraiten soveltuu että lähinnä kuuluu juuri maanviljelysseuroille.

Miten tämä toiminta maanviljelysseurojen puolelta paraiten järjestettäisiin, riippuu tietysti paikallisoloista. Niinpä voisi sen ajatella tapahtuvaksi siten, että osuuskassat tai niiden yksityiset jäsenet tilaisivat luokseen maanviljelysseuran neuvojia laatimaan työsuunnitelmia y. m. ohjausta antamaan. Tämmöinen tapa ei kuitenkaan sovellu muuta kuin poikkeustapauksissa. Kun näet pyyntöjen suorittaminen useimmiten olisi kiireellistä laatua, seuraisi siitä, että niitä harvoin voitaisiin suorittaa oikeissa ajoin. Tilaisuus neuvojen antamiseen menisi silloin hukkaan, samalla kun täyttämättä jääneet pyynnöt voisivat herättää tyytymättömyyttä. Käytännöllisemmältä niin ollen tuntuu se, että maanviljelysseurat tässäkin kohdin käyttäisivät

hyväkseen maamiesseuroissa jo koeteltua paikallisneuvojajärjestelmää siten, että maanviljelysseura myöntäisi osuuskassoille apurahan yhteisen maatalousneuvojan palkkaamiseksi, sikäli kuin osuuskassat seuroilta tähän tarkotukseen avustusta pyytävät. Kun lisäksi Osuuskassojen Keskuslainarahaston kanssa sovittaisiin siitä, ettei se hyväksy myönnettäväksi lainoja uudisviljelyksiin, maanparannuksiin, talousrakennuksiin, y. m. s. tarkotuksiin, joissa neuvojan apua voidaan pitää tarpeellisena, ilman hänen tekemäänsä ja antamaansa kirjallista työsuunnitelmaa, on siinä silloin takeita siitä, että neuvojalle riittää työtä. Hänen tehtäviinsä sopii tietenkin yhdistää saman alueen maamiesseuran neuvontatoiminta. Mainitun neuvojan hyväksyisi maanviljelysseura, jonka lähemmän valvonnan alaisena hän myös toimisi.

Ryhtymällä tämmöiseen yhteistoimintaan osuuskassojen kanssa, tulisi maanviljelysseurojen toiminta epäilemättä enemmän jälkiänäyttäväksi ja monin paikoin olosuhteita enemmän vastaavaksi.

Katsoen siihen, että toiselta puolen osuuskassojen lainausliike maanviljelyksen kohottamiseksi ja toiselta puolen maatalousseurojen neuvontatoimi ilmeisesti tulisivat nykyistään paljoa tehokkaammiksi, jos mainittu neuvontatoimi yhdistettäisiin osuuskassojen lainausliikkeeseen siten, että osuuskassat eivät myöntäisi lainoja jäsenilleen maanviljelyksen parantamiseksi muuten kuin pätevän neuvojan laatiman työsuunnitelman ja arviolaskun mukaan ja että lainoja saataisiin nauttia ainoastaan sillä ehdolla, että neuvoja, tarkastettuaan suoritetut työt, on havainnut ne suunnitelmanmukaisesti tehdyiksi, olisikin erittäin suotavaa, että maatalousseurojen neuvontatyö mahdollisimman pian saadaan tähän tapaan järjestetyksi niissä osissa maata, joihin osuuskassoja jo on perustettu.

Viktor Fagerström.

Osuuskassojen vaikutus jäsentensä maatalousoloihin.

Ilmeen osuuskassa.

lmeen kappeli on Hiitolan ja Rautjärven pitäjien saloisilla rajamailla, kuuluen nykyään Rautjärveen. Heti nähtyään nämä seudut, huomaa tulleensa pienviljelysalueelle. Pellot ja niityt, ollen erilaatuisilla mailla, ovat aitojen erottelemina pienissä paloissa. Ulkosuojat, samoinkuin asuinrakennuksetkin, ovat vähäpätöisiä ja näyttävät yleensä ränsistyneiltä.

Ilmeen nykyinen viljelys on syntynyt lahjoitusmaaolojen järjestelyn kautta. Yksin tämän seikan muistaen ymmärtää, ettei se ole ehtinyt kovin korkealle kohota. Aito-karjalaiseen tapaan on täälläkin rahdinajolla hankittu pääasiallinen toimeentulo. Ilmeellä tapaa vielä isäntiä, jotka vuosikymmen sitten joutivat maataloustöiltään kiertelemään »rätinkuljettajina» aina Nurmeksen ja Kuhmoniemen perukoille asti. Viime aikoihin saakka onkin maatalous pysynyt vaatimattoman alkuperäisellä kannallaan; viisi, kuusi vuotta sitten olivat ojat pelloilla, niityistä puhumattakaan, vielä jotenkin harvinaisia.

Vasta aivan viimeisinä vuosina on ollut huomattavissa ripeätä parannusta paikkakunnan oloissa. Tähän parannukseen on suuresti vaikuttanut *osuuskassa*.

Ilmeen osuuskassa alotti toimintansa kesäkuun 13 p:nä v. 1904. Jäseniä siinä oli alussa 37, lisääntyen vuoden kuluessa 84:ään. Ensimäisen vuoden luotto Osuuskassojen Keskuslainarahastolta oli 10,000 mk. Kumpikin, niin kassan jäsenmäärä kuin sen Keskuslainarahastolta nauttima luottokin ovat vuosi vuodelta säännöllisesti kasvaneet. V. 1908:n joulukuussa oli kassassa jäseniä jo kaikkiaan 151 ja sen nauttima luotto nousi 40,000 mk:aan.

Seuraava tutkielma on tehty niiden tietojen perusteella, jotka tämän kirjoittaja Keskuslainarahaston johtajan, professori Hannes Gebhardin laatimien ohjeiden mukaisesti hankki käymällä asianomaisella paikkakunnalla v. 1908:n joulun aikana. Mainittava on, että kyselykaavaan, josta tuonnempana lähemmin, tarvittavat tiedot hankittiin *kultakin kassan jäseneltä* siten, että 10—20 kylänmiestä kokoontui yhteen, joten monikin seikka selveni naapurien avulla. Osuuskassan hallituksen puheenjohtaja sekä entinen ja nykyinen kirjanpitäjä helpottivat suuresti tietojen hankkimista.

Tarvittavat tiedot on saatu 145:ltä kassan jäseneltä. Näistä on yksi käsityöläinen, yksi työnjohtaja, seitsemän valtion vuokratilan torpparia, kaksi valtion tilanvuokraajaa ja muut talollisia. Sen, että kassaan kuuluu noin vähä n. s. tilatonta väestöä, selittää se ilahuttava asiaintila, ettei tilattomia paikkakunnalla ole juuri ollenkaan.

Yleiskäsityksen maatalousoloista osuuskassan alkaessa toimintansa ja samoista oloista joulukuussa v. 1908 sekä kassan vaikutuksesta niihin, antaa seuraava taulukko:

Tilastollisia tietoja Ilmeen osuuskassan vaikutuksesta vv. 1904—1908.

Kassan jäsenten luku	Kassalainoja nautittu 1904-1908		Nautitusta lainasummasta maksamatta	Talven yli elätettävän nautakarjan luku			Hevosten luku			Sulan pellon ja kylvönurmen ala			Kylvönurmen ala			Heiniä ja olkia				
																ostettiin		myytiin		
		yhteensä		1904	1908	kassan vaikut.	1904	1908	kassan vaikut.	1904	1908	kassan vaik.	1904	1908	kassan vaik.	1904	1908	1904	1908	kassan vaik.
	kpl	Smk	Smk	k p l.			k p l.			hehtaaria			hehtaaria			kg		kg		
145	450	60,255	37,157	529	776	18+151[1]	158	245	28+36[1]	429 1/2	947 1/4	312 1/3	99 1/4	419 5/12	272 5/12	81,500	23,100	3,000	57,100	19,800
Keskimäärin kutakin jäsentä kohti	3,1	415,56	256,26	3,65	5,35	0,12+1,04	1,09	1,69	0,19+0,25	2,95	6,57	2,15	0,61	2,89	1,95	562,07	159,31	20,69	393,86	345,45

[1]) Välillinen vaikutus.

Kunkin jäsenen osalle tulee keskimäärin kolme lainaa eli yhteensä noin 415 mk, josta hän kassalle oli joulukuussa v. 1908 velkaa 256 mk. Lainojen keskimääräinen suuruus on 133 mk. Suurempia lainoja, 300—500:aan markkaan, on kassa antanut ainoastaan poikkeustapauksissa, niinkuin esim. maapalstojen ostoon. Epäilemättä on se, että lainat ovat olleet näin pieniä, vaikuttanut helpottavasti m. m. siihen, että ne työt, joihin lainoja on otettu, ovat tulleet todella suoritetuiksi. Neljä jäsentä ei ole käyttänyt kassaa ollenkaan; näistä on kolme liittynyt siihen vasta v. 1908:n lopulla.

Talven yli elätettävä *nautakarja on lisääntynyt* 37 %:lla eli 247 päällä, niin että kunkin jäsenen taloutta kohti tuli v. 1908 keskimäärin 5,35 nautaa, sen sijaan että v. 1904 oli ollut vain 3,65. Kassa on karjan lisääntymiseen vaikuttanut välittömästi siten, että 18 lehmää on hankittu kassasta saaduilla lainavaroilla ja 151 lehmän elättäminen taas ilmoitetaan käyneen mahdolliseksi niitten parannusten kautta, jotka osuuskassan toimesta ovat tulleet tehdyiksi kasviviljelyksessä.

Hevosten lisääntymisen ovat aiheuttaneet varsinkin seuraavat seikat. Uudenaikaisiin maatöihin käytetään mielellään kahta hevosta, joten moni pienviljelijä, joka ennen rahdinajossa tuli yhdelläkin hevosella toimeen, nyt on pyrkinyt omistamaan kaksi. Toiseksi on muistettava, että rahdinkuljetus ei ole vielä kokonaan hävinnyt. Sitäpaitsi kasvatetaan nykyään varsoja enemmän kuin ennen. Niinpä onkin ymmärrettävissä hevosten suuri lisäys: v. 1904 oli niitä kassan piirissä 158, v. 1908 taas 245, lisäys oli siis 55 %. Kassalainoja on annettu 28 hevosen ostoon; kahdeksan jäsentä, joilla ei ollut hevosta tai jotka olivat olleet pakotetut siitä luopumaan, ovat kassan avustuksella voineet sen uudelleen hankkia.

Maanviljelystyöt eivät ole alkaneet tarvita entistä runsaammin hevosvoimia yksin senvuoksi, että *viljelystapa* on muuttu-

nut *uudenaikaisemmaksi*, vaan myöskin sentähden, että *viljelys on laajentunut*. V. 1904 oli näet kassan jäsenillä sulaa peltoa ja kylvönurmea yhteensä 429 1/2 hehtaaria; v. 1908:n syksyyn tullessa on viljellyn maan ala lisääntynyt yhteensä 517 3/4 ha:lla eli noin 120 %:lla. Näiden 145 jäsenen todella viljelemä maa (luonnonniityt poislukien) oli mainittuna syksynä siis yhteensä 947 1/4 ha eli keskimäärin 6,57 ha taloutta kohti. Sulaa peltoa siitä oli 527 5/6 ha ja kylvönurmea 419 5/12 ha eli keskimäärin 3,64 ja 2,89 ha. V. 1904 oli ollut peltoa 330 1/4 ha ja kylvönurmea 99 1/4 ha eli keskimäärin 2,29 ja 0,61, joten siis peltoala oli lisääntynyt noin 60 %:lla ja kylvönurmen ala n. 313 %:lla, s. o. jälkimäinen tullut runsaasti kolminkertaiseksi.

Huomattava on, että v. 1904 oli viljeltyä heinää ainoastaan 37:llä jäsenellä, useimmilla vain 1/4 tai 1/5 ha ja tämä »sukunen», kuten isännät nyt sitä sanovat, oli tavallisesti jonkin pellon nurkassa; samoin on huomattava, että 35 ha sanotusta 99 1/4 ha:n alasta kuului valtion tilanvuokraajille. Sadallakahdeksalla jäsenellä ei siis silloin vielä ollut nimeksikään kylvöheinämaata, sillä »eiväthän meidän pienet peltotilkkumme heinäksi joutaneet» ja »uutta peltoa ei ollut varaa laittaa», selitti eräskin isäntä. Nyt v. 1908 oli enää vain 11 taloutta kylvönurmea vailla; näistä on 7 tullut kassan jäseniksi vasta v. 1907 ja v. 1908. »Luonnonheiniä ei enää tule kuin pari kolme häkkiä»; »lampaille ei edes riitä niittyheinät»; »ennen karisivat jussinparrat sormienkin välistä pois, nyt ovat heinät käyneet sitkeiksi ja vanukkeisiksi, ettei tahdo saada häkkiin eikä häkistä ulos», tähän tapaan kuulee puhuttavan. »Vieraan pitäisi täällä liikkua keskikesällä, jolloin apilas kaikkialla kukkii ja tuoksuu», toivotteli eräs vanha ukko. Muutos, joka Ilmeellä on heinänviljelyksessä neljänä vuonna tapahtunut, on siis tosiaankin suurenmoinen.

Se seikka, että verrattomasti suurin osa kassalainoista on käytetty juuri heinämaiden lisäämiseen, on nähtävästi ollut tähän muutokseen vaikuttavin asianhaara. Niinpä ilmoitetaankin 272 $^{5}/_{12}$ ha:n ala heinämaata laitetuksi kassan vaikutuksesta, sen avustuksella. Kun ei ole otettu erityisesti selvää, miten paljon on viljelty vanhoja luonnonniittyjä ja miten suuret alat on kokonaan uudesti laitettu, ei siitä siis voi sanoa tarkalleen puoleen eikä toiseen, mutta se on ainakin nähtävissä, että Ilmeen viljelys on laajennut soille ja muille ennen koskemattomille maille. Suomaitaan saavatkin Ilmeeläiset osaksi kiittää siitä, että heidän ponnistuksiensa ja heidän osuuskassansa yhteisvaikutuksesta on siksi lyhyessä ajassa saatu niin paljon näkyvää aikaan. Ojittamisen ja saveamisen kautta ovat näet suot muuttuneet tuottaviksi viljelysmaiksi.

Varsinkin heinänviljelyksen vuoksi on ollut välttämätöntä hankkia entistä paremmat *työkalut* ja *koneet*. Osuuskassa on tässäkin ollut tehokkaana apuna. Sen välityksellä on hankittu 4 niittokonetta, 4 rullaäestä, 19 jousiäestä, 13 kääntöauraa ja 4 viljanpuhdistuskonetta.

Luonnollista on, että, kun on alettu saada entistä enemmän ja parempia heiniä, on myöskin niiden säilyttämiseen kiinnitetty suurempaa huolta. Kassalainojen avulla on rakennettukin 18 *heinälatoa*.

Viljelysmaiden laajentamisesta ja parantamisesta arvelevat paikkakuntalaiset olleen seurauksena *viljan ja rehujen lisääntymisen* kaksin-, kolminkertaiseksi v. 1904:n tuotantoon verraten. Viljantuotannosta ei ole otettu selvää; paikkakuntalaiset vakuuttavat nyt päästävän omalla viljalla kesään, sen sijaan että oma vilja ennen ei ollut riittänyt jouluunkaan saakka. Rehujen lisääntyessä on karjanlukukin enentynyt, kuten edellä on mainittu. Se ei kumminkaan ole enentynyt niin suuresti kuin saattaisi odottaa. Tähän onkin ollut luonnolliset syynsä. Ennen

oli karjanhoito niin alkuperäisellä kannalla, ettei välitetty muusta lainkaan, kunhan elukat vain pääsivät talven yli hengissä. Eläimiä pidettiin siis runsaammin kuin mitä rehuvarat kunnollisesti ruokkien olisivat sallineet. Nyt taas sen sijaan pyritään jo tuhlaamaan hyviä rehuaineita huolimattoman hoidon ja epäsäännöllisen ruokinnan kautta. Karjatalous yleensä ei ole voinut seurata kasviviljelyksen nopeata kehitystä. Karjantuotteilla ei näet ole saatu edes kohtalaisiakaan tuloja, minkä vuoksi harrastusta ja intoa itse karjatalouden kohottamiseksi ei ole voinut syntyä. Osuusmeijerin tarve on siis Ilmeeläisillä tuntuvin ja tärkein, sillä vasta sitten, kun heillä on osuusmeijeri, on toivoa karjanhoidonkin kehittymisestä. — Osuusmeijeripuuha oli v. 1906 tosin jo niin pitkällä, että säännöt olivat vahvistetut ja lehmiä osuuskuntaan ilmoitettu noin 200, mutta koko homma raukesi sattuneen leväperäisyyden takia. Toivottava on, että toteutuisivat opettaja Teräväisen, seudun innokkaan osuustoimintamiehen, sanat: »Kun me olemme saaneet osuuskauppamme kuntoon ja sen asiat vauhtiin, sitten me puuhaamme osuusmeijerin».

Heiniä ja olkia ostettiin ennen v. 1904 useissa taloissa, ainoastaan harvat tulivat omillaan kesään asti toimeen. Vuosittain ostivat ne osuuskassan jäsenet, joitten maataloudellisia oloja tämä tutkimus käsittelee, yhteensä n. 80,000—85,000 kg ja tämä määrä on aivan varmaan todellista pienempi, sillä isännät näkyivät arvostelevan hyvin vähiksi niin ostonsa kuin myyntinsäkin. V. 1907 ja 1908 myytiin vuosittain n. 57,000 kg ja eri jäsenet ostivat yhteensä n. 23,000 kg:n tietämissä.

Apulantoja ei ennen osuuskassan perustamista käyttäneet muut kuin valtion tilanvuokraajat. Senjälkeen on 75 kassan jäsentä vuosittain käyttänyt niitä yhteensä 25,700 kg. Etenkin kassan välittämien yhteisostojen kautta ovat ne tulleet yleisesti tunnetuiksi, sillä yhteisostoihin on saatu mukaan sellaisiakin, jotka

eivät olisi tulleet niitä muuten hankkineiksi. Suot ja viljelykseen otetut vanhat niityt näyttävätkin apulantojen avulla antaneen tyydyttävät tulokset. Apulantojen käyttämisen katsotaan yleisesti johtuneen osuuskassan vaikutuksesta. Samalla tavalla on asianlaita leseihin ja muihin rehujauhoihin nähden. V. 1904 käytti neljä taloutta väkirehuja yhteensä 5,600 kg, josta 5,000 kg tulee valtion tilanvuokraajille; vv. 1907—1908 on niitä käyttänyt 57 jäsentä vuosittain yhteensä 31,450 kg. On siinä eroa numeroissa!

Vaikka osuuskassan toiminta onkin tähän asti kohdistunut etupäässä kasviviljelyksen parantamiseen, on sen vaikutus talouden muihinkin puoliin ollut laadulleen hedelmöittävää. Näin on esim. niiden lainojen laita, jotka ovat myönnetyt *karjanrakennusten* laittamiseksi. Kun näet kassan avulla on rakennettu 14 uutta navettaa, on täten herännyt harrastus kohottanut vielä useamman entistä kunnollisemman suojan.

Huomauttamista ansaitsee myöskin kassan suoma avustus *maapalstojen ostamista varten*. Ilmeellä ovat tilat enimmäkseen jaetut niin pieniin osiin, ettei perhe niistä useinkaan saa elatustaan — viljelys kun näet ei ole voimaperäistä. Naapurilta saattaa taas joutaa myytäväksikin joku palanen. Osuuskassan avustuksella on hankittu 18 maapalstaa, joista useat ovat olleet ostajilleen välttämättömän tarpeellisia.

Edellä on selvitelty osuuskassan jäsenten maataloudellisia oloja sekä kassan vaikutusta niihin yleensä, lähemmin tarkastamatta, olisiko esim. aikaisemmin tai myöhemmin kassaan liittyminen vaikuttanut jotakin.

Nautakarjan lukua tarkastettaessa huomataan sen enimmin kasvaneen v. 1904 kassan jäseniksi liittyneillä; heillä on *nautakarja lisääntynyt* keskimäärin 2,06 päällä. Vuosina 1905—1908 kassaan liittyneillä olivat vastaavat lisääntymisluvut:

1,57, 1,40, 1,70 ja 1,13 päätä. Tämä eroavaisuus näyttää taas suurimmaksi osaksi johtuvan viljellyn heinämaan joko suuremmasta tai pienemmästä lisääntymisestä. V. 1904 kassan jäseniksi liittyneillä on näet kylvönurmen ala lisääntynyt keskimäärin 2,84 ha, kun taas vastaavat numerot seuraavina vuosina tulleilla ovat: 1,78, 2,38, 0,98 ja 0,6. Yleensä on kylvöheinää vähempi ja lisäys pienempi kassan nuorimmilla jäsenillä; v. 1906 liittyneet näyttävät kuitenkin tekevän poikkeuksen, heillä kun mainittu lisäys on suurempi kuin v. 1905 tulleilla. Mutta huomattava on, että he ovat myöskin käyttäneet enemmän kassalainoja; v. 1905:n jäsenet ovat keskimäärin nauttineet kassasta lainoja kaikkiaan 332 mk, josta on maksamatta 210 mk, jotavastoin v. 1906:n jäsenet ovat keskimäärin käyttäneet 427 mk, josta maksamatta on 246 mk. — Se seikka, ettei karjan määrä seuraa tarkalleen heinäviljelyksen kulkua, saattaa johtua monista syistä, Ilmeellä etupäässä karjatalouden alkuperäisyydestä.

Osuuskassa ei ole palvellut jäseniänsä ainoastaan järkiperäisen lainausliikkeen kautta. Se on järjestämällä *ammattitarveaineiden yhteisostoja* tehnyt työtä, mistä on ollut paikkakunnalle monenlaista hyötyä. Kun osuuskassa on välittänyt yhteisostoja kaikkiaan 12,820 mk:n 52 p:in arvosta, ei tästä ole ollut asianomaisille yksin se etu, että he ovat saaneet nämä tarvikkeensa halvemmalla kuin yksityisesti ostaessa. Heinänsiemenet, apulannat, väkirehut ja maanviljelyskoneet on saatu täten luotettavan hyviä, omalta keskusliikkeeltä, Hankkijalta, kun ovat ostetut. Tämä etu on tietysti hyvinkin suuri, mutta sitä on vaikea rahassa määrätä. Jos uusien tarvikkeiden käyttäjät olisivat saaneet ala-arvoista tavaraa, olisi se tietysti ollut omiansa herättämään epäluottamusta pitkiksi ajoiksi koko noita uudenaikuisia aineita ja kaluja kohtaan; nyt sitävastoin

ne ovat omiansa todistamaan itsestään ja käytöstään edullisesti. Ennen on jo mainittu, että usea pikkuviljelijä on tullut yhteisostojen kautta tilaisuuteen näkemään esim. apulantojen vaikutuksen joko naapurinsa suolla tai omalla heinäsarallaan. Näistä saatu kokemus on sitten vaikuttanut toisiin omalla voimallaan.

Osuuskassa on sitäpaitsi pyrkinyt herättämään entistä suurempaa *ammattitiedon kohottamisen harrastusta*. Kun paikkakunnalle ei tullut ennen kassaa kuin joinakin vuosina yksi tai korkeintain pari maatalousammattilehteä, on kassan välityksellä tilattu »Pellervo»-lehteä v. 1905 kaikkiaan 80 vuosikertaa, v. 1906 100 ja v. 1907 yhteensä 121 vuosikertaa. Vuonna 1908 ei tilattu »Pellervoa» kassan välityksellä lainkaan. Niinikään ovat Viipurin läänin maanviljelysseuran agronomien ja neuvojien useat opastukset maatalouden eri aloilla herättäneet ja saavuttaneet erikoista mielenkiintoa. Mainitun seuran toimesta pidettyihin talouskilpailuihin oli v. 1904 kassan piiristä ilmoittautunut neljä ja v. 1906:n metsänhoitokilpailuihin 8 osanottajaa. Osuuskassan avulla on sitten neuvottuja parannuksia voitu saada aikaan, ja tähän onkin Ilmeeläisten pääharrastus ollut kiintyneenä viimeisinä vuosina.

Kaiken sen jälkeen, mitä edelläolevasta selvityksestä on ilmennyt, ei voi epäilläkään, ettei Ilmeen yleinen taloudellinen tila olisi parantunut. Tätä, joskaan ei yksistänsä tätä, osoittaa myös *manuitten ja ulosottojen väheneminen*. V. 1902—04 oli näet lautamiehellä vuosittain kassan piirissä toimitettavana n. 600 manuuta, v. 1905 oli niitä 547, v. 1906 411, v. 1907 425 ja v. 1908 vain 281. Nimismiehellä oli ryöstöjä v. 1905 yli 70 ja seuraavina vuosina 51, 41 ja 42. Manuitten ja ryöstöjen luku on siis vieläkin kyllä melkoinen, mutta ne ovat sentään, kuten näkyy, suuresti vähenneet. Kansaan on näet ammoisista ajoista

asti ollut juurtuneena se käsitys ja tapa, että on turha asioitaan suorittaa, ennenkun manuu on tullut. Tästä nurjasta tavasta on usein johtunut nimismiehenkin pelottava vierailu, sillä asiat ovat silloin jo monasti ehtineet liukua auttamattomiin asti. Tällaisen tavan ja huolimattomuuden poistamisessa on osuuskassalla tärkeä tehtävä. Kassan ylläpitämä säntillisyys ja sitoumusten täyttämisen ankara vaatimus sekä sen suoma avustus ovat jo varmaan vaikuttaneet lauta- ja nimismiehen surullisten toimien vähenemiseen. Osuuskassalla on siis ollut ja tulee edelleen olemaan seudun väestöön tässäkin suhteessa suuri siveellisesti ja taloudellisesti kohottava merkitys.

Osuuskassan virittämät ja ylläpitämät yhteis- ja osuustoimintapyrinnöt ovat etsineet itselleen yhä uusia toiminta-aloja ja ilmaisumuotoja. Senvuoksi on Pellervon osuustoimintaneuvojia Ilmeellä verrattain usein tarvittu. Seurauksena tästä on ollut *uusien osuuskuntien perustamisia*. Niinpä on syntynyt *Ilmeen osuuskauppa*, joka alotti toimintansa elokuun 10 p:nä v. 1908, ja kuului siihen joulukuun alkupuolella 182 jäsentä. Ulkonaiset olosuhteet sekä seudun voimakas osuustoimintahenki lupaavat sille hyvää tulevaisuutta. *Sammalkuivikeosuuskunta* taas perustettiin sinne joulukuussa v. 1908 noin 30 jäsenen siihen liittyessä. Tämäkin osuuskunta on sekä kaivattu että kipeän tarpeen vaatima, sillä arvaamattomaksi vahingoksi on katsottava yksin sitä, että kussakin talossa täytyy vähäisistä havumetsistä talvisin eläinten alle vetää kymmeniä kuormia havuja.

Tyytyväisiä ovat Ilmeen miehet osuuskassaansa. Koko sen toiminta-aikana on siitä eronnut kaikkiaan vain kuusi jäsentä; niistä on yksi muuttanut pois paikkakunnalta, kaksi myynyt talonsa ja kolme on kuollut. Sitäpaitsi on tullut eroa-

maan kaksi jäsentä vararikon vuoksi ja kolme on erotettu, koska he eivät ole sitoumuksiaan määräpäivänä täyttäneet.

»Ilmeen osuuskassa» on alustaan asti opittu tuntemaan pitäjäläisten kesken oikealla tavalla: se antaa kyllä apuansa, mutta samalla ankarasti vaatii ilmoitettujen tehtävien kunnollista suorittamista. Tällaisen käsityksen on synnyttänyt etupäässä kassan hallituksen ymmärtäväinen ja tarpeellisen ponteva toiminta. Vuotuiset työtarkastukset, joitten tuloksista Osuuskassojen Keskuslainarahasto vaatii selonteon, ovat suoritetut tunnollisuudella, ja jos on huomattu muistuttamisiin aihetta, on niitä tehty. Ankarankaan muistutuksen antoa ei ole säästetty.

V. 1905 sanottiin irti kahdeksan lainaa, kun ei oltu tehty aiottuja töitä; v. 1906 perittiin laina kiireen kautta takasin yhdeltä jäseneltä sentähden, että hän ei ollut tilannut maanviljelyskalujaan yhteisostossa, kuten oli ollut ehtona lainaa saadessa. Yhteensä on sanottu irti 15 lainaa. Täten on jäsenille ja ulkoisillekin selvinnyt osuuskassan oikea luonne. On tultu kyllin selvästi kokemaan, että kassa, myöntäessään lainoja määrättyjä tehtäviä varten, kykenee auttamaan satunnaisissa rahantarpeissa, joten ei ole pakko kulkea niin paljo kuin ennen rahdinajossa ja muussa ansiotyössä usein kaukaisillakin seuduilla, vaan voidaan työskennellä omalla konnulla, jonka viljelyksen parantumisesta on kullakin jäsenellä oma, pysyväinen hyöty. Jos ne työt, joita varten kassan lainoja on käytetty, olisi teetetty palkkalaisilla, olisivat ne varmaan varsin vähäiset nyt saavutettuihin tuloksiin verraten. Siinäpä onkin mielestäni yksi Ilmeen maatalousolojen ripeän edistymisen tärkeimpiä syitä, että talon työt voidaan suorittaa oman perheen väin, että viljelys siis on pienviljelystä.

Huhtervun osuuskassa.

Noin puoli vuotta ennen[1]) edelläselostettua »Ilmeen osuuskassaa», on kaupparekisteriin merkitty *Huhtervun osuuskassa*. Sen toimintapiiri käsittää Huhtervun, Tervajärven ja Kesvalahden kylät Jaakkiman pitäjässä.

Vaikkakin näiden seutujen asukkaat ovat olleet tekemisissä Sortavalan kaupungin kera, ovat kumminkin ne edut, mitkä yhteys tällaisen pikkukaupungin kanssa on saattanut maalaisille tuottaa, olleet jotenkin kielteistä laatua. Tunnin tai puolentoista matka rautateitse on tosiaankin vähäinen. Tämä verrattain helppo yhteys saattoi näidenkin kylien miehet asioimaan sanotussa kaupungissa. He joutuivat m. m. ylenmäärin tekemisiin kauppapankkien kanssa, joten »vekselivaara», joka on tullut Sortavalan ympäristöjen pienviljelijöitä uhkaavana vaarana yleisemmänkin puheen aiheeksi, ei suinkaan vähimmin, kuten tuonnempana näemme, ahdistanut Jaakkiman talollisia. Ja kun mainitsemme, että rahdinajo on täälläkin ollut vallitsevana, voimme jo luoda itsellemme kuvan näiden kylien oloista.

Seuraava esitys osuuskassan jäsenten maatalousoloista ja kassan toiminnasta, on laadittu kassan monivuotisen kirjanpitäjän, kansakoulunopettaja *K. W. Lindgren*'in kokoaman aineiston perustalla. Hänenkin aineistonsa on Keskuslainarahaston alkuunpanosta kerätty samanlaisen, vaikkapa vähän täydellisemmän kyselykaavakkeen avulla kuin ainekset Ilmeen kassasta. Seuraavassa esityksessä käsitellään 84 jäsenen oloja, vaikka kassaan kuuluikin v. 1908:n lopussa kaikkiaan 112 jäsentä. Tämä johtuu siitä, että v. 1908 liittyneet jäsenet (24) on jätetty huomioonottamatta, samoinkuin ne muutamat jäsenet, joilla ei lainkaan ole viljelystä.

[1]) Lokakuun 21 p:nä v. 1903.

Kassan jäseniksi tulleitten luku	Vuonna	Nauttineet kassasta lainoja kaikkiaan $^{31}/_{12}$ 08		Nautitusta lainasummasta maksamatta $^{31}/_{12}$ 08	Talven yli elätettävän nautakarjan luku		Hevosten luku		Sulan pellon ja kylvönurmen ala yhteensä		Kylvönurmen ala	
		kpl.	Yhteensä Smk	Smk	1903	1908	1903	1908	1903	1908	1903	1908
					kpl		kpl		hehtaaria		hehtaaria	
26	1903	244	29,383:—	11,571:—	88	137	25	41	120,57	192,24	33,70	85,75
11	1904	85	10,407:—	4,510:—	33	64	10	14	42,65	73,53	10,21	30,66
11	1905	75	11,583:—	5,473:50	32	54	9	17	45,86	85,48	16,33	32,39
18	1906	116	16,770:—	7,977:50	53	73	16	26	81,13	127,95	26,80	54,55
18	1907	47	8,720:—	5,425:—	46	63	12	23	75,44	108,07	28,16	44,47
Yhteensä 84		567	76,863:—	34,957:—	252	391	72	121	365,66	587,27	115,20	247,82
	1903	9,37	1,130,12	445,03	3,37	5,27	0,96	1,58	4,45	7,39	1,30	3,30
Keski-	1904	7,73	946,09	410,00	3,00	5,82	0,91	1,27	3,88	6,68	0,93	2,78
määrin	1905	6,82	1,053,00	497,6	2,91	4,09	0,82	1,55	4,17	7,77	1,48	2,94
	1906	6,44	931,67	443,19	2,94	4,06	0,89	1,44	4,51	7,11	1,49	3,03
	1907	2,61	484,44	301,94	2,56	4,61	0,67	1,83	4,19	6,00	1,56	2,47
Yleiset keski-määrät		6,75	915,00	416,15	3,00	4,66	0,86	1,43	4,35	6,99	1,37	3,02

kassan vaikutuksesta vv. 1903—1908.

Juurikasviala		Heiniä ja olkia				Viljaa			Kassalainoilla rakennettu					Kassalainoilla ostettu koneita ja työkaluja			
		ostettiin		myytiin		ostettiin vuosittain		myytiin vuos.	asuinhuoneita	navetoita	muita ulkorak.	latoja	riihiä	käänt.-auroja	äkeitä	niittokoneita	separaattoreja
1903	1908	1902—1903	1907—1908	1902—1903	1907—1908	ennen 1903	1907—1908	1907—1908									
aaria		kuormaa		kuormaa		hehtolitr.		hl.	kpl								
306	532	80	19	10	72	447	75	25	22	9	24	17	3	9	7	3	8
114	166	19	6	16	70	165	10	47	4	6	5	7	2	2	2	2	3
140	196	20	26	15	54	178	62	47	9	4	6	1	5	1	2	—	2
245	321	37	26	—	56	267	64	25	10	11	15	8	4	2	10	4	4
205	262	44	17	14	41	344	97	26	17	9	3	5	—	—	2	—	1
1,070	1,477	200	94	55	293	1,401	308	170	62	39	53	38	14	14	23	9	18
14,18	20,46	3,08	0,73	0,37	2,77	17,12	2,89	0,96	0,85	0,35	0,92	0,65	0,12	0,35	0,27	0,12	0,31
10,36	15,09	1,73	0,55	1,45	6,27	15,00	0,91	4,27	0,36	0,55	0,45	0,64	0,18	0,18	0,18	0,18	0,27
12,73	17,78	1,82	2,36	1,36	4,91	16,18	5,64	4,27	0,82	0,36	0,55	0,09	0,45	0,09	0,18	—	0,18
13,61	17,83	2,06	1,44	—	3,11	14,83	3,56	1,39	0,56	0,61	0,83	0,44	0,22	0,11	0,82	0,22	0,22
11,39	14,56	2,44	0,94	0,78	2,28	19,11	5,39	1,44	0,94	0,5	0,17	0,28	0,00	—	0,11	—	0,06
12,74	17,58	2,38	1,12	0,65	3,49	16,68	3,67	2,14	0,74	0,46	0,63	0,45	0,17	0,17	0,27	0,11	0,22

Kassasta on myönnetty 567 erässä lainoja yhteensä 76,863 mk, joista maksamatta on 34,957 mk. Keskimäärin tulee siis kutakin jäsentä kohti 6,75 lainaa, yhteensä 915 mk, josta hän on kassalle maksava 416 mk. Huomauttamista ansaitsee, että lainojen keskimääräinen suuruus on ainoastaan noin 135 mk.

Talven yli elätettävän nautakarjan sarekkeesta näkee, että *karja on lisääntynyt* 139 päällä eli noin 55 %:lla. Tässä suhteessa ei näytä vaikuttaneen mitään se, onko kassan jäseneksi tulo tapahtunut aikaisemmin tai myöhemmin.

Hevosia oli v. 1903 kassan piirissä 72, mutta v. 1908 niitä oli 121, joten viimeksimainittuna vuonna oli hevosia keskimäärin jäsentä kohti 1,43.

V. 1903 kassaan liittyneillä jäsenillä on sulan *pellon ja kylvönurmen ala* yhteensä lisääntynyt keskimäärin 2,94 ha:lla. Seuraavina vuosina tulleilla ovat lisäykset jäsentä kohti olleet: 2,8 ha; 3,6, 2,6 ja 1,81 ha. Yksistään kylvönurmen lisäys on eri vuosina osuuskassaan liittyneillä ollut seuraava: 2 ha; 1,85; 1,46; 1,54 ja 0,91 ha. Juurikasvien viljelemisessäkin, perunat niihin luettuina, näyttää tapahtuneen pieni lisäys. V. 1903 oli juurikasveja kasvamassa keskimäärin 12,74 ha:n ala ja v. 1908 17,58 ha:n. Kuten taulukosta huomaa, on näiden viljelyksien lisääntyminen yleensä vähäisin nuoremmilla jäsenillä.

Heinien ja olkien osto ja myynti on ilmaistu kuormissa. Jos kuorma arvostellaan vain 200 kg:ksi, ostivat osuuskassan 84 nykyistä jäsentä ennen v. 1903 vuosittain 40,000 kg, sen sijaan että he nykyään myyvät saman verran. Ymmärrettävää on, että tämänmoinen muutos on vaikuttanut suuresti karjatalouteen. Eipä siis tarvitse ihmetellä, että seudun meijeri on virinnyt uuteen eloon ja vauhtiin; v. 1903 valmisti se 1—2 dritteliä voita viikossa, nykyään vähintäin 6—7 dr., ainakin kesäpuolella.

Jos rehuvarojen lisääntyminen on huomattava, niin suuri on niinikään *syömäviljan* oston ja myynnin erilaisuus ennen ja

nyt. Ennen v. 1903 ostettiin vuosittain n. 1,400 hl viljaa; vv. 1907 ja 1908 vuosittain vain n. 300 hl, mutta sen sijaan useat jäsenet myivät yhteensä 170 hl vuodessa. Jos hehtolitran hinnaksi arvioidaan 10 mk, säästyy jo nykyään kassan jäsenille 12,630 mk, mikä ennen meni syömäviljan ostoon. Sitä ostamasta ei ennen kassan tuloa tavallisesti päässyt kuin 4 jäsentä puheenaolevista 84:stä; nyt sen sijaan on n. 50 taloutta, jotka tulevat omalla viljallaan toimeen, jopa siitä muutamat vähän vielä myyvätkin. Kassan ei ole tarvinnutkaan kolmena viimeisenä vuonna enää välittää syömäviljan yhteisostoja, vaikka se oli niitä välittänyt v. 1904 kaikkiaan 3,209: 93 mk:n ja v. 1905 yhteensä 4,522: 20 mk:n edestä.

Osuuskassan *yhteisostot* ovat laadultaan ja raha-arvoltaan olleet eri vuosina seuraavanlaiset:

Vuosi	Luujauhoja	Tuomaskuonaa	Kainiittia	Väkirehuja	Siemenviljaa	Syömäviljaa	Suoloja	Koneita ja työkaluja	Muita tavaroita	Yhteensä
	Suomen markkaa									Smk
1903	976:50	—	—	696:—	240:02	—	1,260:—	—	1,724:53	4,897:05
1904	1,428:99	—	—	3,622:75	1,706:74	3,209:19	1,293:48	305:30	6,396:63	17,963:08
1905	1,516:10	63:—	—	2,868:75	479:68	4,522:20	1,403:20	848:49	6,938:79	18,640:21
1906	1,718:60	—	—	6,521:50	211:50	—	—	71:04	1,912:29	10,434:93
1907	803:70	817:20	189:—	986:30	334:69	—	667:40	801:01	91:65	4,690:95
1908	610:25	981:45	—	2,118:25	220:85	—	259:20	761:98	53:73	5,005:71
Yht. Smk	7,054:14	1,861:65	189:—	16,813:55	3,193:48	7,731:39	4,883:28	2,787:82	17,117:62	61,631:93

Siihen yhteisostojen pienenemiseen, joka kahtena edellisvuonna on havaittavissa, on vaikuttanut m. m. se seikka, että pitäjässä toimivat kaksi osuuskauppaa voivat suureksi osaksi korvata yhteisostoja; tätä osoittaa esim. sareke »muita tavaroita». Sitäpaitsi ovat muutamat jäsenet vähentäneet apulantojen ja väkirehujen käyttöä. Kun heinämaat aluksi on saatu apulan-

tojen avulla kasvukuntoon, ei väkirehujen käyttäminen enää ole ollut välttämätöntä, vaan on voitu jo omilla rehuilla elättää entistä suurempi karja. Tästä taas on ollut seurauksena lantavarojen lisääntyminen, joten jossakussa taloudessa on katsottu voitavan vähentää apulantojen käyttöä.

Yhteisostojen hyödystä kirjoittaa aineiston kokooja, että »niiden kautta:

1) ovat alentuneet huimaavan korkeat tavarain hinnat (esim. suolain lähes puolella);

2) on saatu hyvää tavaraa;

3) yhteisostot ovat totuttaneet paikkakuntalaisia täsmällisesti maksamaan ostamansa tavarat, joten tuota kaikinpuolin turmiollista velkakauppaa, mitä harjoittamalla sadat ja tuhannet Karjalan miehet ovat joutuneet melkein kuin kauppioiden orjiksi ja sitte vähitellen tiloiltaan pois, on saatu jo paljon supistetuksi».

Kassalainoja on käytetty paljon *rakennuksiin sekä koneiden ja työkalujen* ostoon. Lainoja on saatu 62 asuinhuoneen, 39 navetan, 53 muun ulkohuoneen, 38 ladon ja 14 riihen rakentamiseen. Uudenaikaisia työkaluja taas on kassan avustuksella hankittu 14 kääntöauraa ja 23 äestä, 9 niittokonetta ja 18 separaattoria.

Puheenaolevan kassan jäsenistä oli asioissa Sortavalan pankkien kera, osuuskassan alkaessa toimintansa, kaikkiaan 52 jäsentä, jopa moni heistä niin pahoin, että perikato näytti varmalta. Nyt ei enää Sortavalan pankkeihin velkoja tehdä, sillä kassa on vapauttanut *kaikki* jäsenet sieltä. Ainoastaan tilapäisesti on pankkeihin velkaa neljällä jäsenellä, jotka ovat ostaneet maata lisää, ilmoittaa opettaja Lindgren.

Samantapainen vapautuminen on tapahtumaisillaan toiseenkin painajaiseen, nimittäin rahdinajoon, nähden. V. 1902

—04 oli rahdinajossa kaikkiaan 53 jäsentä, v. 1907—1908 vain 21. Ne, jotka nykyään käyvät rahdinajossa, eivät kumminkaan ole yhtä tukalassa asemassa kuin ennen; he hankkivat sillä nyt vain lisätuloja, eivätkä harjoita sitä pääansiona, taloustoimensa laiminlyöden.

Olojen suuntautumista terveitä päämääriä kohti osoittaa myös *manuitten ja ryöstöjen väheneminen*. V. 1904 tuli kassan piiriin yli 300 manuuta, v. 1906 216; v. 1907 168 ja v. 1908 vain 104 manuuta. Ryöstöjä oli v. 1906 38; v. 1907 30 ja v. 1908 enää 14.

Ammattitietojen kartuttamiseksi ja osuustoimintahengen elävöittämiseksi on kassa viime vuoteen asti joka jäsenelleen tilannut Pellervon.

Kassan vuosikokouksissa on ollut muitakin asioita kuin säännöissä määrätyt. On keskusteltu esim. teiden korjaamisesta paikkakunnalla, juurikasviviljelyksen edistämisestä sekä yleensä maatalouden kaikinpuolisesta kehittämisestä. Eri kysymyksiä alustamaan on hankittu ammattimiehiä. On keskusteltu yhteisostoista ja -myynneistä, osuustoiminnallisen kirjallisuuden levittämisestä y. m.

Maatalousneuvojia ja agronomeja on tilattu kassan puolesta Itä-Karjalan maanviljelysseuralta ja on seura aina mielellään niitä lähettänytkin. V. 1904:n toukokuulla kävi maanviljelysneuvoja ensi kerran jäsenten luona tilauksen johdosta ja antoi ohjeita monille jäsenille juurikasvien hoidossa sekä uudisviljelyksessä. Samoin v. 1905:n keväällä kävi neuvoja paikkakunnalla. Tilauksesta lähetti maanviljelysseura v. 1907 kesäkuulla agronomin, joka tarkasteli monien kymmenien jäsenten peltojen maanlaadun ja antoi ohjeita apulantojen käyttöön. — Karjanhoitokurssit pani Itä-Karjalan maanviljelysseura toimeen kassan anomuksesta helmikuulla v. 1908. Osanotto kursseihin

oli runsas. Kurssien lopulla perustettiin kylään *Huhtervun sonniyhdistys*, johon on merkitty jo lähes 100 lehmää. Yhdistystä avustaa maanviljelysseura.

Sammalkuivikeosuuskunnan perustamisesta on keskusteltu ja vakava aikomus on saada se syntymään, kun on toivoa saada edullisesti ostetuksi eräs rahkasuo.

Kolme uutta osuuskassaa on syntynyt Huhtervun kassapiirin ympärille kassan toimimiesten vaikutuksesta; kahdessa niistä on kirjanpitäjinä Huhtervun kassan entisiä jäseniä.

Aivan erikoista mainitsemista ansaitsee se jo kassaa perustettaessa sääntöihin pantu määräys, että kassan jäseniksi otetaan vain *ehdottomasti raittiita* kansalaisia. Herra Lindgren kertoo siitä seikasta: »Tämä rohkea päätöksemme herätti paljon kummastusta, jopa pilkkaakin sekä paikkakunnallamme että kauempanakin. Mutta me perustajat — 12 jäsentä — ajattelimme, että, jos tämä raittiuspäätöksemme on soveltumaton käytännössä toteutettavaksi, niin voimmehan sen vielä tuonnempana purkaa. Ja meitä peloteltiin kassan varmalla kuolemalla jo syntyessään, mutta me jatkoimme työtämme edelleen ja kassamme on vuosia myöten yhä suuremmaksi paisunut. Nyt on paikkakuntamme jokseenkin tarkkaan raitis, mitä se ei suinkaan olisi ilman raittiutta harrastavaa kassaa. — Ainoastaan muutamia muistutuksia on kassan hallituksen kuuden vuoden aikana tarvinnut antaa jäsenille, jotka ovat kassan ulkopuolella olevien henkilöiden pidoissa maistaneet jonkun verran »väkeviä».

Kassasta on eronnut yhteensä 26 jäsentä. Niistä on 5 jäsentä kuollut, 15 eronnut muuton tähden muualle, 2 jäsentä eronnut, kun eivät saaneet lainoja, 4 on eronnut siitä syystä, että »tulevat muutenkin toimeen». Yksi jäsen on erotettu, kun hän ei ollut tehnyt niitä töitä, joihin oli velkakirjassaan sitoutunut ja samaten yksi raittiuslupauksensa rikkomisen vuoksi.

Kaikki maksunsa ovat jäsenet osuuskassaan suorittaneet niin säännöllisesti, ettei koko aikana ole tarvinnut manuita antaa. Tyytyväisyys kassaan on yleinen ja sen hyödyllinen vaikutus näytään paikkakunnalla käsitettävän hyvin suureksi.

* * *

Ylläoleva kuvaus kahdesta kassasta on omiaan osoittamaan, miten suuressa määrin osuuskassa, *oikeilla osuustoimintaperiaatteille perustettuna* ja niiden mukaan *johdettuna*, voi vaikuttaa parantavasti jäsentensä *taloudelliseen tilaan*.

Tämä vaikutus ei kuitenkaan, kuten edellisestä olemme nähneet, rajoitu yksin siihen, vaan on osuuskassa kyennyt jäsenissään saamaan aikaan *siveellistäkin kohoamista*, mikä ilmenee siinä, että luottamus yhteistoiminnan suureen voimaan on käynyt yhä yleisemmäksi, että esim. jäsenten osottama epäsäännöllisyys, mikä ennen oli yleistä m. m. heidän lainojensa takaisinmaksuun nähden, samoinkuin yleensä huolimattomuus asioittensa hoidossa y. m., ovat muuttuneet vastakohdikseen: säännöllisyydeksi ja huolellisuudeksi. Samoin on saatu ennen tapoihin kuuluvana pidetty juoppous häviämään ja jäsenten raitistuminen yleiseksi, kuten esim. Huhtervun kassapiirissä on tapahtunut, mikä seikka niinikään ilmaisee siveellistä kohoamista. Kaikki tämä on kyllä vaatinut johtomiehiltä itseltäänkin suurta siveellistä kuntoa sekä sen lisäksi intoa, lujuutta ja tarmoa, vaan niinpä he saavatkin olla tyytyväisiä toimintansa tuloksiin.

Kun siis osuuskassojen vaikutus on näin suuri, on meillä täysi syy toivoa, että niitä vastedes yhä runsaammassa määrin syntyy, jotta ne pääsisivät kaikkialle maahamme ulotuttamaan sitä siunauksellista vaikutusta, jonka ne edellä-olevan kuvauksenkin mukaan kykenevät aikaansaamaan.

Nurmes, heinäkuulla 1909. **Vilho Heikura.**

Eräs uudisasukas

eli

Mitä osuuskassan rahoilla voi saada aikaan.

Neljättä vuotta sitten tuli luokseni vanha, kumarassa kulkeva mies ja ilmotti, että hän on nimeltään Mikko Hirvonen. Sanoi erään talollisen kehottaneen häntä pyrkimään osuuskassan jäseneksi, koska oli nyt tosiavun tarpeessa. Hän oli nimittäin loisena elellyt suuren perheensä kanssa kymmeniä vuosia siellä ja täällä, mutta nyt hänen on vihdoinkin, kauvan kurjuutta kärsittyään, onnistunut saada vuokratuksi metsäpalsta sydänmaalta, jonne aikoi ryhtyä omaa kotia rakentamaan. Juteltua siinä yhtä toista, annoin ukolle osuuskassan jäsenhakupaperit ja syksyllä v. 1905 hyväksyttiin Mikko Hirvonen Jaakkiman *Huhtervun osuuskassan* jäseneksi. —

Samana syksynä anoi Hirvonen kassasta 100 markan suuruisen lainan lehmän ostoa varten. Kun lehmä oli suurelle perheelle aivan välttämätön, myönnettiin tietysti rahat. Seuraavana syksynä sai Hirvonen toisen lainan, Smk. 150: —, hevosen ostoon ja v. 1907:n lopulla Smk. 200: — uudisviljelyksiä varten.

Nyt on Hirvonen siis jo muutamia vuosia raatanut perheensä kanssa oman asuinpaikkansa hyväksi. Ja kaikki, jotka ovat käyneet ukon hommia katsomassa, ovat vakuuttaneet, että hän on ilahuttavan hyvin niissä menestynyt.

Viime vuoden (1907) syyskuulla kävin minäkin Hirvosen luona. Jo kaukaa häämöttivät valkeat rakennukset mäen rinteeltä. Hirvonen oli asuntonsa lähellä puunjuuria perkaamassa ja lausui minut, luokseen päästyäni, sydämellisesti tervetulleeksi. Saavuin pihaan. Se oli tasainen ja siisti, sievän aidan ympäröimä. Menimme sitten tupaan, joka oli valoisa ja tilava.

»Miltä tuntuu nyt elämänne omassa kodissa, oman katon alla?» kysäsin.

»Hyvältä, tavattoman hyvältä,» vakuutti ukko. Ja hän kertoi sitten vaimonsa kera, kuinka he olivat jo kauvan aikaa omaa asuntoa ajatelleet, mutta oli sen saanti vain siirtynyt vuodesta toiseen, kun lapsijoukko oli lisääntynyt ja mieskin vähän päästä sairastellut, pitäen siten heidän toimeentuloaan sangen ahtaalla. Vanhemmat pojat olivat kesäisin paimenina ihmisiä palvelleet, mutta talvisin täytyi niiden turvautua mieroon. Ja kun perhe oli vähän aikaa jonkun tuvan nurkassa elänyt, täytyi sen muuttaa toiseen taloon, sillä rutiköyhää, suurta perhettä ei mielellään tahdottu missään pitää, vaikk'eivät he koskaan olleet minkäänlaista vääryyttä kellekään tehneet. Näin oli kulunut 30 vuotta, jolla ajalla Hirvonen oli saanut elää väkineen 29 paikassa. Tämä heidän *oma* kotinsa oli siis nyt jo kolmaskymmenes paikka! Mutta nytpä heitä ei enää käsketäkään muualle muuttamaan, iloitsi ukko, koska se isäntä, joka oli heille maan vuokralle antanut, on kelpo mies.

»Ensi työksenne, maata saatuanne, kyhäsitte kai tuon maatuvan asunnoksenne?» utelin.

»Niin teimme», vastasi Hirvonen. »Mutta sen rakentamisessa alkoi jo nousta tie pystyyn. Sillä me olisimme rakennustarpeiden

vetämiseen tarvinneet hevosta, mutta sitähän ei meillä ollut. Eräs naapuri kumminkin meidät pulmasta päästi. Hän näet osti omiin nimiinsä muutaman kymmenen markan hintaisen hevosen ja antoi sen meille, kun näet hevosen myyjä ei uskonut meille velkaa. Pian sitten teimmekin maatuvan asuttavaksemme. (Näkyy allaolevasta kuvasta.) Oli siinä jo hauskempi kuin vieraan

tuvassa. Talven elelimme kuopassamme ja pojat häärivät hevosen kanssa rahantienuussa,» selitteli ukko.

»Miten sitten tulitte seuraavana kesänä kassaan pyrkineeksi?» kysyin.

»Me olimme kesällä tehneet heinää tulevan talven tarpeeksi, koska aioimme hankkia lehmän. Mutta surkeastihan meille uhkasi käydä, sillä velaksi ei kukaan uskonut lehmää. Silloin neuvottiin pyrkimään osakkaaksi kassaan. Oikein riemastuin kuullessani, että olen päässyt kassan jäseneksi. Kun sitten nostin

ensimäisen lainani, jonka olin saanut lehmän ostaakseni, en oikein ymmärtänyt, oliko tuo totta vai untako vain, sillä eihän meitä ollut tähän mennessä kukaan yksityinen uskaltanut pienemmässäkään raha-asiassa auttaa, rutiköyhiä kun olimme. Sitten tuotiin kassan rahoilla ostettu lehmä kotiin ja se on jo antanut meille neljä jälkeläistä, joten olen nyt kolmen lehmän ja

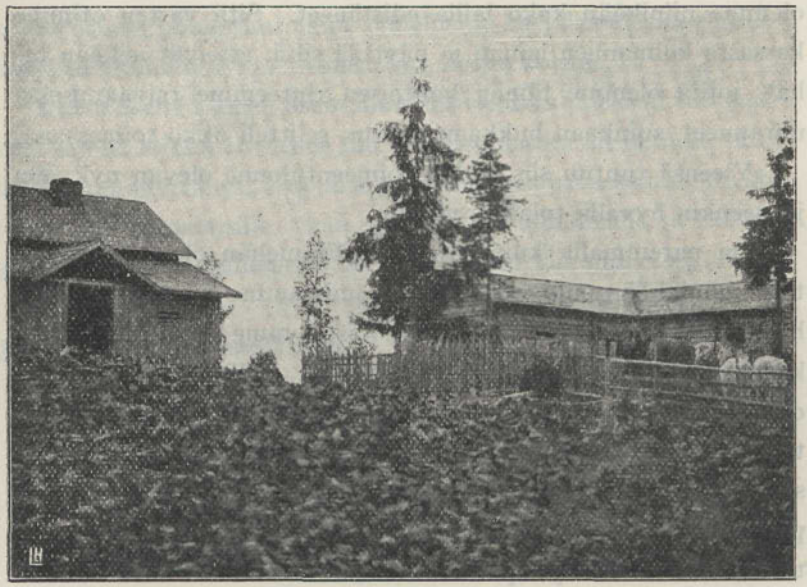

kahden hiehon isäntä!» pakisi ukko hyvillään. (Näkyvät kuvassa oikealla, aituuksen takana).

»Ja sattui vielä hyvärotuinen lehmäkin kantalehmäksi», huomautti tähän emäntä.

»Ja lehmät ovat nyt meidän *omat*, koska lehmälaina, tuo 100-markkanen, on jo täysin maksettu noiden punikkien omilla tuotteilla», jatkoi isäntä eukkonsa puhetta.

»Eihän teillä enää ole sitä 20 markan hevostakaan», sanoin.

»Ei ole. Sen hävitimme pois», vastasi Hirvonen, »ja ostimme kassasta saamallamme lainalla toisen paremman, jolla vedimme ostamamme hirret tähän mäelle. Ja nyt on meillä jo vähän aikaa ollut tämä *maanpäällinen* tupa, jossa tulemme mainiosti toimeen. Karjantuotteilla ja poikain ansioilla rakensimme myöskin tallin, läävän, sika- ja lammassuojan sekä aitan ja heinäladon, niin että meillä on nyt rakennuksia yllin kyllin. Maanviljelystä olemme niinikään koko lailla edistäneet. Sitä varten otimme kassasta kolmannen lainan ja näyttää siltä, etteivät nekään rahat, jotka olemme tämän kantoisen rinteemme raivaamiseksi uhranneet, suinkaan hukkaan joudu», selitteli ukko toimessaan.

»Yleensä tuntuu siis teidän toimeentulonne olevan nykyään jokseenkin hyvällä tolalla», virkoin.

»On paremmalla kuin hyvällä. Emmehän ole nyt mielestämme minkään puutteessa, koska omistamme asunnon, karjaa, hyvän hevosen, lampaita ja sikoja, joista emme ole pennin velkaa kellekään, ja raateemme kasvavat viljaa. Tällaista aikaa emme olisi osanneet ajatellakaan silloin, kun saimme talosta taloon muutella ja nähdä kurjuutta. Ja jos joskus yritimmekin jotain, ei siitä tullut mitään, kun emme saaneet yksityisiltä lainaa, pienempääkään, alkuun päästäksemme. Siksipä olimmekin vähitellen tulleet niin aroiksi ja epätoivoisiksi, että emme osanneet mitään parempaa odottaakaan.

Mutta v. 1905 oli täydellinen käännevuosi elämässämme. Sillä *osuuskassa* avasi meillekin tien eteenpäin pyrkiäksemme. Se näet uskoi köyhille, toisten hylkimille rahojaan ja ne rahat kohottivat *meidätkin* elämään. Etupäässä niiden ansioksi on luettava tämä verraton edistymisemme. Ja kun kassaan säännöllisesti, päivälleen, suoritamme lainalyhennykset, niin emme usko, että meille enää hätää maailmassa tuleekaan, ellei sitä Luoja salli, sillä kassasta saamme lainoja kaikkiin hyödyllisiin tarkotuksiin», virkkoi ukko liikutuksesta väräjävin äänin.

Ja siinä jutellessa huomasin, että niin Hirvosen kuin hänen vaimonsakin silmiin oli kyynel vierähtänyt. Mutta se kyynel oli ilon ja tyytyväisyyden kyynel, oli merkkinä siitä onnesta, jonka nuo vanhukset olivat vasta myöhään, lähellä elämänsä iltaa, harmaahapsisina saavuttaneet.

Pian alkoi jo päivä tehdä mailleen menoa ja minun tuli lähteä paluumatkalle. Heitettyämme toisillemme vilpittömät hyvästit ja toivottaen puolestani näille onnellisille karjalaisille uudisasukkaille edelleenkin hyvää menestystä, kuljin kotiini.

Mutta usein, sangen usein muistuu vieläkin mieleeni tuo matkani salolle Mikko Hirvosen luo. Sillä se matka oli minulle mitä selvimmin näyttänyt, että ne lainat, joita osuuskassamme myöntävät puutteenalaisille, vaan ahkeroille, kunnollisille ja luotonarvoisille kansalaisillemme, eivät suinkaan jää siunausta vaille.

Jaakkimassa, syystalvella 1908. **K. W. Lindgren.**

„Nälkämaan“ osuuskassa.

I.

Se, minkä tässä tahdon kertoa, sai alkunsa keväällä v. 1906 Suomussalmella, tuossa tunnetussa nälkäpitäjässä. Muutama vuosi sitten oli täälläkin ollut suuri »palkintolainojen» jako. Ehtimiseen oli kunnan välityksellä otettu 5,000 tai 20,000 markan suuruisia lainoja, puhumattakaan hätäapuvaroista ja monenlaisista lahjoista, joita jaettiin aina vähä väliä. Agronomeja liikkui pitäjällä esitelmiä pitäen jokaisessa mahdollisessa tilaisuudessa. Yleisesti ei luotettu tähän »herrain maanviljelykseen», joksi nimitettiin tuota paikallista esitelmätulvaa. Tosin joku isäntä siellä, toinen täällä lannoitti »palkintolainoilla» tehdyn suosaran, ojitti kivetyn pellon; hankittiinpa jokunen separaattori, ja navetan umpinaiseen seinään puhkaistiin ikkunakin. Mutta vielä sattui, että »jauhoagronomin» vaatimuksesta pelloille tunkioita tehdessä luotiin alle suuri lumikinos ja peitettiin se lannalla. Agronomi ihasteli tunkioiden paljoutta ja antoi jauhoja. Vielä jäi kuokittu suosarka vesoja kasvamaan ja palkintolainalla tehty makki muutettiin romuhuoneeksi tai paremman puutteessa

maitokamariksi! Talveksi mentiin, kuten ennenkin, »tukkisavotoihin» rahaa ansaitsemaan ulostekoihin ja leipään.

Kaikista vastuksista huolimatta oli mainittuna keväänä (1906) useassa talossa ja torpassa ryöstömies taas tehnyt puhdasta. Nuoret miehet menivät tukkisavottaan ja vanhat isännät jäivät toukovähiä tekemään.

Kylälle oli levinnyt huhu, että taas on hätäapuvarojen jako kansakoululla ensi sunnuntaina. Seuraus oli, että odottamattoman paljon väkeä oli saapunut kansakoulun veistosaliin määräpäiväksi.

»Valtiolainaa se kuuluu olevankin», tiesi Mäki-Pietari.

»Ja rikkaille siitä annetaan taas rahoja, köyhät jäävät ilman», lisäsi Laijaton Matti, taloltaan hävinnyt mies.

»Rikkailleko? Kuka tässä rikas on ja kuka köyhä, eiköhän olla kaikin samassa kadotuksessa?» Puhuja oli Kaartolan Pekka, arvossapidetty paikkakunnan isäntämies.

»Amerikasta kuuluvat olevan ne varat, eikä niitä kuulu saavan antaa muille kuin köyhille», huusi ovesta tullessaan Oltavan Johanna.

»Helsingistäpähän kuuluu kuvernööri laittaneen!»

»Tai Pietarista, sielläkin on ruvettu meitä armahtamaan», pisti muuan pilkkakirves väliin.

Mutta kaikki nämä arvelut olivat vääriä. Nyt oli puhe jostain aivan uudenlaisesta avustuksesta, aivan toisenlaisista lainoista kuin ennen. Tätä uutta yritystä rupesi eräs läsnäolijoista väkijoukolle lähemmin esittämään:

»Kansalaiset! Odottamattoman runsaslukuisina olette tulleet neuvottelemaan uudesta yrityksestä, oman onnemme luojasta, tulevaisuudestamme — —

Ei tarvinne minun selittää teille sydänmaan töllin puutteita, ei esittää korvenraatajakansan kärsimyksiä. Turha on kuvailla niitä tunteita, mitkä valtaavat maamiehen mielen, kun halla vie

vuoden työn, sitä katkeruutta, minkä hän tuntee kotikullan siirtyessä pakkohuutokaupan pitäjän vasaran iskulla vieraisiin käsiin. En ihmettele, että luottamus tulevaisuuteen katoaa ja halu yritteliäisyyteen vähenee. Sitä vain ihmettelen, että vielä on uskalikkoja, jotka rohkenevat korpeen astua kotia laatimaan, jotka yrittävät näinä ahtainakin aikoina peltojaan laajentaa.

Näille rohkeille on apu tarpeen, ettei tuo pienikin toivonkipinä rinnasta sammuisi, että edes muutamat voisivat uskoa valoisampaan tulevaisuuteen. Mutta mitä hyödyttää meitä ainaiset lahjat ja antimet, mitä vähän väliä jaettavat syömäviljalainat? Ei ne luo uutta uskoa uuteen tulevaisuuteen, ei ne rohkeutta rintaan anna, ei ne yritteliäisyyttä kasvata mieliin. Hetken apu on vain hetkellinen pitkässä hädässä. Me tarvitsemme rohkaisua, uupunut itseluottamuksemme kaipaa herättäjää — — —.»

Vaaran Antti se oli tuo puhuja. Yhtenä korvana oli kuulijakunta. Jännityksellä seurattiin Antin esitelmää, jossa yhteistoimintakysymystä erityisesti paikallisiin oloihin sovellutettuna koetettiin valaista. Näistä asioista sekä *osuuskassoista*, niiden järjestyksestä ja hoidosta sekä niiden kasvatuksellisesta merkityksestä riitti puhumista pariksi tunniksi. Kuvailtuaan, miten suurta siunausta osuuskassat ovat m. m. Saksassa ja viime vuosina jo Suomessakin saaneet aikaan ja selitettyään, miten tälläkin paikkakunnalla osuuskassalla on laaja ja suuri tehtävä, kysyi esitelmänpitäjä voitonvarmana: »Perustetaanko tällainen kyläpankki, osuuskassa, paikkakunnalle?»

Esitelmänpitäjä odotti innokasta, myöntävää vastausta, mutta ihmeekseen hän ei huomaa innostuksen enteitäkään kuulijain kasvoilla. Kysymystä seurasi pitkä äänettömyys, joka oli kuin kylmää vettä Vaaran Antin innostukselle.

»Hm, herrain metkuja!», puhkesi kuin painon alta Oltavan Johannan kimeä ääni.

»Niinpä on», säesti Kölsälän Jussi.

Näitä arvosteluja seurasi yleinen sorina ja puhetulva sellainen, että oli mahdoton saada mitään käsitystä yleisestä mielipiteestä. Pari kertaa yritti Vaaran Antti turhaan saada ääntään kuuluville. Tätä sekavaa neuvottelua kesti puolisen tuntia. Selvästi näki keskustelevien jakaantuvan ryhmiin mielipiteittensä mukaan.

Laijaton Matti liehui ryhmästä toiseen nähtävästi välittäen neuvottelun tuloksia. Vähitellen jakaantuivat läsnäolijat kahteen pääjoukkoon. Toisen joukon keskellä Kaartolan Pekka tyyneellä äänellä esitteli jotain, mutta toinen, suurempi joukko, kiehui ja porisi Mäki-Pietarin ympärillä.

»Hyvät naapurit, eiköhän ole parasta, että valitaan puheenjohtaja ja keskustellaan vuorotellen, että saataisiin jokin selvä asiasta?», esittää Vaaran Antti.

»Tässä puheenjohtajaa tarpeeksi», huudahtaa kiihtyneenä Mäki-Pietari, räväyttäen oven ulosmennessään lujasti kiinni. Osa joukosta seuraa esimerkkiä.

»Valitaan vain puheenjohtaja», sanoi Ylängön Kalle rauhallisesti, »eiköhän Antti Vaaralaa valita?»

»Mitäpä siitä, valitaan vain», kuului joukosta.

— —

Säännöllistä keskustelua oli mahdoton saada aikaan, mutta kuitenkin kävi selville, että joukossa on osuuskassan kannattajiakin. Kassa siis saatiin syntymään. Perustamiskirjan alle kirjoitti nimensä 17 läsnäolijaa.

Puheenjohtaja onnitteli yhteistoiminnan ensi yritystä ja niin hajaannuttiin.

»Saapa nähdä, mitä tuosta tulee», arveli Särkelän Heikki epäillen, pihalla poismentäessä.

»Kun siihen saisi edes luotettavan rahastonhoitajan», huolehti Kylmämaan Kalle, joka jo vähin katui jäseneksi rupeamistaan.

»Onhan siinä tarkastus tarkka ja hoito huolellinen,» lohdutteli Kaartolan Pekka, »eikä tuo elämäkään huonommaksi pääse, jos miten on».

»Ei pääse huonommaksi!»

»No, miks'ei, jos ainoakin omaisuus menee!»

»Pitää tarkan huolen», väitti toinen.

»Niinkuin sitä olisi opittu kirjanpidon koukut kaikki».

»Jo pistitte, miesparat, kaulanne silmukkaan», ivaili Kölsälän Jussi.

»Varohan omaa kaulaasi, ettet kuristu Oulun porvarin silmukkaan», kuului vastaan.

Joukko hajaantui, mutta Käpylän Tuomas ikäänkuin loppuponneksi sanoa jurauttaa:

»Niinköhän tuo käy, ettei joku herran vetkale syö tuotakin kassaa!»

II.

»Kanervavaaran osuuskassa» perustettiin kesäkuun 4 p:nä v. 1906 Suomussalmen kirkonkylään. Ensimäiseen hallitukseen kuului 7 talokasta, Pekka Moilanen Kuurtola puheenjohtajana. Perustajajäsenet olivat, kahta lukuunottamatta, talollisia.

Kaupparekisteriin kassa merkittiin lokakuun 16 p:nä v. 1906, ja samana päivänä sai se Osuuskassojen Keskuslainarahastolta ensimäisen 4,000:n markan suuruisen luottonsa, josta vuoden lopussa myönnettiin lainoina jäsenille 1,960 mk. Jäseniä kassaan lisääntyi v:n 1907 kuluessa 76 ja oli siinä siis $^{31}/_{12}$ 07 kaikkiaan 93 jäsentä. Osuusmaksuja oli suoritettu 266 markkaa ja vararahasto oli 236 mk. Tilit päättyivät $^{31}/_{12}$ 07 58 mk:n 57 p:n voittoon.

Vuosi 1908 oli kuin alituisia voittoja kassallemme. Uusia jäseniä tuli joukkoomme joka kokouksessa; vuoden lopussa olikin jäsenmäärä 156. Tilallisia niistä oli 91, ruununtorppareita 56, mäkitupalaisia 3, itsellisiä 2 ja ammattilaisia y. m. 4.

Osuuskassan toimintapiiri on läpimitaten noin 120 kilometriä laaja. Kauvimpana asuvan kassan jäsenen kotiin on 65 km kirkonkylästä. Hallituksen puheenjohtaja asuu 18 km ja varapuheenjohtaja 12 km tiettömän korven takana kirjanpitäjästä.

Säännöllisesti on hallitus, pitkistä matkoista huolimatta, tullut kuukausikokouksiin, puhumattakaan lainanottajista, jotka tulevat liiankin runsaslukuisina. Rahaa ei näet tahdo riittää mistään. Ehtoja kovennetaan ja velkasummia pienennetään. Silti ovat kaikki tyytyväisiä. Kelle kovennettiin ehtoja, on työn tehtyään mielissään siitä, että talous on parantunut; keltä taas lainasummaa pienennettiin, on mielissään maksun aikana.

Kassan toiminta-aikana on siitä myönnetty lainoja: 56 suopellon tekoon, 34 navetan rakentamiseen ja korjauksiin, 32 ammattitavaroiden ostoon, 32 lantasäiliön tekoon, 31 työmiesten palkkoihin, 29 maapellon tekoon ja ojitukseen, 25 lehmien ja 20 hevosten ostoon, 17 virtsakaivon ja 15 maitohuoneen tekoon, 10 separaattorin ostoon, 10 niitynaidan panoon, 8 niityn raivaukseen, 6 niittylatojen tekoon, 4 maan- ja 4 sikojen ostoon, 4 tallin tekoon, 2 puimakoneen ostoon, 2 järven kuivaukseen, 2 kanahuoneen- ja 2 myllyntekoon y. m. s. tarpeisiin, yhteensä noin 300 lainaa.

Lainoja oli joulukuun 31 p:nä v. 1906 myönnetty 1,960 mk, samoin v. 1907 11,909 mk 70 p:iä ja v. 1908 viime päivänä 26,547 mk 10 p:iä. Lainoja oli maksettu takaisin v. 1907 loppuun mennessä 2,305 mk 65 p:iä ja v. 1908 joulukuun 31 p:nä 10,340 mk 30 p:iä. Lainojen suuruus on vaihdellut v. 1907 20—200 markan välillä ja v. 1908 taas 20—500 markkaan. Enimmät lainat ovat suuruudeltaan 50—150 markkaa. Laina-aika on ollut korkein-

taan 4 vuotta. Tavallisin aika on 1—3 vuoteen. Takaisinmaksuerät ovat vaihdelleet 5—50 markkaan.

Lainojen käyttöä on valvottu kyliinsä valittujen tarkastajien kautta. Tärkeintä on kuitenkin ollut se seikka, että osuuskassojen neuvoja Fr. Mikkola on seikkaperäisesti tarkastanut työt, tehden kassan hallitukselle selvää tarkastuksen tuloksista. Kolme lainaa on peritty syystä, ettei lainaa ole käytetty hyväksyttyyn tarkotukseen ja 2 lainaa, kun ei maksuja ole täsmällisesti suoritettu. Lain kautta on yhtä lainaa haettu. Yksi kassan jäsen on saatettu syytteeseen kassalle luovuttamansa hevosen toiselle myymisestä.

Velan vakuudeksi on näet kyllä tavallisimmin hyväksytty takuu, mutta usein on otettu kassan nimiin—takuun lisäksi—kauppakirjalla irtaimistoakin. Niinpä kassalla on nykyään 36 lehmää, 17 hevosta, lampaita y. m. irtainta omaisuutta, vieläpä on 5 kiinnitystäkin kiinteimistöihin.

Osuusmaksuja joulukuun 31 p:nä v. 1908 oli suoritettu 477 mk 38 p:iä. Vararahasto nousi 464 markkaan 69 p:iin. Keskuslainarahastolle oli kassa velkaa 18,500 mk. Nykyään on luotto Keskuslainarahastolta 22,000 mk. — Talletuksia ei aluksi uskallettu tehdä, mutta jo v. 1908 talletettiin yhteensä 1,980 mk, joka summa paikallisiin oloihin nähden on melkoinen, koottu kun se on aivan vähäisistä eristä. — Yhteisostoja on tehty noin 4,000 markan arvosta, enimmäkseen ammattitavaroitten hankkimiseksi. Joku määrä voita ja nahkoja on myytykin kassan välityksellä.

Toimihenkilöt ovat kaikki toimineet alkuvuosina palkatta. Kuluneena vuonna maksettiin kumminkin kirjanpitäjälle 50 mk ja hallituksen puheenjohtajalle 25 mk. Puhdas voitto v. 1908 oli 116 mk 17 penniä.

III.

Oli yleinen kassan kevätkokous v. 1909. Väkeä, kaikki kassan jäseniä, oli satamäärin. Hallituksen puheenjohtaja, Kuurtolan Pekka, avaa kokouksen:

»Arvoisat aateveljet! Ahdas on taloudellinen aika nykyään. Työnpuute meidänkin pitäjässämme saattaa vaivaishoidon turviin satoja ja taas satoja hätääkärsiviä ihmisiä. Mutta ei sieltäkään apua heru, sillä rahapula on yleinen ja kunnan kassa on tyhjä. Vuosisatojen erehdykset eivät ole vuosissa korjattavissa, siitä johtuu nykyinen pulamme. — —

On meillä ennenkin ollut ahtaat ajat, ahtaammat nykyistä. Esi-isämme kalastuksellaan, metsästyksellään ja kaskenpoltollaan elivät osittain siedettävissäkin oloissa. Mutta meille he jättivät perinnöksi poltetut ahot ja lehdot, tyhjät metsät ja kalattomat järvet. Meidän, nykyisen polven, täytyikin turvautua tervanpolttoon. Sen ohella pantiin alku peltoviljelyksillemmekin. Mutta metsät alkoivat loppuaan kehrätä ja niin täytyi meidän tervanpoltostakin luopua. Juuri näihin aikoihin tuli pitkäaikaisia katovuosia ja silloin oltiin kovalla koetuksella. Satunnaiset avut silloin pelastivat. Näitten lahjavarojen jakoa ja muotoa vastaan meillä olisi nyt paljonkin muistuttamista, mutta silloin ei parempaa keksitty. Ollappa ne varat meidän osuuskassamme jaettavissa, niin täällä tehtäisiin ihmeitä!

Luon vielä lyhyen katsauksen erääseen erehdykseemme, josta pääasiassa nykyinenkin pulamme johtuu. Tänne tulivat »savotat», tukkiyhtiöt, houkuttelevine rahoineen ja saivat maamiehen talvikausiksi hevosineen sydänmaihin. Kesät miesväen rotevimmat taas uitossa piti. Mutta maanviljelys, sekin vähä mikä oli, rappeutui, navetat ränsistyivät ja pellot saivat seisoa kesantona lannan puutteessa. Vähitellen joutui maamies niin täydellisesti

yhtiöiden käsiin, että hän on sanan täydessä merkityksessä niistä riippuvainen. Tervaporvarit alkoivat periä saataviaan, noita tervatehtailumme tuottamia tappioita. Ja taas oli kireä aika. Kysymysmerkkinä seisottiin. Toiset myivät maansa ja mantunsa, jääden vuokralaisiksi. Toiset, varsinkin nuoret, livistivät Amerikaan. Mutta paikkakunnallinen pula ei silti kadonnut. Kansasta oli puute ja hätä syönyt elinvoimat, ne pyrkivät lyömään siihen välinpitämättömyyden leiman — tämä koville koeteltu kansa väsähti.

Mutta silloin puhalsi uusi tuuli, uusi innostus lietsoutui kansaan, kohottaen, rohkaisten, sytyttäen. Osuustoiminta-aate synnytti meissä elinvoimaisuutta, oman voiman tietoisuuden se meissä herätti. Me ymmärrämme nyt, että *oma apu on paras*, ja senkin tiedämme, että maassa, tuossa karussa maassa, on meidänkin tulevaisuutemme valtasuoni löydettävissä.

Kun nyt on ahdas aika, kun »savotat» eivät auta, kun leipähuolet ahdistavat ja ryöstömies perii papin sekä porvarin saatavat, niin älkäämme joutuko epätoivoon! Tämä on vain hetken ahdinko. Raadamme nyt kotinurkissa; mutta peltotunkiomme eivät ainakaan sisällä *lunta*, makkimme eivät joudu romuhuoneiksi, eivätkä lantasäiliöt halkoliitereiksi, kuten »jauhoagronomien» aikoihin. Työmme ei mene »savotan» hyväksi, peltoon se menee ja pelto sen maksaa. Minun ei tarvitse sanoa, mistä varat, sillä osuuskassamme, tämä yhteinen, meidän kaikkien yhteinen rahakukkaromme, on ollut aulis antamaan sille, joka muistaa velvollisuutensa. Ikävällä minun täytyy tässä yhteydessä kumminkin mainita, että hallitus on ollut pakotettu erottamaan kassasta erään jäsenen, joka omaa kassaansa koetti katalasti pettää, mutta samalla uskon, että tapaus on sekä ensimäinen että viimeinen laatuaan. Me ymmärrämme kaikki, että *uskollisuus osuustoiminta-aatettamme kohtaan on velvollisuutemme täyttämistä*

ja että ken ei tahdo velvollisuuttaan täyttää, hän ei kuulu meidän joukkoomme».

»Oikein puhuttu, Pekka», sanoo Mäki-Pietari.

Avajaispuheen jälkeen kokoukselle valittiin puheenjohtaja ja ryhdyttiin pohtimaan siinä käsiteltäviksi ilmotettuja asioita.

Suomussalmella, talvella 1909.

Suomussalmelainen.

Osuuskassojen Keskuslainarahasto.

un Pellervo-Seuran perustajat kymmenen vuotta sitten suunnittelivat seuralle toimintaohjelmaa lähintä tulevaisuutta varten, oli osuuskassa-asia jätetty viime sijalle tässä ohjelmassa. Muiden maiden osuuskassaliikkeestä saatu kokemus näet osotti, että, jos mieli saada syntymään maanviljelijäin osuuskassoja, jotka jo alunpitäin kykenisivät tarjoamaan jäsenillensä luottoa aina silloin, kun heidän viljelystensä tai muun niiden yhteyteen kuuluvan taloudellisen toiminnan kehittäminen sitä vaati, niin on välttämätöntä, että kassoja jo alusta alkaen on tukemassa erityinen *keskusrahalaitos*. Meillä oli tämmöinen laitos sitäkin välttämättömämpi, kun oli silminnähtävää, että vähävaraisen maalaisväestömme keskuudesta ei niin pienestä piiristä kuin osuuskassapiirin tulee olla, jotta kassa voisi oikealla tavalla toimia, mitenkään kerääntyisi kassoille säästöönpanoja liikepääomaksi tarvittavaa määrää eikä myöskään ollut todennäköistä, että tämmöiset uudet, ennen tuntemattomat yritykset voisivat muullakaan tavoin saada sopivata luottoa kyllin huokeilla ehdoilla.

Ennenkuin siis voitiin ryhtyä laajemmalti ja seikkaperäisemmin tekemään osuuskassa-aatetta maanviljelijöillemme tunnetuksi ja siten vaikuttamaan osuuskassojen aikaansaantia heidän keskuuteensa, oli näitä varten tarkotuksenmukainen keskuslaitos perustettava.

Kun tällaiset keskuslaitokset ovat kaikissa maissa saaneet valtiolta edullisia lainoja, jopa suoranaista rahallista avustustakin ja kun meidän oloissamme ei ollut otaksuttavissakaan, että laitos ilman valtion kannatusta selviytyisi alkuvaikeuksistansa, toimitti Pellervo-Seura v. 1900:n valtiopäiville anomusehdotuksen, jossa pyydettiin Säätyjen suostumusta siihen, että keskuslaitokselle, jos sellainen perustetaan, myönnettäisiin »valtioapua niin hyvin huokean lainan muodossa kuin myöskin hoitokustannusten suorittamiseen». Tämä ehdotus saavutti valtiopäivillä yksimielisen kannatuksen ja seuraavana vuonna hallitsija hyväksyi Säätyjen Osuustoimintalain vahvistusanomuksessa lausuman toivomuksen, »että, jos yksityisestä alotteesta saadaan aikaan tarkotuksenmukaisesti järjestetty keskuslainarahasto, jonka tarkotuksena on osuuskuntain välityksellä tyydyttää pienten maanviljelijäin ynnä muiden elinkeinonharjoittajain luotontarvetta, valtio sille myöntäisi tarpeellista kannatusta». Näin oli saatu varmat toiveet siitä, että suunniteltu keskuslaitos voitaisiin vankalle pohjalle perustaa.

Tässä lyhyessä katsauksessa on mahdotonta ryhtyä selostamaan sitä aikaa ja vaivoja vaativaa työtä, jonka Keskuslainarahaston perustajat saivat suorittaa, niitä monesti voittamattomilta näyttäviä vaikeuksia, jotka heidän, päämääräänsä pyrkiessään, täytyi tieltään raivata. Kaikesta tästä antaa elävän ja tarkan kuvan professori Hannes Gebhardin kirjoittama kirjanen: *Osuuskassojen Keskuslainarahasto, sen synty ja järjestys*, joka ilmestyi »Pellervon kirjaston» 14:ta numerona

v. 1903. Mainittakoon tässä vain perustamisvaiheitten pääkohdat.

Säännöt uudelle yritykselle laati Pellervo-Seuran johtokunnan jäsen, senaattori *Julian Serlachius*, jonka suuriarvoista apua osuustoimintamme on alusta asti aina saanut nauttia. Vaivaloiseksi muodostui jo tämäkin perustyö ja monia sovitteluja se vaati. Sillä säännöt olivat muovailtavat sellaisiksi, että tämä uusi rahalaitos ei tulisi pankkilain alaiseksi, koskapa se siinä tapauksessa ei olisi voinut saada mitään avustusta valtiolta, vaan oli siitä saatava tavallinen osakeyhtiö. Mutta vaikka sen aluksi tuli olla osakeyhtiö, niin joutui se, sääntöihin tehdyn määräyksen mukaan, vähitellen siirtymään yksityisten käsistä osuuskassojen omaksi sitä mukaa kun näitä syntyi.

Yhtiön osakepääoma määrättiin 300,000 markaksi, jaettuna ainoastaan 100 markan suuruisiin osakkeisiin, jotta vähävaraisetkin maanviljelijät voisivat niitä lunastaa mahdollisimman paljon, siten jo alunpitäin päästäkseen laitoksen hoitoon osallisiksi. Tarvittaessa voidaan osakepääoma kuitenkin korottaa miljoonaan markkaan. Sen varalta, ettei yksityisillä osakkeenomistajilla olisi tilaisuutta hankkia itselleen yhtiön liikkeestä kohtuutonta voittoa, on korkein äänimäärä yhtiön kokouksissa rajoitettu 6:ksi (vähintäin 40 osakkeelta) ja voitto-osinko enintäin 5 $^1/_2$ %:ksi. Tämän lisäksi saavat he kuitenkin 1 $^1/_2$ % hyvitystä kun osakkeet arvan kautta heiltä lunastetaan.

Alkuperäisessä asussaan jätettiin säännöt Senaattiin vahvistettaviksi syyskuun alussa v. 1901. Mutta kun niihin vielä sen jälestä oli tehtävä melkoisia muutoksia laitoksen liiketoiminnan järjestelyyn nähden, viivästyi asia niin, että yhtiöjärjestys vasta maaliskuun 6 p:nä v. 1902 sai vahvistuksensa.

Tämän jälkeen käytiin harvinaisella innolla työhön, jotta yritys jo samana keväänä saataisiin valmiiksi. Professori, sittemmin senaattori, *A. Osw. Kihlman*'in (*Kairamon*) johdolla suo-

ritti Pellervon toimisto silloin, voipa sanoa, suurtyön alallaan. Olihan saatava muutaman viikon aikana merkityksi osakepääoma, joka kyllä ei itsessään ollut suuri, mutta jonka kokoonsaaminen juuri niinä aikoina, mitä maaseutuun tulee, oli erittäin vaikea. Ja maaseutuunhan oli ensi sijassa käännyttävä. Kelirikonaika oli käsissä. Haittana oli sekin, että maalaisväestö kärsi suurta rahanpuutetta. Lisäksi oli kyseenalainen yritys sille niin kokonaan uutta laatua, ettei se tiennyt, mitä siitä oikein oli ajateltava. Epäilivätpä moniaat, että surkeasti loppunut Maanviljelys- ja Teollisuuspankki tässä nyt on uudessa muodossa henkiin herätetty. Ja osuustoiminnan vastustajatkin panivat muutamin paikoin parastansa estääkseen maanviljelijöitä näkemästä, että tämä uusi laitos on *yksinomaan heidän parhaaksensa* aiottu.

Kaikki nämä seikat vaikuttivatkin, että osakepääomasta ei saatu maaseudulta kokoon läheskään niin suurta osaa kuin oli toivottu. Jopa alkoi näyttää siltä, että se ei tulisi määräajan kuluessa edes täyteen määräänsä merkityksi. Silloin kääntyivät Pellervon johtokunnan jäsenet muutamien henkilöitten puoleen, joiden tiedettiin ennenkin antaneen apuansa uusille, yleistä hyötyä tarkottaville yrityksille ja saivat nämä merkitsemään melkoisen määrän osakkeita. Jotkut asiaaharrastavat ylioppilaat saivat Helsingistä lisäksi koko joukon osakemerkintöjä; saapuipa maaseudultakin vielä määräpäivän jälkeen useita osakelistoja. Ja niin saatiin kun saatiinkin osakepääoma kokoon määräajaksi.

Tähän sopii lisätä sananen Keskuslainarahaston osakkeenomistajista. Siihen on syytä sitäkin enemmän, kun myöhemmin, vieläpä niinkin myöhään kuin tänä vuonna, on vastustajien (»osuustoiminnan ystävien») taholta sanomalehdissä kerrottu, kuinka muka yhtiö kokoaa voittoja osakkeita omistaville »kapitalisteille».

Osakepääoma on jaettu 3,000 osakkeeseen; nämä taas jakautuivat 1,360 merkitsijälle. Ei siis voine kovin monta »suurirahaista» olla yrityksessä mukana. Näistä 1,360:stä oli 1,140 eli siis 83,8 % sellaisia, joilla on ainoastaan 1—2 osaketta eli 1 ääni yhtiökokouksissa, kun taas sellaisia, jotka niissä saavat käyttää yhtiöjärjestyksenmukaista korkeinta äänimäärää (6), oli ainoastaan 3 eli 0,2 %. Tuskinpa lienee toista yhtiötä, jossa »kapitalisteilla» olisi vähemmän sananvaltaa kuin juuri Keskuslainarahastossa. — Suhteet ovat nyt kuitenkin jonkunverran muuttuneet sikäli, kun osakkeita on joutunut osuuskassojen haltuun, mutta eivät suinkaan edullisemmiksi suurille osakkeenomistajille, koskapa juuri etupäässä nämä ovat, omaan hyötyynsä katsomatta, osakkeitansa kassoille luovuttaneet.

Toukokuun 14 päivänä v. 1902 Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö perustettiin.

Hallintoneuvostoon valittiin silloin vakinaisiksi jäseniksi: maanviljelijä *J. E. Antila*, vapaaherra *Axel Cedercreutz*, maisteri *Bruno Granit*, professori *A. Osw. Kihlman*, senaattori *Julian Serlachius* ja kauppias *Julius Tallberg* sekä varajäseniksi maisteri *Onni Hallstén*, senaattori *August Nybergh*, tohtori *J. K. Paasikivi*, senaatin kanslisti *A. E. Wasastjerna*, vapaaherra *Otto Wrede* ja maanviljelijä *Kaarlo Wärri*. Niinkuin huomataan, ovat useimmat näistä jäsenistä henkilöitä, jotka olivat harrastuksella seuranneet osuustoimintamme kulkua sen ensi askelista asti ja tehokkaalla tavalla olleet mukana sille sopivia muotoja kehittämässä. Parhaat voimat, mitä maastamme tähän tarkotukseen oli saatavissa, olivat täten koottuina alottamaan työtä meillä uuden, mutta muualla maailmassa jo paljo siunausta tuottaneen luottomuodon levittämiseksi maaseuduillemme.

Ensimäisenä tehtävänään oli hallintoneuvostolla valtioavun hakeminen yhtiölle, sillä, kuten jo edellä mainittiin, oli sen saa-

minen välttämätöntä, jotta Keskuslainarahasto voisi toimintansa alottaakaan. Jo kahden päivän kuluttua perustamiskokouksesta, siis toukokuun 16 päivänä, jätettiinkin tätä tarkottava hakemus Senaattiin.

Tässä syvään asiantuntemukseen perustuvassa ja vakuuttavasti kirjoitetussa hakemuksessa hallintoneuvosto anoi yhtiölle 20,000 markan suuruista vuotuista kannatusapua kymmenen vuoden ajaksi yhtiön hoitokustannusten korvaamiseen sekä samalla 4 miljoonan markan lainaa määräämättömäksi ajaksi mahdollisimman huokeata korkoa vastaan. Koska Senaatissa talven kuluessa oli kysymykseen jo ennakolta perehdytty, ei asian käsittely siellä enää viipynyt kauvan, vaan hyväksyi Senaatti anomuksen jo viikon perästä ja päätti hallitsijalle esittää, että pyydetty avustus sekä laina Keskuslainarahastolle myönnettäisiin.

Kauvan saatiin kuitenkin vielä odottaa, jopa alettiin lopulta yleiseen käydä toivottomiksikin yrityksen kohtaloon nähden. Sillä ratkaisu viipyi. Raskaat olivat silloin ajat. »Valtakunnalle vihamielistä agitatsionia» vainusivat näet vallanpitäjät tässäkin uudessa taloudellisessa alotteessa. Mutta sen alkuunpanijat eivät lannistuneet; he veivät asiansa viimeistenkin vaikeuksien läpi. Ja niin vihdoinkin helmikuun 12 päivänä v. 1903 hallitsija antoi suostumuksensa valtioavun myöntämiseen Keskuslainarahastolle.

Sittenkun valtioavun ja lainan lähemmät ehdot olivat tulleet määrätyiksi, alotti Keskuslainarahasto toimintansa kesäkuussa v. 1903.

Pellervo-Seura ja sen mukana Suomen osuustoimintaliike katsoo nyt taaksepäin kymmenen ensimäisen vuotensa tapahtumiin. Olen sentähden käyttänyt suurimman osan kirjoitukseni alaa johdattaakseni osuustoimintaväkemme mieliin Osuus-

kassojen Keskuslainarahastonkin juuri alkuvaiheissansa. Kuitenkin on meidän lyhimmittäin tarkastettava myöskin Keskuslainarahaston työtä ja sen tuloksia.

Edellämainitun kuusimiehisen hallintoneuvoston valvonnan alaisena hoitaa yhtiön liikettä hallitus, johon kuuluu toimitusjohtaja ja kaksi valtuutettua. Toimitusjohtajana oli aluksi väliaikaisesti professori *Hannes Gebhard*, sitten vakinaisena maisteri *Bruno Granit-Ilmoniemi* lokakuusta v. 1903 syyskuuhun v. 1904, jonka jälkeen johto vakinaisesti siirtyi prof. *Gebhard*'ille. Hallituksen valtuutettuina ovat olleet: senaattori *August Ramsay*, joka kuitenkin erosi jo syyskuussa v. 1903, agronomi *Viktor Fagerström*, joka, samalla ollen Keskuslainarahaston johtajan apulaisena, on alusta asti hoitanut valtuutetun tointa, professori *Gebhard* maisteri Granit'in toimitusjohtajana ollessa ja äsken manalle mennyt lakitieteen kandidaatti *Ph. Suuronen* v:sta 1904 kuolemaansa asti sekä sen jälkeen varatuomari *A. Routamo*. — Hallintoneuvostoon taas kuuluvat nykyään vakinaisina jäseninä: senaattori *Julian Serlachius*, puheenjohtajana, maisteri *Onni Hallstén*, varapuheenjohtajana, maanviljelijä *J. E. Antila*, vapaaherra *Otto Wrede*, tilanomistaja *H. G. Paloheimo* ja toimitusjohtaja *B. Alfthan*. — Valtion puolesta valvoo yhtiön liikkeen hoitoa erityinen asiamies, jona alusta asti on ollut esittelijäsihteeri *A. Listo*.

Keskuslainarahasto myöntää luottoa ainoastaan sellaisille osuuskassoille, jotka ovat perustetut jäsentensä rajoittamattomalle lisämaksuvelvollisuudelle, joiden toimintapiirinä on sopivan suuruinen alue maaseutua ja joiden johto on uskottu luotettavain ja kykeneväin henkilöitten käsiin. Siitä, onko osuuskassa kaikissa suhteissa luotonarvoinen, otetaan Keskuslainarahaston puolesta tarkka selko, ennenkuin luotto myönnetään.

OSUUSKASSOJEN KESKUSLAINARAHASTO-O.-Y.

JULIAN SERLACHIUS
Hallintoneuvoston puheenjohtaja 1903—

HALLITUS

HANNES GEBHARD
Johtaja 1904—

VIKTOR FAGERSTRÖM
Johtajan apulainen 1903—

A. ROUTAMO
Valtuutettu 1909—

OSUUSKASSOJEN KESKUSLAINARAHASTO-O.-Y.

Keskuslainarahaston konttorihuone

Luottomäärän perustana taas on kassan jäsenten taksotettu tulomäärä ja heidän puhdas omaisuutensa, joista kassan on annettava Keskuslainarahastolle oikeiksi todistetut tiedot. Prosenttiluvut sivulla 307 olevan taulun sarekkeissa 9 ja 10 osottavat, että Keskuslainarahasto on luottoa myöntäessään ollut hyvin varovainen luotonvakuuteen nähden, joten sen varojen sijoitus on erittäin varma, samalla kuin kutakin kassan jäsentä kohti tuleva osa luottoa (sareke 8) on siksi vähäinen, että lainan takaisinsuorittaminen voi tarpeen tullen suuremmitta vaikeuksitta tapahtua.

Keskuslainarahaston myöntämää luottoa osuuskassa käyttää *konttokuranttitilin* (pano- ja ottotilin) muodossa, saaden myönnettyyn määrään asti nostaa rahoja tarpeenmukaisissa erissä ja samoin milloin hyvänsä lyhentää velkaansa tai maksaa sen kokonaan takaisin.

Siitä, että osuuskassoja oikealla tavalla hoidetaan, s. o. että lainoja annetaan ainoastaan *todellista taloudellista hyötyä tuottaviin tarkotuksiin*, että takaisinmaksut *aikanansa* suoritetaan ja että koko toiminta tapahtuu kassan sääntöjen sekä Keskuslainarahaston antamien ohjeiden mukaisesti, pitää Keskuslainarahasto huolta tarkastajiensa kautta, jotka, mikäli mahdollista, ainakin kerran vuodessa käyvät kussakin kassassa. Sitäpaitsi ovat kassat velvolliset lähettämään Keskuslainarahastolle kaavanmukaiset luettelot kaikista myöntämistään lainoista ja antamaan joka vuosi kertomuksen myöntämiensä lainojen käyttämisestä sekä jäljennöksen tilinpäätöksestänsä. Milloin näiden tarkastusten ja ilmotusten johdosta on nähty kassan tarvitsevan neuvoja tai varotuksia, on niitä annettu, eikä Keskuslainarahasto ole epäröinyt käyttää ankaruuttakaan, jos se on käynyt välttämättömäksi.

Tämän huolellisen valvonnan seurauksena onkin ollut se, että osuuskassojemme hoidossa on tähän asti yleensä verrat-

tain vähän havaittu huolimattomuutta, epärehellisyyttä tuskin ollenkaan, — ikävyyksiä, joista muut osuuskuntamme, varsinkin viime aikoina, ovat saaneet huolestuttavassa määrin kärsiä. Toiselta puolen on kyllä Keskuslainarahaston tarkkuus osaltaan ehkäissyt osuuskassoja syntymästä niin nopeaan kuin alussa otaksuttiin, mutta tästähän on vain hyvää sanottava. »Parempi ettei ole osuuskuntia ollenkaan kuin että niitä on huonoja».

Tasaisesti osuuskassojen luku kuitenkin lisääntyy, ja sitä mukaa Keskuslainarahaston liikekin kasvaa. Tätä kasvamista esittää seuraavalla sivulla oleva taulukko.

Pienin Keskuslainarahaston myöntämä *luotto* on nykyään 1,000 markkaa ja *suurin* 60,000 markkaa. *Korkoa* ovat osuuskassat maksaneet lainoistansa $4^1/_2$ % liikkeen alusta toukokuuhun v. 1906, siitä 4 % joulukuuhun v. 1908, ja sen jälkeen osaksi 4,- osaksi $4^1/_2$ % tämän vuoden kesäkuuhun asti, josta lähtien $4^1/_2$ %:in korkokanta taasen tuli käytäntöön. Koron kohottamiseen vaikuttivat useammat seikat, joista tila ei salli tässä tehdä selkoa. Mainittakoon niistä kuitenkin yhtenä se, että Keskuslainarahaston ensi vuodesta lähtien on suoritettava valtiolainastansa $^1/_2$ % kuoletusta lainalle tulevan 3 % koron lisäksi, niin että, ellei osuuskassoilta kannettavaa korkoa olisi ylennetty, olisi ollut pakko osaksi käyttää itse lainapääomaa kuoletuksen maksamiseen.

Niinkuin seuraavalla sivulla olevan taulun 6:nnesta sarekkeesta näkyy, on Keskuslainarahaston alussa saama 4 miljoonan markan valtiolaina jo lopuilleen osuuskassoille myönnetty. Sentähden anoi yhtiö marraskuun lopulla v. 1908 uutta 5 miljoonan markan suuruista valtiolainaa, jota Senaatti onkin puoltanut myönnettäväksi. Tätä kirjoitettaessa ei asiata kuitenkaan ole vielä lopullisesti ratkaistu, mikä seikka on pakottanut maan-

Osuuskassojen Keskuslainarahaston liikkeen kehitys vv. 1903—1909.

Vuosi	Keskuslainarahaston **luottoa nauttivia** osuuskassoja	Luottoa nauttivien kassojen **jäsenmäärä** luottoa myönnettäessä	Jäsenten arvioitujen **vuositulojen** yhteenlaskettu summa	Jäsenten arvioitu **omaisuuden arvo** yhteensä	Luottoa myönnetty					Luottoa käytetty			
					Kaikkiaan	Keskimäärin kutakin osuuskassaa kohti	Keskimäärin kutakin jäsentä kohti	% jäsenten vuosituloista	% jäsenten omaisuuden arvosta	Kaikkiaan	Keskimäärin kutakin kassassa jäsentä kohti	Keskimäärin kutakin jäsentä kohti	% luotosta
			Smk		Smk					Smk			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
31/XII 1903	10	241	332,010	1,918,250	79,000	7,900	328	23,8	4,1	41,950	4,195	174	53,1
» 1904	69	1.567	1,930,352	11,861,195	428,700	6,213	274	22,2	3,6	264,083	3,827	169	61,6
» 1905	119	3.085	3,275,056	18,703,785	833,750	7,006	270	25,5	4,5	622,663	5,232	202	74,7
» 1906	148	4,284	4,257,028	23,885,090	1,225,350	8,279	286	28,8	5,1	948,501	6,652	230	80,3
» 1907	210	7,027	6,463,098	35,942,170	2,068,050	9,848	294	31,4	5,8	1,705,968	8,124	243	82,5
» 1908	268	10,184	9,455,041	52,779,680	3,257,650	12,155	320	34,5	6,2	2,878,086	10,739	283	88,4
30/VI 1909	323	12,351	11,126,221	65,815.005	3,821,350	11,831	309	34,3	5,8	3,489,410	10,803	283	91,3

viljelijät monin paikoin toistaiseksi luopumaan uusien osuuskassojen perustamishankkeista.

Keskuslainarahaston toiminta ei ole rajoittunut yksistään rahojen lainaamiseen osuuskassoille ja kassojen hoidon valvomiseen. Sekä kiertokirjeillä että tarkastusmatkoilla on Keskuslainarahaston puolesta kassojen jäsenille selvitetty muunkin *taloudellisen yhteenliittymisen* merkitystä heidän elinkeinonsa edistämiseksi. Heitä on kehotettu *hankkimaan yhteisiä koneita*, kuten puimakoneita ja viljanlajittelijoita, *panemaan toimeen* järjestettyjä *ammattitarvikkeitten yhteisostoja, perustamaan karjanvakuutusyhdistyksiä, tilaamaan ammattilehtiä* j. n. e. Viimeksi tänä kesänä on Keskuslainarahasto välittänyt tulenkestäviä kassakaappeja useammalle kymmenelle osuuskassalle. Ja milloin osuuskassat jäsentensä oikealla tavalla järjestettyihin yhteisyrityksiin ovat tarvinneet varoja yli varsinaisen luottomääränsä, on niitä varten lisäluottoa myönnetty.

Tuloksettomaksi ei ole tämäkään puoli Keskuslainarahaston toiminnasta jäänyt, sen osottavat lukuisat esimerkit monista osuuskassoista.

Kuten muissa maissa, on osuuskassaliike meilläkin alkanut vaatimattomasti, eikä se näiden kuuden ensimäisen vuotensa aikana vielä ole ehtinyt paljon saada osakseen ulkopuolellaolevien huomiota. Eikä ihmekään, ovathan osuuskassat vain pieniä »kyläpankkeja», onhan niiden vaikutusalue eli piiri verrattain ahdas ja niiden toimintamahdollisuudet rajoitetut. Ne vaikuttavat, kuten kaikki oikeat osuuskunnat, *ainoastaan jäsentensä keskuudessa*, ne eivät sentähden sellaisinaan voi tulla, eivätkä pyrikään tulemaan ulkoapäin huomatuiksi. Mutta niiden hiljainen työ jäsentensä sekä talouden että heidän henkisten pyrkimystensäkin kohottamiseksi painaa vähitellen pysy-

vät jälkensä niin taajoihin kirkonkyliin kuin saloseutujen torppiinkin. Ja tämän työn merkitys ei ole jäävä huomaamatta. Ken on osuuskassaliikettämme läheltä seurannut, hän tietää, että tätä työtä tulevat maamme tuhannet pikkuviljelijät kerran siunaamaan ja että he kiitollisina muistavat niitä miehiä, jotka osuuskassaliikkeellemme pohjan laskivat ja sen tueksi Keskuslainarahaston perustivat.

Yrjö Kontuniemi.

Katsaus jäsenten vastuumäärän kehitykseen osuuskaupoissamme.

Syyskuun alussa v. 1909 täytti maamme ensimäinen ja puolta vuotta myöhemmin täyttää toinen osuuskauppa yhdeksännen ikävuotensa. Osuuskauppamme ovat siis vielä verrattain nuoria, mutta kumminkin kylliksi vanhoja, havaitaksemme niiden kehityksen suunnan. Varsin selvästi tämän kehityksen huomaa etenkin osuuskauppojen vakavaraisuusperusteitten, nim. osuusmaksujen ja lisämaksuvelvollisuuden, s. o. *jäsenten vastuumäärän kohoamisessa.*

Tarkastaessamme *osuusmaksumääriä* vv. 1901—1908, huomaamme, että kahtena ensimäisenä vuonna alin osuusmaksu oli kymmenen markkaa. V. 1903 rekisteröitiin ensimäiset kaksi osuuskauppaa kymmentä markkaa pienemmillä osuusmaksuilla. Seuraavana vuonna lisääntyivät tällaiset kaupat vielä yhdeksällä ja v. 1905 rekisteröitiin niitä kymmenen eli noin viidesosa mainittuna vuonna kaupparekisteriin merkityistä osuuskaupoista, s. o. enemmän kuin minään vuonna sitä ennen tai jälkeen. Kahtena

seuraavana vuonna laskeutui 1—6 markan osuusmaksuilla perustettujen osuuskauppojen prosenttiluku varsin huomattavasti, osottaen sen sijaan viime vuodelta pientä kohoamista. Pienin *osuusmaksu*, yksi markka, oli $^{31}/_{12}$ 1908 eräällä Vaasan ja eräällä Oulun läänin osuuskaupalla. Kahden markan osuusmaksu oli yhdellä Mikkelin ja kymmenellä Vaasan läänin osuuskaupalla; kolmen markan osuusmaksu taas oli kahdella ja neljän markan osuusmaksu neljällä Vaasan läänin osuuskaupalla. Yksi Vaasan sekä yksi Turun ja Porin läänin osuuskauppa on perustettu kuuden markan osuusmaksulla. Viiden markan suuruinen on osuusmaksu lopuilla 17:llä osuuskaupalla, joista runsas enemmistö eli 11 on Vaasan läänissä. Vuoden 1909 alussa toimivista 38:sta 1—6 mkn osuusmaksulla perustetusta osuuskaupasta olikin 29 eli 76,3 % Vaasan läänissä, jonka osuuskaupoista siis 28,4 %:lla oli 6 mk:n tai sitä pienempi osuusmaksu. Lähinnä Vaasan lääniä on tähän ryhmään kuuluvia osuuskauppoja enimmin Kuopion läänissä, jossa niitä on 10,3 % läänin kaikista osuuskaupoista. Uudenmaan, Hämeen ja Viipurin lääneissä ei ole ainoatakaan kymmentä markkaa pienemmällä osuusmaksulla perustettua osuuskauppaa.

Kymmenen ja viidentoista markan osuusmaksulla perustettujen osuuskauppojen lisääntymisessä taas huomaa aivan päinvastaisen kehityksen. Aina vuoteen 1905 alenee tämän ryhmän prosenttiluku, mutta kahtena seuraavana vuonna huomataan siinä tuntuva kohoaminen, kunnes taas v. 1908 prosenttiluku hiukan laskeutuu. Suhteellisesti enimmin 10—15 mk:n osuusmaksuilla perustettuja kauppoja oli v. 1909 alussa Mikkelin läänissä, jossa niitä oli 89,4 % koko läänin osuuskaupoista; vähimmin eli 34,7 % niitä oli Viipurin läänissä. Viidentoista markan osuusmaksulla perustettuja osuuskauppoja oli koko maassa kuusi. Runsaalla *enemmistöllä*, 271:llä eli 58,9 %:lla *koko maan osuuskaupoista*, oli siis *kymmenen markan osuusmaksu*.

Osuusmaksumäärät eri vuosina rekisteröidyissä osuuskaupoissa.

Rekisteröity		Osuuskauppojen osuusmaksumäärät:								
vuonna	Osuuskauppaa	Smk 1—6	%	Smk 10—15	%	Smk 20	%	Smk 25—50	%	Keskimäärin Smk.
1901	3	—	—	3	100,0	—	—	—	—	10,00
1902	13	—	—	10	76,9	1	7,7	2	15,4	16,92
1903	51	2	3,9	39	76,5	9	17,6	1	2,0	11,98
1904	56	9	16,0	29	51,8	16	28,6	2	3,6	12,77
1905	51	10	19,6	24	47,1	17	33,3	—	—	12,20
1906	101	6	5,9	56	55,5	28	27,7	11	10,9	15,09
1907	128	5	3,9	79	61,7	37	28,9	7	5,5	13,87
1908	118	8	6,8	69	58,5	38	32,2	3	2,5	13,21
1901—1908	521	40	7,7	309	59,3	146	28,0	26	5,0	13,54
Lakannut.....	44	1	2,3	23	52,3	15	34,0	5	11,4	15,91
Säänt. muutt...	± 1	— 1	—	+ 1	—	--	—	—	—	{ — 3,00 / + 10,00 }
31/12 1908	477	38	7,9	287	60,2	131	27,5	21	4,4	13,34

Osuusmaksumäärät eri läänien osuuskaupoissa.

Lääni	Rekisteröityjä osuuskauppoja 31/12 1908	Osuuskauppojen osuusmaksumäärät:								
		Smk 1—6	%	Smk 10—15	%	Smk 20	%	Smk 25—50	%	Keskimäär. Smk
Uudenmaan.....	42	—	—	26	61,9	15	35,7	1	2,4	14.50
Turun ja Porin	82	3	3,7	68	82,9	10	12,2	1	1,2	11,43
Hämeen	48	—	—	40	83,3	8	16,7	—	—	11,57
Viipurin	101	—	—	35	34,7	60	59,4	6	5,9	17,04
Mikkelin	19	1	5,3	17	89,4	—	—	1	5,3	10,81
Kuopion	39	4	10,3	25	64,1	7	17,9	3	7,7	13,33
Vaasan	102	29	28,4	52	51,0	17	16,7	4	3,9	10,55
Oulun	44	1	2,3	24	54,5	14	31,8	5	11,4	18,08
Koko maassa	477	38	7,6	287	60,2	131	27,5	21	4,4	13,54

Kahdenkymmenen markan osuusmaksulla perustettujen osuuskauppojen ryhmässä taas huomaa kaksijaksoisen nousun. Ensimäinen ulottuu vuoteen 1905. Sitä seuraavana vuonna, jolloin toinen jakso alkaa, laskeutuu tämän ryhmän prosenttimäärä senvuoksi, että mainittuna vuonna rekisteröitiin korkeimmilla, eli 25—50 mk:n osuusmaksuilla perustettuja osuuskauppoja suhteellisesti enemmän (10 kauppaa eli 10,9 %) kuin minään vuonna sitä ennen tai jälkeen. Kahdenkymmenen markan osuusmaksulla perustettujen osuuskauppojen ryhmään on v. 1908 tullut lähes kolmannes mainittuna vuonna rekisteröidyistä osuuskaupoista. Vuoden 1909 alkaessa oli miltei puolet kaikista kahdenkymmenen markan osuusmaksulla perustetuista osuuskaupoista Viipurin läänissä. Siellä ottikin 28:sta v. 1908 rekisteröidystä osuuskaupasta 22 käytäntöön kahdenkymmenen markan osuusmaksun, joten tällaiset kaupat ovat nykyään läänissä runsaana enemmistönä (59,4 %). Vuoden 1909 alussa toimivista osuuskaupoista oli 131:llä eli 27,5 %:lla kahdenkymmenen markan osuusmaksu.

Korkein osuusmaksuryhmä (25—50 mk) on kaikkein epäsäännöllisin. V. 1902 rekisteröitiin ensimäiset kaksi 50 markan osuusmaksulla perustettua osuuskauppaa, molemmat Oulun läänistä, v. 1904 yksi Kuopion läänistä, v. 1906 kaksi Viipurin ja kaksi Oulun läänistä ja v. 1907 yksi Oulun läänistä sekä yksi 40 markan osuusmaksulla perustettu niinikään Oulun läänistä. Näistä kahdeksasta 50-markan osuusmaksulla perustetusta osuuskaupasta on siis viisi rekisteröity Oulun läänistä sekä ainoa 40 markan osuusmaksulla perustettu kauppa niinikään Oulun läänistä. Vuosi 1906 oli muutenkin korkeitten osuusmaksujen vuosi. Silloin rekisteröitiin, jo mainittujen lisäksi, vielä seitsemän 25 markan osuusmaksulla perustettua osuuskauppaa. Vuoden 1909 alussa toimi 25—50 mk:n osuusmaksulla perustettuja osuuskauppoja 21 eli 4,4 % osuuskauppojen silloisesta määrästä.

Jos sitten vertaamme toisiinsa *osuusmaksun keskimääräistä suuruutta* eri vuosilta, niin huomaamme siinäkin verrattain suuria vaihteluja. Tämän aiheuttavat kumminkin nuo äskenmainitut viiden- ja neljänkymmenen markan osuusmaksuilla perustetut osuuskaupat, jotka niinä vuosina, jolloin ne ovat rekisteröidyt, aikaansaavat suuremman nousun osuusmaksujen keskimäärässä. Jos mainitut yhdeksän osuuskauppaa jätetään huomioon ottamatta, kohoaa osuusmaksujen keskimäärä vuosi vuodelta jotenkin tasaisesti. — Samasta seikasta johtuu sekin, että Oulun läänin osuuskauppojen osuusmaksun keskimäärä on muitten läänien vastaavaa keskimäärää hyvän joukon korkeampi, vaikka Viipurin lääni osuusmaksuihin nähden, kuten jo olemme nähneet, onkin epäilemättä parhaalla kannalla. Tässä suhteessa huonoimmalla kannalla on Vaasan lääni, jossa osuusmaksujen keskimäärä on Smk 10: 55. Näyttää siltä kuin muutaman, läänin alhaisimmilla osuusmaksuilla perustetun osuuskaupan menestys olisi houkutellut toisia perustamaan kaupan yhtä pienillä osuuspääomilla. Tällaiseen vanhempien osuuskauppasääntöjen jäljittelyyn viittaa sekin seikka, että vielä v. 1908 perustettiin mainitussa läänissä kolme osuuskauppaa kahden markan ja kaksi viiden markan suuruisilla osuusmaksuilla. Nämä kaikki olivat muutenkin sääntöihinsä ottaneet useita jo vanhentuneita kohtia.

Osuuskauppojen lisämaksuvelvollisuuden kehityksen huomaa paljoa selvemmin kuin osuusmaksun. Tämä koskee varsinkin *ilman lisämaksuvelvollisuutta* perustettuja osuuskauppoja, joitten määrä vv. 1901—1908 on laskenut 100 %:sta — 2,6 %:iin, kunakin vuonna rekisteröityjen osuuskauppojen luvusta. Maamme kolme ensimäistä osuuskauppaa rekisteröitiin v. 1901 ilman lisämaksuvelvollisuutta. Näitten antamaa esimerkkiä seurasi kolmestatoista v. 1902 rekisteröidystä osuuskaupasta kymmenen,

mutta vuodesta 1903 alkaen on kumminkin verrattomasti suurimmalla osalla osuuskauppoja ollut lisämaksuvelvollisuus. V. 1909 alussa toimivista osuuskaupoista oli 370:llä eli 77,6 %:lla osuusmaksua suurempi lisämaksuvelvollisuus, 50:llä eli 10,5 %:lla olivat osuusmaksu ja lisämaksuvelvollisuus yhtä suuret, 12:lla eli 2,5 %:lla oli osuusmaksua pienempi lisämaksuvelvollisuus ja 45:llä eli 9,4 %:lla osuuskaupoista puuttui lisämaksuvelvollisuus kokonaan.[1]) Suhteellisesti enimmän ilman lisämaksuvelvollisuutta perustettuja osuuskauppoja on Uudenmaan ja Hämeen lääneissä. Edellisessä niitä v. 1909 alussa oli 8 eli 19,0 %, jälkimäisessä 9 eli 18,8 % läänin kaikista osuuskaupoista. Ilman lisämaksuvelvollisuutta rekisteröitiin vielä v. 1908 Mikkelin, Kuopion ja Vaasan lääneistä yksi osuuskauppa kustakin. Parhaalla kannalla tässä suhteessa on Oulun lääni, jossa ei ole ainoatakaan ilman lisämaksuvelvollisuutta toimivaa osuuskauppaa. Se seikka, että takavuosina perustettiin suhteellisesti paljon osuuskauppoja, aiheuttaa sen, että vielä noin joka kymmenes osuuskauppa toimii ilman lisämaksuvelvollisuutta.

Verrattain tasaisen alenemisen huomaa *neljänkymmenen markan ja sitä pienemmällä lisämaksuvelvollisuudella* perustettujen osuuskauppojen prosenttiluvussa. Pienin *lisämaksuvelvollisuus*, kaksi markkaa, oli vuoden 1909 alussa eräällä v. 1905 rekisteröidyllä, Viipurin läänin osuuskaupalla. Yhdellä v. 1903 rekisteröidyllä Turun ja Porin läänin osuuskaupalla se oli kaksi ja puoli markkaa. Viiden markan lisämaksuvelvollisuudella perustettuja osuuskauppoja oli 15 (niistä 2 v. 1908 rekisteröityä, nim. toinen Mikkelin ja toinen Vaasan läänistä), kymmenen markan taas 32 (niistä vielä 7 v. 1908 rekisteröityä). Suhteellisesti enim-

---

[1]) Vertauksen vuoksi mainittakoon, että Saksan osuustoimintalaki, jonka mukaan lisämaksuvelvollisuus on osuuskunnissa *välttämätön*, kieltää asettamasta lisämaksuvelvollisuutta osuusmaksua *pienemmäksi*.

Lisämaksuvelvollisuus eri vuosina rekisteröidyissä osuuskaupoissa.

Rekisteröity vuonna	Osuuskauppaa	Osuuskauppojen lisämaksuvelvollisuus: i. l.	%	Smk 2—40	%	Smk 50—90	%	Smk 100—500	%	r:ton	%	R. l. keskimäärin Smk.
1901	3	3	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	13	10	76,9	1	7,7	2	15,4	—	—	—	—	12,31
1903	51	19	37,3	20	39,2	3	5,9	7	13,7	2	3,9	22,19
1904	56	11	19,6	16	28,6	12	21,4	13	23,2	4	7,2	42,40
1905	51	6	11,8	13	25,5	14	27,4	16	31,4	2	3,9	60,55
1906	101	4	4,0	26	25,7	28	27,7	39	38,6	4	4,0	65,67
1907	128	5	3,9	30	23,4	22	17,2	69	53,9	2	1,6	69,13
1908	118	3	2,6	18	15,3	28	23,7	68	57,6	1	0,8	74,66
1901—1908	521	61	11,7	124	23,8	109	20,9	212	40,7	15	2,9	59,75
Lakannut.....	44	12	27,3	12	27,3	5	11,4	14	31,8	1	2,2	44,30
Sääntmuutt...	±6	— 4	—	± 1	—	+ 1	—	+ 4	—	— 1	—	{ — 0,50 / + 79,17 }
31/12 1908	477	45	9,4	112	23,5	105	22,0	202	42,4	13	2,7	62,21

Lisämaksuvelvollisuus eri läänien osuuskaupoissa.

Lääni	Rekisteröityjä osuuskauppoja 31/12 1908	Osuuskauppojen lisämaksuvelvollisuus: i. l.	%	Smk 2—40	%	Smk 50—90	%	Smk 100—500	%	r:ton	%	R. l. keskimäärin Smk.
Uudenmaan.....	42	8	19,0	11	26,2	6	14,3	16	38,1	1	2,4	49,90
Turun ja Porin ..	82	4	4,9	11	13,4	19	23,2	44	53,6	4	4,9	71,42
Hämeen	48	9	18,8	6	12,5	18	37,5	12	25,0	3	6,2	46,77
Viipurin	101	8	7,9	26	25,7	12	11,9	53	52,5	2	2,0	63,98
Mikkelin	19	3	15,8	6	31,6	1	5,2	9	47,4	—	—	55,71
Kuopion	39	6	15,4	17	43,6	3	7,7	11	28,2	2	5,1	39,42
Vaasan	102	7	6,8	29	28,4	33	32,4	33	32,4	—	—	57,31
Oulun.....	44	—	—	6	13,6	13	29,5	24	54,6	1	2,3	78,81
Koko maassa	477	45	9,4	112	23,5	105	22,0	202	42,4	13	2,7	59,75

män 2—40 mk:n lisämaksuvelvollisuudella perustettuja osuuskauppoja oli Kuopion läänissä (43,6 %), vähimmän Hämeen läänissä (12,5 %). Samasta syystä kuin ilman lisämaksuvelvollisuutta perustettuja, oli v. 1909 alkaessa toimivista kaupoista tähänkin ryhmään kuuluvia vielä 112 eli 23,5 % kaikista osuuskaupoistamme.

Seuraava eli *50—90 markan lisämaksuvelvollisuudella* perustettujen osuuskauppojen ryhmä on ainoa kehityksessään epäsäännöllinen ryhmä. Siihen kuuluvat myös ne vuoden 1909 alussa toimivat 15 osuuskauppaa, jotka ovat asettaneet jäsentensä osuusmaksun ja lisämaksuvelvollisuuden yhteensä sadaksi markaksi. Ryhmän 90 muulla osuuskaupalla oli 50 mk:n lisämaksuvelvollisuus, joten näitä oli 18,9 %:ia maan kaikista osuuskaupoista. Koko 50—90 mk:n lisämaksuvelvollisuudella perustettujen osuuskauppojen ryhmä sellaisenaan on välimuoto, joka esiintyy välistä lukuisammin, välistä harvemmin, edellisen ryhmän kuitenkin alati vähetessä ja seuraavan kasvaessa.

Ne ensimäiset seitsemän osuuskauppaa, jotka ottivat käytäntöön *sadan markan lisämaksuvelvollisuuden*, rekisteröitiin v. 1903. Näistä oli neljä Turun ja Porin läänissä, kaksi Hämeen läänissä ja yksi Oulun läänissä. Tämän ryhmän osuuskaupat ovat vuosi vuodelta ilahuttavassa määrin lisääntyneet, niin että ne *kahtena viimeisenä vuonna rekisteröidyistä* ovat jo olleet *enemmistönä*.

Korkein rajoitettu lisämaksuvelvollisuus, viisisataa markkaa, oli $^{31}/_{12}$ 1908 eräällä v. 1905 rekisteröidyllä Vaasan läänin osuuskaupalla, (sama kauppa oli osuusmaksuksi ottanut kaksi markkaa!); kahdensadan markan lisämaksuvelvollisuus oli yhdellä Turun ja Porin, yhdellä Viipurin ja neljällä Oulun läänin osuuskaupalla 150:n taas eräällä v. 1908 rekisteröidyllä Viipurin läänin osuuskaupalla. Vuoden 1906 alkaessa oli Turun ja Porin, Viipurin ja Oulun läänin osuuskaupoista *enemmistö 100 mk:n*

tai sitä suuremmalla *lisämaksuvelvollisuudella perustettuja*. Suhteellisesti pienin määrä (25,0 %) tähän ryhmään kuuluvia osuuskauppoja oli Hämeen läänissä sekä Kuopion läänissä (28,2 %) läänin kaikista osuuskaupoista. Koko maan osuuskaupoista oli $^{31}/_{12}$ 1908 202:lla eli 42,4 %:lla 100—500 mk:n lisämaksuvelvollisuus.

Varsin luonnollisen kohtalon näyttävät sitävastoin osuuskauppa-alalle vähemmän soveltuvat *rajoittamattomalla lisämaksuvelvollisuudella* perustetut osuuskaupat saavan. V. 1903 rekisteröitiin ensimäiset kaksi tämänlaista osuuskauppaa, toinen Turun ja Porin, toinen Oulun läänistä. Sen jälkeen tähän ryhmään kuuluvat kaupat ensin hiukan lisääntyivät, mutta v. 1907 niitä rekisteröitiin vain kaksi ja v. 1908 ainoastaan yksi (Hämeen läänistä). Suhteellisesti enimmin (6,2 %) rajoittamattomalla lisämaksuvelvollisuudella perustettuja osuuskauppoja oli $^{31}/_{12}$ 1908 Hämeen läänissä sekä Kuopion läänissä (5,1 %). Mikkelin ja Vaasan lääneissä ei ollut ainoatakaan tähän ryhmään kuuluvaa osuuskauppaa. Koko maassa oli niitä 13 eli 2,7 %.

Varsin ripeästi ja verrattain tasaisesti on jäsenten *rajoitetun lisämaksuvelvollisuuden keskimääräkin* osuuskaupoissamme kohonnut, niin että se v. 1908 rekisteröidyillä osuuskaupoilla oli jo Smk 74: 66. Korkein keskimäärä, Smk 78: 51, oli $^{31}/_{12}$ 1908 Oulun sekä Smk 71: 42 Turun ja Porin läänillä, alin Smk 39: 42, Kuopion ja Smk 46: 77 Hämeen läänillä. Parhaassa asemassa jäsenten lisämaksuvelvollisuuteen nähden olivat siis Oulun läänin osuuskaupat, joissa, paitsi rajoitetun lisämaksuvelvollisuuden korkeinta keskimäärää, ei ollut ainoatakaan ilman lisämaksuvelvollisuutta perustettua osuuskauppaa ja joissa 50 mk:aa suuremmalla lisämaksuvelvollisuudella toimivia osuuskauppoja oli suhteellisesti enimmin eli 84,1 % läänin kaikista osuuskaupoista; lähinnä sitä on Turun ja Porin lääni, jossa vastaava %-luku oli 76,8. — Jäsenten korkeammat lisämaksuvelvollisuudet Oulun läänin

kaupoissa johtuvat enimmäkseen siitä, että ne ovat yleensä myöhemmin syntyneitä ja siten välttäneet aikaisemmin tehtyjä erehdyksiä. Huonoimmalla kannalla jäsenten lisämaksuvelvollisuuteen nähden olivat Kuopion ja Mikkelin läänit, joista, paitsi verrattain alhaista lisämaksuvelvollisuuden keskimäärää, edellisessä 15,4 %:lla läänin osuuskaupoista ei ollut lisämaksuvelvollisuutta lainkaan sekä 43,6 %:lla se oli vain 2—40 mk:n suuruinen; jälkimäisessä taas ei 15,8 %:lla ollut lainkaan lisämaksuvelvollisuutta ja 31,6 %:lla se oli vain 2—40 mk:n suuruinen.

Luonnollinen seuraus varsinkin lisämaksuvelvollisuuden kohoamisesta on ollut, että myöskin *jäsenten koko vastuumäärä*, s. o. osuusmaksu ja lisämaksuvelvollisuus yhteensä, on aluksi varsin ripeästi, sitten vähän hitaammin kohonnut. Kun jäsenten keskimääräinen rajoitettu vastuu v. 1901 rekisteröidyissä osuuskaupoissa oli vain 10 markkaa, nousi se v. 1908 rekisteröidyissä jo Smk:aan 87: 87. Saman vuoden lopussa oli jäsenten keskimääräinen vastuu kaksikymmentä markkaa tai sitä pienempi 92:lla eli 19,3 %:lla, 24—50 mk:aa 64:llä eli 13,4 %:lla, 52—90 mk:aa 91:llä eli 19,1 %:lla ja sata markkaa tai sen yli 230:llä eli 48,2 %:lla osuuskauppojen koko luvusta. Jäsenten vastuumäärän kohoaminen eri läänien osuuskaupoissa ei ole ollut yhtä tasaista kuin koko maan osuuskaupoissa. Läänien keskimääriin ovat näet suurilla lisämaksuvelvollisuuksilla (200—500 mk) eri vuosina perustetut osuuskaupat vaikuttaneet paljoa herkemmin tai sitten on tähän ollut syynä kyseenalaisena vuonna rekisteröityjen osuuskauppojen vähälukuisuus. Tässä kohdin kuvaavimpina esimerkkeinä huomautettakoon Oulun läänin keskimäärä vv. 1906—1907 ja Kuopion läänin sama v. 1905. Edelliseen vaikutti niille vuosille sattuneet kahdensadan markan lisämaksu-

Rajoitetun vastuun kehitys osuuskaupoissa vv. 1901—1908.

Vuonna	Rajoitettu vastuu keskimäärin Smk								
	läänissä								
	Uudenmaan	Turun ja Porin	Hämeen	Viipurin	Mikkelin	Kuopion	Vaasan	Oulun	Koko maassa
1901	—	—	10,00	—	—	—	—	—	10,00
1902	10,00	55,00	10,00	10,00	10,00	—	40,00	53,34	29,23
1903	23,13	51,08	38,75	78,64	10,00	21,25	23,33	85,33	34,17
1904	51,25	84,04	51,67	71,81	15,00	55,60	32,86	22,50	55,17
1905	58,89	90,96	85,00	38,00	—	120,00	84,82	80,00	72,75
1906	81,86	91,39	60,00	78,67	60,00	30,83	75,39	120,00	80,76
1907	75,00	87,62	57,50	98,34	92,14	56,75	59,00	106,77	83,00
1908	90,71	90,69	91,82	107,68	65,70	67,50	78,47	86,25	87,87
1901—1908	64,40	82,85	58,34	81,02	66,52	52,75	67,86	96,59	73,29
Lakannut	61,25	88,33	16,67	50,83	90,00	51,66	35,00	88,00	60,21
Säänt. muutt.	—	(— 11,25) (+ 110,00)	—	—	—	—	(— 6,50) (+ 47,50)	(— 10,00) (+ 110,00)	(— 3,50) (+ 89,17)
$^{31}/_{12}$ 1908	65,03	85,01	61,11	8,467	64,05	52,92	69,30	100,44	75,55

Jäsenten vastuu eri vuosina perustetuissa osuuskaupoissa.

Rekisteröity		Jäsenten vastuumäärät osuuskaupoissa								
vuonna	Osuuskauppaa	Smk 2—10	Smk 12—20	Smk 24—50	Smk 52—90	Smk 100—106	Smk 110	Smk 115—125	Smk 130—502	rajoittamaton
1901	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	13	9	—	2	—	2	—	—	—	—
1903	51	14	17	8	3	—	6	1	—	2
1904	56	11	6	9	11	4	5	6	—	4
1905	51	7	3	9	13	4	5	7	1	2
1906	101	4	6	20	24	4	18	17	4	4
1907	128	6	14	15	19	3	36	30	3	2
1908	118	3	9	9	23	8	32	32	1	1
1901—1908	521	57	55	72	93	25	102	93	9	15
Lakannut	44	9	6	9	3	2	4	9	1	1
Säänt. muutt.	±6	— 4	— 1	+ 1	+ 1	—	+ 4	—	—	— 1
$^{31}/_{12}$ 1908	477	44	48	64	91	23	102	84	8	13

velvollisuudella perustetut osuuskaupat, jälkimäiseen taas se, että keskimäärä koskee läänin ainoata, sinä vuonna rekisteröityä osuuskauppaa. Tästä huolimatta huomataan kumminkin jäsenten vastuumäärän kohoaminen eri lääneissä varsin selvästi. Aikaisemmin esitetyistä syistä, jotka vaikuttivat osuusmaksun ja lisämaksuvelvollisuuden keskimäärän korkeammuuteen Oulun läänissä, on siellä jäsenten rajoitetun vastuunkin keskimäärä $^{31}/_{12}$ 1908 Smk 100: 44 eli korkeampi kuin missään muussa läänissä. Lähes puolet edellisestä, eli siis vain 52: 92 mk, oli jäsenten vastuun keskimäärä Kuopion läänissä, joka tässäkin suhteessa on viimeisellä sijalla.

Vv. 1903—1908 osuuskauppoja *lakkasi* toimestaan 44 eli 8,4 %:ia kaikista osuuskaupoista. Tästä määrästä sattui enem-

män kuin puolet eli 26 v. 1908:n osalle. Lakanneista osuuskaupoista kuului pienempiin osuusmaksuryhmiin (1—6 ja 10—15 mk) suhteellisesti vähemmän ja suurempiin (20 ja 25—50 mk) suhteellisesti enemmän osuuskauppoja kuin mitä samoihin ryhmiin kuului $^{31}/_{12}$ 1908 koko maan osuuskaupoista. Ainoastaan yhdellä lakanneella osuuskaupalla oli 5 markan suuruinen osuusmaksu, 23:lla se oli 10: —, viidellätoista 20:—, kolmella 25:—, yhdellä 40: — ja eräällä 50 markkaa. Lakanneista osuuskaupoista oli siis lähes puolilla eli 45,4 %:lla 20 markan tai sitä suurempi osuusmaksu, kun sen sijaan $^{31}/_{12}$ 1908 sama osuusmaksumäärä oli alle kolmannella osalla, eli 31,9 %:lla kaikista osuuskaupoista. *Lakanneitten* osuuskauppojen *keskimääräinen osuusmaksu* Smk 15: 91 oli niinikään *korkeampi* kuin minään vuonna rekisteröityjen osuuskauppojen osuusmaksun keskimäärä.

Ilman lisämaksuvelvollisuutta perustettuihin ja alempaan lisämaksuvelvollisuusryhmään (2—40 mk) kuului lakanneista osuuskaupoista taas enemmistö eli 54,6 %; $^{31}/_{12}$ 1908 toimivista kaupoista kuului samoihin ryhmiin noin kolmasosa eli 32,9 %. Korkeampiin lisämaksuvelvollisuusryhmiin (50–90, 100–500 mk) ja rajoittamattomalla lisämaksuvelvollisuudella perustettuihin kuului siis lakanneista vähemmistö, mutta $^{31}/_{12}$ 1908 toimineista yli $^{2}/_{3}$ osaa. *Lakanneitten* osuuskauppojen *lisämaksuvelvollisuuden keskimäärä*, Smk 44: 30, on niinikään paljon *alhaisempi* kuin neljänä viimeisenä vuonna perustettujen osuuskauppojen keskimäärä. *Lakanneilla osuuskaupoilla* on siis, kuten näkyy, yleensä ollut *korkeammat osuusmaksut, mutta alemmat lisämaksuvelvollisuusmäärät* kuin toimimaan jääneillä. *Lakanneitten* osuuskauppojen jäsenten *keskimääräinen rajoitettu vastuu*, Smk 60: 21, on koko joukon *alempi* kuin jäsenten rajoitetun vastuun keskimäärä koko maan osuuskaupoissa $^{31}/_{12}$ 1908.

Jäsenten vastuu osuuskaupoissa $^{31}/_{12}$ 1908.

Lisämaksuvelvollisuus:	Osuusmaksumäärät: 1: —	2: —	3: —	4: —	5: —	6: —	10: —	15: —	20: —	25: —	50: —
i. l.	—	2	1	—	2	—	32	1	3	3	1
2: —	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
5: —	—	4	—	—	3	—	7	—	—	1	—
10: —	—	—	1	—	2	—	32	1	2	—	—
15: —	—	1	—	—	—	—	4	—	—	—	—
20: —	—	—	—	1	—	—	14	—	10	—	—
25: —	—	—	—	1	2	—	10	2	2	3	—
30: —	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
40: —	—	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—
50: —	—	1	—	—	6	1	53	—	28	—	2
75: —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
80: —	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—
90: —	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—
100: —	1	2	—	2	2	1	102	2	78	4	—
150: —	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
200: —	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	3
500: —	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
r:ton	1	—	—	—	—	—	9	—	2	—	1

(Taulukossa näkyvien paksumpien viivojen tarkotuksena on ryhmittää osuuskaupat samoinkuin edellisissäkin tauluissa).

Jäsenten vastuumäärään nähden *sääntönsä muuttaneita osuuskauppoja* oli $^{31}/_{12}$ 1908 kaikkiaan 6. Niistä oli eräs Vaasan läänin osuuskauppa muuttanut 3 markan osuusmaksun 10 markaksi, neljä ilman lisämaksuvelvollisuutta perustettua osuuskauppaa oli ottanut käytäntöön rajoitetun lisämaksuvelvollisuuden (yksi määrännyt sen 25:ksi, toinen 50:ksi ja kaksi 100 markaksi). Muuan 2 mkn 50 p:in suuruisella lisämaksuvelvolli-

Jäsenten rajoitetun vastuun määrä osuuskaupoissa.

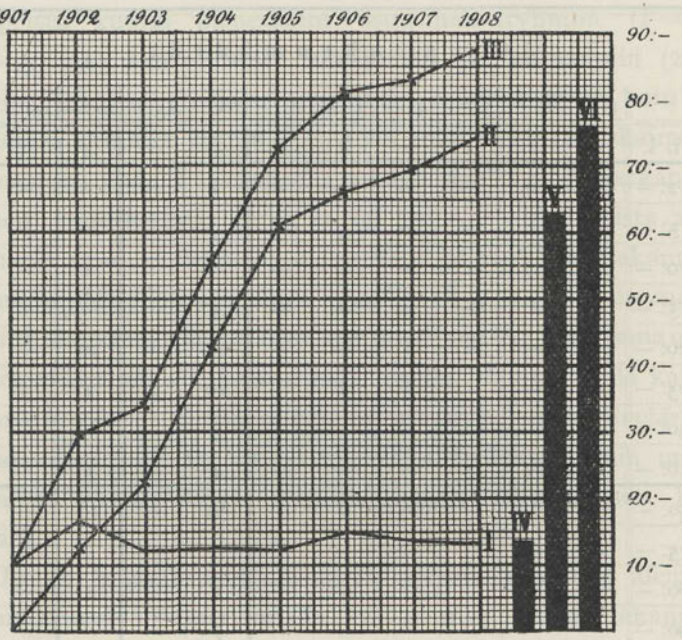

I. Osuusmaksun keskimäärä kunakin vuonna rekisteröidyissä osuuskaupoissa. II. Rajoitetun lisämaksuvelvollisuuden keskimäärä kunakin vuonna rekisteröidyissä osuuskaupoissa. III. Rajoitetun vastuun keskimäärä kunakin vuonna rekisteröidyissä osuuskaupoissa. IV. Osuusmaksun keskimäärä koko maan osuuskaupoissa $^{31}/_{12}$ 1908. V. Rajoitetun lisämaksuvelvollisuuden keskimäärä koko maan osuuskaupoissa $^{31}/_{12}$ 1908. VI. Rajoitetun vastuun keskimäärä koko maan osuuskaupoissa $^{31}/_{12}$ 1908.

suudella perustettu Turun ja Porin läänin osuuskauppa oli nostanut lisämaksuvelvollisuuden 100 markkaan ja eräs rajoittamattomalla lisämaksuvelvollisuudella perustettu Oulun läänin osuuskauppa oli rajoittanut sen niinikään 100 markkaan. Täten *kohosi sääntönsä muuttaneitten osuuskauppojen* keskimääräinen osuusmaksu 10 markkaan, keskimääräinen lisämaksuvelvollisuus Smk:aan 79: 17 ja *jäsenten vastuun keskimäärä* Smk:aan 89: 17, eli *lähes kymmenkertaiseksi*.

Miten lakanneet ja sääntönsä muuttaneet osuuskaupat ovat vaikuttaneet jäsenten vastuumäärään, on jo edellisestä osaksi käynyt selville. Sivulla 320 olevasta taulukosta näemme, että lakanneet ja sääntönsä muuttaneet osuuskaupat ovat kohottaneet jäsenten vastuumäärää koko maan ja kaikkien muitten läänien, paitsi Mikkelin läänin osuuskaupoissa. *Lakanneet ja sääntönsä muuttaneet* osuuskaupat ovatkin jäsentensä vastuumääriin nähden yleensä olleet *osuuskauppojemme heikoimpia.*

Siitäkin lyhyestä katsauksesta, mikä tässä on esitetty jäsenten vastuumäärän kehityksestä osuuskaupoissamme, käynee selville, että, vaikka vielä viime vuosinakin on perustettu osuuskauppoja, jotka eivät jäsentensä vastuumäärään nähden täytä niitä vaatimuksia, mitä luja osuustoiminnallinen yhteenliittyminen ja nykyinen liike-elämä vaativat, huomataan jäsenten keskimääräisen vastuun kumminkin vuosi vuodelta *kohoavan.* Osuuskauppamme siis tässäkin suhteessa jatkavat alkamaansa uraa yhä ylöspäin.

Kaarlo Arola.

Piirteitä Suomen osuuskauppaliikkeen järjestäytymishistoriasta.

minaista viime ja paraillaan kulumassaolevan vuosisadan taloudelliselle elämälle on siinä vaikuttavien ryhmien keskuudessa havaittavana oleva pyrkimys voimien keskittämiseen ja yhteistoimintaan suurempien etujen saavuttamiseksi. Nähdään, kuinka tuotannon ja kulutuksen suuren kiertokulun jokaisella asteella voimia keskitetään yhteen. Tavaroiden tuottajat järjestyvät, työntekijät samoin, ja varsinkin viime aikoina ovat jo kuluttajatkin ryhtyneet muodostamaan omia järjestöjään.

Meidän maassamme tämä järjestäytyminen tapahtui suurimmaksi osaksi viime vuosisadan lopulla. Ensinnä järjestyivät työntekijät, muodostaen ammattiyhdistyksiä. Sen jälkeen alkoivat tuottajat muodostaa renkaitaan ja työnantajat liittojaan, ja vihdoin, päättyneen vuosisadan viimeisinä vuosina, alkoi maamme kuluttajissakin ilmetä pyrkimyksiä järjestymiseen.

Meidänkin maahamme oli saapunut huhuja »suuressa maailmassa» saavutetuista tuloksista kuluttajien yhteistoiminnan alalla. Myöskin alkaa silloin tällöin kirjallisuudessa ilmaantua kertomuksia »kooperatiivisesta liikkeestä». Niinpä oli v. 1893:n

Valvojassa m. m. julaistuna kirjotus: »Kooperatiivinen liike Englannissa», jossa kirjotuksessa tekijä kuvaa osuuskauppaliikkeen historiaa mainitussa maassa, ja v. 1898—99 ilmestyi tohtori *Hannes Gebhard*'in laaja teos: »Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla», jonka eräs luku käsittelee osuuskauppaliikettä. Suurimmalta osalta kuluttajia jäivät nämä heille tärkeät kirjotukset, kuten luonnollista onkin, huomaamatta. Muukalaisen »kooperatsioni»- sanan ja uuden suomalaisen »osuustoiminta»-sanan merkitystä he eivät käsittäneet, joskin sattuivat nämä sanat näkemään tai kuulemaan. Mutta joukossa oli joitakin sellaisia, jotka näistä lähteistä saivat alun yhteistä hyvää tarkottavaan harrastukseen: kooperatsionin, osuustoiminnan sovelluttamiseen kauppa-alalla meidänkin maassamme.

Ensimäinen uudenaikainen osuuskauppapuuha, josta meillä on varmoja tietoja, alkaa *Tampereella* Finlayson ja Kumpp. puuvillatehtaan työväestön keskuudessa v. 1898. Meidänkin maassamme siis, samoinkuin Englannissa, osuuskauppaliikkeen esitaistelijat ovat puuvillatehtaan työläisiä. Sitä ennen oli jo maassamme olemassa kauppayhtiöitä, jotka jossain määrin toimivat osuustoiminnan periaatteiden mukaan. Näitä olivat perustaneet eräitten tehtaiden työmiehet kaupungeissa, ja maaseudullakin. Osakemaksu niissä oli alhainen ja kullakin jäsenellä, osakkeiden luvusta riippumatta, tavallisesti vain yksi ääni. Voitto sitävastoin jaettiin alkuaikoina tavallisimmin osakepääoman eikä ostoksien mukaan. Myöhemmin kyllä useat näistä yhtiökaupoista muuttivat sääntönsä siten, että voitto jaetaan jäsenille ostosten perusteella, joten ne siis yhä lähenivät osuuskauppamuotoa. Näistä yhtiökaupoista, joista muutamia vielä on toimessa, on meidän nimeltään mainitseminen ainakin *Helsingfors Allmänna Konsumtionsförening* (Helsingin Yleinen Kulutusyhdistys), joka on perustettu v. 1896. Tämä yhdistys on mainittava siitäkin syystä, että se kohta alusta

alkaen omaksuu osuustoiminnallisen voitonjakotavan, joskin se jakaa voittoa vain jäsenilleen, vaikka suuri osa ostajista on ulkopuolisia. Se ansaitsee tulla mainituksi osuuskauppaliikkeen historiassa vielä senkin vuoksi, että sen säännöt olivat mallina ensimäisen osuuskaupan sääntöjä laadittaessa.

Finlayson ja Kumpp. Työväen Osuuskauppayhdistys alkoi toimintansa v. 1900. Seuraavana vuonna syntyi Tampereella kaksi uutta tehtaalaisten osuuskauppaa, nimittäin ensin *Pellavatehtaan yhtiön Työväen Osuuskauppayhdistys* ja sitten *Tampereen Työväen Osuuskauppayhdistys i. l.*, joka viimemainittu ensimäisenä, samana vuonna voimaanastuneen Osuustoimintalainmukaisesti perustettuna osuuskuntana merkittiin kaupparekisteriin lokakuun 25 p:nä v. 1901. Näin oli siis Tampereella v. 1901 lopussa kokonaista kolme itsenäistä osuuskauppaa, joiden tulevaisuus näytti sangen lupaavalta, sillä niillä oli kohta alusta alkaen runsas jäsenkunta, ja kaksi niistä sai melkoista avustusta niiden tehtaiden isännistöjen puolelta, joiden työväestön keskuudessa ne toimivat. Tampere muodostui täten itsestään kuluttajien yhteistoiminnan keskustaksi.

Samaan aikaan kuin Tampereella, ryhdytään osuuskauppapuuhia ajamaan myöskin etelä-Pohjanmaalla. Niinpä syntyykin *Ilmajoella* v. 1900 melkein yhtaikaa kolme kauppaa, jotka toimivat selvästi osuustoimintaperiaatteiden mukaisesti.

Osuustoimintalain julkaisemisen jälkeen saa osuuskauppojen perustaminen uutta virikettä. V. 1901 ei tosin rekisteröidä useampia kuin kolme osuuskauppaa, mutta jo seuraavan vuoden lopussa on niitä rekisteröity kaikkiaan 13. Aiheen niiden syntymiseen antaa joskus toisen paikkakunnan esimerkki, toisinaan taas jonkun puhujan esitelmä j. n. e. V. 1899 perustettu *Pellervo-Seura* sekä sen julkaisema lehti, *Pellervo*, tosin asettuvat hyvin varovaiselle kannalle osuuskauppojen perustamiseen nähden ja vakavasti muistuttavat näiden puuhaajille

kauppaliikkeen harjoittamiseen yhdistetyistä vaikeuksista. Lisäksi ei Pellervo-Seura, joka etupäässä toimii maataloudellisen osuustoiminnan edistämiseksi ja jolla tähän aikaan oli enemmän kuin liiaksi työtä tämän varsinaisen päätarkotuksensa toteuttamisessa, voinut ryhtyä järjestämään työväen piireissä alkunsa saanutta osuustoimintamuotoa. Siitä huolimatta jotkut Pellervo-Seuran virkailijoista tulivat toisinaan puheissaan maaseudulla kosketelleeksi osuuskauppaliikkeenkin suuria saavutuksia ulkomailla, ja enempää ei tarvittu kipinän sytyttämiseksi sellaisissa henkilöissä, jotka jo aikaisemmin olivat asiata ajatelleet. Ja kipinästä syttyi suotuisien olosuhteiden vallitessa monin paikoin ilmituli.

Tähän aikaan lisääntyi myöskin osuuskauppaliikettä käsittelevä kirjallisuus. V. 1901 ilmestyi suomalaisessa asussa saksalaisen tutkijan *H. Herkner*'in tunnettu teos: »Työväenkysymys», jonka 9 luku on omistettu osuuskauppaliikkeelle. Vallan erikoinen merkitys maamme osuuskauppaliikkeen historiassa on ollut niinikään v. 1901 ilmestyneellä käännöksellä ruotsalaisen osuustoimintamiehen *G. H. von Koch*'in kirjasesta: »Työmiesten kulutusyhdistykset Englannissa». Pitkät ajat käyttivät osuuskaupan perustajat tätä kirjasta käsikirjanaan.

Kaikki näin syntyneet osuuskaupat olivat alussa tietenkin aivan yksityisiä yrityksiä. Niiden välillä ei ollut mitään yhdyssidettä eikä yhteistoimintaa. Mutta pitkää aikaa ei kulunut, ennenkun osuuskaupat ryhtyivät puuhaamaan itselleen tällaista keskinäistä yhdyssidettä.

Tämä puuha lähtee tamperelaisten osuuskauppojen taholta, ja on siitä, samoinkuin sen toteutumisesta, tehty selkoa tämän julkaisun toisessa kirjotuksessa, johon siis vain tässä viittaamme (*Jalmari Sahlbom:* Keskuskunta viisivuotias).

Yhteenliittymisajatus, joka alussa tarkotti vain *yhteisen kokouksen* aikaansaamista, kehittyi nopeasti, joten pian oli kysy-

myksessä ei enempää eikä vähempää kuin *oman keskusliikkeen* muodostaminen ja *oman äänenkannattajan* aikaansaaminen, vieläpä *osuuskauppaneuvojan palkkaaminenkin*. Ja kumminkin olivat tähän aikaan vanhimmat osuuskaupat toimineet vasta vain kolmisen vuotta, eikä niiden lukukaan ollut suurempi kuin 65! Mutta jos me ihmettelemme näiden yritysten suunnittelijain — lähinnä noiden edellämainittujen tamperelaisten osuuskauppamiesten — rohkeutta, niin täytyy meidän vielä suuremmalla syyllä ihmetellä, kuinka lyhyessä ajassa nuo suunnitelmat toteutuvat. Osuuskauppojen kiertävän neuvojan toimi perustetaan näet, samoinkuin keskusliikekin, jo v. 1904, siis vain vuoden kuluttua puuhan alullepanemisesta, ja osuuskauppalehti alkaa ilmestyä v. 1905 alusta.

Kun yhteenliittymisaatteen ajajille oli tunnettua, että Pellervo-Seuran puolelta katseltiin suopeasti osuuskauppojen yhteisiä pyrintöjä, asettuivat he yhteyteen tämän seuran kanssa ja jättivät sille m. m. alustuksen esittämisen ensiksipidettävän ensimäisen osuuskauppojen edustajakokouksen tärkeimmälle kysymykselle: osuustukkukaupan perustamiskysymykselle. — Tähän aikaan turvautuvat näet varsinkin osuuskauppojen perustajat hyvin useasti Pellervoon. Siltä pyydetään mallisääntöjä, ohjeita kaupan perustamiseen j. n. e., eikä tämä seura, jolle Suomen osuuskauppaliikekin on suuressa kiitollisuuden velassa, jättänytkään osuuskauppaväkeä avuttomaksi, joskaan tämän asian ajaminen ei kuulunut seuran varsinaiseen toimiohjelmaan.

Lähimpänä tuloksena näistä yhteisistä puuhista oli sitten toukokuun 31 ja kesäkuun 1 p:nä v. 1903 Tampereella pidetty osuuskauppojen *ensimäinen edustajakokous*.

Tästä ensimäisestä edustajakokouksesta alkaa uusi ajanjakso osuuskauppojemme historiassa. Nämä saavat sen kautta ensimäisen keskinäisen yhdyssiteen, edustajakokouksen; ne

astuvat täten ensimäisen askeleen järjestäytymiseen, ja vasta tämän tapauksen jälkeen voidaan siis oikeastaan puhua *Suomen osuuskauppaliikkeestä*. Jo seuraavassa eli siis toisessa edustajakokouksessa, mikä niinikään pidettiin Tampereella maaliskuun 20—22 p:nä v. 1904, perustettiin sitten, kuten jo aikaisemmin mainitsimme, *Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta*.

Lähinnä seuraavien edustajakokousten historia ei kuulu läheisesti aineeseemme, joten voimme siirtyä aina vuoteen 1908 saakka, jolloin Turussa pidettiin VI:s yleinen edustajakokous, jossa osuuskaupat muodostivat jälleen uuden järjestön neuvontatyötä, s. o. osuuskauppojen jäsenten kasvattamista varten.

Aina Keskuskunnan perustamiseen saakka olivat osuuskauppamme vailla varsinaista neuvovaa laitosta sekä v. 1903:n loppupuolelle saakka ilman kiertävää neuvojaakin. Ne osuuskaupat, jotka osasivat kääntyä asioissaan Pellervo-Seuran taikka vanhempien osuuskauppojen puoleen, saivat kyllä näiltä avustusta, sikäli kuin nämä ehtivät tai kykenivät sitä antamaan. Pellervon konsulentit avustivat kyllä varsinaisten päätehtäviensä ohella, joihin osuuskauppaneuvonta ei suoranaisesti kuulunut, osuuskauppojenkin perustajia sekä muutenkin harjottivat neuvontaa, mutta se jäi heille vain »sivutyöksi». Vihdoin v. 1903:n marraskuulla otti Pellervo-Seura palvelukseensa virkailijan, jonka pääasiallisena työnä oli osuuskauppojen neuvonta. Kun tämä virkailija huhtikuussa v. 1904 erosi Pellervon palveluksesta, ja kun Keskuskunta samana vuonna alotti neuvontatoimensa, ei Pellervo asettanut omaa neuvojaa ennenkun toukokuussa v. 1905.

Keskuskunta toimi, kuten mainitsemassamme toisessa kirjotuksessa on kerrottu, alussa yksinomaan neuvovana laitoksena. Sittemmin (v. 1905) ryhtyi se harjottamaan tavaraliikettä, sen ohella edelleenkin jatkaen neuvontatyötä. Tästä tavaraliikkeen ja neuvontatyön yhdistämisestä on vallankin Keskuskunnan

ensimäisinä toimintavuosina johtunut muutamia huomattavia etuja. Suuri osa neuvontamatkoista on näet voitu toimittaa kauppamatkustuksen yhteydessä, joten on voitu säästää melkoisesti matkakustannuksia, samalla kun on tehty tarpeettomaksi varsinaisten neuvojien palkkaaminen. Mutta Keskusosuuskunnan liikkeen laajentuessa nämä edut kävivät yhä pienemmiksi. Kasvava tavaraliike vaati tarkoin käytettävissä olevat työvoimat, joten näitä ei voitu tarpeellisessa määrässä käyttää neuvontatyöhön. Sen ohella myöskin neuvontapyyntöjen määrä tavattomasti kasvoi. Tämä teki Keskuskunnalle välttämättömäksi muodostaa erityinen Neuvontatoimisto, jonka tehtävänä on m. m. neuvontatyön hoito.

Koska kuitenkin kävi mahdottomaksi edes tyydyttävässä määrin täyttää Neuvontatoimistolle saapuvat neuvontapyynnöt tähän tarkotukseen käytettävissä olevilla työvoimilla, ei ollut muuta neuvoa kuin ryhtyä järjestämään aatteellinen neuvonta ja aatteenlevittämistyö osuuskauppojen itsensä hoidettavaksi, eli siis perustaa erikoinen järjestö tätä toimintaa varten.

Kuudennelle edustajakokoukselle, mikä pidettiin Turussa huhtik. 19—21 p:nä 1908, esitettiinkin Keskuskunnan hallintoneuvoston hyväksymät säännöt tälle *neuvontajärjestölle* sekä suunnitelma sen toiminnalle. Kokous hyväksyi ne ja astui tämä uusi järjestelmä käytäntöön vuoden 1909 alusta.

Uuden järjestyksen mukaan kuuluu huolenpito aatteellisesta neuvontatyöstä n. k. *osuuskauppapiireille*, joita maassamme toistaiseksi on kaikkiaan 11, nimittäin: *Helsingin piiri*, keskustana Hyvinkää, *Tampereen piiri*, keskustana Tampere, *Turun piiri*, keskustana Turku, *Viipurin piiri*, keskustana Viipuri, *Kouvolan piiri*, keskustana Kouvola, *Rauman piiri*, keskustana Rauma, *Etelä-Pohjanmaan suomenkielinen* ja *Etelä-Pohjanmaan ruotsinkielinen piiri*, keskustana kummallakin Vaasa, *Oulun piiri*, keskustana Oulu, *Itä-Kar-*

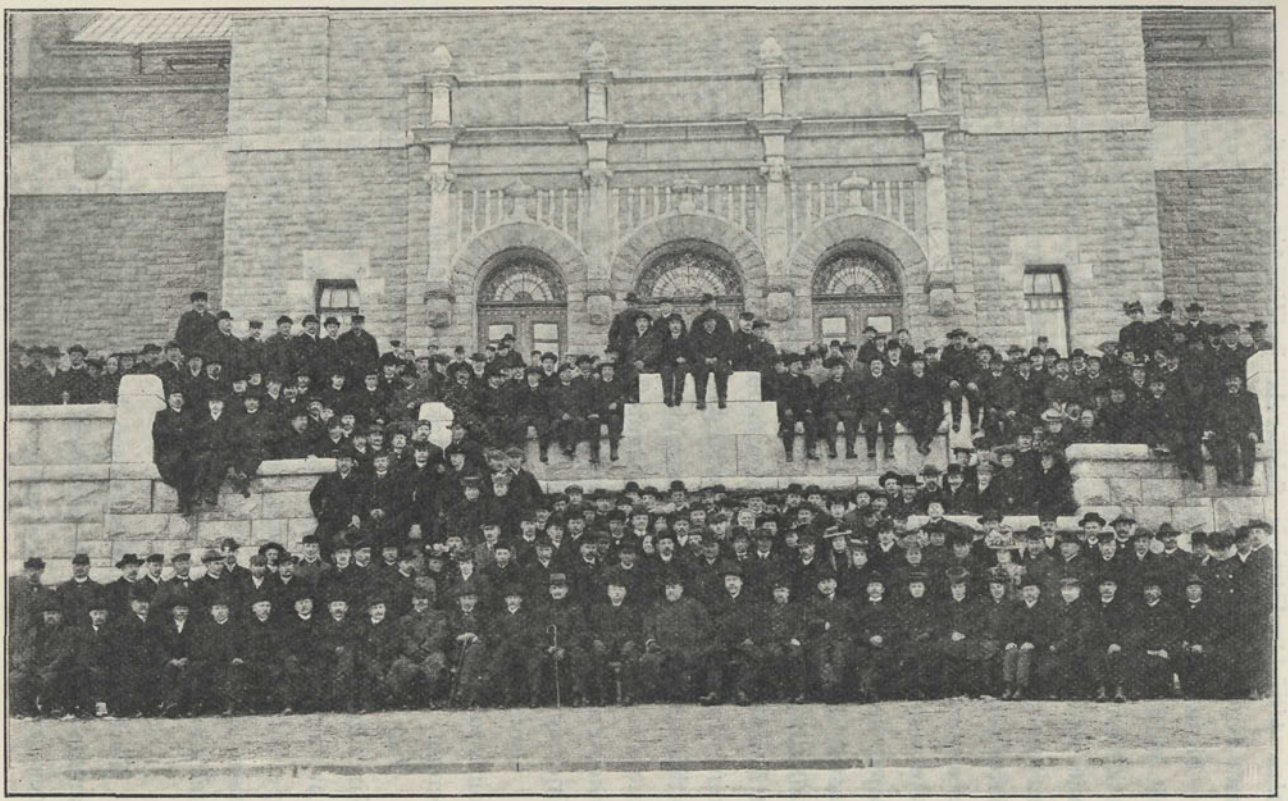

Suomen osuuskauppojen VI:s edustajakokous Turussa v. 1908

jalan piiri, keskustana Sortavala ja *Kuopion piiri*, keskustana Kuopio.

Piirin kokoonpanon ja sen toiminnan tarkotuksen määrittelevät n. k. *piirisäännöt*, jotka ovat yhteiset kaikille piireille ja jotka osuuskauppojen edustajakokous vahvistaa. Piirin asioita hoitaa sääntöjen mukaan toimikunta, jonka muodostavat seuraavat piirikokouksen valitsemat virkailijat: puheenjohtaja, sihteeri ja rahastonhoitaja. Tämän lisäksi on piirillä yksi tai useampia piirineuvojia, jotka, olematta vakinaisesti piirin palveluksessa, toimikunnan määräyksestä matkustavat osuuskauppojen kokouksiin pitämään puheita ja esitelmiä osuustoiminnasta. Piirit muodostavat koko maata käsittävän *liiton*, jonka hallinto on yhdistettynä Keskuskunnan hallintoon siten, että molemmilla on yhteinen hallintoneuvosto. Liitto, jonka toimivana virastona on Keskuskunnan Neuvontatoimisto, pitää kerran vuodessa edustajakokouksen, johon kukin piiriin kuuluva osuuskauppa on oikeutettu lähettämään yhden äänioikeutetun edustajan. Tämä kokous määrää sen toimintaohjelman, jota piirien on noudatettava.

Osuuskaupat liittyvät piiriin ilmottautumalla Neuvontatoimistolle ja suorittamalla piirin toiminnan tukemiseksi 20 pennin suuruisen veron kultakin jäseneltään.

Tämän vuoden kesäkuun loppuun mennessä oli osuuskauppapiireihin liittynyt kaikkiaan 183 osuuskauppaa. Piireillä oli yhteensä 37 piirineuvojaa, jotka varsinaiselta ammatiltaan ovat opettajia, osuuskaupanhoitajia tai kehittyneempiä ammattilaisia ja jotka tämän vuoden ensipuoliskolla ovat toimittaneet kaikkiaan noin 130 neuvontapyyntöä.

Piiritoiminnan järjestämisen kautta ovat kuluttajat maassamme muodostaneet viimeisen niistä järjestöistä, jotka ovat menestykselliselle osuuskauppatoiminnalle välttämättömät. Seu-

raavien aikojen tehtäväksi jää näiden järjestöjen lujittaminen ja yhä täydellisempään muotoon saattaminen. Tässä tarjoutuukin osuuskauppaväelle edelleen laaja työala. Osuuskauppamme eivät näet vielä ole kylliksi lujia ja voimakkaita, ja niiden Keskuskunnalla on mahdollisuus edelleenkin suuressa määrin kehittyä ja tulla vaikutusvaltaisemmaksi, sikäli kun osuuskaupat tulevat vakavaraisemmiksi ja liittyvät sen jäseniksi. Ja mitä neuvontajärjestöön tulee, on silläkin vielä suuria kehittymismahdollisuuksia.

Kaikilla näillä eri aloilla huomataankin nykyään harrasta pyrkimystä lujempaan ja samalla kiinteämpään järjestäytymiseen. Siksipä onkin helposti käsitettävissä se osuuskauppamiesten vakaumus, että maamme osuuskauppaliikkeellä on, huolimatta sitä viime aikoina kohdanneista kovista kolahduksista, tulevaisuus, jonka se itse on itsellensä luonut.

Arvi Hyttinen.

Suomen suurin osuuskauppa.

ulun osuuskauppa, joka nykyisin on laatuaan Suomen, vieläpä Pohjoismaittenkin suurin, ja sitäpaitsi hyvin menestynyt sekä saavuttanut jo melkovarman taloudellisen pohjan, on, kuten useimmat muutkin maamme osuuskaupat, vaatimattomasta alusta kehityksensä taipaleelle lähtenyt.

Tämän osuuskunnan ensimäiset jäsenet, jotka harvalukuisina ottivat alkuvaikeudet kantaakseen, eivät voineet koota suurta pohjapääomaa, jäseniksi liittyjiä kun alussa oli vähän. Pääomaa liikettä alotettaessa oli koossa vain 79: 15 mk ja jäseniä yhteensä 29. Ihmiset katselivat näet epäluulolla tätä uutta yritystä, kun entinenkin yhteinen liike oli mennyt nurin, sillä juuri vähää ennen oli Työväen yhtiökauppa tehnyt vararikon. Suuria eivät siis olleet alkajien toiveet, mutta he luottivat tulevaisuuteen, yrityksensä menestymismahdollisuuteen ja osuustoiminta-aatteen voimaan.

Ensimäinen osuuskunnan hallinto useasti keskusteli ja mietti mielessään suuriakin tulevaisuuden suunnitelmia. Luottamuksessaan he eivät ole häpeään joutuneet, eivätkä heidän suunnitelmansakaan liioin ole pilvilinnoiksi jääneet. Aste asteelta ovat rohkeimmatkin toiveet toteutuneet.

Liikkeensä osuuskunta alkoi yhdessä avonaisessa myymälässä kesäkuun 12 p:nä v. 1902. Alussa oli liikkeen palveluksessa vain yksi naispuolinen kauppa-apulainen. Tavaratilaukset teki hallinto itse. Ainoastaan käypää sekatavaraa pidettiin kaupan. Ensimäinen hallinto otti heti ohjeekseen sen, että kaupan on pidettävä vain helposti myytäviä tavaroita, aluksi etupäässä ruokatavaraa, ja että huonosti käypää tavaraa on varottava kuin ruttoa. Vain sitä mukaa kuin omat rahastot kasvavat, on tavaralajeja lisättävä. Tätä ohjetta ovat kaikki seuraavatkin hallinnot noudattaneet. Sepä onkin — ainakin osaksi — ollut yhtenä paljon vaikuttavana tekijänä osuuskunnan suureen menestykseen.

Ensimäinen toimintavuosi, joka käsitti seitsemättä kuukautta, meni vaatimattomiin olosuhteisiin nähden melko hyvin. Tavaranvaihto nousi 19,492:een markkaan ja puhdas voitto 841:een mk:aan. Omat rahastot olivat sillä välin kohonneet 785 mk:aan ja jäsenluku 130:een.

Jo seuraavana vuonna ruvettiin tuumimaan toiminnan laajentamista uudelle alalle, nimittäin leivän valmistukseen. Sitä varten oli tarvis vuokrata leipomo. Ja kun samasta talosta, missä liike sijaitsi, oli sellainen saatavana, niin päätettiinkin ryhtyä leipää valmistamaan omaan laskuun. — Keskusteltiinpa jo lihamyymälänkin avaamisesta. Myymälöitä kuulusteltiin vuokrattaviksi, mutta kun ei sopivia sellaisia saatu, jäi sen aikeen toteuttaminen tuonnemmaksi.

Liike kasvoi kasvamistaan ja jäsenluku lisääntyi nopeasti, joten alkuperäinen myymälä ja muu osa liikehuoneustoa alkoi jo käydä ahtaaksi. Sekä konttori että varasto sijaitsivat näet samassa huoneessa. Hallintokaan ei enää voinut sivutoimena hoitaa tavaranhankintaa, vaan täytyi sen ottaa kaupanhoitaja liikkeen palvelukseen sekä ryhtyä etsimään suurempaa liikehuoneustoa. Kun uutta työväentaloa paraillaan rakennettiin,

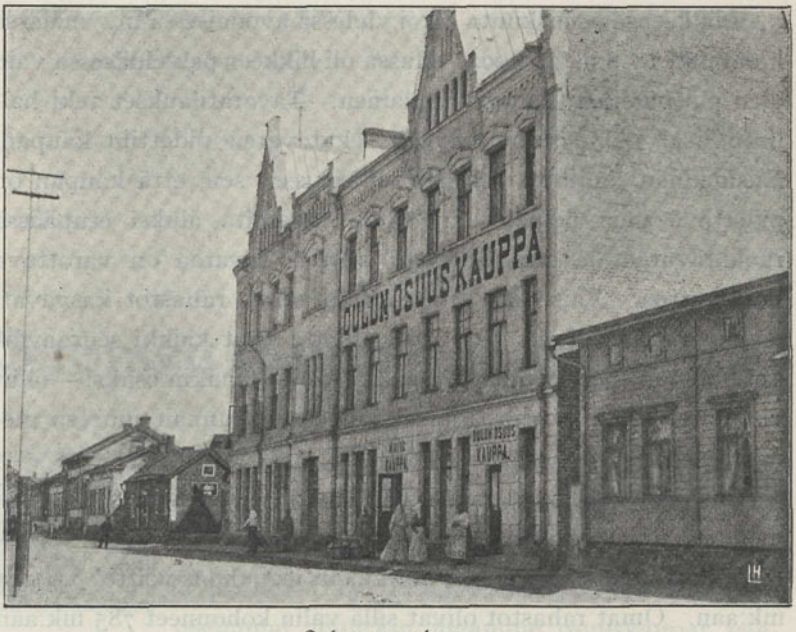

Oulun osuuskauppa.

tehtiin Työväenyhdistyksen kanssa sopimus, jonka mukaan kaupalle saatiin talon alakertaan tilava myymälä- ja konttorihuoneusto, varastohuoneita ja leipomo, jossa on kaksi uunia. Pian kävi sentään huoneusto tässä uudessakin paikassa liian ahtaaksi. Niin ollen tuli pakko vuokrata huone toisensa perästä muualta lisää. Nyt on kahden rakennuksen alakerrat kokonaan osuuskunnan huostassa. Kerran oli jo kyseessä Työväenyhdistyksen »häätäminen» pois koko talosta, mutta siitä ei kuitenkaan tullut valmista asiaa, joten kauppakin sai edelleen jäädä vuokrahuoneisiinsa. Tässä yhdistyksen talossa juuri sijaitseekin nykyään osuuskunnan pääliike, joka käsittää sekatavaramyymälän, maito-, liha- ja leipämyymälät, sekä leipomon.

Joulukuussa v. 1902 avattiin liikkeen ensimäinen haarakauppa, joka sijaitsee vähän matkaa kaupungista. Nykyään on sillä jo 8 haarakauppaa ulkopuolella kaupunkia ja 2 itse kaupun-

Pääkaupan sekatavaramyymälä.

gissa. (Uloimpana kaupungista olevaan kauppaan on matkaa 13 km). Toisen kaupunkikaupan yhteydessä on myös erityinen liha- ja maitomyymälä. Kaikkiaan on nykyään 16 eri myymälää.

Vuonna 1906 vihdoinkin toteutettiin tuo jo aikaisemmin vireilläollut aie lihakaupan omiin käsiin ottamisesta, avaamalla ensimäinen lihamyymälä. Tämä ala, niin vaikeaa kuin sen hoitaminen onkin, on kumminkin menestynyt tyydyttävän hyvin. Kaupasta myydään nykyisin melko paljon myöskin säätyläisille. Yksinpä sellaisetkin, jotka eivät muuten osuuskauppaa suosi, käyttävät sitä ostopaikkanaan. Lihakaupan tavaranvaihto oli viime vuonna 170,616 mk. — Maitokauppa, mikä oli kolmas ala, jolle toiminta suunnattiin sen yhä monipuolisemmaksi käydessä, on myöskin menestynyt hyvin ja nousi sen tavaranvaihto viime vuonna (v. 1908) 69,000:een mk:aan.

Edellämainittua leipomoa on ollut pakko yhtenään laajentaa. Pääkaupan yhteydessä olevaan leipomoon on saatu kahden entisen ohelle kolmaskin uuni. Lisäksi on silti pitänyt kahdesta eri paikasta vuokrata oma leipomo. Näistä lisäyksistä huolimatta on sittenkin toisinaan ollut leivän puute, niin suuri on sen menekki. — Leipomoissa valmistetaan leipää ja leivoksia, vieläpä oikein hienojakin. Valmisteitten raha-arvo kohosi viime vuonna 226,388:aan markkaan. Vaikka onkin ollut pakko pitää leipomoita vuokralla monella eri taholla, josta tietenkin on ollut paljon hankaluuksia ja suurempia kuluja, on tämä leipomoliike kumminkin menestynyt hyvin, ollen yksi osuuskunnan tuottavimpia liikkeenhaaroja.

Kauvan on jo ollut vireillä ajatus oman, ajanmukaisen leipomon hankkimisesta osuuskunnalle. Se onkin jo tästä teh-

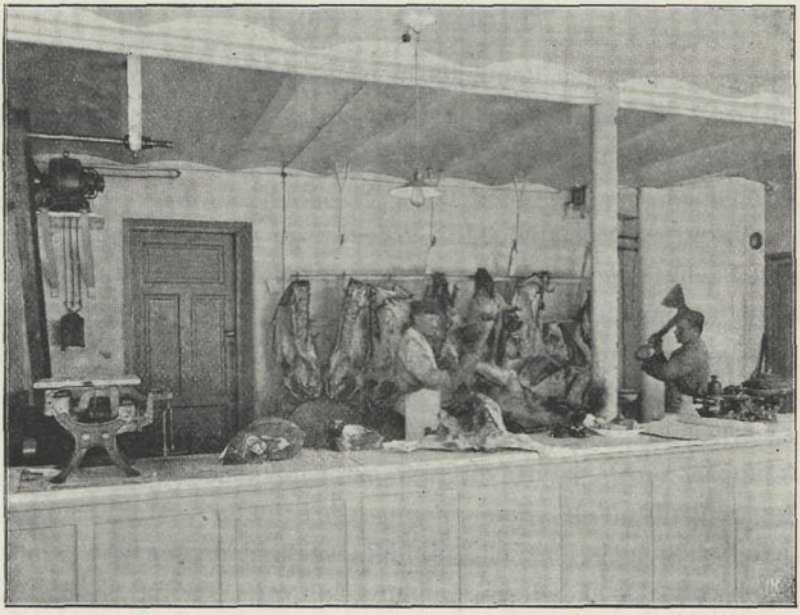

Lihamyymälä.

Leipämyymälä.

nyt päätöksiä, jopa pannut ne täytäntöönkin, ostamalla pääkaupan vierestä neljä eri taloa, jotka maksoivat kaikkiaan 80,000 mk. Tälle maa-alalle on tarkotus rakentaa sekä uusi, ajanmukainen leipomo että pääkaupalle liiketalo ja varastosuojat. Hallinto valtuutettiin jo viime talvena ryhtymään edellisen rakennuttamishommiin. Aietta ei ole kumminkaan vielä tänä vuonna ryhdytty toteuttamaan, sillä seisovan lainan saanti on nykyisin vaikeata. Toivottavasti tämä tärkeä laitos ennen pitkää saadaan aikaan.

Yleinen tavarakauppa on myöskin vuosi vuodelta laajentunut ja tavaralajeja lisätty. Erityisten ruokatavaroitten lisäksi on näet hankittu kauppaan pumpulitavaroita ja vähemmässä määrin myös villatavaroita ja porsliinia sekä tupakkaa, kenkiä ja paloöljyä. Näitten kulutus- ja elintarpeitten alalla oli tavaranvaihto viime vuonna (v. 1908) 1,267,312 markkaa. Pääliik-

keen tavaranvaihto nousi 431,907:ään mk:aan, suurimman haarakaupan taas 152,396:een ja pienimmän 70,216:een mk:aan. Osuuskunnan *koko liikevaihto* nousi samana vuonna 1,507,479:ään markkaan. Merkille on myös pantava, että osuuskunta harjottaa vain vähittäiskauppaa.

Osuuskunta ei ole yksin liikevaihtoonsa nähden laajentunut, vaan on sillä ollut tilaisuus varmistaa omaa vakavaraisuuttaankin, vieläpä jakaa ostovoittoakin jäsenilleen. Tämä osa liikkeen kehityksestä käy selville seuraavalla sivulla olevasta tilastotaulusta. Samaan taulukkoon on sovitettu osuuskunnan muutakin yleistä kehitystä osottavat numerot.

Tämän taulun melkein kaikki sarekkeet osottavat, että osuuskunta on niin jäsenmääräänsä kuin liikevaihtoonsa y. m. nähden säännöllisesti kasvanut. Ainoastaan vuoden 1907 voitto huomataan tavaranvaihtoon verraten tuntuvasti suuremmaksi edellisten vuosien voittoa ja v. 1908 voitto taas pienemmäksi edellisen vuoden voittoa, vaikka tavaranvaihto on lisääntynyt 50 %:illa eli puolella entistään. Nämä tulokset johtuvat siitä, että v. 1907 tavaroilla oli kohoavat hinnat, jolloin ostot tapahtuivat edullisesti, jotavastoin v. 1908 oli useilla tavaroilla tasaisen korkeat hinnat, jolloin taas oli vaikea tehdä edullisia ostoja.

Vaikka liike on näin laaja ja omat varat vielä vähäiset, on raha-asioista siitä huolimatta suoriuduttu ilman minkäänlaisia vaikeuksia. Huomattava myös on, että osuuskunnalla on kiinteimistöä 132,846 markan arvosta. Tämäkään seikka ei silti ole saattanut liikettä rahapulaan. Moinen menestys raha-asioissa johtuu m. m. osaksi siitä jo ennen huomauttamastamme seikasta, että kaupan pidetään vain *käypiä* (kurantti-) *tavaroita*, osaksi siitä, että *velaksimyyntiä ei harjoteta*. Tavaravarasto vaihtuu noin kuusi kertaa vuodessa, mikä puolestaan todistaa liikkeen suurta vilkkautta.

Oulun osuuskaupan kehitys vv. $^{12}/_{6}$ 1902—$^{30}/_{6}$ 1909.

Vuosi	Jäsenluku	Myymälöitten luku	Sekatavarakaupan	Leipomon	Lihakaupan	Maitokaupan	Yhteensä	Voitto	Voitto jaettu %	Jäsenten ostot	Ei-jäsenten ostot	Ostosumma jäsentä kohti	Omat rahastot
			tavaranvaihto				Suomen mk	Smk		Suomen markkaa			
1902[1]	130	1	19,492	—	—	—	19,492	841	5	11,581	7,911	89	785
1903	250	4	109,549	13,806	—	—	123,355	4,696	4	74,520	48,835	298	2,122
1904	326	7	165,827	21,846	—	—	187,673	5,643	4	98,011	89,662	301	3,405
1905	435	7	239,235	32,146	—	—	271,381	13,084	4	152,506	118,875	351	4,900
1906	1,024	10	493,066	74,908	56,572	—	624,546	26,818	4	457,139	167,407	246	12,542
1907	1,425	13	776,901	149,243	117,216	26,546	1,069,906	70,079	4	846,757	223,149	594	23,568
1908	1,711	15	1,050,924	226,388	170,616	59,552	1,507,480	65,430	4	1,199,645	307,835	701	57,531
$^{30}/_{6}$ 1909	1,791	16	523,243	96,866	80,294	37,167	737,570	28,546	3	—	—	—	84,128

[1]) $^{12}/_{6}$ 1902, jolloin liike alkoi, oli jäsenluku 29 ja omat varat Smk 79: 15.

Liikkeen kasvaessa näin suureksi, on luonnollista, että sen palveluksessa tarvitaan melkoinen henkilökunta. Tämän luku nouseekin nykyään jo 73:een, jakaantuen seuraavalla tavalla eri toimiin:

Kaupanhoitaja	1	Hevosenajajia	5[1])
Lihakaupan hoitaja	1	Leipureita	21
Maalaistavaran ostaja	1	Tavaranpakkaajia	2
Konttorihenkilöitä	4	Kirvesmiehiä	1
Myyjiä	33	Siivoojattaria	2
Makasiinimiehiä	1	Juoksupoikia	1

Hallinto, jonka käsissä on liikkeen pääjohto, seuraa tarkkaan liikkeen kulkua. Hallinnon kokouksia pidetään säännöllisesti kahdesti, mutta useasti neljäkin kertaa kuukaudessa. Hallinnon jäseniä ei liioin ole tapana usein vaihdella. Monet hallinnon jäsenistä ovat olleet toimessaan jo pitemmän aikaa, ja puheenjohtajana on toiminut sama henkilö osuuskunnan perustamisesta saakka. — Alkuaikoina toimeenpani hallinto neljä kertaa vuodessa liikkeen tarkastuksen täydellisine inventeerauksineen. Liikkeen laajetessa on tämä tarkastus täytynyt supistaa vain kahdesti vuodessa tapahtuvaksi. Kun kuluvan vuoden puolivuosi-inventeeraus on aivan äskettäin päättynyt ja kun sen aiheuttamasta tilinpäätöksestä täydellisesti käy selville osuuskunnan nykyinen asema, saakoon siitä lyhennysote tässä tilansa:

---

[1]) Hevosia on osuuskunnalla 5.

Oulun osuuskaupan puolivuositilinpäätös v. 1909.

Omaisuutta:	Smk		Smk	
Rahaa kassassa	—	—	37,884	06
Kalustoa:				
luettelon mukaan	—	—	19,180	02
Kiinteimistöä:				
luettelon mukaan	—	—	132,846	95
Arvopapereita	—	—	5,325	—
Tavaravarastoa:				
luettelon mukaan	—	—	237,750	93
		Smk	432,986	96

Velkoja:		Smk		Smk	
Kassakreditiivilaina	Smk 66,064: 20				
Korkoa „	3,355: 26	69,419	46	—	—
Kiinnityslainoja	Smk 43,175: —				
Korkoa „	972: 60	44,147	60	—	—
Taloista maksamattom. kauppasummia	Smk 8,000: —				
Korkoa „	240: —	8,240	—	—	—
Tavaranhankkijoille		51,138	18	—	—
Tunnusteita		140,925	37	313,870	61
Vararahasto		—	—	32,042	81
Osuusmaksurahasto		—	—	17,318	90
Rakennusrahasto		—	—	31,000	—
Palvelijain apurahasto		—	—	800	—
Kirjastorahasto		—	—	36	65
Hallinnon käyttörahasto		—	—	105	28
Sijoitusrahasto		—	—	2,825	—
Voitto- ja tappiotili[1] (viime vuodelta)		—	—	6,440	93
Puhdas voitto		—	—	28,546	78
			Smk	432,986	96

[1]) Siitä Smk 2,088: — määrätty kaluston kuoletukseen ja loppu varattu veroihin.

Osuuskuntaan pääsee jäseneksi jokainen Oulun seuduilla asuva, hallinnon hyväksymä kansalainen, joka suorittaa 2 markan pääsymaksun ja yhden 10 mkn suuruisen osuusmaksun. (Osuuksia ei saa kukaan jäsen ottaa enempää kuin yhden). Lisäksi tulee jokaisen jäsenen sitoutua 100 markan suuruiseen lisämaksuvelvollisuuteen.

Kuten edellisestä on käynyt selville, on osuuskunta kaikin puolin menestynyt hyvin ja saavuttanut tyydyttävät tulokset. Kaksinkertainen on siitä syystä ilon aihe niillä, jotka alusta alkaen, kuten allekirjoittanutkin, ovat olleet mukana ja seisoneet liikettä lähellä, saaden kokea kaikki vastukset, mutta ollen myöskin mukana iloitsemassa jokaisen uuden menestyksen johdosta. Saavutettuun menestykseen ja hyviin tuloksiin on suuressa määrin vaikuttanut se, että osuuskunta onnistui saamaan kaupanhoitajaksi kunnollisen ja rehellisen henkilön ja että yleensä koko palveluskunta on kunnollista väkeä. Kaupanhoitajana on helmikuusta v. 1903 toiminut herra W. Lehtovaara.

Vaikka osuuskunnan koko kehitys on ollut tasaista ja vaikka erikoisemman suuria vastuksia ei ole ollut kestettävänä, ei silti myötätuuli aina ole ollut niin yhtäjaksoinen, että kokonaan voitaisiin vaitiololla tai mainitsematta jättämisellä sivuuttaa ne ulkoa- ja sisältäpäin esilletulleet pienet erimielisyydet ja riitaisuudetkin, jotka toisinaan ovat jäsenistössä puhjenneet ilmi. Lyhyesti vain muutamin sanoin niistä.

Osuuskunta alkoi toimintansa rajattomalla lisämaksuvelvollisuudella. Kaikki meni alussa hyvin, mutta kun osuuskuntaan oli liittynyt muutamia sellaisiakin jäseniä, jotka alkoivat peljätä omaisuutensa joutuvan vaaraan, ryhtyi eräs heistä kovalla voimalla vaatimaan lisämaksun rajottamista. Asiaa pohdittiin kiivaastikin monessa osuuskunnan kokouksessa, mutta ehdotus sai vain kolme kannattajaa puolelleen, kun sen sijaan

suuri enemmistö sitä vastusti. Kun nämä muutamat rajottamisen kannattajat eivät saaneet asiaa tahtonsa mukaan ratkaistuksi, erkanivat he osuuskunnasta. Vähän aikaa tämän jälkeen otti hallinto asian uudelleen osuuskunnan kokouksessa esille käsiteltäväksi, ja perusteli tarkemmin mainittua muutosehdotusta. Nyt se hyväksyttiin yksimielisesti.

Viimeinen maaliskuulla pidetty vuosikokous muodostui ensi kerran hyvin myrskyiseksi. Edeltäkäsin oli näet levitetty juttuja, että viime vuoden ostovoittoa ei muka tulla tänä vuonna lainkaan jakamaan. Tämä uutinen oli saanut mielet kuohuksiin; miehissä ja naisissa riennettiin vuosikokoukseen. Työväenyhdistyksen avara juhlasali oli jäseniä tungokseen saakka täynnä. Jo alunpitäen tuntui siltä, että on »sähköä ilmassa». Alussa sujui asiain käsittely kuitenkin rauhallisesti, mutta kun sitten tultiin hallinnon voitonjakoehdotukseen, pyydettiin heti useita kymmeniä puheenvuoroja. Hallinto ehdotti, että ostoista jaettaisiin tällä kertaa vain 3 %, jotta omia rahastoja voitaisiin kartuttaa. Ehdotuksesta syntyneessä keskustelussa sai niin hallinto kuin kaupanhoitaja ja palveluskuntakin kuulla kunniansa. Ne puhujista, jotka vaativat jaettavaksi enemmän kuin mitä hallinto ehdotti, saivat osakseen voimakkaita »hyvä»-huutoja, kun taas ne, jotka rohkenivat yhtyä hallinnon ehdotukseen, tai jotka ehdottivat vieläkin vähempään voitto-osuuteen tyytymistä, huudettiin armotta »alas». Keskustelun kuluessa näytti asema hyvin uhkaavalta, mutta kun hallinnon taholta keskustelun loputtua annettiin asiasta tarkempi selvitys, oli lopputulos se, että äänestyksessä hyväksyttiin hallinnon ehdotus suurella äänten enemmistöllä. Tulos oli sellaisen kiihkeän keskustelun jälkeen todellakin hämmästyttävä. Luultiin, että tämän kiihkoisan mielenpurkauksen jälkeen voitonjakonälkäisimmät jäsenet joukolla eroaisivat osuuskunnasta, kuten olivat uhanneet. Kuitenkaan ei ole kevätkokouksen jälestä

siitä eronnut kuin 38 jäsentä, niistä osa poismuuton takia. Uusia jäseniä on sen sijaan mainittuna aikana siihen yhtynyt kaksi kertaa enemmän kuin mitä eronneitten luku on. Tätä yritystä lukuunottamatta ei osuuskunnan keskuudessa ole koko sen toiminta-ajalla muita mainittavampia, tämäntapaisia kohtauksia sattunut. — Osuuskunnan ja sen hallinnon, samoinkuin hallinnon ja palveluskunnankin väli on aina ollut hyvä.

Osuuskunta ei kuitenkaan ole saanut olla aivan rauhassa ulkoisilta hyökkäyksiltä. Paikkakunnan »porvarilliset» sanomalehdet ovat tuontuostakin koettaneet syyttää sitä ja sen hallintoa puolueelliseksi. Tämä syytös on kumminkin aiheeton, vaikka osuuskunnan jäsenten suuren enemmistön muodostavatkin työläiset. Osuuskunnan kokous on näet kaksi eri kertaa luovuttanut voitosta yleishyödyllisiin tarkotuksiin käytettäviksi ehdotetut varat sosialidemokraattisen lehden ja kirjapainon osuuksien ostamiseen. Nämä päätökset kokous kumminkin teki ilman vastalauseita ja ilman että muitakaan ehdotuksia oli esille tuotu. Näin tavoin käytetty summa nousi toki vain muutamiin satoihin markkoihin. Tänä vuonna ei yleishyödyllisiin tarkotuksiin jaettu mitään, ettei annettaisi kellekään pienintäkään aihetta syytöksen tekoon. Ulkoapäin ei kumminkaan ole kyetty tekemään muita syytöksiä enemmän osuuskuntaa kuin sen hallintoakaan vastaan. Osuuskunta on siis koko toiminta-aikanaan, se mielellään ja oikeudenmukaisesti tunnustettakoon, saanut toimia verrattain rauhallisissa oloissa.

Osuuskauppojen Keskusosuuskunnan jäseneksi liittyi kauppamme vasta v. 1908. Näin myöhäinen liittyminen johtui siitä, että, kun liike oli nopeasti kehittynyt ja sen omat varat pieniä, ja kun jäseneksiliittyminen vaatii useampia tuhansia markkoja sekä lisämaksuvelvollisuuskin on suuri, ei kauppamme katsonut ennemmin voineensa Keskuskuntaan liittyä. Sen väli-

tyksellä on kuitenkin tavaroita hankittu osittain jo siitä lähtien, jolloin Keskuskunnan tavaravälitys alkoi.

Vaikka Oulun osuuskauppa on näin lyhyessä ajassa melko suureksi laajentunut ja vaikka sen vakavaraisuuskin jo on tyydyttävä, on koko liike allekirjoittaneen mielestä sittenkin vasta ensimäisellä kehitysasteellaan sitä päämäärää kohti, johon sen tulee pyrkiä, mihin sen tulee kehittyä. Jos tämä kehitys kulkee yhtä tasaisesti eteenpäin kuin tähänkin saakka, on liikkeestä vähitellen paisuva yritys, joka tulee olemaan sangen suurena tekijänä Oulun ja sen ympäristön liike-elämässä, ehkä suurempikin, kuin mitä rohkeinkaan nyt uskaltaa uneksia. Toivokaamme siis vain, että se kunnialla on kaikista tulevistakin yrityksistään suoriutuva ja että sen vastainen menestys on oleva vielä suurempi kuin tähänastinen.

Oulu, heinäkuulla 1909.

Otto Karhi.

Huittisten osuuskaupan synty ja toiminta.

Huittisissa, samoinkuin useissa paikoin muuallakin, olivat tavarain kuluttajat kyllästyneet yksityisen liiketoiminnan varjopuoliin, olivat kyllästyneet tuohon kiusalliseen tinkimisjärjestelmään ja tavaroiden erilaisiin hintoihin eri ostajille. Tyytymättömyys oleviin oloihin ja mainittuihin epäkohtiin kyti ihmisten mielissä. Ne kyllä tunnettiin ja niistä puhuttiinkin, mutta mihinkään erikoisiin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi ei sentään ryhdytty, niitä kärsittiin vain. Lopulta keksittiin toki täälläkin *osuustoiminta* keinoksi, millä noista epäkohdista vapautua. Siihen turvaamisen kehottajina olivat ensinnäkin jo nuo mainitut epäkohdat itsessään, toiseksi monen muun paikkakunnan näyttämä esimerkki ja kolmanneksi se, että Huittisissakin oli jo saatu kokea yhteistoiminnan tuottamaa hyötyä täkäläisen suuren meijerin hyvistä tuloksista, toimeenpannuista yhteisostoista y. m. Kun tähän lisäämme, että paikkakuntamme suosituin, suurimman ostajapiirin käyttämä liike lakkasi ja jäljelle jääneet kauppiaat, tekemänsä sopimuksen perusteella, nostivat tuntuvasti jokapäiväisten kulutustavaroiden hintoja, niin oli osuustoimintaan innostuneilla henkilöillä hyvä maaperä puuhilleen. Kut-

suttiin siis yleinen kokous, johon esitelmänpitäjäksi saatiin Pellervo-Seuran silloinen neuvoja J. Torvelainen. Kokous pidettiin joulukuun 12 p:nä v. 1904, ja oli siihen saapunut runsaasti yleisöä; osuuskaupan jäseniksikin oli näet jo alustavasti ilmoittautunut 140 henkilöä. Niinpä päätettiin jo tässä kokouksessa perustaa osuuskunta, nimenä *Huittisten osuuskauppa r. l.*, ja hyväksyttiin sille jo sääntöehdotuskin. Siinä mainittiin yhtenä ehtona, ettei osuuskunta saa alkaa toimintaansa, ennenkun siihen on liittynyt 300 jäsentä. Vahvistus säännöille saatiin tammikuun 26 p:nä v. 1905 ja maaliskuun 18 p:nä oli ylempänämainittu, jäsenien lukumäärää koskeva ehto täytettynä, niitä kun osuuskunnassa sinä päivänä oli jo 306. Silloin pidettiin kokous, jossa päätettiin liike alkaa mahdollisimman pian. Valittu hallitus vuokrasi liikkeelle tarvittavan huoneuston ja julisti kaupanhoitajan toimen avonaiseksi. Tämän tultua täytetyksi ja kaupanhoitajan astuttua toimeensa, ryhdyttiin heti tavarain hankkimishommiin.

Näissä osto-, hinnoittelu- ja järjestelyhommissa kului aika kumminkin toukokuun 20 päivään, jolloin liike ensikerran avasi ovensa ostajilleen. Ei ollut silloin tavaravarasto suuri, joskin verrattain monipuolinen. Arvolleen se nousi ainoastaan vajaaseen 20,000:een markkaan, ja myytiin siitä jo heti ensi päivänä noin $^1/_{20}$ osa. Eivätpä olleet varatkaan isot; osuusmaksujakin oli kerätty vain 1,990 markkaa. Niistäkin oli suuri osa käytetty liikehuoneuston korjauksiin ja muihin perustamiskustannuksiin. Olipa jo sentään ennätetty huomata, ettei niin pienellä pääomalla tulla toimeen, jonkavuoksi olikin hankittu seisova 11,000 markan laina.

Voidaksemme kestää yksityiskauppiaitten toimeenpanemaa ankaraa kilpailua ja tyydyttääksemme mitä moninaisimpien tarvikkeiden hankkimista jäsenistöllemme, on varastoa täytynyt lisätä, jopa nelinkertaiseksi siitä, mitä se alussa oli. Sa-

moin on lisätty seisovien lainojen määrää ja suuruutta, voidaksemme noudattaa *käteismaksuperiaatetta*. Sitä on näet koetettu alunpitäen seurata jo siitäkin yksinkertaisesta syystä, että jäsenistömme saavuttaisi edukseen sen alennuksen ($1^1/_2$—2 %), jonka tukkuliikkeet myöntävät käteisellä maksettaessa ja lisäksi senkin vuoksi, ettemme, suurissa sitoumuksissa tavaranhankkijoille ollessamme, joutuisi heidän määräämisvaltansa alaisiksi enemmän hinta- kuin muissakaan suhteissa. Niinpä olemmekin yksin käteismaksualennuksina saaneet lukea hyväksemme neljänä tilikautena kaikkiaan 10,598 markkaa, joka on jo kylläkin huomattava erä tulojen puolella.

Kun liike näytti tuntuvasti laajenevan, jouduttiin pakosta ajattelemaan liikehuoneustonkin laventamista. Päiväjärjestykseen tuli siis *oman talon* hankkiminen. Se talo, jossa liike sijaitsi vuokralla, päätettiinkin ensiksi ostaa helmikuun 11 p:nä v. 1906 pidetyssä osuuskunnan kokouksessa. Vaan kun sitä ei olisi tarpeenmukaisesti saatu laajennetuksi ilman erään yksityisen myötävaikutusta, hänen hallussaan kun oli se maa-alue, josta kauppatalon tontille olisi ollut pääsy ja hän asettautui asiata vastustavalle kannalle, vaatimalla maasta kerrassaan suhteettoman suuren korvauksen, niin täytyi hallituksen luopua jo tehdystä, verrattain edullisesta kaupasta sekä tyytyä toistaiseksi olemaan useinmainitussa huoneustossa siinä kunnossa kuin se silloin oli. Tammikuun 7 p:nä v. 1907 pidetyssä osuuskunnan kokouksessa käsiteltiin kumminkin taasen oman talon hankkimiskysymystä ja ostettiinkin tarjollaoleva, isonpuoleinen kauppatalo 10,000 markan kauppasummasta. Omaan taloon, jossa saatiin niin myymälään kuin asuinhuoneisiinkin nähden paljon tilavampi huoneusto, muutettiin liike sitten maaliskuun 15 p:nä. Varastohuoneiden puute on tosin uudessakin talossa ollut tuntuva, jopa siinä määrin, että osuuskunnan kokous päätti rakentaa aivan uudet varastosuojat. Ne tulevat

valmistuttuaan olemaan tilavat ja tarkoituksenmukaiset. Kauppatalomme hinta tulee tosin koko lailla kalliiksi, nousten tonttipalstoineen hiukan yli 20,000 markan, vaan sittenpä siinä on tiloja vastaisenkin varalle, m. m. harmaasta kivestä ja sementistä tehty kellari, tilavuudeltaan 5 × 4 × 2 m:iä. Varastohuoneita (12 × 15 × $2^1/_2$ m) on kahdessa eri kerroksessa, vieläpä on niiksi varattu hirsistä rakennettu 6 × 7 × $2^1/_2$ m:in suuruinen suoja, jotapaitsi on tarpeelliset muut ulkosuojat. Toivottavasti osuuskunta kumminkin saa korvauksen tekemistään uhrauksista, sillä kun vain on tilaa, voi monasti sopivana aikana, hintain alhaisina ollessa, edullisesti ostaa varastoon suurempia tavaramääriä. Eikä liene aivan vähäiseksi arvattava sekään etu, joka saavutetaan säilyttämällä varastossaolevat tavarat hyvin. Tämä ei tietenkään ole mahdollista itsekullekin tavaralajille sopivan säilytystilan puutteessa.

Huittisten osuuskaupan talo.

Paitsi edellämainittuja suuria sijoituksia ja uhrauksia, on osuuskunta tahtonut ja uskaltanutkin ryhtyä osakkaaksi paikkakunnan laivayhtiöön, ollen nykyään sen suurimpia osakkaita ja suurin tavarain kuljetuttaja. Osuuskauppojen yhteisiin pyrintöihin on niinikään otettu osaa, sillä jo heti ensimäisenä toimintavuonna liityttiin silloin vasta hiljattain perustettuun Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskuntaan. Sittemmin on aina kustannettu joko yksi tai useampia edustajia mainitun Keskuskunnan edustaja- ja vuosikokouksiin, samoinkuin paikallisiin osuuskauppojen kokouksiinkin. Niinikään päätettiin lokakuun 11 p:nä v. 1908 liittyä jäseneksi Rauman osuuskauppapiiriin ja viimeksi päätettiin t. v. toukokuun 15 p:nä yhtyä osuuskauppojen kesken perustettavana olevaan keskinäiseen palovakuutusyhdistykseen. Ei siis ole peljätty uhrauksia, kun on ollut kysymyksessä osuustoiminnalliset pyrkimykset ja niiden toteuttaminen.

Alussamainitsemistamme epäkohdista on koetettu parhaan mukaan päästä irti. Tinkimisjärjestelmä ja n. k. kaupanpäälliset ovat alunpitäen poistetut käytännöstä. Hinnat ovat joka ostajalle olleet samat, jos vain ostot lajissaan ovat olleet yhtäsuuret. Sitäpaitsi ovat hintaerotukset pienen ja ison ostomäärän välillä olleet hyvin vähäiset. Kohtelu on niinikään ollut yhdenlainen niin köyhälle kuin rikkaallekin, nimittäin kohtelias, vaan ei imarteleva, suora, vaan ei töykeä käytös.

Kilpailua on, kuten aikaisemmin jo mainittiin, luonnollisestikin saatu kokea. Tähän emme kumminkaan ole antautuneet siinä määrin, että se olisi loukannut terveitä liikeperiaatteita. Tunnustaa tosin täytyy, että muutamien kulutustavaroitten, esim. sokerin, samoinkuin muutamien ammattitarvikkeitten, sellaisten kuin luujauhojen ja tuomaskuonan, hinnat on täytynyt asettaa melkeinpä kannattamattomiksi. Tällainen menettely ei tietenkään ole oikein eikä osuustoiminnallista, sillä onhan

Huittisten osuuskaupan myymälä.

päivänselvä asia, että niiden myynnistä saatava voittoerä (liikekustannukset) täytyy toisten tavaroiden myynnissä ottaa huomioon ja siis hinnoittaa nämä viimemainitut tarpeettoman kalliiksi. Senverran on kumminkin asiaa saatu eteenpäin viedyksi, että niistä tavaroista, joiden hinta on näin poljettu, ei jaeta voitto-osuutta; ne myydään siis ilman voittoon oikeutusta. Itsestään on selvää, ettei epäkohtia saada muutamissa vuosissa korjatuiksi, vaan kun niitä vakavasti, vähä vähältä koetetaan poistaa, niin uskaltanee toivoa suurempiakin parannuksia saatavan aikaan. Toivottavasti ei siihen vallan pitkiä aikoja kulukaan.

Kauppamme on jäsenistöönsä nähden kirjavimpia, sillä jäseninä on työntekijästä virkamieheen saakka, on edustettuna kaikki maassamme ilmenevät valtiolliset puolueetkin. Pääai

neksena on kumminkin maataviljelevä väestö, nimittäin isompain ja pienempäin tilojen omistajia, vuokraajia, torppareita y. m. s. Käsityöläisiä ja maanviljelystyömiehiä on myös runsaasti joukossa. Tästä jäsenistön monilaatuisuudesta johtuu tavaravaraston monipuolisuus, sillä monta lajia tarvitsee olla, jos mieli osaksikaan tyydyttää erilaisen ostajakunnan vaatimuksia. Että sitä ei ole voitu aivan täydellisesti tehdäkään, se myönnettäköön kernaasti. On kumminkin hankittu maanviljelijöille monenlaisia apulantoja, maanviljelyskoneita ja -kaluja, siemeniä, väkirehuja y. m. s. Samoin on muille ammattilaisille hankittu heidän tarvikkeitaan sekä kaikille yhteisesti tavallisia kulutustavaroita niin laatuun kuin hintoihinkin nähden verrattain runsas valikoima. Että niiden menekki on ollut vilkas, sitä osoittaa m. m. se, että esim. viime vuonna käteismyynti kutakin arkipäivää kohti teki toistatuhatta markkaa.

Huittisten osuuskaupan myymälä.

Kun edellämainittua summaa vastaava tavaramäärä jaetaan vain yhdestä ainoasta myymälästä, huomioon lisäksi ottamalla, että kunkin ostoerän keskimääräinen raha-arvo nousee vain 2:den, 3:men markan vaiheille, niin selviää siitä, että menekkiä tavaroilla todella on ollut.

Liikkeemme tuloksista on mainittava, että puhdasta voittoa on neljältä tilivuodelta saatu yli 53,000 markkaa, josta suuri osa on, ikävä kyllä, jaettu ostajille takaisin n. k. voitto-osuuksina. On sentään vähä jätetty liikkeenkin hyväksi, sillä viimeisen tilinpäätöksen jälkeen jää liikkeen omiksi varoiksi liki 27,000 markkaa. Alunpitäen on tavaravaraston, samoinkuin kiinteistön ja kalustonkin arvosta *tehty poistoja*, jotenka liikkeellä todella on ylempänämainitut omat varat. Inventeerauksissa on ollut tapana tavaroiden hinnoiksi merkitä niiden ostohinta, paitsi jos jonkun tavaran hinta oston ja inventeerauksen välisenä aikana on laskenut, jolloin sen arvoksi on merkitty huokeampi hinta. Jos taas hinnannousu olisi välillä sattunut, ei sitä ole huomioonotettu hinnoituksessa inventeerausta tehdessä. Kaikista huonoimmin kaupaksi käyvistä ja vähänkään pilaantuneista tavaroista on sen lisäksi tehty runsaammin poistoja kuin muista tavaroista.

Osuustoiminnallisten laitosten ja etenkin osuuskauppojen menestymiselle tärkeätä *tarkkailua* on alunpitäen käytännössä toteutettu. Myymälään hankittiin heti kassarekisterikone, jonka yksi tilintarkastajista kuukausittain käy tarkastamassa ja merkitsemässä muistiin sen osoittamat numerot. Varsinaisessa tilintarkastuksessa voivat tilintarkastajat sitten käyttää hyväkseen noita muistiinpanoja, vertailemalla niitä kaupassa pidettyyn puotitulojen kirjaan. — Kaupanhoitajalla ei ole oikeutta kirjoittaa toiminimeä, jotenka juoksevan tilin ja kassakreditiivitilin nostoliput (shekit) varmentaa nimikirjoituksellaan rahastonhoitaja, joka myös päivittäin käy laskemassa myy-

mälään kertyneet rahat. Jos palveluskunta huolimattomuudesta tai muusta syystä päivän kuluessa on päästänyt virheitä tulemaan, joten iltasella on jonkun kassassa vaillinki, on se heti asianomaiselta armotta peritty ja niin ollen kassarekisterikoneen näyttämä määrä puotituloja täyteen määräänsä merkitty. Tällä menettelytavalla on päästy siihen, että ani harvoin on puotituloissa virheellisyyksiä tavattu. — Tavaroiden osto ja hinnoittelu on käytännössä tapahtunut niin, että kaupanhoitaja ostoa ja myyntiä varten hinnoittelee kaikki sellaiset tavarat, joita hankitaan n. k. käteistä tarvetta varten. Suurempia ennakko-ostoja taas tehtäessä tai tavaroita spekulatsioonin varaan ostettaessa, on hallitus useimmiten ollut asiasta päättämässä.

* * *

Edellä olemme koettaneet selvitellä muutamia niistä vaikuttimista, jotka mielestämme ovat olleet tekijöinä liikkeemme menestymiseen. Voimme lisätä niihin ainakin yhden, joka on hyvinkin suuressa määrässä ollut tässä kohdin vaikuttavana syynä. Se on hallituksemme jäsenten *keskinäinen sopu* ja *toistensa ymmärtämys* ynnä *hyvä sopu* hallituksen ja palveluskunnan välillä. Niinpä toimivat kaupanhoitajana ja vanhimpana apulaisena edelleenkin, siis viidettä vuotta, samat henkilöt kuin kaupan alkaessakin. Olemme myöskin olleet omien keskusliikkeittemme, nimittäin Keskuskunnan ja Hankkijan kanssa mahdollisimman paljon tekemisissä niin kaupallisessa suhteessa kuin neuvojen saantiinkin nähden, joista kummastakin seikasta on meille ollut hyödyllisiä tuloksia. Tämä vuorovaikutus on niinikään edistänyt menestymistämme.

Mielihyvällä voimme siis muistella kulunutta aikaa, muistella kaikkia niitä vastuksia, joita tiellemme on sattunut, niin kilpailijaimme kuin omien jäseniemmekin toimittamina. Onnellisesti ovat ne sentään kaikki sivuutetut. Että pahimmat tais-

telut jo ovat jälelläpäin, sitä todistanee jäsenistömme jatkuva lisääntyminen ja se seikka, että liikevaihtomme on ainakin yhtäsuuri kuin paikkakunnallamme olevien kilpailijaimme yhteensä. Hyviä toiveita on saada asiaintila tässä kohdin vieläkin paremmaksi, sillä liikevaihtomme on vuosi vuodelta yhä kohonnut. Työtä tosin vielä tarvitaan ja tarvittaisiin paljonkin, saadaksemme *kaikki* täkäläiset kuluttajat yhtymään yhteen ja kaikille selviksi osuustoiminnan edut sekä velvollisuudet. Siinä kohdin on kyllä koetettukin tehdä työtä, on kokouksissa asiaa selvitelty, on paikkakunnan sanomalehdissä siitä kirjoiteltu, on pidetty perheiltamia j. n. e., vaan, kuten sanottu, lisätyötä siinä edelleen tarvittaisiin. Että meillä on kuluttajille tarjottavana kouraantuntuvia aineellisia etuja, on varma totuus, jos sen vain saisi kaikille selväksi. Niinpä eivät meidän liikekustannuksemmekaan enää nouse korkeammiksi kuin 3,43 %:iin myynnistä, ja käteismaksualennuksina taas olemme saaneet 1,13 %:ia ostoista. Tällaisia numeroita eivät kilpailijamme voine esittää, sillä heillä on esim. työvoimia kaksi ja puoli kertaa enempi kuin meillä, vaikka heidän liikevaihtonsa ei ole läheskään yhtä suuri kuin meidän.

Toivomme, että paikkakuntamme osuustoimintaväki, huolimatta eteen ehkä tulevista vastuksista, koettaa tehdä voitavansa oman liikkeensä vaurastuttamiseksi, etenkin kun se ei nyt enää vaadi aineellisia uhrauksiakaan, sen kun vain uskollisuutta sitoumuksiaan kohtaan ja sen verran valppautta, että jäsenet huolehtivat siitä, että tästedes saadaan, kuten tähänkin asti on ollut, luotettavia ja kykeneviä henkilöitä hallintoon ja tilintarkastajiksi, sekä että he tekevät mahdollisimman tarkkaan ostoksensa omasta liikkeestään. Suotavaa myös on, etteivät he päästä puoluepeikkoa kauppa-asioihin tunkeutumaan, sillä sinne se ei sovi eikä kuulu, siellä sillä ei ole mitään teke-

mistä. Kukin osuustoimintamies tai -nainen voi ja saa ihmisenä vapaasti olla valtiolliselta, yhteiskunnalliselta ja uskonnolliselta mielipiteeltään mikä ikinänsä haluaa ja silti hän kykenee samalla olemaan uskollinen ja hyvä osuustoimintaihminen. Miksi siis ei yhtyä siinä, missä niin vapaat mahdollisuudet ovat olemassa?

Siinä mielessä, että yllälausuttu toivomus toteutuu, jatkamme edelleenkin toimintaamme, luottaen jäsenistömme, hallituksemme ja palveluskuntamme hyvään tahtoon työskennellä sen kaupankin alalla toteutettavaksi sopivan pyrkimyksen hyväksi, että:

»kukin saisi nauttia työnsä hedelmät».

Huittinen, heinäkuulla 1909.

Matti Olli.

Keskuskunnan alkutaipaleelta.

Pitkälliset olivat osuuskauppojen keskusliikkeen valmistelut. Ensi ajatus sellaisen liikkeen perustamisesta lienee lausuttu Tampereella kevättalvella v. 1902, jolloin sikäläisten osuuskauppamiesten piirissä suunniteltiin osuuskauppojen ensimäistä edustajakokousta. Sellainen pidettiinkin kesällä v. 1903. Kokouksessa käsiteltiin, osaksi Pellervosta pyydetyn, osaksi erään tamperelaisen osuustoimintamiehen laatiman alustuksen perusteella, kysymystä osuuskauppojen keskusliikkeen aikaansaamisesta. Käsittely päättyi komitean asettamiseen. Hankkimiensa tilastotietojen perusteella julkaisi komitea sitten vuoden vaihteessa selvityksen osuuskauppojen silloisesta tilasta, ja helmikuussa v. 1904 perustellun esityksen keskusliikkeen säännöiksi sekä suunnitelman liikkeen järjestelystä ja toimintatavoista.

Nämä esitykset tulivat osuuskauppojen valitsemien edustajain käsiteltäviksi toisessa edustajakokouksessa maaliskuulla v. 1904. Siihen aikaan mukanaolleet henkilöt muistanevat vielä, kuinka keskinäinen epäluulo ja ulkomailta kypsymättöminä tuodut ehdotukset synnyttivät eripuraisuutta, niin että kokous

Osuuskauppojen ensi edustajakokous v. 1903.

muodostui myrskyisemmäksi kuin mikään sen jälkeen pidetty osuuskauppojen yhteinen kokous tähän asti on ollut. Tuloksena oli kuitenkin, että 12 osuuskauppaa — niitä kutsuttiin sitten pilkallisesti »12 apostoliksi» — allekirjoittivat *Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunnan r. l.* perustamisasiakirjan sääntöineen ja valitsivat sille ensimäisen hallintoneuvoston, yhden miehen kustakin jäseneksi liittyneestä kaupasta, täyttämään sääntöjen määräämien 12 varsinaisen ja varajäsenen paikat.

Seuraava vuosi oli työn ja taistelun vuosi. Työtä osuuskauppojen keskuudessa puhutun ja kirjoitetun sanan avulla osuustoimintaperiaatteiden ja vakavaraisten liiketapojen juurruttamiseksi, työtä osuuskauppojen aseman ja siten keskusliikkeen menestymisedellytysten selvittämiseksi. Taistelua taas epäluuloa, hajoitusyrityksiä ja maahamme soveltumattomia toimitapoja vastaan.

Kun osuuskauppojen edustajat kolmannen kerran huhtikuussa v. 1905 kokoontuivat, oli taistelu pääasiassa loppuunsuoritettu ja työ jatkettavissa. Sillä välin oli erityisessä hallintoneuvoston asettamassa komiteassa vielä yksityiskohtaisemmin pohdittu keskusliikkeen menestymisen edellytyksiä sekä tiedusteltu tärkeimmiltä vastaisilta myyjiltä ja pankeilta liikeyhteyttä. Niin saattoikin Keskuskunnan vuosikokous päättää, että liike alotetaan ensi tilassa ja hallintoneuvosto sai ensi töikseen ryhtyä ottamaan toimeensa liikkeessä tarvittavan harvalukuisen henkilökunnan sekä vuokrata huoneuston.

Mutta jo oli kauppamaailmakin ehtinyt liikkeelle. Teollisuudenharjoittajien oli annettu ymmärtää, että, jos he Keskuskunnalle myyvät, eivät tukkukauppiaat heiltä osta, ja samaa sanottiin ulkomaistenkin liikkeitten asiamiehille, vaikkei Keskuskunnassa vielä uskallettu ajatellakaan tavarain ulkomailta tuontia. Omistettiinpa juhlapuhe Helsingin liikemiesten siihen

aikaan pitämissä suurissa päivällisissä liikemiesten yhteenliittymiselle osuustoimintaa vastustamaan, osuustoimintaa, joka uhkasi tuhota sen kulttuurin, minkä kauppa oli synnyttänyt! Lisättäköön kuitenkin liikemaailman kunniaksi, että samassa tilaisuudessa kuului toinenkin ääni, vanhan kunnioitetun, nyt jo manallemenneen suurkauppiaan ääni, joka vaati niin osuustoimintamiehille kuin kauppiaillekin vapautta tehdä voitavansa ja hylkäsi kaiken kuristustoimenpiteisiin ryhtymisen.

Tälle kannalle eivät kuitenkaan muut suurkauppiaat asettuneet. Sen sai kylläkin havaita liikeyhteyksiä Keskuskunnalle kuulusteltaessa. Miltei jokaisen teollisuudenharjoittajan luona huomasi häneen yritetyn vaikuttaa tukkukauppiasten puolelta, mutta useimmat teollisuudenharjoittajat näyttivät kumminkin ajattelevan niin kuin eräs heistä lausuikin, nim.: »Ellen minä myy Keskuskunnalle, myyvät kilpailijani — siis minä myyn». Joku heistä vain pyysi, ettei »kehuttaisi liikeyhteydestä vanhan kauppahuoneen kanssa», toinen asetti luottoehdot sangen ankariksi; useimmat koettivat suosia entisiä, siihen aikaan kylläkin paljon suurempia ostajiaan, myöntämällä Keskuskunnalle huonompia ehtoja; vain muutamat kieltäytyivät kokonaan liikeyhteydestä.

Joskus kysyttiin meiltä takauksia. Vastasimme, ettemme yritäkään sellaisia hankkia, koska emme kuitenkaan voi kaikille niitä antaa. Lisämaksuvelvollisuudet ovat takauksiamme. Ne ovat osakastemme antamat. Elleivät ne kelpaa, mistä me muita otamme? Siihen tyydyttiin, maksuaikaa ehkä lyhennettiin, mutta siitähän saattoi selviytyä.

Niinpä oli siis liike valmis alkamaan. Tämä tapahtuikin varsinaisesti kesäkuun 16 p:nä v. 1905. Jo sitä valmisteltaessa oli kaupanhoitajille teroitettu, että Keskuskunta ei tule myymään halvemmilla hinnoilla kuin yksityisetkään tukkukaupat, mutta että osuuskaupoilta oli oikeus odottaa niiden ostavan Keskus-

Keskuskunnan toimisto ja henkilökunta tavaraliikkeen alkaessa.

kunnalta, kun se tarjoo tavaraa samaan hintaan, että osuuskauppojen tuli jättää omalle liikkeelleen tilaisuus tehdä viimeinen tarjous ja että heidän tuli auttaa Keskuskuntaa seuraamaan kilpailua, ilmoittamalla sille muitten tarjoamat hinnat. Näitten periaatteiden selvittämistä varten ja tietojen hankkimiseksi tavaratarpeista ja hinnoista pidettiin eri osissa maata, Tampereella, Hyvinkäällä ja muutamissa muissakin paikoissa, yhteisostokokouksia. Niissä saatujen tilausten ja vastaista tarvetta koskevien tietojen perusteella tehtiin ostokset. Pian nämä kokoukset kuitenkin osoittautuivat epäkäytännöllisiksi, niissä kun eräät kaupanhoitajat koettivat joittenkin poikkeustapausten avulla, välistä vain puoleksi tosilla tiedonannoillakin, painaa yleisiä hintoja kilpailijain myöntämiä alemmiksi. Välistä sattui samallaista mieskohtaisessakin kaupanteossa. Niinpä kerran soitti suuren osuuskaupan, nyttemmin yksityiskaupan palvelukseen siirtynyt hoitaja, kysyen, mihin hintaan myymme T. S.-saippuaa.

»27: 50», oli vastaus.

»Minä ostan muualta 27: 25.»

»No, kuka se on saippuaansa niin suuttunut?»

»Saanpahan vain.»

»Ostakaa sitten sieltä», vastattiin Keskuskunnasta, jossa mies kyllä tunnettiin.

Tunnin päästä soi telefooni uudelleen:

»Lähettäkäähän sitten 10 laatikkoa T. S.-saippuaa Smkaan 27: 50».

Hymyilimme ja tilaus pantiin menemään tehtaaseen.

Tällainen ei kuitenkaan ollut osuuskauppojen yleinen kanta. Päinvastoin osoittivat monet kaupanhoitajat ja vielä useammin osuuskauppojen hallitukset käsittävänsä Keskuskunnan merkityksen, ostaen mahdollisuutta myöten siltä tavaransa. Esimerkkinä itsetietoisesta osuustoimintahengestä mainittakoon muutamien hallitusten päätökset ostaa Keskuskunnalta kaikki ne tavarat, joita se vain hankki. Se velvoitti vuorostaan Keskuskuntaa tekemään parhaansa, jotta hintaehdot tulisivat edullisiksi.

Kun jo oli hiukan alkuun päästy, arvelimme kykenevämme kauppamatkustukseenkin. Pakattiin laukkuun — kauppamatkustajan kirstua ei Keskuskunta omistanut — mitä näytteitä oli, ja yksi meistä (J. Laitila) pantiin matkaan, toisten (J. Sahlbom'in, nti L. Ylöstalon ja allekirjoittaneen) hoitaessa kotimyyntiä, kirjeenvaihtoa, kirjanpitoa ja »Yhteishyvä»-lehden toimitusta. Parin päivän päästä alkavat Laitilan tilaukset saapua. Mutta mitä tilauksia! Tavaroita, joiden hankinnasta meillä ei vielä ollut mitään sopimusta ja joiden hinnoista meillä ei ollut tietoa, vieläpä sellaisiakin, joita emme paljon tunteneetkaan. Ja kaikki olivat ne heti toimitettavat. Allekirjoittanut pyöritteli päätään ja kirjoitti Laitilalle, että pilaamme koko liikkeen maineen, jos myymme emmekä voi hankkia; täytyy siis olla varovaisempi tilauksien vastaanottoon nähden. Mutta sillä välin istuutui

Sahlbom kirjoittamaan toisen pitkän kirjeen toisensa jälkeen. Kirjoitti tehtaille yhdestä tavarasta, tukkukauppiaille toisesta, esitti liikkeemme pääpiirteet, liitti mukaan ennen painetun kiertokirjeen, kysyi hintoja ja ehtoja sekä — käski jo lähettää tavaraa sen ja sen määrän, jos liikeyhteyteen rupeavat. Puoliyön tienoissa — tavallisin konttorityön loppuhetki siihen aikaan — oli kasa sellaisia kirjeitä kuorissaan postiin vietävänä ja toinen minun kirjoittamani kasa sellaisten tavarain tilauksia, joista jo liikeyhteys oli solmittu. Ei aikaakaan, kun tulee Laitilalta vastaus, että liike ei mene, ellei myy, mitä osuuskaupoissa tarvitaan — ja toinen kasa tilauslippuja. Niiden suorittaminen oli jo helpompaa; olimme toisiltamme oppineet oikean tavan.

Ja tilauksia kertyi, niin heti kuin syksyllä toimitettavia. Jälkimäiset antoivat meille eniten huolta. Tuontuostakin selailimme tilauskirjaa nähdäksemme, mitä vielä oli hankkimatta. Keskuskunta oli näet suunniteltu välitysliikkeeksi, joka ei pitäisi omaa varastoa, ja pääomien sekä kokemuksen puute ei myöskään kehoittanut ennakko-ostoihin. Tähän nähden ostettiin ulkomaiset tavarat muutamilta suurilta tukkukauppiailta, mutta hekään eivät vielä voineet määrätä rusinain ja luumujen, enemmän kuin monien muittenkaan kysyttyjen tavarain hintoja syystoimitukselle. Toiselta puolen tamperelaiset suuret osuuskaupat, joiden liike yhteensä oli Keskuskunnan senaikuisen liikkeen veroinen, vaativat tietoa, voimmeko toimittaa luumuja, rusinoita, lipeäkalaa ja silliä syksyksi ja millä hinnoilla, muuten he ostavat muualta, Lyypekistäkin asti.

Kuten aikaisemmin kerroin, oli ulkomaisten liikkeiden asiamiehiä vielä lisäksi peloiteltu meillä käymästä, me kun olimme vain »tukkukauppiasten ostajia», mutta samat tukkukauppiaat myivät kylläkin itse meidän paraimmille ostajillemme, vieläpä, kun hyvästi sattui, samalla hinnalla kuin meille. Sen lisäksi

olivat siirtomaatavarain hinnat nousemassa ja markkinoille vastatulleina jäimme ostoksensa aikaisemmin tehneistä kilpailijoistamme heikommalle puolelle.

Joitakin ulkomaisia liikeyhteyksiä olimme kuitenkin solmineet. Jo juhannuksena otti näet eräs asiamies persoonallisen tuttavuuden perusteella viedäkseen pitkän saksankielisen kirjeen edustamalleen myllyliikkeelle ja suosittaakseen sille laitostamme. Meille luvattiinkin ruisjauhoja käteistä maksua vastaan. Amerikalaisia vehnäjauhojakin — eräitä siihen asti maassamme tuntemattomia laatuja — olimme niinikään saaneet syksyä varten ostetuksi ja olimme varustaneet ne Keskuskunnan merkeillä »Oma» ja »Osuus». Mutta muuten jäivät kiertokirjeiden asiamiehille lähettämiset ja heille telefonoimiset tuloksettomiksi. He vastasivat kohteliaasti, mutta — jäivät tulematta.

Lopulta uskalsi kuitenkin yksi ja toinen pistäytyä katsomaan uutta liikettä — lienevät näet havainneet meidän myyvän teollisuustavaroita enemmän kuin oli odotettu. Hintojaan he kyllä pitivät, kuten myöhemmin saatiin selville, kalliimpina kuin tukkukauppiaille, ja esim. paraimmat kahvilaadut olivat he antaneet muiden ensin valikoida. Mutta pääsimmepähän alkuun ja kun ostimme 75 säkkiä värjäämätöntä kahvia, jollainen ei tietenkään muille kelvannut, oli heillä aihetta vastakin luonamme käydä.

Niinpä rupesivat ulkomaistenkin liikkeiden asiamiehet havaitsemaan, että »ellen minä myy, tekee sen kilpailijani», ja niitä rupesikin senvuoksi ilmestymään vähän useampia. »Granulaareja» oli kyllä ostettava kokonaista 500 säkkiä — vähempää erää ei myyty — ja määrä pelotti meitä suuresti. Mutta »rohkea rokan syö». Ostettiin kun ostettiinkin, ja jo parin viikon päästä oli aihetta ostaa lisää 300 säkkiä, mikä määrä silloin »jälkiostona» heltisi.

Lopuksi saimme rusinat ja luumutkin ostetuiksi. Tamperelaiset olivat kyllä silloin jo varustautuneet muualta, mutta — kalliimmalla kuin Keskuskunta. Tästä me tietenkin olimme varsin ylpeät. Lipeäkalaakin saatiin ja sillejä onnistuimme ostamaan oikein hyvään aikaan, niin että ansaitsimme osalle ostosta monta markkaa tynnyrille.

Kun siten vähitellen päästiin tavaroihin käsiksi, osoittautui nouseva hintasuunta meillekin edulliseksi. Vältettiin tappioita ja osuuskaupat saivat tavaransa edullisesti oman liikkeensä välityksellä. Käsitimme näet tehtävämme siten, että meidän oli neuvottava osuuskaupoille oikea ostohetki, milloin itse luulimme siitä selvillä olevamme. Niinpä kehoitimme osuuskauppoja tilaamaan puuvillatavaransa, kun aloimme huomata, että puoli vuotta aikaisemmin särkynyt rengas oli muodostumaisillaan uudelleen. Lokakuun 1 p:nä nousivatkin hinnat, mutta lukuisat osuuskaupat saivat pitkin myöhäistä syksyä kehoituksestamme tekemänsä tilauksen nojalla huokeampaa tavaraa. Sokerin hinta nousi myöskin, samoin vehnäjauhojen, kynttilöitten, tulitikkujen y. m. tavarain, mutta varsinkin ruisjauhojen. Kovin epäillen ostivat osuuskaupat viimemainittuja syyskuussa, ja meitä jo arvelutti tilaamamme määrä, kun vihdoin muitten liikkeiden pyytämät korkeammat hinnat syyskuun viime päivinä kiihoittivat osuuskauppoja ostoksiin. Ja sen jälkeen alkoi nousu, jollaista harvoin on nähty, kunnes vihdoin suurlakko saattoi hinnat vallan mahdottomiksi. Jos Keskuskunnalla silloin vielä olisi ollut ruisjauhoja myymättä, olisi se ansainnut 5 à 6 markkaa voittoa säkille, mutta ne olivat jo osuuskauppojen omaisuutta. Ja parempi niinpäin olikin.

Luotonanto ei meille siihen aikaan vielä suuria vaikeuksia tuottanut. Osuuskauppojen lukumäärä ei ollut suuri ja jo toimivistakin pääsimme me myymään paraasta päästä vain Helsingin, Tampereen ja Viipurin seuduilla oleville kaupoille.

Turun-puoleiset olivat vielä kylmällä kannalla Keskuskuntaa kohtaan ja muualla ei Keskuskuntaa toistaiseksi yleisemmin tunnettu. Vain yksi ja toinen kaukaisempi osuuskauppa teki toisinaan kirjeellisesti tilauksen. Edellisenä vuonna suoritettu neuvontatyö oli myöskin perehdyttänyt meitä sangen monen osuuskaupan asemaan, joten tiesimme olla ryhtymättä liikeyhteyteen heikoimpien kera, milloin niiden jäsenkunta ja hallitus ei ryhtynyt tarmokkaisiin toimenpiteisiin kauppansa tilan parantamiseksi. Sellaisessa tapauksessa katsoimme Keskuskunnan asiaksi luottoa myöntämällä edistää kaupan kohoamista.

Sattui meille kuitenkin jo ensi kuukausina vartavastinen matka luottoasioissakin. Litmaniemen osuuskauppa, jonka hoitajana oli Keskuskunnan ensi hallintoneuvostoon kuulunut henkilö, oli silloin tällöin ostanut Keskuskunnalta. Eräänä päivänä näimme sen nimen olevan protestilistassa. Pillit pussiin ja vielä samana iltana Kuopioon ja sieltä höyrylaivalla Litmaniemelle, jossa suuresti ihmeteltiin, »mistä te tiesitte, että meiltä oli Hallmanin vekseli jäänyt pariksi päiväksi maksamatta?»

Mutta miten raha-asioista selviydyttiin? Tämä seikka on aina ollut ulkopuolisille ihmepaikka, joka on antanut aihetta mitä kummallisimpiin huhuihin. Alkuaikoina kerrottiin, että eräs senaattori oli lainannut Keskuskunnalle 40,000 markkaa. Monet taas luulivat meidän nauttivan valtioapua — kummittelihan tämä luulo vielä vuoden 1907 kauppiaskokouksessakin. Myöhemmin on kerrottu erään suuren rahalaitoksen antavan Keskuskunnalle kassastaan »taskulainoja».

Valitettavasti ei meillä niin helppoja keinoja ollut käytettävänämme. Mutta meillä oli kumminkin yksi hyvä keino — osuustoiminta, tuo pääomista köyhä osuustoiminta, ja — lisättäköön — tarkka järjestys.

Tässäkin suhteessa osoittautui, että yhteenliittyminen kykeni

korvaamaan pääoman. Vaikkakin tukkukauppiaat valittivat, etteivät heidän ostajansa — olivatpa ne yksityiskauppiaita tai osuuskauppoja — palauttaneet vekseleitä, oli Keskuskunta uskaltanut rakentaa rahallisen puolen toimintaansa juuri siihen, että ostajat ajoissa antaisivat tunnusteen saamistaan tavaroista. Ja sangen hyvin Keskuskunta ostajiltaan niitä saikin. Osuuskaupat oivalsivat, että oman tukkuliikkeen pystyssäpitäminen, kun sille oli alkaessa kyetty keräämään vain 6,000 markan pääoma, vaati täsmällisyyttä ostajan velvollisuuksien täyttämisessä. Keskuskunnan myyntiehdot »per 3 kuukautta tunnustetta vastaan» tai »per 30 päivää rahasuoritusta vastaan» täytettiin kutakuinkin hyvin. Ja ellei täytetty, ei karhumakirjekään kauan viipynyt lähettämättä.

Käyttämässään pankissa oli Keskuskunnalle myönnetty pieni konttokuranttitili ja oikeus diskontata tavaravekselit. Kun saimme suuren osan teollisuustavaroita 3 kuukauden luotolla ja ne, yleisen kauppatavan mukaan, merkittiin Keskuskunnan velaksi silloin, kun ne tehtaasta osuuskaupalle lähetettiin, oli Keskuskunnalla tilaisuus muuttaa tämä osa ostoksistaan tunnusteiden avulla rahaksi melkoista aikaisemmin, kun se oli maksettava. Per 30 päivää ostetuista tavaroistakin ehdittiin osittain saada tunnusteet ja siis rahaakin, ennenkun ne olivat suoritettavat. Näin ollen Keskuskunta alkukuukausinaan, jolloin ei sanottavia pääomia kiintynyt varastoon, osasi maksaa miltei kaikki ostoksensa 30 päivän kuluessa, nauttien kassa-alennuksia ja — vakaannuttaen luottoaan.

Tietenkin oli pidettävä tarkkaa kirjaa raha-asioista ja tarkoin seurattava niitä, jotta voitaisiin nähdä, viipyivätkö vekselit tai rahasuoritukset, sekä pian ryhtyä niitä vaatimaan. Toiselta puolen pidettiin huolta siitä, että lankeavat maksut mitä täsmällisimmin suoritettiin, sillä selvää oli, että myyjät tarkkaavasti seurasivat uutta, muista monessa suhteessa poik-

keavaa ostajaansa. Keskuskunnan onnistuikin saavuttaa hyvä maine erinomaisesta täsmällisyydestään.

Kotimaisilta myyjiltä oli yleensä pyritty saamaan 3 kuukauden maksuaika, jotta asianhaarain vaatiessa olisi toimivapautta tässä suhteessa. Ulkomaisiin myyjiin nähden, joista saksalaiset tavallisesti myönsivät täkäläisille ostajilleen luottoa, asetuttiin toiselle kannalle, koska he eivät voineet liikettä samassa määrin seurata. Jos sellainen myyjä kauppaa hierottaessa kysyi, ostaisimmeko käteisellä vai tarvitsimmeko luottoa, vastasimme heidän saavan määrätä sen asian, kunhan myönsivät hyvän kassa-alennuksen. Teki ilmeisesti suotuisan vaikutuksen, kun ostaja niin vauraalta näytti, ja, niinkuin edellä selvisi, oli Keskuskunta osuustoiminnallisen yhteistunteen varassa voinut hankkia itselleen liikepääomaa, vaikkakin se hyvin »liikkuvaa» oli. Myöhemmin vaadittiin tietenkin Keskuskunnalle, sikäli kuin liikeyhteydet vakiintuivat, sama oikeus luottoon nähden kuin muillakin ostajilla oli.

Mutta kerran uhkasi kumminkin tulla rahapula. Sen tuottivat ruisjauhot. Ne olivat maksettavat käteisellä konnossementtiä vastaan. Kun suuri osa myytiin 30 päivän ajalle, oli niissä siis koko sen ajan rahaa kiinni; 3 kuukaudelle myytyihinkin oli raha sidottu, kunnes tunnuste saapui. Ja ainahan sitäpaitsi oli osuuskauppoja, jotka hidastelivat tunnusteiden palauttamisessa, vieläpä siitä kokonaan vetäytyivätkin. Syys- ja lokakuun vaihteessa oli paljon ruisjauhoja hankittu ja niistä rahat maksettu. Lokakuun 15 p:ään mennessä lankesi paljonlaisesti muita laskuja ja erityisesti oli niin laita 15 p:nä. Ensi suuresta ruisjauholähetyksestä taas oli rahaa, muistaakseni 16,000 markkaa, saatavana vasta 16 p:nä, ja sen jälkeen oli taas maksettavia vähemmän. Jos siihen asti riitti rahaa ja saatavamme täsmälleen maksettiin, tultiin kyllä toimeen, mutta — — sinne oli vielä kaksi viikkoa.

Saapuihan kyllä joka päivä vähin vekseleitä ja rahaakin, mutta saapuisiko kylläksi, jottei jälelläoleva vekselisalkku tyhjenisi? Sitä seurattiin päivä päivältä ja telefonoitiin vekseleitä, mistä niitä vain oli saatavana. Turvana oli tosin se, että yksityisesti voitiin tarpeen tullen hankkia 10,000 markkaa, mutta liike oli jo kasvanut niin suureksi — liikevaihto nousi noin 200,000 markkaan kuukaudessa — että, jos pula otti tullakseen, saattoi hetkellinen rahantarvis nousta 40,000 markkaankin.

Päivästä päivään seurattiin vekselisalkun vaihteluja. Väliin se kutistui kovin laihaksi, väliin taas vähän paisui. Lokakuun 13 p:nä ei vielä ollut koossa niin paljon kuin 15 p:nä tarvittiin. Seuraavana päivänä saatiin kuitenkin vetää helpoituksen huokaus. Aamuposti oli tuonut puuttuvan määrän. Ja 16 p:nä saapui lankeava maksu.

Sen jälkeen on tosin pitkien väliaikojen kuluttua rahaa joskus ollut niukalti, mutta luotto ja pääomat olivat myöskin sillä välin kasvaneet, joten rahantarpeen tyydyttämiseksi on ollut enemmän keinojakin käytettävinä. Tuskinpa milloinkaan sen jälkeen on samalla mielenjännityksellä tarvinnut rahapostia avata.

Jo ennen tätä tapahtumaa oli Keskuskunnan hallintoneuvostossa alustavasti keskusteltu pääomien lisäämisestä. Oli käynyt selville, että liike yhä enemmän muuttui varastoilla toimivaksi tukkukaupaksi ja silloin ei vähäinen osuuspääoma riittänyt. Nostettu kysymys oli kyllä kova pähkinä purtavaksi ja joku sen jäsenistä lausui jo ajatuksenaan, että oli palattava alkuperäiseen välitysliikemuotoon, kun ei muuhun rahaa riittänyt. Kokemus oli kuitenkin osoittanut, että se olisi toiminnan saattamista tukkukauppiasten armoille ja kehityksen kytkemistä luonnottomiin kahleisiin. Neuvotteluista sukeutui vähitellen ajatus perustaa Osakeyhtiö Liikevoima, joka noin vuotta

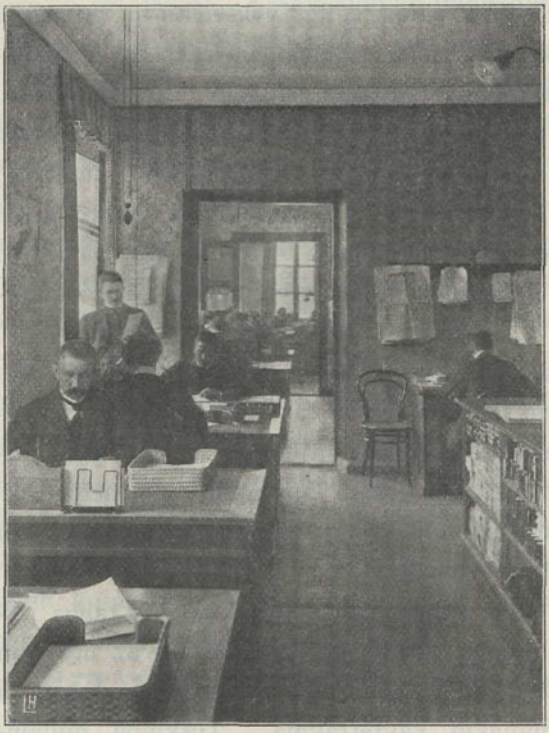

Kuva Fabianinkadulla sijainneesta Keskuskunnan liikehuoneustosta.

myöhemmin saatiinkin syntymään. Sen jälkeen on joka tilinpäätös siksi huomattavasti lisännyt vararahastoja, että oma pääoma pian on sata kertaa suurempi kuin liikettä alettaessa, kun taas liikevaihto on kasvanut vain 15 kertaa suuremmaksi.

Jos alkuvaikeuksista vielä mainitsen, että kuukausi kuukaudelta kasvava liike vaati lisäämään työvoimia yhdellä henkilöllä keskimäärin joka toinen viikko, mistä toimenpiteestä yhäti johtui työjaon muuttuminen eri henkilöjen kesken ja uusien opettaminen — toisien opettaminen liikemiehistä osuustoimintamiehiksi, toisien taas osuustoiminnan harrastajista osuustoiminnallisiksi liikemiehiksi —, olenkin jo saanut kertoneeksi Keskuskunnan alkutaipaleen.

W. A. Lavonius.

Keskuskunta viisivuotias.

Pellervo-Seura oli parin vuoden ajan tehnyt osuustoiminta-herätystyötänsä ja Osuustoimintalaki oli juuri saatu aikaan, kun ensimäiset osuuskaupat perustettiin. Se tapahtui siis syksyllä v. 1901. Osuuskaupat syntyivät ajan hengen vaatimuksesta. Niille oli jo tullut hiukan maata muokatuksi, kun n. s. »yhtiökaupat» siellä ja täällä olivat erilaisilla tuloksilla parin vuosikymmenen ajan toimineet. Nyt tahdottiin saada »kaupat» toisille perusteille rakennetuiksi. Pellervo ei tällöin vielä työtänsä kohdistanut osuuskauppojen aikaansaamiseen; sillä oli näet tarpeeksi työtä ohjatessaan maataloudellisia osuuskuntia, joita varten se suoranaisesti oli perustettukin. Siksipä jäivät osuuskauppojen puuhaajat enimmäkseen omin avuin työskentelemään ja ensimäiset osuuskaupat tulivat vain nimeksi tarkoitustaan vastaaviksi; ne saivat liian paljon vaikutuksia entisiltä yhtiökaupoilta. Kauvan ei siis Pellervo voinutkaan antaa osuuskauppojen perustajien avuttomina omin päin hommailla. Sen täytyi katsoa, että niiden toimenpiteet kävivät edes vähänkään oikeaan suuntaan ja siitä syystä oli Pellervon konsulenttienkin ottaminen osaa osuuskauppojen perustamiseen. Mutta työ lisääntyi suuresti, sillä osuuskauppoja puuhattiin kovalla kiireellä. Kaikkien pe-

rustamista ei voitu valvoa eikä tarpeellisia ohjeita antaa. Niinpä hommattiin monia niistä »pystyyn» varsin omin päin, toiset taas saivat neuvoja ja sääntöjä malliksi juuri alkuunsa päässeitten osuuskauppojen toimimiehiltä. Sangen puutteellisia kyllä olivat nuo neuvot ja malliksi sopimattomia säännöt, mutta sitä ei huomattu, sillä osuuskauppoja oli vain saatava perustetuiksi.

Eräällä paikkakunnalla — se oli Tampereella — oli samoihin aikoihin kesällä ja syksyllä v. 1901 perustettu kolme »työväen osuuskauppayhdistystä i. l.». Näiden toimimiehet olivat seudun osuuskauppojen oppaina. Sunnuntaisin matkoilla ollen useat heistä selvittivät »aatetta» kykynsä mukaan, ja kaupassa taas he arkisin työnsä ohessa antoivat siellä kävijöille ohjausta kirjanpidossa ja liikkeen hoidossa. Tuo työ oli hyvin rasittavaa ja tuntui varsin vaikealta siksi, kun toiminta monessa suhteessa oli huomattu omissakin kaupoissa vaativan parannuksia, kun tiedettiin olevan puutteita, joita poistamaan olisi tarvittu asianymmärtävää avustusta. Tämäpä seikka herättikin syystalvella v. 1902 henkiin kysymyksen, miten vältettäisiin osuuskauppojen harha-askeleet, miten saataisiin toiminta oikealla tavalla järjestetyksi? Kolme osuuskaupan toimimiestä asiata ensin keskenään tuumi, johtuen siihen lopputulokseen, että olisi pidettävä asiasta neuvottelukokous; olisi perustettava yhteinen virasto, neuvojan ja valvojan toimi, palkattava virkamies. Asia esitettiin sitten erään yhdistyksen »johtokunnalle». Se sai kannatusta. Toistenkin yhdistysten johtokunnat sen hyväksyivät. Pohdittiin vielä asiata yhteisessäkin johtokuntain kokouksessa ja päätettiin kutsua maan kaikki osuuskaupat edustajakokoukseen. Sitä valmistamaan valittiin komitea, joka myös sai tehtäväkseen kuulostaa asiasta maan toisten osuuskauppojen johtokuntain mieltä. Ehdotusta kannatettiin yleisesti ja kokous kutsuttiin toukokuun 31 ja kesäkuun 1 p:ksi 1903 Tampereelle — kolmen kaupan kaupunkiin.

Ohjelman valmistaminen antoi paljon puuhaa. Toisten keskustelukysymysten alustajiksi lupautuivat eräät tamperelaiset osuuskauppamiehet, mutta keskuslaitoksen perustamista koskevaan kysymykseen pyydettiin alustus myöskin Pellervo-Seuralta. Sen johtokunta suostuikin pyyntöön ja tarkasti alustuksen, jonka seuran konsulentti, agronomi V. Fagerström, sitten kokouksessa esitti. Samaa kysymystä käsiteltiin vielä kahden muun pohjustajan, nimittäin tamperelaisen maalari E. Westerlund'in ja kirjanpitäjä Jalmari Sahlbom'in alustuksissa.

Ensimäisessä edustajakokouksessa asetettiin komitea, joka ryhtyi alustuksissa ja keskusteluissa lausuttujen evästysten perusteella työhönsä, tarkastamaan, oliko mahdollista perustaa osuuskaupoille *keskuslaitos* ja valmistamaan sen sääntöjä sekä toimintaohjelmaa. Komitean jäseniksi valittiin edellämainittu konsulentti V. Fagerström, kirjaltaja Juho Rainio, kirjanpitäjä Jalmari Sahlbom, maanviljelijä J. A. Böhling, veturinkuljettaja E. A. Hellman (Helle), taloudenhoitaja A. Hokkanen ja opettaja O. Sihvonen. Komitea valitsi puheenjohtajakseen herra Fagerströmin ja vakinaiseksi avustajakseen sekä sihteerikseen Kustannusosakeyhtiö Otavan silloisen toimitusjohtajan W. A. Lavonius'en, joka myös erinäisissä toimissa oli avustanut Pellervo-Seuraa. Vaikeassa työssään sai komitea arvokasta avustusta Pellervo-Seuran johtokunnan jäseneltä, senaattori J. Serlachius'elta ja sihteeriltä, lakit.kand. Ph. Suuroselta, jotka ottivat osaa keskuslaitoksen sääntöjen laadintaan, sekä Pellervon Välitysliikkeen johtajalta, agronomi B. Alfthan'ilta ja Pellervon konsulentti J. Torvelaiselta, joista edellinen antoi tietoja Pellervon Välitysliikkeen saavuttamista kokemuksista, jälkimäinen uusista osuuskaupoista.

Vuoden 1903 lopulla julkaisi komitea työnsä tuloksena 63 sivua käsittävän kirjasen: »Katsaus Suomen osuuskauppojen nykyiseen tilaan», jossa esitettiin osuuskauppojen toimintaa

ehkäisevät epäkohdat. Sitä ennen oli tosin jo Pellervon Vuosikirjassa II vuosilta 1901—02 ollut julaistuna toimitusjohtaja Lavonius'en laatima tilasto osuuskaupoista, mutta saatujen tietojen niukkuuden vuoksi ei siinä voitu antaa mitään kuvaa osuuskauppojen tilasta. Komitea toimitti myöskin osittaisen ylipainoksen »katsauksesta» ja yhdisti siihen eräitä kohtia Pellervon toimittamasta »Osuuskaupat»-nimisestä käsikirjasta, joten syntyi 30 sivua käsittävä vihkonen: »Osuuskaupan kulmakivet», josta sittemmin on otettu kuusi painosta. Myöskin tarkasti komitea Pellervon laatimien osuuskauppojen mallisääntöjen toista painosta.

Ennen toista osuuskauppojen edustajakokousta, jonka komitea kutsui maaliskuun 20—22 päiviksi v. 1904 Tampereelle, valmistui komitean toinen mietintö: »Osuuskauppojen keskuslaitos», joka käsitti 94 sivua ja sisälsi tarkan suunnitelman Keskuskunnasta, sen toiminnan järjestämisestä ja sääntöedotukset, viimemainituista varovaisuuden vuoksi kaksi rinnakkaisehdotusta. Komitea ehdotti, että perustettaisiin *keskuslaitos*, jonka tehtävänä olisi »*kulutustavarain hankkiminen jäseninä oleville osuuskaupoille, näiden sisäisen kehityksen valvominen ja niiden toimipiirin laajentaminen*», mutta että tämä keskuslaitos ei toistaiseksi ryhtyisi tavarain hankkimista tarkoittavaan toimintaan. Keskuskunnan tehtävänä siis aluksi oli, ehdotuksen mukaan, tarmokas neuvontatyö. Tavaraliikkeeseen ryhtymisestä sanoi komitea: »Kunhan keskuslaitos ensin on perustettu, siihen alusta pitäen liittyy suuri luku osuuskauppoja ja nämä huolellisella harkinnalla valitsevat laitoksen johtomiehet, kyllä sitten epäilemättä huomataan oikea ja osuuskaupoille edullinen hetki tavaraliikkeen alkamiselle».

Osuuskauppojen keskuslaitoksen aikaansaaminen oli ensimäinen osuuskuntien keskittämishanke maassamme. Sääntöjen laatimisessakin tapahtui senvuoksi tavallaan luomistyö

Oli saatava selville, voivatko osuuskunnat lain mukaan toisen osuuskunnan perustaa. Siksipä komitea, kuten sanottu, valmistikin kaksi eri sääntöehdotusta, toisen, jonka mukaan Keskuskunnan perustaisivat osuuskunnat, ja toisen, jonka mukaan perustajina esiintyisivät osuuskauppojen valitsemat henkilöt, sekä jätti edustajakokouksen ratkaistavaksi, kumpaako muotoa se mieluummin käytti; asiallisesti olivat ehdotukset yhtäläiset.

Kun Keskuskunnasta toivottiin myöhemmin kehittyvän osuuskaupoille *oma tukkukauppa*, olivat jäsenten sitoumukset asetettavat mahdollisimman suuriksi. Osuus ehdotettiin 100 markaksi ja oli osuuskaupan otettava osuus kultakin myyntinsä kymmentuhatluvulta tai sen luvun osalta. Lisämaksuvelvollisuus ehdotettiin 300 markaksi kultakin osuudelta. Jäsenten oli vielä suoritettava pääsymaksua 5 mk osuudelta ja neuvontatyötä varten 50 markkaa vuodessa, siksi kunnes Keskuskunta tavaroita välittäisi ja jäsen ostaisi Keskuskunnalta vähintäin puolet niitten tavarain vuotuisesta kulutuksestaan, joita Keskuskunta hankkii.

Toisen edustajakokouksen yhteydessä pidettiin sitten Keskuskunnan perustava kokous, jossa hyväksyttiin säännöiksi valmistavan komitean toinen ehdotus ja »riskeerattiin» hakea vahvistus osuuskuntien perustaman osuuskunnan säännöille.

Kun pitää muistissa, että osuuskauppojen omat varat olivat pienet ja että oikeata osuustoimintaymmärrystä ei vielä ollut tarpeeksi, sekä että Keskuskunta-puuha oli varsin uutta, sangen hämärää useille osuuskauppojen toimimiehille, täytyy todellakin ihmetellä, että Keskuskunta uskallettiin perustaa. Perustajien luku ei tosin ollutkaan suuri. Ainoastaan 12 osuuskauppaa liittyi perustamistilaisuudessa Keskuskunnan jäseniksi ja niistäkin yksi heti, arkana, luopui jäsenyydestään, ja toinen, joka lopetti liikkeensä, erosi. Osuuskauppojen liittyminen jäseniksi Keskuskuntaan olisi ehkä sittenkin ollut suurempi tuota

»apostolilukua», sillä edustajakokoukseen otti osaa kokonaista 37 osuuskauppaa, mutta asiata edustajakokouksessa käsiteltäessä teki Turun Vähäväkisten Osuusliikkeen silloinen hoitaja, hra Väinö Tanner, komitean ehdotuksesta oleellisesti eroavan uuden ehdotuksen. Hän näet ehdotti, että nyt olisi perustettava vain sihteerivirasto neuvontatyötä varten sekä yhteisostoliittoja osuuskauppojen tavarain hankintaa varten. Tämän ehdotuksen tunsivat kyllä eräät Lounais-Suomen osuuskauppojen edustajat jo ennen kokousta, mutta komitean jäsenistä tunsivat sen vain lounais-suomalaiset. Syntyi näin ollen hämminkiä ja muodostui kaksi puoluetta, nimittäin komitean ehdotusten ja hra Tannerin ehdotusten kannattajat, ja samaan aikaan, 22 p:nä maaliskuuta v. 1904, kun Keskuskunnan perustajat pitivät kokousta toisessa huoneessa, neuvottelivat lounais-suomalaiset toisessa yhteisostoliiton perustamisesta.

Keskuskuntaa valmistava komitea oli laitoksen johtajaksi ehdottanut sihteerinsä, toimitusjohtaja Lavonius'en, minkä ehdotuksen hallintoneuvosto sittemmin hyväksyikin.

Keskuskunnan toiminta alkoi heti perustavan kokouksen jälestä, kun sen säännöille ensin oli saatu asianomainen vahvistus. Se rajoittui aluksi yksinomaan osuuskauppojen neuvontaan. Neuvojana toimi johtaja. Mutta hänelle oli siinä työtä liiaksi. Pellervo-Seurallakaan ei ollut enää varsinaista neuvojaa osuuskauppoja varten, sillä hra Juho Rainio, joka toimi vuoden 1903 lopulla ensimäisenä erityisenä osuuskauppojen neuvojana, erosi siitä toimesta v. 1904 alkupuolella. Pellervon toisetkaan neuvojat eivät voineet omistaa aikaansa osuuskauppatoiminnalle, joten Seuran johtokunta ehdotti, että Keskuskunta ottaisi palvelukseensa neuvojan, jonka palkan ja matkakulut yhden vuoden aikana maksaisi Pellervo-Seura. Keskuskunnan hallintoneuvosto hyväksyi ehdotuksen ja laati neuvojalle ohjesäännön, jonka Pellervon johtokuntakin puolestaan hyväksyi. Neu-

vojaksi otettiin kirjanpitäjä Jalmari Sahlbom, joka astui toimeensa syyskuussa v. 1904.

Ensimäisen vuoden kuluessa ei työstä ollut paljon näkyviä tuloksia. Toiminnan järjestämisen ja neuvontamatkojen ohella puuhattiin kirjanpitokirjoja osuuskaupoille sovitetun uuden, n. s. amerikalaisen järjestelmän mukaan ja valmisteltiin osuuskauppojen äänenkannattajaa »Yhteishyvää», joka alkoi ilmestyä kerran kuussa v. 1905 alusta. Suunniteltiin myöskin vastaista Keskuskunnan tavaraliikettä, koska perustava kokous oli hallintoneuvoston tehtäväksi määrännyt valmistaa ehdotuksen tavaraliikkeestä ensi vuosikokoukselle. Tätä varten kutsuttiin eräitä tunnettuja osuuskauppojen hoitajia laatimaan ehdotusta yhdessä Keskuskunnan hallituksen kanssa. Asiasta julaistiin sitten helmikuussa v. 1905 kaikkiaan 32 sivua käsittävä mietintö: »Keskuskunnan vastainen toiminta», jossa käsiteltiin sekä tavaraliikettä että neuvontatyötä. Tavaraliikettä koskeva osa mietintöä päättyi ponteen: »Keskusosuuskunnan tulisi alkaa tavaraliikkeensä ensi tilassa, tänä vuonna, avoimen veden aikana».

Keskuskunnan toimisto oli näihin aikoihin toimitusjohtaja Lavonius'en asunnossa, tai oli se kievareissa ja sen välineet matkalaukussa, kun sekä johtaja että neuvoja olivat matkoilla. Välistä oli se myöskin Tampereen Työväen Osuuskaupassa tai Helsingissä Erottaja 4:ssä, kun hallintoneuvoston puheenjohtaja, hra Heikki Lindroos, joka toimi kaupanhoitajana Tampereella, oli valtiopäivämiehenä Helsingissä ja hoiti Keskuskunnan asioita sillä aikaa, kun toimitusjohtaja Lavonius oli tutkimusmatkalla ulkomailla. »Yhteishyvän» toimitus taas sijaitsi välistä toimittaja Sahlbom'in asunnossa Tampereella, välistä hotelli »Kalevassa» Helsingissä. Vasta toukokuun alussa v. 1905 vuokrattiin Keskuskunnalle erityinen toimisto. Se oli kalustettu huone Rauhankadun 15:ssä, piharakennuksessa.

Keskuskunnan väliaikainen toimisto Rauhankadulla.

Siinä ei kumminkaan asuttu kauvemmin kuin toukokuun ajan, sillä Keskuskunnan ensimäisessä vuosikokouksessa oli päätetty saman vuoden kesäkuusta alkaa tavaraliike, jota varten täytyi saada avarampi huoneusto. Kun Pellervo-Seura samaan aikaan oli pakotettu laajentamaan huoneustoansa ja sekä Keskuslainarahasto että Hankkija tarvitsivat oman toimistonsa, vuokrattiin niitä varten Nikolainkadun 13:ssa ensikerroksesta huoneusto, josta myöskin Keskuskunta sai vuokrata kaksi huonetta ja osan keittiöön. Tässä huoneustossa Keskuskunta kuitenkin asui vain kesän yli.

Sitä ennen oli tehty persoonallisia käyntejä useitten tehdaslaitosten johtomiesten luona ja pidetty heille pitkiä osuustoimintaesitelmiä. Samaa asiaa oli toisille selitetty useasti hyvinkin pitkissä kirjeissä, joitten tarkoituksena oli liikeyhteyteen pääseminen. Kotimaisia teollisuustuotteita tahdottiin saada suoraan tehtaista osuuskaupoille lähetetyiksi, kun taas ulko-

maisia tuotteita, etupäässä siirtomaantavaroita, koetettiin aluksi saada välityskaupalla parilta tukkukaupalta Viipurissa ja Helsingissä. Sopimuksia saatiinkin syntymään ja tavaraliike voitiin alottaa kesäkuun 16 p:nä v. 1905, jolloin ensimäiset tavaralaskut osuuskaupoille lähetettiin.

Se erimielisyys, joka sai alkunsa Keskuskuntaa perustettaessa ja johon edellä on viitattu, jatkui vuoden ajan. Lounais-Suomen osuuskaupat perustivat »Lounais-Suomen Osuuskauppojen Liitto r. l.»-nimisen osuuskunnan, joka, vaikka sitä ei oltukaan rekisteröity, toimi seudun osuuskauppojen tavarain hankkijana. Myöskin perustivat saman seudun osuuskauppamiehet »Osuuskunta Oma Apu r. l.»-nimisen kustannusliikkeen, joka julkaisi v. 1905 alusta kerran viikossa ilmestyvää »Auta Itseäsi»-lehteä, sekä kustansi muutamia lentolehtisiä.

Osuuskauppojen keskittämispuuha tuli »Auta Itseäsi»- ja »Yhteishyvä»-lehtien keskisen väittelyn kautta sangen vilkkaan pohdinnan alaiseksi. Sitäpaitsi pohdittiin sitä vielä päivälehtienkin palstoilla, kun näet lounais-suomalaiset sitäkin tietä tahtoivat estää perustetun Keskuskunnan saamasta osuuskauppojen kannatusta. Siinä puuhassa kuluikin melkoisesti aikaa ei ainoastaan heiltä, mutta myöskin Keskuskunnan toimimiehiltä, sillä hekin saivat tehdä paljon ylimääräistä työtä selvittäessään ja torjuessaan tehtyjä syytöksiä. Pellervo-Seuran johtokunnan puheenjohtaja, professori Hannes Gebhard tarttui myöskin useasti kynään, selvittäen Pellervo-lehdessä osuuskauppojen keskittämisasiaa muissa maissa, kun Keskuskunnan silloiset vastustajat vetosivat ulkomaitten esimerkkeihin tai asian yhteydessä sättivät Pellervoa.

On vaikea sanoa, mitä hyötyä tuosta paljosta kynäsodasta oli. Ehkäpä se sentään selvitteli asiata ja vakaannutti ihmisten käsityksiä. Ja siltä kannalta ajatellen ei siihen uhrattu työ

ollut ehkä turhaan tehtyä. Mutta suoranainen käytännöllinen tulos oli vähäinen. Lounais-Suomen osuuskauppamiesten vaatimuksesta tehtiin tosin kolmannen edustajakokouksen yhteydessä v. 1905 pidetyssä Keskuskunnan ensimäisessä vuosikokouksessa muutamia pieniä muutoksia Keskuskunnan sääntöihin. Niistä oli tärkein osuusperusteen muuttaminen. Se oli: osuus liikevaihdon kymmentuhatluvulta, ja muutettiin: osuus kahdeltakymmeneltäviideltä jäseneltä. Muutoksella oli suurempi teoreettinen kuin käytännöllinen merkitys, se kun vaikutti vain muutamien jäsenten osuuslukuun. Toiset muutokset olivat vähäpätöisempiä. Mutta ne tehtiin, koska niitä vaadittiin Lounais-Suomen Osuuskauppojen Liiton toiminnan lakkauttamisen ja siihen kuuluvien osuuskauppojen Keskuskuntaan yhtymisen ehtona. Kun muutokset mainitussa kokouksessa päätettiin tehdä, lopetti Liitto toimintansa, vaikka sen nimeen muutamat osuuskaupat vielä nytkin ostanevat eräitä tavaroita. »Auta Itseäsi»-lehti lakkasi myöskin vuoden päättyessä ilmestymästä. »Osuuskunta Oma Apu» jatkoi alkamansa »Rochdalen kunnon esitaistelijain historian» julkaisemista ja lopetti toimintansa vasta viime vuonna. Keskuskunta osti sen jälellä-olevan kustannusvaraston.

Keskuskunta oli perustettu *osuuskauppojemme auttajaksi, neuvoja antavaksi laitokseksi,* mutta samalla voimakkaaksi tueksi, *tavaroita hankkivaksi liikkeeksi.* Kun nyt tarkastelee sen toimintaa varten tehtyjä suunnitelmia ja vertailee sen kehitystä, täytyy ihmetellä, että toiminta miltei sananmukaisesti on noudattanut jo ennen perustamista laadittua ohjelmaa. Kukaan ei tosin rohjennut toivoa, että suunniteltu välitysliike, jonka liikevaihto oli ajateltu nousevan noin 1 milj. markkaan vuo-

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN KESKUS-OSUUSKUNTA R. L.

E. HELLE
Hallintoneuvoston puheenjohtaja 1906—1909

VÄINÖ TANNER
Hallintoneuvoston puheenjohtaja 1909—

JOHTOKUNTA

JALMARI SAHLBOM
Toimitusjohtaja 1906—

HEIKKI LINDROOS
Prokuristi 1906—

W. A. LAVONIUS
Valtuutettu 1906—

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN KESKUS-OSUUSKUNTA R. L.

Keskusosuuskunnan johtokunnan huone

Keskusosuuskunnan konttorihuone

dessa, jo ensimäisenä puolena vuotenaan saavuttaisi tuon määrän ja että siitä seuraavan vuoden kuluessa muodostuisi keskikokoinen tukkukauppa.

Kun kehitys oli näin nopea, antoi se tietenkin paljon työtä ja huolta, varsinkin kun henkilökuntaa ei tahdottu lisätä, ennenkun olisi saatu selville »mitä tästä lapsesta tulisi». Ja tavaraliikkeen ohella oli kumminkin harjoitettava neuvontatyötäkin

Keskuskunnan neuvontatoimisto.

sekä toimitettava »Yhteishyvää» ja pikkujulkaisuja. Tässä työssä saatiin kumminkin arvokasta avustusta Pellervolta, jonka kanssa edelleenkin sovittiin yhteisestä toimiohjelmasta. Pellervo palkkasi myöskin edelleen erityisen neuvojan osuuskauppoja varten, kun sopimus Keskuskunnan kanssa syyskuussa v. 1905 lakkasi, ja toimitti osuuskauppojen mallisäännöt sekä käsikirjan. Seuran silloinen sihteeri, lakit. kand. Ph. Suuronen, antoi Keskuskunnalle sen ja osuuskauppojen tarvitsemat lainopilliset neuvot, joita varsinkin alkuaikoina tarvittiin sangen

useasti. Täten voitiin kutakuinkin täyttää myöskin Keskuskunnan neuvonantajavelvollisuudet, vaikka se puoli toimintaa kärsikin tavaraliikkeen nopeasta kasvamisesta. Tämä näet vaati jo lokakuussa »Yhteishyvän» toimittajan prokuristikseen ja tammikuussa v. 1906 oli hallintoneuvoston puheenjohtajan ryhtyminen konttoripäälliköksi. »Yhteishyvän» toimittajaksi valittiin silloin sen nykyinen vastaava toimittaja Arvi Hyttinen, ja lehti muutettiin v. 1906 alusta viikkolehdeksi.

Keskuskunnan historiassa seuraa sitten tärkeä sisäisen järjestelmän luomistyö uusiintuvine työjakoineen ja henkilökuntalisäyksineen. Kun tavaraliikkeestä toimitettu ensimäinen tilinpäätös osottautui hyväksi, voitiin sen perusteella jo hiukan varmemmin katsella tulevaisuuteen ja ryhtyä poistamaan siihenastista liikarasitusta, lisäämällä henkilökuntaa. Samalla tehtiin suunnitelmia mahdollisimman läheisen vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi osuuskauppojen kanssa, tarvitsematta kuluttaa aikaa ja varoja matkustukseen. Siten syntyi sivukonttori-järjestelmä, jota alettiin toteuttaa keväällä v. 1906. Ensimäinen sivukonttori avattiin Tampereella kesäkuussa, ja saman vuoden syyskuussa avattiin sellaiset myöskin Turussa ja Viipurissa. Vuonna 1907 perustettiin konttori Vaasaan ja järjestettiin erityinen myyntiosasto pääkonttorin yhteyteen Helsingissä, mikä osasto sitten viime vuonna muutettiin erityiseksi konttoriksi. Myöskin Ouluun perustettiin sivukonttori viime vuonna. Varastoja on pidetty sivukonttorien paikkakunnilla sekä Hyvinkäällä, Raumalla, Kotkassa, Haminassa, Lappeenrannassa, Seinäjoella ja Kemissä. Sivukonttorit ovat kukin alueellaan hoitaneet myynnin ja toimittaneet tavarain tilaukset suoraan kotimaisista tehtaista sekä harjoittaneet neuvontatyötä. Tämä järjestely on tehnyt Keskuskunnalle mahdolliseksi tarkasti seurata eri osuuskauppojen kehitystä ja luotettavaisuutta, täsmällisesti hoitaa tarpeellisia varastoja sekä vähällä matkustuk-

sella ylläpitää yhteyttä ostajiensa kanssa. Ostokset on pääkonttori toimittanut, ja järjestettiin vuonna 1907 sitä varten erityiset osastot siirtomaa- ja teollisuustavaroita varten. Joittenkin tavaroitten osto on annettujen ohjeitten mukaan myöskin toimitettu sivukonttoreissa. Tavarat ovat, mikäli mahdollista, ostetut suoraan tuotantopaikoista. Välikäsinä ovatkin viime aikoina olleet ainoastaan tuottajamaissa toimivien liikkeitten asiamiehet. Saksalaisten kahvikauppiastenkin voitot ovat supistuneet vain välityspalkkioiksi. Täten onkin käynyt mahdolliseksi kestää myynnissä yhä ankarammaksi käynyttä kilpailua. Myyntiä on pääkonttori myöskin valvonut, seuraten tarkasti hintoja ja antaen sitä koskevia ohjeita sivukonttoreille. Kirjanpito ja suoritukset on toimitettu pääkonttorissa, joten sivukonttorit ovat hoitaneet vain kassa- ja varastokirjansa.

Kun luoton valvonta liikkeen laajentuessa kävi yhä vaikeammaksi, järjestettiin sitä varten lopulla vuotta 1907 erityinen

Keskuskunnan luotto-osasto.

luotto-osasto, jonka avulla kuluneena vaikeana liikeaikanakin on saatu vahingot supistumaan verrattain pieniksi. Kolmen ja puolen vuoden aikana on lähes 30 miljoonan markan myynnistä ollut poistettava vain 14,800 mk:an määrä. Luotto-osaston avulla on voitu opastaa myöskin monta vaikeuksiin joutunutta osuuskauppaa vakavaraisempaan toimintaan. — Mutta varsinaisen neuvontatoiminnan alalla oli työmäärän lisääntyessä sopivan työnjaon aikaansaaminen myös välttämätön. Niinpä järjestettiinkin vuoden 1907 aikana sitäkin alaa varten osasto, *neuvontatoimisto*, joka hoitaa osuuskauppojen neuvonnan, »Yhteishyvä»-lehden toimituksen, toimistovälineitten myynnin ja kustannustoiminnan. Keskuskunnan neuvontatoimisto on myöskin viime vuoden aikana perustettujen osuuskauppapiirien muodostaman liiton keskustoimisto.

Keskuskunnan perustamisesta oli tämän vuoden maaliskuun 22 p:nä kulunut viisi vuotta. Edellytykset aijotun liikkeen menestymisestä eivät Keskuskuntaa perustettaessa olleet suuret ja olihan siitä, nimittäin koko liikkeestä, sangen eriäviä mielipiteitä olemassa. Pohja, jolle rakennettiin, olikin sangen heikko. Se on vaatinut alituista lujittamista ja yhä vieläkin on perustuksen kestävyyttä tarkasti valvottava. Mutta se rohkeus ja harrastus, joka ilmeni Keskuskunnan perustajajäsenissä, oli omansa innostamaan myöskin toisia osuuskauppoja, niin että Keskuskunta varmasti, joskin hitaasti, sai kannatusta. Uusia osuuskauppoja perustettiin myöskin ripeästi ja niistä sai Keskuskunta sekä ostajia että jäseniä, sillä nämä kääntyivät ennakkoluuloitta sen puoleen. Osuuskauppojen suuri lisääntyminen ja nopea kasvaminen onkin, samoinkuin se halveksiva välinpitämättömyys, jota kotimaiset tukkukauppiaat Keskuskuntaa kohtaan, varsinkin sen alkuaikoina, osoittivat, epäile-

mättä yhtä paljon kuin onnistunut järjestelmä vaikuttanut, että Keskuskunta nyt on *Suomen suurin tukkukauppa ja että sen kehitys siinä suhteessa voittaa kaikki samallaiset keskusliikkeet.*

Seuraavassa esitän muutamia Keskuskunnan kehitystä ja sen tavaraliikettä valaisevia numerotietoja:

Keskuskunnan kehitys.

Vuoden päättyessä.	Jäseniä	Merkitty osuuksia	Maksettu osuus-pääomaa.	Lisämaksuvelv. sitoumukset	Ostajia	Myynti	Myyntivoitto	Ylijäämä.	Vararahasto [1]
1904	12	140	2,100 —	42,000 —	—	—	—	—	—
1905	27	281	13,850 —	84,300 —	123	1,004,025 10	39,646 78	17,100 37	15,000 —
1906	57	547	24,535 —	164,100 —	233	4,036,594 25	149,332 67	54,852 06	65,000 —
1907	80	747	48,963 75	224,100 —	355	8,884,857 55	378,858 —	153,768 83	200,000 —
1908	115	1,140	69,542 50	342,000 —	439	14,254,071 71	496,348 58	106,557 24	280,000 —

[1] Vuoden siirto siihen lukien.

»Numerot puhuvat» ja ilmaisevat, ettei olemassaolevista osuuskaupoista viime vuoden lopulla vielä edes neljättä osaakaan ollut Keskuskunnan jäseninä, kun taas ostajina oli 9/10 osuuskauppojen luvusta. Senpätähden ei maksettu osuuspääoma myöskään vastannut kahden päivän myyntiä! Siinä onkin Keskuskunnan suuruuden heikkous. Se on vielä liian suuressa määrin riippuvainen luotonantajistaan. Tosin on jo kolmen ja puolen vuoden toiminnan tuloksena aikaansaatu 280,000 markan suuruinen vararahasto, joka on käyttövaroina liikkeessä, ja tekeväthän jäsenten lisämaksusitoumukset 342,000 markkaa, mikä on luottovakuutena, mutta myynnin tehdessä keskimäärin yli miljoonan markkaa kuukaudessa ja varastojen ollessa hajoitettuina 13 eri paikkakuntaan ja nousten niiden arvo talvella yli kahden miljoonan markan, ovat omat varat kuitenkin epäedullisessa suhteessa käytettyyn luottomäärään. Tätä asiaintilaa koetettiin auttaa sillä toimenpiteellä, että toukokuussa v. 1907 perustettiin *Osakeyhtiö Liikevoima*, joka on sijoittanut ensi merkinnän tuottaman 75,000 markan suuruisen pääomansa Keskuskunnan käytettäväksi 10 vuodeksi 6 %:in vuotuisella korolla ja 10 %:in pääoman korotuksella lainaa takasin maksettaessa. Muut velkojat nauttivat etuoikeutta Keskuskunnan omaisuuteen ennen tätä lainaa; O.Y. Liikevoimalla taas on oikeus edustajiensa kautta ottaa osaa Keskuskunnan vuotuisiin tilintarkastuksiin.

Tietenkin on osuuskauppoja tuon tuostakin kehotettu jäseniksi liittymään, jotta sen kautta myöskin osuuspääoma ja lisämaksuvelvollisuuden määrä kohoaisi, mutta toiset ovat vieläkin vitkastelleet, toiset taas eivät ole täyttäneet jäseneksi hyväksymisen ehdoksi asetettua vakavaraisuuden mittaa. Niin on jäsenluku kasvanut hitaasti ja omain varain lisääntymisen täytynyt pääasiallisesti tapahtua vuotuisella voitolla. Siten onkin kyllä toivoa vuosien kuluessa aikaansaada rahastot, jotka vähentävät nykyistä luotontarvetta.

Keskuskunnalle on ollut suurta etua siitä, että se alkoi neuvovana laitoksena ja että neuvontatyö edelleenkin on ollut sen suoritettavana. Siten on se tullut tuntemaan ostajansa ja sen perusteella voinut pitää luotonantonsa mahdollisimman oikeassa suhteessa osuuskaupan vastuukykyyn. Toiselta puolen on se, luotonantajana ollen, voinut voimakkaammin kuin ulkopuolisena neuvonantajana vaikuttaa huonosti hoidettujen osuuskauppojen tilan parantamiseen. Mutta tällä seikalla on myöskin ollut varjopuolensa. Neuvontatyöstä aiheutuvat kulut alkoivat jäädä miltei kokonaan Keskuskunnan kannettaviksi ja osuuskaupat olivat jättää sen toimittamisen myöskin yksinomaan Keskuskunnan suoritettavaksi. Niinpä onkin Keskuskunta jokaisessa tilinpäätöksessään saanut menoihinsa merkitä huomattavia eriä neuvontatoimintaan ja »Yhteishyvä»-lehden kannatukseksi, vaikka toimistovälineitten ja kirjallisuuden myynnistä saadut tulot ovatkin neuvontatyön hyväksi käytetyt.

Saadaksensa osuuskaupat uudelleen osallisiksi neuvontatyöhön, sen henkilölliseen suoritukseen ja aineelliseen tukemiseen, laadittiin v. 1908 pidetylle osuuskauppojen edustajakokoukselle Keskuskunnan puolesta suunnitelma *osuuskauppapiiri*-järjestelmäksi. Tämä piirijako tulikin hyväksytyksi ja ovat piirit tämän vuoden alusta alkaneet toimia. Keskuskunta harjottaa tosin edelleenkin käytännöllistä neuvontatyötä ja auttaa piirejä neuvontatoimistonsa kautta, mutta varsinainen aatteenlevitys- ja osuustoimintahengen herätystyö on nyttemmin nimenomaan piirien suoritettavana.

Seuraavalla sivulla esitän muutamia Keskuskunnan tähänastista neuvontatyötä valaisevia numerotietoja:

Keskuskunnan neuvontatyö.

Vuosi	Neuvontatoiminta						Yhteishyvä				Osuust. kirjallis.				Toimistovälineet			
	Käyty [1]		O.k:jen kannatus		S. O. K:n kannatus		levinnyt		S. O. K:n kannatus		Myynti Smk		S. O. K:n kannatus		Myynti		Ylijäämä	
	osuuskaupassa	kaikkiaan kertaa					o:kauppaan	kpl										
1904	63	71	624	40	— [2]	—	—	—	—	—	1,073 [3]	57	—	—	218	75	—	—
1905	143	237	1,980	—	1,395	74	82	5,100	—	—	296	60	—	—	3,161	79	—	—
1906	85	154	4,191	69	3,236	87	154	4,530	1,684	53	376	67	750	—	14,503	13	—	—
1907	94	138	1,922	65	9,382	50	176	4,186	4,868	47	1,451	25	147	88	23,803	47	2,902	30
1908	165	207	2,913	—	17,460	79	254	7,817	4,986	26	2,338	19	1,901	65	38,051	35	4,435	60

[1]) Paitsi kauppamatkustuksen yhteydessä.
[2]) Johtaja toimi palkatta; neuvojan kulut maksoi Pellervo.
[3]) Kirjoituksista useihin sanomalehtiin.

Keskuskunta ei ole voinut aina täyttää kaikkia osuuskaupoilta saapuneita neuvontamatka-pyyntöjä. Tavaraliikkeen säännöllinen hoito kiinnitti, kuten sanottu, osan neuvontatyöhönkin tarkoitettua työvoimaa ja kirjallinen neuvontatyö lisääntyi suuresti. Mutta sikäli kun sivukonttoreita perustettiin, kävi myöskin henkilökohtainen neuvontatyö, kuten tilinselkkausten selvittely, tilintarkastusten toimittaminen ja neuvottelu hallitusten kanssa mahdolliseksi kauppamatkustuksen yhteydessä, niin että sellaiset neuvontapyynnöt on voitu jotenkin tarkkaan toimittaa. Mutta hyvin lukuisat puhujapyynnöt jäivät täyttämättä, koska sitä varten ei voitu henkilökuntaa pitää, kun osuuskauppojenkin kannatusmaksut vuosi vuodelta vähenivät ja se käsitys alkoi laajeta, että Keskuskunta voi ja sen tuleekin kustantaa neuvontatoiminta. »Yhteishyvän» tilaajamäärä, joka sen ensi vuonna nousi yli 5,000, alkoi sittemmin vähentyä, vaikka osuuskaupat lisääntyivät ja laajenivat, kunnes se taas uudelleen kohosi huomattavasti, kun tilaushinta joukkotilauksille laskettiin aivan kannattamattomaksi ja Keskuskunta vuosittain maksoi siten syntyneen vajauksen. Pellervon ja Keskuskunnan kustantamaa osuustoimintakirjallisuutta, jota on kaupaksi pidetty, on myyty varsin vähän, paljon enemmän on sitä jaettu ilmaiseksi. Koska osuuskauppojen toimihenkilöt eivät ole katsoneet asiakseen hankkia itselleen edes niinkään tärkeitä oppikirjoja kuin edustajakokousten pöytäkirjat ovat, on niitäkin jaettu ilmaiseksi toivossa, että niitä siten enemmän luettaisiin.

Kunnollisen *järjestyksen aikaansaaminen* osuuskauppojen sisäisissä asioissa on ollut aina Keskuskunnan harrastuksena. Sitävarten on osuuskaupoille hankittu kaikellaisia toimistovälineitä, joitten myyntimäärä onkin vuosi vuodelta kohonnut. Amerikalaiseen tapaan laadittuja kirjanpitokirjoja oli viime vuoden lopulla käytännössä noin 350 osuuskaupassa. Myynnin tarkkailua varten hankittuja n. s. »ostolippukirjoja» ja

»rullamerkkejä» oli tämän vuoden alkaessa käytännössä: edellisiä noin 250 ja jälkimäisiä noin 200 osuuskaupassa. Neuvontatoimisto on myöskin välittänyt osuuskaupoille useita kassarekisterikoneita ja koko joukon kassakaappeja. Edellisiä ovat hinnan kalleuden tähden voineet hankkia vain suurimmat kaupat ja nekin ovat sivukauppojen tarkkailua varten yleensä käyttäneet huokeampia välineitä. Kassakaappi alkaa olla osuuskaupoissa hyvin yleinen, varsinkin sen jälkeen kun eräs oikeustapaus on osoittanut niiden tilikirjain säilyttäjänä tulipalon varalta olevan varsin välttämättömät.

Edelläolevista numerotiedoista ei selviä niiden kirjeitten lukumäärä, jotka neuvontatarkoituksessa joko kiertokirjeinä tai yksityisiin tapauksiin sovellettuina ohjeina ovat tulleet osuuskaupoille kuluneitten viiden vuoden aikana lähetetyiksi. Niistä ei, paha kyllä, ole laskua pidetty. Mutta paljon niitä on lähetetty! Ja epäilemättä on moni sitenkin kylvetty siemen langennut hyvään maahan, jos niitä tiettävästi on paljon tienoheenkin singahtanut.

Keskuskunnan hallinto on jaettu hallintoneuvoston ja johtokunnan kesken. *Hallintoneuvostoon* kuuluu kahdeksan vakinaista ja neljä varajäsentä; heidät valitsee osuuskunnan kokous kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Viiden vuoden aikana on hallintoneuvostoon kuulunut 29 eri henkilöä. Puheenjohtajina ovat toimineet insinööri *M. Lavonius* v. 1904, prokuristi *Heikki Lindroos* v. 1905 ja veturinkuljettaja *E. A. Helle* v. 1906—08 sekä varapuheenjohtajina prokuristi *Lindroos* v. 1904, maanviljelijä *Santeri Raunio* v. 1905, varastonhoitaja *Aku Vuorela* v. 1906, kaupanhoitaja *J. Penna Paunu* v. 1907 ja kaupanhoitaja *O. Peitsalo* v. 1908. Puheenjohtajana toimii nyt sanomalehdentoi-

mittaja *Väinö Tanner* ja varapuheenjohtajana kaupanhoitaja *K. F. Mattsson.*

Hallintoneuvosto valitsee *johtokunnan*, johon kuuluu johtaja ja kaksi valtuutettua. Johtokuntaan ovat kuuluneet toimitusjohtaja *W. A. Lavonius*, johtajana perustamisesta 1 p:ään toukokuuta v. 1906, jolloin hän siirtyi Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen toimitusjohtajaksi, ja sittemmin valtuutettuna; *Jalmari Sahlbom*, valtuutettuna perustamisesta 1 p:ään toukokuuta v. 1905 ja 1 p:stä tammikuuta 1 p:ään toukokuuta v. 1906 sekä johtajana 1 p:stä toukokuuta v. 1906. Paitsi näitä ovat johtokuntaan kuuluneet ratamestari *G. W. Blässar*, valtuutettuna perustamisesta 1 p:ään toukokuuta v. 1905, kaupanhoitaja *J. O. Vuori* ja konttorinhoitaja *A. Z. Bremer*, valtuutettuina 1 p:stä toukokuuta v. 1905 1 p:ään tammikuuta v. 1906 ja prokuristi *Lindroos*, valtuutettuna 1 p:stä tammikuuta v. 1906.

Toiminimen ovat kirjoittaneet, paitsi johtajaa, hra *Lindroos* toukokuussa v. 1906 annetun prokuravaltakirjan nojalla sekä hrat *N. Vanamo* ja *J. Laitila* yhdessä syyskuussa v. 1907 annetun, ja hra *P. Wetterstrand* yhdessä jommankumman edellisen kanssa, toukokuussa v. 1908 annetun prokuravaltakirjan nojalla.

Osastojen hoitajina ovat niiden järjestämisestä alkaen toimineet: neuvontatoimiston hra *Arvi Hyttinen*, luotto-osaston hra *Juhani Roos*, teollisuustavaraosaston hra *N. Vanamo*, siirtomaatavaraosaston hra *J. Laitila* ja sivukonttorien: Tampereella hra *Julius Alanen*, Viipurissa hra *A. Z. Bremer*, Turussa hra *Emil Husso*, Vaasassa hra *Jaakko Pelkonen*, Helsingissä aluksi hra *Hugo Lindqvist*, sittemmin hra *Arvo Puustinen* ja Oulussa hra *Eino J. Hevonpää.*

Keskuskunnan palveluksessa oli v. 1904 vain 2, v. 1905 jo 14, v. 1906 28, v. 1907 58 ja v. 1908 lopulla kaikkiaan 81 henki-

löä. Niistä työskenteli v. 1908 lopulla: pääkonttorissa 22, neuvontatoimistossa 6 ja luotto-osastossa 3 sekä sivukonttoreissa Tampereella 10, Viipurissa 15, Turussa 7, Vaasassa 7, Helsingissä 7 ja Oulussa 4.

Näin olenkin kertonut Keskuskunnan tähänastiset vaiheet. Tänä vuonna se alkoi kuudennen vuotensa ja teki sen — niin sanoakseni — täysikasvuisena. Keskuskunnan toiminta on nimittäin osoittanut, että se jo kykenee täyttämään ne tehtävät, joita sille perustajat antoivat. Sen liike ei ole tietenkään vielä saavuttanut sitä laajuutta, jonka tulevien vuosien kehitys sille antaa, ja sen tuottama hyöty voi myöskin tulla paljon kouraantuntuvammaksi. Mutta kuluttajain osuustoiminta on maassamme jo Keskuskunnan tähänastisella toiminta-ajalla saavuttanut sellaisen vakavuuden, että sillä on tulevaisuutta. Tosin on sitä viime aikoina himmentänyt »huonot ajat» ja niistä johtuneet osuuskauppojenkin vaikeudet sekä se erityinen huomio, jota maamme kauppiaskunta on osuuskauppaliikkeelle omistanut. Mutta nämä ilmiöt ovat ohimeneviä ja terveellisiä. Senpätähden saammekin niistä ottaa oppia ja siten varustautua kestämään vastaisiakin vaikeuksia. Muistot suoritetusta työstä ja toivo hyvän asiamme jatkuvasta edistymisestä täyttäköön mielemme, kun vietämme maamme osuustoiminnan kymmenvuotisjuhlaa.

Jalmari Sahlbom.

Suomen ensimäiset maanosto-osuuskunnat.

ilattoman väestön maanhankinta voi meillä Suomessa yhteistoiminkin tapahtua. Tämä on seikka, joka ei ainoastaan tilattomien piireissä ole herättänyt paljon huomiota, vaan jota todellakin tulee tervehtiä todisteena siitä, kuinka osuustoimintaa voidaan toteuttaa mitä erilaatuisimmilla yhteiskunnan toiminta-aloilla. Tarkotamme *maanosto-osuuskuntia*.

Nimi meille sanoo, mikä tehtävä tällaisella osuuskunnalla on. Se yhdistää ja toisiinsa sitoo henkilöitä, jotka eivät yksin ja omin varoin voi itselleen maata ostaa. Se hankkii heille luottoa, tarjoamalla vakuutta, ja suojaa samalla sääntöjensä määräyksillä taloudellisesti niitä jäseniään, jotka täyttävät velvollisuutensa osuuskuntaa kohtaan.

Jos kohta useimmat muutkin osuustoimintayritykset, niin ainakin maanosto-osuuskunnat vaativat aivan erikoisen suurta varovaisuutta perustajiltaan. On nimittäin huomattava, että tässä on kysymyksessä ei ainoastaan se rajaton lisämaksuvelvollisuus, mihin jokainen jäsen on sitoutunut, vaan sekin, että koko se pääoma ja työ, minkä jäsenet omistavat tai voivat aikaansaada, tavallaan on osuuskunnalle kuuluvaa. Tilattomalta, joka liittyy jäseneksi maanosto-osuuskuntaan, puuttuu näet tavallisesti siksi paljon varoja talonsa rakentamiseen ja raivaamiseen

sekä irtaimiston hankkimiseen, ettei voi olla puhettakaan siitä, että hän aivan lyhyessä ajassa voisi saada talonsa kuntoon. Useimmassa tapauksessa käy kehitys hitaasti. Taloa rakennetaan ja viljellään vähitellen ja käydään satunnaisella raha-ansiolla vierailla työmailla. Näissä tapauksissa ovat siis kaikki perheen varat kiinnitetyt taloon, jota osuuskunta kumminkin omistaa.

On itsestään selvää, että, kun useimmat jäsenet näin tavoin ovat koko omaisuudellaan ja työlläänkin sidotut osuuskuntaan, koko yrityksen menestyminen on suuressa määrin ja enemmän kuin muissa osuustoimintayrityksissä, riippuvainen perheen jäsenten kunnosta ja työkyvystä sekä siitä, missä määrin he noudattavat osuuskuntansa sääntöjen määräyksiä ja voivat sekä haluavat kaikessa toiminnassaan ajaa *yhteistä* asiaa.

Suomen ensimäinen maanosto-osuuskunta perustettiin v. 1906 Sippolan pitäjässä asuvan 10 tilattoman kesken. Nämä ostivat Vääräkoski-nimisen tilan Viipurin pitäjässä, 5 km Säiniön asemalta. Siitä osuuskunnan nimi. Sen jälkeen ovat lopullisesti syntyneet seuraavat maanosto-osuuskunnat:

Maanosto-osuuskunnan nimi	Pitäjä	Saanut lainaa Tilattoman väestön lainarahastosta vuonna	Tilan koko ostohinta Smk	Valtiolainan määrä Smk
1 Vääräkoski .	Viipuri	1906	56,000	56,000
2 Alku	Ilmajoki	1907	50,000	45,000
3 Peurala	»	1907	132,500	124,250
4 Kirkkola ..	Hartola	1907	50,100	45,000
5 Junnola	Säkkijärvi	1908	75,000	55,000
6 Yritys	Maaninka	1908	—	30,000
7 Niemiskylä .	Kiuruvesi	1909	28,000	32,000 [1]
8 Simo	Simo	1909	16,000	14,400

[1] Tästä summasta 3,200 mk rakennuksiin.

Olisi ennenaikaista puhua siitä, miten nämä uudet yritykset ajan pitkään tulevat onnistumaan. Kaikissa niissä käydään tätä nykyä kovaa taistelua puutetta vastaan, ja kaikilla ovat viljelykset toistaiseksi siksi kehittymättömät, etteivät jäsenet voi yksinomaan niistä saada toimeentuloansa. Täytyy turvautua kodin ulkopuolelta saatavaan raha-ansioon.

Kuitenkin näyttää se vähäinen kokemus, mikä näistä yrityksistä on ennätetty saada, että itse aate on terve ja mahdollinen käytännössä toteuttaa.

Vaikkakin osuuskuntien säännöt ovat monimutkaiset, ei niistä ole käytännössä suurempaa haittaa ollut. Muutamia pieniä hankauksia on sentään sattunut. Niinpä syntyi Vääräkosken maanosto-osuuskunnassa kylläkin arveluttava erimielisyys jäsenten kesken siitä, miten viljelyskustannukset olisivat korvattavat niille jäsenille, jotka talojaan ovat perustaneet synkkään metsään. Syy tähän riitaan ei kumminkaan ollut osuuskuntalaisten, vaan maanmittarin, joka oli kaikki talot hinnoitellut samaan arvoon, vaikka jäsenet eivät sitten saaneetkaan valtiolta toivomaansa raivauskustannusrahaa epätasaisuuksien poistamiseksi. Asia järjestettiin kumminkin lopuksi niin, että viisi osuuskunnan jäsentä sitoutui 10 vuoden kuluessa toisille viidelle jäsenelle maksamaan raivauskustannukset.

Maanosto-osuuskunnan pikkutalo Vääräkoskella Viipurin pit. Rakennettu v. 1906—7. *(Valokuv. Ö. E.)*

Peurala-nimisessä maanosto-osuuskunnassa on niinikään ollut eripuraisuutta ja tyytymättömyyttä pikkutalojen hinnoittamisesta. Toiset jä-

Pikkutalo Vääräkoskella.
Rakennettu v. 1907. *(Valokuv. Ö. E.)*

senet ovat vaatineet, paitsi tavallista maan jyvitystä, tämän lisäksi jyvitystä, joka ottaisi huomioon myöskin viljelysmaiden viljelyskunnon ja kasvuvoiman. Niinikään antoi yhteismetsäkysymys Peuralan miehille paljon miettimisen aihetta, ja selvisi tämä kysymys vasta valtion asutusmetsänhoitajan välityksellä, jolloin osuuskunnalle ilmoitettiin valtion vaatimuksena lainan myöntämiseen nähden olevan yhteismetsän perustaminen. Vastoinkäymisistä tahdomme vielä mainita Vääräkosken miesten velkaantumisen v. 1907 eräälle venäläiselle kauppiaalle, joka oli heille jakanut jauhoja velaksi. Velka, joka nousi n. 7,000 markkaan, saatiin kumminkin yksityisen henkilön avuliaisuuden kautta mainitulle kauppiaalle maksetuksi ja pysyväiseksi lainaksi muutetuksi, joten siinä muodossa uhkaavasta vaarasta sillä kertaa päästiin.

V. 1908 toimeenpantiin kolmen maanosto-osuuskunnan alueella tutkimus siitä, minkälaisissa taloudellisissa olosuhteissa niiden jäsenet elävät. Tulokset näistä tutkimuksista, etenkin kun niitä verrataan muihin valtion pikkutalollisten taloudellisiin olosuhteisiin, ovat omiansa selvittämään ensimäisten maanosto-osuuskuntien nykyistä kehitysastetta maassamme. Tutkitut osuuskunnat ovat: *Vääräkoski* Viipurin pitäjässä, *Alku* Ilmajoella ja *Kirkkola* Hartolassa.

Seuraava taulu ensinnä selvittää suhdetta pinta-alan ja maanhintojen välillä:

Taulu I. Pinta-alat ja maanhinnat.

Maanosto-osuuskunnan nimi	Tilojen pinta-ala, josta					Tilojen jako							Maan hinnat		
	peltoa	niittyä	metsämaata	joutomaata	yhteensä	Manttaalitilojen lukumäärä	Palstatilojen lukumäärä	Manttaalitilojen keskisuuruus: peltoa	niittyä	metsämaata	joutomaata	yhteensä	Tilan koko ostohinta	Maanosto-osuuskunnan pikkutalojen keskihinta	Ha:n hinta keskim., metsät ja rakennukset yhteenluettuina
	h e h t a a r i a							h e h t a a r i a					Smk		
Vääräkoski	—	41,55	467,12	0,05	508,72	10	—	—	4,15	46,70	0,01	50,87	56,000	5,600	106
Alku	65,50	50,00	287,73	46,34	449,57	11	—	5,95	4,55	26,11	4,18	40,90	50,000	4,545	111
Kirkkola ..	33,00	101,00	837,00	31,00	1,002,00	16	1	2,03	6,28	52,30	1,94	62,67	50,100	3,131	50
Yhteensä	98,50	192,55	1,591,85	77,39	1,960,29	37	1	2,66	5,20	43,00	2,10	53,00	156,100	4,108	80

Ylläolevasta yleiskatsauksesta mainittujen maanosto-osuuskuntien pinta-aloihin ja maanhintoihin saamme tietää, että maanosto-osuuskunnat ovat ostaneet talonsa 80 markasta hehtaarilta, johon hintaan on luettu mukaan metsät ja tilalla olevien rakennuksien arvo. 37 manttaaliinpannun pikkutalon keskihinta on 4,108 markkaa. Taloon kuuluu keskimäärin:

2,66 ha peltoa,
5,20 » niittyä,
43,00 » metsää, josta osa on yhteismetsäksi erotettu,
2,10 » joutomaata.

Yhteensä 52,96 ha koko pinta-ala.

Vastaavat numerot valtion suurilta, tilattomille palstotetuilta maatiloilta ovat seuraavat: maanhinta 1:ltä ha:lta 89 mk, jokaisen 473 manttaaliinpannun pikkutalon keskihinta on 3,055 mk ja niiden pinta-ala keskimäärin:

6,7 ha peltoa,
7,1 » niittyä,
35,5 » metsää, josta osa on yhteismetsäksi erotettu,
1.6 » joutomaata.

Yhteensä 50,9 ha koko pinta-ala.

Tilattoman väestön lainakassojen alueilta, joissa v. 1908 tutkittiin lähelle 500 maanostoa, ovat näiden hinnat ja suuruudet olleet:

Yhden ha:n hinta keskimäärin on 94 mk ja pikkutalojen keskihinta 1,757 markkaa. Taloon kuuluu silloin:

4,05 ha peltoa,
14,80 » muuta maata, niitty-, metsä- ja joutomaat yhteenluettuina.

Yhteensä 18,85 ha koko pinta-ala.

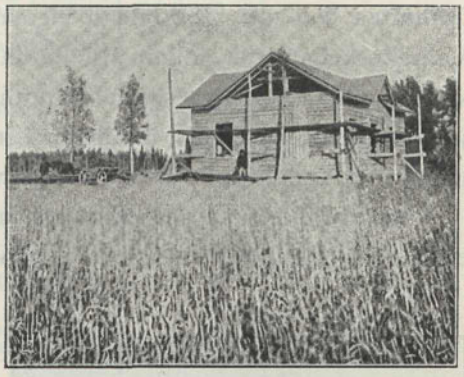

Rakenteellaoleva pikkutalo Vääräkoskella v. 1908. *(Valokuv. Ö. E.)*

Näitä numeroita toisiinsa verratessa huomaamme, että maanosto-osuuskuntien pikkutalot ovat suhteellisesti kalliimmat kuin valtion suurille maatiloille perustetut pikkutalot. Tämä johtuu siitä, että maanhinta on viimemainituissa saatu alenemaan myymällä suuret määrät asuntotiloja ja panemalla kantatilallekin verrattain suuri hinta. Tilattoman väestön lainakassojen alueilta on tilastoon koottu sekä pienet että suuremmat maanostot, joten niihin kuuluu sekä manttaali- että palstatiloja.

Edellämainittujen kolmen maanosto-osuuskunnan maatiloista on toimitettu toisiakin tutkimuksia, m. m. sen selville saamiseksi: 1) onko tehty ja miten paljon uutta peltoa, niittyä ja uusia rakennuksia, 2) onko jäsenten taloista myyty tai vuokrattu maata, 3) ovatko jäsenten talot vaihtaneet omistajaa, miten ja monastiko — sekä 4) onko laina siirretty henkilöltä toiselle. Tutkittujen jäsenten talojen luku oli Vääräkoskella 10, Alku-osuuskunnassa 11 ja Kirkkolassa 17.

Tutkimuksen tuloksena on ilmennyt, että Vääräkoskella on tehty uutta peltoa 6,8 ha ja uutta niittyä 2,40 ha, Alku-osuuskunnassa ei lainkaan ja Kirkkolassa 10,0 ha peltoa sekä 5,75 ha niittyä. Uudisrakennuksiin menneet rahamäärät olivat 8,650, 2,200 ja 2,480 mk. — Jäsenten tiloista ei ole myyty eikä vuokrattukaan maata. Sen sijaan on muutamissa niistä omistajanvaihdoksia tapahtunut. Niinpä on Kirkkolassa 1 tila perinnön kautta joutunut toiselle omistajalle, jolloin siitä on saatu

lisähintaa 800 mk. Kokonaan vieraalle omistajalle on joutunut Vääräkoskella 1 tila, jolloin lisähintaa on saatu 3,000 mk ja Kirkkolassa 2 tilaa, joista on saatu lisähintaa 2,350 mk. — Onpa lainojen siirtojakin sattunut, nimittäin Kirkkolassa kaikkiaan kolme, joista 2 on tapahtunut osuuskunnan luvalla ja 1 sen luvattakin.

Omituinen seikka on Vääräkosken maatilaan nähden siinä, ettei siellä tilaa ostettaessa ollut varsinaista peltomaata lainkaan. Kaikki vanhat pellot olivat näet, kuten oheenliitetty kuva osottaa, metsittyneet ja käytettiin laitumena. Tämä seikka on vaikuttanut, että peltomaan pinta-ala maanostoosuuskunnan taloissa on suhteellisesti pieni. Edellisestä huomaamme kuitenkin, että uudisviljelyksiä on tehty 6,8 ha, ja ovat tätä suuremmat alat paraillaan raivattavina.

Vääräkosken tilan metsittyneet peltomaat v. 1908. *(Valokuv. Ö. E.)*

Suurin vaiva ja kustannus on talon perustajalla alkuvuosina tavallisesti rakennuksistaan. Niinpä huomaamme taulusta II, että Vääräkosken pikkuviljelijät ovat kahtena vuonna rakentaneet talonsa asuttavaan kuntoon, huolimatta siitä, ettei tilalla v. 1906 vielä ollut rakennuksia lainkaan. Uudisrakennuksiin sijoitetun rakennusaineen arvo on 7,850 mkaa, rakennuksien todellinen arvo ainakin 15,000 mkaa. Tämä on omiansa todistamaan, kuinka asutustyötä on tilalla uutterasti ajettu eteenpäin.

Keskimäärin omistavat osuuskuntien jäsenet (taulun II mukaan) 1,126 mkan suuruisen netto-omaisuuden joka perhekuntaa kohti.

Taulu II. Maanosto-osuuskuntien jäsenten varallisuussuhteet.

Maanosto-osuuskunta	Tutkittujen jäsenten lukumäärä	Omaisuutta Smk						Velkoja Smk				Puhdas omaisuus Smk	Puhdas velka Smk	Keskim. joka perheellä omaisuutta Smk
		Maanostohinta, metsä yhteenluettuna	Rakennukset, niiden aineiden arvo	Irtaimistoa: eläimet	Irtaimistoa: työaseet	Irtaimistoa: rahaa ja saatavia	Yhteensä Smk	Valtionvelkaa	Tilattoman väestön lainakassaan	Muita velkoja	Yhteensä Smk			
Vääräkoski ..	10	56,000	7,850	4,741	1,950	614	71,185	56,000	—	7,214	63,214	7,971	—	797
Alku	11	46,775	11,125	8,835	2,580	1,625	70,940	45,000	—	10,925	55,925	15,015	—	1,365
Kirkkola	17	45,670	7,010	13,271	5,200	1,000	72,151	45,000	—	7,323	52,323	19,828	—	1,166
Yhteensä	38	148,445	25,985	26,847	9,730	3,269	214,276	146,000	—	25,462	171,462	42,814	—	1,126

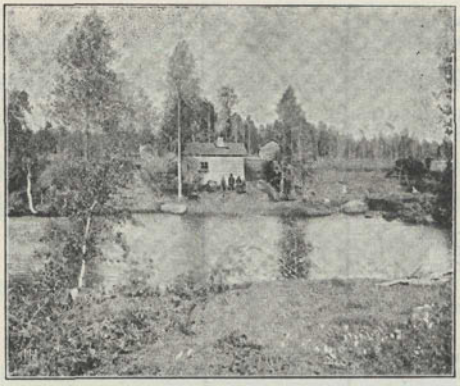

Keskentekoinen pikkutalo »Vääräkoskella». (Perhe asuu toistaiseksi rannalla olevassa saunassa). *(Valokuv. Ö. E.)*

Vastaavat numerot valtion suurilta maatiloilta ovat 1,535 ja Tilattoman väestön lainakassojen alueilta 1,541 markkaa.

Seuraava vertaus näiden kolmen ryhmän lainanottajien taloudellisten olojen välillä selvittänee jokaisen pikkutalollisen taloudellista asemaa: [1])

	Valtion maatiloilla olevissa pikkutaloissa on	Tilattom. väestön lainakassojen varoilla perustetuissa pikkutaloissa on	Maanosto-osuuskuntien pikkutaloissa on
Maan ostohinta ..... Smk	2,683	1,555	3,906
Rakennuksien aineiden arvo ..... »	657	811	684
Eläimiä ..... »	830	493	706
Työaseita ..... »	301	181	256
Rahaa ..... »	212	70	86
Brutto-omaisuus Smk	4,683	3,110	5,638
Vähennetään velat valtiolle ja muille ..... »	3,148	1,569	4,512
Netto-omaisuus Smk	1,535	1,541	1,126

[1]) Taulu sisältää tulokset tutkimuksista, joita on tehty 474 valtion maatiloilla olevissa pikkutaloissa, 473 Tilattoman väestön lainakassan varoilla perustetussa ja 38 maanosto-osuuskunnan pikkutalossa. Luvut ilmaisevat keskimääräisiä arvoja.

Tämän mukaan edustavat maanosto-osuuskuntien jäsenet tällä kertaa sitä valtion pikkutalollisten ryhmää, jossa taloudelliset olosuhteet, mitä velkaantumiseen tulee, ovat heikoimmat. Syy tähän on etsittävä siitä, että maanosto-osuuskuntien ostamat talot ovat loppujaossa kullekin jäsenelle käyneet kalliiksi, samalla kuin heidän velkansa valtiolle on samassa suhteessa suurempi kuin esim. valtion suurilla maatiloilla asuvien pikkutalollisten on laita. Mitä lainanottajain muihin varallisuussuhteisiin tulee, ovat nämä eri ryhmissä jotensakin samanlaiset. Yleiskatsauksesta huomaamme, että on olemassa varsin suuri yhtäläisyys, mitä rakennuksien ja irtaimen arvoon tulee, valtion omien ja maanosto-osuuskuntien pikkutalollisten välillä. Sitävastoin omistavat lainakassojen pikkutalolliset enemmän rakennuksia; useimmat näistä taloista ovatkin vastarakennettuja ja monet niistä, etenkin käsityöläisten, varsin ajanmukaisiksi ja tilaviksi tehtyjä.

Pikkutalo Vääräkoskella.
Rakennettu v. 1906—7. *(Valokuv. Ö. E.)*

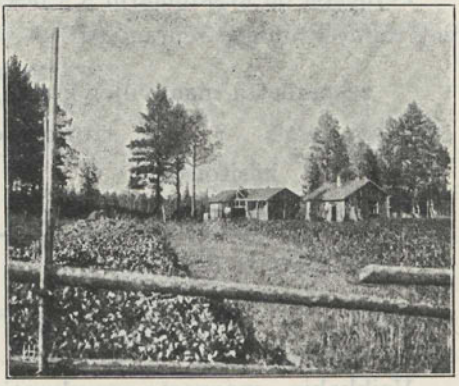

Pikkutalo Vääräkoskella.
Rakennettu v. 1907. *(Valokuv. Ö. E.*

Taulu III. Maanosto-osuuskuntien perheiden jäsenten lukumäärä.

Osuuskunnan nimi	Tutkittujen perhekuntien lukumäärä	Omaa perhettä					Palvelijoita				Yhteensä	Keskim. jäseniä joka perhessä
		miehiä	naisia	lapsia alle 15 v.	vanhuksia	yhteensä	miehiä	naisia	lapsia alle 15 v.	yhteensä		
Vääräkoski	9	15	12	32	3	62	—	—	—	—	62	6,9
Alku	11	13	14	24	—	51	—	—	—	—	51	4,6
Kirkkola	17	24	23	28	1	76	6	1	1	8	84	4,9
Yhteensä	37	52	49	84	4	189	6	1	1	8	197	5.3

Perheissä on keskimäärin 5,3 jäsentä. Itse perheet taas saavat toimeentulonsa seuraavasti:

22 perhettä maanviljelyksestä,
7 » » ja satunnaisesta työstä,
1 » käsitöistä
7 » satunnaisesta työstä.

37 perhettä yhteensä.

Vaikkakin maanosto-osuuskuntien jäsenten taloudellinen asema, kuten edellisestä on selville käynyt, tällä kertaa ei ole kiitettävä ja vaikkakin tämä, verrattuna muihin valtion pikkutalollisiin ei, asiaa pintapuolisesti arvosteltaessa, herätä erityisiä toiveita tulevaisuuteen nähden, on maanosto-osuuskunnilla kumminkin, kaiken todennäköisyyden mukaan, tulevaisuudessa suuri tehtävänsä tilattoman väestön maanhankinnassa. Tällainen osuustoiminnallinen yritys on epäilemättä pienempien maatilojen palstoittamisessa tilattomille edullisin ja on tulevaisuudessa kasvattava niistä jäsenistään, jotka pysyvät aatteelleen us-

kollisina ja rehellisesti täyttävät sitoumuksensa, pieniviljelijöitä, jotka suuresti tulevat tätä maanviljelijäryhmäämme tukemaan. Heistä toivoaksemme kehittyy osuustoimintamiehiä, jotka kiireestä kantapäähän ovat kiinnikasvaneet osuustoimintaan, sen turvin elävät ja jotka muille pieniviljelijöille kelpaavat esimerkiksi ja turvaksi, kun kovat ajat koittavat.

Maanosto-osuuskunnat ovat meillä vielä nuoria ja niistä saatu kokemus toistaiseksi pieni, joten lopullinen arvostelu niistä täytynee siirtää tuonnemmaksi. Katsoisimme kumminkin köyhyyden merkiksi sitä, ellei tätä osuustoimintahaaraa, joka osuustoimintamiehille tarjoaa laveamman toimintamahdollisuuden kuin mitkään muut ja joka itseensä sulkee, niin sanoaksemme, osuustoiminnan kauniimman kukan, voitaisi kehittää siihen, että se varmasti ja itsetietoisesti kykenisi palvelemaan sitä aatetta, jota varten se on syntynyt.

Östen Elfving.

„Oma tupa — oma lupa".

htähyvin se, joka on viljellyt omaa omituista maataan, kun sekin, joka on elinikänsä »käynyt vieraan vaolla», tietää, miten suuri onni maalaiselle on olla oman viljelyksen omistaja.

Sentähden tilattomat pyrkivätkin vaikkapa vain pienenkin maatilkun omistajiksi. Niinikään koettavat torpparit, missä suinkin mahdollista on, ostaa torppansa omiksi perintötiloiksi.

Oman maan hankkimishommia kyllä yleensä kannatetaan, avustaapa valtiokin niitä helppokorkoisilla lainoilla y. m. toimenpiteillä, mutta sittenkin on vähävaraisilla siinä suuria vaikeuksia voitettavina. Hyvät neuvot ovat siis tarpeen. Sentähden kerronkin seuraavassa kuluneena syksynä Ilmajoella perustetun *Oma koti*-nimisen osuuskunnan sisäisestä järjestyksestä, ja erittäinkin siitä puolesta, joka varmentaa osuuskunnan jäsenten velkojen lyhennyskyvyn.

Oma koti-osuuskunnassa on 13 jäsentä, kaikki erään suurtilan torppareita, jotka vuosikymmeniä ovat päätilalle suorittaneet vuokrapäivätöitä ja perheineen eläneet torppiensa viljelyksellä.

Jos osuuskunta saapi valtiolta hakemansa avustuslainan, tulee kunkin jäsenen torppa, tilanomistajan kanssa tehdyn

kaupan mukaan, perintötilaksi. Näitä viljellen jäsenperheet voivat elää aivan entiseen tapaan. Ei minkäänlaisen muutoksen taloudessa eikä sen hoidossa tarvitse välttämättä tulla kysymykseen; sama on asunto, samat työkalut, hevoset, lehmät y. m. —. Eräässä suhteessa saattaa kuitenkin tapahtua muutos. Voi näet säästyä enemmän aikaa kuin ennen oman viljelyksen hoitoon, jonka kautta toimeentulo myöskin voi parantua. Mitenkä tämä on mahdollista, selviää seuraavasta.

Torppiensa ohella, samassa kaupassa, on osuuskunta päätilalta ostanut 48 hehtaarin suuruisen, valmiiksi viljellyn suokappaleen yhteismaaksi, jolla tulee olemaan kokonaan oma, erityinen taloudenhoitonsa, oma riihi, vilja- ja heinäsuojat y. m. Tätä taloutta ja siihen kuuluvaa viljelystä aikovat osuuskunnan jäsenet hoitaa niillä päivätöillä, jotka kuluivat ennen torpan vuokran suoritukseen.

Yksi osuuskunnan jäsenistä on yhteismaan isännöitsijä, joka vahvistettujen sääntöjen ja osuuskunnan päätösten mukaan johtaa sen viljelystä ja hoitaa talouden. Kun yhteismaata voidaan viljellä ilman karjanlantaa saven ja keinotekoisten lannoitusaineiden avulla, ja kun on laskettu, ettei yhteismaan viljelys vaadi suurempaa päivätyömäärää kuin minkä osuuskunnan jäsenten kunkin torpastaan tähän saakka suorittamat vuokrapäivät yhteensä ovat tehneet, ja kun myöskin on varmaa, että yhteismaa, kunnollisesti viljeltynä ja vilja ynnä rehut rahaksi muutettuina, tuottaa suuremman tulon kuin on se meno, joka kuluu osuuskunnan velkapääoman korkoon ja kuoletukseen, niin tämä järjestelmä täten takaa osuuskunnan jäsenille taloudellisesti vakavan tulevaisuuden.

Vaikka yhteismaan hoito vaatiikin osuuskunnan jäseniltä alistuvaisuutta, — jäsenen pitää nimittäin mennä yhteismaalle työhön silloin, kun isännöitsijä yhteisellä päätöksellä tehtäviksi määrättyihin töihin käskee —, niin riippuvaisuus on kuitenkin

vähempi kuin ennen torpparina vuokrapäivien suoritussuhteissa. Aseman parantuminen ja toivo päästä kokonaan riippumattomaan asemaan elähyttävät, eivätkä ponnistuksetkaan liiaksi rasita, joten todella on päästy askel päämaalia kohden.

Jätän yksityiskohtaisen numeroilla todistelun sikseen. Mainitsen vain, että osuuskunnan velka on 86,000 mk, josta kuoletus ja korko tekevät yli 5,000 mk vuosittain. Kuinka paljon yhteismaa antaa tuloja, riippuu vuodentulosta y. m., mutta hyvällä hoidolla on useista vuosista laskettu keskimääräinen tulo korkeampi kuin edellämainittu menoerä.

Edelläkerrottu Oma koti-osuuskunnan sisäinen järjestys kelpaa mielestäni ihanteelliseksi esikuvaksi, jota noudattaen, missä tämä suinkin on mahdollista, tilattomat voisivat helpottaa toimeentuloaan hankkiessaan itselleen: »oman tuvan, oman luvan».

Ilmajoella, talvella 1909.

J. E. Antila.

Pellervo-Seura yksityismetsätalouden edistäjänä.

uosi vuodelta saa metsätalous olojen pakosta yhä suuremman merkityksen niin hyvin suurkuin pienviljelijän taloudessa.

Jospa hyvää tahtoa ja tarpeellisia tietoja ei puuttuisikaan, niin on järkiperäisen metsätalouden harjoittaminen etenkin pienviljelijöille jo erityisistä ulkonaisista syistä miltei mahdoton. *Puutavaramäärä, jonka pienviljelijä voi jatkuvasti myydä metsästään, on useimmiten liian vähäinen, jotta se joka kerralla voitaisiin saada kaupaksi kunnolliseen hintaan. Mutta ennen kaikkea ovat pienviljelijän keinot pääoman saantiin liian rajoitetut, jotta hän rahapulan sattuessa voisi välttää kiusausta ottaa metsästään kaikki tai melkein kaikki, mikä sieltä on otettavissa, välittämättä siitä, miten suuren vahingon hän sen kautta todellisuudessa itselleen tekee.*

Koska Pellervo-Seuran tarkoituksena on »maalaisväestön, etenkin vähäväkisten taloudellisen vaurastumisen edistäminen yhteistoiminnan kautta», niin on selvää, ettei metsäasiakaan ole voinut jäädä sille vieraaksi.

Jo kohta sen jälkeen, kun työ nykyaikaisen, järjestetyn osuustoiminnan edistämiseksi maassamme oli pantu alulle, kiintyi Pellervo-Seuran johtokunnan huomio siihen seikkaan, että metsätaloudessa olisi ala, jolla maanviljelijäin yhteistoiminta epäilemättä tulisi saavuttamaan varsin huomiota ansaitsevan merkityksen.

Lisäkehotuksen Seuralle koettaa saada valmistumaan tätä tarkoitusta varten sovelias järjestysmuoto, näytti tarjoavan se tuki, jonka voimassaoleva lainsäädäntö syyskuun 3 p:nä v. 1886 annetun Metsälain 10—12 §:ssä antaa yhteisestä metsätaloudesta tehdyille sopimuksille, säätäessään, *että sellainen sopimus, kerran tehtynä ja asianmukaisesti vahvistettuna, on ilman kiinnitystä ja sen määräaikoina tapahtuvaa uudistamista voimassa aina sovitun ajan loppuun asti, riippumatta sillä välin saavutetusta omistus- tai panttioikeudesta johonkin niistä tiloista, joitten metsämaita yhteishallinto käsittää.*

Vuoden 1901 lopulla eli siis noin pari vuotta Pellervo-Seuran perustamisen jälkeen, valmisti seuran johtokunnan jäsen, senaattori *J. Serlachius,* ehdotuksen metsänhoito- ja -myyntiyhdistysten säännöiksi. Tämän ehdotuksen tarkastivat sitten yhdessä tekijän kanssa vapaaherrat, senaattori *R. A. Wrede* ja silloinen Metsähallituksen ylitirehtööri *E. Wrede.* Asiaa selvittävän käsikirjan [1]) tekijäksi onnistuttiin saamaan senaattori *Lennart Gripenberg,* jolla, paitsi tietoja ja asianharrastusta, oli käytettävänään monivuotinen käytännöllinen kokemus näissä asioissa.

Edellämainitun ehdotuksen mukaan ajateltiin osuustoimintaa tällä alalla sovellutettavan *50 vuodeksi perustettujen metsäyhdyskuntien muodossa, joihin liittyessään metsänomistajien tulisi kokonaan luopua metsänkäyttöoikeudestaan yhdys-*

[1]) Yhteinen metsätalous. Käsikirja. Pellervon kirjasto N:o 17. Helsinki. 1904. Hinta 75 penniä.

kunnalle luovuttamaansa tilaan tahi ainakin sen ulkopalstaan. Ainoastaan erikoistapauksissa ja etusijassa maanviljelyksen edistämiseksi voitaisiin poikkeuksia tästä säännöstä sallia. Kaikki yhteismetsästä otettavat puutavarat tulisi osakkaiden ostaa yhdyskunnalta. (Todellisuudessa tämä kumminkin olisi vain kirjanpitokysymys).

Yhdyskunnan asioita hoitaisi *hallintolautakunta*, noudattamalla osakkaiden yleisessä kokouksessa vahvistamaa, ammattimiehen laatimaa yhtenäistä *taloussuunnitelmaa*, jota tehtäessä olisi pyrittävä saavuttamaan semmoinen tulos, *että ijältään, arvoltaan ja laadultaan erilaiset metsiköt kontrahtiajan lopussa* (eli siis 50 vuoden kuluttua) *niin yhdenmukaisesti kuin suinkin jakautuisivat kutakin osakasta kohti.*

Kukin tilanomistaja on osallinen yhteismetsästä saatuun puhtaaseen tuloon sekä velvollinen, tarpeen tullen, hallintokustannusten suorittamiseksi antamaan varoja siinä suhteessa, mikä on olemassa hänen tilastaan yhteistalouteen luovutetun *metsämaan* ja *koko yhteismetsän pinta-alan* sekä *hyvyysasteen* välillä. Yhteistaloutta toimeenpantaessa on tietenkin myös kasvava metsä otettava huomioon, ja tulee jokaisen maanomistajan yhdyskunnalta kokonaisenaan saada täysi korvaus maallaan kasvavan metsän arvosta eli, toisin sanoen: *metsänomistaja myy yhdyskunnalle kaiken kasvavan metsänsä. Hän jää siis metsämaan omistajaksi, kun taas yhdyskunta kokonaisenaan on kaiken siinä kasvavan ja siihen kontrahtiaikana nousevan metsän omistaja.*

Tästä seuraa edelleen, että, jos kontrahtiajan lopussa yhteistaloutta ei enää tulisi jatkettavaksi, vaan metsämaa siirtyisi takaisin maanomistajalle, tämän silloin täytyy yhdyskunnalta ostaa takaisin siinä silloin kasvava metsä, joka on yhdyskunnan omaisuutta.

Jos metsällä, jonka maanomistaja luovuttaa yhdyskunnalle, on suurempi arvo kuin sillä osuudella, mikä hänellä yhdyskunnan perustamisen jälkeen tulee olemaan yhteismetsässä, niin on hän oikeutettu yhdyskunnalta *saamaan* näiden kahden arvon välisen *eron*. Jos taas hänen metsällään on ollut pienempi arvo kuin hänen uudella yhteismetsäosuudellaan, niin hänen on yhdyskunnalle maksettava tuota eroa vastaava määrä, jonka hän siis on yhdistykselle *velkaa*.

Selvintä kuitenkin olisi, jos tämä *tilitys* eli *litviikki* voitaisiin heti suorittaa käteisellä rahalla, mutta se ei ole aina käytännössä toteutettavissa. Tämän takia on tuo suoritus toimitettava *määrävuosien kuluessa*.

Jos yhteistoimintasopimusta ei uudisteta kontrahtiajan umpeen kuluttua, tulee jokaisen maanomistajan maksaa yhdyskunnalle täysi hinta hänen maallaan silloin kasvavasta metsästä. Vaikka silloin suoritettavaksi tulevien puhtaitten rahamaksujen ei pitäisi nousta ylenmäärin suuriksi, niin saattaa kuitenkin tämän lunastussumman yhdellä kertaa maksaminen käydä jollekin näistä osakkaista hankalaksi. Ja toisilla maanomistajilla taas ei puolestaan ole täyttä vakuutta sen saamisesta, jos esim. joku tiloista heti kontrahtiajan umpeen kuluttua ja ennenkun tuo maksu on suoritettu, vaihtaisi omistajaa, tai jos maksaminen muuten kohtaisi vaikeuksia. Tähän nähden on tärkeä perustaa niin suuri *vararahasto*, että maanomistajain osat siitä riittävät puhtaalla rahalla maksettaviin välien suorituksiin.

Metsä kasvaa ja kehittyy hitaasti. Tarkoitustaanvastaavankin yhteisen metsätalouden edut ja hedelmät voivat tämän takia vasta pitkän ajan perästä tulla näkyviin. *Viittäkymmentä vuotta voitanee kuitenkin pitää täysin riittävänä ajanjaksona järki- ja voimaperäisten hakkaus- ja metsänhoito-*

tapojen saavuttamiseksi sekä jotakuinkin tasaisen ikäluokkajaoituksen aikaansaamiseksi osakkaiden metsissä.

Metsäyhdyskunta hankkii tämän ohessa osakkailleen entistä paremman hinnan näiden puutavaroille.

Ylempänämainitunlaisen metsäyhdyskunnan jäsenillä on myöskin mahdollista, tarpeen tullen, metsäosuuttaan vastaan saada rahaa lainaksi ei ainoastaan metsäyhdyskunnalta joko sen omista varoista tai semmoisista varoista, jotka se ottaa lainaksi osakkaiden yhteisellä vastuulla, vaan myöskin osuuskassojen välityksellä niiden Keskuslainarahastosta tai muista semmoisista rahalaitoksista.

Kokemus kuitenkin ennen pitkää osoitti, ettei metsänomistajia voitu saada *vapaaehtoisesti kokonaan luopumaan vapaasta metsänkäyttöoikeudestaan.* Tietoisuus pitkälle tähtäävän osuustoiminnan tuottamasta hyödystä ei ollut vielä tarpeeksi syöpynyt kansamme tajuntaan.

Toistaiseksi kohtaa metsäyhdyskuntien perustaminen vapaaehtoisuuden tietä myöskin muita niin *taloudellisia* kuin *käytännöllisiäkin* vaikeuksia.

Siihen nähden, ettei metsäyhdyskuntiin perustamisen jälkeen voi liittyä uusia jäseniä eli osakkaita, ei niillä ole kehitysmahdollisuuksia. Uusien jäsenten otto tekisi nimittäin yhteisen taloussuunnitelman noudattamisen mahdottomaksi. Metsäyhdyskuntia perustaisivat aluksi vain valistuneimmat ja ennakkoluulottomimmat metsänomistajat, joita meillä vielä tätä nykyä — valitettavasti kyllä — on aivan liian harvassa. Yhteismetsään kuuluvat metsäpalstat tulisivat siten sijaitsemaan kovin hajallaan toisistaan, joten yhteisten *hakkausjaksojen* järjestäminen kävisi mahdottomaksi.

Varteen on otettava, että liittyminen metsäyhdyskuntaan käy perin vaikeaksi sellaiselle metsänomistajalle, jolla on etupäässä nuorta kasvavaa metsää ja jonka sen takia täytyy suorittaa *lunastusta* osuudestaan. Ja muistettava niinikään on, että juuri tällaisilla metsänomistajilla useimmiten olisi suurin hyöty liittymisestään metsäyhdyskuntaan. Nyttemmin on hallitus kumminkin ehdottanut vuoden 1908 valtiopäiville jättämässään metsänhoitolakiesityksessä, että valtionvaroista ruvettaisiin myöntämään helppohintaisia lainoja tällaisten lunastusmaksujen suorittamiseen. Koska Eduskunta todennäköisesti hyväksyy esityksen tässä suhteessa, voi ehkä toivoa, että yksi niistä esteistä, jotka vaikeuttavat metsäyhdyskuntien perustamista, lähimmässä tulevaisuudessa tulee poistetuksi.[1])

Näihin saakka on perustettu vain *yksi* ainoa metsäyhdyskunta. Syyskuun 15 päivänä v. 1908 allekirjoittivat nimittäin asianomaiset metsänomistajat, Haminan kaupungin entiset lampuodit, yhteistoimintasopimuksen, jonka mukaan »Pampyölin, Siivartin ja Salmenkylän yhteismetsäyhdistys» perustettiin 50 vuodeksi. Huomioon on kumminkin otettava, ettei tämäkään yhteenliittyminen tapahtunut aivan vapaaehtoisesti, vaan aikaansaatiin se hallituksen vaikutuksesta.

Viimeksikuluneina vuosina on meillä kumminkin saatu syntymään useampia *yhteismetsiä* siten, että Viipurin läänissä sijaitsevien lahjoitusmaitten kantatiloilla taikka muilla tiloilla, jotka valtio on palstoittanut tilattomille, suurin osa metsämaata on voimassaolevan Metsälain 7 §:n mukaan erotettu yhteismetsäksi.

---

[1]) Hallituksen ehdotuksessa metsänhoitolaiksi ajatellaan metsäyhdyskuntia perustettaviksi sen ohjelman mukaan, joka esitetään jo aikaisemminmainitussa Pellervo-Seuran julkaisemassa käsikirjassa.

Ainakin muutamat näistä yhteismetsäkunnista ovat *säännöikseen yhteismetsän hallintoa ja käyttöä varten* hyväksyneet Pellervo-Seuran tätä tarkoitusta varten valmistuttaman sääntöehdotuksen. Tämän ehdotuksen täydennykseksi laati v. 1906 seuran silloinen metsätalouskonsulentti, metsänhoitaja *W. G. Thomé* erityiset, yhteismetsien hoitoa ja nauttimista koskevat ohjeet, jotka ovat julkaistut liitteenä maanosto-osuuskuntia varten laadittuun käsikirjaan. [1])

Kun kuitenkin seuran toimistoon ehtimiseen saapui kyselyitä, joissa tiedusteltiin, eikö ollut saatavissa mallisääntöjä yksinkertaisempia yhteistoimintamuotoja varten, ja kun metsänomistajat moniaalla maassamme omin päin ryhtyivät metsäosuuskuntia perustamaan, katsoi seura velvollisuudekseen, kehityksen johtamiseksi oikeaan suuntaan, ottaa kysymyksen sopivammasta yhteistoimintamuodosta metsätalouden alalla uudelleen pohdinnan alaiseksi.

Kesäkuun 1 p:nä v. 1906 astui Pellervo-Seuran palvelukseen metsänhoitoammattimies ja saman vuoden syyspuolella asetti seura komitean, johon kutsuttiin yksi suurviljelijä, kaksi pienviljelijää, kolme metsänhoitoammattimiestä, kaksi lakimiestä, yksi sahanomistaja sekä yksi paperimassatehtaan palveluksessa oleva insinööri.

Tämän komitean asettamisella astuu osuustoiminta-asia metsäalalla uuteen kehitysasteeseen. Aikaisemmin ajateltiin osuustoimintaa sovellutettavaksi etupäässä *metsänhoidon* alalla. Komitean ehdotuksen mukaan olisi sen sijaan osuustoimintaa aikaansaatava lähinnä *metsänmyynnin* ja *puu-*

[1]) *Hannes Gebhard:* Maanosto-osuuskunta, ohjeita sen perustamisessa. Pellervon kirjasto N:o 18. Toinen painos. Helsinki. 1906. Hinta 1 mk.

tavaran jalostuksen alalla. Tätä viimemainittua kantaa puolustivat komiteassa erittäin lämpimästi pienviljelijät.

Komitea laati sääntöehdotukset *metsätalousyhdistyksille* ja *metsätalousosuuskunnille.* [1]) Nämä ehdotukset joutuivat sittemmin keskustelun alaisiksi ja hyväksyttiin viimeisillä »Pellervon päivillä» v. 1907.

Komitea ehdotti, että metsätalousyhdistysten toiminnassa päähuomio kiinnitettäisiin *metsien hoitoon,* kun metsätalousosuuskuntien toiminnassa sitävastoin *metsänmyynti ja puutavaranjalostus* olisi asetettava etusijalle.

Siihen nähden, että voimassaolevan Osuustoimintalain mukaan *jäseniä ei voida ehdottomasti sitoa osuuskuntaan pitemmäksi aikaa kuin kahdeksi vuodeksi* ja että osuuskuntien jäsenet joka tapauksessa ovat vain *henkilöjäseniä,* piti komitea välttämättömänä, että metsätalousyhdistykset, samoinkuin metsäyhdyskunnatkin, *perustettaisiin voimassaolevan Metsälain* (annettu syysk. 3 p:nä v. 1886, § 10—12) *mukaan,* koska vain johdonmukainen ja pitempiaikainen metsänhoitotyö voi tuottaa hyviä hedelmiä, s. o. suotuisia tuloksia.

Vuoden 1907 alussa luopui aikaisemminmainittu metsänhoitoammattimies Pellervo-Seuran palveluksesta. Sittenkun seuran johtokunta turhaan oli koettanut kiinnittää sen palvelukseen puutavaraliikkeeseen perehtynyttä henkilöä ja eräät osuusmeijerien vararikot sitäpaitsi kehottivat varovaisuuteen sahaosuuskuntien perustamisessa, katsoi johtokunta parhaaksi ainakin toistaiseksi luopua toteuttamasta komitean ehdottamaa ohjelmaa koko laajuudessaan.

Vuoden 1908 alussa otettiin seuran palvelukseen uudelleen metsänhoitoammattimies, joka sai tehtäväkseen työskennellä *metsätalousyhdistysten* aikaansaamiseksi.

[1]) Edellinen ehdotus on jonkun verran muutettuna julkaistu Pellervon mallisääntöinä metsätalousyhdistyksiä varten.

Vähintäin 10 vuodeksi perustettujen metsätalousyhdistysten sekä niiden liittojen ja yhteisten välitysliikkeiden kautta pyrkii Pellervo-Seura päämäärään: puutavaranjalostuslaitokset raaka-aineen omistajien omiin käsiin, joka päämäärä epäilemättä on saavutettavissa sitkeällä ja tarkoituksenmukaisella työllä, kaikista vastuksista huolimatta.

Järjestämällä *paikallisiin oloihin soveltuvia* pystymetsän tai puoleksijalostettujen (halkojen, propsin, massapuiden, parrujen, lehterien, pelkkojen y. m.) puutavarain *yhteismyyntejä* hankkivat metsätalousyhdistykset *jäsenilleen paremman hinnan raaka-aineesta ja ennen kaikkea saattavat heidät tilaisuuteen toimittamaan myynnistä johtuvat hakkuut jatkuvan metsätalouden periaatteita noudattaen.*

Huomioon on myös otettava, että hyvin järjestetystä yhteismyynnistä ehdottomasti on metsänomistajille suurempi hyöty ja *pienempi häviön mahdollisuus* kuin sopimattomaan paikkaan perustetusta ja tuntuvia perustamiskustannuksia vaativasta sekä huonosti johdetusta puutavaranjalostuslaitoksesta. [1])

Täten lasketaan työ vakavalle pohjalle ja rakennus saa lujan kivijalan. Täten kasvatetaan myös vähitellen vastaisille *metsätalousosuuskunnille* asiaansa innostuneita, kykeneviä, taitavia ja kokeneita johtomiehiä.

Ylempänämainitun osittaisen suunnanmuutoksen kautta kävi kumminkin välttämättömäksi *kiinnittää metsätalousyhdistysten toiminnassa enemmän huomiota metsänmyynteihin.* Ja myöntäähän täytyykin, että suurimmassa osassa maatamme emme voi ajatella järkiperäistä metsänhoitoa ilman metsän-

[1]) Pellervon lentolehtisessä N:o 9: Mitä hyötyä on metsänomistajilla metsätalousyhdistyksestä? tehdään lyhyesti selkoa metsätalousyhdistysten tehtävästä ja niiden organisatsionista (rakenteesta). Työn alaisena on tämän ohessa erityinen käsikirja metsätalousyhdistyksiä varten.

omistajan puolelta tapahtuvaa hyvin järjestettyä metsänmyyntiä.

Sen kautta, että metsänomistajien tulee liittää metsätalousyhdistykseen *koko* metsänsä, ja *että he yhdistykseen liittyessään sitoutuvat pyrkimään metsänsä käytössä järkiperäisen metsätalouden kannalle ja kaikissa tapauksissa välttämään metsänsä suoranaista raiskaamista sekä ennen kaikkea olemaan myymättä metsäntuotteitaan muuten kuin noudattamalla yhdistyksen toimikunnan ja sen paikallekutsuman ammattimiehen yhteisesti antamaa neuvoa, paitsi kun on kysymys jostakin pienenpuoleisesta puumäärästä, jonka myymiseen toimikunta kerta kaikkiaan on antanut luvan* — muussa suhteessa on yhdistyksen jäsenillä täysin vapaa metsänkäyttöoikeus — sen kautta, sanoimme, *on metsätalousyhdistys toiminnalleen saanut tarpeenvaatiman vakavuuden.* Tämän lisäksi saavat metsätalousyhdistykset tukea toiminnalleen Osuuskassojen Keskuslainarahaston järjestämästä *metsänluottoliikkeestä.*

Siihen nähden, että jäseneksi metsätalousyhdistykseen voi sen perustamisen jälkeenkin liittyä jokainen metsänomistaja, jonka yhdistyksen toimikunta hyväksyy, on tällaisella yhdistyksellä suuriakin kehittymismahdollisuuksia.

Kuta pitempi on se kontrahtiaika, jonka yhdistys on voimassa, sitä suuremmat ovat tietenkin edellytykset toiminnan menestymiselle, *mutta jo 10 vuoden kuluessa tulee varmaan hyöty yhdistyksestä näkyviin, muodossa tai toisessa, jos sen toiminta vain järjestetään tarkoitustaan vastaavaksi. Jotenkin varmana voi näet pitää, että yhteistoimintasopimus uudistetaan 10-vuotisen sopimusajan umpeenmentyä.*

Luottamuksella voivat siis metsäosuustoiminnan ystävät meillä katsoa tulevaisuuteen. Kuluneen vuoden aikana on edellisessä esitettyjen Pellervo-Seuran laatimien mallisääntöjen mukaan syntynyt *kuusi metsätalousyhdistystä,* joista kaksi ei vielä vuoden kuluessa ole ehtinyt saada vahvistusta säännöilleen kihlakunnanoikeudessa. Paraikaa on noin 20 *metsätalousyhdistystä* tekeillä.

Tämän lisäksi on saman metsätalousyhdistyksille laaditun sääntöehdotuksen pohjalla Uudenmaan ja Hämeen läänin maanviljelysseuran toimesta ruotsiksi laadittu erityiset *mallisäännöt metsätalousseuroja varten* ruotsalaisella Uudellamaalla.[1])

Nykyään toimii sanotun maanviljelysseuran piirissä *kahdeksan* tällaista *metsätalousseuraa,* joiden säännöt Uudenmaan läänin kuvernööri on vahvistanut ja *neljä* on paraillaan tekeillä.

Näitten metsätalousseurojen ja edelläesitettyjen metsätalousyhdistysten välillä on kumminkin melkoisen suuri periaatteellinen erotus. *Seurojen päätarkoituksena on erityisen metsätöiden opastajan palkkaaminen ja asettavat ne toimintansa metsänmyyntien järjestämiseksi aivan syrjään.* Metsätalousseurassa on vain metsänomistaja henkilökohtaisesti eikä hänen tilansa velvollinen pysymään vähintäin 5 vuotta, ja metsää myytäessä on hänen kyllä kysyminen seuran toimikunnalta neuvoa, *mutta hänen ei ole lainkaan pakko sitä seurata.*

Metsätalousseurat ovat siis järjestölleen paljon löyhempiä kuin metsätalousyhdistykset, eivätkä ne tämän takia nykyi-

[1]) Maanviljelysneuvos Alexander Aminoffin toimesta ovat nämä säännöt painetut myöskin suomeksi Ruovedelle perustettavaksi aiottua metsätalousseuraa varten.

sessä muodossaan kykene muodostamaan tarpeellisen vankkaa pohjaa laajalle tähtäävälle osuustoimintatyölle.

Yksissä neuvoin Suomen Metsänhoitoyhdistys Tapion ja asianomaisten maatalousseurojen kanssa toivoo Pellervo-Seura lähimmässä tulevaisuudessa, keskittämällä toimintansa metsäalalla vain sellaisiin paikkakuntiin, missä kansa jo ennestään on tottunut osuustoimintaan ja jossa metsätaloudellisella yhteistoiminnalla on menestymisen mahdollisuuksia, saavansa syntymään useampia metsätalousyhdistyksiä.

Ankara metsälaki, jonka luultavasti ennen pitkää saamme, edistää varmaan *välillisesti* metsätalousyhdistysten syntymistä. — Aikaisemminmainitussa hallituksen metsänhoitolakiesityksessä on myös pidetty silmällä metsätalousyhdistysten perustamista Pellervo-Seuran laatimien mallisääntöjen pohjalle.

S. A. Sohlman.

Eläinvakuutusyhdistysten toiminnasta.

Vuonna 1903 julkaisi Pellervo-Seura erityisen, senaattori A. Ramsay'n laatiman kirjasen[1]) karjanvakuutuksen tarpeellisuudesta sekä tätä vakuutusta harjoittavien yhdistyksien mallisäännöt. Ja sitäkin ennen olivat seuran konsulentit matkoillaan huomauttaneet maanviljelijöille, miten heille on tärkeätä koettaa hankkia itselleen tilaisuus uuden karjan hankkimiseen, milloin taudin tahi tapaturman kautta entinen joutuisi häviöön, koska karjasta koituva tulolähde muuten häviäisi kuiville. Pellervo-Seuran ansioksi on siis suureksi osaksi luettava se, että paikallisia karjanvakuutusyhdistyksiä on meillä ruvettu perustamaan. On siis aivan paikallaan tässä julkaista muutamia tietoja näiden yhdistysten toiminnasta vuoden 1907 loppuun saakka eli niin pitkälle kuin näitä tietoja nykyään, järjestettyinä, on saatavissa.

Edellämainitussa käsikirjassa neuvotaan tosin alkavia yhdistyksiä rajoittamaan toimensa ainoastaan nautakarjan vakuu-

[1]) *Aug. Ramsay:* Karjanvakuutusyhdistyksistä. Pellervon kirjasto N:o 11. Helsinki 1903. Hinta 75 p:iä.

tukseen, mutta tätä neuvoa yhdistykset eivät yleensä ole noudattaneet. Varsin luonnollista onkin, että maanviljelijät tahtovat keskinäisesti tarjota toinen toisilleen turvaa sitäkin vahinkoa vastaan, joka aiheutuu heidän taloudessaan niin tärkeätä eläintä kuin hevosta kohdanneesta onnettomuudesta. Eikä näiden vakuutushaarojen yhdistämisestä saman yhdistyksen hoidettaviksi olekaan varsinaista vaaraa, jos niitä vain asianmukaisesti käsitellään kahtena eri toiminnan osastona siten, että toiselta puolen hevosia varten tarpeelliset korvausmaksut taksoitetaan vakuutettujen hevosien omistajilta ja toiselta puolen samoin nautakarjan korvaussumma tämän vakuutusesineen omistajilta.

Kun yhdistysten luku alkoi tuntuvasti lisääntyä, päätti Senaatti, vakuutustarkastajan esityksestä, että näiden yhdistysten toiminnasta olisi vuosittain koottava ja julkaistava tilastollisia tietoja, ja ovat allaesitettävät yhdistelmät etupäässä niistä kootut.

Allaolevassa taulussa nähdään kunkin vuoden lopussa toimivain yhdistysten luku, vakuutettujen eläinten luku ja niiden vakuutusarvo toimintavuoden päättyessä.

Vuosi	Yhdistysten luku	Hevosia		Nautakarjaa	
		Luku	Vakuutussumma Smk	Luku	Vakuutussumma Smk
1904	40	12,358	4,083,413	30,270	2,807,586
1905	56	17,901	5,933,733	35,687	3,112,219
1906	76	21,892	7,190,815	40,713	3,602,331
1907	83	25,796	8,322,350	41,720	3,733,249

Paitsi paikallisia yhdistyksiä, on maassamme koko edellämainitun ajan kuluessa toiminut kaksi yhdistystä, joiden toiminta käsittää koko maan. Jos niitä koskevat tiedot samoilta vuosilta myöskin otetaan huomioon, saadaan seuraavat luvut,

jotka siis ilmaisevat maassamme vakuutettujen eläinten kokonaisluvun ja arvon, koska tällä vakuutusalalla meillä ei toimi ainoatakaan ulkomaista yhtiötä:

Vuosi	Hevosia			Nautakarjaa		
	Luku	%	Vakuutussumma Smk	Luku	%	Vakuutussumma Smk
1904	24,691	7.7[1]	9,261,428	32,273	2,3	3,018,661
1905	30,093	9.4	11,053,223	41,831	2,9	3,913,929
1906	34,444	10,6	12,481,377	49,433	3,3	4,788,121
1907	39,652	12,2	14,306,485	51,397	3,5	5.102,394

Nämä luvut näyttävät että, vaikka vakuutettujen eläinten luku sekä absoluuttisesti että suhteellisesti on vuosi vuodelta kasvanut, vielä vain pieni osa maan karjasta on vakuutettu, joten kehityksen tilaisuutta on runsaasti.

Paikallisten vakuutusyhtiöiden luku on myöskin hyvin eri suuri maan eri osissa. Enimmin on tämä vakuutushaara kehittynyt Vaasan läänissä, josta paikalliset vakuutusyhdistykset olivat saaneet koko vakuutuskannastaan: v. 1904 87 %, v. 1905 74 %, v. 1906 64 % ja v. 1907 60 %.

Ne korvaussummat, joita yhdistykset ovat suorittaneet vahingon kärsineille, nousevat jo varsin huomattaviin määriin, tehden v. 1904 noin 65,000 mk, v. 1905 91,000 mk, v. 1906 111,000 mk ja v. 1907 108,000 mk. Seuraavalla sivulla olevaan tauluun otetut luvut osoittavat, kuinka suuri osa vuoden kuluessa vakuutettuna olleiden eläinten keskiluvusta kunakin vuonna on vahingoittunut, mihin määrään vuoden varrella maksettu korvaussumma nousee, verrattuna vuoden keskimääräiseen vakuutussummaan, ja mikä on ollut keskimääräinen korvaus kutakin vahingoittunutta hevosta ja kutakin nautaeläintä kohti:

[1]) Prosenttiluvut osottavat, kuinka suuri osa sinä vuonna maassamme elätetyistä hevosista ja nautakarjasta oli vakuutettu.

Vuosi	Vahingoittumis-prosentti		Korvaussumma vakuutuskannan 100 mk kohti		Korvaussumma vahinkoa kohti	
	Hevosten	Nautakarjan	Hevosten	Nautakarjan	Hevosten	Nautakarjan
	%	%	Smk	Smk	Smk	Smk
1904	1,67	1,68	1,10	1,00	230: 03	55: 43
1905	1,77	1,94	0,96	1,08	212: 53	52: 68
1906	1,60	1,86	1,11	1,18	229: 73	55: 96
1907	1,61	1,44	1,25	1,06	263: 49	63: 06

Tästä siis huomaa, että vahingoittuneiden nautaeläinten luku on useimpina vuosina ollut suhteellisesti jonkun verran, mutta varsin vähäsen suurempi kuin hevosten. Vakuutuskannan 100 markkaa kohti nautakarjasta maksettu korvaussumma on kahtena vuonna ollut suurempi, kahtena vuonna pienempi kuin vastaava hevosista maksettu korvaussumma. Nautakarjalle tuleva suhteellinen korvaussumma käy kuitenkin epäedullisemmaksi, kun otetaan huomioon, että hevosiin kohdistuvat korvausluvut sisältävät korvausmaksuja vakuutetun eläimen arvon alenemisestakin paljon suuremmassa määrin kuin tämänkaltaiset korvaukset ovat tulleet kysymykseen nautakarjaan nähden. Kaikista edellä huomioonotettujen neljän vuoden aikana maksettujen korvauksien luvusta on näet suoritettu 32,2 %:ia hevosten, mutta ainoastaan 9,9 %:ia nautakarjan korvauksista eläimen arvon alenemisen johdosta.

Yhdistyksien hoitokustannukset eivät ole olleet vallan suuria, nousten vuonna 1904 vain 10 penniin ja sekä v. 1905 että v. 1906 12 penniin ja vuonna 1907 lähes 14 penniin kutakin 100 markan suuruista vakuutussummaa kohti.

Koska nämä yhdistykset yleensä ovat toimineet vasta vain lyhyen ajan, eivät ne vielä ole ennättäneet koota mainittavia rahastoja. Varsinaiset vararahastot nousivat v. 1907:n lopussa yhteensä ainoastaan noin 26,600:aan markkaan; muut rahastot

olivat yhteensä noin 12,600 mk eli yhteensä 39,200 mk. Yhdistysten varat olivat sijoitetut seuraavasti:

Lainattu velkakirjaa vastaan	7,900 mk.
» yhdistykselle sen omasta vararahastosta	6,100 »
Arvopapereina ja pankissa	19,000 »
Kassassa	8,600 »
Suorittamattomia vakuutusmaksuja	12,400 »
Yhteensä	54,000 mk.

Yhdistyksien velat taas, kun rahastot jätetään lukuunottamatta, olivat:

Lainoja omista rahastoista	6,100 mk.
» muualta	19,300 »
Maksamattomia korvauksia	7,200 »
Yhteensä	32,600 mk.

Lopullinen ylijäämä on siis 21,400 mk.

Kuten edelläesitetystä käynee selville, eivät paikalliset eläinvakuutusyhdistyksemme vielä ole saavuttaneet sitä vakavaa taloudellista pohjaa, joka on tarpeen, ennenkun ne voivat täysin tyydyttävällä tavalla täyttää pieniviljelijäin vakuutuksen tarvetta. Muutaman yhdistyksen säännöissä tavataan myöskin määräyksiä, jotka eivät ole omiansa luottamusta kartuttamaan. Niinpä eivät esim. muutamat yhdistykset vaadi sairastunutta tahi vahingoittunutta eläintä eläinlääkärin hoidettavaksi sellaisillakaan paikkakunnilla, missä tätä lääkärinapua voitaisiin verrattain helpolla saada.

Yhdistysten vakavaraisuuden tukemiseksi olisi myöskin suotava, että ne itse ryhtyisivät sellaisen keskuslaitoksen perustamiseen, jonka välityksellä eri yhdistykset tukisivat toisiaan.

Siitä voisi saada avustusta sellainen yhdistys, jonka korvattavaksi jonakin vuonna on sattunut melkoinen määrä vahinkoja, esim. paikkakunnalle puhjenneen eläintaudin takia. Keskuslaitokseen tulisi jokaisen siihen liittyneen yhdistyksen vuosittain maksaa joku määrätty, sen vakuutuskannasta ja ehkä sen vahinkokoeffisientistakin riippuva maksu. Niistä muodostettaisiin yhteinen vararahasto, josta kukin yhdistys olisi oikeutettu saamaan apua silloin, kun sen taksoitussumma muuten nousisi liian rasittavaksi.

Tämän keskuslaitoksen toiminnan alkuvuosina ja ehkä myöhemminkin voisi jonakin vuonna keskuslaitoksellekin sattua niin suuria korvausmaksuja, etteivät sen omat varat riittäisi niiden suorittamiseen. Sellaisissa tapauksissa pitäisi voida sille myöntää muutaman vuoden kuluessa takaisin maksettava laina valtionvaroista. Sitävastoin ei olisi tämänkaltaista lainaa missään muodossa suoraan annettava yksinäiselle yhdistykselle, m. m. epäterveellisen kilpailun ja riitaisuuksien välttämiseksi, koska vahinkokoeffisientit maan eri osissa näyttävät olevan erisuuret. Senverran kuin on mahdollista päättää tähän asti saavutetun pienen kokemuksen perustuksella, voisi ehkä olla oikeampaa, etteivät kaikki yhdistykset liittyisi samaan keskuslaitokseen, vaan että sellaisia muodostuisi useampia. Lähinnä olisi tämänkaltainen jälleenvakuutuslaitos tarpeen vaatima Pohjanmaalla, jossa vakuutuskanta jo on verrattain suuri, mutta hajaantunut monen pienen ja heikon yhdistyksen varaan. Sen mukaan kuin muissa maamme osissa paikallisten eläinvakuutusyhdistysten luku ja vakuutuskanta kasvaisi, voisivat sitten niissäkin toimivat yhdistykset liittyä toisiinsa, muodostaen itselleen sopivia ja tarpeittensa mukaan järjestettyjä keskuslaitoksia.

Onni Hallstén.

Osuustoimintaliikkeen pientareelta.

Osuustoimintaliikkeemme alkuajoilta on se maamiesten kesken tapahtuva yhteenliittyminen, jonka tarkotuksena on *karjanjalostuksen edistäminen*, kulkenut rinnan muun, varsinaisen osuustoiminnan kanssa. Varsinaisena viljelyskasvina osuustoiminnan pellossa se ei silti ole ollut, sillä puhdas osuuskuntamuoto ei ole näyttäytynyt täysin tarkotuksenmukaiseksi sellaisiin yrityksiin, jotka, kuten *sonniyhdistykset*, perustetaan nimenomaan vain karjanjalostuksen edistämiseksi, eikä myöskään siihen karjatalouden kannattavaisuutta selvittävään toimintaan, joka *karjantarkastusyhdistysten* kautta toteutetaan, joten tämä yhteistoiminnan ala on jäänyt meillä yhdistysmuodon varaan — varsinaisen osuustoimintavainion pientareelle.

Kumminkin ovat yhteenliittymisen johtavat periaatteet näissä yrityksissä samat kuin varsinaisissa osuuskunnissakin. Niinpä ei esim. sonniyhdistys menesty, ellei sen jäsenillä ole selvää käsitystä siitä, että *yhteinen etu* on saavutettavissa ainoastaan *yhteisiin velvollisuuksiin alistumisen* kautta. Osuustoimintaliikkeemme alkuvuosina, jolloin ko-operatiivinen eli osuus-

toiminnallinen yhteenliittymisajatus ikäänkuin haki itselleen sopivimmat ilmestymismuodot suomalaisessa maaperässä, oli luonnollista, että Pellervo-Seuran puolelta huomio kiinnittyi muun muassa yhteistoimintaan karjanjalostusalallakin. Pellervo-lehden, samoinkuin »Pellervon päivillä» pidettyjen esitelmien kautta ja erään kirjasen julkaisemisella [1]) koetettiin tätäkin asiaa ajaa. Yhtä luonnollista on myös ollut, että tähän alaan kohdistuva työ jäi syrjään työssä varsinaisen osuustoimintaliikkeen hyväksi, sikäli kuin tämä liike pääasiassa keskittyi niihin muotoihin — osuuskassoihin, osuusmeijereihin ja osuuskauppoihin, — jotka nyt muodostavat ensimäisen kymmenvuotiskauden toiminnan päätuloksen.

Länsi-Suomen Karjanjalostusyhdistyksen sonni »Koitto» Mustialassa v. 1907.

[1]) *Hannes Nylander:* Yhteistoimintaa karjan jalostamisessa. Käsikirja. Pellervon kirjasto N:o 4. Toinen painos. Helsinki 1905. Hinta 1 mk 25 p:iä.

Muihin varsinaisen osuustoiminnan loistaviin ennätyksiin verraten ovat tulokset yhteistoiminnasta karjanjalostuksen alalla sangen vähäisiä. Tilastollisina numeroina näyttää meille yhteistoimintatyö tällä alalla tuloksenaan vuoden 1908 lopussa noin 600 *sonniyhdistystä* sekä ainoastaan noin 85 *tarkastusyhdistystä* koko maassa.

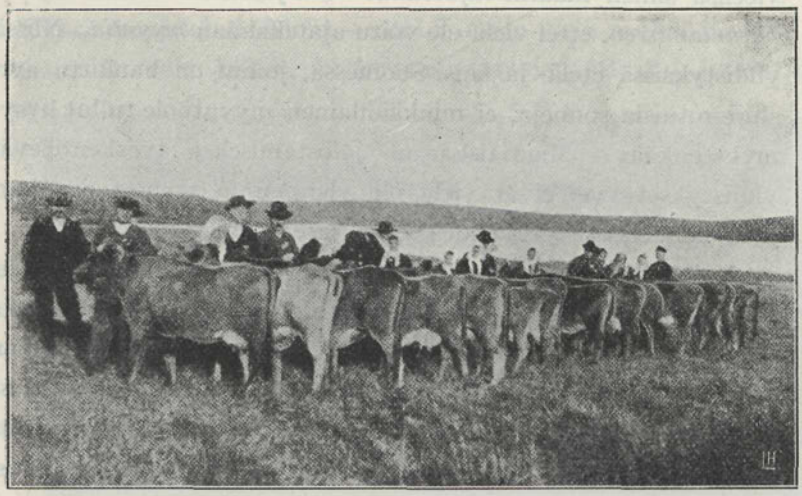

L. S. K:n lehmiä näyttelyssä Uudellamaalla.

Karjanjalostuksen kannalta arvostellen eivät nämä tulokset sentään ole aivan vähäpätöisiä, sillä voimme laskea noitten 600 sonniyhdistyksen kautta vuosittain tulevan maan karjaston parantamiseksi eloon otetuiksi noin 12,000 vasikkaa, joitten hyvyys, sikäli kun se valinnasta riippuu, on taattu. Myöskin karjanhoidon parantamiseen on sekä sonni- että etenkin tarkastusyhdistyksillä jo nykyisin huomattava vaikutus.

Meidän maassamme ei yhteistoiminta tällä alalla ole saavuttanut läheskään sitä merkitystä kuin monessa muussa maassa, joissa, kuten esim. Sveitsissä ja muutamissa Saksan valtakunnissa on laita, *siitososuuskunnat siitoskarjan myynnin kautta*

ovat suurenmoisiin tuloksiin johtaneet. Tässä kohdin ei meikäläisten yhdistysten toiminnasta ole juuri nimeksikään tuloksia merkittävänä. Tämä onkin, maamme karjanjalostuksen tähänastisella asteella ollessa, ollut varsin luonnollista. Ani harvassa paikassa on näet vielä ollut kelvollista siitoskarjaa sonniyhdistysten toimesta myytäväksi tarjottavanakaan. Toiminta on yleensä siihen määrin rajottunut vain jäsenten *omien karjojen parantamiseen*, ettei vielä ole voitu ajatellakaan *myyntiä*. Niissä yhdistyksissä etelä- ja länsi-Suomessa, joihin on hankittu ayrshire-rotuisia sonneja, ei minkäänlainen myynti ole tullut kysymykseenkään. Maatiaiskarjan jalostamiseksi työskentelevät yhdistykset taas eivät vielä ole yleisemmin voineet siitoskarjaan nähden tyydyttää edes omien jäsentensä tarpeita.

Vaikkakin siis näin ollen näitten yhdistysten toiminta ei yleensä ole mihinkään erinomaisiin tuloksiin johtanut ja vaikka niissä sekä järjestelmäänsä että toimintaansa nähden on koko joukon korjattavaa, on kumminkin näillä yhdistyksillä eräässä suhteessa ollut merkillepantava vaikutus, joka ansaitsee tulla mainituksi osuustoimintaliikkeen ensimäisen kymmenvuotiskauden muita tuloksia muistellessa.

Kotimaisen *maatiaiskarjan jalostamiseksi työskenteleviä sonniyhdistyksiä* on nykyisin vähän yli 500 eli lähes 85 % kaikista. Luonnollista siis on, että näitten yhdistysten pääasiallinen vaikutus on koskenut maatiaiskarjaa. Tämä seikka onkin, kotimaiseen karjanjalostukseen nähden, sattunut sangen otolliseen aikaan, sillä viimeksikuluneitten kymmenen vuoden puitteisiin mahtuu myöskin suurin osa siitä työstä, jota määräperäistä suunnitelmaa noudattaen on maatiaiskarjan jalostamiseksi tehty. Ja sangen huomattava onkin se osa, mikä juuri sonni- ja tarkastusyhdistystoiminnalla on tänä aikana kotimaisen karjan jalostustyössä ollut.

Kuopiossa v. 1906 pidetty yleinen maanviljelysnäyttely osoitti jo, miten meilläkin sonniyhdistysten kautta pienviljelijät

voivat karjoineen menestyksellä kilpailla suurempikarjaisten sarjojen kanssa. Etenkin osottivat tässä näyttelyssä esilläolleet sonniyhdistyssonnit jälkeläisineen, mikä merkitys näillä yhdistyksillä juuri maatiaiskarjaan nähden on. — Harvinaista oli yleensä 10 vuotta sitten nähdä pienkarjaisilla hyviä vanhempia sonneja ja vielä harvinaisempaa oli suuremmassa määrin nähdä tasaisia, hyviä jälkeläisiä maatiaissonneista. Yksityiset karjanomistajat pitivät — kuten usein vielä nytkin on laita — sonnin vain kaksi-, korkeintaan kolmevuotiaaksi, joten täm

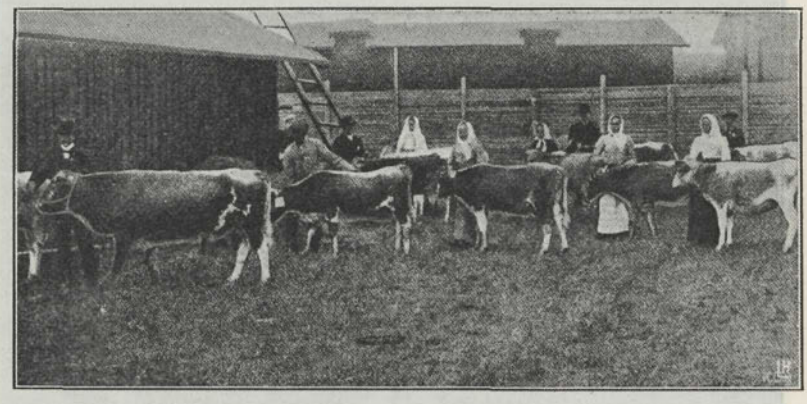

Itä-Suomen Karjanjalostusyhdistyksen sonni n:o 112 »Teuvo» jälkeläisineen.

karjan parantamisen paras »väline» aina tuli hävitetyksi, ennenkun sen kyvyistä tässä suhteessa oikeastaan mitään tiedettiin. Tämä epäkohta on ollut ja on vieläkin maatiaisjalostuksessa hyvinkin tuntuva. Sonniyhdistykset ovat kumminkin siinä suhteessa huomattavan parannuksen aikaansaaneet, sillä näitten omina säilyvät hyvät sonnit yleensä monivuotiaiksi. 8—10 vuoden ikäiset yhdistyssonnit eivät enää ole harvinaisia. Kun ottaa huomioon, miten erinomaisen tärkeätä on, että hyvät sonnit täten säilyvät, miten jo kokemus maatiaisjalostuksestammekin kuluneelta 10 vuodelta osottaa, että *yksi ainoa* hyvä sonni on voinut vaikuttaa *koko maakunnan* karjastoon (»Oivan» suku

Pohjois-Karjalassa), ymmärtää selvästi, mikä erinomaisen suuri vaikutus sonniyhdistyksillä maatiaisjalostukseen nähden jo tässäkin suhteessa on ollut. Mutta tuo vaikutus ei suinkaan supistu yksin tähän. Myöskin hyvien vasikkain entistä tarkempi talteen ottaminen, koelypsyjen pidon leviäminen y. m., on merkittävä tuloksena sonniyhdistysten toiminnasta. Ennen kaikkea on tässä kohdin mainittava, miten monin seuduin sonniyhdistysten

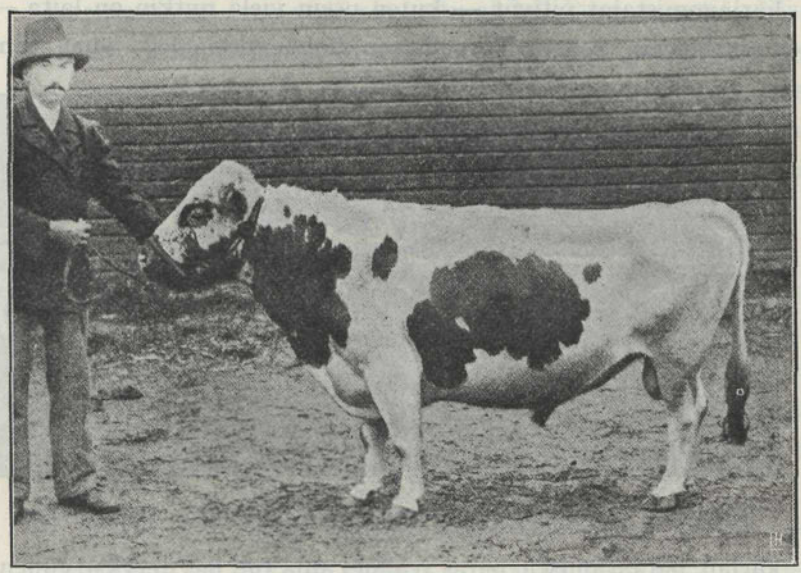

1. S. K:n sonni n:o 8 »Oiva».

kautta maamiesten huomio on kääntynyt oman karjan parantamiseen ja miten sen kautta on laajoissa piireissä selvinnyt tuo järkiperäisessä karjanjalostuksessa niin perustavan tärkeä rotukysymys.

Samansuuntainen vaikutus on ollut myös *tarkastusyhdistyksillä*. Niinpä ovat etupäässä näitten yhdistysten toiminnan tuloksia ne maatiaiskarjan tuotantoa ja kannattavaisuutta selvittävät tiedot, joitten perusteella on voitu todistaa, että tämä kotimainen karja todellakin on jalostamisen arvoinen ja että se

runsaalla mitalla korvaa sille annetun rehun. Tarkastusyhdistysten tuloksiin vedoten voimme nyt jo varmuudella sanoa, että maatiaiskarja suuressa osassa maatamme on edullisin ja että se kannattavaisuudessa täydelleen pystyy kilpailemaan ulkomaanrotuisten eläinten kanssa. Vastaisuudessa voimme varmasti, sikäli kuin maatiaisrotuisten siitoseläinten myyntiä voidaan ajatella suuremmassa määrin harjotettavaksi, toivoa yhteistoiminnasta tällä alalla vieläkin huomattavampia tuloksia.

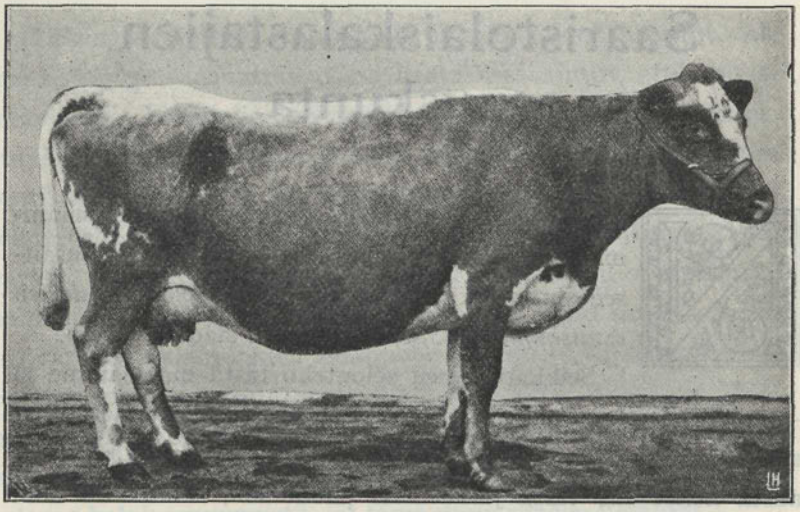

1. S. K:n lehmä n:o 26 »Mansikki».

Erinomaisen suuri on, kuten edellisestä jo näemme, se merkitys, mikä yhteistoiminnalla karjanjalostuksen alalla maamme kotimaisen karjan kehityksessä on ollut.

Tätä vaikutusta on ollut suuressa määrin kohottamassa se yhteinen isänmaallinen pohja, joka on johtavana periaatteena ollut omavaraisen suomalaisen maanviljelijäluokan taloudellisen tilan edistämiseksi työskentelevällä osuustoimintaliikkeellämme ja oman kotimaisen karjan kehittämistyöllä.

Hannes Nylander.

Saaristolaiskalastajien osuuskunta.

Niistä osuustoiminnallisista yrityksistä, joita maamme ruotsalainen väestö on perustanut, ansaitsee erityistä huomiota *Saaristolaiskalastajien osuuskunta r. l.* sen toiminnan laadun vuoksi.

Seikkaperäinen selonteko tästä maassamme ja — mikäli olen kuullut mainittavan — koko Pohjolassa laadulleen ainoasta osuuskunnasta, sen tehtävästä ja sen lyhyestä toiminnasta lienee siis tässä julkaisussa paikallaan, semminkin kun se eri syistä on sangen vähän otettu huomioon osuustoiminnallisessa kirjallisuudessamme ja kun sen lyhyt olemassaolo herättänee lukijoiden mielenkiintoa.

Sanottakoon heti, että tällä osuuskunnalla on ollut työssään huono menestys. Se ei siis kehota jatkamaan toimintaa samaan suuntaan, ainakaan ei, jollei tehdä muutoksia sen järjestykseen ja toimintatapaan. Mutta ne kalliisti ostetut ja huonot kokemukset, mitä on tehty tässä osuuskunnassa, esitettäköön kuitenkin tässä, sillä niillä voi olla ainakin jotain käytännöllistä arvoa maamme osuustoimintaliikkeelle ja erityisesti saaristolaisille.

Näiden rivien kirjoittaja on itse — oikeastaan vastoin tahtoaan — ollut läheisissä tekemisissä Saaristolaiskalastajien osuuskunnan kanssa. Siksi voisikin tässä esityksessä peljätä ilmenevän puolueellisuutta. Mutta kun kirjoittaja oli vain muutaman kuukauden sen hallituksen jäsenenä ja on laatinut tämän esityksensä osuuskunnan sekä hallituksen pöytäkirjojen perusteella, ei siltä toki voitane kieltää puolueettomuutta, joskin siinä omia johtopäätöksiä silloin tällöin tehdään.

Vähän sen jälkeen kun Osuustoimintalaki oli astunut voimaan, heräsi asiaaharrastavissa henkilöissä ajatus, että osuustoiminnalla kalastajienkin keskuudessa olisi suuri merkitys, etupäässä heidän saaliinsa yhteistä myyntiä varten, samoinkuin pyydyksien, suolan y. m. tarpeitten yhteistä ostoa sekä osuustoiminnallisten suolaus- ja savustuslaitosten perustamistakin varten. Suurinta vastakaikua herätti varmaankin osuustoiminnallinen kalojenmyynti, kalastajat kun näet olivat suuressa määrin riippuvia kaupunkien sumppulaivureista ja kalakauppiaista. Hinnat, joita he näiltä saivat tavarastaan, eivät useinkaan olleet missään kohtuullisessa suhteessa tämän tavaran käypiin myyntihintoihin ja kun kalastaja-asujamiston enemmistö sai suurimman tulonsa kalojenmyynnistä, jäi tämä usein sangen niukaksi.

Osuustoimintaliikkeen tarkotushan on yleensä ollut yksinkertaistuttaa nykyistä kallista hyödykkeiden välitystä, saattaa valmistaja ja kuluttaja lähempään vuorovaikutukseen keskenään, taaten siten, syrjäyttämällä välikädet, edelliselle mahdollisimman suuren osan myyntihinnasta ja jälkimäiselle mahdollisimman hyvän tavaran niin yksinkertaisella tavalla kuin suinkin. Kalanmyyntiinkin nähden, arveltiin, pitäisi osuustoiminnallisella yhteenliittymisellä olla suuri tehtävä täytettävänään, varsinkin meidän karuissa oloissa elävän saaristolaisväestömme keskuudessa.

Ajatus oli kylläkin yksinkertainen; kalastajien tuli muodostaa osuuskunta, joka heidän laskuunsa ja heidän vastuullaan ottaisi sekä tukuttain että vähittäin myydäksensä heidän pyydystämänsä kalat. Se voitto taas, minkä liike tuottaisi, joutuisi kalojen hankkijoille samassa suhteessa kuin he olivat niitä hankkineet.

Näin yksinkertainen oli asia teoreettisesti, tietopuolisesti ajateltuna, mutta sitä käytännöllisesti toteuttamaan ruvettaessa osottautuikin, että yhtä helpolle kuin edellinen näytti, yhtä vaikeata oli asianomaisille itselleen, s. o. kalastajille, täysin käsittää moisen osuustoiminnallisen liittoutumisen merkitys ja hyöty.

Eri tahoilla tehtiin useana vuonna ahkerasti työtä asian tunnetuksi tekemiseksi. Minkäänlaiseen käytännölliseen tulokseen ei silti päästy ja kesti aina kesään v. 1907, ennenkun aate toteutettiin, perustamalla järjestetty osuuskunta.

Kävi kuitenkin pian selväksi, ettei edes silloinkaan vielä muuta kuin ani harvat saaristolaiskalastajat täysin selvästi ymmärsivät tämän kalastajien oman liikkeen tarkotuksen.

Mutta älkäämme ehättäkö tapausten edelle.

Kesäkuun 2 p:nä v. 1907 pidettiin Helsingissä »*Saaristolaiskalastajien osuuskunnan r. l.*» perustava kokous. Innokkaista kehotuksista huolimatta oli tässä tilaisuudessa saapuvilla vain 24 kalastajaa. Osuuskunnan perustamiseen juuri silloin antoi aiheen se seikka, että n. s. kalahuutokauppalaitos, joka sijaitsi tilavassa huoneustossa Helsingin vanhimman kauppahallin luoteiskolkassa, tuli vapaaksi saman vuoden heinäkuun 1 p:stä. Se henkilö nim., joka siihen asti oli vuokrannut laitoksen, ei ollut kyennyt pitämään sitä käynnissä niin kuin alkuansa oli tarkotettu. Kokouksessa, jonka puheenjohtajana toimi kalastaja Emil Wahrman, joka innokkaasti oli työskennellyt suunnitelman toteuttamiseksi, hyväksyttiin kumminkin sääntöehdotus ja valittiin osuuskunnalle väliaikainen hallitus.

Sääntöjen mukaan oli osuuskunnan toiminnan tarkotuksena kaupata jäsentensä pyydystämät kalat sekä mahdollisesti myös jäsenilleen välittää rihmojen, pyydyksien ja muiden kalastuksessa välttämättömien tarpeiden osto.

Syyskuussa v. 1907 oli noin 150 kalastajaa liittynyt jäseniksi osuuskuntaan ja saman kuun lopussa valittiin sille varsinainen hallitus. Kuvaavaa vaalille oli, että hallituksen jäseniksi valittiin kaksi henkilöä, jotka eivät lainkaan olleet osuuskunnan jäseniä eivätkä edes kalastajia. Toinen näistä oli allekirjoittaja. Minulta ei oltu lainkaan kysytty, olisinko halukas ottamaan toimen vastaan. Tähän asianhaaraan en olisi tässä yhteydessä ollenkaan kosketellut, jollei se valaisisi kahta muuta seikkaa, jotka suuressa määrin ovat vaikeuttaneet osuuskunnan liikkeen järkiperäistä hoitoa. Tämä vaali näet osotti ennen kaikkea, että varsinaisten kalastaja-jäsenten keskuudessa ei ollut kyllin monta hallituksen jäseneksi sopivaa henkilöä, tai että tähän toimeen ehkä kykenevät kalastajat asuivat liian kaukana Helsingistä, voidakseen menestyksellä hoitaa hallituksen tehtäviä. Edelleen osotti vaalin tulos, että niiden henkilöiden luku, jotka harrastivat osuuskunnan asioita ja jotka sen lisäksi olivat pystyviä tähän käytännölliseen toimeen, oli erittäin vähäinen.

Koko osuuskunnan olemassaoloajan on juuri tämä seikka tuntuvasti vaikeuttanut osuuskunnan hallintoa, sen asioiden hoitoa. Hallitukseen on kuulunut vain jokunen kalastaja, jolla on ollut tahtoa ja kykyä viedä tätä liikettä eteenpäin. Ja useitten sellaisten henkilöiden asiaksi, joilla aikaisemmin ei ole ollut mitään tekemistä kalastuksen, enemmän kuin kalojenmyynninkään kanssa ja jotka siitä syystä eivät ole käytännöllisesti voineet arvioida liikkeen tarpeita eivätkä yksityiskohtaisesti ole tunteneet sen tekniikkaa, on siis jäänyt koko liikkeen hoito.

Edelläsanotulla on allekirjoittaja vain etupäässä tahtonut huomauttaa, että niin hyvin se laaja alue, jolle osuuskunnan luon-

nollisesti täytyi ulottaa toimintansa kuin Helsingissä, osuuskunnan kotipaikassa, asuvien varsinaisten kalastajienkin puute, kalastajien, jotka olisivat voineet seurata liikkeen kulkua, ovat vaikuttaneet haitallisesti hallituksen toimintakykyyn. Kun osuuskunnassa hallituksella on erittäin suuri merkitys, ovat ne olosuhteet, joihin edellisessä on viitattu, johtaneet sangen arveluttaviin seurauksiin.

Marraskuun alussa v. 1907 oli osuuskunnan liikkeen järjestäminen jo edistynyt niin pitkälle, että osuuskunta saattoi alottaa kalanmyyntinsä edellämainitussa hallissa. Kaupungin valtuusmiehet olivat luovuttaneet sen ilmaiseksi osuuskunnan käytettäväksi. Sen lisäksi olivat he määränneet 2,000 markkaa osuuskunnan perustamiskustannusten korvaamiseksi. Osuuskunta oli tätä anonut, huomauttaen, että se, määräämällä hinnat mahdollisimman halvoiksi ja käsittelemällä kaloja terveydellisten vaatimusten mukaisesti, haluaisi ottaa huomioon myöskin Helsingissä asuvien kuluttajien etuja. Tätä avustusanomusta ei pidettykään kohtuuttomana, kun kerran aikaisempi kalahallin haltijakin oli vuosittain saanut kaupungilta avustuksena 4,000 markkaa vuodessa.

Kun osuuskuntaan oli liittynyt noin 200 jäsentä ja kun kukin osuus oli määrältään 50 mk, josta kumminkin vain osa oli heti maksettava, nousivat osuuskunnan käyttövarat aluksi noin 4,000:een markkaan; siitä oli osuusmaksuina kertynyt 2,000 mk ja 2,000 mk saatu avustuksena kaupungilta. Osuusmaksujen jäännös kertyi myöhemmin osittain.

Kaikkiaan 4,000 mk oli osuuskunnalla siis käytettävänä, mutta tästäkin erästä oli osa jo kulunut osuuskunnan perustamiskustannuksiin. Tuli hankkia kalusto, kustantaa ilmoitukset ja ennen pitkää oli myöskin kalasäiliö ostettava. Käyttövarat supistuivatkin sentakia jo heti alussa arveluttavassa määrin ja tarpeellinen liikepääoma oli varsin vähissä. Olisi kuitenkin

hyvin selviydytty, jos tavaranvaihto olisi ollut edes vähänkään verran vilkasta. Mutta sitä se ei ollut; liike oli näet alotettu marraskuussa, siis varsin sopimattomaan aikaan, jolloin tuonti ei enää ole vilkas, ja pian tulivat nuo muistettavan kovat joulukuun pakkaset (v. 1907), jotka estivät kalojen halvan ja yksinkertaisen tuonnin suoraan vesitietä Helsinkiin. Tulot eivät senvuoksi vastanneet menoja, jotka olivat suunnitellut paljoa suurempaa liikettä varten. Niinpä oli liikkeeseen kiinnitetty yksi miehinen rahastonhoitaja 200 mkn, yksi naishenkilö samaan toimeen hallissa 80 mkn, erityinen isännöitsijä 200 mkn ja kaksi myyjää 90—100 mkn kuukausipalkalla. Kokemusta kun puuttui, eikä ollut kyllin monipuolisesti kykeneviä henkilöitä asioiden tai liikkeen johdossa, kävi moinen palkkaustili ennen pitkää liikkeelle liian rasittavaksi.

Joulukuun 31 p:nä v. 1907 oli osuuskunnan asema sentähden seuraava:

Tuloja myynnistä..	Smk 6,611: 03	Palkkoihin ja palkkioihin.....	Smk 1,513: 30
Jäsen- eli osuusmaksuja	» 2,190: —	Matkoihin	» 729: 15
Avustus	» 2,000: —	Kalojenostoon	» 6,545: 49
		Kulunkeihin	» 349: 03
		Kalustoon ja painatuskuluihin.....	» 546: 28
		Kalasäiliön ostoon .	» 350: —
		Saldo.....	» 767: 78
	Yhteensä Smk 10,801: 03		Yhteensä Smk 10,801: 03

Voitto- ja tappiotili osotti tappiota Smk 1,548: 17.

Yksinpä tavaratilikin oli, kuten edellisestä ilmenee, huono, mutta tätä seikkaa pidettiin semmoisena, jota oli mahdoton välttää, »oppirahojahan aina saa maksaa», ja toivottiin parempaa menestystä myöhemmin. Syytettiin huonoa kalojentuontia ja talvivaikeuksia sekä uneksittiin hyvistä ajoista, kun kesä koittaisi. Vaikeuksien voittamiseksi kalojen kuljetuksessa päätti

osuuskunnan hallitus kevääksi rakennuttaa sähkömoottorilla varustetun säilytysveneen, jollaista ei näillä vesillä ollut aikaisemmin olemassa. Mutta rahoja puuttui ja tarkotuksenmukainen moottorivene taas tulisi maksamaan ainakin noin 10,000 mk. Kaikeksi onneksi voitiin niissä piireissä, jotka harrastivat kalastajaväestön parasta, koota sangen suuri rahamäärä ja tällä voitiin tuo säilytysvene rakentaa. Osuuskunnan oli myös määrä ottaa osaa kustannusten suorittamiseen. Se päätti sitäpaitsi valtiolta anoa tähän tarkotukseen avustusta yleisistä varoista. Blekholman veneveistämöltä tilattiin vene, jonka oli määrä valmistua kevääksi. Toivottiin tällä moottorialuksella Helsingistä käsin voitavan tehdä nopeita matkoja vuoroin länteenpäin, esim. Snappertunaan, ehkäpä Tammisaareenkin asti, vuoroin itäänpäin aina Pernajaan ja Ruotsinpyhtäälle saakka, samalla kooten näiltä seuduin saatavissa olevat kalat. Jottei moottorin kumminkaan olisi tarvinnut poiketa joka lahteen ja kaikkiin kalastuspaikkoihin, ajateltiin, että niin hyvin ne kalastajat, jotka olivat jäseniä, kuin osittain itse osuuskuntakin, kulettaisi kaupaksi saatavat kalat määrättyihin, valtaväylien varsilla sijaitseviin kokoamispaikkoihin, joista tuo moottorialus ne sitten ottaisi.

Mutta nämä olivat tulevaisuuden tuumia; koko talvi saatiin edelleen taistella kuljettamisvaikeuksia vastaan. Tammikuun koetilinpäätös osotti sentään jo huomattavaa edistystä tavaratiliin nähden; osuuskunta nimittäin maksoi kaloistaan 2,400 mk, mutta sai 3,260 mk. Valitettavasti hävisi kumminkin tämä sangen ilahuttava voitto vaadittujen korotusten vuoksi lisääntyneitten palkkamenojen peittämiseksi, menojen, jotka nousivat lähes 900 markkaan kuukaudessa. Helmikuun tulos oli sen sijaan huono: kalojenostot olivat maksaneet 1,920 mk ja myynti oli tuottanut vain 2,070 mk.

Tähän arveluttavaan tulokseen vaikutti kumminkin vähemmin itse johto; syy piili paljoa syvemmällä, oli etsittävä

eräästä toisesta seikasta. Kuten edellä jo mainittiin, olisivat osuuskunnalle hankitut kalat olleet maksettavat erityisinä suorituskausina. Tällä tarkotettiin sitä, että sen hankkijoille maksettava hinta tulisi riippuvaksi suorituskauden kuluessa erityisistä kalalajeista saavutetusta keskihinnasta. Säännöissä sanottiin tästä seikasta seuraavaa:

»Jäsenen hankkimien kalojen hinta määrätään, erikseen kultakin kalalajilta, kutakin suorituskautta kohti. Hinnoittelun perustana on jäsenen suorituskauden kuluessa hankkiman kalamäärän suhde osuuskunnan samana aikana myymään saman lajin koko kalamäärään ja se, mikä täten saadusta hinnasta on jäännöksenä, sitten kun siitä on vähennetty pois kaikki osuuskunnan suorittamat menot ja muut kulut. Kulungeiksi lasketaan, paitsi palkat ja palkkiot sekä mahdollisesti lainatusta pääomasta menevä korko ynnä tarpeelliset poistot, myöskin kuuden prosentin korko liikkeeseen sijoitetulle pääomalle. Ja merkitään suorituskaudelle niin suuri osa kaikkien näiden kulunkien koko toimintavuodelta kertyneestä määrästä kuin arvioidaan voitavan täyttää suorituskauden myynnin kautta.

Suorituskausien määrääminen on osuuskunnan kokouksen asiana. Tämän on niinikään päätettävä, saako ja mihin aikaan kuluvaa suorituskautta jäsenelle antaa etumaksua hänelle tulevasta kalojenhinnasta».

Kaikki nämä, samoinkuin monet muutkin sääntöjen määräykset olivat ehkä teoreettisesti, s. o. tietopuolisesti kylläkin oikeita, mutta käytännössä ei niitä voitu toteuttaa. Kaikista sääntöjen määräyksistä huolimatta vaativat näet kalastajat käteisen maksun kaloistaan sekä silloin, kun he möivät ne kalahallissa suorastaan osuuskunnalle tai kun he antoivat tavaran osuuskunnan ostajille maaseudulla.

Mutta samalla kun osuuskunnan täytyi ruveta hankkijoilleen käteisesti maksamaan näiden tavarasta, muuttui sen liikekin

keinotteluksi. Osuuskunnan täytyi, aivan samoinkuin tehdään yksityiskapitalistisissa yrityksissä, koettaa pusertaa tavarastaan niin korkea hinta kuin suinkin sitä myytäessä kuluttajille. Pyöripä siinä vielä sekin vaara, että osuuskunnan hädän tullen täytyi myydä halvemmasta hinnasta kuin millä se oli tavaran ostanut ja itse kärsiä vahinkoa, ilman että tämä seikka vähimmässäkään määrässä vaikutti siihen hintaan, minkä hankkija-jäsen sai.

Tämän asianhaaran vuoksi kadotti yritys suuren osan varsinaista luonnettaan. Mutta näyttäytyi mahdottomaksi toteuttaa järjestelmää, jonka mukaan hankkija sai maksun tavarasta vasta kun se oli myyty, sillä kalastaja-jäsenet tahtoivat heti käteismaksun, muussa tapauksessa he kääntyivät tavallisten kalakauppiaiden puoleen.

Kalastajat osottivat siis yleensä sangen usealla taholla tähän osuustoiminnalliseen yritykseen nähden kovin vähän ymmärtämystä. Usein saatiinkin kuulla, mitenkä yksityiset jäsenet yrittivät nylkeä osuuskuntaa — siis, toisin sanoen, itseään. Ei nähtävästikään täysin selvästi käsitetty, että yritys oli heidän omansa ja että sitä hoidettiin heidän puolestaan ja heidän vastuullaan. Saivatpa kaikenlaiset osuuskuntaa koskevat huhut ja arvostelutkin jäsenten kesken kannatusta ja luottamusta osakseen. Osuusmaksujakin suoritettiin, lukuisista muistutuksista huolimatta, hyvin hitaasti, joten yrityksen rahallinen hoito tämän kautta tuli vieläkin vaikeammaksi kuin mitä sen olisi tarvinnut olla.

Sen lisäksi sai osuuskunta tietenkin kokea ankaraa vastustusta kalakauppiaiden puolelta. Nämä eivät vain rajottuneet tarjoamaan hankkijoille runsaampaa hintaa kuin osuuskunta, vaan levittivätpä tästä uudesta yrityksestä vielä kaikenlaisia halventavia huhujakin saaristoon, missä sitä tietysti muutenkin eräillä tahoilla katseltiin epäluulolla. Menivätpä vastustajat vihamielisyydessään lopulta kerran niinkin pitkälle, että he kaa-

sivat nurin osuuskunnalle kuuluvan veneen, jossa oli kaloja, minkä vuoksi poliisilla oli syytä sekaantua asiaan.

Helmikuun lopulla oli osuuskunnan asema edelläesitettyjen asianhaarojen vuoksi ja etenkin sen huonon tuloksen vuoksi, minkä sen kuun tavaratili osotti, sangen tukala. Maaliskuussa päätti hallitus anoa rahatoimikamarilta 2,000 mkn suuruisen lisämäärärahan Saaristolaiskalastajien osuuskunnalle. Tämän määrärahan kaupunginvaltuusmiehet sille myönsivätkin.

Kalojentuonti oli kuitenkin edelleen hyvin niukka, mutta silti tarvittiin tuossa suuressa kalahallissa täysi palveluskunta. Koetettiin lisätä liikettä, myymällä amerikalaista lohta ja jäämeren kampelaa, mutta tuntematonta kun näiden tavaroiden hankinta, hoito ja kauppakin oli, ei siitä juuri mitään voittoakaan kertynyt.

Vähitellen alettiin ruveta oivaltamaan, että osuuskunnan hoito oli liian kallis. Mutta sitä kohtaa korjaamaan ruvettaessa esiintyi uusia vaikeuksia, nimittäin siinä, ketkä pitäisi erottaa sen palveluksesta, miten palkat alentaa j. n. e. Saaristolaiskalastajatkin tekivät muistutuksia korkeaa palkkaustiliä vastaan ja sosialistiselta taholta sai alkunsa huhu, että osuuskunnan herroilla oli lihavat palkat. Muuta herrasmiestä kuin taloudenhoitajaa ei kumminkaan ollut ja hänellä oli 200 mkn kuupalkka.

Mutta pianpa sen perästä alkoi kevätkausi ja silloin täytyi henkilökuntaa yhä vain lisätä eikä vähentää suuren kalojentuonnin vuoksi; supistamisaikeet siis raukesivat. Myyntitulot, jotka olivat maaliskuussa kohonneet 1,700 markkaan, nousivat huhtikuussa aina 4,000:een markkaan, ja myöskin tavarakaupan voitto oli suurempi; mutta samalla nousivat kustannuksetkin vielä suuremmassa suhteessa. Se pieni pääoma, joka osuuskunnalla liikettä alkaessaan oli käytettävänään, oli kaupungin kannatuksien kera huvennut menojen peittämiseksi, ja liikepääomaa täytyi toukokuussa lainata. Saman kuun pöytä-

kirjoissa on sen lisäksi tavan takaa tiedonantoja siitä, että osuuskunnan isännöitsijä on saanut milloin tämän, milloin tuon määräyksen, mikä viittaa siihen, että hän ei ollut hoitanut tehtäviään hallituksen tyytyväisyydeksi. Pian tämän jälkeen hän saikin eronsa ja osuuskunta jäi ilman isännöitsijää; sitäpaitsi erosi rahastonhoitajakin heinäkuussa. Hallituksen keskuudessa oli syntynyt riitaisuuksia, jotka sitten johtivat tällaiseen tulokseen.

Toukokuu ei liioin ollut liikkeeseen nähden onnellinen, sillä tavaratili ei antanut juuri mitään voittoa. Tulot myynnistä kohosivat tosin tässä kuukaudessa 11,117 markkaan, suurimpaan siihen asti tunnettuun määrään, mutta nettotuloksi jäi kumminkin vain muutama sata markkaa. Toukokuussa oli sentään tuo liikkeelle tärkeä, ennen puheenaollut moottorivene saatu vesille. Suurimman osan sen rakentamiseen tarvittavaa summaa olivat, kuten mainittu, koonneet sellaiset osuuskuntaan kuulumattomat henkilöt, jotka harrastivat kalastajaväestön pyrkimyksiä. Osan summasta oli osuuskunta itse hankkinut, ottamalla lainan silloiselta hallituksen puheenjohtajalta, maisteri Zilliacukselta. Maaliskuussa pidetty kokous oli antanut suostumuksensa tämän lainan ottamiseen. Aikaisemmin ei maassamme oltu rakennettu moottorialuksia; olivatpa veistämön rakennusmestaritkin hyvin epätietoisia siitä, miten sellainen vene paraiten rakennettaisiin. Lopultakin yhdyttiin siihen, että siitä laitettaisiin kalansäilytyslaitos, johon vesi pumputtaisiin. Tämä tehtiin siksi, että saataisiin runko vahvemmaksi ja että estettäisiin kaupungin satamien likainen vesi tunkeutumasta kalasäiliöön ja likaamasta kalaa. Kun asiassa oli saatu kokemusta, olivat käytännön miehet kuitenkin yksimielisiä siitä, että tuo säilytyslaitos, siihen tapaan rakennettuna kuin se silloin oli, ei toiminut tyydyttävästi. Kaloja näet kuoli siinä suuret joukot, tuottaen siten osuuskunnalle melko paljon vahinkoa. Siitä syystä porattiin veneen runkoon reikiä ja teh-

tiin sen rakenteeseen muitakin muutoksia. Kesäksi 1909 tehdään siihen vieläkin uusia muutoksia. Kun nyt tämä moottorisäiliön laittaminen tuotti osuuskunnalle varsin tuntuvia menoja, päätettiin Senaatilta anoa määräraha näitten muutoksien kustantamiseksi. Tämä valtioon vetoaminen sai lopullisen ratkaisunsa vasta paljoa myöhemmin. Siitä lähemmin seuraavassa.

Moottori säilytyslaitoksineen ei ollut pelastanut asemaa, päinvastoin oli se vain huonontanut sitä niiden suurten liikekustannusten vuoksi, joita moottori vaati ja jotka laskettiin markaksi tunnilta. — Kesäkuussa olivat tulot ja menot jotensakin tasan yhtäsuuret, sillä moottorilla kuljettaminen oli varma ja nopea, mutta vaikeudet olivat yhä edelleen lisääntyneet. Syntyi näet riitaisuuksia hallituksen jäsenten kesken ja puuttui johtavaa henkilöä, joka olisi voinut ottaa ohjakset käsiinsä. Neuvoteltiin suuntaan jos toiseenkin ja päätettiin lopulta kutsua heinäkuun 12 p:ksi v. 1908 koolle ylimääräinen kokous, missä eri kysymyksiä käsiteltäisiin. Ennen kaikkea tuli ratkaista kysymys siitä, jatkettaisiinko liikettä edelleen samalla tavalla kuin siihenkin saakka, minkä ohella piti niinikään otettaman käsiteltäväksi kysymys henkilökunnan vähentämisestä, asia, missä hallituksella kuitenkin olisi ollut yksinkin oikeus päättää. Hallituksen jäsenten keskeiset riitaisuudet lamauttivat niinikään huomattavasti sen voimaa. Riitaisuudet johtivat myöskin siihen, että aluksi isännöitsijä erotettiin ja sittemmin taloudenhoitaja itse erosi toimestaan, samoinkuin koko hallituksesta. Hiukan ennen kokousta hämmästyttää hallitus tarkastajan, erottamalla kaksi myyjäänsä ja kaksi osuuskunnan palveluksessa olevaa laivuria.

Ylimääräiselle kokoukselle jättämässään kertomuksessa huomauttaa hallitus saavuttamansa kokemuksen perusteella, että osuuskunnan liikkeen jatkaminen siihenastiseen tapaan ei näytä suotavalta. Hallitus ehdottaa sitä varten liikkeen siitä lähtien järjestettävän tapahtuvaksi siten, että kaikki vähittäismyynti

keskittyy osuuskunnan käytettävänä olevaan halliin, minkä vuoksi torillamyynnin tai myynnin satamassa olevasta veneestä piti lakata, jonka ohella hallin liikettä tuli koettaa ylläpitää mahdollisimman vähällä henkilökunnalla. Kokouskertomuksesta käy selville vielä sekin seikka, että hallituksen puheenjohtaja oli ilmottanut tahtovansa erota.

Kokous, missä kysymys liikkeen edelleen jatkamisesta aiheutti pitkän ja vilkkaan keskustelun, ei yhtynyt hallituksen ehdotukseen, vaan oli sen mielestä torikauppa edelleen säilytettävä, mutta myyjien palkat, mikäli mahdollista, vähennettävät. Samoin oli kokous yhtä mieltä hallituksen kanssa muutamien sumppulaivurien erottamisesta, minkä ohessa kokous lausui toivomuksenaan sen, että osuusmaksuja, joita oli kertynyt niin hitaasti, että siitä oli aiheutunut liikepääoman puutetta, nyt olisi ruvettava tarmokkaasti kokoamaan.

Kokouksessa syntyi myöskin muutamin vuoroin varsin kiihkeätä väittelyä aivan henkilökohtaisista kysymyksistä, jotka koskivat taloudenhoitajan hallintoa ja isännöitsijän erottamista; laadulleen oli tämä väittely sangen vähän mieltäylentävää. Viskattiin esiin syytöksiä väärästä kirjanpidosta, mutta kutsutut asiantuntijat todistivat nämä syytökset sittemmin pääasiassa epäoikeutetuiksi, aiheettomiksi.

Nämä henkilökohtaiset hyökkäykset olivat kuitenkin osaltaan omiansa sekä ulospäin että sisäänpäin vähentämään sitä luottamusta, jota osuuskunta oli nauttinut.

Käytännölliset tulokset tämän kokouksen päätöksistä supistuivat suoraan sanoen hyvin vähiin. Henkilökuntaa kyllä vähennettiin ja hallitus ryhtyi erityisiin toimenpiteisiin liikkeen saattamiseksi paremmalle kannalle, mutta rahapula lamautti painajaisen tavoin edelleenkin sen toimintaa, huolimatta siitä, että hallituksen puheenjohtaja usein antoi käytettäviksi tarvittavat varat.

Heinäkuusta lähtien oli kumminkin tavaratili tuntuvasti parantunut. Sen ylijäämät olivat, varsinkin syksystä lähtien, siksi melkoiset, että liikekustannukset niillä voitiin täyttää. Liikepääomaa tosin silti puuttui, semminkin kun osuuskunnan sumppulaivurit tarvitsivat melko paljon käsirahoja, voidaksensa kukin tahollaan maksaa kalaostoksensa.

Eräs toinen liikkeelle epäedullinen seikka oli, ettei sille oltu voitu hankkia ketään sopivaa isännöitsijää, vaan tuli muutamien hallituksen jäsenten toisten hommiensa ohella hoitaa sen asioita. Tämän vuoksi ei hoito voinut olla niin yhtenäistä ja vaikuttavaa kun silloin, jos vastuunalaisuus olisi ollut vain yhden henkilön hartioilla.

Varsinaiseen syyskokoukseen mennessä, joka pidettiin lokakuussa, oli asema sangen arveluttavassa määrin heikontunut. Kokoukselle antamassaan kertomuksessa huomauttaa hallitus oikeutetulla katkeruudella, ettei ole mahdollista jatkaa liikettä muulla tavoin kuin tukkukauppana, syystä että osuuskunnan jäsenet olivat niin vähän kannattaneet hallituksen toimenpiteitä. »Tuskin on», hallitus siinä lausuu, »olemassa ainoatakaan jäsentä, joka omin ehdoin kokoaisi ja toisi kalansa osuuskunnan myytäväksi, vaan täytyy ne kaikki ensin noutaa jäsenten luota ulkoa saaristosta, missä ne samalla on ostettava korkeimpaan mahdolliseen hintaan käteismaksua vastaan».

Erityisessä lausunnossa esittää hallituksen puheenjohtaja, joka nyt ehdottomasti tahtoo erota hallituksesta, samoja kokemuksia. »Kalastaja-jäsenet myyvät kalansa enimmin tarjoavalle, vaikkakin säännöt velvottavat heitä tuomaan kalansa osuuskunnalle». »Osuuskunta», lausuu hän edelleen, »on huonontunut kalanmyyntiyhtiöksi, mutta ilman sitoumuksia ja ilman pääomaa.»

Molemmissa mainituissa lausunnoissa ehdotetaan, että — jollei kokous tahdo päättää liikkeen kokonaan purkamisesta —

osuuskunnan liike olisi rajotettava käsittämään vain tukkukaupan ja että kalahalli olisi luovutettava toiselle henkilölle. Vain jäsenten kalat olisivat koottavat sekä Helsinkiin kuletettavat, siellä suorastaan sumpusta tukuttain myytäviksi.

Ryhtymättä kysymystä lähemmin käsittelemään, päätti kokous vain antaa hallituksen tehtäväksi vieläkin vähentää henkilökunnan lukua ja, mikäli mahdollista, pienentää liikekuluja. Sitäpaitsi jatkoi kokous niitten henkilökohtaisten riitaisuuksien jauhamista, jotka olivat päiväjärjestyksessä jo heinäkuun ylimääräisessä kokouksessa.

Lokakuun lopulla oli osuuskunta »tarrautunut kiinni.» Rahoja ei ollut kalojen ostoon. Sumput tuskin saivat mitään lastia, kun ainoastaan muutamat harvat jättivät kalansa velaksi ja liike hallissa lakkasi. Osuuskunnan hallitus kiinnitti silloin huomionsa moottorivenettä varten anottuun valtiolainaan, jonka Senaatti oli myöntänyt, mutta niin ankarilla ehdoilla, että osuuskunta ei voinut ottaa niitä edes harkittavakseen. Pyydettiin lievennystä ehtoihin ja päätettiin sillä välin ottaa lyhyempiaikainen laina pankista. Tämä ei varmaankaan ollut liikkeenluontoinen toimenpide, mutta niin suuri oli hallituksen ja muiden osuuskunnan jäsenten luottamus yrityksen tulevaisuuteen, että päätettiin asettaa tämä vekseli tulevaisuuden maksettavaksi. Oltiin tietoisia siitä, että, jos osuuskunta nyt sulkisi liikkeensä, mikä liikeperiaatteiden mukaan olisi ollut oikeinta, olisi osuustoiminta-aate ruotsalaisen saariston kalastajaväestön kesken kauvaksi aikaa ollut kuollut. Eikä kukaan milloinkaan uskoisi sitä selitystä, että osuuskunta meni nurin syystä, ettei se edes ollutkaan mikään osuuskunta, vaan osuustoiminnallisen ja yksityiskapitalistisen yrityksen omituinen välimuoto, jolla kyllä oli molempien haitat, mutta ei niiden hyviä puolia.

Kun v:n 1908 kirjat sittemmin päätettiin, osottivat nämä, että liike oli kärsinyt huomattavan tappion; että kirjanpito ei

ollut tyydyttävä; että osuuskunnan, laivurien ja kalastajien välit olivat osittain epäselvät ja kassa huonosti hoidettu. Perusteellinen parannus liikkeen hoitoon nähden oli pantava toimeen; varsinkin se oli välttämätön rahalliselta kannalta katsoen.

Erilaisia ehdotuksia esitettiin; luotettiin ennen kaikkea siihen, että tavaratili v. 1908:n myöhemmällä puoliskolla oli osottanut 8,000:n markan ylijäämää. Yleensä olivat asiat syksyllä kaikesta huolimatta menneet jotenkin hyvin. Puhuttiin oppirahoista, joita piti maksaa ja muisteltiin, että liikevaihto kumminkin oli vuodessa kohonnut 75,000 markkaan. Vuoden kuluessa oli maksettu hyviä kalanhintoja ja kalastajat olivat yleensä olleet tyytyväisiä maksettuihin hintoihin. Mutta oltiin samalla täysin tietoisia siitä, että, jos liikettä oli aikomus parantaa, täytyi sen saada enemmän yksityiskapitalistinen luonne.

Ruvettiin hakemaan uutta johtajaa, kykenevää miestä. Hänen piti saada palkka ja osuus nettovoitosta. Hallituksesta seulottiin pois aineksia, jotka eivät olleet näyttäytyneet täysin luotettaviksi. Kirjanpito järjestettiin uudelleen ja tämän perustalla muodostettiin avustajaosakeyhtiö, jonka tehtävänä on hankkia osuuskunnalle tarpeellista liikepääomaa ja samalla valvoa sen hoitoa.

Sellainen on tämän osuuskunnan historia. Kaikessa toivottomuudessaankin se kuitenkin on opettava.

Oskar Rosenqvist.

Leivinsuon sammalpehkuosuuskunta.

Esitelmätilaisuudessa Mouhijärven Ylimaakalassa maaliskuun 7 p:nä v. 1906 kosketeltiin eräässä esitelmässä juurikasviviljelyksen ohella lannanhoitoakin. Sen yhteydessä puhuttiin kuivikeaineista, joista sammalta mainittiin paraaksi ja kehotettiin sitä käyttämään. Ukot innostuivatkin asiaan ja valitsivat keskuudestaan toimikunnan puuhaamaan sammalpehkuosuuskunnan aikaansaamista. Saman kuun 11 p:nä pitämässään kokouksessa otti Mouhijärven maatalousseurakin asiaa auttaakseen siten, että valitsi mainittuun toimikuntaan lisää 1 jäsenen.

Toimikunnan viidestä jäsenestä kävi sitten kolme sekä allekirjoittaja — pyydettynä avustajana — neljäntenä, saman vuoden heinäkuun 6 p:nä etsimässä mainittuun tarkoitukseen sopivaa suota, jota ei ollutkaan vaikea löytää. Kankaalla, Mouhijärven ja Suodenniemen kuntain välisen maantien likitienoilla, niitä oli useampiakin. Parhaaksi niistä katsottiin Leivinsuo, joka sijaitsee mainitun maantien lähellä, sen eteläpuolella, Mouhijärven pitäjän rajojen sisällä. Erittäinkin pidettiin Kil-

kan talon maalle kuuluvaa Leivinsuon osaa sopivana sammalkuivikkeen nostoon. Alaa mainitussa suo-osassa näkyi olevan verrattain runsaasti, ja rahkakerroksen syvyys oli huomattavan suuri. Tämän luovutti mainitun suo-osuuden omistaja sittemmin osuuskunnalle ilmaiseksi ja »ikuisiksi ajoiksi», vaatien pienen vuokran ainoastaan maantieltä tehtaalle johtavasta tiestä ja tehtaan alueeseen kuuluvasta kovasta maasta.

Kun näin oli lahja, vieläpä hyväkin, saatavana, ei sitä toki oltu vastaanottamatta, vaikka sen omistamiseen vähän hitaasti yhdyttiinkin. Ruvettiin siis toimiin. *Leivinsuon sammalpehkuosuuskunnan* säännöt allekirjoitettiin heinäkuun 28 p:nä ja saivat vahvistuksen päivälleen neljä kuukautta myöhemmin.

Sääntöjen mukaan on osuusmaksu 1 mk osuudelta, joita on otettava yksi jokaista jäsenen omistamaa nautaa ja hevosta kohti. Se on jäseneksi ruvettaessa maksettava. Lisämaksuvelvollisuus on 10 mk osuudelta. Pääsymaksu on osuuskuntaan perustamisen jäljestä liittyviltä jäseniltä hallituksen määrättävä, ja on vähintäin 2, enintäin 5 markkaa.

Jäseniä osuuskunnassa on nykyään 34, joista 2:lla on 50 ja 12:lla yksi osuus kullakin.

Opintomatkoja ennen osuuskunnan perustamista tekivät omalla kustannuksellaan sen hallituksen puheenjohtaja T. Kilkka ja jäsen W. Rauva Panelian turvepehkutehtaalle Kiukaisiin, sekä kesällä v. 1907 osuuskunnan kustannuksella isännöitsijä K. Saloniemi Panelian, Nakkilan y. m. turvepehkutehtaille.

Vuonna 1907 rakennettiin niemekkeelle suon rantaan 20 metriä pitkä, 10 m leveä ja 7,5 m korkea lato konehuoneen kera. Korkeus huomattiin sittemmin riittämättömäksi, kun hankittiin paaleihin puristaja, ja täytyi ladon keskusta sen vuoksi korottaa 9-metriseksi. Samana vuonna rakennettiin suolle riviin 10 pientä $8 \times 4 \times 2{,}5$ m:in suuruista latoa, joihin kuivuneet turpeet korjataan. Kunkin ladon läpi käy puupiiruinen, rautakiskoilla

päällystetty vaunutie, jota myöten kuiva tavara kuljetetaan konehuoneen sisältämään latoon hienonnettavaksi.

Syksyllä v. 1907 nostettiin turvetta 70:n ja keväällä v. 1908 noin 300:n markan arvosta; syksyllä v. 1908 sitä nostatettiin vieläkin suuremmalla rahamäärällä. — Viime syksynä sai tehdas myös niin voimakoneen, jona on muurattava 2-silinterinen

Leivinsuon suurin lato, nostettua turvetta ja raidetie.

ja 10-hevosvoimainen höyrykone, kuin turpeenrepijän ja pehkun pakkaus- eli puristuskoneenkin.

Tehdaslaitos on tullut maksamaan pyöreissä luvuissa seuraavasti:

Päälato	2,000: —	Siirto Smk	5,500: —
Konehuone sen sivuun	200: —	Repijä ja puristaja....	3,000: —
Pienet ladot à 80—120 mk, yhteensä	1,000: —	Vaunutie	150: —
Höyrykone	2,300: —	Muu kalusto	500: —
		Laskun kaivaminen suolle	1,000: —
Siirto Smk	5,500: —	Yhteensä Smk	10,150: —

Allekirjoittajan mielestä olisi koko tästä yrityksestä ollut poisjätettävä tuo puristuslaitos, syystä että mainittu tehdas tulee kuitenkin pääasiassa, ehkäpä yksinomaankin, tyydyttämään vain paikallistarvetta. Pienennetyn tavaran voisi näin ollen hyvästi jakaa ja jalan tallattuna kotiin kuljettaa 2 tai 4 × 1 × 1 = metrisissä, siis 2—4 kuutiometriä vetävissä kuljetuslaatikoissa, kuten monissa muissa Satakunnan, paikallistarvetta

Leivinsuo kuivauslatoineen; vasemmalla tehdas.

varten perustetuissa turvepehkutehtaissa tehdäänkin. Tämä ei ainoastaan olisi vähentänyt laitoksen hintaa — tässä tapauksessa kokonaisella 1,800:lla markalla — vaan olisi myös aina vähentänyt valmistuskustannuksiakin. Mutta tämän epäkohdan voi osittain korjata joko siten, että jättää tarpeettoman osan tehdasta lepäämään tai että mainittu puristaja myydään johonkin kauppapehkutehtaaseen.

Kesän v. 1908 kuluessa on isännöitsijä Saloniemi tehnyt kokeita pehkun nostamisessa, kuivaamisessa ja korjuunpanossa. Tehtaalla yleensä käytetty tapa nostaa suosta tavallisella

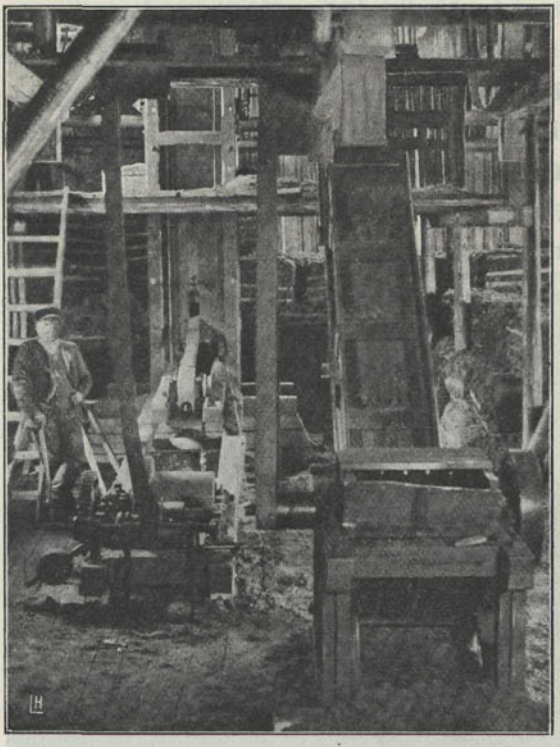

Leivinsuon tehtaan hienonnuskone, punttauslaitos ja nostokone.

tasakärkisellä ojalapiolla pystysuoraan, ojankaivuun tapaan irroitetut turpeet, heittäen ne hajalleen maahan kahden puolen nosto-ojan, on tullut ojissa mitatulta kuutiometriltä maksamaan 25—35 p:iin, enimmäkseen 25 p:iä ja on tämä pystynostaminen yleensä tullut kuutiometriltä 5 p:iä halvemmaksi kuin vaakasuora nostaminen.

Kummankin, sekä pysty- että vaakasuoran tavan mukaan nostetut, samankokoiset turpeet kuivuivat saman määrän, edelliset 20:ssä ja jälkimäiset 28:ssa vuorokaudessa. Pystysuoranosto, jossa turpeitten kerrostumia leikkaavat pinnat tulevat paljoa lähemmäksi toisiaan kuin vaakasuoranostossa, oli siis kuivumiseen, samoinkuin luultavasti hienontamiseenkin nähden, vaakasuoranostoa paljoa edullisempi.

Turpeet on kuivattu enimmäkseen haasioilla, mutta osaksi myös ensin ojanreunalle hajalleen asetettuina ja sitten, siinä vähän kuivuttuaan, noin 25 turpeen ristikkokasoihin koottuina. Syrjälleen ristikoituina ne kuivuivat saman määrän 22:ssa kuin lappeelleen ristikoiden 28:ssa vuorokaudessa. — Korjat-

taessa on huomattu paremmaksi panna turpeet latoon ohuihin kerroksiin, sotkematta, ja tallata niitä vasta jonkun ajan kuluttua, kun uutta kerrosta jälleen sisälle viedään. Sammaleen on huomattu jo yhdessä vuodessa kasvavan nosto-ojissa koko lailla, kun vain suota ei ojilla tarpeettomasti kuivata.

Kun puheenalainen osuuskunta on vielä nuori, ei sen toiminnasta ole paljonkaan kertomista. Kuitenkin ansaitsee huomiota ja tunnustusta sen perustamisessa ilmennyt, asianomaisten osottama yrityksen onnistumisesta varma ja uhrautuva mieli, vaikka kannatus aluksi olikin verrattain heikkoa. Samoin ansaitsee kiitoksella tulla mainituksi suo-osuuden omistajan, maanviljelijä T. Kilkan osuuskunnalle tekemä lahjoitus. Ainakin osuuskunnan piirissä asuvat kuivikkeentarvitsijat voisivat antaa tästä tunnustuksensa siinä muodossa, että he kaikin yhtyisivät osuuskuntaan. Toivottavasti niin tapahtuukin!

Leivinsuon sammalpehkuosuuskunnasta puheen ollen on vielä ehdottomasti mainittava nimi, jonka omistaja ensi silmäykseltä ja syntymältään näyttää varsin vähäpätöiseltä, vaan joka on täysin osuustoiminnallisesti lämmennyt henkilö. Hänen nimensä liittyy erottamattomasti puheenaolevan osuuskunnan vaiheisiin. Hänestä siis tässä muuan sananen.

Kyseenalainen henkilö on tämän osuuskunnan isännöitsijä, *Kalle Saloniemi*, noin 40 vuoden vanha mies. Syntynyt työmiehen poikana on hän jäänyt koulunkäynnistä kokonaan osattomaksi, mutta on silti hankkinut itselleen verrattain laajat tiedot, kirjallisuutta ja sanomalehtiä viljellen. Jo neljäntoista vuotiaana alkoi S. »vierasta palvella», jota palvelusta kesti 20 vuotta. Tämän jälestä hän vuokrasi eräästä Suodenniemen kunnan omistamasta talosta osan sen viljelysmaita, tullen siten maanviljelijäksi, mutta perheettömänä miehenä vuokralla asuen. Vuodesta 1898 on S. kuulunut Suodenniemen nuorisoseuran joh-

tokuntaan; vuodesta 1899 hän on ollut sikäläisen raittiusseuran ja vuodesta 1905 maamiesseuran esimiehenä. Vuodesta 1906 taas ollut Leivinsuon sammalpehkuosuuskunnan jäsenenä ja vuodesta 1907 sen isännöitsijänä. Tämän lisäksi on S. ollut useitten sanomalehtien y. m. asiamiehenä. Seurojensa edustajana on hän ollut niitten piirin ulkopuolella useissa nuoriso-, raittius- ja maamiesseurojen kokouksissa.

Heikkoon taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen asemaansa katsoen on S. sangen innokkaasti ja lämmöllä ajanut seurainsa aatteita. Etenkin maamiesseura-aate on hänelle varsin rakas. Niinpä hän on useana vuonna toiminut menestyksellä yhteisostojen välittäjänä seuran jäsenille. Ne ovatkin — nuo ostot — vähittäin, varsinkin apulantoihin nähden, lisääntyneet, niin että niitten raha-arvo v. 1907 teki noin 4,000 mk. Apulannoille, sadon lisääjänä, onkin ruvettu antamaan tunnustusta paikkakunnalla.

Kokeita sekä Hankkijan apulannoilla että Suomen Kylvösiemenyhdistyksen siemenillä on S. ollut innokas tekemään ja niitten opetuksista kertomaan. Edellä on jo puhuttu S:n allekirjoittajan kehotuksesta tekemistä opettavista kokeista turpeitten kuivattamisessa.

Me tarvitsemme monta Kalle Saloniemen-kaltaista miestä sivistys- ja edistyspyrintöjemme johtomiehiksi ja erittäinkin valmistamaan alaa tärkeälle osuustoiminnalle sekä sitä käytännössä toteuttamaan kansan syvien rivien keskuudessa. Kehittyköön ja kasvakoon niitä yhä uusia ja riittäköön entisillä voimaa sekä intoa heidän tärkeään tehtäväänsä yhteiseksi hyväksi.

Tyrvää, lokakuulla 1908.

Juuse Rahola.

Osuusliike Elanto.

Suomen suurin leipomo.

aupunkilaisväestön keskuudessa on osuustoiminta-liike maassamme saanut vielä suhteellisesti vähän jalansijaa, verrattuna niihin huomattaviin edistys-askeleihin, mitä se on tehnyt maalaisväestön keskuudessa. Selitettävissä on tämä asiaintila osaltaan kylläkin sen kautta, että kaupunkilaisväestön kokoomiselle osuustoiminnallisiin yrityksiin on vielä omistettu verrattain vähän tehokasta huomiota ja ohjausta. Se erinomainen johto, mikä maalaisväestön osuustoiminnallisilla harrastuksilla on ollut Pellervo-Seurassa, joka juuri maalaisväestön osuustoiminnallisen silmälläpidon on ottanut erikoisalakseen, on kaupunkilaisväestöltä puuttunut, yhtävähän kuin sillä on ollut käytettävänä niitä runsaita raha-apuja, joilla valtio on avustanut maalaisväestön osuustoimintaa. Siitä huolimatta on osuustoiminta-aate kaupunkilaisväestönkin keskuudessa erikoisaloilla voittojaan tehnyt. Yksi ilmiö sen saavuttamasta ennätyksestä on m. m. *Osuusliike Elanto*kin, joka jäsenmääräänsä nähden nykyään on Suomen suurin osuuskunta, ja joka pääkaupunkiin sijoittuneena ja liikkeensä laatuun ja laajuuteen katsoen on saanut osakseen erikoisempaa huomiota.

Mitkä ovat ne tarkoitusperät, joita Elanto pyrkii toteuttamaan osuustoiminnan avulla?

Elannon synty ja toiminnan suunnittelu ovat yhteydessä niiden epäkohtien kanssa, mitkä vallitsivat *leivän*, tärkeimmän elintarpeemme, hinnoissa, valmistustavassa ja valmistuksessa työskentelevien työntekijäin asemassa. Jo aikaisemmin oli tämän kirjoittaja laajemmassa tutkimuksessaan osoittanut, että leipureille tuleva voitto-osuus meidän maassamme on ainakin ajoittain ollut huomattavan korkea eli usein neljäsosa ja ylikin leivän valmistusarvosta, sekä huomauttanut osuustoiminnallisen liikkeen tärkeää tehtävää tällä alalla, ja valtion äskettäin toimeenpaneman tilastollisen tutkimuksen kautta oli käynyt selville, että valmistustapa ja puhtaus leipomoissa oli useassa tapauksessa niin epätyydyttävä, suorastaan inhoittava, että se ei vastannut edes alkeellisimpiakaan vaatimuksia. Leipomot olivat usein asuin- ja makuuhuoneissa, likaisia ja syöpäläisten vallassa, lukuunottamattakaan valmistajain vähemmän tyydyttävää siisteyttä. Työntekijäin asema sen lisäksi antoi sekä työaikaan että työn laatuun ja järjestelyyn nähden paljon toivomisen varaa.

Kaikki nämä erilaiset seikat olivat vaikuttamassa, kun Elannon syntysanat lausuttiin. Käytännöllisen sysäyksen osuustoimintaliikkeen syntymiselle antoi kuitenkin — lakko eräässä pääkaupungin suuremmassa leipomossa. Muutamat työntekijät, tyytymättöminä vallitseviin työoloihin, alkoivat miettiä osuustoiminnallisen liikkeen perustamista. He kääntyivät silloin Pellervon toimiston puoleen apua saadakseen. Seuran silloinen kamreeri A. Ensio ryhtyikin asiaa ajamaan, saaden sitä varten m. m. Pellervo-Seuralta apurahan ulkomaille tehtävää tutkimusmatkaa varten. Hän laati myöskin ensimäisen luonnoksen säännöiksi, luonnoksen, jonka sittemmin Pellervo-Seuran silloinen sihteeri Ph. Suuronen tarkasti. Matkaltaan hän toi mallisääntöjä, kustannusarvioita, tietoja uusimmista uuni-

rakenteista ja koneista y. m. Lokakuun 15 p:nä v. 1905 oli perustava kokous Ylioppilastalolla. Tämän kirjoittaja piti alustavan esitelmän tällaisen liikkeen tarkoituksesta ja toteutumismahdollisuuksista, laadittu sääntöehdotus esitettiin tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi, ensimäinen hallintoneuvosto valittiin ja — Elanto oli pantu alulle.

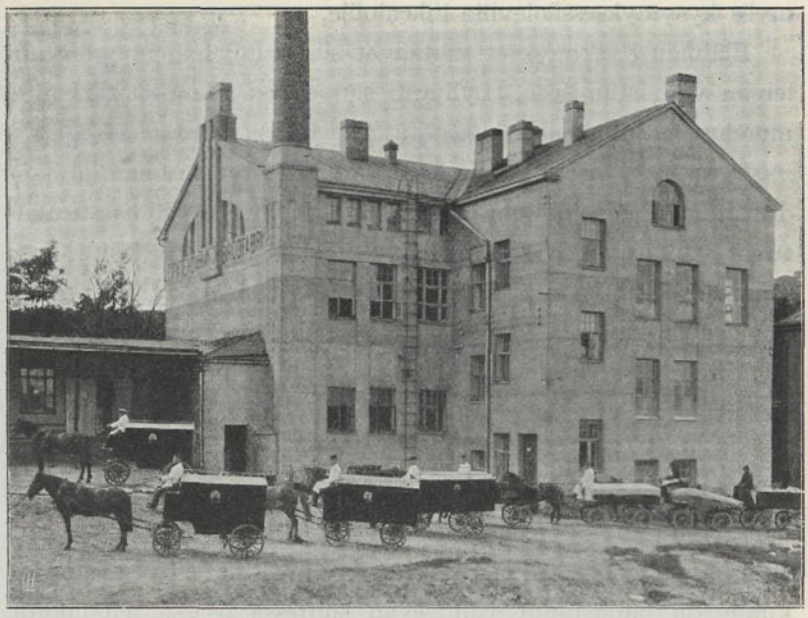

Elannon leipomorakennus.

Niissä säännöissä, jotka Elantoa varten olivat laaditut ja jotka sitten marraskuun 11 p:nä samana vuonna virallisesti vahvistettiin, määriteltiin Elannon toimiala.

Osuuskunnan toimialana on:

1) leipomo- ja myllyliikkeen harjoittaminen;

2) ruoka- ja muiden ravintoaineiden sekä elintarpeiden osto ja myynti;

3) harjoittaa kahvila-, ruokala-, kaljanpano- ja teurastusliikettä, virvokkeiden valmistusta, sekä sikain ja kanain hoitoa;

4) ostaa, myydä ja valmistaa muitakin tavaroita kuin edellämainittuja.

Liikkeen laajentamiseen 3:ssa ja 4:ssä kohdassa mainituille liikealoille vaaditaan erityinen osuuskunnan kokouksen päätös. Mutta merkittäköön, että osuuskunta on jo kokouksessaan nimenomaan päättänyt, mikäli mahdollista, ulottaa toiminnan myös kysymyksessäoleville liikealoille.

Elannon pyrkimykset tähtäävät siis paljon laajemmalle kuin leivän valmistamiseen. Lyhyesti sanoen on Elannon tarkoitus muodostua suureksi *kulutusosuuskunnaksi elintarpeiden hankkimista varten*. Jäsentensä ja kannattajiensa avustaminen ja hyödyttäminen on toiminnan lähin tarkoitus, mutta välillisesti ulottuvat vaikutukset laajemmallekin. Voittovarojaan voi Elanto sääntöjensä mukaan käyttää m. m. myös yleishyödyllisten, etenkin osuustoimintaa koskevien yritysten edistämiseksi.

Mitä mahdollisuuksia on Elannolla ohjelmansa toteuttamisessa ollut? Miten se on näissä pyrkimyksissään onnistunut?

Oli luonnollista, että Elannon ohjelman toteuttamisessa ryhdyttiin ensimäisenä *leipomoliikkeen* aikaansaamiseen. Tässähän oli huutavin epäkohta olemassa jo siinä likaisuudessa ja epätyydyttävässä valmistustavassa, minkä ennenmainittu tutkimus oli paljastanut vallitsevan suuressa osassa leipomoita. Tehtävän ensi suoritus muodostui siis tältä kannalta: saada sellainen ajanmukainen leipomo ajanmukaisine sisustuksineen, että se pystyi todellakin tuomaan parannusta puhtauteen, järjestykseen ja valmistustapaan. Vaatimuksen täyttäminen ei ollut helppo. Vuokraamalla ei ollut tarkoituksenmukaista leipomoa ajateltavissakaan ja kun jäsenluku oli ensi alussa vähäinen ja luotto pieni, näytti uudenkin hankkiminen hyvin pimeältä. Aseman vaikeutta lisäsi vielä valtiollisesti levoton aika. Saatiin elää marraskuun hallitusmuutokset, äänioikeusasian ja eduskuntamuutoksen puuhat sekä agitatsiooniajat, monet lakot ja

selkkaukset, jotka kaikki veivät osansa ihmisten harrastuksesta ja laimensivat harrastusta muihin yrityksiin.

Veisi pitkälle tässä ryhtyä seuraamaan näitä Elannon syntymätuskia ja ensimäisiä elonmerkkejä: ponnistuksia jäsenten keräämiseksi ja aatteen tunnetuksi tekemiseksi, yrityksiä luoton hankkimisessa ja sen aiheuttamia monenlaisia vaikeuksia,

Elannon leipomo.

toimenpiteitä oman tonttipaikan hankkimista,leipomorakennuksen aikaansaamista, sen valmistamista, sisustamista sekä järjestämistä varten, samoinkuin liikkeen ensimäisiä kokeiluja yleisön palveluksessa. Tässä täytyy meidän rajoittua vain lyhyesti merkitsemään, millaiseen kehityksen tilaan on ehditty päästä.

Oman liikepaikkansa sai Elanto Itäisen Viertotien varrella, kun sille onnistuttiin täältä saada ostetuksi kaksi tonttia, n:ot 12 ja 14. Asema on erinomainen: toisella puolen satama ja rauta-

tie, toisella puolen valtakulkuväylä raitioteineen. Ala, mikä tässä on Elannon käytettävänä, nimittäin 22,258 neliömetriä eli enempi kuin kaksi kertaa niin suuri alue kuin Helsingin Senaatintori, tekee mahdolliseksi omalla pohjalla liikkeen suurisuuntaisenkin laajentamisen.

Tälle tontille on sijoitettu Elannon *leipomorakennus*, jota rakentaessa on nimenomaan koetettu pitää silmällä saada poistetuksi niitä epäkohtia, mitä leivän valmistuksessa tässä suhteessa aikaisemmissa leipomoissa oli olemassa. Antakaamme Elannon itsensä kertoa, millaiseen järjestelyyn tässä on pyritty. Liikkeen viimeisessä vuosikertomuksessa kerrotaan tästä:

Vinttikerroksessa on liikkeen varastohuoneet, joissa jauhot y. m. raaka-aineet, samoinkuin valmistuneet näkkileivät säilytetään. Tavarat nostetaan ylös hissillä, joka, samoinkuin kaikki muutkin koneet, käy sähköllä. Huoneet ovat valoisia, kuivia ja lämpimiä, niin että kaikenlainen tavaran pilaantuminen on mahdotonta. Muutamia koneitakin on tänne sijoitettu. Niinpä on siellä säkkien puhdistamiskone, mantelin sekä kuorimis- että jauhamiskone, samoinkuin koneellisesti työskentelevä nisujauhoseula. Jo täältä lähtien noudatetaan sitä periaatetta, että leipään käytettäviin aineisiin, samoinkuin itse leipätaikinaan on mahdollisimman vähän käsin koskettava. Jauhot senvuoksi puhdistetaan säkeistä suoraan seulaan, jossa kone ne vapauttaa liika-aineista ja josta ne sitte torvia myöten itsestään valuvat alempiin kerroksiin edelleen käsiteltäviksi.

Toisessa kerroksessa on ensinnä oikealla kädellä portaita ylösnoustessa kaksi konttorihuonetta. Vasemmalla on miestyöntekijäin pukuhuone sekä toinen huone ruokailua, lepoa ja tupakoimista varten. Samassa yhteydessä on myöskin kylpyhuone ammeineen ja suihkuineen, jossa työntekijät ovat tilaisuudessa ennen työhön tuloa kylpemään. Pienempiä pesualtaita käsien pesua varten sekä lämmintä vettä on lisäksi kaikkialla sopivissa paikoissa työhuoneiden vieressä.

Toisessa kerroksessa on myöskin itse leipomon sydän, suuri leipomohuone. Heti sisäänastuessa herättää huomiota sen valoisuus ja itse rakennustapa, joka tekee mahdolliseksi pitää sitä puhtaana. Tässä 18,3 metriä pitkässä ja 7 metriä leveässä salissa on nimittäin seinät peitetty kaakelilla kahden metrin korkeuteen eli puoliväliin saakka, ja siitä ylöspäin sekä katto maalattu kiiltomaalilla, joten niitä voi helposti pestä. Nurkat ovat kaikki pyöristetyt, joten tomupesien kerääntyminen on mahdotonta.

Tässä salissa ja sen vieressä olevassa pienemmässä huoneessa suoritetaan kaikki vehnäleivän leipominen. Jauhot tulevat vinttikerroksesta torvia myöten tänne ja lasketaan suoraan sinkkisiin taikinansotkemisaltaisiin, joita on kuusi kappaletta. Nämä altaat, samoinkuin kaikki muutkin raskaammat tarvekalut, hyllyt ja pöydät, liikkuvat pyörillä, joten niitä on kevyt kuletella paikasta toiseen. Akselin varassa ollen niistä on sitäpaitsi helppo kaataa taikina ulos. Kun jauhot ja muut leivänainekset on kaadettu näihin kaukaloihin, vie-

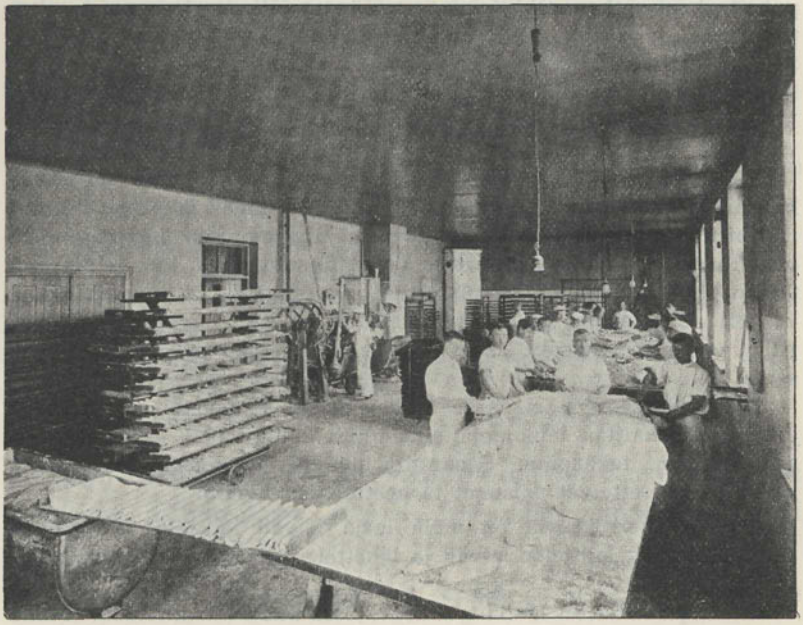

Elannon leipomo.

dään ne taikinansotkemiskoneen alle, joka koneellisesti, ilman että työntekijän tarvitsee käsin joutua koskettelemaan taikinaa, suorittaa koko vaivaloisen sotkemisen. Sen jälkeen ovat ne valmiina syrjään vietäviksi, missä taikina saa rauhassa nousta.

Sitte seuraa taikinan muokkaaminen leiväksi. Kun se on punnittu suurempiin kappaleisiin, pannaan se koneeseen, joka palottelee sen pienempiin palasiin, jommoisia kunkin leipäko'on valmistamiseen tarvitaan. Valmistuneet leivät viedään nousemaan sitä varten rakennettuun höyrykaappiin, joka on kaksinkertaisilla ovilla erotettu itse leipomosalista. Noustuaan tarpeeksi saakka ovat ne valmiita pienellä käsihissillä laskettaviksi alimpaan kerrokseen paistettaviksi.

Isommassa salissa työskentelee keskimäärin 30 ja pienemmässä salissa 10 miestä taikinan leiväksi muokkaamisessa.

Alakerrassa oikealla kädellä on ruisleipomo, laaja sali. Ruisleivän valmistajina käytetään etupäässä naisia. Tähän saliin saakka valuu ruisjauho vinttikerroksesta torvia myöten ja lasketaan suoraan suureen altaaseen, jossa se koneellisesti sotketaan taikinaksi. Hapatusta varten nostetaan taikina pienempiin altaisiin. Näkkileivän valmistusta varten on pienempi pöytätaikinansotkemiskone, joka antaa viimeisen vaivauksen taikinalle. Samalla pöydällä on sitäpaitsi pieni puhalluskone, johon näkkileipä pistetään senjälkeen, kun se on muotonsa saanut ja jossa siitä puhalletaan liiat jauhot pinnalta pois. — Samassa salissa on vielä 7 metriä pitkä näkkileipäuuni, jossa näkkileivät hienon metallilankaverkon päällä hitaasti kuletetaan uuninlämpimän välitse. Tämän uunin päällä on vielä näkkileipien kuivausuuni.

Viereinen huone on varsinainen paistinhuone. Siinä on kolme kaksoisuunia, joista kaksi rautaista ulosvedettävää ja yksi tiiliuunimallinen. Jokaisessa on kaksi arinaa. Erinomaisen käytännöllisiä ovat rautaiset uunit, joissa arina vedetään ulos aina, kun leipiä asetetaan paistettaviksi tai valmistuttua pois otetaan. Ne ovat helppoja käsitellä, sillä arinat kulkevat pyörillä ja tulevat vaivatta ulos, jotapaitsi on mitä helpoin asia pitää ne puhtaina, ne kun saa täysin esille.

Paistinhuoneeseen ei pääse tunkeutumaan nokea tai muuta likaa, joka usein haittaa leipomoja, sillä uunit lämmitetään kokonaan toiselta puolen, takaapäin. Senkautta pysyvät huoneet myös sopivan viileinä, niin etteivät paistajat tarpeettomasti hiostu.

Samassa kerroksessa on vielä laaja leivän lajitteluhuone, jossa 14 laskijanaista lajittelee leivän ja lähettelee tilauksien mukaan myymälöihin.

Pihan puolella on lämmityshuone, jossa uunit lämmitetään. Siellä on myös höyrykattila, joka antaa höyryn toisessa kerroksessa olevaan leivännostatushuoneeseen.

Kellarikerros on sekin tarkkaan käytetty. Erääseen huoneeseen on sijoitettu liikkeen oma pieni puusepäntyöpaja, joka suorittaa kaikki liikkeessä tarvittavat puutyöt. Muutamia pienempiä huoneita on hillojen, hedelmäin, munain, juuston y. m. varastohuoneina. Eräässä huoneessa valmistaa Venäjältä hankittu ammattimies suurta suosiota saavuttaneita, vasta käytäntöön tulleita Elannon piirakoita. Samassa yhteydessä on vielä konditorileipomo, jossa kaikki hienoimmat leivät ja leivokset valmistetaan. Sielläkin on oma suuri, kaksiosainen paistinuuninsa. Tämäkin huone on mahdollisuuden mukaan rakennettu siten, että sitä on helppo pitää puhtaana. Niinpä ovat seinät täälläkin kaakelia ja kiiltomaalausta.

Samassa kerroksessa, vaikka eri osastossa, on naisten pukuhuone ja kylpyhuone.

Rakennuksen *ulkopuolella* leivänlajitteluhuoneen edustalla on katos, jossa leipälaatikot sovitellaan vaunuihin, ennenkun niitä lähdetään myytäväksi kulettamaan. Katoksen alla on muulloinkin leipävaunujen tavallinen pitopaikka.

Näin rakennus.

Katsokaammepa, kuinka suureksi nousee se *työväestö*, mikä Elannon palveluksessa työskentelee ja miten Elannon on onnistunut toteuttaa pyrkimyksiään sen asemaan ja järjestelyyn nähden.

Työväenluku Elannon liikkeessä nousee nykyään (kesäk. 30 p:nä) kaikkiaan jo 145 henkeen, jakautuen eri tehtäviin nähden seuraavasti:

40	miesleipuria vehnäleipäosastolla	9	hevosmiestä
12	» konditoriosastolla	5	juoksutyttöä
5	nais » näkkileipäosastolla	1	juoksupoika
1	miesleipuri »	5	siivoojanaista
5	naisleipuria limppuosastolla	4	koneenkäyttäjää y. m.
14	naista leivänlaskijaosastolla	20	kahvilan tarjoilijatarta
19	myyjätärtä	5	henkilöä konttorissa.

Esimerkkinä siitä, kuinka suuressa määrin henkilökunta on kasvanut, mainittakoon, että se vielä viime vuoden alussa oli ainoastaan 93 henkeä.

Työväestön *palkkaussuhteista* (kesäk. 30 p:nä) mainittakoon seuraavaa:

Miesleipureilla, oppilailla ja apureilla oli kuukaudessa:

1:llä	palkkaa Smk 250	20:llä	palkkaa Smk 120
3:lla	» » 150—200	12:lla	» » 60—86
12:lla	» » 129—137	2:lla	» » 35—51

Naisleipureilla, joita oli kaikkiaan kymmenen, vaihteli palkka 60—70 markan välillä kuussa.

Myyjättärillä, tarjoilijattarilla, leivänlaskijoilla ja siivoojattarilla oli kuukaudessa:

1:llä	palkkaa Smk 150	38:lla	palkkaa Smk 55—65
19:llä	» » 70—80	9:llä	» » 30—50

Koneenkäyttäjän palkka on 125 markkaa kuukaudessa, talonmiehen ja ajajien palkka 75—110 markkaa kuussa. Konttorihenkilökunnan palkka vaihtelee 90—275 markkaan kuukaudessa.

Ylityöstä varsinaisen työajan päätyttyä k:lo 9:ään illalla maksetaan korotusta 50 % sekä siitä yli menevältä ajalta 100 %.

Työajan suhteen noudatetaan nykyään leipomolakia leipäliikkeeseen nähden. Kahvilaliike sitävastoin on auki k:lo 7:stä aamulla k:lo 11:een illalla. Tarjoilijain työpäivä tulee 9—10 tuntiseksi. Myymäläin aukioloaika on k:lo 6—7:stä aamulla k:lo 8:aan illalla. Tässä kohdin noudatetaan siis samaa tapaa kuin muissakin samantapaisissa liikkeissä, joka seikka tekee, että myyjättärien työaika tulee 13—14 tuntiseksi. Noin joka 8 päivä on myyjättärillä vapaa päivä. Työajan järjestely ei muuten ole vielä loppuun suoritettu, mutta pyritään siinä nimenomaan työväestölle edullisempiin oloihin. Kesäloman suhteen mainittakoon, että henkilökunnan sääntöjen mukaan saavat kaikki ne, jotka ovat astuneet toimeensa ennen vuoden alkua, 14 päivää kesälomaa; ne taas, jotka ovat tulleet liikkeen palvelukseen ennen maaliskuun 1 päivää, saavat kesälomaa 7 päivää. Myöhemmin tulleet eivät sitävastoin saa ensi vuonna kesälomaa lainkaan. Siitä harrastuksesta, millä työväestö näyttää kiintyneen liikkeeseen, mainittakoon, että viime vuonna ei kukaan nauttinut kesälomaa enemmän kuin 7 päivää, vaikka heillä olisi siihen ollut oikeus. Liikkeen vasta alullaan ollessa tahtoi työväestö puolestaan sitä tällä tavalla tukea.

Näin Elannon sisäinen työnjärjestely. Mutta miten on Elanto onnistunut pyrkimyksissään yleisön palveluksessa? Onko se onnistunut alallaan kokoomaan osuustoiminta-aatteen ympärille kannattajia ja saamaan menekkiä niille tuotteille, joita se yleisölle tarjoo?

Muutamat huomautukset jäsenmäärästä ja sen kokoonpanosta sekä liikkeen saavuttamista tuloksista merkittäköön kysymykseen vastaukseksi.

Jäsenmäärä on tätä kirjoittaessa (kesäk. 30 p:nä) 1,886 jäsentä, joten Elanto on nykyään, kuten jo huomautettiin, maamme suurin osuuskunta. Viime vuoden aikana ja sen jälkeen ei ole mitään varsinaista agitatsioonia jäsenluvun lisäämiseksi harjoitettu, toiselta puolen syystä, että voimat ovat kohdistetut liikkeen sisäiseen järjestelyyn, toiselta puolen syystä, että on koetettu pyrkiä siihen, että liike voisi vapaaehtoisen liittäytymisen avulla lisätä kannattajiensa joukkoa.

Jäsenten yhteiskunnallisesta asemasta merkittäköön, että jäseninä oli:

Virkamiehiä, virkailijoita ja ylioppilaita			587
Liikealalla työskenteleviä	377	Ajureja	23
Leipureja	103	Kirjeenkantajia	17
Rautatyöläisiä	74	Vanginvartijoita	13
Puuseppiä	56	Talonomistajia	7
Rautatieläisiä	38	Suutareja	4
Räätäleitä	34	Työläisiä (amm. tuntematon)	213
Maanviljelijöitä	33	Naisia (amm. tuntematon)	226
Maalareja	32	Yhdistyksiä	25
Palvelijoita	24	Jäseniä kaikkiaan	1,886

Liikettä kannattavat jäsenet ovat siis hyvinkin erilaisista yhteiskunta- ja varallisuusluokista.

Missä määrin jäsenet omistavat *osuuksia* ja pääomillaan liikettä kannattavat, näkyy seuraavasta:

Osuuksia	Jäseniä	Osuusmaksut Smk
1	1,155	5,775
2	403	4,030
3 – 5	230	4,905
6 – 10	69	3,295
11 – 20	22	2,175
21 – 50	5	885
51 – 100	2	800
Yhteensä	1,886	21,865

Kuten numeroista käy selville, ovat vähäiset, yhden osuuden omistajat, kaikista lukuisimmat, tehden 61,2 % koko jäsenluvusta.

Liikevaihtoa arvostellessa muistettakoon, että se jakaantuu kahden liikkeenhaaran osalle, nimittäin leipomo- ja kahvilaliikkeen osalle, jota viimemainittua Elanto on harjoittanut viime vuoden elokuusta alkaen. Leipomotuotteiden myynti taas tapahtuu joko omien myymälöiden tai välittäjien eli jälleenmyyjien kautta. Millaiseksi liikevaihto viime vuonna eli v. 1908 näihin eri vaihtohaaroihin nähden muodostui, näkyy seuraavasta:

	Omat myymälät Smk	Kahvila Smk	Jälleenmyyjät Smk	Yhteensä Smk
Tammikuussa	25,179: 79	—	29,417: 29	54,597: 08
Helmi- »	27,494: 89	—	32,848: 59	60,343: 48
Maalis- »	30,608: 44	—	37,225: 33	67,833: 77
Huhti- »	27,961: 59	—	39,003: 87	66,965: 46
Touko- »	28,147: 18	—	38,772: 43	66,919: 61
Kesä- »	21,707: 17	—	36,392: 22	58,099: 39
Heinä- »	20,871: 95	—	36,375: 54	57,247: 49
Elo- »	22,008: 83	2,468: —	40,569: 78	65,046: 61
Syys- »	29,090: 23	8,427: —	44,957: 51	82,474: 74
Loka- »	32,245: 80	12,710: —	51,571: 65	96,527: 45
Marras- »	29,889: 36	13,540: —	47,980: 04	91,409: 40
Joulu- »	31,329: 12	12,435: —	52,673: 32	96,437: 44
Yhteensä	326,534: 35	49,580: —	487,787: 57	863,901: 92

Kuluvana vuonna on liikevaihto vuoden seitsemänä ensi kuukautena ollut seuraava:

	Omat myymälät Smk	Kahvila Smk	Jälleenmyyjät Smk	Yhteensä Smk
Tammikuussa	29,509: 82	12,820: —	38,638: 77	80,968: 59
Helmi- »	28,707: 35	14,110: —	44,285: 41	87,102: 76
Maalis- »	32,409: 56	15,875: —	53,658: 22	101,942: 78
Huhti- »	29,960: 02	14,805: —	47,876: 07	92,641: 09

Toukokuussa	34,738: 59	17,874: 25	50,112: 83	102,725: 61
Kesä- »	25.156: 46	11,011: 05	50,228: 10	86,395: 61
Heinä- »	23,256: 92	9,986: 85	50,354: 98 [1]	83,508: 55 [1]
Yhteensä	203,738: 52	96,482: 15	335,154: 38	635,375: 05

Kuten numeroista näkyy, on liikevaihto kuluvana vuonna ollut huomattavasti suurempi kuin viime vuonna samaan aikaan. Viime vuonna oli seitsemän ensi kuukauden liikevaihto ainoastaan Smk 432,006: 28, nyt sitävastoin 635,375: 05 eli noin 200,000 mk suurempi. Lähes puolet tulee siitä, kuten numeroista näkyy, kahvilan osalle.

Sikäli kuin omat voimat kasvavat, pyrkii Elanto jälleenmyyjiä korvaamaan omilla myymälöillä. Nykyään on omia myymälöitä kaikkiaan 18.

Liikevaihdon kasvu niin nuoreen liikkeeseen nähden kuin Elanto on, lienee pidettävä ilahuttavana. Elleivät merkit petä, näyttää liike vaihtoonsa nähden jo tänä vuonna kohoovan *miljoonaliikkeiden* joukkoon.

Liikkeen saavuttamista tuloksista mainittakoon, että *voitto* ilman poistoja viime vuoden lopussa, siis liikkeen ensimäisenä kokonaisena toimintavuotena, nousi 87,292: 09 markkaan. Tästä määrästä tehtiin erinäisiä poistoja, m. m. leivinuuneista, leipomokoneista ja työvälineistä, myymälä-, konttori- ja tallikalustosta 20—30 %, yhteensä kaikkiaan Smk 43,462: 98, joten puhtaaksi voitoksi jäi Smk 43,829: 11. Tästä summasta pantiin sääntöjen määräämät 10 % vara- ja 10 % erikoisrahastoon, jonka lisäksi vielä säästettiin erikseen Smk 20,000 vararahastoon ja Smk 5,000 erikoisrahastoon. Jäsenille jaettiin 5 %, ja ei-

[1] Syystä, että eräältä jälleenmyyjältä lopputilitystä ei vielä ole heinäkuulta lopullisesti saatu, voi tämä summa lopullisesti tulla jonkun verran muuttumaan, ei kuitenkaan enemmällä kuin korkeintaan noin 100:lla markalla.

jäsenille 2 1/2 % ostosummasta, jonka lisäksi jäsenet saivat 6 % korkoa osuuksilleen.

Millaiseksi *liikkeen asema* sen ensimäisen kokonaisen toimintavuoden lopussa muodostui, näkyy seuraavasta:

Tiliasema joulukuun 31 p:nä v. 1908.

Varat:		Smk	*Velat:*		Smk
Rahaa		169: 55	Osuuspääoma		21,130: —
Arvopapereita		1,200: —	Vararahasto		1,479: 99
Velallisia		3,244: 31	Erikoisrahasto		515: 71
Varastoja:			Takuurahasto		53,280: —
Varastotilillä ..	42,431: 96		Aksepteja		58,352: 17
Kulunkitilillä ..	6,931: 51		Kassakreditiivejä		106,717: 95
Kahvilassa	1,389: 31	50,752: 78	Kuoletuslainoja		94,175: 35
Kiinteimistöjä: talot ja tontit			Kiinnityslainoja		206,633: 35
Itä-Viertotie 12 & 14	285,691: 29		Velkoja		24,272: 58
Leipomorakennus	136,942: 75		Voitto- ja tappiotilillä v:lta 1907	1,293: 71	
S:n uunit	30,208: 43	452,842: 47	Puhdas voitto v. 1908	43,829: 11	45,122: 82
Irtaimistoja:					
Leip. koneet ja työvälineet	23,235: 32				
Myymälä-, konttori-, talli- y.m. kalusto	26,983: 49				
Liinavaatteita y. m.	2: —	50,220: 81			
Lisämaksusitoumukset		53,280: —			
	Smk.	611,709: 92		Smk.	611,709: 92

Liikkeen asemaa edellisen perustuksella arvosteltaessa muistettakoon, että *vararahasto* niiden voittojen kautta, mitä liike tuotti vuonna 1908, kohosi jo kuluvan vuoden alussa Smk 25,862: 90 ja *erikoisrahasto* Smk 9,928: 62. *Kiinteimistöt*, jotka yllä ovat arvostellut ainoastaan ostohinnan mukaan, ovat kohonneet niin paljon arvossa, että niiden arvo aivan äskettäin asiantuntijain tekemän arvioimisen mukaan nykyään tekee Smk 837,882: 50 eli noin *puolet enemmän* kuin yllä on merkitty. Liikkeen vakavaraisuuden ja raha-asiain kannalta on tämä seikka erittäin tärkeäksi arvosteltava.

Paitsi leipomoliikettä on Elannon ohjelmasta vielä toistaiseksi voitu toteuttaa ainoastaan *kahvilaliikkeen* ylläpito. Elannon kahvila Mikonkadun 8:ssa on pääkaupungin eniten suosittuja. Ohjelmassa on tällä alalla perustaa myös n. s. *halpahin-*

Elannon kahvila Mikonkadun 8:ssa.

taisia kahviloita ja on ensimäinen sellainen äskettäin avattu Annankadun 6:ssa.

Muista ohjelmassa olevista liikehaaroista koetetaan *oma kaljatehdas* saada ennen pitkää perustetuksi. Muille toiminta-aloille laajentaa Elanto toimintansa sikäli kuin voimat varttuvat ja laajentuminen liikkeen vakavaraisuuden kannalta näyttää mahdolliselta.

Kilpailu yksityisten liikkeenharjoittajain puolelta ei ole toistaiseksi vielä suuremmassa määrässä päässyt ehkäisemään Elannon kehitystä. Vastustusta ei kuitenkaan ole puuttunut. Milloin on vastenmielisyys Elantoa kohtaan tullut näkyviin sapekkaissa sanomalehtikirjoituksissa, milloin suoranaisessa vastustamisessa. Kun esimerkiksi Elanto, saadakseen hiivansa ostetuksi samalla hinnalla kuin muutkin leipomoliikkeenharjoittajat, pyrki päästä jäseneksi Suomen Leipurin ja Konditorin Harjottajain Liittoon, niin tämä pyyntö hyljättiin. Asia saatiin kuitenkin sitten järjestetyksi ilman liiton jäsenyyttäkin. Samaa vastavaikutusta on tullut näkyviin myös joidenkin liikkeenharjoittajain puolelta, nämä kun kieltäytyivät myymästä Elannon tavaroita syystä, että ne ovat osuustoiminnallisen liikkeen tuotteita.

Muihin osuuskuntiin nähden on Elannon suhde pysynyt hyvänä. Niinpä on Osuuskauppojen Keskusosuuskunnalta ostettu raaka-aineita viime vuonna noin 80,000 markan arvosta ja Voinvientiosuusliike Valiolta voita. Monet osuuskaupat ovat sen lisäksi välittäneet Elannon tuotteiden myyntiä.

Vielä muutama huomautus liikkeen sisäisen järjestelyn kannalta niistä kokemuksista, joita Elannon toiminta antaa osuustoiminta-aatteen sovelluttamisesta sellaiseen liikeyritykseen kuin tässä on kysymyksessä.

Ei voine kieltää, että Elanto on ainakin jossain määrin voinut toteuttaa niitä tarkoitusperiä, joita se toimintansa päämääräksi on asettanut. Se on hankkimalla uudenaikaisen leipomon uudenaikaisine sisustuksineen saanut toteutetuksi, että sen tuotteet vastaavat puhtauden ja terveydellisesti hyväksyttävän valmistustavan vaatimuksia; se on myöskin saanut kootuksi huomattavia voittoja itse liikkeeseen sijoitettuina tai voitto-osuuksia jakamalla jäsentensä yhteiseksi hyväksi ja myöskin jossain määrin, vaikkei suinkaan vielä tarpeeksi, saanut luoduksi työntekijöilleen siedettäviä oloja tällä teollisuusalalla. Ja tuskinpa erehtynemme väittäessämme, että se on myös kilpailevia yksityisiä leipomoliikkeenharjoittajia pakoittanut parannuksia toimeenpanemaan. Kokemukset osuustoiminta-aatteen sovelluttamisesta tälle toiminta-alalle osoittavat siis monessa suhteessa suotuisia tuloksia.

Mutta tästä huolimatta on monia seikkoja, jotka ansaitsevat vakavaa huomioonottoa, jos mieli tällaisella toiminta-alalla osuustoiminnan avulla saavuttaa jatkuvasti menestyksellisiä tuloksia.

Vaikeudet saada sopivia henkilöitä johto- ja palveluskuntaan ovat jo yksityisissäkin liikkeissä tunnetut ja vielä enemmän on luonnollisesti laita osuustoiminnalliseen liikkeeseen nähden. Sellaisessa osuuskunnassa kuin Elanto on, jossa tuotantoprosessin tarkoituksenmukainen ohjaaminen tulee kysymykseen ja jossa ollaan vastuunalaisina suurien pääomien käytöstä, ovat persoonallinen liikemieskyky, avoin silmä arvostelemaan asiaintilaa ja taito saada tarkoituksenmukainen järjestys luoduksi erinomaisen tärkeät. Jos onnistutaankin saada liikkeen palvelukseen henkilöitä, jotka näitä ominaisuuksia omaavat, niin on vielä jälellä kysymys: onko heissä osuustoiminnallista ymmärtäväisyyttä, psykoloogista silmää ja kykyä liittämään ja liittäytymään kaikkien toimitsijain kanssa yhtei-

seen, keskinäistä ymmärtäväisyyttä kysyvään työhön yhteistä päämäärää varten? Arvostelu, jota eri johtavien orgaanien puolelta ollaan pakoitetut harjoittamaan, voi hyvinkin annettuna usein tuntua painostavalta, samoinkuin se moninainen riippuvaisuus, missä tällaisen osuusliikkeen toimitsija on. Joskin se osuustoimintaan perehtyneelle on voinut tulla luonnollisimmaksi asiaksi, niin se sille, joka ei sitä ole, voi muodostua ikäväksi ja rasittavaksi ja vaatia enemmän tai vähemmän vaikeaa kouluutusta. Ja asema muodostuu vielä painostavammaksi, jos tämä arvostelu annetaan ymmärtämättömästi, ottamatta huomioon sitä vaikeaa asemaa, jossa toimitsija on.

Näiden vaikeuksien kanssa on Elantokin saanut taistella, ja tämä puoli asiasta vaatii epäilemättä vielä pitkäaikaista kouluutusta. Kokemukset ovat olleet sekalaisia. Ja varsinkin voi muistuttaa, että osuuskuntakokouksissa ei aina ole osattu asettua sille ymmärtäväiselle ja asialliselle kannalle, mitä asema olisi vaatinut. Mutta merkit viittaavat tässäkin suhteessa muutoksen parempaan päin olevan tulossa, samoin kuin ei puutu merkkejä siitä, että toimitsijat todellakin asianharrastuksella ovat saadut liikkeeseen kiinnitetyiksi. Viitattakoon ainoastaan pariin. Jo edellä mainitsimme, kuinka työntekijät alkuvuonna vapaaehtoisesti luopuivat osasta heille myönnettyä kesälomaa liikkeen edun vuoksi, vain tukeakseen sekin osaltaan alkavaa liikettä. Ja toinen esimerkki on vielä kuvaavampi. Kun eräs liikkeen toimitsijoista menetteli vilpillisesti, onnistuen jatkuvasti välttämään johtajan silmän, tarttui työväki yhtenä miehenä asiaan ja vaati asianomaisen rangaistavaksi, s. o. poistettavaksi liikkeestä. Ja monet uhraukset ja teot yksityisten toimitsijain, sekä johtajien että työntekijäin asemassa olevien puolelta, ovat osoittaneet, että tässä tärkeässä osuustoiminnallisen persoonallisuuden kasvattamisessa on ainakin jossain määrin onnistuttu.

Yksi huomautus kokemuksista osuuskunnallisen liiketoiminnan sisäisestä organisatsioonista on minun vielä tehtävä. Tarkoitan erittäin *osuuskunnan kokousta* ja *sen tehtävää*. Kaksi pyrkimystä on mielestäni näyttäytynyt tarpeelliseksi aivan erityisesti pitää silmällä ja toteuttaa: 1) saada henkilöitä johtaviin hallinto-orgaaneihin valitessa henkilöiden kyky ja

Elannon myymälä.

tehtäväänsä sopivaisuus määrääväksi ilman puolue- ja muita syrjävaikuttimia, ja 2) saada osa osuuskuntakokouksen tehtäviä siirretyksi pienemmälle eduskunnalle, jossa asiain käsittely voi käydä nopeammin ja liikkeen edun kannalta tarkoituksenmukaisemmin kuin suuressa osuuskunnan kokouksessa.

On luonnollista, että tällaisessa osuuskunnassa, jollaisesta tässä on kysymys, jossa jo nykyäänkin lähes 2,000 jäsentä voi parhaassa tapauksessa olla osuuskunnan kokouksessa asioita mää-

räämässä, erilaiset puolue- ja intressiryhmät ovat edustettuina. Se vaara on lähellä, että johtohenkilöitä valitessa ja liikkeen asioista päätettäessä puoluenäkökohdat pääsevät määräämään. Ristiriita, mikä syntyy siitä, että luotettavatkaan puoluemiehet eivät aina ole liikeasioihin perehtyneet ja sopivat, yhtä vähän kuin liikkeen etu ja puolueen etu aina pitäisivät yhtä, on se loukkauskivi, johon asiainkäsittelyssä helposti voidaan kompastua. Muistutuksia siitä, että puoluenäkökohdat ovat joskus päässeet liiaksi määräämään asioita osuuskunnan kokouksissa käsitellessä, on Elantoonkin nähden tehty, vaikka toiselta puolen on tunnustuksella mainittava, että varsinaista pakotusta ei minkään puolueen taholta ole ollut. Eikä liioin ole puuttunut merkkejä siitä, että puoluenäkökohdat ovat saaneet asiallisten näkökohtien tieltä väistyä. Elanto onkin monessa suhteessa kauniina esimerkkinä siitä, kuinka osuustoiminta voi yhdistää keskinäiseen yhteistyöhön henkilöitä mitä erilaisimmista puolueista ja yhteiskuntapiireistä, sen hallintoon kun on valittu miehiä ja naisia, työläisiä ja n. k. säätyhenkilöitä maan eri puolueista. Viitattu seikka on joka tapauksessa niin tärkeä, että se liikkeen jatkuvalle menestykselle on välttämättä pidettävä mielessä.

Suuren osuuskunnan kokouksen sopivaisuus käsittelemään liikeasioita on useammasta kuin yhdestä syystä kysymyksenalainen. Yksi ainoa henkilö, joka asettuu sotakannalle liikettä vastaan, pystyy, jos hän menettelee häikäilemättömästi, saamaan aikaan paljon rettelöitä suuressa kokouksessa, jossa suurin osa jäseniä useinkin ainoastaan hyvin pintapuolisesti on voinut asioihin perehtyä. Liikesalaisuuksien ilmoittaminen ymmärtämättömästi ja luoton vahingoittaminen voivat olla turmiollisia seurauksia liikkeelle suurista, rettelöivistä kokouksista. Asiallisuus saa useinkin keskusteluissa väistyä ajattelemattomien ja asiantuntemusta puuttuvien väitteiden tieltä ja keskustelut

jatkuvat tympäisevinä jaarituksina, jotka ovat omiansa vahingoittamaan innostusta koko osuustoiminta-asiaan. Senpätähden näyttääkin tarpeelliselta sellaisissa suurissa osuuskunnissa kuin tässä on kysymys, saada osa osuuskuntakokouksen tehtäviä siirretyksi erityiselle eduskunnalle, jossa osuuskunnan asiain käsittely voi tapahtua asiallisemmin ja liikkeen edun kannalta katsoen tarkoituksenmukaisemmalla tavalla kuin yleisessä osuuskunnan kokouksessa.

Lyhyesti sanoen: osuuskunnallisten, liikemieskykyä omistavien persoonallisuuksien kasvattaminen ja niiden kiinnittäminen liikkeeseen sekä liikkeen sisäisen organisatsioonin järjestäminen niin, että se järkevästi yhdistää osuustoimintaperiaatteet liikkeen edun ja tuotannollisen toiminnan vaatimuksiin — siinä ne peruspyrkimykset, joihin liikkeen sisäisessä järjestelyssään muiden elinehtojensa ohella on pyrittävä, voidakseen pysyä elinvoimaisena osuuskuntana niiden tarkoitusperien perilleajamisessa, joiden toteuttamisen se on tehtäväkseen asettanut.

J. H. Vennola.

Osmola.

Ylioppilaitten osuusruokala.

suustoiminnan ystävä, ken lienetkin! Oletko kuullut puhuttavan Osmolasta, tuosta ei ainoastaan Suomen, vaan usean muunkin maan suurimmasta raittius- ja osuusravintolasta? Ellet ole, niin kerron Sinulle siitä sen, minkä tämän juhlakirjan tila sallii.

Osmola perustettiin etupäässä ylioppilaitten ruokailupaikaksi, mutta nykyään siinä käy verrattain suuressa määrin muutakin yleisöä.

Ajatus tällaisen osuustoiminnallisen raittiusravintolan perustamisesta heräsi talvella v. 1900 sekä raittiusmielisten että osittain samojen ylioppilaitten keskuudessa, jotka edellisenä vuonna olivat olleet apuna Suomen nykyistä osuustoimintaliikettä synnyttämässä maaseudulla ja pääkaupungissa.

Tällä ravintola-alalla tämä osuustoiminta-ajatus oli kylvetty ennestään jonkun verran muokattuun maahan. Sillä jo ison aikaa sitä ennen oli näet niiden akateemisten kansalaisten kesken, jotka pääkaupungissa oleskellessaan kipeimmin olivat tulleet huomaamaan silloisten ruokapaikkain monet varjopuolet, kytenyt ajatus oman ruokalan perustamisesta, jonka päämajaksi, ainakin lopulta, Ylioppilastalon tuleman piti.

»Ennustajat» kuitenkin pitivät sellaisen menestymistä kerrassaan mahdottomana. Mistä miehet asiaa toteuttamaan, mistä yritykseen tarvittavat rahat?, monista muista vaikeuksista puhumattakaan. Koko puuhalle hymyiltiin, kuten muillekin uusille, vaikkakin hyville aikeille. Niinpä vielä vastamainittuna vuonna eräässäkin ylioppilasosakunnan kokouksessa ihan inspehtorikin nauroi, jotta »prillejä» täytyi kohentaa, kun ylioppilastalon ravintolakysymystä käsiteltäessä allekirjoittanut rohkeni väittää, ettei »talon ravintolasta kunnollista tule, ennenkun se nykyisestä kapakasta muodostetaan tarkoitustaan vastaavaksi, akateemisten kansalaisten omistamaksi ruokalaksi, jossa ei edes ruokaryyppyäkään anneta».

Ennustuksista huolimatta uskallettiin kuitenkin ryhtyä tositoimiin ja oikein — yhteisvoimin.

Antti ja kumppanit säännöt teki, Juho Kusti ne hyväksi näki, Asa laskelmat laati. [1]) Mutta — nimi. Se mies, ken sen keksii. Nimen piti olla lyhyt, sointuva ja ennen kaikkea tarkoitustaan kuvaava. — Vihdoin sekin (Osmola) keksittiin, eikä prof. Krohn'kaan, jonka arvostelua siitä pyydettiin, muuta voinut sanoa kuin: hyvä.

Pitkien valmistelujen perästä oltiin vihdoinkin päästy niin pitkälle, että voitiin kutsua asiaaharrastavia »siiviksiä» ja »siivettäriä» kokoukseen Ylioppilastalolle huhtikuun 26 p:ksi v. 1902 lausumaan, mitä tästä lapsesta tulevan luulivat. Kuvailtuaan yrityksen taloudellista merkitystä, mainitsi kokouksen puheenjohtaja sen sitäpaitsi olevan omiaan edistämään yhteyttä ja yhteishenkeä eri osakuntain jäsenten kesken. Kun asiaan tuntui olevan yleistä innostusta ja kun periaatteistakin oltiin yksimieli-

---

[1]) Tarkottavat toht. Antti Kaasalaista, Pellervo-Seuran silloista sihteeriä, nykyistä senaattori J. K. Paasikiveä ja tämän kirjoituksen tekijää, Pellervo-Seuran silloista kamreeria A. Ensiota.

Toim.

siä, esitettiin kokoukselle yritystä varten laadittu sääntöehdotus, minkä lopullinen tarkistaminen päätettiin toimittaa jo viikon kuluttua, toukokuun 2 p:nä. Tähän mennessä varattiin tilaisuus merkitä nimensä Ylioppilastalon ovenvartijalle jätettyyn listaan niille, jotka luulivat voivansa liittyä Osmolan jäseniksi ja aiottua ruokalaa hyväkseen käyttää.

Osmolan perustava kokous voitiin pitää jo toukokuun 10 p:nä, jolloin meitä 12 »apostolia» allekirjoitti perustuskirjan siinä mielessä, että kukin meistä on valmis tätä uutta tulokasta kiirastulesta pelastamaan. — Ei muuta kuin säännöille rehtorin hyväksyminen ja kuvernöörin vahvistus; edellinen tapahtui kesäkuun 13 p:nä ja jälkimäinen heinäkuun 26 p:nä v. 1902. Nyt oli Osmola paperilla ja oikein virallisesti.

Osmolan toimiala, sen jäsenten oikeudet ja velvollisuudet sekä mahdollisesti kertyvän voiton jako määrättiin sääntöjen 2, 4, 6 ja 7 §:ssä, mitkä ovat näin kuuluvat:

§ 2. Osuuskunnan toimialana on ruuan sekä kahvin, teen y. m. virvokkeiden tarjoilu ja asuntojen vuokraaminen. Missä määrin ja millä ehdoilla osuuskuntaan kuulumattomatkin saavat sen liikettä käyttää, määrää osuuskunnan kokous.

§ 4. Kukin jäsen ottaa osaa osuuskuntaan vähintäin yhdellä, ei kumminkaan useammalla kuin kymmenellä 20 markan suuruisella osuusmaksulla. Jäsen on velvollinen täydelleen suorittamaan osuusmaksunsa hallituksen määräämän ajan kuluessa. Älköön hallitus määrätkö tätä aikaa pitemmäksi kuin korkeintaan viideksi kuukaudeksi lukien siitä päivästä, jolloin asianomainen tuli jäseneksi.

§ 6. Osuuskunnan jäsenet vastaavat osuuskunnan veloista ainoastaan sen omalla omaisuudella sekä osuusmaksuillaan, mikäli niitä ei ole osuuskuntaan täydelleen suoritettu.

§ 7. Tarpeellisten poistojen jälkeen osuuskunnan liikkeestä päättyneeltä tilikaudelta syntynyt voitto käytetään seuraavalla tavalla:

a) Siirretään kymmenen (10) % siitä vararahastoon, kunnes tämä nousee 5 §:ssä säädettyyn vähimpään määrään.

Jos varsinainen kokous niin päättää, siirretään senkin jälkeen, kun vararahasto on noussut tähän määrään, siihen osa voitosta, ei kumminkaan enempää kuin 10 %.

b) Annetaan liikkeen hoitajattarelle ja palvelusväelle mahdollisesti sovittu voitto-osuus.

c) Jaetaan jäsenille varsinaisen kokouksen päätöksen mukaan korkeintaan kuusi (6) prosenttia vuodessa kutakin osuusmaksua kohti; korkoa lasketaan kuitenkin ainoastaan täysiltä kalenterivuoden neljänneksiltä.

d) Voiton jäännös jaetaan täysissä prosenteissa osuuskunnan jäsenille sen määrän mukaan, minkä kukin kuluneena tilikautena on täysissä markoissa osuuskunnan liikettä käyttänyt.

e) Mikä tästä jää jäljelle, siirretään seuraavan vuoden tileihin.

Sääntöjen vahvistusta odotellessa etsittiin sopivaa liikehuoneustoa, koska Osmola piti jo syksyllä avattaman samana päivänä kun Yliopistokin, mutta sopivaa ei löydetty. Yhtä huonosti kävi emäntäpuuhienkin. Pesäpaikkaan nähden saatiin kuitenkin lopulta sen verran tietoa, että Ylioppilastalon silloisen ravintoloitsijan vuokrasopimus loppuu seuraavan vuoden elokuussa. Hyvä! Siihen mennessä on Ylioppilastalo valloitettava Osmolalle, ellei ylioppilaskunta itse ryhdy Osmolan tehtäviä suorittamaan. Osmola jäi siis täten vuodeksi paperille.

Oli siis odotusaikaa, mutta oli työtäkin. Osmolan oli nyt suorastaan varustauduttava suuren ravintolan isännäksi, ravintolan, josta ensin oli häädettävä viinakuningas, jolta ystäviä ja aseenkantajia ei puuttunut.

»Sotasuunnitelmat» olivat laadittavat. Uudet, suuren liikkeen hoitoon tarvittavat laskelmat tehtävät ja niitä varten käytävä useilta kaupungin rouvilta ja neideiltä neuvoja kyselemässä. Jäseniä, aatetovereita ja rahaa oli hankittava. Lisäksi paljon muutakin.

Miehiä ja naisia liikkeelle, etenkin Ylioppilaiden Raittiusyhdistyksestä. Toiset sääntöjä jakelemaan, toiset jäseniä keräämään, muu väki osakuntiin uutta tulokasta esittelemään.

»Talo raittiiksi, Osmolalle sen ravintola», oli raittiusmielisten tunnuslause. Mutta paljon siinä puuhaa ja vaivaa oli, ennenkun Osmolan jäsenluku toiselle sadalle saatiin ja ennenkun kaikin puolin oltiin valmiit — ei tosin osmolaisina, vaan ylioppilaskunnan jäseninä — viinamiesten kanssa ottelemaan.

Sittenkun viinakuningas oli kukistettu ja Osmolalle päämaja varattu, ei ollut muuta kuin ripeästi toimeen, jotta Osmola todella voisi liikkeensä alkaa niin suuressa määrässä kuin oli edellytetty.

Rahoja päätettiin pyytää aluksi Yliopistolta joko lahjaksi tai velaksi 5,000—6,000 mk. Paperit sisään ja allekirjoittanut sekä Osmolan olemattoman rahaston hoitaja, pitkä takki päällä, juoksemaan kaikkien niiden herrojen professorien luo, joiden tiedettiin Yliopiston rahain sijoittamisesta hyviin tarkoituksiin määräävän. Se naula veti. Jo toukokuun 25 p:nä v. 1903 tehdyllä päätöksellä myönsi Yliopisto kokonaista 6,000 mk korottomana kuoletuslainana, takaisin suoritettavaksi 400 markalla vuosittain 15 vuoden aikana. Yliopisto, jonka laskuja ei tietysti kukaan uskalla epäillä, laski siis Osmolan ijän ainakin 15 vuodeksi. Mutta sitä suurempi oli yleisön, yksinpä oppineiden liikemiestenkin, epäilys. Heistä oli kerrassaan mahdotonta, että ylioppilaat pystyisivät hoitamaan niin suurta liikettä kuin Ylioppilastalon ravintola, jossa tulee kysymykseen ei ainoastaan jokapäiväinen ravintolaliike, vaan myös tarjoilu suurissa akateemisissa y. m. juhlissa. Tästä epäilyksestä oli tuntuvana seurauksena se, että vapaaehtoisella keräyksellä, suurista ponnistuksista huolimatta, ei saatu kokoon kuin 635 mk 13 p:iä.

Vihdoinkin oli siis saatu Osmolalle pesäpaikka ja ensi hätään tarvittavat rahatkin. Emäntä vain puuttui, vaikka sitäkin jo aikoja sitten oli alettu sanomalehti-ilmoituksilla tiedustella. »Kosiminen» vei varsin paljon aikaa. »Kandidaatteja» oli koko joukko, mutta »rukkasia» täytyi antaa yhtä monelle. Kun allekirjoittaja, jolle kosinta oli uskottu, oli jo alun toista kuukautta joka päivä suunnalta ja toiselta tulevia yhä uusia ehdokkaita turhaan puhutellut ja tentannut[1]), päätettiin vihdoin

[1]) Tenttikysymykset olivat: Paljonko 100 miestä likipitäen tarvitsee pöytävoita viikossa, paljonko hernekeittoa päivälliseksi, mitä aineksia siihen on pantava ja kuinka paljon kutakin, paljonko tälle samalle määrälle on pannukakkua kerrakseen varattava? y. m. s.

tiedustella sitä ainoaa ylioppilasta, neiti Lydia Willgreniä, jonka tiedettiin suorittaneen kaikki emännän opinnot pääkaupungissa ja senjälkeen hyvällä menestyksellä emännyystaitoaan näyttäneen useassa eri paikassa, m. m. eräässä kansanopistossa. Vastaus tuli ja se oli myöntävä. Nyt oli siis Osmolassa emäntäkin ja oikein akateeminen, omasta keskuudesta valittu.

Emäntä saapui jo heinäkuun alkupäivinä paikan katsontaan ja aavistamattansa tentteerattavaksi sekä ottamaan selvää, millainen eläjä se Osmola oikeastaan on ja mitä kaikkea sinne täytyy mukanansa tuoda ja ensi töikseen hankkia. Osmola oli — tietysti — autio ja tyhjä. Sillä ei ollut kuin jokunen määrä rahoja — niistäkin suurin osa vasta tiedossa — mutta sen toimihenkilöillä oli sitä enemmän hyvää tahtoa. Kaikki oli uudesta hankittava, kattiloista kuppeihin, kauhoista lusikoihin, pöytäliinoista pölyriepuihin saakka. Ne tavarat, joiden hankkimiseen arveltiin kauimman aikaa menevän, tilattiin heti.

Se, joka ei ole ollut tällaisen kodin perustamispuuhissa mukana, ei likimainkaan voi arvata, mitä kaikkea, tarvitaan niin suureen talouteen kuin siihen, mikä nyt oli asianmukaiseen kuntoon laitettava. Tarvittiin tuhansien markkojen arvosta keittoastioita: pieniä ja suuria, tuhansien arvosta pöytäkalustoa ja tuhansien arvosta pöytäliinojakin, kahvila- ja juhlakalustosta puhumattakaan. Kyllä oli nyt puuhaa Osmolan nuorella emännällä ja palkatonta sivutyötä allekirjoittaneella, joiden yksissä neuvoin tehtäväksi Osmolan sekä alku- että myöhemmät puuhat pääasiassa uskottiin. Kuljettiin monet päivät aamusta iltaan tavaroita ostelemassa ja selittämässä ruotsalaiselle kauppasäädylle, mikä se »Osmuula» oikein on.

Kun kaikkien valmistuksien suoritettua liikkeen kassanhoitajattareksi oli onnistuttu saamaan Kauppaopiston kurssit suorittanut naisylioppilas, joka yritykseen lämpimästi innostuneena suostui toimeen siitä pienestä palkkiosta, minkä Osmolan

varat tähän tarkoitukseen tekivät mahdolliseksi myöntää, niin oltiinkin jo valmiit avaamaan Osmola tarkoitustaan toteuttamaan.

Valkeni vihdoin se päivä, syyskuun 12, jolloin Osmola oli avattava ja juhlallisesti vihittävä raittiushengen tukijaksi Ylioppilastalossa ja akateemisten kodittomain kodiksi. Se tapahtui juhlapäivällisillä Yliopiston avajaispäivänä. Päivällisiin saapui lähes satakunta henkeä, vaikka tilaa ja ruokaa oli varattu 250:lle. Osmola sai nyt ensikerran näyttää akateemiselle yleisölle, kutsutulle ja kutsumattomalle, mihin se aikoo kyetä. Mikäli saattoi huomata, teki juhlallisuus ruokineen ja puheineen edullisen vaikutuksen läsnäolijoihin, jotka tyytyväisinä ja ruumiillisesti kylläisinä sieltä erosivat. Tulikoe oli kestetty.

Mutta seuraavat päivät näyttivät peräti synkiltä. Ruoka oli havaittu hyväksi, mutta — syöjiä tuli kovin vähän. »Miehiä» tosin kävi koko joukko ovelta kurkistamassa palttoo päällä, lakki päässä. Uskalsivatpa jotkut pistäytyä pöydän ääreen katsomaan, mitä kaikkea hyvää siinä on, mutta syömään he eivät silti tulleet. Suurimpana syynä tähän vieromiseen oli tietysti ruokalan uutuus ja ennen kaikkea se, että viinamiehet alussa, yksin talon eteisessäkin, koettivat »suuhavilla» Osmolaan aikovia estellä. Pitihän heidän hinnalla millä hyvänsä saada Osmola nurin ja todistettua, ettei raittiusravintola ainakaan ylioppilaiden kesken menesty. — Kyllä nämä ensimäiset hetket Osmolan elämässä pysynevät ikuisesti silloisten Osmolan toimihenkilöitten muistossa. Varsinkin ensi päivinä oltiin kassattaresta alkaen kaikki totisia, puhelemaankaan ei juuri mieli tehnyt.

Vähitellen alkoi kuitenkin tuuli kääntyä, ilma seljetä, elämä kirkastua. Miehiä tuli. Naisiakin tuli. Osansa ottivat, tyytyväisinä läksivät. Lopulta tuli jo viinamiehiäkin.

Jos tahdomme saada yleiskäsityksen siitä, miten itse ruokailu Osmolassa, esim. Ylioppilastalolla tapahtuu, niin ajatel-

kaamme ruokailuaikana astuvamme ruokalan suureen saliin. Siellä näemme keskellä salia pitkän, tavallista korkeamman pöydän valkoisilla liinoilla peitettynä, täynnä erilaisia ruokalajeja, tusinoittain lautasia, veitsiä, kahveleja, lusikoita ynnä muita ruokailuvälineitä. Pitkin salia näemme myöskin valkoisilla liinoilla katettuja pienempiä ja isompia pöytiä, joiden ääressä varsinainen

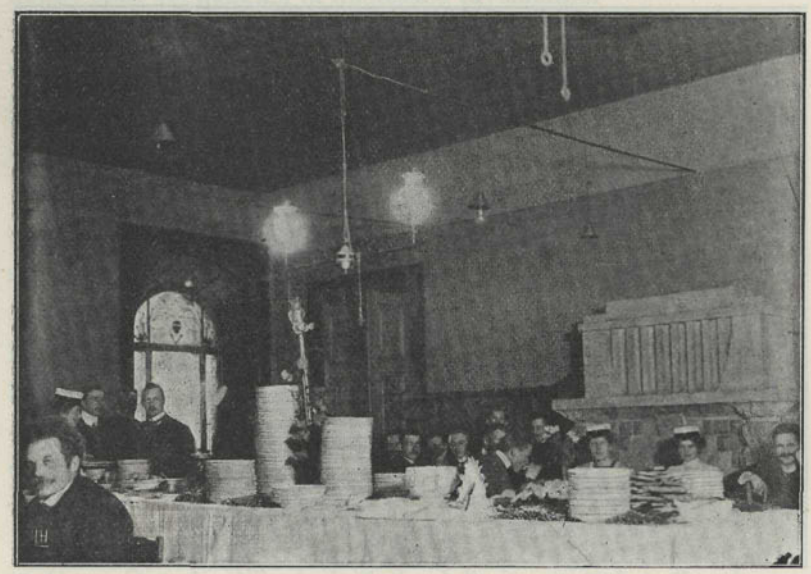

Osmolan ruokasali Ylioppilastalolla.

ruokailu tapahtuu. Siellä ruokavieraat istuvat täydessä aterioimisen hommassa, välistä keskustellen pöytätoveriensa kanssa, välistä sanomalehtiä silmäillen. Kun syötävä loppuu, käy kukin hakemassa uutta tai lisää, miten milloinkin mieli tekee, pitkältä pöydältä, jolle kolme neljä tarjoilijaneitiä hiki päässä kantaa yhä uusia varastoja, ennättäen kuitenkin vähän väliä pistäytyä korjaamassa pois tyhjät astiat ruokailijain edestä. Suunnattomat määrät näyttää ruokatavaraa kuluvan, mutta on siellä sen kuluttajiakin, useimmiten tungokseen saakka. Salissa ei tupakoida,

mutta viereisessä huoneessa se on luvallista. Sinne sentähden tupakkamiehet tavallisesti siirtyvätkin aterian jälkeen, haettuaan ensin kupin kahvia erityiseltä kahvipöydältä. Salia tarkastellessamme pistää vielä erityisesti silmiin pari suurehkoa, numeroilla varustettua telinettä, joitten tarkoitusta ei outo ensi silmäyksellä arvaisikaan. Niillä säilytetään ruokaliinat. Jokaisella

Osmolan keittiö Ylioppilastalolla.

vakinaisella ruokailijalla on nimittäin telineessä oma numerolla varustettu lokeronsa, johon hänen ruokaliinansa on asetettu, varustettuna numeroidulla, uushopeisella renkaalla. Siten löytää kukin helposti ruokaliinansa, kunhan vain pitää muistissaan oman numeronsa. Poislähtiessään joutuu ruokailija vihdoin silmä silmää vastaan liikkeen kassanhoitajattaren kanssa, joka istuu korkean pulpetin, kassan, ääressä kassakirjojaan ja ruokailulippuja tarkastellen, ollen kuitenkin samalla valmiina omalla virkaan kuuluvalla tavallaan ruokavieraita palvelemaan.

Ruokailemista eri aikoina tarkastellessamme voimme samalla saada selville tavallisen ruokajärjestyksen, joka pääasiassa on seuraava: aamiaiseksi voileipäpöytä, lämmintä ruokaa, puuroa ja kahvia; päivälliseksi keittoruokaa, paistia, jälkiruokaa ja kahvia; illalliseksi voileipäpöytä, lämmintä ruokaa, puuroa ja teetä. Tämän lisäksi on joka aterialla mitä parhainta kirnupiimää ja kaljaa sekä aamiaiseksi ja illalliseksi täysmaitoa.

Mitä vihdoin Osmolan ruokaan tulee, niin on se aina tunnustettu paremmaksi kuin muissa samanhintaisissa ruokapaikoissa. Sehän on sitäpaitsi oikein tieteellisesti todistettu asia, että Osmolan ruoka, vaikkakin se on yksinkertaista, on ravintoarvolleen hyvää. Sillä keväällä v. 1904 tutki näet lääket. kand. Sigfrid Sundström apulaisineen prof. Tigerstedtin johdolla sitä tieteellisessä tarkoituksessa parin viikon ajan. Tämä erittäin mieltäkiinnittävä tutkimus, jonka tulokset ovat luettavina Suomen Lääkäriseuran Julkaisuissa [1]), eräässä 32-sivua käsittävässä (myöskin saksaksi ilmestyneessä) vihkosessa sekä Hufvudstadsbladetissa [2]), paraiten näyttää, miten ravitsevaa ja voimakasta Osmolan ruoka jo sen ensimäisenä toimintavuonna oli.

Alku- ynnä monenmoisista myöhemmistä vaikeuksista huolimatta on Osmolan liike tarkalla hoidolla ja omintakeisella, uhrautuvalla työllä saatu säännöllisesti toimimaan ja tasaisesti kehittymään. Osmolan isäntienkin luku on jo pitkän aikaa ollut 260 paikkeilla ja sen vakinaisten ja tilapäisten ruokailijain korkein määrä on jo lähennellyt 600. Näin suurta joukkoa ei Osmola tietystikään ole voinut palvella siinä huoneustossa, joka sillä on ollut Ylioppilastalossa vuokrattuna, vaan on sen täytynyt liiketään tuntuvasti laajentaa. Sillä onkin ollut jo kolmatta vuotta hallussaan pääkaupungin toinen huomatuin raittiusravintola

[1]) Finska Läkaresällskapets Handlingar. Band XLVII N:o 3.
[2]) N:o 90 — 2/4 1905.

Suomen Kansallisteatterissa, joka erinomaisen asemansa vuoksi — se on nimittäin aivan rautatien aseman vieressä — on nykyään m. m. pääkaupungissa käyvän valistuneemman yleisön, etenkin raittius- ja osuustoimintaväen varsinainen ruokailupaikka. Päivä päivältä on Osmola käynyt akateemiselle ja sitä lähellä olevalle yleisölle niin rakkaaksi, ettei vielä näihin kahteenkaan paikkaan mahdu kaikki se yleisö, joka haluaisi Osmolaa käyttää. Sen vuoksi vuokrattiin viime talvena kolmatta Osmolaa varten kymmeneksi vuodeksi erittäin sopiva huoneusto hyvältä liikepaikalta P. Espl. 21. Tämän uuden Osmolan koko huoneusto ja kalusto on ihan alun pitäin tehty uudenaikaista ruokalaa varten. Ja uudenaikainen on itse ruokakin. Siellä tarjotaan nimittäin etupäässä kasvisruokia.

Nyt kun Osmolalle saatiin kolmas suuri huoneusto, pystyy se päivittäin helposti tyydyttämään noin 800 vakinaista ruokailijaa ynnä lisäksi koko joukon tilapäisiä.

Myöskin juhlijat, muutkin kuin ylioppilaat, ovat juhlapaikkoja valitessaan alkaneet ottaa Osmolan huomioonsa. Muun muuassa siellä on syöty kaikilla Suomen osuustoimintaväen suurilla yhteisjuhlilla, »Pellervon päivillä», juhlapäivälliset. Onpa Osmolalle vielä tapahtunut sellainenkin kunnia, että se on jo kahdesti saanut valmistaa juhlapäivälliset Suomen Eduskunnalle ja sen kutsuvieraille, edellisellä kertaa Eduskunnan ja jälkimäisellä kertaa sen puhemiehen tilauksesta. Molemmat nämä päivälliset tarjoiltiin Ylioppilastalon suuressa salissa ja lienevät ne huomatuimmat, mitä raittius- ja osuusravintola milloinkaan on valmistanut ja järjestänyt.

Se hyöty, mikä Osmolasta on siellä ruokaileville ollut, ei suinkaan supistu siihen, että Osmola on tarjonnut voimakasta ja niin puhtauden kannalta kuin muussakin suhteessa hyvin valmistettua ruokaa, vaan huomattavinta on se, että Osmola, vaikkakin »väkevät» siellä ovat tuntemattomia, on voi-

nut pitää ruuan hinnan 9—14 % halvempana kuin muut sellaiset ruokapaikat, joita Osmolaan voidaan verrata. Osmolan ansioksi, ellei kokonaan, niin ainakin suurimmaksi osaksi, on myös laskettava se, että viinakuninkaan Ylioppilastalosta häätämispäätös saatiin käytännössä toteutetuksi.

A. Ensio.

Pellervon Välitysliike
ja
Keskusosuusliike Hankkija.

aanviljelijäin paikallinen osuustoiminta ilman kutakin tarkotusta varten järjestettyä keskusliikettä on kuin tupa ilman päätyä ja kattoa», sanotaan Pellervon IV Vuosikirjassa; »siihen sekä sataa että tuulee, eikä kukaan voi sen sisällä oikein viihtyä. Ja kun rakennus ylhäältäpäin on kaikille ulkoatuleville puuskille alttiina, pyrkii routa perustuksiakin kohottelemaan». Tämä vertaus on sattuva ja kaikkiin osuustoiminnan aloihin soveltuva. Yksityistoiveet ja yksityisten pyrkimykset taloudellisen tilansa kohottamiseen osuustoiminnan avulla ovat heikkoja, eivätkä yksinään voi murtaa yksityispääomien valtaa. Vasta kun tuhannet ja sadattuhannet yksityistoiveet yhtyvät ja keskittyvät yhteen ainoaan toiveitten täytäntöönpanijaan, vasta kun kaikilla samaan osuustoiminta-alaan kuuluvilla on yksi yhteinen edustaja ulospäin, vasta silloin on osuustoiminta jotakin merkitsevä tekijä taloudellisessa elämässä, ja vasta silloin voivat yksityisten toiveet päästä täytäntöön.

Maanviljelystarvikkeiden yhteisostoihin nähden tehtiin edellämainittu kokemus meillä jo osuustoimintaliikkeemme alku-

aikoina. Yhteisostojen menestyminen oli kokonaan sattuman varassa, kun niiltä puuttui oman keskusliikkeen varma pohja ja järjestävä yhteys. Yksityisten yhteisostojen järjestys ja toimintatavat olivat puutteellisia — keskinäisen yhteyden puuttuessa eivät toisten kokemukset tulleet muiden tietoon — ja mitään kaikille yhteisiä harrastuksia ja päämääriä ei voitu ajaa. Oman keskusosuusliikkeen tarve siis huomattiin aikaisin sekä yhteisostoja toimittavain maanviljelijäin taholla että osuustoimintaa johtavissa piireissä. Toivottiin ensin, että »Suomen maanviljelijäin konsumtsioniyhdistys Labor» muodostuisi tällaiseksi keskusliikkeeksi, ja pitkiä neuvotteluja pidettiin tästä asiasta Pellervon ja Laborin välillä. Nämä neuvottelut eivät kuitenkaan johtaneet toivottuihin tuloksiin — syistä, jotka ovat esitetyt Pellervon ensimäiseen Vuosikirjaan otetussa selonteossa »Pellervo ja Labor» —, joten oman erityisen keskusosuusliikkeen aikaansaaminen lopullisesti päätettiin Pellervo-Seuran johtokunnan kokouksessa syyskuun 28 p:nä v. 1900.

Lähinnä oli ratkaistava kysymys uuden keskusosuusliikkeen järjestysmuodosta ja toimintatavasta: itsenäinenkö, omilla pääomilla toimiva ja omia varastoja pitävä tukkuliike, vaiko ilman pääomia toimiva välitysliike? Lopulliseksi päämääräksi asetettiin tietysti heti ensinmainittu, täydellisesti osuustoiminnallinen keskusliike, mutta sellaisen heti perustamiseen ei katsottu maaperän vielä olevan tarpeeksi muokattua. Pidettiin ensin tarpeellisena kehittää paikallisia yhteisostoja lujempiin, kestävämpiin muotoihin, tehdä ne yleisemmiksi ja samalla koota kokemuksia sekä keskusliikkeelle että sen käyttäjille. Vasta kun oli saatu kasvatetuksi varma, luotettava ostajapiiri, tarpeeksi riittävä hankkimaan liikepääomaa itsenäiselle keskusliikkeelle, voitiin ryhtyä sellaista aikaansaamaan. Perustavien neuvottelujen tuloksena oli siis *Pellervon Välitysliike*, jonka ohjesääntö professori Hannes Gebhardin alkuaan esittämän ja

uuden liikkeen johtajan, agronomi B. Alfthanin ulkomaisen kokemuksen nojalla kehittämän suunnitelman mukaan lopullisesti hyväksyttiin senaattori Julian Serlachius'en laatimassa sanamuodossa lokakuun 30 p:nä v. 1901.

Uuden Välitysliikkeen toimintatapa lausutaan ohjesäännön 2 §:ssä: »Välitysliike ei osta eikä myy omassa nimessään eikä omaan laskuunsa, vaan välittää ainoastaan kauppa-asioimistona, ilman vastuunalaisuutta, kauppojen tekoa ostajan ja myyjän välillä niillä ehdoilla, joita se kulloinkin voi hankkia». Ostoja otti Välitysliike välittääkseen osuuskunnille, eräänlaisille yhtiömeijereille, maamiesseuroille, satunnaisille ostoyhdistyksille ja kunnille. Jokaisen ostajan tuli, ennenkun se pääsi Välitysliikkeen kanssa tekemisiin, antaa ohjesäännössä määrätyt selvitykset ja vakuudet sekä suostua muuten noudattamaan ohjesäännön määräyksiä tilausten tekemiseen ja maksujen suorittamiseen y. m. nähden. Ellei Välitysliike saanut varmuutta ostajien maksukyvystä ja rehellisyydestä, ei se ottanut välittääkseen niille tavaraa. Ja tällä varovaisuudella oli niin hyvä menestys, ettei Välitysliikkeen toiminta-aikana yksikään tavaranhankkija joutunut kärsimään vahinkoa Välitysliikkeen sille toimittamista tilauksista.

Yhtä suurta varovaisuutta noudatti Välitysliike tavaranhankkijoitaan valitessaan. Ennenkun se ryhtyi pysyvään kauppayhteyteen jonkun liikkeen kanssa, vaati se tältä tarkoin määritellyn, sitovan sopimuskirjan, joka takasi tavaran kunnollisuuden ja velvotti myyjän korvauksiin, jos tavara oli sitoumuksessa mainittua huonompaa, sekä järjesti tavaroiden lähetyksen ja maksujen perimisen maanviljelijäin etujenmukaiselle kannalle. Että Välitysliike sai suuretkin kauppaliikkeet suostumaan tällaisten sitoumusten antamiseen, oli ensimäinen näkyvä hedelmä osuustoiminnallisesta keskittymisestä. Yksityiset, yhteisostoja toimittavat yhtymät eivät olisi voineet täl-

KESKUSOSUUSLIIKE HANKKIJA R. L.

A. OSW. KAJRAMO
Hallintoneuvoston puheenjohtaja 1908 –

HALLITUS

B. ALFTHAN
Toimitusjohtaja 1905—

T. AROLA
Johtaja 1905—

ARVO HAVERI
Johtaja 1908—

KESKUSOSUUSLIIKE HANKKIJA R. L.

Hankkijan johtokunnan huoneet

Hankkijan konttorihuoneet

laisia etuja itselleen saada; se kävi mahdolliseksi vasta, kun saatiin yksi yhteinen täytäntöönpanija monille yksityistoiveille.

Tässä suhteessa sai Välitysliike heti toimintansa alussa odottamattoman avustuksen kauppaliikkeiden puolelta, avustuksen, joka kyllä alussa tuntui vaarallisimmalta kaikista Välitysliikettä kohdanneista vastuksista, mutta joka asiain kehittyessä kääntyi sen toiminnan voimakkaaksi edistäjäksi. Välitysliikkeen oltua muutamia kuukausia toiminnassa, astui näet vuoden 1902 alusta voimaan asetus lannoitusaineiden, rehu- ja siementavarain kaupasta. Tämän maanviljelijäin hyväksi annetun asetuksen pääsisällys on siinä, että se velvottaa edellämainittujen tavarain myyjiä antamaan ostajalle sitovat vakuutteet tavaroiden laadusta ja korvaamaan mahdolliset puuttuvaisuudet. Tällaista lakia olivat maanviljelijämme kauan kaivanneet ja tyytyväisyys sen saamisesta oli yleinen. Vähällä kuitenkin piti, ettei koko laki jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi. Sillä lain varaamaa takaporttia — tavaran myymistä ilman vakuutta, milloin ostaja ja myyjä siitä kirjallisesti sopivat — hyväkseen käyttäen 27 kauppaliikettä, niiden joukossa myöskin »Labor», yhteisestä sopimuksesta kieltäytyivät lakia noudattamasta ja vakuuksia antamasta. Mitenkä nyt tuli Välitysliikkeen menetellä? Se oli luvannut ostajilleen taatusti hyviä tavaroita; sen oli mahdotonta alistua kauppiaiden vaatimuksiin ja yhdessä näiden kanssa ryhtyä tappamaan edustamiensa maanviljelijöiden parasta tarkottavaa lakia. Toiselta puolen taas se ei kyennyt suoraan ulkomailta tavaroita hankkimaan. Tässä vaikeassa pulmassa Pellervon johtokunta päätti pysyä ohjelmalleen uskollisena ja vedota maanviljelijöihin. »Maanviljelijöistämme itsestään lopullisesti riippuu, tuleeko asetuksen tarkotus syrjäytettäväksi vai eikö. Jos he lujasti yhteenliittyneinä vaativat takeita tavaran laadusta, niin Pellervon Välitysliike varmaankin voipi ne heille hankkia. Jos he eivät tässä

suhteessa mitään vaadi, vaan tyytyvät siihen, mitä kaikenlaiset kauppiaat heille umpimähkään tyrkyttävät, ehkä näennäisesti huokeammista hinnoista, silloin on Pellervon Välitysliike tietysti voimaton». Tämä vetoaminen ei jäänytkään tuloksetta. Välitysliikkeen kanta saavutti yleisen hyväksymisen, luottamus Välitysliikkeeseen ja sen käyttäminen kasvoivat tuntuvasti. Kauppiaiden vastustus murtui, asetusta alettiin noudattaa, ja Pellervon Välitysliike oli loistavasti kestänyt tulikasteensa.

Tämä tapahtui helmikuulla v. 1902. Aivan samaan aikaan alkoi Välitysliikkeen toiminta luistaa eteenpäin. Kolmena ensimäisenä toimikuukautena oli tilauksia tullut kaikkiaan 14; helmikuussa nousi niiden luku jo 30:een. Ja sitä mukaa jatkui kehitys niin, että vuoden viimeinen tilaus jo merkittiin numerolla 518; tilausten yhteinen raha-arvo ensimäisen toimintavuoden kuluessa teki muutama tuhat vaille puolen miljoonaa markkaa. Voimme sanoa, että kauppiaiden toimenpiteet tärkeimpien maanviljelystarvikkeiden kaupan pysyttämiseksi ennallaan antoivat tuntuvasti vauhtia tämän kaupan kehittymiselle osuustoiminnallista kauppamuotoa kohti.

Meillä ei ole tässä tilaisuutta laajemmin seurata Pellervon Välitysliikkeen toimintaa eikä kertoa siitä uutterasta, innolla ja harrastuksella suoritetusta työstä osuustoiminnallisen kauppamuodon tutuksi tekemiseksi ja lujittamiseksi, minkä sen johtaja, agronomi B. Alfthan suurimmaksi osaksi yksinään suoritti. Mainitsemme vain lyhyesti, että Välitysliike jo toisena toimintavuotenaan kykeni tekemään maanviljelijöillemme suuria palveluksia, hankkiessaan vuoden 1902 kadon johdosta tarpeelliseksi käynyttä siemenviljaa lähes 600,000 markan arvosta ostajien täydelliseksi tyytyväisyydeksi.

Että yhteisostot Välitysliikkeen aikana säännöllisesti kehittyivät täydellisempään osuustoiminnalliseen muotoon, näkyy seuraavista eri vuosien numeroista. Välitysliikkeellä oli ostajina

	v. 1902	v. 1903	v. 1904
maamiesseuroja	128	162	154
osuuskuntia	26	47	111
tilapäisiä ostoyhdistyksiä	50	113	77
kuntia	7	45	2
Yhteensä	211	367	344

Välitysliikkeen välittämien tavaroiden laadun ja määrän osottavat seuraavat numerot:

	v. 1902	v. 1903	v. 1904
Apulantoja	190,499: 16	133,639: 30	126,610: 95
Väkirehuja	130,341: 32	89,496: 12	249,937: 03
Siemeniä	106,901: 51	579,346: 54	97,978: 50
Syömäviljaa	39,088: 55	93,450: 17	19,549: 67
Maanviljelyskoneita	9,677: 95	14,230: 98	44,499: 94
Muita tavaroita	16,240: 37	16,645: 11	28,488: 94
Summa Smk	492,748: 86	926,808: 22	567,065: 03

Suoranaisen kaupanteon ohella harjotti Välitysliike laajaa neuvontatyötä sen lisäksi, mitä Pellervon konsulentit matkoillaan vaikuttivat yhteisostojen tunnetuksi tekemiseen ja järjestämiseen. Tämän neuvontatyön laajuus sekä Välitysliikkeen työn paljous yleensä käy paraiten selville lähetetyn ja saapuneen postin suuruudesta eri vuosina.

Lähetetty posti:

	v. 1902	v. 1903	v. 1904
Kirjeitä	2,083	2,885	2,783
Määräyksiä	569	770	962
Laskuja	1,213	1,861	1,685
Kiertokirjeitä y. m.	1,750	6,085	5,118
Yhteensä lähetyksiä	5,615	11,601	10,548

Saapunut posti:

	v. 1902	v. 1903	v. 1904
Kirjeitä	1,525	2,241	2,002
Tilauksia	518	950	1,072
Yhteensä	2,043	3,191	3,074

Muutamista tavaroista sai Välitysliike hinnanalennuksia, jotka se ohjesääntönsä mukaisesti jakoi näiden tavaroiden ostajille. Siten jaettiin näille v. 1902 Smk 2,063: 55, v. 1903 Smk 4,285: 78 ja v. 1904 Smk 3,830: 78.

Pellervon Välitysliikkeen työtä on oikein arvosteltu raivaustyöksi vastaista täydellisempää keskusliikettä varten. »Se on luonut ostajapiirin ja tavaranvaihdon — —. Se on sitäpaitsi opettanut ja harjottanut tuon ostajapiirin yhteisostoja tekemään ja yhteistä keskusliikettä käyttämään, — — — samalla kun se itse puolestansa on kerännyt kokemusta ja harjottanut työvoimia ennen viljelemättömällä alalla». »Se on käsittänyt maanviljelijäin tarpeet, osottanut, mitä on edullinen ostaa, vieläpä tarvittaessa neuvonut, miten ostettua on käytettävä». — Nämä ovat maanviljelijäin, Välitysliikkeen käyttäjäin, antamia julkisia arvosteluja, jotapaitsi liikkeelle tulleista yksityisistä kirjeistä voisi poimia monta tyytyväisyyden ja hartaan kiintymyksen ilmaisua.

Mutta joskin siis Pellervon Välitysliikkeen oli onnistunut tyydyttää sille asetetut vaatimukset, niin huomattiin kuitenkin vuosi vuodelta yhä selvemmin ne haitat, mitkä tällaisesta väliaikaisesta järjestelystä oli. Välitysliikehän oli ostajilleen taloudellisesti vieras. Osuuskunnat esimerkiksi eivät olleet millään suoranaisella tavalla kiinnitetyt sen menestymiseen, eivät missään vastuussa sen toiminnasta eivätkä osallisia sen hallintoon enemmän kuin hoitoonkaan. Toinen kiusallinen haitta oli se seikka, ettei Välitysliike voinut ostaa tavaroita omaan laskuunsa.

Sen kautta tehdyt yhteisostot eivät muodostuneet yhdeksi ainoaksi tukkuostoksi, vaan kukin yhteisostoryhmä vastasi tavaranhankkijalle omasta ostoerästään yksinään; alennukset laskettiin useista tavaroista yksityisten tilaajain ostomäärän mukaan, joten yhteisostojen tarkotuksen saavuttaminen tuntuvassa määrässä tuli ehkäistyksi. Kun sitäpaitsi yksityiset tukkuliikkeet, joiden tavaroita Pellervon Välitysliike oli välittänyt, koettivat monin tavoin vaikeuttaa ja ehkäistä sen toimintaa, kasvoi yhä voimakkaammaksi ajatus astua lopullinen ratkaiseva askel, saada aikaan omilla pääomilla ja omaan laskuun itsenäisesti toimiva maanviljelijäin keskusosuusliike.

Hurskaista toivomuksista ja tuumailuista jouduttiin äkkiä valmisteluihin — kauppiaiden toimesta. Maan suurimmat tukkuliikkeet lannoitusaineiden kaupan alalla tekivät nimittäin keskenään sopimuksen, ettei Pellervon Välitysliikkeelle enää myönnetä vuosialennusta sen tavaramäärän mukaan, mihin liikkeen käyttäjien ostot yhteensä vuodessa nousevat. Tästä toimenpiteestä, joka juuri tarkotti osuuskuntain yhteenliittymisen estämistä ja erityisesti Pellervon Välitysliikkeen tappamista, tuli lähin aihe itsenäisen keskusosuusliikkeen syntymiseen. »Ja heidän pahat aivoituksensa ovat hyväksi kääntyneet». Ensimäisenä tehtävänä oli luonnollisesti selon hankkiminen niistä mahdollisuuksista, joita oli olemassa uutta keskusliikettä varten. Tämä selvitys osotti keskusliikkeen menestymisen hyvin todennäköiseksi ja johti luomaan yksityiskohtaisen suunnitelman ja sääntöehdotuksen. Asiaa ei kuitenkaan tahdottu Pellervon johtokunnassa ratkaista, kuulematta uuden keskusliikkeen tulevia isäntiä. Ehdotukset ja suunnitelmat senvuoksi esitettiin muutamille etevimmille osuuskuntien johtomiehille, ja kun tuuma kaikkialla saavutti yksimielistä, lämmintä kannatusta ja kun m. m. Pellervon päivillä huhtikuussa v. 1904 oltiin yksimielisiä oman keskusliikkeen tarpeellisuudesta, kutsui Pel-

lervo-Seuran johtokunta kaksitoista, yhteisostojen toimimiehinä toiminutta maanviljelijää komiteaksi asiaa lopullisesti valmistamaan.

Tämä komitea kokoontui Helsingissä marraskuulla v. 1904. Komiteaan kuuluivat: tilanomistajat A. Schildt Jyväskylän pitäjästä, J. E. Antila Ilmajoelta, Pekka Anttonen Kurkijoelta, F. G. Isotalo Ilmeeltä, K. F. Kaarlonen Perniöstä, J. Kaskinen Lokalahdelta, Onni Puhakka Liperistä, Pekka Sallinen Ahlaisista ja agronomi J. G. Hirvensalo (Lagus) Iisalmelta, opettajat K. V. Lindgren Jaakkimasta ja Vilho Oksanen Kauvatsalta sekä kanttori J. A. Saura (Söyring) Nastolasta. Komitean töihin ottivat sitäpaitsi osaa Pellervon Välitysliikkeen johtaja B. Alfthan ja Pellervo-Seuran silloinen sihteeri, lakit. kand. Philip Suuronen.

Tuloksena komitean neuvotteluista oli »Suomen maanviljelijäin osuuskunnille» osotettu laaja mietintö, jossa perinpohjaisten perustelujen nojalla lausuttiin, »ettei mikään ulkonainen seikka estä Suomen maanviljelijäin osuuskuntia perustamasta omaa keskusliikettä tavaranhankintaa varten, vaan että päinvastoin kaikki asianhaarat, jotka asiata punnitessa ovat otettavat lukuun, ovat omiansa siihen kehottamaan». Samalla tehtiin mietinnössä selkoa niistä perusteista, joille siihen liittyvä sääntöehdotus oli rakennettu, sekä kehotettiin osuuskuntia valitsemaan edustajia keskusliikkeen perustamista varten tammikuun 17 p:nä v. 1905 Helsingissä pidettävään kokoukseen.

Odotuksissa ei petytty. Toivomukset ja kehotukset eivät jääneet korupuheiksi. Viisikymmentäkahdeksan osuuskuntaa lähetti edustajansa perustamistilaisuuteen, ja näistä yhtyi neljäkymmentäseitsemän perustamaan maanviljelystarvikkeiden yhteisostoja varten tarvittavan oman tukkuliikkeen, nimellä *Keskusosuusliike Hankkija r. l.* Sääntöjen vahvistaminen, kaupparekisteriin ilmottaminen y. m. muodollisuudet ja järjestelyt

suoritettiin nopeasti[1]), niin että Hankkija jo seuraavan maaliskuun 16 päivänä, osuuskunnan kokouksen päätöksen mukaisesti, pääsi alkamaan varsinaisen toimintansa. Samana päivänä lakkautettiin Pellervon Välitysliike, jonka asiat Hankkija otti saattaakseen päätökseen, ja jonka johtaja B. Alfthan siirtyi Hankkijan toimitusjohtajaksi.

Tällä tavoin oli siis Pellervo-Seura ohjaillut ja kehittänyt maanviljelijöittemme yhteisostoharrastuksia, luonut Välitys-

Hankkijan pääkonttori Helsingissä.

[1]) Osotuksena siitä sitkeästä tarmokkuudesta, millä näitä asioita ajettiin, ja myöskin silloisten virasto-olojen kuvauksena mainittakoon seuraava pikkuseikka Hankkijan sääntöjen vahvistamisesta: Säännöt jätettiin lääninhallitukseen tammikuun 20 p:nä ja luvattiin niille vahvistus viimeistään 2 viikon kuluessa. Kun kaksi viikkoa ja kolmaskin oli kulunut, eikä päätöstä, jokapäiväisistä kyselyistä ja lupauksista huolimatta, kuulunut, keksi professori Gebhard keinon. Hänelle näet selvisi syyn vahvistuksen viipymiseen olevan yksinkertaisesti siinä, että silloinen tilapäinen esittelijä ei osannut kirjoittaa vahvistuspää-

liikkeen aikana tapahtuneen järjestymisen ja keskittymisen kautta pohjan todelliselle keskusosuusliikkeelle ja viimein, kun maaperä näytti tarpeeksi muokatulta, koonnut maanviljelijäin osuuskunnat omaa keskusliikettä muodostamaan. Yhteisestä rungosta oli taas puhjennut uusi vesa, joka emäpuun tukemana lähti suuria tarkotusperiään toteuttamaan.

Emme voi eikä ole tarkotuskaan tässä antaa täydellistä kuvausta Keskusosuusliike Hankkijan vaiheista ja kehityksestä. Kertomus näistä kirjoitettakoon joksikin erityisesti Hankkijan merkkipäiväksi. Koska kuitenkin Hankkija koko aikansa on pysynyt hyvin lähellä Pellervoa, ehkä lähempänä kuin mikään muu keskusliikkeistämme, ja koska Pellervo-Seura koko ajan tarmokkaasti on Hankkijaa tukenut ja sen kehityksessä osallisena ollut, ovat Hankkijan tulokset samalla tuloksia Pellervo-Seuran kymmenvuotisesta työstä ja puolustavat niinmuodoin paikkaansa Pellervo-Seuran juhlajulkaisussa.

Annamme ensin numeroiden puhua puolestansa.

---

töstä! »No, tämä asia on pian autettu, minä lähetän tänne huomenna miehen, joka kirjoittaa Teille päätöksen valmiiksi», tuumi Gebhard. Seuraavana päivänä hän sitten vei lakit. kand. Suuros-vainajan lääninhallitukseen, ja antoi tälle ankaran määräyksen, ettei hän saa lähteä talosta ilman valmiita asiakirjoja kainalossaan. Suuronen kirjoitti päätöksen — mahdollisimman lyhyesti muuten, epäviralliselle arkinpuolikkaalle, — ja istui kolmisen tuntia odottamassa, kunnes sai asianomaisten nimet päätöksen alle ja paperit haltuunsa. Esittelyssä oli asia vielä joutua karille, kun joku seikka oli tuntunut kuvernööri Kaigorodoffista epäilyttävältä. Hätääntyneenä juoksi esittelijä kysymään neuvoa Suuroselta, joka pani hänelle sanat suuhun, miten asia piti selittää. Se auttoi. — Tullessaan Suuronen naureskeli, että »nyt tehtiin päätös, josta ei viraston asiakirjoihin tullut pienintäkään merkintöä»; paperit näet jätettiin Suuroselle heti, kun Kaigorodoff ne oli allekirjoittanut.

Hankkijalla on kuluneina vuosina ollut:

Jäseninä:

	v. 1905	v. 1906	v. 1907	v. 1908
Osuusmeijereitä	30	45	56	67
Osuuskassoja	35	48	63	75
Muita osuuskuntia	2	4	15	23
Maamiesseuroja	—	—	—	16
Yksityisiä henkilöitä	—	—	—	25
Yhteensä	67	97	134	206

Nykyään (elokuulla 1909) nousee jäsenmäärä jo hiukan neljännelle sadalle.

Ostajina:

	v. 1905	v. 1906	v. 1907	v. 1908
Osuuskuntia	170	447	670	780
Maamiesseuroja	120	158	224	173
Muita ryhmä-ostajia	56	126	273	883
Yhteensä	346	731	1,167	1,836

Tilauksia:

		v. 1905	v. 1906	v. 1907	v. 1908
Luku	kpl	1,037	2,473	4,287	5,958
Määrä ostajaa kohti	Smk	2,101: 40	2,020: 50	2,245: 70	1,704: 15
Määrä tilausta kohti	»	701: 15	597: —	611: 32	525: 14

Myynti:

	v. 1905	v. 1906	v. 1907	v. 1908
Väkirehuja ja apulannoitusaineita	368,268: 55	714,966: 37	1,114,957: 34	1,628,090: 31
Siemeniä y. m.	146,314: 87	131,084: 47	217,025: 44	224,349: 35
Meijeritarpeita y. m.	65,728: 13	128,404: 48	132,768: 60	116,230: 76
Maanviljelys- ja meijerikoneita sekä työkaluja	146,775: 84	502,548: 86	1,155,990: 69	1,160,114: 09
Smk	727,087: 39	1,477,004: 18	2,620,742: 07	3,128,784: 51

Hankkijan maahantuomat apulannat olivat prosenteissa koko maan tuonnista:

	v. 1906	v. 1907	v. 1908
Fosfaatteja (tuomaskuonaa ja superfosf.)	9,1	16,7	19,4
Luujauhoja	16,0	19,4	30,1
Kainiittia	11,0	18,4	14,8
Kalisuolaa	13,3	29,7	37,7
Chilensalpietaria	11,5	39,0	17,8

Raha-asiat:

	v. 1905	v. 1906	v. 1907	v. 1908
Omat rahastot	34,000: —	62,000: —	113,000: —	198,000: —
Vuosivoitto	10,000: —	6,000: —	31,000: —	— 9,400: —

Hallintoneuvoston puheenjohtajana oli ensin vapaaherra *Otto Wrede* vv. 1905—1908, sen jälkeen senaattori *A. Osw. Kairamo.*

Toimitusjohtajana on koko ajan toiminut *B. Alfthan.* Johtokunnan muina jäseninä ovat olleet *M. A. Wilska* syyskuuhun v. 1906 ja *Ph. Suuronen* huhtikuuhun v. 1908, sekä heidän jälkeensä insinööri *T. Arola* ja allekirjoittanut *Arvo Haveri.*

Huomattavimmista tapauksista ja tuloksista Hankkijan toiminnassa mainittakoon tässä seuraavat:

Jo ensi toimivuonna päästiin *lannoitusaineiden kaupassa suoranaiseen liikeyhteyteen suurliikkeiden kanssa ulkomailla,* kotimaisten jälleenmyyjien vastustavista ponnistuksista huolimatta. Moniaiden muiden seikkojen yhteydessä tämä ensimäisen vuoden suurin voitto merkitsi sitä, että Hankkija jo toista toimivuotta alkaessaan useimpiin tavaralajeihin nähden oli riippumaton kotimaisista jälleenmyyjistä.

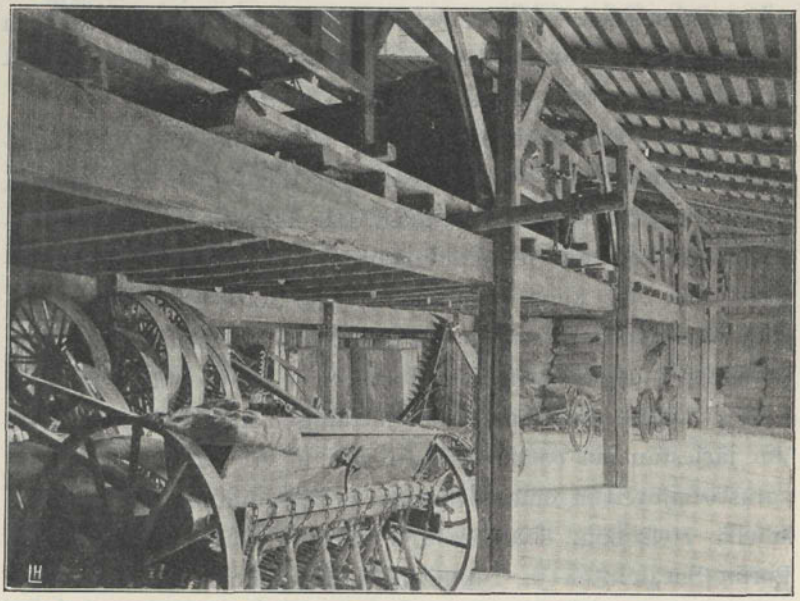

Hankkijan Malmilla oleva varastohuone sisältä.

Hankkijan toiminta koetettiin alussa niin paljo kuin mahdollista rajottaa muutamiin harvoihin tavaralajeihin, etupäässä apulantoihin, väkirehuihin ja siemeniin. Maanviljelijäin omasta vaatimuksesta oli kumminkin jo ensimäisenä vuotena ruvettava pitämään varastossa myöskin *maatalous-* ja *meijerikoneita*, vaikka pääomien vähyys ja kilpailun runsaus tekevät tämän alan vähemmän kiitolliseksi alottelevalle keskusliikkeelle. Ensimäisenä toimivuotena otettiin senvuoksi jo liikkeen vakinaiseen palvelukseen koneinsinööri T. Arola, josta sittemmin tuli johtokunnan jäsen.

Saattaakseen konekaupalle varmemman pohjan ja voidakseen päästä varmuuteen siitä, mitkä kaupassa löytyvistä koneista todella olivat kelvollisia ja meidän oloihimme soveltuvia, oli johtaja Alfthan Pellervo-Seuran johtokunnassa jo aikaisemmin ottanut alotteen itsenäisen konetarkastuslaitoksen

aikaansaamiseksi. Maanviljelysseurojen Keskusliiton edelleen kehittämänä ja tukemana onkin tästä laitoksesta tullut Hankkijan paras auttaja hyvien koneiden levittämisessä.

Toisena toimintavuonna kehittyi Hankkijan liike yhä enemmän varsinaiseksi tukkuliikkeeksi. Maanviljelijäin puolelta vaadittiin voimakkaasti, toisinaan kärsimättömästikin, että tavaraa, s. o. kaikenlaisia maanviljelystarvikkeita, pitää olla varastossa aina eikä ainoastaan määrättyinä tilaus- ja tarvekausina, eikä vain muutamia tärkeimpiä lajeja. Kun lisätyn liikepääoman saaminen — maanviljelijöiden toimesta se tosin ei ollut hankittu — teki näiden vaatimusten noudattamisen mahdolliseksi, ruvettiin järjestämään *omia varastoja* useihin eri paikkoihin. Päävarasto sijotettiin omaan tilavaan makasiiniin Malmin asemalle lähellä Helsinkiä, sivuvarastoja samoin omiin makasiineihin, Poriin Satakuntaa ja Tammisuolle Itä-Suomea varten. Sitäpaitsi laitettiin pienempiä varastoja vuokrahuoneisiin Loimaalle, Raumalle ja Inkeroisiin.

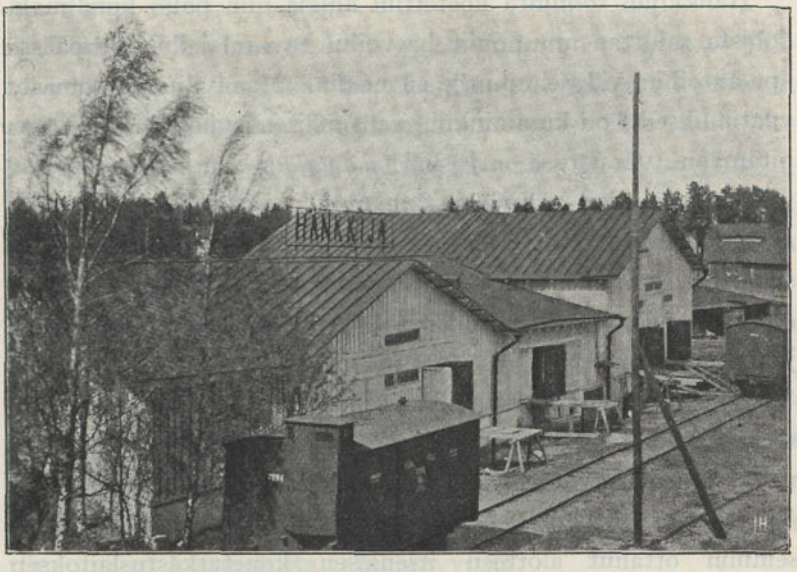

Hankkijan Malmilla oleva varastohuone ulkoa.

Toisena toimintavuonna pantiin myöskin alulle *lannoituskokeitten teko.* Vartavasten liikkeen palvelukseen otetun maanviljelyskemistin, maisteri, agronomi V. Vuolijoen, johdolla tehtiin kokeita yli 300:lla eri koekentällä, mikä toiminta seuraavina vuosina jatkui. Tällä toimenpiteellä tahtoi Hankkija pienviljelijöillemme osottaa apulannoitusaineiden suuren merkityksen uudenaikaisessa maanviljelyksessä ja kädestäpitäen opastaa heitä niiden käyttämisessä.

Saman vuoden huomattavimpiin tapahtumiin on vielä luettava Hankkijan yhdessä Pellervo-Seuran kanssa Kuopion maanviljelysnäyttelyyn järjestämä *mallimeijeri,* joka herätti suurta huomiota ja sai näyttelyssä ensi palkinnon.

Muuten oli ensimäisten liikevuosien toiminta luonnollisista syistä etupäässä valmistusaikaa varsinaiseen tehtävään. Paitsi edellämainittua varastojen järjestämistä, kohdistui valmistustyö kauppatuttavuuksien etsimiseen ja edullisien kauppasopimusten solmimiseen, liikkeen tunnetuksi tekemiseen ja ennen kaikkea yhteistoiminnan aiheuttaman tuotantotarpeiden lisätyn kulutuksen järjestämiseen ja siihen tutustumiseen. Samalla oli tietysti paljon vaivaa ja aikaa käytettävä opetus- ja neuvontatyöhön. Vaikka tämä puoli toimintaa, valmistus- ja neuvontatyö, vuosien kuluessa on vähentynyt, ei sitä tietysti vielä pitkiin aikoihin voi kokonaan jättää pois ohjelmasta. Kehittymismahdollisuudethan ovat miltei rajattomat, vallotettavaa aluetta paljon.

Vuonna 1907 laitettiin Pohjanmaan tarvetta varten varastoja Seinäjoelle, Raaheen ja Ouluun. Varsinkin raskaammille ja halpahintaisille tavaroille, jotka eivät siedä pitkiä rautatierahteja, ovat sivuvarastot osottautuneet välttämättömiksi. Tosin tuottavat talvivarastoihin otettavat tavarat, apulannat ja väkirehut, sangen pienen lisävoiton ja sitovat paljon liikepääomaa pitkiksi ajoiksi, mutta Hankkijanhan onkin

ensi sijassa palveltava maanviljelijöitä ja asetettava liikkeen oman edun harrastukset vasta toiseen sijaan.

Ostajien etu on, paitsi sivuvarastoja, saanut perustamaan myöskin varsinaisia *sivukonttoreita*. Näitä on toistaiseksi 2, Viipurissa ja Kuopiossa, molemmat avatut v. 1908. Useampia pitäisi piankin perustaa, mutta sitä tuskin voitanee tehdä, ennenkun maanviljelijät itse ovat lisänneet liikkeen liikepääomaa. [1] Nykyisiin pääomiinsa nähden on Hankkijan liike jo melkein liiankin laaja.

Omien pääomien lisäämistä tarkotti v. 1908 tapahtunut *O. Y. Pääomanhankkijan* perustaminen. Tämän yhtiön tarkotuksena on Hankkijan toiminnan edistäminen, sijottamalla osakepääomansa sen liikkeeseen määrätyllä, pitemmällä irtisanomisajalla ja takasinsaantioikeudella kaikkien muiden Hankkijan velkojien jälkeen. Kireiden raha-aikojen vuoksi käsitti ensimäinen merkintä vain 50,000 mk, mutta voidaan osakepääoma korottaa kymmenkertaiseen määrään.

Vuoden 1908 vuosikokouksessa päätettiin aikaisemmin valmisteltu sääntöjen muutos, jonka kautta vararahasto korotettiin 20,000:sta 200,000:teen markkaan, ja jäsenten liittymistä helpotettiin, niin että maamiesseurat — ja määrätyillä ehdoilla yksityisetkin henkilöt — nyt voivat päästä Hankkijan jäseniksi, muista pienemmistä muutoksista puhumatta.

Niistä vaikeuksista, joita vastaan keskusliikkeen ensi vuosinaan on ollut taisteltava, on yksityiskauppiaiden vastustus luonnollisin ja helposti ymmärrettävä. Tämä vastustus on etupäässä ilmaantunut useampien yksityisten liikkeiden matkustajain ja apurien harjottamana näkymättömänä agitatsionina, kun kaikenlaisilla väärillä huhuilla on koetettu kaivaa maa-

[1] Länsi-Suomen maanviljelijöissä on herännyt harrastus saada sivukonttori Turkuun ja täyttynevät heidän toiveensa tämän syksyn kuluessa. Julkaisun toim.

perää Hankkijan alta, tehdä se maanviljelijöille epäilyksenalaiseksi. Myöskin on sattunut tapauksia, jolloin kilpailevat yksityisliikkeet ovat koettaneet vaikuttaa ulkomaisiin tavaranhankkijoihin, saadakseen nämä lopettamaan Hankkijalle myynnin tai ainakin asettamaan sille kaikenlaisia vaikeuksia ja ehtoja.

Tällaiset vaikeudet ovat kuitenkin verrattain helposti voitettavissa. Pahempia ovat ne vaikeudet, joiden aiheuttajina ovat Hankkijan jäsenet ja ostajat, Suomen maanviljelijät ja heidän osuuskuntansa, ja jotka vaikeudet, lyhyesti sanoen, ovat siinä, että liittyminen Hankkijaan on ollut liian vähäinen, liian löyhä, sekä sille kerätyt pääomat liian pienet. Viime vuoden ostajamäärästä esim. oli vain noin kahdeksannes Hankkijan jäseniä. Nämä epäkohdat ovat maanviljelijöittemme poistettavat, yhteisostot saatavat todella osuustoiminnallisiksi ja keskusliike tehtävä kykeneväksi täysin omavaraisena ja rahamaailmasta riippumattomana edustamaan maanviljelijöitämme ja valvomaan heidän etujaan.

Keskusliikkeet ovat jäsentensä oman voiman ilmaus. Niiden tukeminen ja lujittaminen on paras ja arvokkain ohjelma osuustoimintaliikkeemme kymmenvuotisjuhlan viettämiseen.

Arvo Haveri.

Yhteistoimintaliikkeen kehitys ja sen vaikutus Nummen pitäjän (U. l.) taloudellisiin oloihin.

äsittääksemme yhteis- ja osuustoimintaliikkeen merkitystä Nummella, on ensinnä tarpeen lyhyesti viitata pitäjän maataloudelliseen tilaan ennen yhteistoimintaliikkeen varsinaista alkamista eli aikaan vuosina 1860—1890.

Tämän aikakauden alkupuolella oli maanviljelys järjestettynä Nummella, niinkuin muuallakin maassamme, tavalliseen kolmijakoiseen tapaan: yksi osa tilan viljelysalasta oli kesantona, toinen oli rukiina ja kolmas, suurin osa, luonnonniittynä. Vain vähässä määrin viljeltiin perunaa ja ohraa sekä mitättömän vähän kauraa. Tarvittavat rahatulot saatiin rukiinviljelyksestä, jota ainakin pitäjän keskiosissa koetettiin lisätä kaskenviljelyksellä, vaikka maa ja luonnonsuhteet olivat siihen kaikkea muuta kuin sopivat. Se osa rukiista, joka talon omista tarpeista liikeni, poltettiin viinaksi tai myytiin viljana. Näin tulivat maanomistajat jotakuinkin toimeen. Mutta sitten seurasi aikoja, jotka vanhoillaaneläjille toivat iskun toisensa jälkeen. Ensimäinen

oli 1867 vuoden kova kato ja kotipolton kielto. Leivästä ja rahasta tuli puute. Heikompien täytyi jo ensi kolauksesta turvautua lainoihin. Toinen isku tuli — niin kummalta kuin se kuuluukin — maakauppiaiden ja tukkiliikkeiden muodossa. Maakauppiaiden rihkama- ja ylellisyystavarat — niistä erittäin ulkolaiset rommit ja konjakit — olivat pahimpia turmeluksen tuojia ja rahansyöjiä. Tukkiliikkeestä tuli rahaa, mutta ei niille, jotka kaskeamisella olivat metsänsä hävittäneet ja näitä olivat kaikki pitäjän keskuksessa asuvat talolliset, vaan laitakyläläisille, joilla metsäpinta-alat olivat laajat ja saamattomuus kasken kaadannossa oli ollut suurempi. Rahan mukana tuli nyt — kuten aina kehittymättömissä oloissa — tuhlaavaisuus ja ylellinen elämä, mikä sitten ruton lailla saastutti koko paikkakunnan. Tukkiliikkeestä oli toinenkin seuraus, nimittäin maatyöväen palkkojen kohoaminen. Tukkitöissä ansaittiin helpommalla ja runsaammin rahaa kuin maanviljelijän palkkalaisena ja tämä taas luonnollisesti vaikeutti maanomistajain asemaa.

Näin elettiin eteenpäin, velkaantuen ja maanviljelyksen kannattamattomuutta valitellen. Seurasi sitten vanhoillisille kenties tuhoisin isku. 1880-luvun loppupuolella alenivat viljain, etenkin rukiin, hinnat suunnattomasti ulkolaisen tuonnin takia. Ruistynnyri, joka ennen maksoi 25—30 mk, myytiin nyt 15—20 markasta. Tätä halpaa aikaa kesti useita vuosia, tehden monen viljelijän jo ennestäänkin tukalan aseman aivan sietämättömäksi. Nyt oli pakostakin mietittävä keinoja, millä selvitä pulasta.

Vähitellen alettiin käsittää, että viljelys- ja taloussuunta oli muutettava. Oli ryhdyttävä karjanhoidon kautta saamaan uusia tulolähteitä. Peltoja alettiin kylvää heinälle ja vanhoja luonnonniittyjä perata viljelykselle. Tämä herännyt viljelysharrastus sai melkoista vauhtia sen kautta, että *valtio samaan aikaan tarjosi kunnille helppokorkoisia lainoja käytettäviksi uudis-*

viljelyksiin. Muutamien kehittyneitten ja tukalan aseman käsittäneitten maanviljelijäin toimesta hankittiin Nummellekin 10,000 mk näitä varoja. Tästä *maanviljelyslainarahastosta*, jonka säännöt vahvistettiin v. 1885, annettiin enintään 400 mk:n suuruisia lainoja 7:ksi vuodeksi uudisviljelykseen käytettäviksi. Ennenkun lainan sai, kävi kaksi rahaston hoitokunnan jäsentä tarkastamassa viljelykseen aiotun maan, teki kustannusarvion sen ojittamisesta ja raivaamisesta. Näin laaditun arvion mukaan määrättiin lainan suuruus. Velkakirjaan pantiin tarkat määräykset siitä, mitä lainaajan oli tehtävä ja mikä oli seurauksena, jollei rahoja käytetty aiottuun tarkotukseen. Määräaikojen kuluttua kävivät johtokunnan jäsenet tarkastamassa, oliko kaikki tehty sopimuksen mukaan ja antoivat ohjeita, jos jotakin oli tekemättä. Lainasta maksettiin neljänä ensimäisenä vuonna ainoastaan korko ja kolmena seuraavana $^1/_3$ osa pääomasta.

Tämän asian selvittely tuntuu ehkä syrjäytymiseltä otsikossa mainitusta asiasta. Eipä niinkään. Se vain osaltaan selvittelee aikaisempia yhteisyrityksiä maataloudellisen tilan parantamiseksi. Laina näet otettiin yhteisellä vastuulla ja käytettiin maanviljelyksen edistämiseksi samojen periaatteiden mukaan — vaikka yksipuolisemmin — kuin nykyaikaiset osuuskassatkin lainoja myöntävät.

Suuri olikin siunaus näin saaduista rahoista, sillä kun ne tarkan valvonnan alaisina kokonaan käytettiin viljelysraivaukseen ja omaa työtä pantiin lisäksi, saatiin satoja tynnyrinaloja entisiä lepikkoja muuttumaan hyviksi pelloiksi. Tämä taas teki mahdolliseksi sekä laajentaa heinänviljelystä että lisätä karjalukua ja parantaa sen hoitoa.

Tässä on eletystä elämästä otettu esimerkki lainarahojenkin hyödyllisyydestä, kun niitä vain *oikein* käytetään ja lainanantajan puolelta tätä käyttöä valvotaan. Mutta jos tämmöistä valvontaa lainojen käyttöön nähden ei olisi harjoitettu, niin tuskin

olisi niistä lainarahastoista liioin maanviljelyksen hyväksi paljoakaan riittänyt. Tätä väitettä tukee myöskin myöhempi kokemus samaisesta rahastosta, kun valvontaa, ikävä kyllä, on laiminlyöty.

Edellä jo mainittiin, mitenkä karjanhoitoon alettiin panna huomiota ja karjan kautta hankkia tuloja. Aluksi käytettiin tuotteet kotivoin valmistamiseen. Sitten perusti muuan lähipitäjän kartanonomistaja yksityismeijerin, johon alusta alkaen tuli niin paljon maitoa kuin se pienillä koneillaan jaksoi jalostaakin. Tämän meijerin hoito oli koko kunnollisissa käsissä ja herätti luottamusta. Tyytymättömyyden aiheita silti ilmeni, koska yhä enemmän alettiin puhua laajempia piirejä käsittävästä, yhteisestä meijeristä. Tätä aatetta onni suosi alusta alkain. Puuhan etunenään asettui näet kaksi pitäjän vaikutusvaltaisinta henkilöä, nimittäin ratsutilallinen K. Ojanen ja urkuri K. Landén-vainaja. Nämä miehet olivat jo entisellä toiminnallaan osottautuneet yhteishyvän harrastajiksi. Muuten he edustivat erilaisia katsantokantoja, eri puolueita. Täten sai uusi yritys heti osakseen jokseenkin runsaan kannatuksen ja vältti yhteisten puuhain vaarallisimman karin: puolueellisuuden.

Näin syntyi v. 1891 *Nummen meijeri-osakeyhtiö*, josta vähitellen kehittyi se keskuspiste, mihin koko paikkakunnan taloudellinen elämä noin 13 vuoden ajaksi kohdistui. Tämä meijeri, vaikka olikin osakeyhtiö, toimi kaiken aikansa jotenkin puhtaasti osuustoiminnallisessa hengessä. Yhtiötä perustettaessa lausuttiin periaatteena: maidontuojain etu ennen kaikkea. Sitä onkin parhaan mukaan noudatettu. 10,000 markan osakepääomasta omistivat maidontuojat noin 90 %. Säännöissä oli määrätty, ettei kukaan saanut omistaa enemmän kuin 10 osaketta. Äänioikeus oli tuntuvasti rajoitettu eikä voittoa saanut jakaa osakkeelle enempää kuin 10 %. Mainittava on myöskin, että, niinpian kun yhtiön velat oli saatu maksetuiksi, osa voittoa jaettiin maidon-

tuojille. Myöskin edistystarkotuksiin käytti yhtiö varojansa. Niinpä rakennettiin meijerin kustannuksella puhelinjohto Nummelta Lohjalle ja palkattiin karjakko, jonka tuli karjanomistajille neuvoa alaansa kuuluvia asioita.

Huomattavan yleishyödyllisen alotteen teki tämä yhtiö myöskin perustamalla meijerin yhteyteen *kotitarvesahan*. Tämän toiminta tosin koneen pienuuden vuoksi pian lakkasi, mutta aate oli tuotu paikkakunnalle ja heti meijerisahan hävittyä perustettiin eri puolille pitäjää 3 kyläkunnan sekä 1 yksityisen omistama saha. Nykyään lienee pitäjässä 7 kotitarvesahaa, suureksi hyödyksi paikkakunnan metsänomistajille ja metsillekin.

Meijerin toimintaan yhdistettiin 90-luvun jälkipuoliskolla myöskin *apulantojen* ja *väkirehujen yhteisostot*. Tämä yhteistoimintamuoto, joka aluksi tämän, sittemmin alempana mainittavan uuden osuusmeijerin yhteydessä on jatkunut näihin päiviin saakka, on alusta alkaen menestynyt hyvin. On ostettu ainoastaan ensi luokan tavaraa, aluksi yksityisliikkeistä, nyttemmin Keskusliike Hankkijalta. Suurempia eriä ostettaissa ovat hinnat olleet tavaran laatuun nähden tuntuvasti halvemmat kuin vähittäin ostettaessa. Muutenkin on meijeri näyttäytynyt erittäin sopivaksi yhteisostoelimeksi. Se voi nimittäin sopivasti kuukausitilityksissään periä saatavansa tilaajilta. Näiden 12 vuoden kuluessa, joina yhteisostoja on harjoitettu, ei toimimiehelle ole — mikäli tiedetään — tullut ainoatakaan tappiota. On jo ikäänkuin laiksi vakiintunut tapa ilman muuta pidättää yhteisostolaskut meijeritilistä. Tilaajat ovatkin tyytyväisiä tähän järjestelmään. He ovat kokemuksesta tulleet huomaamaan, että niin kauvan kun he säännöllisesti tuovat maitoa meijeriin, he myös saavat riittävää luottoa maanviljelystarpeiden ostoon. Suuri on ollutkin apulantojen ja väkirehujen käyttö ja sanomattakin on selvää, mitä hyötyä tästä on viljelyksen kehitykselle.

Meijeriliikkeen kehittyessä alettiin meijerin puolelta yhä enemmän panna huomiota karjan ja maidon käsittelyyn navetassa. Tämä johti itsestään kysymykseen parempien kuivikkeiden saannista. Ja eipä aikaakaan, kun oltiin täydessä turvepehkuosuuskunnan perustamishommassa. Samaan aikaan kun säätyvaltiopäivät v. 1900 laativat Osuustoimintalakia, piti 5-miehinen,

Nummen osuusmeijeri ulkoa.

Nummen nuorista isännistä valittu komitea kokouksiaan ja laati *Suomen ensimäisen turvepehkuosuuskunnan*[x]/sääntöjä, ohjeenaan erään osakeyhtiön säännöt ja tohtori Hannes Gebhardin teos: »Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla». Säännöt laadittiin, hyväksyttiin, ja huolimatta epäilyksistä, vieläpä ivasta, liittyi osuuskuntaan 9 jäsentä 325 osuudella. Täydellä menestyksellä on tämäkin osuuskunta toiminut, tuottaen jäsenilleen ja ympäristölleen suurta hyötyä ja ollen koko Suomelle esimerk-

Rekolahden Turvepehkuosuuskunta perust. 1904.
Tavolan " " 1909.
(Erityisen hyvä).

kinä. Nykyään toimii pitäjässä 3 suurempaa ja 1 pienempi turvepehkuosuuskunta.

Tämä turvepehkuosuuskunta, vaikka olikin Nummen ensimäinen, ei kuitenkaan alussa voinut herättää suurempaa mielenkiintoa varsinaiseen järjestettyyn osuustoimintaan. Vasta 1904 vuoden »Pellervon päivät» saivat herätyksen tässä suhteessa aikaan. Näillä päivillä oli runsaasti osanottajia Nummelta ja tulivat nämä siellä huomaamaan, että osuusmeijerikysymys oli se, joka eniten mieliä kiinnitti. Ulkopuolella virallistakin ohjelmaa siitä keskusteltiin, lausuttiin mielipiteitä ja kerrottiin kokemuksia. Kun palattiin noilta herättäviltä päiviltä, niin nostettiin heti kysymys *osuusmeijerin perustamisesta*. Tähän oli sentään muitakin pakottavia syitä. Osakeyhtiömeijeri oli — alun toista vuosikymmentä kestettyään — käynyt ravistuneeksi niin rakennusten kuin koneidenkin puolesta. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että uusi meijeri oli saatava, ja jokseenkin yksimielisiä oltiin siitäkin, että se oli perustettava osuuskuntapohjalle. Siten katsottiin paraiten saatavan kokoon tarvittava pääoma. Erimielisyyttä syntyi vain siitä, perustetaanko edelleenkin kuorima-asemia, vai kootaanko maito ajojärjestelmällä yhteen paikkaan sekä siitä, muutetaanko meijeri vanhasta paikasta uuteen. Erimielisyys näistä kehittyi tuimaksi taisteluksi, joka oli vähällä pirstota kaiken yhteistoiminnan vuosikymmenien ajoiksi. Taistelun kiivautta lisäsi sekin, että uuden meijerin puuhaajat, vastustuksesta huolimatta, rohkeasti vain alottivat toimintansa ja suunnittelivat uuden meijerin suureksi, s. o. mahdolliseksi vastaamaan tarkoitustaan tulevaisuudessakin, kehittyneemmissä oloissa. Tästä saivat nimittäin homman vastustajat aihetta uskotella ja pelotella, ettei niin suuri meijeri, toistasataatuhatta markkaa maksamaan kun se nousi, voi tulla kannattavaksi, ei ainakaan sellaiseksi kuin vanha oli ollut. Vähitellen mentiin niinkin pitkälle, että alettiin vastustajain taholta puuhata toista

osuusmeijeriä. Monien neuvottelujen jälkeen sovittiin kuitenkin lopulta siten, että jälkimäisen osuusmeijerin hommaajat jättivät puuhansa vuodeksi eteenpäin ja yhtyivät ei-jäseninä tuomaan maitonsa ensiksiperustettuun meijeriin, saaden siitä saman hinnan, mutta ollen myös samojen velvollisuuksien alaisina kuin jäsenetkin. Jos he sitten vuoden kokemuksen perus-

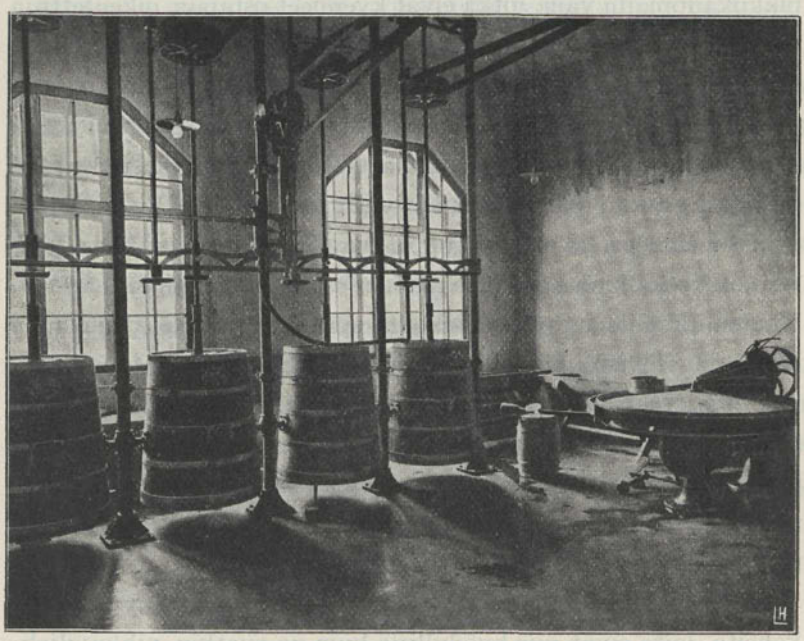

Nummen osuusmeijeri sisältä.

teella eivät katso voivansa liittyä jäseniksi osuuskuntaan, saavat he takaisin kaiken, mikä heiltä osuusmaksuina sen vuoden kuluessa on peritty. Jos he taas liittyivät jäseniksi, luetaan suoritetut osuusmaksut heidän hyväkseen. Seurauksena tästä sopimuksesta oli se, että kaikki toisen meijerin puuhaajat nyttemmin ovat ensinperustetun Nummen osuusmeijerin jäseninä. — Tämä *Nummen osuusmeijeri* sai siis, kuten sanottu, alkunsa v. 1904.

Seuraavana vuonna perustettiin sitten *Nummen osuuskauppa*. (Kumpikin yritys alotti toimintansa joulukuussa v. 1905). Kaupan perustamispuuhista ei ole paljoakaan sanottavaa. Se syntyi melkein kuin luonnonlain pakottamana. Paikkakunnalla, jonka asukasluku nousee n. 3,300 henkeen, oli tusina maakauppiaita kulutustavaroiden hankkijoina. Kaikki nämä olivat vähäisiä pikkukauppiaita vain, jotka eivät kyenneet ostajain oikeutettuja vaatimuksia täyttämään. Oli siis luonnollista, että, kun yhteistoiminnasta maitotalouden alalla jo oli saatu hyviä kokemuksia ja osuusaate meijeritaistelun kautta perinpohjin oli selvinnyt, perustettiin myöskin osuuskauppa. Tämänkin liikkeen kehitys on tähän saakka ollut tasaista ja varmaa.

Osuusmeijeri ja osuuskauppa ovat ne kaksi vankkaa päärunkoa, jotka kannattavat Nummen osuustoiminnan eri haaroja. Näiden rinnalle on viime aikoina syntynyt monta pienempää osuus- ja yhteistoiminnallista yritystä. Sellaisina ovat mainittavat: *sonniyhdistykset*, joita nykyään on toimessa 3 länsi-Suomen maatiaiskarjaa ja 1 ayrshire-karjaa varten; 2 *tarkastusyhdistystä* ja 1 *oriyhdistys*; *puhelinosuuskunta* sekä *koneosuuskunta* harvinaisempien maanviljelyskoneiden käyttöä varten. Tästä viimeksimainitusta osuuskunnasta joku sana.

Nykyaikainen maanviljelystekniikka on kehittänyt joukon koneita, joita eivät, niin hyödyllisiä kuin ne ovatkin, pikkuviljelijät lainkaan, eivätkä edes keskikokoistenkaan tilojen omistajat voi kalliin hinnan ja pienen käytännön takia itselleen hankkia. Mainitun osuuskunnan tarkotuksena on ostaa tällaisia koneita jäsentensä ja paikkakuntalaisten käytettäviksi. Tähän saakka on ostettu »Kayserin viljanlajittelija» (sentrifuugi) ja apilaansiemenen hankaaja, kumpikin suurinta lajia. Näistä on, varsinkin jälkimäisestä, kouraantuntuva hyöty. Apilaansiementä on saatu talteen korjatuksi melkein kaksi vertaa enemmän kuin vanhoilla keinoin puhdistaessa. Jotta koneesta olisi mahdolli-

simman suuri hyöty, on se jonkun osan vuodesta sijoitettuna Nummen myllyn luokse, vesivoimalla pyöritettäväksi. Täten voivat torpparit ja muut pikkuviljelijät, joilla ei omaa liikevoimaa ole, käyttää sitä hyväkseen. Vuokrana kannetaan 20 p:iä siemenkilolta. Jotenkin varmana voinemme pitää sitä, ettei tästäpuoleen tuoda Nummelle yhtään kiloa apilaansiementä, vaan sen sijaan toivomme kohta voivamme osuuskaupan välityksellä lähettää niitä sieltä muuanne.

Edellä on lueteltu ne huomattavimmat yhteisyritykset, jotka toimivat vahvistettujen sääntöjen mukaan. Tähän ei kumminkaan vielä Nummen yhteistoiminta rajoitu. Onhan melkein joka kylässä yhteisiä koneita, kuten erilaisia juurikasvinviljelyksessä tarvittavia koneita, rullaäkeitä, niittokoneita, viljanlajittelijoita y. m. Höyrypuimalaitoksia on kolme yhteistä. Kahdella kylällä on yhteinen vesijohto. Yhteisiä jauhomyllyjä on niinikään kolme. Kotitarvesahoista on jo ennen mainittu. Yhdellä kylällä on vanhastaan ollut pienehkö yhteismetsä, jota osakkaat eivät äskettäin tapahtuneessa vaihtojaossa millään ehdolla suostuneet jakamaan, vaan hoitavat ja nauttivat sitä edelleenkin yhteisenä.

* * *

Kaikesta siitä, mitä edellä on kerrottu, käy selväksi, että yhteistoiminta on jo tunkenut juurensa melkoisen syvälle Nummen taloudelliseen elämään. Nyt kysyttänee: mitä tuloksia siitä on ollut? Vastaus on lyhyt ja selvä: *kaikinpuolinen aineellinen* ja *henkinen vaurastuminen*. Paikkakunta, jossa velkaantuminen, juoppous ja huonot tavat lamauttivat kaiken eteenpäin pyrkivän elämän, on neljännesvuosisadan kuluessa kyennyt kohoamaan niiden paikkakuntien tasalle, jotka edistyksen eturintamassa ensimäisinä kilpailevat. Ja tämä on tapahtunut suurimmaksi

osaksi yhteis- ja osuustoiminnan siunauksellisella avulla. Tätä kohoamista valaisevat paraiten seuraavat tilastolliset tiedot:

Vuonna 1898 myytiin Nummen meijeristä voita 98,333: 84 markan arvosta. Viisi vuotta myöhemmin saatiin sen kautta myydyllä voilla 181,293: 94 mk ja v. 1908 kokonaista 377,799: 52 mk. Kymmenessä vuodessa ovat siis tulot maitotaloudesta nousseet 278,000 mk:lla. Tämä on suoranaista tulojen lisääntymistä, sillä meijeripiiri ei ole laajentunut, vaan päinvastoin supistunut siitäkin syystä, että naapurikappeliin, Sammattiin, on tällä välin myös perustettu oma osuusmeijeri. Ja viljaa myydään epäilemättä yhtä paljon nyt kun 10 vuotta takaperinkin.

Tuo lähes 300,000 mk:n lisäys maitotuloissa ei ole mikään vähäpätöinen summa paikkakunnan oloissa. Ja kehittymismahdollisuuksia on vielä paljon. Jos esim. osuusmeijerin vuosiyhteenvetoa silmäillessä tarkastaa jonkun kehittyneemmän tilan maitotuloja ja vertailee niitä toisen, kehityksessä jälempänä olevan tilan tuloihin, niin huomaa melkoisen erotuksen. Ja kun näitä jälempänäolijoita on sentään koko lukuisasti, eivätkä edistyneemmätkään vielä ole maalin päässä, niin ei ole liian rohkeata väittää, etteivätkö maitotulot alkavallakin vuosikymmenellä kohoaisi samassa suhteessa kuin menneelläkin ajalla.

Samaan suuntaan viittaavat tiedot karjanrehunkin hankinnasta. Niinpä esim. nyt, jolloin koko maassa valitetaan rahapulaa, on osuuskaupan välityksellä jo tilattu 6,000 kg vikkerin ja peluskin siementä vihantarehuksi, sen sijaan että viime vuonna tilattiin vain 3,500 kg, v. 1907 1,500 kg ja v. 1906 ainoastaan 1,000 kg. Meijerin välityksellä on tulevaa kevätkylvöä varten tilattu 60,000 kg erilaisia apulantoja, jotka melkein yksinomaan käytetään juurikasvi- ja vihantarehuviljelyksiin. Epäilen, tokkopa talonpoikaisviljelijät olisivat näitä tilauksia tehneet ilman vankan osuusmeijerin tukea.

Osuuskaupan liikevaihdosta on mainittava, että sen ensi toimintavuodella oli myynti 83,606: 26 mk, v. 1907 n. 116,743 mk ja v. 1908 jo 133,930: 35 mk. Kahtena ensimäisenä vuonna käytettiin tavarain ostossa osittain vekseleitä, mutta viime vuonna ei enää annettu yhtään vekseliä, vaan voitiin *kaikki ostot* suorittaa *käteisellä* rahalla. Kolmevuotisella toiminta-ajallaan on kauppa koonnut itselleen n. 18,500 mk:n suuruisen omaisuuden ja samalla ajalla jakanut jäsenilleen vuosivoittona n. 5,700 mk. Osuusmeijeri on saman ajan kuluessa lyhentänyt velkojaan 50,000 mk:lla, sekä lisännyt uusien rakennusten ja koneiden oston kautta omaisuutensa arvoa n. 9,000 markalla.

Todisteita siitä, etteivät kaikki meijeristä saadut rahat ole yhteisostojen ja osuuskaupan kautta vierineet ulkomaille, on kyllä olemassa. Yhtenä semmoisena mainittakoon seuraava: 291:n säästöönpanijan saatava Nummen säästöpankista (perustettu v. 1872) v. 1898 oli 78,641 mk; v. 1908 se oli 477,327 mk, joten siis lisäys nousi lähes 400,000 mk:aan. Säästöönpanijoina oli v. 1908 kaikkiaan 919 henkilöä, niistä noin puolet tilattomaan väestöön kuuluvia; nämä viimemainitut omistivat 477,327 markan summasta n. 45 %. Siis seudulla, jossa ei ole mitään tehdasteollisuutta eikä muuta vilkkaampaa liikettä, joka on kaukana rautateistä ja jossa metsäliikekin on ollut verraten vähäpätöistä, on tilatonkin väestö voinut säästää. Tämä on johtunut yhteistoiminnan vilkastuttamasta maanviljelyksestä. Maasta ja maanviljelijäin palkkalaisina ovat he säästönsä keränneet. Tilallisista ovat monet edelleenkin raskaitten velkataakkojen rasittamia, mutta joka tapauksessa huomaa heidän asemassaan tuntuvaa kohoamista, esim. vaurastuneen asumisen muodossa.

Tilallisista puheen ollen ansaitsee vielä mainitsemista heidän säästyneet nuoret metsänsä ja henkivakuutus. Entisten kaskenkaatajain ahoille on kohonnut reheviä metsiköitä, joita propsihakkaajain kirveet eivät vielä ole saaneet tuhota. Ja toivoa

tulee, että nouseva tietoisuus ja monasti mainittu osuusmeijeri säästävät ne vasta täysimittaisina hakattaviksi.

Henkivakuutuksien ottamisesta, jota tapaa täkäläiset tilanomistajat ovat ruvenneet yleisesti käyttämään, toivotaan olevan se hyöty, että tilat voidaan jättää jälkeentuleville, tarvitsematta heitä rasittaa noilla ikävillä eläkkeillä. Tämä käy näet mahdolliseksi sen kautta, että määräajalla, esim. omistajan 60-vuotiaaksi jouduttua, maksettavaksi lankeava henkivakuutuspääoma tuottaa koron, joka suuruudelleen vastaa entistä eläkettä. Tämä ei siis enää jää rasittamaan taloa sen uudelle omistajalle siirryttyä, entinen haltija kun on turvannut vanhuuden päivänsä juurimainitulla henkivakuutuksella eli siitä nauttimallansa korolla. — Mainita sopii myöskin, että Nummen kunta on kestänyt nykyaikaiset suuret kunnalliset rasitukset tekemättä penninkään velkaa.

Olemme näin esittäneet pääpiirteet Nummen yhteis- ja osuustoimintaliikkeen kehityksestä. Vielä saanemme mainita muutaman sanan niistä vaikuttimista jotka ovat olleet edelläkerrottuun tulokseen lisätekijöinä.

Tällaisena on ensinnä mainittava täällä, kuten muuallakin, vallinnut rahan puute ja tukala taloudellinen asema. Nämä pakottivat kääntämään suurempaa huomiota karjanhoitoon ja tulojen lisäämiseen sitä tietä. Tämä sitten johti meijerin perustamiseen. Meijerin kehitys taas toi uusia tarpeita j. n. e. Mikäli nämä tarpeet tunnettiin, sikäli niitä alettiin toteuttaa. Tästä siis huomaa, ettei minkään yrityksen alkajana ole ollut keinotekoinen innostus. Senvuoksi kaikki alkuunpannut osuustoimintayritykset ovatkin osoittautuneet elinvoimaisiksi. Sa-

masta syystä on ollut aikaa harkita ja ohjata kaikki asiat alusta alkaen oikealle ladulleen, joten monta harha-askelta on vältetty. — Toisena huomattavana tekijänä ovat olleet tehtävänsä ja velvollisuutensa tajuavat johtomiehet. Aika on liian läheinen heistä pitemmälti puhuaksemme. Riittänee kun lausumme heille vilpittömän kiitoksen ja tunnustuksen heidän työstään. Itse he sydämestään iloitsevat sen aatteen voitosta, jonka hyväksi he eturintamassa ovat työskennelleet. — Kolmantena tekijänä mainittakoon paikkakunnan väestön yksimielisyys. Erimielisyyksiä jos milloin on sattunutkin, niin on ne suoralla ja rehellisellä esiintymisellä osattu sovittaa. Onnettomat puolueriidat, jotka monin paikoin alkuunsa tukahuttavat vireillepantuja yrityksiä, eivät täällä ole saaneet mitään häiriötä aikaan. Eri puolueisiin kuuluvat henkilöt ovat jäseninä osuuskunnissa ja niiden hallituksissa eikä soraääniä tässä suhteessa ole kuulunut.

Aineellisen puolen kohottamisen yhteydessä ei ole henkisenkään elämän kehittämistä unohdettu. Suurimmat osuuskuntamme uhraavat varoja *osuustoiminnallisen valistustyön* hyväksi. Niinpä osuusmeijeri tilaa Pellervo-lehden ilmaiseksi kaikille maidontuojille. Ja 1908 vuoden vuosikokouksessa määräsi se kaikkiaan 800 mk käytettäväksi avustuksena meijeripiirissä toimiville maamiesseuroille, tarkastus- ja sonniyhdistyksille, jotapaitsi saman vuoden ylijäämästä käytetään 1,000 mk samoihin tarkoituksiin. Osuuskauppa taas levittää jäsenilleen Yhteishyvä-lehteä.

Valistuksen ja yhteishengen virittäjiksi ovat niinikään luettavat ne juhlatilaisuudet, joita osuuskauppa ja -meijeri ovat jäsenilleen toimeenpanneet. Ensimäinen juhla pidettiin huhtikuun 1 p:nä v. 1906 ja seuraava vuotta myöhemmin, jälkimäinen kunnan suurimmalla kansakoululla. Näistä juhlista muutama sana. Jo parisen viikkoa ennen niiden viettoa lähetettiin jäse-

nille painetut kutsukortit, joissa heitä pyydettiin perheineen saapumaan yhteiseen illanviettoon. Juhlahuone oli aistikkaasti koristettu osuustoiminnallisilla tunnuslauseilla, sinivalkoisilla lipuilla ja havuköynnöksillä. Istumasijat olivat järjestetyt »pienten pöytien» ääreen. Airueet eli ohjaajat ottivat vastaan vieraita, joita saapui huone tupaten täyteen. Istumapaikkojen järjestely pakotti ihmiset sijoittumaan ryhmiin, ja kohta kaikui iloinen puheensorina kautta salin. Ohjelmassa oli: avajaispuhe, köörilaulua, pari esitelmää, »vapaan sanan» aika ja lopettajaispuhe. Ohjelman väliajoilla taas tarjoiltiin kahvia, voileipiä, kirnupiimää ja teetä. Ja koko illan kestäessä vallitsi osanottajissa hilpeä ja toiveikas mieliala. Näytti siltä kuin ihmiset täysin olisivat nauttineet onnesta, että v. 1907 kiihkeän vaalitaistelun jälkeen vielä tarjoutui tilaisuus, jossa lähimmäinen voi toistaan kohdata ilman riitaa ja turhaa kiivailua.

Viimeisenä, mutta kaikkien edellisten kanssa yhdenarvoisena tekijänä mainittakoon vielä Pellervo-Seura ja Pellervo-lehti, Pellervo ei tosin ole Nummen yhteistoimintaliikkeen alkaja, vaan kyllä sen kasvattaja ja kehittäjä. Pellervon vaikutus siihen on verrattava lämpöiseen kevätsateeseen, joka kuivuudessa kituvan kasvullisuuden virkistää täyteen elonvoimaan. Tuhannet ovat ne opit ja ohjeet, joita Pellervon neuvojat, kirjaset ja tuo tuttu »sinitakki»-lehti ovat täkäläiselle väestölle antaneet. Niiden kaikkien merkitys ei suinkaan ole vähäksi arvattava.

Tämä kertomuksemme voidaan helposti tulkita väärin, jos nimittäin siitä saadaan se käsitys, että paikkakuntamme on tahdottu kohottaa yli muiden ja että luulemme olevamme edellä muita. Ei suinkaan. Muualla on ehkä tehty enemmän ja saatu enemmän aikaankin. Olemme vain oman kokemuksemme perusteella tahtoneet todistaa *yhteis- ja osuustoiminta-aatteen luovaa voimaa* maataloutemme kohottamisessa. Jos näiden kokemusten

kertominen toisi hetkisenkin mielihyvää niille, jotka osuustoiminta-aatteen rintamassa työskentelevät ja antaisi toivoa sekä uutta innostusta niille tuhansille, jotka epäröiden kysyvät: miten olisi maanviljelyksemme meidän Suomessamme kohotettava, olisimme suuresti tyytyväisiä.

Nummi, huhtikuulla 1909.

Akseli Sarjakoski.

Merkkiaika Pornaisten pitäjässä.

uodet 1906—1908 muodostavat merkkiajan Pornaisten pitäjässä. Niinä vuosina ruvettiin nimittäin Pornaisissa osuustoimintaa harjottamaan, josta johtuu, että juuri näinä vuosina pitäjään perustettiin uusia, maanviljelijäin etuja ajavia taloudellisia yrityksiä suuremmassa määrin kuin milloinkaan ennen. Kaikki nämä uudet yritykset perustuvat osuus- ja yhteistoiminnan pohjalle. Ne ovat seuraavat:

Pornaisten osuusmeijeri r. l.
Halkian puimakoneosuuskunta r.l.
Kupsenkylän puimakoneosuuskunta r. l.
Laukkosken puimakoneosuuskunta r. l.
Pornaisten pohjoinen turvepehkuosuuskunta r. l.
Pornaisten eteläinen turvepehkuosuuskunta r. l.
Pornaisten Martta-yhdistys
Halkian sonniyhdistys
Kupsenkylän sonniyhdistys
Kirveskosken sonniyhdistys
Iso-Laukkosken sonniyhdistys
Vähä-Laukkosken sonniyhdistys
Niinikosken sonniyhdistys
Pornaisten pohjoinen karjuyhdistys
Pornaisten eteläinen karjuyhdistys
Pornaisten telefooniyhdistys

Mainituista yrityksistä ovat kaikki muut jo alkaneet varsinaisen toimintansa, paitsi molemmat turvepehkuosuuskunnat

ja pohjoinen karjuyhdistys. Niidenkin säännöt ovat sentään jo vahvistetut.

Voidaanko pitäjän taloudellisessa elämässä jo huomata edes jonkunkaanlaista vaikutusta näiden uusien yritysten perustamisen johdosta ja niiden lyhytaikaisen toiminnan perusteella? Voidaan kyllä. Nämä yhteiset yritykset ovat saaneet Pornaisten yksityiset maanviljelijät, jokaisen tilallaan, ryhtymään vilkkaasti pyrkimään eteenpäin. Ennen tuntemattomalla innolla koettaa jokainen olojaan parantaa. Uusia, nykyajan vaatimusten mukaisia navettoja rakennetaan ja vanhoja pannaan parempaan kuntoon, muun muassa asettamalla niihin sementtilattioita ja vesijohtoja. Karjaa koetetaan kaikkialla lisätä, kasvattamalla vasikoita. Sitä ruokitaan ja hoidetaan paremmin kuin ennen. Soita viljellään suuressa määrin. Toimenpiteisiin on ryhdytty m. m. ison Lampsuon kuivattamiseksi ja viljelemiseksi yhteisvoimin. Maanviljelyskoneita on entistä suuremmassa määrässä niinikään alettu käyttää. Maanviljelystarvikkeiden yhteisostoja on toimeenpantu. Kananhoitoon, puutarhanhoitoon ja mehiläishoitoon on myös ruvettu kiinnittämään huomiota. Tarkastus- ja eläinvakuutusyhdistyksen sekä osuuskaupan perustamista pitäjään on niinikään viime aikoina pohdittu. Samoin on ryhdytty toimenpiteisiin noin 10 kilometrin pituisen maantien aikaansaamiseksi Pornaisten pitäjästä Askolan kappeliin, mitkä seudut, vaikka ne toisiinsa rajoittuvatkin, nykyään ovat ilman maantieyhteyttä. Tämä maantie lyhentäisi askolaisille melkoisesti matkan Helsinkiin, minkä ohessa kysymyksessäoleva maantie muutenkin sekä yleiseltä että yksityiseltä kannalta katsottuna on tarpeen vaatima. Pornaisten pitäjän vanhanaikaiset postiolot on myös saatu muutetuiksi nykyajan tarvetta vastaaviksi. Ensimäiset täydellisemmät maatalouskurssitkin on jo pitäjässä pidetty.

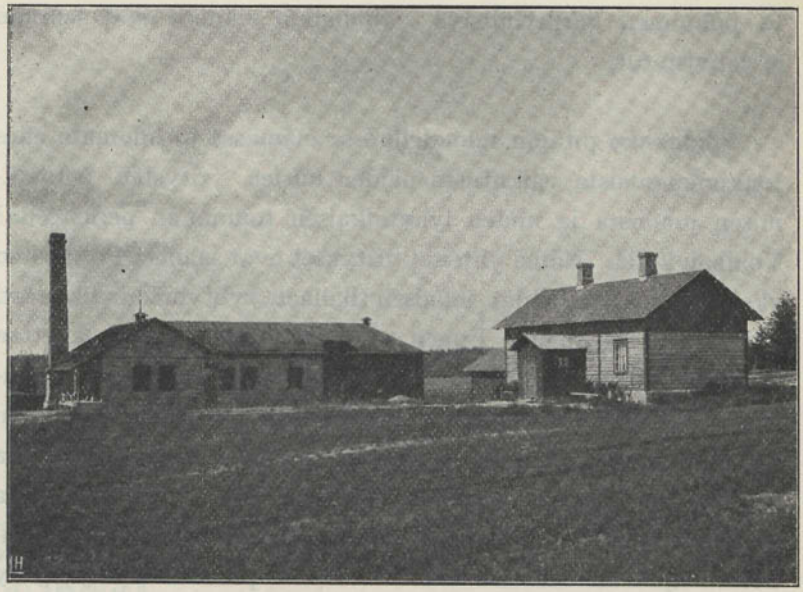

Pornaisten osuusmeijeri ulkoa.

Pornaisten osuusmeijeri sisältä.

Yllämainituista yhteisyrityksistä perustettiin ensin osuusmeijeri. Ja suureksi osaksi suoranainen tulos sanotun ensimäisen osuuskunnan toimesta on toistenkin edellälueteltujen uusien yritysten syntyminen, samoinkuin tuo pääpiirteissään kerrottu, sikäläisten maanviljelijäin kesken havaittava eteenpäinpyrkiminenkin.

Jatkukoon Pornaisten pitäjässä voimakkaana alullepantu työ taloudellisen vaurastumisen edistämiseksi! Ja muistakoot pornaislaiset tässä työssään, että *yksimielisyys on voimaa*, että *rehellisyys maan perii* ja että *kestävyys työssä* on yksi menestymisen ehtoja. Jos nämä Pornaisten tähänastisessa osuustoiminnassa noudatetuiksi tulleet johtosanat yhä edelleen pidetään mielessä ja niitä seurataan, niin silloin on varma, että siellä alullepantu eteenpäinpyrkimistyö tulee tuottamaan pysyväistä hyötyä ja siunausta Pornaisten seudun asukkaille ja siten koko isänmaalle.

Harald Bengelsdorff.

Osuustoimintaolot Kiikalan pitäjässä.

uonna 1902, tuona meidän seutukuntamme osuustoimintaliikkeessä muistettavana vuonna tämä aate ensimäisiä siemeniään Kiikalaankin sirotteli. »Pellervon päivillä» kävijät niitä ensin mukanaan toivat. Ja hyvään maaperään ne osuivatkin, päättäen siitä, että oraita jotenkin pian alkoi kohoilla. Jo samana vuonna muodostui näet tänne ensimäinen osuuskunta *Kiikalan kauransiemenlainausvarasto-osuuskunta*. Sama liike oli jo tosin osakeyhtiönä ollut toimessa vuosikausia, vaikka se kyllä itse asiassa lienee ollut osuusliikkeenluontoinen alusta pitäen. Sen toimiala: kelvollisen kauransiemenen lainaaminen jäsenilleen, käy selville jo nimestä. Tällaista kauravarastoa perustamaan oli ryhdytty yksityistä tietä syystä, että kunnan lainajyvästössä ei ollut eikä vieläkään ole kauroja, rukiita ja ohria vain. — Osuuskunnan jäsenmäärä ei näihin asti vielä ole ollut varsin suuri, mutta se kasvaa kasvamistaan. Edistämällä tärkeän kotimaisen väkirehukasvin viljelemistä, on tämä Kiikalan ensimäinen osuuskunta tuottanut suurta hyötyä etenkin paikkakunnan vähävaraisille maanviljelijöille ja tuottaa varmaankin vastedes vielä enemmän, mikäli siihen jäseniä liittyy, ja jyvästön varat sen mukaan enenevät.

Suuremman osuuskunnan, nim. *osuusmeijerin* perustamispuuhat olivat samaan aikaan vireillä ja »Pellervon päivillä» saadut vaikutukset sekä Pellervo-lehdestä luetut, samoinkuin yksityistä tietä kuullut kertomukset osuusmeijerien muualla tuottamista eduista antoivat homman etupäässä oleville johtomiehille uutta yltyä. Eduksi yrityksen eteenpäinmenolle oli se seikka, että täällä ei osuusmeijerihankkeen tarvinnut kärsiä yksityismeijerihankkeen puolelta edes mitään vastahakoisuutta, vielä vähemmän juonittelua. Paikkakunnalla oli kyllä meijeri, mutta sen omistaja, maanviljelijä John Löfgrén, ymmärtäväinen ja aikaansa seuraava mies, liittyi kohta alusta alkaen osuusmeijeriaatteen puolelle; tarjosipa vielä meijerinsäkin rakennuksineen, kalustoineen ja koneineen erittäin edullisilla ehdoilla osuuskunnalle, jos semmoinen saataisi syntymään. Tämä tarjous tietysti antoi asian kululle uutta vauhtia ja joudutti sen lopullista ratkaisua. Osuuskunta perustettiinkin tammikuun 24 p:nä v. 1903.

Jäsenmäärä osuuskunnan alottaessa toimintansa oli sangen pieni, vain 19, samoin heidän omistamansa lehmämäärä vähä yli 300. Yrityksen menestystä epäiltiin jos joltain kannalta, mikä ei mahtane ketään ihmetyttääkään; olihan asia melkein kaikille outo. Mutta mitä kehotukset ja selvittelyt eivät saaneet aikaan, sen tekivät tilitykset. Ensimäisen toimivuoden lopussa oli jäsenmäärä jo kohonnut 135:een ja näiden omistama lehmämäärä 1,374:ään. Nykyään on osuuskunnan jäsenmäärä puolentoistasadan ja lehmäluku parintuhannen seuduilla. Tästä jäsenmäärästä oli:

1—2	lehmän	omistajia	v.	1903	lopussa	35,5	%	ja	v.	1907	lopussa	26,1	%
3—10	»	»	»	»	»	31,1	»	»	»	»	»	31,3	»
11—20	»	»	»	»	»	25,2	»	»	»	»	»	24,2	»
21—30	»	»	»	»	»	3,0	»	»	»	»	»	8,2	»
31—50	»	»	»	»	»	3,7	»	»	»	»	»	8,2	»
50—	»	»	»	»	»	1,5	»	»	»	»	»	2,0	»

1—10 lehmän omistajia oli siis liikkeen alussa noin $^2/_3$ osuuskunnan koko jäsenmäärästä ja vielä nytkin on heitä enemmän kuin puolet siitä. Tämä suhdeluku m. m. osottaa, missä määrin vähäväkiset ovat tajunneet yhteisliittymisen hyödyn. Lehmiä oli jäsenten koko lehmämäärästä:

1—2	lehmän	omistajilla	v.	1903	lopussa	5,9 %	ja	v.	1907	lopussa	3,6 %
3—10	»	»	»	»	»	21,5	»	»	»	»	15,6	»
11—20	»	»	»	»	»	37,2	»	»	»	»	32,4	»
21—30	»	»	»	»	»	8,6	»	»	»	»	18,2	»
31—50	»	»	»	»	»	14,5	»	»	»	»	18,3	»
50—	»	»	»	»	»	12,3	»	»	»	»	11,9	»

Tästä, samoinkuin osaksi edellisestäkin taulusta näkyy m. m., että pienten ja keskisuuruisten karjain omistajat ovat osuuskunnan toiminta-ajalla innokkaimmin työskennelleet karjansa lisäämiseksi.

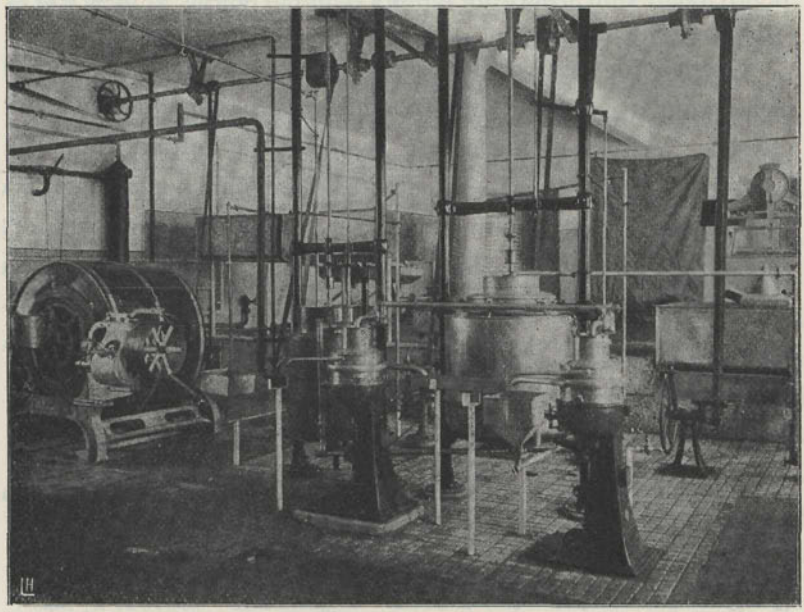

Kiikalan osuusmeijeri sisältä.

Osuuskunnan liikkeen suuretessa tuli uuden meijerihuoneuston tarvis tuntuvaksi. V. 1907 olivat osuusmaksu- ja täytelainarahastot jo sen verran korkeiksi kasvaneet, että rakennuspuuhiin voitiin ryhtyä ilman suurempia vieraita pääomia. Syksyllä v. 1908 saatiin sitten alottaa työskentely uudessa, ajanmukaisessa meijerissä. Rakennus on, Hankkijan laatimain piirustusten mukaan, tehty harmaasta kivestä. Sama Hankkija asetti myös meijerikoneiston.

Maidonkuletus osuuskunnassamme on v:n 1908 alusta järjestetty uudelle ja toivottavasti jäsenistöä tyydyttävälle kannalle. Maito kuletetaan meijeriin jäsenten toimesta, mutta he saavat kuletuskorvausta maitomäärän ja matkan pituuden mukaan. Tämmöisellä järjestelmällä on monta etua. Se tulee melkoisesti halvemmaksi kuin kuskijärjestelmä. Se on sitäpaitsi oikeudenmukaisempikin. Sillä tavallisestihan kuskit saavat määrätyn maksun kustakin matkasta, huolimatta siitä, onko kuletetun maidon määrä suurempi tai pienempi. Mutta nyt puheenaolevan järjestelmän mukaan saadaan kuletuskorvausta ainoastaan todella kuletetusta tavarasta. Lisäksi on tämä n. s. suhteellinen korvausjärjestelmä omansa yhä vain terottamaan yhteenliittymisen tarpeellisuutta. Sillä sen mukaan ei pienemmän maitomäärän omistajan kannata yksinään lähteä maitoansa meijeriin viemään, korvaus kun pienestä maitomäärästä on vähäinen, mutta jos saadaan kokoontumaan täysi kuormallinen maitoa, on korvaus jo tuntuva. Näin tulevat kyläkuntalaiset pakotetuiksi liittymään isommiksi kuletusryhmiksi, ja jää silloin tämmöisen yhdistyksen keskinäisestä sopimuksesta riippuvaksi, suorittavatko he kuletuksen vuorotellen, vai luovuttavatko he sen ja siitä tulevan korvauksen jollekin määrätylle henkilölle.

Pellervon neuvojan alotteesta perustettiin kuntaamme v. 1904 kaksi *osuuskassaa*, toisen piirinä n. s. Järviseutu, toisen taas Rekijoki ja sen läheiset kylät. Rekijoen osuuskassalla, jonka

vaiheet tämän kirjoittaja lähemmin tuntee, oli muodollisia vaikeuksia alkuunpääsyn esteenä, ja vielä sittenkin, kun niistä oli selviydytty, oli kassan toiminta hidasta. Näytti siltä kuin olisi pientä »kyläpankkiamme» epäluottamuksella kohdeltu, kuka sitä epäillen katseli, kuka taas halveksien ja mikä mitenkin, sillä hitaasti kohosi jäsenluku ainakin aluksi. Ne kyllä, jotka olivat uskaltaneet siihen jäseniksi ruveta, oivalsivat alunpitäin kassan merkityksen.

Vasta v. 1907 liittyi kassaamme runsaammin jäseniä. Lainausliike vilkastui tämän johdosta siinä määrin, että alkuperäiseen 7,000:n markan suuruiseen luottoon oli anottava lisää ja saatiinkin luotto nousemaan 17,000:een markkaan.

Erittäinkin ovat paikkakunnalle muodostuneiden palstatilojen omistajat runsaslukuisesti osuuskassaan liittyneet. Sillä paitsi tilansa ostoa, jota varten useimmat ovat muista luottolaitoksista hankkineet seisovan lainan, tarvitsevat he, alkavia kun ovat, melkoisia varoja rakennuksiin, uudismaan avauksiin, eläinten ja maanviljelyskalujen ostoon y. m. s. tarkoituksiin. Auliisti, vaikka tarpeellista varovaisuutta noudattaen, on näihin tarkoituksiin lainoja myönnettykin. Osuuskassamme on siis, mikäli sen voimat ovat ylettyneet, yrittänyt eteenpäin auttaa oman turpeen omistajiksi pyrkijöitä.

Pari vuotta sitten perustettiin tänne myös kaksi *osuuskauppaa*, toinen kirkonkylään, toinen edellämainittuun Rekijoen kylään. Edellinen toimii tiettävästi jäsentensä täydelliseksi tyydytykseksi, vaikka saaneekin kestää kilpailua yksityiskauppiaiden puolelta. Mutta viimeksimainittu yritys ei ottanut onnistuakseen. Syksyllä v. 1908 myytiin koko liike yksityishenkilölle — harvinainen, vaikkei sentään aivan ainoa tapaus laatuaan Suomenkaan osuustoiminnan tähänastisessa historiassa. Sysissäkö lienee ollut syy vai sepissä, on vaikea sanoa. Aineellista vahinkoa ei kuitenkaan kukaan tullut kärsimään. Kaikissa tapauk-

sissa saatiin siitä se opetus, että osuuskunta tarvitsee pystyssä pysyäkseen muutakin kuin osuustoiminnalliset muodot. *Henki* se on, joka elämää ylläpitää niin tällä kuin muillakin aloilla. Yhteenliittymisaatteen olisi varmaan pitänyt tässäkin puuhassa olla paljoa voimakkaamman kuin miksi se sitten osoittautui.

Meillä on siis kunnassa, jonka asukasluku nousee vain vähän yli 3,000:n, toimessa kaikkiaan 5 elinvoimaista osuuskuntaa. Vaikea on numeroilla osoittaa sitä hyötyä, minkä ne ovat kukin alallaan paikkakunnalle tuottaneet. Parhaimman kokonaiskuvan siitä saanee luomalla yleiskatsauksen siihen 5-vuotiskauteen, jona osuuskuntia on täällä toimessa ollut. Maanviljelys on laajentunut ja tullut voimaperäisemmäksi. Uudempain työkalujen ja koneiden käyttö on tullut yleisemmäksi — mainittakoon niistä vain puimakoneet höyrykoneineen, joita tänä aikana on paikkakunnalle ilmaantunut melko paljon. Karjanhoito on niinikään huomattavasti kehittynyt. Kyliin on kohonnut uusia ja tilavia ja valoisia navettoja, niistä monet kivestä rakennettuja, joten siis tulevienkin sukupolvien etua on valvottu. Karjan hoidossa, ruokinnassa ja puhtaanapidossa on myös aikaansaatu huomattavia parannuksia, varsinkin meijeriosuuskunnan piirissä, sillä näitä seikkoja valvoo meijerin hallitus, toimittamalla joka vuosi n. s. pihattotarkastuksia.

Muillakin kuin nimenomaan näillä pääelinkeinomme tärkeimpien haarojen aloilla on nähtävissä melkoista edistystä. Minkä verran siitä sopii laskea nimenomaan osuustoiminnan osalle, on tietysti vaikea sanoa. Tosiasia kaikissa tapauksissa on, että *uusi, voimakkaan edistyksen aika* on alkanut *yhtärinnan osuustoiminnan eloonheräämisen kanssa.*

J. A. Vihervä.

Tervehdys Savosta.

uka meistä ei vielä muistaisi viime vuosisadan loppukymmentä, tuota pimeään kätkettyä kynnystä, jonka yli astuttiin nyt kuluvalle vuosisadalle? Tuossa iltahämärän tavoin eteemme astuvassa kohtalon kovassa koettelemuksessa tunsimme sekä taloudellisen että siveellisen heikkoutemme.

Mutta »yksimielisyys on voimaa». Keskusteluiltamia kotikouluineen, isänmaallisine lauluineen ilmestyi joka kylään. Sydämen lämmetessä isänmaan kohtaloille, tuli jöröistäkin opettajakykyjä ja karkeat kädet piirtelivät aakkosia sekä historia selvisi monelle. Moista tiedon edistymistä tällä alalla ei kansamme kai koskaan tätä ennen ole kokenut.

Vaan samoinkuin kotikoulut, kirjallisuus y. m. levittivät opillista valoaan, samoin alkoivat myöskin varsinaiset maalaiset kokoontua neuvottelemaan ammattiasioistaan, pohtimaan taloudellisesti kipeitä kysymyksiä. Näitä kokouksia sanottiin *isäntäyhdistyksiksi*, mikä nimitys, liiaksi luokkarajaiselta haiskahtavana, sittemmin muutettiin *maamies-* tai *maalaisseuraksi* y. m. sentapaiseksi. Mutta näille seuroille tarvittiin isää, s. o. komentajaa. Lukuisat maanviljelysseurat kyllä hommasivat konsu-

lentteja ja tuskin osattiin nimiä erotella, kun jo joka salolla kulki puhe »härkämaistereista», »lehmäkonsuleista», »turnusherroista», »ojamittareista» ja ties minkä kaiken nimellisistä herroista. Nämä kaikki kumminkin tuntuivat palvelijoilta, kunnes saimme kutsun *Pellervon päiville.*

Pellervo-lehti lienee maamme sanomalehdistöstä ainoa, joka heti ilmestyttyään sai harvinaista suosiota osakseen. Ja päästä tämän »Pellerin» — niin sitä kansa äänsi — »päiville», oli todellakin juhlallista.

Meitä oli joukko savolaisia kyntöjätkiä ja isännän nousukkaita, joukossa jokunen vanhempikin vaari, kun saavuimme Helsinkiin. Karvaisia, vahvatukkaisia kun olimme, astuimme ensiksi parturiin siistiyttämään ulkomuotoamme. Siellä meidän maalaisten tuuhea tukkamme herätti huomiota, mutta saimmepa mekin puolestamme aiheen ihmetellä, miksi kaupungissa on niin paljon täysikuuta muistuttavia tukattomia päitä, niitä kun vain ani harvoin maalaisilla näkee.

Ulkoisen ihmisemme puolesta kunnostautuneina suuntasimme askeleemme Ylioppilastalolle, jonka edustalla seisoi toinenkin savolaisjoukkue, joku sen puolen ylioppilas johtajana tai oppaana. Talon ovenvartijaksi kuvattiin aatraa takovaa seppä Ilmarista ja se kuva se todellakin huvitti. Mekin aioimme täällä takoa yhteistoiminnan aatraa. Edustalta pyörähdimme sisään. Pian ilmestyi joukkoomme pikkuinen mies. — »Kas tohtori Gebhard!», sanoo ylioppilas. »Tuoko nyt on se Pellerin tekijä?», kuiskasi korvaani Mäntyharjun isäntä. »Se kuuluu olevan», sanoi Juvan mies, kun jo olimme astuneet saliin itse »seppätohtorin» perässä ja huikean suuri lauma maalaisia joukon jatkona.

No niin. Pellervon aikakirjat kertokoot myöhemmät kokouksen toimet, tehtäväni vain on tässä mainita parilla sanalla, mitä me opimme seppätohtorin y. m. opettavista puheista maatalouden alalla ja ennen kaikkea *yhteistoiminnasta.*

Kotiin palatessa olivat Savoon ja Karjalaan matkaavat »pellervonpäiväläiset» yhtyneet yksiin vaunuihin, kaijuttaen tuon tuostakin isänmaallisia lauluja ja väliajalla muistellen keinoja, joilla kukin taloudellisen tilan epäkohtia seudullansa korjaamaan rupeaisi. Ja tämä aiheuttikin sen, että useimmat maanviljelysseurat saivat kymmeniä anomuspapereita uusien maamiesseurain perustamis- ja ohjesääntövahvistusta varten. Yhä tiheämpään pidettiin pitkin pitäjiä maamiesseurain kokouksia, joissa miltei aina päänumerona oli joku esitys osuustoiminnan vilkastuttamiseksi y. m.

Mutta muistettavaa on, että koneellinen maanviljelys Savossa kulkee hitaasti eteenpäin. Vuosia vierii, ennenkun sen kivirinteet suovat tilaa kaikille uusimmille keksinnöille. Samoin tuo yhteistoiminnan kaikkivoipa konekin tarvitsee täällä melkolailla muokattua maaperää. Sen olemme kokeneet ennen kaikkea osuusmeijerin alalla. Vuosia vieri, ennenkun uskallettiin hankkia seudullemme ajanmukainen höyrymeijeri. Paksuja pöytäkirjan nidoksia se muokkausaika jätti jälkeensä ja ne kertovat jälkimaailmalle niistä otteluista, joita tämän aatteen puolesta taisteltiin. Mutta, kuten niin moni kone ensi työajallaan vikaantuu Savon kivisillä pelloilla, samoin saattaa usea osuusyrityskin ensi innostuksestaan laimeta. Usea osuusmeijeri kulkee kuperkeikkain välitystietä. Saapa koviakin kolahduksia, ankaroitakin tuomioita.

Mutta yhtä vähän kuin kivisten peltojemme särkemät koneet voivat syyttää käyttäjää ja tekijää, yhtä vähän meitäkään yksinään syytettäkö, jos joku yritys meillä onnistuu huonommin kuin jossain muualla Suomessa. Meille ei ole luonto jakanut Pohjanmaan lihavia, laajoja soita eikä rantamaan savikoita. Osaksemme saimme kivistä rikkaan pellon ja kannoilla täytetyn suon kaskirinteineen. Vuosi vuodelta kasaantuu sentään kivi kivelle raunioon tai hautaantuu maahan. Täten sitkeänä,

peräytymättömänä, hitaasti miettivänä kansana raivaamme tilaa uusille viljelyksille ja uusien koneitten käytölle.

Samoin on monien osuustoiminnallisten yritystemme laita. Joskin joku meijeri kumoutuu ajan käänteen ahtaissa oloissa, nostaa se kohta taas päänsä ehompana entistään. Joskin joku kermakuski kyllästyy matkan mutkiin, astuu toinen tilalle.

Niin me elämme ja toimimme maassa maan tavalla, emmekä maasta pois pakene. Mutta tässä toimessa, ainakin näinä aikoina, ei apu pahaa tekisi. Siksipä hartaasti pyydämmekin hallitusta avustamaan alkavaa osuusaatettamme ainakin meijerialalla. Yhtä hartaasti odotamme myös Pellervoa tänne terästämään mieliimme yhteisaatteen suurta merkitystä ja sen palveluksessa puolueettomana pysymisen tärkeyttä. Samalla sen aatteen äänenkannattajaa, Pellervo-lehteä, levitämme joka kotiin. Ja kun tässä työssä ovat läheisimpänä apuna vilkasrientoiset maanviljelysseurat lukuisine haaraosastoineen ja toimihenkilöineen, astumme eteenpäin toivorikkain mielin. Sarka saralta kuivautuvat kallioisten kankaittemme väliset suonotkelmat. Vuosi vuodelta unehtuu kasken kaataminen. Kohta ei enää nähdä kaskisavuja Savon selillä, ei sen ihania impiä palomaan mustissa ryysyissä. Olemme silloin muun maailman tasalla viljelyskulttuurissa. Meidän suomme ei uhku hallan höyryjä; niissä vihannoi apila ja maatiaiskarjamme ylpeilee taas sen keskellä.

Silloin, niin mutta vasta *silloin*, kun näin pitkälle olemme ehtineet, me vasta täysin tunnemme Pellervo-Seuran suuret työt. Silti olemme jo nytkin, sen ensimäisenä kymmenvuotispäivänä, sille suuressa kiitollisuuden velassa.

Astukoon Pellervo toiselle toimikymmenelleen yhtä hyvillä toiveilla kuin ensimäisellekin, mutta entistä ehommilla työvoimilla! Ja katsottakoon sen kymmenkauden kuluttua ei ainoastaan, *mikä* on *Pellervo*, vaan *mikä* silloin on *Suomi*, *mikä* sen *maatalous*.

Hirvensalmi, tammikuulla 1909.

A. Tanttu.

Osuustoiminnan voittokulku Kangasniemellä.

Koska Pellervo-Seura, jonka ansioksi epäilemättä on luettava osuustoiminnallisten yritysten alullesaaminen ja perilleviеminen tässä maassa, toimintansa 10-vuotisjuhlaan valmistamaan julkaisuun ottaa kuvauksia eri paikkakuntien osuustoimintayritysten vaiheista, saan seuraavassa lukijoilleni esittää palasen osuustoiminnan historiaa Savon lounaiskulmalla sijaitsevasta *Kangasniemen* pitäjästä, läänistä, jota osuustoimintaharrastuksiin nähden on totuttu pitämään maamme heikoimpana, »pimeimpänä».

Tuo historia ei ole pitkä. Mutta sen luomiseen kuluneeseen aikaan nähden on se sitä sisältörikkaampi.

En luule paljon poikkeavani totuudesta, kun sanon, että vain noin viisi, korkeintaan kuusi vuotta on tarvis siirtyä ajassa taaksepäin, nähdäksemme Kangasniemen suuren pitäjän vielä samassa olotilassa, jossa se oli ollut ties miten kauvan, tilassa, joka silloin oli yleinen useimmissa kunnissa eikä nytkään vielä aivan harvinainen ole.

Kukin näet eleli vain omaa elämäänsä, noudatti ennen oppimiaan tapoja taloutensa eri aloilla, muuttaen metsänsä, maansa

ja karjansa tuotteetkin rahaksi vain paikkakunnan liikemiesten luona, paisuttaen näitä siinä määrin, että voidaan sanoa koko Kangasniemen laajan kunnan olleen yksityisten liikemiesten ohjattavana. Eikä suinkaan käy kieltäminen, etteikö tuo vaikutus tuntuisi vieläkin. Minkälaista tämä on ollut, ei liene tarvis tässä lähemmin selitellä, siksi tuttua se on, on kuin »kuva, joka ei selitystä kaipaa».

Löysipä tiensä tänne Pellervo-lehtikin. Ja jos sen tilaajamäärä on alhainen vielä nytkin, oli se tietysti alussa sitäkin pienempi. Mutta pääasiahan oli, että saatiin siemen, vieläpä sellainen, joka iti ja nyt parhaillaan tekee terää.

Ensimäisiä, joka täällä omaksui Pellervon hengen, on tietääkseni nimimerkki T. P. (maanviljelijä Taavi Pylvänen), mikä nimimerkki usein näkyi varhaisemmissa Pellervon vuosikerroissa. Kannattajajoukko on sittemmin kasvanut ja yhä kasvaa.

On yhteisiä yrityksiä, jotka lähentävät keskenään vieraantuneita ihmisiä jälleen toisiinsa, jotka epäluulon ja kateuden sijaan kasvattavat keskinäistä luottamusta.

Kangasniemellä, samoinkuin muuallakin, on juuri sellaisena lähentävänä voimana ollut *osuustoiminta*.

Ensimäinen yritys yhteishengen vireillepanemiseksi ja edelleen kehittämiseksi oli *maamiesseuran* perustaminen v. 1903. Tämän seuran alotteesta ja varsinkin sen palveluksessa viimeksiolleiden kahden neuvojan, Kaarlo Kiven ja Wilho Auramon (molemmat olleet oppikurssilla Tanskassa) uhrautuvan työn tuloksina ovat osuustoiminnan eri muodot tulleet paikkakuntalaisille tutuiksi, ollen ensinmainittu, kohdanneesta vastustuksesta huolimatta, työn vankkana alkuunpanijana, viimeksimainittu taas sen tarmokkaana ja perinpohjin innostuneena jatkajana. Kumpikin ovat he saaneet apua henkilöiltä, jotka ovat käsittäneet osuustoiminnan siveellisesti kohottavan merkityksen. Siitäpä

syystä voikin äsken vielä verrattain pimeä ja vertaisistaan jäljellä oleva Kangasniemi nyt osuustoimintaan nähden tarjota varsin kauniin tilaston, joka on — en sano sitä ylpeilläksemme, vaan totuuden tunnustaen — kauniimpia koko Savossa.

Täällä nim. on ajanmukainen, kesäkauden toiminut uusi, uhkea *osuusmeijeri*; 1 $^1/_2$ vuoden vanha, omassa talossaan sijait-

Kangasniemen osuuskauppa.

seva *osuuskauppa* sekä siihen liittyvät 2 haarakauppaa ja 8 jakelupaikkaa, ollen liikkeen myynti tämän vuoden ensimäisellä puoliskolla 99,224 mk 96 p:iä.

Lisäksi on mainittava Kirkonkylän ja Pölläkän *puimakone-osuuskunnat*, Hokan *saha- ja höyrymyllyosuuskunta* sekä Rekolan *turvepehkuosuuskunta*. Syntynyt on sitäpaitsi kaksi *puimakoneosuuskuntaa*. Maamiesten luottotarpeista tulevat pitämään huolta toistaiseksi kuusi kyläpankkia, nim. Hokan, Kaup-

pilan, Kutemajärven, Luusniemen, Pöyhön ja Unnukkalan *osuuskassat*. Mainita tulee myös vilkkaassa toiminnassa olevat kunnan *eläinvakuutusyhdistys*, *oriyhdistys*, viisi *sonni-* ja kaksi *karjuyhdistystä*.

Näemme siis, että täällä jo nykyisin on toimimassa alun *kolmattakymmentä* erimuotoista osuuskuntaa. Niiden yhteinen jäsenluku nousee arvatenkin jo noin tuhannen tienoille.

Kun tällaisessa ihmisjoukossa sydämet lyövät samassa tahdissa, merkitsee se jo jotakin. Siitä käy varmasti ilmi, että osuus toiminta on elävää voimaa, jota ei sovi kuolleisiin voimanmittareihin verrata. Siinä on sisältöä, jonka täytyy tunnustaa oikeaksi vastustajankin, jos hän tahtoo rehellinen olla. Siinä on mahti, jonka edessä esteet murtuvat, siinä ala, joka on tulevaisuuden.

Kangasniemi, helmikuulla 1909.

Frans A. Salojärvi.

Ensimäiset osuustoiminta-liikkeet Kuopiossa.

Jo ennenkun varsinainen osuustoimintainto pääsi maassamme heräämään, mikä tapahtui, kuten muistamme, silloin kun Pellervo-Seura herätettiin henkiin ja varsinkin senjälkeen, kun saatiin Osuustoimintalaki, oli siellä täällä maassamme koetettu perustaa ja hoitaa liikkeitä, joiden toimintatapa oli osuustoiminnallinen, vaikka ne muodoltaan olivatkin osakeyhtiöitä, kun näet ei niille muussa muodossa saatu laillista elämisen oikeutta.

Laadulleen ne olivat osuuskauppojen tapaisia, s. o. *kulutus-* (konsumtioni-) *yhdistyksiä,* jotka yhteiseksi tarpeeksi ostivat ja myivät kaikenlaista tavaraa ja jakoivat mahdollisesti syntyneen voiton osakkailleen, sikäli kuin nämä olivat ostoja tehneet, siis aivan kuten nyt osuuskaupoissa menetellään. Mikäli muistan, oli tämmöisiä kulutusyhdistyksiä perustettu ainakin Helsinkiin pari kolme ja Viipuriin. Toiset näistä tuntuivat menestyvän jotenkin hyvin, toiset taas olivat pakotetut piankin lakkauttamaan liikkeensä. Olin 1880-luvulla, käydessäni Saksanmaalla, tutustunut muutamiin konsumtsioniyhdistyksiin ja kuullut niitä siellä hyvin kiitettävän. Senvuoksi kehotin täällä kotona

tuttaviani, varsinkin muutamia raittiusmiehiä, puhelemaan työ- ja ammattitovereittensa kanssa tästä asiasta. Hankittiin myöskin, muistaakseni Viipurista, erään sikäläisen kulutusyhdistyksen säännöt ja asiaa pidettiin vireillä. Vihdoin se v. 1889 pantiin täytäntöön.

Kaupalle annettiin ristittäissä nimeksi *Suutarin ammattilaisten kauppaosakeyhtiö* Kuopiossa. Sen säännöt vahvisti Senaatti marraskuun 1 p:nä v. 1889 ja seuraavana vuonna kauppa alkoi toimensa. Kaupassa oli pääsääntönä, että vaikka osakkeista, joiden arvo oli 10 mk, maksettiin kohtalainen korko, niin suurin osa voitosta oli jaettava ostajille sen mukaan, minkä verran nämä olivat vuoden kuluessa tehneet siinä ostoksia. Kun kauppaan pääsivät osallisiksi muutkin kansalaiset kuin suutarinammattilaiset ja näitä muita liittyi siihen paljoa runsaammin kuin siinä oli ammattilaisia, päätettiin v. 1892 muuttaa kaupan

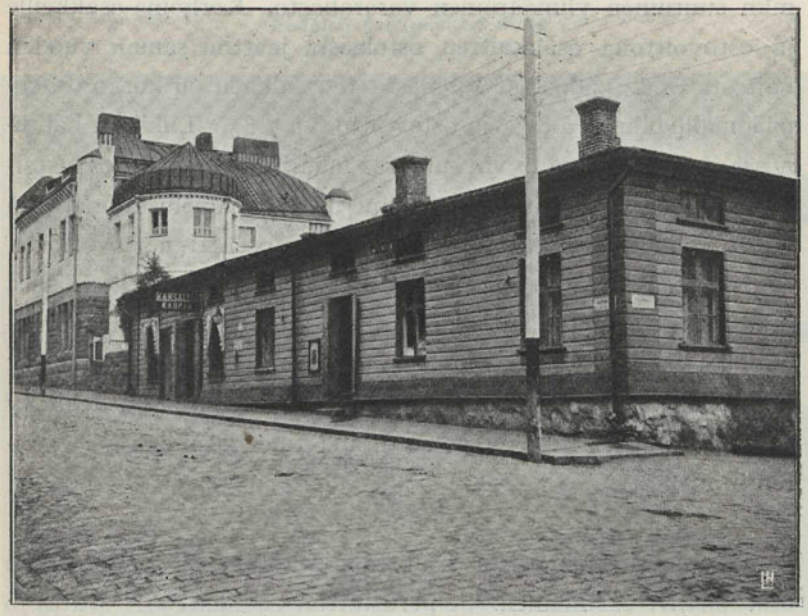

Kuopion Kansalliskauppa.

nimi *Kansalliskauppaosakeyhtiöksi*, mikä nimi sillä vielä nytkin on. Aivan alusta alkaen on kaupalla ollut kaksi osastoa, nimittäin nahka- ja ruokatavarakauppa. Kun edellinen heti alusta alkaen näytti rupeavan pystyssä pysymään, perustettiin sen yhteyteen nahkatehdaskin, joka niinikään on yhä voimassa. Alussa näytti ruokatavarakauppa huononlaisia tuloksia, johon yhtenä varsin huomattavana syynä oli kykenemättömät kaupanhoitajat. Sillä kun sitten onnistuttiin niiksi saamaan semmoiseen toimeen pystyvät henkilöt, rupesi sekin puoli kaupasta menestymään hyvin.

Liike onkin vuosi vuodelta kasvanut. Että tässä eivät suuret osakepääomat ole olleet varsinaisina tekijöinä, selviää siitä, että esim. v. 1908, jolloin liikkeen myyntisumma nousi 520,485: 86 markkaan, ei osakepääoma ollut kohonnut kuin Smkaan 21,160: —. Silloin oli liikkeellä jo omia varoja, paitsi tätä osakepääomaa, 28,049: 18 mkn suuruinen varsinainen vararahasto ja 29,622: 02 mkn suuruinen ylimääräinen vararahasto. Korkoina osakkeille ja ostovoittona osakkaitten ostoksista jaettiin saman vuoden voitosta Smk 23,690:95. Vuodesta 1897 alkaen on korko osakepääomalle ollut 6 à 8 % ja ostovoitto 6 à 7 %. Liikkeen hallinnossa ja hoidossa on hyvin suuressa määrin noudatettu osuustoiminnallisia periaatteita, onpa viime aikoina palveluskunnallekin jaettu ylimääräisinä palkkioina vissi prosentti nettovoitosta.

Käsittääkseni on juuri se seikka, että tämän liikkeen sekä johdossa että voiton jaossa on otettu käytäntöön osuustoiminnallinen menettelytapa, aiheuttanut liikkeelle sen menestyksen, mikä sillä on ollut ja uskon, että jos liike edelleenkin kehittyy nykyisestään askeleen eteenpäin, sillä tulee olemaan yhä suurempi menestys.

Kuopion varsinaisista osuustoimintaliikkeistä on *Kuopion osuusmeijeri* ensimäinen. Se perustettiin vuonna 1901. Mutta jo sitä ennen, vuodesta 1897 alkaen, oli Kuopion pitäjässä ja vuodesta

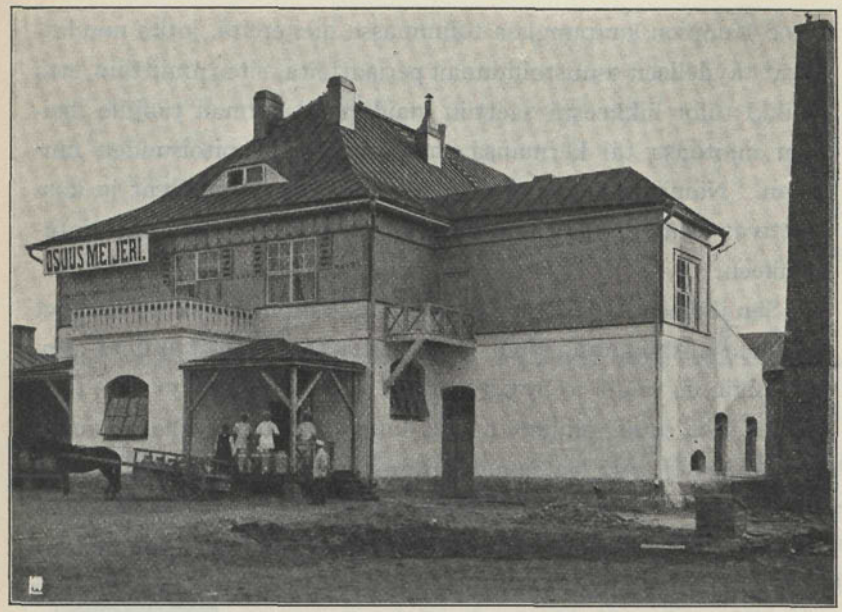

Kuopion osuusmeijeri ulkoa.

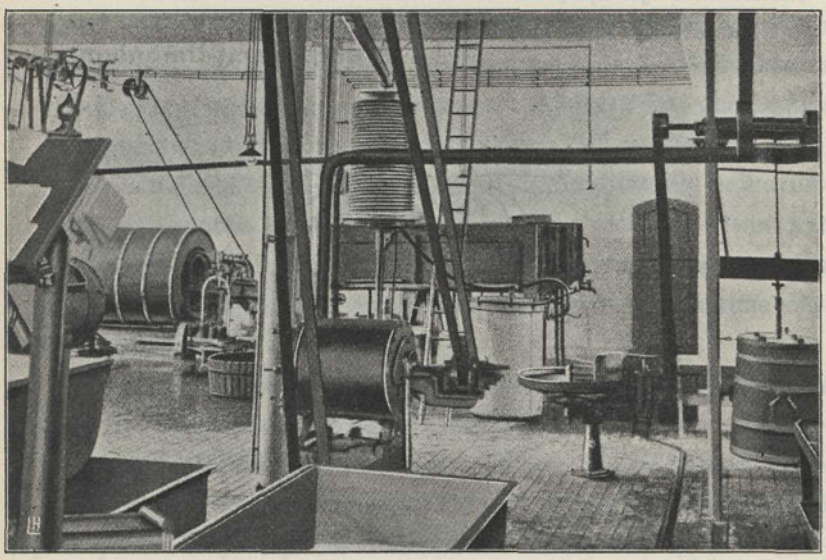

Kuopion osuusmeijeri sisältä.

1900 Kuopion kaupungissa toimimassa meijereitä, jotka noudattivat täydelleen osuustoiminnan periaatteita, siten nimittäin, että kaikki tulot liikkeestä jaettiin maidon tai kerman tuojille heidän maitonsa tai kermansa määrän ja rasvapitoisuuden mukaan. Nämä toimenpiteet siten vähitellen valmistivat ja kasvattivat seudun karjanomistajia varsinaiseen osuustoimintahenkeen.

Sen jälkeen on Kuopion pitäjässä ja kaupungissakin syntynyt useita osuusliikkeitä, joten voisi luulla, että osuustoiminta-asia, jos mikä, on täällä jo hyvin tuttua. Kuitenkin täytyy sen, joka tuntee sekä osuustoiminnan että kuopiolaiset, ikävällä huomata ja tunnustaa, että varsinaista osuustoimintahenkeä täällä vielä tavataan hyvin vähän. Siksipä tulisi niiden liikkeiden toimimiesten, jotka täällä tätä nykyä toimivat, paljoa suuremmassa määrässä kuin mitä tekevät, ryhtyä perehdyttämään liikkeittensä jäseniä oikeaan osuustoimintaan ja saamaan heissä sen henki heräämään ja nykyistä voimakkaammaksi varttumaan.

Kuopio, Keväällä 1909.

Bruno Granit-Ilmoniemi.

Osuustoiminta Kiuruvedellä.

Viime vuosisadan viimeisellä loppukymmenellä alkoi käydä voimakkaampia virtauksia kansamme taloudellisen elämän alalla. Syntyi uusia seuroja ja yhdistyksiä. Entiset, vuosikymmeniä nukkuneet seurat näyttivät elonmerkkejä, ryhtymällä käytännössäkin tarkotusperiään toteuttamaan. Mutta ei mikään seura eikä yhdistys meillä ole kuitenkaan voinut aikaansaada niin suuria ja monipuolisia tuloksia kansamme vähäväkisten taloudellisen aseman parantamisessa kuin tuo viime vuosisadan päättyessä syntynyt osuustoimintaa ajava Pellervo-Seura.

Kokemuksia meillä tämän osuustoimintaliikkeen vaikutuksesta on kautta maan varsin lukuisasti olemassa. Otan nyt tässä kertoakseni sen liikkeen vaikutuksesta tuossa salojen sydämessä sijaitsevassa, hankalain kulkuneuvojen takana olevassa Kiuruveden pitäjässä.

Osuustoimintaliike alkoi siellä uurtaa itselleen maaperää v. 1901. Ensimäinen työ oli sillä järjestää karjanhoito ja maidonkäsittely tuottavammalle kannalle. Siihen sillä oli parhaat edellytyksetkin, sillä karjanomistajat olivat jo saaneet jonkunlaisen käsityksen karjan- ja maidonhoidosta ennen toimineitten ostoja sittemmin yhtiömeijerien kautta. Siitä, miten osuustoiminta

v. 1901

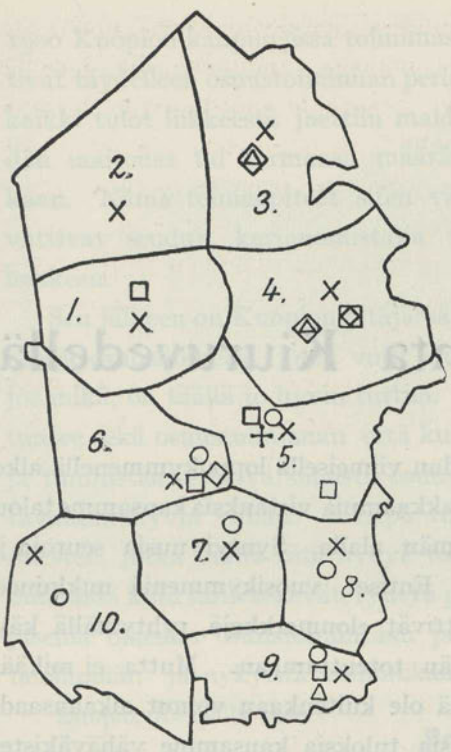

Kiuruveden osuuskunta-piirit:

1) Osmangin piiri
2) Remeskylän »
3) Lapinsalon »
4) Luupuveden »
5) Kirkonkylän »
6) Niemiskylän »
7) Hautakylän »
8) Ruutanan »
9) Sulkavan »
10) Niinimäen »

× = Osuuskassa
○ = Osuusmeijeri
+ = Osuuskauppa
□ = Puimakoneosuuskunta
◇ = Myllyosuuskunta
△ = Sahaosuuskunta

maitotalouden alalla järjestyi ja miten se sitten levisi muita aloja käsittäväksi, tekee seuraava esitys, jossa kuvataan pitäjän olot kyläkunnittain, pääkohdissaan selkoa. Mainittakoon ensiksi

Kiuruveden kirkonkylä.

Sen väestö oli muiden kylien asujamiin verraten jonkun verran kehittyneempää ja ymmärsikin sentähden ensiksi osuustoiminnan tuottaman hyödyn. V. 1901 perustettu *osuusmeijeri* pantiin käyntiin noin vuotta myöhemmin. Siinä oli aluksi 95 jäsentä, mikä määrä on sittemmin vähitellen kasvanut niin, että jäseniä nykyään on kaikkiaan 274. Osuuksia oli $^{31}/_{12}$ 1908 n. 1,800 ja meijerin kokonaistulot nousivat saman vuoden päättyessä 121,200 markkaan.

Aluksi toimi meijeri vanhassa puurakennuksessa, mutta v:n 1908 alussa valmistui uusi muhkea, ajanmukaisilla koneilla varustettu, kaksikerroksinen, tiilestä ja puusta tehty meijerirakennus Kiuruveden rannalle. Meijerillä on oma laivalaiturinsa ja makasiinirakennus. Vesi tulee järvestä pumpun avulla ja lähteestä omalla painollaan.

Osuusmeijerin vaikutus näyttää tuntuvammin kohdistuneen karjanhoidon ja karjanjalostuksen kohottamiseen. Sitä todistavat ne lukuisat sonniyhdistykset näyttelyineen, karjanpalkitsemiset, lypsykilpailut ja karjantarkastusyhdistykset, joita aikanaan meijerin piirissä oli ja joista viimeksimainitut vieläkin ovat toimessa. Varsin huomattava on niiden vaikutus ollutkin, koskapa kirkonkylässä ja muissakin samaan meijeripiiriin kuuluvissa kylissä on hyvästi hoidettuja, tuotantonsa puolesta hyviksi tunnettuja karjoja, muutamilla melkeinpä mallikarjojakin. — *Yhteisostoja* ei ole meijerin välityksellä tehty eikä *ammattikirjallisuuttakaan* erikoisesti levitetty. Vain v. 1906 tilattiin Pellervo-lehti kaikille osuusmeijerin jäsenille. *Kermanhoidossa* on pantu jäsenten kesken vuodesta 1907 toimeen kilpailuja, joista jaetaan pieniä rahapalkintoja.

Kirkonkylän maanviljelijät eivät kumminkaan ole tyytyneet vain siihen, että saivat yhteisen kunnollisen osuusmeijerin karjojensa tuotteita jalostamaan ja niiden tuotantoa kehittämään, vaan heidän oli saatava keskuuteensa vielä toinenkin suurta taloudellista hyötyä tuottava laitos, nim. *osuuskassa*, jonka niinikään on huomattu harvinaisen suuressa määrin vaikuttavan maanviljelijäin ammattitaidon ja taloudellisen aseman kohottajana. Niinpä he kokoontuivatkin marraskuun 19 p:nä v. 1906 laskemaan perustusta omalle kyläpankilleen, jolle pantiin nimeksi *Kiuruveden Kirkonkylän osuuskassa*. Perustaessa liittyi siihen 16 jäsentä, nyt on niitä jo 93.

Kassa alotti toimintansa maaliskuun 5 p:nä v. 1907. Vajaan kahden vuoden vaikutuskaudellaan on se tuottanut jäsentensä maanviljelyksen parantamisessa seuraavat tulokset: tehty uutta peltoa 8,50 ha; kaivettu pelloille ojia kaikkiaan 6,947 metriä; perattu ja muokattu viljelykseen suota 19,35 ha; kaivettu suolle ojia 26,822 m; raivattu luonnonniittyjä — peittoviljelystä käyttämällä — 9,33 ha. Rakennuksiin on kassasta myönnetty 10 lainaa, joita vastaavat työt olivat vielä kuitenkin kesken. Sitäpaitsi on kassan piirissä yhteensä 32 niitto- ja haravakonetta, joista useimmat ovat hankitut juuri sen välityksellä.

Osuuskassan vaikutuksesta on sen piiriin v. 1908 syntynyt kaksi höyrypuimakoneosuuskuntaa, nim.: *Kiuruveden kirkonkylän* ja *Kilpijoen puimakoneosuuskunta*, joista edelliseen ovat koneet hankitut kassan varoilla. Viime syksynä toimitettiin näiden osuuskuntain piirissä ensi kertaa viljain puinti koneilla ja huomattiin se varsin edulliseksi.

Paitsi edellämainittuja osuuskuntia toimii kirkonkylässä vielä v. 1907 perustettu *Kiuruveden työväen osuuskauppa r. l.*, johon perustaessa liittyi 232 jäsentä, joiden määrä sittemmin on kohonnut 250:een. Kaupan kokonaistulot tekivät v. 1908 päättyessä 44,000 mk. — V. 1906 perustettiin kylään toinenkin osuuskauppa, nimeltä *Kiuruveden osuuskauppa r. l.*, jonka nykyinen jäsenmäärä tekee noin 200. Tämä kauppa ei ole vielä kuitenkaan liikettään alkanut eikä aijo sitä tehdäkään, ennenkun sen jäsenmäärä nousee 300:aan.

Niemiskylä.

Jotenkin samoihin aikoihin kuin Kiuruveden kirkonkylässä, pääsi osuustoiminta alulle tiheästi asutussa Niemisjärven ympärillä hyvien viljelysmaiden keskellä sijaitsevassa Niemiskylässäkin. Heti sinne päästyään kulkija kyllä huomaa, etteivät sen kylän maanviljelijät ole toimettomina aikaansa viettäneet, sillä viljelykset ovat hyvässä kunnossa ja karjanhoito paikkakunnan

edistyneimpiä. Tämän on vaikuttanut yhteistoiminta. Varsin useita osuuskuntia onkin kylällä vilkkaassa toiminnassa. Keskellä kylää, Pyhäjärvelle johtavan maantien varrella, Niemisjärven rannalla, sijaitsee ajanmukainen, puusta rakennettu *osuusmeijeri* tarpeellisine koneineen. Perustus sille laskettiin v. 1901; tällöin siihen liittyi 28 jäsentä, joitten luku on sittemmin lisääntynyt 40:een. Meijerin, joka on n. k. maito- ja kermameijeri, kokonaistulot tekivät vuodelta 1908 kaikkiaan 49,100: 50 mk. Piirin pienuudesta huolimatta saavat sen jäsenet karjastaan hyviä tuloja huolellisen ja kehittyneen hoidon sekä voimaperäisen viljelyksen vaikutuksesta. — *Yhteisostoja* on meijerin välityksellä tehty joka vuosi; varsinkin on ostettu apulantoja, väkirehuja, lamppuöljyä y. m. s. tarpeita.

Vuonna 1905 perustettiin kylään *osuuskassa.* Jäseniksi siihen rupesi perustettaessa 18, mutta on niiden määrä vähitellen kasvanut 70:ksi. Noin 27 kuukautta kestäneellä toimintakaudellaan on se jo saanut piirissään tuntuvia parannuksia aikaan. Niinpä on eräs köyhä mies kassan avustuksella rakentanut itselleen asunnon jylhään metsään ja raivannut sinne peltoa 1,80 ha ja kaivanut siihen ojia 1,010 metriä. Hänen pieni, mutta hyvin järjestetty viljelyksensä on nyt sopivana esimerkkinä monelle, joka epäillen puhuu oman konnun hankkimisesta ja sen kannattavaisuudesta. Kassan vaikutuksesta on sen piirissä perattu viljelykseen suota 10,30 ha, kaivettu sinne ojia 16,575 m, raivattu vanhaa metsittynyttä luonnonniittyä 2,30 ha ja rakennettu kaksi keskikokoista navettaa. Usea kassan jäsen on hankkinut itselleen niittokoneen ja haravan, niin että niitä nykyään on piirissä yhteensä 28. Osuuskassa on myös ollut osaltaan vaikuttamassa *höyrypuimakone-, mylly- ja sahaosuuskunnan* syntymiseen, jonka laitokset sijaitsevat keskellä kylää, lähellä osuusmeijeriä. Tämä maanviljelijöille monipuolista hyötyä tuottava osuuskunta perustettiin v. 1906. Jäseniä siihen liittyi heti 17; nykyinen jäsen-

luku on 25. — Myllyssä on yksi kivipari ja puhdistuslaitos. Sahassa on yksi raami ja halkosirkkeli. Koneet toimivat hyvästi ja ehtivät tyydyttää osuuskunnan jäsenten sekä jauho- että lautatarpeet.

Mainittava vielä on, että Niemiskylän pikkuviljelijöissä, torppareissa, heräsi myös halu päästä oman tilan omistajiksi. Mutta vähävaraisia kun ovat, he ymmärsivät, että tuuman toteuttaminen käy heille hankalaksi, jopa mahdottomaksikin muuten kuin yhteisvoimin, osuustoiminnan kautta. Alettiin neuvotella Vainoniemi-veljesten kanssa heidän omistamansa Purolan tilan ostamisesta osuuskunnalle jaettavaksi. Kun tilan hinnasta oli sovittu, perustettiin v. 1906 *Niemiskylän Oma koti*niminen *maanosto-osuuskunta*. Osakkaiksi siihen liittyi 11 perhettä, suurimmaksi osaksi tilan entisiä torppareita, joiden perheitten silloinen henkilöluku oli 82. Osuuskunnan ostaman tilan koko pinta-ala käsittää yhteensä 267,92 ha viljelysmaata ja on jaettu 11 palstaan. Tämän lisäksi kuuluu siihen vielä yhteistä metsämaata 76,71 ha sekä kaksi tonttipalstaa, jotka osuuskunta vuokraa. Tilan koko ostohinta oli 28,000 mk ja palstain hinnat taas seuraavat: 6 palstaa, kukin 3,000 mk, sekä lisäksi yksi arvolleen 5,000, toinen 3,500, kolmas 2,500, neljäs 2,000 ja viides 1,000 mk. Jäsenet ovat itse suorittaneet $^1/_{10}$ osan ostohinnasta. Valtiolainaa tähän tarkotukseen on saatu 32,000 mk, josta summasta rakennuksiin 3,200 mk. Useimmalle osakkaalle tulee kotipalsta yhteen kappaleeseen ja siihen kuuluu hyvää peltomaata, suota sekä metsää kotitarvetta varten. Metsämaata käytetään myös laitumena. Viljelysmaat ovat erinomaisen hyviä. Sitäpaitsi on tilalla kalkkivuori, jota käytetään yhteisesti. Kulkuneuvot ovat hyvät. Osuusmeijeri ja kansakoulu on lähellä. Varsin hyvät ovat edellytykset osuuskunnan menestymiseen.

Edelläkerrottujen osuuskuntamuotojen lisäksi puuhaavat Niemiskylän maamiehet paraillaan *sammalkuivikeosuuskuntaa*, mikä tullee kohdakkain perustetuksikin.

Hautakylä.

Niemiskylän naapuri on *Hautakylä*, joka sijaitsee luonnonkauniilla paikalla Rapakkojoen varrella. Helmikuun 6 p:nä v. 1904 kokoontuivat sen kylän maanviljelijät tuumimaan oman osuusmeijerin aikaansaamisesta kylään, sillä kulkuneuvojen hankaluuden tähden eivät sikäläiset karjanomistajat liioin voineet liittyä naapurikylän meijerin jäseniksi. Oma meijeri perustettiinkin heti samassa kokouksessa ja annettiin sille nimeksi *Hautakylän osuusmeijeri*. Jäseniä liittyi siihen perustettaessa 16, mikä jäsenluku sittemmin on lisääntynyt lähes toisen verran, nimittäin 31:een. Osuuksien lukumäärä on nykyään 425. Meijerin kokonaistulot tekivät viime vuonna 35,027 mk.

Meijeri toimii omassa puisessa rakennuksessaan, ja sen koneistoa käytetään hevosvoimalla. — *Yhteisostoja* on tehty meijerin välityksellä; vv. 1906—1907 on ostettu 750 kg timotein ja 50 kg apilaansiemeniä, noin 300 säkkiä rehuvehnäjauhoja, 12 separaattoria, maitoastioita y. m. s. tarpeita. — Meijerin välityksellä on myös levitetty jonkun verran *ammattikirjallisuutta*.

Osuusmeijerin vaikutuksesta heräsi Hautakylänkin maanviljelijöissä halu ruveta viljelyksiään parantamaan ja heillä onkin viljelyskelpoisia maita runsaasti. Mutta rahaa parannuksia varten sen sijaan puuttui usealta. Sentähden he perustivat kyläänsä helmikuun 21 p:nä v. 1906 oman rahalaitoksen — osuuskassan — nimeltä *Hautakylän osuuskassa*. Alussa liittyi siihen 30 jäsentä; nyttemmin on jäsenluku kohonnut 56:een. Kassa alotti toimintansa v:n 1907 alkupuolella, ja on se tällä vaikutusajallaan edistänyt jäsentensä maataloutta seuraavassa määrin: tehty uutta peltoa 9,31 ha; raivattu ja muokattu viljelykseen suota 82,32 ha; raivattu vanhaa luonnonniittyä 12,75 ha; perattu ja ja raivattu vanhaa luonnonniittyä — peittoviljelystä käyttämällä — 10,09 ha; kaivettu suolle ojia 41,665 metriä; rakennettu 4 navettaa, 1 talli, 5 tupa- ja 3 riihirakennusta sekä 3 latoa. Koneita

ja maanviljelyskaluja on kassasta saaduilla rahoilla hankittu: 2 silppukonetta, 1 jousiäes, 1 aura, 1 rullakarhi, 1 hevosharava ja yksi separaattori. — *Ammattikirjallisuutta* ei ole kassan välityksellä levitetty. — Numerot puhuvat selvää kieltä Hautakylän osuuskassan tarpellisuudesta.

Sulkavan kylä.

Samaan aikaan hautakyläläisten kanssa sai osuustoiminta alkunsa myöskin Sulkavan kylässä, joka sijaitsee pitäjän perukoilla Pielaveden pitäjän rajalla, missä viljelysmaat ovat paljon karummat kuin edellämainituissa kylissä. Sulkavan miehet katsoivat osuuskassan tärkeimmäksi edistymiselleen ja kokoontuivat senvuoksi helmikuun 9 p:nä v. 1904 perustamaan *Kiuruveden Sulkavan osuuskassan.* Perustaessa liittyi siihen jäseniä 14, nyt on niitä 54.

Viime syksynä jäsenten luona toimitetussa lainojen käytön tarkastuksessa kävi selville, että he ovat taloudellisesti melkoisesti edistyneet. Oli nimittäin tehty uutta peltoa 4,3 ha; raivattu ja muokattu viljelykseen suota 8,5 ha; vanhaa luonnonniittyä raivattu — peittoviljelystä käyttämällä — 2,6 ha; raivattu ja muokattu vanhaa luonnonniittyä viljelyskuntoon 6,9 ha; ojia kaivettu pellolle 4,860 metriä; suolle kaivettu ojia 12,400 metriä, rakennettu 3 navettaa, 2 tallia, 2 lantasuojaa, 5 makkia, ja 6 muuta talousrakennusta on huomattavasti korjattu. — *Yhteisostoja* on kassan vaikutuksesta tehty. V. 1907 ostettiin heinänsiemeniä 2,000 kg, vikkerin ja peluskin siemeniä yhteensä 400 kg. Paitsi näitä on kassa välittänyt jäsenilleen auroja, äkeitä ja rullakarheja. Kassalla on oma viljanlajittelukonekin, jota lainataan jäsenten käytettäväksi.

Erityisesti on kassa varsin tuntuvassa määrin vaikuttanut karjan ruokinnan voimaperäisemmäksi saamiseksi ja sen tuotannon kohottamiseksi koko piirissä. Sitäpaitsi on kassa vähen-

tänyt eläkelehmäin käyttöä, mikä oli tavallista paikkakunnan vähäväkisten maanviljelijäin keskuudessa. — Harrastus *ammattikirjallisuuden* käyttämiseen sitävastoin on ollut pieni; kuitenkin on sekin nyt lisääntymään päin. Nykyään leviää jäsenille Pellervo-lehteä n. 20 vuosikertaa.

Seuraavana vuonna eli v. 1905 syntyi kylään *osuusmeijeri*. Jäseniä siihen liittyi perustaessa 23; nykyinen jäsenmäärä on 61. Osuuksien luku oli v:n 1908 päättyessä 485. Kokonaistulot tekivät samalta vuodelta 37,617: 17 mk. — Ammattitarvikkeitten *yhteisostoja* tehtiin meijerin välityksellä vv. 1906—1907 yhteensä 5,950 mkn arvosta, sittemmin ei ole niitä tehty. Meijeri, joka on n. k. kermameijeri, toimii omassa puurakennuksessa ja sen koneistoa käytetään hevosvoimalla.

Vielä on kylässä *saha-* ja *myllyosuuskunta*, jonka syntymisessä osuuskassalla on suuri ansio. Perustamistilaisuudessa v. 1907 liittyi siihen jäseniä 24 ja on näiden luku pysynyt edelleen samana. Osuuksia on jäsenillä yhteensä 60. — V. 1908 perustettiin sinne myös *puimakoneosuuskunta*, johon alussa tuli jäseniä 17. Nuoruudestaan huolimatta on näiden osuuskuntien huomattu täyttävän tehtävänsä varsin hyvin; myöntävätpä maanviljelijät itsekin niiden vaikutuksesta edistyvänsä.

Luupuveden kylä.

Luupuvedelle perustettiin *osuuskassa* helmikuun 28 p:nä v. 1904 ja se alkoi toimia samana syksynä. Alkuaan siinä oli jäseniä 29, nykyinen jäsenmäärä on 69. Noin 3 vuoden aikana ovat sen jäsenet kassasta saamillaan lainoilla suorittaneet seuraavat työt: tehneet uutta peltoa 6 ha; kaivaneet pelloille ojia 5,300 metriä; peranneet ja muokanneet viljelykselle soita 70 ha; kaivaneet niille ojia 63,090 m — siis yli 6 peninkulmaa — raivanneet luonnonniittyjä — osaksi peittoviljelystä käyttämällä — 20 ha. Sitäpaitsi on kassasta saaduilla rahoilla rakennettu

6 navettaa ja yksi ulkohuone. Soille on käytetty apulantoja, jotka ovat kassan välityksellä ostetut. Niinikään on kassan välityksellä hankittu puima- ja niittokoneita, hevosharavia, jousiäkeitä, separaattoreja y. m. Hevosia on ostettu 11 ja lehmiä 9. — *Ammattikirjallisuutta* viljellään vielä vähän, vain muutamille kassan jäsenille tulee Pellervo-lehti. Katsoen siihen, että Luupuveden osuuskassa on toiminut vasta verrattain lyhyen ajan ja sen toiminta on alussa, kuten luonnollista, ollut laadulleen kokeilevaa, voi sen saavuttamaa edistystä silti pitää varsin hyvänä. Kun kassan lainausliikettä edelleenkin hoidetaan yhtä huolellisesti kuin tähän asti, muuttuvat varmaan Luupuvedenkin kylän vainiot viljaviksi. Ja tämän kaiken on aikaansaanut heidän kyläpankkinsa.

Kun Luupuveden kylän maamiehet huomasivat peltojensa ruvenneen paremmin kasvamaan ja suoviljelyksensä laajentuneen, tahtoi moni heistä parannuksia myös riihitystavoissakin. Sen vuoksi he kokoontuivat keväällä v. 1908 tuumimaan *yhteisen höyrypuimakoneen* hankkimisesta. Tämä puuha ei kuitenkaan ollut vanhempien ukkojen mieleen, he kun olivat tuohon vanhaan varstan käytäntöön niin tottuneet, etteivät tahtoneet siitä millään muotoa luopua. Oli kuitenkin sen verran uskalikkoja joukossa, että saatiin osuuskunta syntymään. Vieläpä päätettiin rakentaa myllykin puimakoneen yhteyteen. Viime syksynä olivat jo molemmat koneet käytännössä.

Ruutanan kylä.

Tänne perustettiin pieni *osuusmeijeri* v. 1906. Jäseniä liittyi siihen perustaessa 32, nyt on niitä siinä 53, joilla oli osuuksia v. 1908 päättyessä kaikkiaan 350. Meijerin kokonaistulot tekivät viime vuodelta 28,500 mk. Se toimii vuokrahuoneissa ja sen koneistoa käytetään hevosvoimalla. — Meijerihuoneusto on jo siksi paljon rappeutunut, että osuuskuntalaisten olisi aika ryhtyä

tuumimaan yhtymistä Kiuruveden kirkonkylän osuusmeijeriin ja sitä he lienevät jo tuumailleetkin. — *Yhteis ostoja* ei ole meijerin välityksellä tehty eikä sanottavasti *ammattikirjallisuuttakaan* levitetty.

Ruutanan kylän miehet perustivat keskuuteensa *osuuskassan* samana vuonna kuin meijerinkin, nimittäin v. 1906. Jäseniä liittyi siihen perustaessa 28, nykyinen jäsenmäärä on 51. Noin 16 kuukautta kestäneellä toimintakaudellaan on tämäkin kassa vaikuttanut jäsentensä viljelyksien parantamiseksi aika lailla. Siellä on nimittäin tehty uutta peltoa 0,50 ha; raivattu ja kuokittu suota viljelykseen 10 ha; kaivettu pelloille ojia 450 metriä, suolle kaivettu ojia 8,823 m; raivattu luonnonniittyjä — peittoviljelystä käyttämällä — 4,25 ha ja ostettu niitto- sekä haravakoneita yhteensä 5 kpl. Sitäpaitsi on rakennettu 4 keskikokoista navettaa. — Alullaan on vasta kassan työ, mutta lyhyt on ollut sen vaikuttamisaikakin. Kassa on pääasiallisesti pikkuviljelijäin käsissä.

Koivujärven kylä.

sijaitsee pitäjän lounaiskulmalla, noin 30 km kirkolta, huonojen kulkuteitten takana. Maanlaatu on siellä paljon karumpaa ja vaikeammin viljeltävää kuin mitä se on useissa edellämainituissa kylissä. Siitä huolimatta ei tämäkään kulmakunta ole tahtonut jäädä osattomaksi osuustoiminnan tuottamasta hyödystä, joskin itse aate iti siellä hitaammin kuin monessa muussa kylässä.

Eräs yksityinen meijerinomistaja keräili vielä joku aika sitten kyläläisten kermat, mutta kun maanviljelijäin silmät aukenivat näkemään, miten muualla tässä kohdin oli laita, päättivät hekin ruveta itse yhteisesti jalostamaan ja myymään karjantuotteensa. Sentähden he pitivät huhtikuun 17 p:nä v. 1906 kokouksen, jossa perustettiin oma osuusmeijeri nimeltä *Koivujärven osuusmeijeri*. Jäseniä liittyi siihen heti 37, sittemmin on lisää tullut 5 jäsentä.

Osuuksien luku on tätä nykyä yhteensä 415. Meijerien kokonaistulot lienevät v. 1908 päättyessä nousseet noin 37,000 mk:aan. Meijeri toimii omassa puurakennuksessa ja käytetään sen koneita hevosvoimalla. Meijeri näyttää täällä salokylällä vaikuttaneen paljon maanviljelyksen parantamiseen, koskapa siitä saaduilla rahoilla on tehty uutta peltoa 5 ha; viljelykseen perattu ja raivattu suota 20 ha; kaivettu suolle ojia 5,000 metriä; raivattu luonnonniittyä 15 ha; perattu ja raivattu luonnonniittyjä — peittoviljelystä käyttämällä — 5,25 ha. Sitäpaitsi on rakennettu 2 tallia ja 3 lantasuojaa sekä ostettu 8 separaattoria. — Meijerin puolesta on tilattu Pellervo-lehti kaikille sen jäsenille.

Niinimäen kylä.

Edellisen kylän naapuriin, Niinimäelle, perustettiin *osuuskassa* lokakuun 3 p:nä v. 1907. Kassan piiri käsittää myös Koivujärven kylän ja on siihen liittynytkin jäseniä sanotusta kylästä. Perustavia jäseniä oli 21, nykyinen jäsenluku on 35.

Kassa alotti varsinaisen toimintansa syksyllä v. 1908 ja on se tällä varsin lyhyellä vaikutusajallaan saavuttanut viljelyksien parantamisessa seuraavat tulokset: tehty uutta peltoa 1 ha; kaivettu pelloille ojia 1,196 metriä; kuokittu ja perattu suota 5,47 ha; kaivettu suolle ojaa 8,296 m; vedätetty suolle savea 2,650 kuormaa, ja raivattu luonnonniittyä 3,5 ha. Kassan vaikutuksesta ja sen avustamana on rakennettu uudismökki, jonka rakennuksiin kuuluu tupa, navetta ja lato. Mökkiä ympäröi synkkä korpi, johon mökin omistaja aikoo raivata viljelykset ja on niitä jo osaksi raivannutkin. Tarmoa siinä kysytään!

Lapinsalon kylä

sijaitsee Iisalmen ja Piippolan pitäjän kulmauksessa, synkkien salojen sydämessä. Sinne syntyi *Lapinsalon osuuskassa* maaliskuun 20 p:nä v. 1907. Perustaessa liittyi siihen 18 jäsentä. Tämä määrä on vähitellen kohonnut, nousten nykyään 38:aan. Täällä,

jos missään, on kassalla työtä raivatessa maaperää sekä henkiselle että aineelliselle kehitykselle. Sitä se on jo tehnytkin, varsinkin taloudellisella alalla. Näin vähän eli vuoden kestäneellä toiminta-ajallaan on nim. kassan vaikutuksesta ja avustamana tehty uutta peltoa 0,50 ha; kaivettu ojia pelloille 1,100 metriä; raivattu ja muokattu viljelykseen suota 3,50 ha; kaivettu ojia suolle 6,271 m; raivattu luonnonniittyjä — peittoviljelystä käyttämällä — 15,50 ha ja rakennettu 2 navettaa. — *Yhteisostoja* ei ole vielä kassan vaikutuksesta tehty eikä henkisenkään viljelyksen kehittämiseksi *ammattikirjallisuutta* jaksettu levittää.

Noin kuukautta myöhemmin osuuskassan perustamisesta syntyi sinne *höyrypuimakoneosuuskunta*. Sen ostamilla koneilla toimitettiin jäsenten viljainpuinti jo samana syksynä. Työ sujuikin koneiden avulla niin joutuisasti, ettei kestänyt monta viikkoa, ennenkun jyvät olivat aitoissa. Mutta nyt kävikin niin, ettei tahdottukaan vanhoilla vesimyllyrähjillä saada jauhoiksi viljaa, se kun näet puidessa oli tuoretta eikä sitä osattu jyvinä vielä oikein kuivata. Pian sentään tästäkin pulasta pelastuttiin, sillä olihan joukossa miehiä, jotka jo monena vuonna olivat seuranneet Pellervo-lehteä ja muistivat sen antamia ohjeita osuustoiminnassa tälläkin alalla. Keväällä v. 1908 kutsuttiin siis puimakoneosuuskunnan jäsenet koolle neuvottelemaan, *myllyn* ja *sahan* hankkimisesta puimakoneen yhteyteen. Niin päätettiinkin tehdä ja jo viime syksynä olivat koneet käytännössä. Tyytyväisiä ovat nyt maamiehet kaikkiin näihin yhteisesti hankkimiinsa koneisiin. — Osuuskassa on niidenkin saannissa ollut avustajana.

Osmangin kylä.

Lapinsalon yksi naapurikylä on Osmanki, joka ympäröivät harvinaisen hyvät viljelysmaat. Tänne perustettiin *osuuskassa* elokuun 17 p:nä v. 1908 ja liittyi siihen silloin 21 jäsentä; sen

nykyinen jäsenluku on 49. Kassa alotti varsinaisen tehtävänsä helmikuun 6 p:nä v. 1909. Tällä varsin lyhyellä toimiajallaan se ei ole luonnollisestikaan ehtinyt paljoa aikaansaada, mutta näyttää kuitenkin siltä, että se on jo perustamisestaan saakka innostanut jäseniään viljelyksiensä parantamiseen, koskapa he jo syksyllä alkoivat tehdä viljelystöitään siinä toivossa, että he osuuskassasta saamillaan rahoilla sitten korvaisivat töidenteettökustannuksia. Viime helmi- ja maaliskuun ajalla onkin kassa myöntänyt jäsenilleen 39 lainaa, joita vastaan on töitä suoritettu seuraavat määrät: perattu ja kuokittu suota 3 ha; kaivettu suolle ojaa 3,400 metriä; vedetty savea suolle 3,460 kuormaa; neljä lainaajaa on vedättänyt rakennustarpeita, kiviä ja hirsiä, asuin- ja navettarakennuksia varten. Näiden lisäksi on kassan avustuksella ostettu 6 hevosta ja 3 lehmää. *Höyrypuimakonekin* on viime syksynä ostettu kylään ja aikonevat ostajat luovuttaa sen muodostettavalle osuuskunnalle.

Remeskylä.

on pitäjän suurimpia, alkaen noin 1 km kirkolta ja ulottuen liki Piippolan pitäjän rajaa. Tämä kylä on tunnettu suurista, hyvistä soistaan, joita on jo osaksi viljeltykin. Remeskylään perustettiin *osuuskassa* elokuun 18 p:nä v. 1908. Silloin siihen liittyviä jäseniä oli 16, mutta nyt on jäsenmäärä jo muutamassa kuukaudessa lisääntynyt kaikkiaan 52:een. Kassa alotti varsinaisen toimintansa helmikuulla v. 1909 ja on se noin kuukauden kuluessa jäsenilleen myöntänyt 42 lainaa, pääasiallisesti viljelys- ja rakennustarkotuksiin. Lainain käyttämisen tarkastusta ei ole vielä toimitettu eikä ole voitu tehdäkään, kun niitä vastaavat työt ovat parhallaan, s. o. tätä kirjoitettaessa, tehtävinä. Näyttää kuitenkin siltä, että kassa on piirissään herättänyt suurta innostusta maatalouden kohottamiseen. Tähän onkin Remeskylällä harvinaisen hyvät edellytykset, sillä suuret rikkaudet lepäävät

täällä laajoissa, hyvissä soissa ja luonnonniittyissä, jotka väestön vähävaraisuuden tähden ovat tähän asti jääneet viljelemättä.

*

Katsoen osuustoiminta-aatteen lyhyeen vaikutusaikaan, ovat sen tuottamat tulokset koko lailla hyvät. Ei ole Kiuruvedellä enää yhtään kylää, missä ei jokin osuustoimintamuoto olisi käytännössä. Onpa niitä jo, kuten näemme, monessa kylässä useampiakin yleisesti levinneinä.

Osuusmeijerit olivat ensimäiset tien raivaajat tälle kehitykselle. Mutta näyttää kuitenkin siltä kuin olisi niiden vaikutus, kuten esityksen alussa jo mainittiinkin, etupäässä kohdistunut vain karjatalouden kaikenpuoliseen parantamiseen.

Järjestyksessä toiseksi ovat syntyneet *osuuskassat.* Nykyään toimii kunnassa 10 osuuskassaa, joista useimmat, kuten edellisestäkin selviää, ovat vielä verrattain nuoria. Siitä huolimatta ovat ne vaikuttaneet Kiuruveden maanviljelijäin ammattitaidon kohoamiseen ja heidän taloudellisen asemansa paranemiseen sangen suuressa määrin, sillä laajat ovat ne suot ja luonnonniityt, jotka kassojen vaikutuksesta ja avustamina ovat viljelykselle raivatut ja joissa nyt jalommat heinälajit, kuten timotei ja apila y. m. s. kasvavat. Myöskin on kassojen jäsenissä herännyt halu rehukasvien viljelemiseen, jota nyt aivan yleisesti harjotetaan. Olipa Kiuruvesi joku vuosi sitten kuuluisa juurikasvienkin viljelemisestä, vaikka innostus siihen näyttää nykyään, ties mistä syystä, vähän laimentuneen.

Olen vakutettu siitä, että kun Pellervo viettää 20-vuotista juhlaansa, on Kiuruvedellä osuuskassojen vaikutuksesta kaivettu ojia niin pitkälti, että ne, päittäin asetettuina, ylettyisivät aina Helsinkiin asti. Sitä myöten silloin Kiuruveteläiset voisivat sinne juhlavieraiksi saapua. Suuret tulevat siis olemaan ne suoalueet, mitkä tällä ajanmäärällä kuivataan.

Yleisimpiä ovat myös *puimakoneosuuskunnat*, joita on kaikkiaan 7 ja jotka, kahta lukuunottamatta, ovat perustetut v. 1908. Niistä on 4 varustettu mylly- ja sahalaitoksella.

Vaikka nämä osuuskunnat ovatkin vasta vähän aikaa paikkakunnalla olleita, on niiden hyötyätuottava vaikutus jo tullut tunnetuksi. Sitä todistaa m. m. seuraava erään osuuskunnan jäsenen antama vastaus kysymykseeni niiden hyödyllisyydestä, nimittäin: »Puimakoneosuuskunta on mielestäni paras kaikista.» »Miksikä niin?» »Sentähden, että minunkin taloudessani on ennen täytynyt riihien puinnissa kuluttaa melkein koko talon työvoimat viljan kypsymisestä lähes kevääseen asti. Mutta kun puimakoneosuuskunta perustettiin, olen puintitöistä suoriutunut kahdessa ja puolessa päivässä. Nyt jää aikaa syys- sekä talvitöille pellolla ja suolla y. m.»

Myöskin puimakoneitten yhteyteen sijoitetut tai erikseen toimivat mylly- ja sahalaitokset ovat näyttäytyneet erittäin hyödyllisiksi, varsinkin silloin, kun muut myllyt ja sahat ovat osuuskunnan piiristä kaukana tai hankalain kulkuteitten takana.

Tähän loppuu selontekoni. Se osottaa, että osuustoiminta-aate on Kiuruvedellä tavannut kiitollisen maaperän, jossa se on lyhyen ajan kuluessa vireästi versonut ja ruvennut kantamaan runsaita hedelmiä. Tämä on tapahtunut siten, että aatetta on innokkaasti ryhdytty toteuttamaan useissa eri muodoissa, jotka kukin osaltaan ovat näyttäneet kykenevänsä parantamaan maanviljelijäin taloudellista toimeentuloa ja — toivokaamme sitä — kohottamaan heidän henkistäkin elämäänsä.

Kuopio, toukokuulla 1909.

A. Roos.

Liitteet.

Pellervo.

Pellervo-Seuran johtokunnan jäsenet vuosina 1899—1909.

Gebhard, Hannes, dosentti, sittemmin professori, seuran johtokunnan puheenjohtaja ..... 1899—
Bergbom, J. G., tilanomistaja, maanviljelysneuvos ..... 1899—1900
Cygnaeus, J., maisteri, Laborin johtaja, maanviljelysneuvos ..... 1899—1900
Koskenalho (Forssell), Th., Maanviljelyshallituksen sihteeri; † ..... 1899—1903
Grotenfelt, Gösta, Mustialan opiston johtaja, sittemmin professori ..... 1899—1900
Kairamo (Kihlman), A. Osw., professori, seuran johtokunnan varapuhenjohtaja, sittemmin senaattori ..... 1899—1903
Pullinen, Erkki, agronomi, maanviljelysseuran sihteeri ..... 1899—1900
Tudeer, O. E., professori ..... 1899—
Wrede, R. A., vapaaherra, professori, sittemmin senaattori ..... 1899—1904
Antila, J. E., maanviljelijä ..... 1901—1908
Brander, Uuno, agronomi, sittemmin Maanviljelyshallituksen ylitarkastaja ..... 1901—1909
Cedercreutz, Axel, vapaaherra, tilanomistaja; † 1901—1906

Serlachius, Julian, senaattori, vuodesta 1903 seuran johtokunnan varanpuheenjohtaja 1901—
Paasikivi, J. K., lakit. toht., Valtiokonttorin ylijohtaja; sittemmin senaattori ..... 1903—1909
Hallstén, Onni, maisteri, vakuutustarkastaja; 1904—
Wrede, Otto, vapaaherra, tilanomistaja, nyttemmin senaattori ..... 1904—
Lavonius, W. A., Suomi-yhtiön toimitusjohtaja; 1906—
Hiidenheimo, Pentti, maanviljelijä ..... 1908—
Alfthan, B., agronomi, Hankkijan toimitusjohtaja ..... 1909—
Pitkäniemi, F. M., fil. toht., Valion toimitusjohtaja ..... 1909—

Pellervo-Seuran virkamiehistö vuosina 1899—1909.

Axelson, Väinö, agronomi, sihteeri, sittemmin fil. maisteri ja Suomen Kylvösiemenenyhdistyksen sihteeri ..... 1899—1900
Fagerström, Viktor, agronomi, osuustoiminnan konsulentti, sittemmin Keskuslainarahaston johtajan apulainen ..... 1899—1904
Forstadius, J., agronomi, osuustoiminnan konsulentti, sittemmin maanvilj. seur. konsulentti.. 1899—1900
Torvelainen, Juho, kansakoulun opettaja, osuustoiminnan konsulentti, nyttemmin Pohjois-Satakunnan kansanopiston johtaja ..... 1900—1905
Ensio (Pulliainen), Asa, kamreeri, sittemmin Osuuskunta Osmolan toimitusjohtaja ..... 1900—1906
Niiniluoto (Lindholm) Hilja, konttoristi 1900—1902
Paasikivi, J. K., lakit. tohtori, seuran sihteeri, sittemmin senaattori ..... 1901—1903
Alfthan, B., agronomi, Pellervon Välitysliikken johtaja, sittemmin Hankkijan toimitusjohtaja 1901—1905
Grönfors, Hilma, konttoristi ..... 1901—
Vitikka, Janne, osuustoiminnan konsulentti, sittemmin Valion ensimäinen toimitusjohtaja, nyttemmin yksityinen liikemies ..... 1902—1905

Hirvensalo (Lagus), J. G., agronomi, osuusmeijerien ja -kassojen konsulentti Kuopion ja Mikkelin läänejä varten, sittemmin Itä-Suomen Karjanjalostusyhdistyksen sihteeri ..... 1902—1904

Kirvelä (Malmgren), Eemeli, agronomi, Pellervo-lehden toimitussihteeri, osuustoiminnan konsulentti ..... 1902—

von Konow, Evert, agronomi, osuusmeijerien taloudenhoidon ja kirjanpidon konsulentti, sittemmin Mustialan opiston johtaja ..... 1902—1904

Jaeckell, Emmi, Pellervon Välitysliikkeen konttoristi, sittemmin Hankkijan kassanhoitaja 1902—1905

Suuronen, Philip, lakit. kand., seuran sihteeri, sittemmin Suomen Eduskunnan sihteeri; † 1903—1908

Rainio, Juho, osuuskauppojen konsulentti, sittemmin sanomalehden toimittaja ..... 1903—1904

Ilmonen, Ina, kassanhoitaja, sittemmin rouva Brummer ..... 1903—1908

Kivekäs (Stenbäck), Esteri, konttoristi 1903—

Holmstén, Emil, agronomi, osuusmeijerien taloudenhoidon ja kirjanpidon konsulentti, sittemmin Maanviljelijäin maitokeskusliike o. y:n (Helsingissä) johtaja ..... 1904—1905

Hahl, Eero, agronomi, osuusmeijerien ja -kassojen konsulentti Kuopion ja Mikkelin läänejä varten, sittemmin maanviljelijä ..... 1904—1905

Ruohtula, O. S., agronomi, osuusmeijerien ja -kassojen konsulentti, nytttemmin Lahden maanmieskoulun johtaja ..... 1904—1906

Tihverä, Maikki, ekspeditööri, sittemmin rouva Valkola ..... 1904—1906

Lönnberg, Åke, agronomi, osuustoiminnan konsulentti ruotsalaisia seutuja varten, sittemmin Elimäen kunnan pienviljelyksien opastaja 1905—1907

Kontuniemi (Laakso), Yrjö, osuustoiminnan konsulentti, sittemmin Keskuslainarahaston virkamies, nyt Raahen kauppaopiston opettaja 1905

Vasama, Matti, osuustoiminnan konsulentti; † 1905

Sipi, Väinö, V., osuusmeijerien kirjanpidon ja taloudenhoidon konsulentti, sittemmin Tamperen ympäristön maanviljelijäin maidonmyynti o. y:n johtaja ..... 1905—1907

Korpimaa (Helenius), Timo, osuuskauppojen konsulentti, sittemmin toimittaja; 1905

Hiltunen, Antti, kamreeri, jatkaa opintojaan 1905—1908

Brander, Akseli, agronomi, osuustoiminnan konsulentti Karjalaa varten, sittemmin maanviljelijä ..... 1905—1907

Mela, Eino, fil. maisteri, Pellervo-lehden toinen toimitussihteeri, sittemmin opettaja ..... 1905—1906

Ritavuori, Heikki, lakit. kand.., sihteerin apulainen, sittemmin asianajaja..... 1906

Lindroos, Vilho, agronomi, osuustoiminnan konsulentti Länsi-Suomea varten, sittemmin Länsi-Uudenmaan kansanopiston opettaja 1906

Karhi (Lindgrén), Otto, osuustoiminnan konsulentti Oulun lääniä varten, sittemmin maanviljelijä 1906

Hevonpää (Gråsten), Eino J., osuusmeijerien taloudenhoidon ja kirjanpidon konsulentti, sittemmin Osuuskauppojen Keskusosuuskunnan haarakonttorin johtaja ..... 1906—1907

Thomé, W. G., metsäkonduktööri, metsäosuustoiminnan konsulentti, sittemmin siirtynyt sahayhtiön palvelukseen 1906

Wäisälä, K. J., osuuskauppojen konsulentti, sittemmin Hankkijan virkamies..... 1906—1907

Arvola, Ilmari, kansakoulun opettaja, osuuskassojen konsulentti, syksystä v. 1908 Pellervolehden toimitussihteeri ..... 1906—

Brummer, Paavo, agronomi, osuustoiminnan konsulentti, sittemmin fil. kand. ja Pohjois-Hämeen maamieskoulun opettaja ..... 1906—1908

Mäkelä, Vihtori, fil. kand., agronomi, viljanmyyntiosuuskuntain konsulentti, sittemmin Maatalousseurojen Keskusliiton harjoittelulaitoksen johtaja ..... 1906—1908
Närvänen, Hilja, konttoristi ..... 1906—
Tihverä, Tilda, ekspeditööri, sittemmin rouva Arola..... 1906—1908
Karhunen, Onni, lakit. kand., seuran sihteeri 1907—
Arola, Kaarlo, osuuskauppojen konsulentti.. 1907—
Roos, A., osuustoiminnan konsulentti Savoa varten ..... 1907—
Pehkonen, Otto P., agronomi, osuusmeijerien taloudenhoidon ja kirjanpidon konsulentti .. 1907—
Gustafsson, Nanna, kassanhoitaja ..... 1907—
Grönfors, Hildur, ekspeditööri ..... 1907—
Sohlman, S. A., metsänhoitaja, metsäosuustoiminnan konsulentti ..... 1908—
Andersson-Kemper, A., agronomi, osuustoiminnan konsulentti ruotsalaisia seutuja varten 1908—
Helén, Kaarlo, osuusmeijerien konsulentti, sittemmin Valion virkamies ..... 1908—1909
Lassila, Kustaa M., osuustoiminnan konsulentti, kamreeri, sittemmin Keskuslainarahaston kamreeri ..... 1908—1909
Drake, Fanny, konttoristi ..... 1908—
Ahti, Oskari, kansakoulun opettaja, kamreeri 1909—
Säntti, Jonni, osuusmeijerien tilintarkastaja 1909—
Karhunen, Anni, osuusmeijerien tilintarkastaja, nyttemmin Pellervon kassanhoitaja ..... 1909—
Rouhiainen, Väinö, agronomi, osuustoiminnan konsulentti Karjalan kannaksella ..... 1909—
Collan, Yrjö, fil. kand., agronomi, osuusmeijerien taloudenhoidon ja kirjanpidon konsulentti 1909—
Timonen, Arvi, osuusmeijerien taloudenhoidon ja kirjanpidon konsulentti ..... 1909—
Vähä-Erkkilä, Juho, kansakoulunopettaja, osuustoiminnan konsulentti Oulun lääniä varten 1909—

Pellervon päivien esitelmänpitäjät.

Vuonna 1900.

Axelson, Väinö: »*Yhteisostosta ja yhteismyynnistä.*»

Brander, Uuno: »*Maamiesseuroista.*»

Gebhard, Hannes: »*Yhteistoiminnan merkityksestä pikkuviljelijöille.*» (Painettu nimellä: »Pieniviljelys ja osuustoiminta», Pellervon kirjasto n:o 2.)

Nylander, Hannes: »*Yhteistoiminnasta karjanhoidon alalla.*» (Runkona käsikirjaan: »Yhteistoimintaa karjan jalostamisessa», Pellervon kirjasto n:o 4.)

von, Wrigth, A.: »*Osuusmeijereistä.*» (Käytetty käsikirjaa varten »Osuusmeijerit», 1 painos, Pellervon kirjasto n:o 3.)

Vuonna 1902.

Brander, Uuno: »*Kokemuksista maamiesseurojen alalla.*» (Painettu Pellervon Vuosikirjaan II, 1901—1902, siv. 209—231.)

Fagerström, V.: »*Osuustoiminnasta meijeriliikkeen alalla.*»

Gebhard, Hannes: »*Osuuskassoista ja Keskuslainarahastosta.*» (Käytetty käsikirjaa varten »Miten osuuskassa perustetaan ja hoidetaan», 1 painos Pellervon kirjasto n:o 9, I.)

Nylander, Hannes: »*Mitä kokemuksia on meillä saatu yhteistoiminnan sovittamisessa karjanhoitoon?*» (Painettu Pellervon Vuosikirjaan II, 1901—1902, siv. 231—247.)

Paasikivi, J. K.: »*Osuustoimintalaista.*» (Painettu nimellä: »Osuustoimintalain pääkohdat,» Pellervon kirjasto n:o 10).

Torvelainen, Juho: »*Yhteisostoista.*»

Vuonna 1904.

Alfthan, B.: »*Yhteisostojen järjestämisestä.*»

Fagerström, V.: »*Osuuskassan perustamisesta ja hoidosta.*»

Gebhard, Hannes: »*Katsaus Suomen osuustoimintaliikkeen kehitykseen.*» (avajaisesitelmä). (Painettu Pellervo-lehteen v. 1904.)

von Konow, Evert: »*Osuusmeijerien taloudenhoidosta.*»

Lavonius, W. A.: »*Osuuskaupoista.*»

Suuronen, Ph.: »*Vastuunalaisuudesta osuuskuntien toiminnassa.*» Painettu nimellä: »Osuuskuntain toimitsijain vastuunalaisuudesta», Pellervon pikkukirjasia n:o 1.)

Torvelainen, Juho: »*Viljanmyyntiosuuskunnista Saksassa.*» (Painettu nimellä: »Piirteitä osuustoiminnallisesta viljakaupasta Saksassa», Pellervon kirjasto n:o 16.)

Vuonna 1907.

Alfthan, B.: »*Yhteisten makasiinien hankkimisesta asemille ja laivasilloille maanviljelijäin yhteisostojen helpottamiseksi.*»

Arvola, Ilmari: »*Osuuskassojen hallitusten tehtävistä.*»

Arola, T.: »*Vanhoja epäkohtia ja uusia tulevaisuusmahdollisuuksia maatalouskonekaupan alalla.*» (Painettu nimellä: »Epäkohtia ja tulevaisuusmahdollisuuksia maatalouskonekaupassa,» Pellervon kirjasto n:o 21.)

Brummer, Paavo: »*Puimakoneosuuskunnista.*» (Käytetty käsikirjaa varten: »Puimakoneosuuskunnat», Pellervon kirjasto n:o 22.)

Fagerström, V.: »*Osuuskassojen lainausliikkeen järjestämisestä maanviljelijöitä enimmin hyödyttävälle kannalle.*» (Runkona käsikirjaan »Osuuskassojen hoito,» Pellervon kirjasto n:o 9, II.)

Gebhard, Hannes: »*Suomen osuustoimintaliikkeen kehitys*» (avajaisesitelmä). (Painettu Pellervo-lehteen v. 1907.)

Gebhard, Hedvig: »*Naiset ja osuustoiminta.*» (Painettu tähän julkaisuun, siv. 164–187).

Hyttinen, Arvi: »*Liikeapulaisolot osuuskaupoissa.*»

Lavonius, W. A.: »*Osuuskauppojen yhteiskunnallisesta merkityksestä.*»

Malm, E. A.: »*Turvepehkun merkityksestä ja turvepehkuosuuskunnista.*» (Runkoan käsikirjaan

»Sammalkuivikkeen valmistus ja sammalkuivikeosuuskunnat,» Pellervon kirjasto n:o 24.)

Mäkelä, V.: »*Viljakaupan järjestämisestä osuustoiminnan pohjalle.*» (Käytetty lentolehtiseen: »Viljanmyynti yhteistoiminnaksi!»)

Nylander, Hannes: »*Miten osuusmeijerien tulee vaikuttaa karjanhoidon ja maidonpitelyn parantamiseksi.*»

Oksanen, V.: »*Osuusmeijeriliitoista.*»

Sahlbom, Jalmari: »*Osuuskauppojen keskusliikkeistä meillä ja muualla.*»

Suuronen, Ph.: »*Hankkija ja maanviljelijät.*»

Sipi, Väinö V.: »*Miten saadaan nettotulos voikiloa kohti Suomen osuusmeijereissä suuremmaksi.?*»

Vitikka, Janne: »*Mitkä syyt ehkäisevät Suomen voin hintojen kohoamista Tanskan hintojen tasalle ja miten niitä voitaisiin poistaa?*»

Vuolijoki, Väinö: »*Parannuksista väkirehujen ja lannoitusaineitten ostossa ja käyttämisessä.*»

Väisälä, K. J.: »*Osuuskaupan hoito vakavaraisuuskannalta.*»

Vuonna 1909.

Gebhard, Hannes: »*Liikkeemme kymmenvuotiset saavutukset*». (avajaisesitelmä).

Fagerström, V.: »*Osuuskassaliikkeen tähänastinen kehitys ja tulokset.*»

Sohlman, S. A.: »*Metsätalousyhdistys metsänhoidon edistäjänä.*»

Karhunen, Onni: »*Onko paikallisten tilintarkastusliittojen aikaansaaminen osuuskuntia varten osottautunut meillä tarpeenvaatimaksi?*

Lavonius, W. A.: *Miten Keskuskunta toimii osuuskauppojen taloudellisen tilan ja osuustoimintahengen kohottamiseksi.*»

Pitkäniemi, F. M.: »*Maamme voinvienti viime vuosina.*»

Keskusliikkeitten hallintokunnat v. 1909.

Voinvientiosuusliike Valio r. l.

Hallintoneuvosto:

Kaskinen, J., maanviljelijä, puheenjohtaja.
Oksanen, V., kansakoulunopettaja, varapuheenjohtaja.
Suuronen, Ph., lakit. kand., †
Antila, J. E., maanviljelijä.
Puhakka, Onni, maanviljelijä.
Kaarlonen, K. F., maanviljelijä.

Hallitus:

Pitkäniemi, F. M., filosofian lisensiaatti, toimitusjohtaja.
Godenhjelm, Karl, apulaisjohtaja.
Hirvensalo, V., agronomi, meijerikoulun johtaja, valtuutettu.

Osuuskassojen Keskuslainarahasto-O.-Y.

Hallintoneuvosto:

Serlachius, Julian, senaattori, puheenjohtaja.
Hallstén, Onni, filosofian maisteri, vakuutustarkastaja, varapuheenjohtaja.
Antila, J. E., maanviljelijä.
Wrede, Otto, vapaaherra, tilanomistaja, senaattori.
Paloheimo, H. G., tilanomistaja.
Alfthan, B., agronomi, toimitusjohtaja.

Johtokunta:

Gebhard, Hannes, professori, johtaja.
Fagerström, Viktor, agronomi, johtajan apulainen.
Routamo, A., varatuomari, valtuutettu.

Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r. l.

Hallintoneuvosto:

Tanner, V., toimittaja, puheenjohtaja.
Mattsson, K. F., kaupanhoitaja, varapuheenjohtaja.
Helle, E., veturinkuljettaja.
Olli, M., kaupanhoitaja.
Hellstén, K. F., talonomistaja.
Partanen, A. J., kaupanhoitaja.
Rängman, R., tilanomistaja.
Lehtovaara, V., kaupanhoitaja.

Johtokunta:

Sahlbom, Jalmari, toimitusjohtaja.
Lindroos, Heikki, prokuristi.
Lavonius, W. A., toimitusjohtaja, valtuutettu.

Keskusosuusliike Hankkija r. l.

Hallintoneuvosto:

Kairamo, A. Osw., senaattori, tilanomistaja, puheenjohtaja.
Hällström, J. E., agronomi, maanviljelysopiston johtaja.
Kaskinen, J., maanviljelijä.
Sallinen, P., maanviljelijä.
Hiidenheimo, A., maanviljelijä.
Puhakka, Onni, maanviljelijä.

Johtokunta:

Alfthan, B., agronomi, toimitusjohtaja.
Arola, T., insinööri, johtaja.
Haveri, Arvo, fil. maist., hovioik. auskult., johtaja.

OSUUSTOIMINTAJÄRJESTÖJEN JULKAISEMAA KIRJALLISUUTTA VUOSINA 1899—1909.

PELLERVO-SEURAN

JULKAISEMAA

KIRJALLISUUTTA.

I.

Pellervon kirjasto:

N:o 1. Hannes Gebhard, *Pellervo ja Suomen osuustoiminta.* Toinen uudistettu painos. 1909. 72 siv. Hinta 75 p.

N:o 2. Hannes Gebhard, *Pieniviljelys ja osuustoiminta.* 1900. 32 siv. Hinta 50 p. Loppuunmyyty.

N:o 3, I. *Osuusmeijerit.* Käsikirja niiden perustamisesta ja taloudenhoidosta. I vihko. Osuusmeijerien tarkotus, perustaminen, rakentaminen, hallinto ja hoito. Kolmas lisätty ja uudistettu painos. 1906. 216 siv. Hinta 2 mk.

N:o 3, II. *Osuusmeijerit.* II vihko. Osuusmeijerin kirjanpito. Toinen uudistettu ja lisätty painos. 1905. 60 siv. Hinta 1 mk. (Kolmas uudistettu painos tekeillä).

N:o 4. Hannes Nylander, *Yhteistoimintaa karjan jalostamisessa.* Toinen uudistettu ja lisätty painos. 1905. 104 siv. Hinta 1 mk. 25 p.

N:o 5. *Osuustoimintalaki.* Ohjeita sen käyttämiseen. Viides paranneltu painos. 1909. 140 siv. Hinta 1 mk 50 p.

N:o 6. Hannes Gebhard, *Osuustoiminnan keskittämisestä ja sen edellytyksistä.* Toinen painos. 1902. 36 siv. Hinta 25 p.

N:o 7. *Liikepääoman hankkiminen Suomen maanviljelykselle osuustoiminnan avulla.* 1902. 20 siv. Hinta 25 p. Loppuunmyyty.

N:o 8. *Papit ja maanviljelijäin osuustoiminta.* Kirj. Eräs osuustoiminnan ystävä. 1902. 60 siv. Hinta 50 p.

N:o 9, I. *Osuuskassa.* Käsikirja. Ensimäinen vihko. Osuuskassan perustaminen. Kolmas, täydennetty painos. 1909. 66 siv. Hinta 1 mk.

N:o 9, II. *Osuuskassa.* Käsikirja. Toinen vihko. Osuuskassan hoito. 1907. 130 siv. Hinta 1 mk.

N:o 9, III. V. Fagerström, *Osuuskassa.* Käsikirja. Kolmas vihko. Osuuskassan kirjanpito. 1907. 124 siv. Hinta 1 mk 50 p., 3 kpl. maksaa 3 mk.

N:o 10. J. K. Paasikivi, *Osuustoimintalain pääkohdat.* Toinen tarkastettu painos. 1909. 40 siv. Hinta 50 p.

N:o 11. August Ramsay, *Karjanvakuutusyhdistyksistä.* 1903. 72 siv. Hinta 75 p.

N:o 12. [Bruno Granit], *Osuuskaupat.* Käsikirja niiden perustamisesta ja hoidosta. 1903. 168 siv. Hinta 2 mk. (Toinen uudistettu painos tekeillä).

N:o 13. Janne Vitikka, *Pellervon Välitysliike,* sen synty, järjestys ja ensi toimintavuosi. 1903. 40 siv. Hinta 25 p. Loppuunmyyty.

N:o 14. Hannes Gebhard, *Osuuskassojen Keskuslainarahasto,* sen synty ja järjestys. 1903. 48 siv. Hinta 25 p.

N:o 15. *Valmistuksia yhteistoiminnalle meijerien kesken.* 1904. 30 siv. Hinta 25 p. Loppuunmyyty.

N:o 16. Juho Torvelainen, *Piirteitä osuustoiminnallisesta viljakaupasta Saksassa.* 1904. 40 siv. Hinta 50 p.

N:o 17. [Lennart Gripenberg], *Yhteinen metsätalous.* Käsikirja. Kirjoitettu Pellervo-Seuran toimesta. 1905. 84 siv. Hinta 75 p.

N:o 18. Hannes Gebhard, *Maanosto-osuuskunta.* Ohjeita sen perustamisessa. Toinen painos. Liitteenä: Maanosto-osuuskunnissa muodostettujen yhteismetsien hoidosta ja nauttimisesta. Kirjoittanut W. G. Thomé. 1906. 82 siv. Hinta 1 mk.

N:o 19. Lennart Gripenberg, *Viljanmyyntiosuuskunnat.* Käsikirja. 1905. 134 siv. Hinta 1 mk. 25 p.

N:o 20, I. Antti Hiltunen, *Yhteisostojen kirjanpito.* 1906. 23 siv. Hinta 50 p. (Uusi käsikirja tekeillä).

N:o 21. T. Arola, *Epäkohtia ja tulevaisuusmahdollisuuksia maatalouskonekaupassa.* 1907. 32 siv. Hinta 50 p.

N:o 22. *Puimakoneosuuskunnat.* Käsikirja niiden perustamisesta ja hoidosta. 1907. 118 siv. Hinta 1 mk.

N:o 23. Onni Karhunen, *Osuuskuntain suhde rekisteriviranomaisiin.* 1908. 80 siv. Hinta 50 p.

N:o 24. E. A. Malm, *Sammalkuivikkeen valmistus ja sammalkuivikeosuuskunnat.* 1909. 128 siv. Hinta 1 mk. 50 p.

II.

Pellervon julkaisemaa osuustoimintaliikkeen historiaa ja tilastoa:

Pellervon Vuosikirja I. 1899—1900. 260 siv. Hinta 3 mk.

Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon Vuosikirja II. 1901—1902. 602 siv. Hinta 5 mk.

Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon Vuosikirja III. 1903. 226 siv. Hinta 3 mk.

Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon Vuosikirja IV. 1904. 306 siv. ja 154 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 5 mk.

Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon Vuosikirja V. 1905. 432 siv. ja 226 siv. tilastollisia tauluja ynnä 1 kartta. Hinta 5 mk.

Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon Vuosikirja VI. 1906. 206 siv. ja 174 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 3 mk.

Osuustoimintaliike Suomessa. Pellervon Vuosikirja VII. 1907. 288 siv. ja 270 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 5 mk.
(Vuosikirjoja II—V myydään 2 mk:lla kpl., I & VI loppuunmyydyt.)

Suomen osuusmeijerien liiketilasto I, 1904. Taloudellis-tilastollinen tutkimus. Pellervo-Seuran toimesta tehnyt Janne Vitikka. 100 siv. ja 42 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 1 mk 50 p:iä.

Suomen osuusmeijerien liiketilasto II, 1905. Taloudellis-tilastollinen tutkimus. Pellervo-Seuran toimesta tehnyt Väinö V. Sipi. 72 siv. ja 58 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 1 mk 50 p:iä.

Suomen osuusmeijerien liiketilasto III, 1906. Taloudellis-tilastollinen tutkimus. Pellervo-Seuran toimesta tehnyt Väinö V. Sipi. 54 siv. ja 60 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 1 mk.

Suomen osuusmeijerien liiketilasto IV, 1907. Taloudellis-tilastollinen tutkimus. Pellervo-Seuran toimesta tehnyt Otto P. Pehkonen. 112 siv. ja 80 siv. tilastollisia tauluja. Hinta 2 mk.

Suomen osuustoimintaliike ja Pellervo-Seura 1899 $^{2}/_{10}$ 1909. Pellervo-Seuran juhlajulkaisu v. 1909. XII ja 604 siv. kirjoituksia, kuvia, diagrammeja ja karttoja. Hinta 3 mk. 50 p.

Hannes Gebhard, *Die Genossenschaftsbewegung in Finland. 1899—1909.* 1909. 74 siv., diagrammeja ja kartta. Hinta 2 mk. 50 p.

III.

Pellervon pikkukirjasia:

N:o 1. Ph. Suuronen, *Osuuskuntien toimitsijain vastuunalaisuudesta.* 1908. 24 siv. 10 p. kpl., 50 kpl. 4 mk., 100 kpl. 7 mk., 500 kpl. 30 mk., 1,000 kpl. 50 mk.

IV.

Pellervon lentolehtisiä:

N:o 1. *Säästäväisyyttä, joka tulee kalliiksi.* (2 painos). 1906. 2 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N.o 2. H. G., *Osuuskassa.* (3 painos). 1909. 6 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 3. J. G. Lagus (Hirvensalo), *Mitä hyötyä on osuusmeijeristä?* (2 painos). 1906. 4 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 4. H. G., *Me osuustoimintaväki — toistemme palvelijoita.* (2 painos). 1908. 2 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 5. *Kaksitoista neuvoa osuuskaupan perustajille.* (2 painos). 1909. 4 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 6. V. Mäkelä, *Viljanmyynti yhteistoiminnaksi!* 1907. 4 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 7. E. A. Malm, *Turvepehkuosuuskuntia perustamaan!* 1907. 6 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 8. Paavo Brummer, *Yhteisiä puimakoneita hankkimaan!* 1907. 4 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 9. S. A. Sohlman, *Mitä hyötyä on metsänomistajilla metsätalousyhdistyksestä?* 1908. 4 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 10. *Neuvoja sammalkuivikeosuuskunnan perustajille.* 1909. 4 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

N:o 11. *Miten osuusmeijeriä perustettaessa on meneteltävä.* 1909. 6 siv. 5 p. kpl., 25—99 kpl. à 3 p., 100 kpl. tai enemmän à 2 p.

V.

Pellervon 10-pennin kirjasto:

N:o 1. K. Oittinen, *Maanviljelijäin yhteistoiminnasta.* 1900. 22 siv. Hinta 10 p. Loppuunmyyty.

N.o 2. K. Kerkkonen, *Yhteistoiminta ja maalaisseurat.* Mietteitä ja neuvoja. 1900. 16 siv. Hinta 10 p.

N:o 3. A. O. Blomberg (Vuorimaa), *Kalle Rovinen eli mitä piirimies voi aikaansaada.* 1900. 24 siv. Hinta 10 p. (50—99 kpl. à 8 p., 100 kpl. j. n. e. à 7 p.).

VI.

Kaavoja osuuskunnille:

Kaavoja Osuuskunnan jäseneksi pyrkimisestä. (7 pain.). 1908. 2 1/2 p. kpl., 100 kpl. 2 mk.

Kaavoja Sitoumusta varten lisäosuuksien ottamisesta. 1908. 2 1/2 p. kpl., 100 kpl. 2 mk.

Kaavoja Eroamisilmoitusta varten osuuskunnasta. 1908. 2 1/2 p. kpl., 100 kpl. 2 mk.

Kaavoja Ilmoitusta varten osuuksien siirrosta. 1909. 5 p. kpl., 50 kpl. tai enemmän à 4 p.

Kaavoja Kaupparekisteriin ilmoitusta varten. Ilmaiseksi.

Kaavoja Muutosilmoitusta varten Kaupparekisteriin. Ilmaiseksi.

Kuittikaavoja osuusmaksun suorittamisesta. 1908. 30 p. vihko à 25 kuittia. 4 kpl. 1 mk.

Kuittikaavoja yhteisostoja varten. 50 p. vihko à 50 kuittia, 5 kpl. 2 mk.

Säästökassaliikkeestä osuuskaupoissa. 1905. Ilmaiseksi.

Vuositilikaavoja osuusmeijereitä varten. Ilmaiseksi.

Aakkosjärjestyksessä laadittu jäsenluettelo (arkkeina). 1908. 15 p. arkki.

VII.

Mallisääntöjä:

A) *Mallisääntöjä:*

Osuusmeijerin	mallisäännöt.	(5 pain.).	1908.	Arkkik.	25 p.
Osuuskassan	»	(5 pain.).	1908.	»	25 »
Osuuskaupan	»	(5 pain.).	1909.	»	25 »
Osto- ja myynti-osuuskunnan	»		1906.	»	25 »
Puimakoneosuusk.	»	(3 pain.).	1907.	»	25 »
Maanosto-osuusk.	»	(3 pain.).	1908.	»	25 »
Munanmyyntiosuusk.	»		1906.	»	25 »
Viljanmyyntiosuusk.	»		1906.	»	25 »
Sammalkuivikeosuusk.	»	(4 pain.).	1909.	»	25 »
Mylly- ja sahaosuusk.	»		1908.	»	25 »
Metsätalousyhdist.	»	(2 pain.).	1909.	»	25 »
Karjanvakuutusyhdist.	»		1906.	»	25 »
Maamiesseuran	»	(2 pain.).	1909.	Vihkok.	10 »

H u o m.! Arkkikokoon painetut säännöt ovat aijotut virastoissa käytettäviksi, s. o. vahvistuksen hakemista ja rekisteröimisilmoitusta varten.

B) *Ohjesääntöjä:*

Osuuskassan hallituksen	ohjesääntö	(3 pain.).	1908.	Arkkik.	25 p.
Maanosto-osuusk.	»	»	1906.	»	25 »
Puimakoneosuusk.	»	»	1907.	Vihkok.	10 »

VIII.

Kirjanpitokirjoja:

A) *Osuusmeijerin kirjanpitokirjat:*

N:o 1.	Jäsenluettelo	(7 pain.). 1908.	4: 25
» 2.	Kalustoluettelo. Loppuunmyyty		2: 75
» 3 a.	Päiväkirja maitomeijereitä varten	(7 pain.). 1908.	5: —
» 3 b.	Päiväkirja kermameijereitä varten	(7 pain.). 1909.	5: —
» 4 a.	Kuukausiyhteenveto *)	(6 pain.). 1908.	5: —
» 4 b.	Vuosiyhteenveto *)	(6 pain.). 1909.	
» 5	Rasvakoekirja maitomeij. »	(6 pain.). 1908.	3: 50
» 6 a.	Rahakirja eristelyvihkoineen	(6 pain.). 1908.	6: —
» 6 b.	Rahakirjan eristelyvihko erikseen		—: 75
» 7	Päivittäinen yleiskatsaus	(5 pain.). 1908.	3: 50
» 8 a.	Voinlähetyskirja *)	(5 pain.). 1908.	3: 50
» 8 b.	Käteismyyntikirja *)		
» 8 a.	Voinlähetyskirja		3: —
» 8 b.	Käteismyyntikirja		3: —
» 9	Neliviikkoinen yhteenveto	(2 pain.). 1908.	5: —

Vastakirjoja kuukausitilitystä varten (6 pain.). 1909. 1 kpl. à 20 p., 100 kpl. à 17 p., 200 kpl. j. n. e. à 16 p.

Vastakirjoja neliviikkoista tilitystä varten (6 pain.) 1909. 1 kpl. à 25 p., 100 kpl. à 18 p., 200 kpl. j. n. e. à 17 p.

Tilinotekaavoja osuusmeijereitä varten (6 pain.). 1908. 100 kpl. 1: —.

Koelypsytauluja (3 pain.). 1908. Tehnyt Hannes Nylander. 72 lehmälle: 1 kpl. 30 p., 5 kpl. 1: 25, 25 kpl. 5: 50, 100 kpl. 19: —. 40 lehmälle: 1 kpl. 25 p., 5 kpl. 1: —, 25 kpl. 4: 50, 100 kpl. 14: —.

B) *Osuuskassan kirjanpitokirjat:*

Päiväkirja, 100-lehtinen (3 pain.). 1908		5: 25
» 60- »		4: —
Tallettajain tilikirja (2 pain.). 1907		3: 25

*) Nämä ovat sidotut samoihin kansiin.

Lainaluettelo, 70-lehtinen (4 pain.). 1908 ..... 5: 10
» 40- » 3: 80
Jäsenluettelo. 1903 ..... 2: 75
Säästökirja tallettajille. 1903 ..... —: 10
Lainojen muistikirja (3 pain.). 1908 ..... —: 20
(10 kpl. tai enemmän à 15 p.)

C) *Puimakoneosuuskunnan kirjanpitokirjat:*

Rahakirja. 1907 ..... 2: 75
Jäsenkirja. 1907 ..... 2: 50

D) *Sammalkuivikeosuuskunnan kirjanpitokirjat:*

Rahakirja. 1907 ..... 2: 75
Jäsenkirja. 1907 ..... 2: 50

E) *Yhteisostojen kirjanpitokirjat:*

Pääkirja hinnoitteluarkkeineen (2 pain.). 1908 ..... 4: —
Henkilöiden tilikirja 3: 50

SUOMEN OSUUSKAUPPOJEN KESKUS-OSUUSKUNNAN R. L.

JULKAISEMAA

KIRJALLISUUTTA.

I.

S. O. K:n julkaisemaa osuuskauppaliikkeen historiaa:

Isa Nicholson, *Englannin osuuskauppatoiminnan historia.* Nuorisolle. Saksankielestä suom. A. H. 1907. 91 siv. Hinta nid. 1 mk., sid. 1 mk 40 p.

G. J. Holyoake, *Rochdalen kunnon esitaistelijain historia.* Englannin kielestä suom. Väinö Tanner. 1906. 313 siv. Hinta 2 mk 50 p.

II.

Pöytäkirjoja:

Pöytäkirja tehty Suomen osuuskauppojen edustajakokouksesta Tampereella 1903. 72 siv. Hinta 50 p.

Pöytäkirja tehty osuuskauppojen toisesta edustajakokouksesta Tampereella 1904. 132 siv. Hinta 1 mk 25 p.

Suomen osuuskauppojen kolmas edustajakokous Helsingissä 1905. Hinta 75 p.

Pöytäkirja tehty Suomen osuuskauppojen neljännessä edustajakokouksessa Viipurissa 1906. Hinta 50 p.

Pöytäkirja tehty osuuskauppojen viidennessä yleisessä edustajakokouksessa Seinäjoella 1907. Hinta 1 mk 25 p.

Pöytäkirja tehty Suomen osuuskauppojen kuudennessa yleisessä edustajakokouksessa Turussa 1908. 254 siv. Hinta 2 mk 25 p.

Pöytäkirja seitsemännestä edustajakokouksesta Kuopiossa 1909. (Ilmestyy piakkoin).

III.

S. O. K:n lentokirjasia:

N:o 1. A. H. *Velkakauppa-ystävämme.* 1907. 19 siv. Hinta 10 p. kpl., 50 kpl. 5 mk., 100 kpl. 7 mk., 200 kpl. 12 mk., 300 kpl. 16 mk.

N:o 2. *Osuuskaupat ja Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r. l.* 1908. 15 siv. Jaetaan ilmaiseksi.

N:o 3. *Säästökassaliikkeestä osuuskaupoissa ja säästökassan mallisäännöt.* 1908. 15 siv. Hinta 10 p.

N:o 4. *Apulainarahastoista osuuskaupoissa ja apulainarahaston mallisäännöt.* 1909. 10 siv. Hinta 10 p.

IV.

Pikkukirjasia:

Sorrettu ja vapautettu kuluttaja. 3 painos. 1905. Hinta 5 p.

Hans Müller, *Osuustoiminnan peruste.* Englannin kielestä suomensi W. T. 1905. 15 siv. Hinta 10 p.

Velkakaupan vaarat sekä joitakuita keinoja velkakaupan välttämiseksi. Ylipainos »Auta Itseäsi-lehdestä. 1906. 15 siv. Hinta 10 p.

Osuuskauppapiirien toimintaohjelma julkaistu v. 1901 sekä Piirineuvojan ohjesääntö 1909. 31 siv. Jaetaan ilmaiseksi.

Osuuskauppaväen kalenteri 1910. 1909. 78 siv. Hinta 20 p.

V.

Sääntöjä y. m.:

Osuuskauppapiirin säännöt. Hyväksytyt Suomen osuuskauppojen kuudennessa yleisessä edustajakokouksessa Turussa huhtik. 20 p. v. 1908. Jaetaan ilmaiseksi.

Stadgar för andelsaffärsdistriktet. Godkända vid andelsaffärernas i Finland sjätte allmänna representantmöte i Åbo den 20 April 1908. Utdelas gratis.

Osuuskaupan hallituksen ohjesääntö. Hinta 10 p.

Kaupanhoitajan ohjesääntö. Hinta 10 p.

Piirineuvojan ohjesääntö. Jaetaan ilmaiseksi.

VI.

Kirjanpitokirjoja osuuskauppoja varten:

I. Pääkirja. Hinta tili- ja sivumäärän mukaan 13 mk 75 p. — 28 mk 35 p.

II. Jäsenluettelo. Hinta sivumäärän mukaan 14 mk — 30 mk.

III. Ostosten kirja. Hinta sivumäärän mukaan 11 mk 50 p. — 22 mk.

V. Jäsenkirja. Hinta sid. 30 p. — 45 p. Ostomäärästä riippuen alennusta.

Mallivihko amerikkalaisen kirjanpitojärjestelmän kirjoista sekä jäsenluettelosta ja ostosten kirjasta. 1907. Jaetaan ilmaiseksi.

Liite III. (Kuuluu T. Kallion kirjoitukseen: Suomen osuus-

Suomen osuustoiminta hallinto-

Lääni ja kaupunki tai kihlakunta	Asukasluku kirkonkirjojen mukaan $^{31}/_{12}$ 1905	Osuuskuntien luku			
		kaikkiaan		100,000 asukasta kohti	
		1905	1907	1905	1907
Uudenmaan l.					
Helsinki	117,317	11	29	9,4	27,7
Muut kaupungit	16,981	3	5	17,7	29,4
Raaseporin klk.	31,715	3	6	9,5	18,9
Lohjan »	44,198	10	21	22,6	47,5
Helsingin »	65,846	8	30	12,1	45,6
Pernajan »	57,462	4	26	6,9	45,2
Turun ja Porin l.					
Turku	43,680	6	17	13,7	38,9
Pori	16,269	3	7	18,4	43,0
Muut kaupungit	11,922	4	10	33,6	83,9
Ahvenanmaan klk.	24,942	1	11	4,0	44,1
Halikon »	48,585	28	37	57,6	76,2
Piikkiön »	25,450	6	9	23,6	35,4
Maskun »	40,799	20	32	49,0	78,4
Mynämäen »	22,028	4	8	18,2	36,3
Vehmaan »	30,436	14	19	45,9	62,4
Ulvilan »	73,479	12	26	16,3	35,4
Ikaalisten »	49,190	8	12	16,3	24,4
Tyrvään »	33,890	7	15	20,7	44,2
Loimaan »	54,398	20	33	36,8	60,7
Hämeen l.					
Tampere	41,307	5	15	12,1	36,3
Muut kaupungit	8,587	2	6	23,3	69,9

toiminta v. 1907 verrattuna asukaslukuun).

piirittäin vuosina 1905 ja 1907.

Niiden jäsenmäärä				Osuustoiminnallinen liikevaihto Smk			
kaikkiaan		1,000 asukasta kohti		kaikkiaan		asukasta kohti	
1905	1907	1905	1907	1905	1907	1905	1907
968	3,555	8,25	30,30	440,891	1,228,398	3,76	10,47
148	632	8,72	37,22	91,975	216,829	5,42	12,77
428	595	13,49	18,76	182,700	452,119	5,76	14,26
703	1,012	15,91	22,99	456,223	1,278,299	10,32	28,92
784	1,709	11,91	25,95	594,038	1,589,991	9,02	24,15
82	1,294	1,43	22,52	243,345	812,715	4,23	14,14
1,596	3,029	36,54	69,35	845,345	1,776,998	19,35	40,68
646	2,384	39,71	146,54	520,044	1,116,513	31,97	68,62
700	2,285	58,71	161,66	327,102	1,226,475	27,44	102,04
9	1,039	0,37	45,67	19,485	385,419	0,78	15,45
1,734	3,075	35,69	63,29	1,875,694	2,971,385	38,61	61,16
595	910	23,38	35,76	434,334	1,116,551	17,07	43,87
991	2,048	24,24	50,19	514,826	1,289,783	12,62	31,61
225	457	10,21	20,74	42,490	302,572	1,93	13,74
970	1,809	31,87	59,44	546,400	989,132	17,95	32,50
1,265	2,938	17,22	39,98	1,001,032	1,401,038	13,62	19,07
561	1,092	11,40	22,18	321,528	438,334	6,54	8,91
389	1,307	11,48	38,57	727,222	1,104,469	21,46	32,53
1,841	3,530	33,84	64,89	1,034,446	2,076,125	19,02	38,75
922	3,120	22,32	75,53	481,569	1,139,969	11,66	27,60
403	1,390	46,93	161,87	51,902	500,225	6,04	58,25

Lääni ja kaupunki tai kihlakunta	Asukasluku kirkonkirjojen mukaan $^{31}/_{12}$ 1905	Osuuskuntien luku			
		kaikkiaan		100,000 asukasta kohti	
		1905	1907	1905	1907
Tammelan klk.	61,012	12	17	19,7	27,9
Pirkkalan »	41,621	8	13	19,2	31,2
Ruoveden »	31,888	9	18	28,2	56,4
Jämsän »	45,252	7	16	15,5	35,4
Hauhon »	46,370	7	12	15,1	25,9
Hollolan »	44.622	8	14	17,9	31,4
Viipurin l.					
Viipuri	35,065	10	16	28,5	45,6
Muut kaupungit	17,988	6	19	33,4	105,6
Kymin klk.	61,682	14	28	22,7	45,4
Lapveden »	55,273	3	10	5,4	18,1
Jääsken »	47,401	7	16	14,8	33,8
Rannan »	61,323	4	27	6,5	44,0
Äyräpään »	48,176	11	22	22,8	45,7
Käkisalmen »	37,162	10	39	26,9	104,9
Kurkijoen »	35,591	23	32	64,6	89,9
Sortavalan »	28,867	15	20	51,9	69,3
Salmin »	38,268	3	6	7,0	15,7
Mikkelin l.					
Kaupungit	8,538	2	9	23,4	105,4
Heinolan klk.	47,259	4	7	8,5	14,8
Mikkelin »	41,104	5	10	12,2	24,3
Juvan »	45,027	3	8	6,7	17,8
Rantasalmen »	50,754	9	22	17,7	43,3
Kuopion l.					
Kuopio	14,021	6	10	42,8	71,3
Muut kaupungit	6,020	1	3	16,6	49,8

Niiden jäsenmäärä				Osuustoiminnallinen liikevaihto Smk			
kaikkiaan		1,000 asukasta kohti		kaikkiaan		asukasta kohti	
1905	1907	1905	1907	1905	1907	1905	1907
994	1,909	16,29	31,29	555,125	1,453,257	9,10	23,81
1,123	1,872	26,98	44,98	552,862	965,069	13,28	23,19
596	2,369	18,69	74,32	333,628	603,796	10,46	18,92
575	986	12,71	21,79	362,758	539,253	8,02	11,92
842	1,205	18,16	25,99	392,295	1,020,843	8,66	22,02
592	1,127	13,27	25,26	410,037	846,198	9,19	18,90
1,390	1,155	39,64	32,94	415,544	833,948	11,85	23,78
573	2,266	31,85	125,98	126,033	1,177,219	7,01	65,44
1,768	2,971	28,66	48,17	821,881	1,859,405	13,32	30,15
621	2,283	11,24	41,30	271,067	1,329,963	4,90	24,06
1,061	1,370	22,38	28,90	542,071	746,456	11,44	15,75
345	2,181	5,63	35,57	160,903	758,590	2,62	12,37
345	1,840	7,16	38,19	91,424	650,569	1,90	13,50
259	2,287	6,97	61,54	65,421	410,061	1,76	11,30
785	1,764	22,06	49,56	297,997	683,984	8,37	19,22
665	2,767	23,04	61,21	131,238	391,196	4,55	13,55
49	262	1,28	6,85	10,507	81,075	0,28	2,12
369	636	43,22	74,40	191,166	198,425	22,39	23,24
125	554	2,64	11,72	111,770	357,112	2,37	7,56
242	1,127	5,89	27,42	95,483	252,433	2,32	6,14
300	331	6,66	7,35	229,759	109,774	5,10	2,44
504	2,315	9,93	45,61	210,531	490,959	4,15	9,67
723	2,303	51,57	157,12	659,244	982,682	47,01	70,09
—	463	—	76,91	—	127,379	—	21,16

Lääni ja kaupunki tai kihlakunta	Asukasluku kirkonkirjojen mukaan 31/12 1905	Osuuskuntien luku			
		kaikkiaan		100,000 asukasta kohti	
		1905	1907	1905	1907
Rautalammen klk.	44,834	14	25	31,2	55,8
Kuopion »	54,895	25	44	45,5	80,2
Iisalmen »	60,300	24	54	39,8	89,6
Liperin »	63,118	22	34	34,9	53,9
Ilomantsin »	34,047	13	26	38,2	76,4
Pielisjärven »	42,266	6	22	14,2	52,1
Vaasan l.					
Kaupungit.....	34,543	2	18	5,8	52,1
Ilmajoen klk.	99,541	31	60	31,1	60,3
Korsholman »	68,779	11	26	15,9	37,8
Lapuan »	60,999	16	27	26,2	44,3
Pietarsaaren »	61,216	6	14	9,8	22,9
Kuortaneen »	81,738	16	26	19,6	31,8
Laukaan »	77,597	9	21	11,6	27,1
Oulun l.					
Oulu.....	17,869	2	4	11,2	22,4
Muut kaupungit	8,690	2	4	23,0	46,0
Salon klk.....	54,291	3	9	5,5	16,6
Haapajärven »	41,263	6	13	14,5	31,5
Kajaanin »	45,868	7	21	15,3	45,8
Oulun »	68,824	4	19	5,8	27,6
Kemin »	49,970	5	22	10,0	44,0
Lapin »	12,675	—	2	—	15,7
Yhteenveto.					
Uudenmaan l.	333,519	39	117	11,7	35,1
Siitä kaupungeissa ..	134,298	14	34	10,4	25,3
maaseudulla ..	199,221	25	83	12,5	41,7

Niiden jäsenmäärä				Osuustoiminnallinen liikevaihto Smk			
kaikkiaan		1,000 asukasta kohti		kaikkiaan		asukasta kohti	
1905	1907	1905	1907	1905	1907	1905	1907
1,022	2,431	22,79	54,22	684,745	736,841	15,27	16,43
1,747	3,476	31,82	63,32	745,364	1,111,777	13,58	20,25
1,701	3,467	28,21	57,49	950,819	964,855	15,77	16,01
1,497	1,958	23,72	31,02	1,036,002	776,831	16,41	12,31
565	1,146	16,59	33,66	281,896	509,631	8,28	14,97
902	1,655	21,34	39,16	504,084	572,001	11,93	13,53
311	2,840	9,00	82,22	196,430	1,073,063	5,69	31,36
3,027	7,132	30,41	71,65	1,102,599	2,785,579	11,08	27,98
1,912	2,793	27,79	40,61	662,088	1,341,966	9,63	19,51
1,222	2,980	20,03	48,85	681,082	1,639,206	11,17	26,87
731	726	11,94	11,86	307,792	786,270	5,03	12,83
1,199	2,492	14,67	30,49	603,793	1,211,346	7,39	14,82
444	1,190	5,72	15,34	269,936	338,874	3,48	4,37
462	2,072	25,85	115,96	274,525	1,148,535	15,36	64,28
—	433	—	49,83	—	295,564	—	34,01
175	816	3,22	15,03	237,614	375,116	4,38	6,91
250	658	6,06	15,95	209,630	364,274	5,08	8,83
226	871	4,81	18,99	55,491	246,137	1,20	5,37
380	3,328	5,52	48,36	250,105	1,745,104	3,63	25,36
270	1,836	5,40	36,74	34,195	1,179,185	0,68	23,60
—	96	—	7,57	—	46,000	—	3,63
3,113	8,797	9,39	26,38	2,009,172	5,578,351	6,02	16,73
1,116	4,187	8,31	31,18	532,866	1,445,227	3,97	10,76
1,997	4,610	10,02	23,14	1,476,306	4,133,124	7,41	20,75

Lääni ja kaupunki tai kihlakunta	Asukasluku kirkonkirjojen mukaan $^{31}/_{12}$ 1905	Osuuskuntien luku			
		kaikkiaan		100,000 asukasta kohti	
		1905	1907	1905	1907
Turun ja Porin l.	475,068	133	236	27,9	49,7
Siitä kaupungeissa ..	71,871	13	34	18,1	47,3
maaseudulla ..	403,197	120	202	29,8	50,1
Hämeen l.	320,659	58	111	18,0	34,6
Siitä kaupungeissa ..	49,894	7	21	14,0	42,1
maaseudulla ..	270,765	51	90	18,8	33,2
Viipurin l.	466,796	106	235	22,7	50,3
Siitä kaupungeissa ..	53,053	16	35	30,2	65,9
maaseudulla ..	413,743	90	200	21,8	48,3
Mikkelin l.	192,682	23	56	11,9	29,1
Siitä kaupungeissa ..	8,538	2	9	23,4	105,4
maaseudulla ..	184,144	21	47	11,4	25,5
Kuopion l.	319,501	111	218	34,7	68,2
Siitä kaupungeissa ..	20,041	7	13	34,9	64,9
maaseudulla ..	299,460	104	205	34,7	68,5
Vaasan l.	484,413	91	192	18,8	39,6
Siitä kaupungeissa ..	34,543	2	18	5,8	52,1
maaseudulla ..	449,870	89	174	19,8	38,7
Oulun l.	299,450	29	94	9,7	31,4
Siitä kaupungeissa ..	26,559	4	8	15,1	30,1
maaseudulla ..	272,891	25	86	9,2	31,5
Koko maassa	2,892,088	590	1,259	20,4	43,5
Siitä kaupungeissa ..	398,797	65	173	16,3	43,4
maaseudulla ..	2,493,291	525	1,086	21,1	43,6

Niiden jäsenmäärä				Osuustoiminnallinen liikevaihto Smk			
kaikkiaan		1,000 asukasta kohti		kaikkiaan		asukasta kohti	
1905	1907	1905	1907	1905	1907	1905	1907
11,522	25,903	24,25	54,52	8,209,948	16,194,794	17,28	34,09
2,942	7,698	40,93	107,11	1,692,491	4,119,986	23,55	57,32
8,580	18,205	21,28	45,15	6,517,457	12,074,808	16,16	29,95
6,047	13,978	18,86	43,59	3,140,176	7,068,610	9,80	22,04
1,325	4,510	26,56	90,39	533,471	1,640,194	10,69	32,87
4,722	9,468	17,44	34,97	2,606,705	5,428,416	9,63	20,05
7,861	20,146	16,84	43,16	2,934,086	8,922,466	6,29	19,11
1,963	3,421	37,00	64,48	541,577	2,011,167	10,21	37,90
5,898	16,725	14,26	40,42	2,392,509	6,911,299	5,78	16,70
1,540	4,963	7,99	25,76	838,709	1,408,703	4,35	7,31
369	636	43,22	74,49	191,166	198,425	22,39	23,24
1,171	4,327	6,30	23,49	647,543	1,210,278	3,52	6,57
8,157	16,799	25,53	52,58	4,862,156	5,781,997	15,22	18,10
723	2,666	36,08	133,03	656,244	1,110,061	32,89	55,39
7,434	14,133	24,82	47,19	4,202,912	4,671,936	14,03	15,60
8,846	20,153	18,26	41,60	3,823,720	9,176,304	7,89	18,94
311	2,840	9,00	82,22	196,430	1,073,063	5,69	31,36
8,535	17,313	18,97	38,49	3,627,290	8,103,241	8,06	18,01
1,763	10,110	5,89	33,76	1,061,560	5,399,935	3,55	18,03
462	2,505	17,31	94,31	274,525	1,444,099	10,34	54,37
1,301	7,605	4,77	27,87	787,035	3,955,836	2,88	14,49
48,849	120,849	16,89	41,78	26,879,527	59,531,160	9,29	20,58
9,211	28,612	23,09	71,75	4,621,770	13,256,405	11,59	33,24
39,638	92,237	15,89	36,99	22,257,757	46,274,755	8,93	18,56

Taulu 1.

Suomen osuuskuntien lukumäärä v. 1902—19 31/6 09. A.

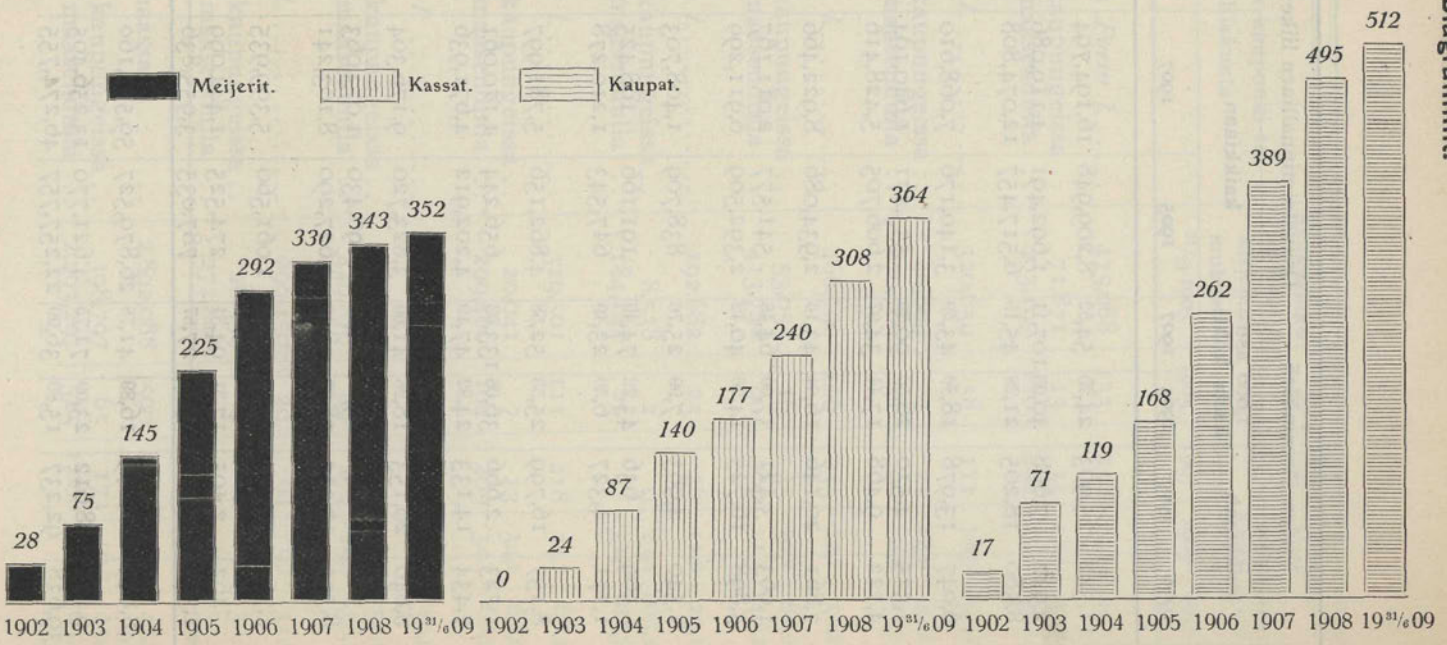

Taulu II.

Suomen osuuskuntien lukumäärä v. 1902—19 31/6 09. B.

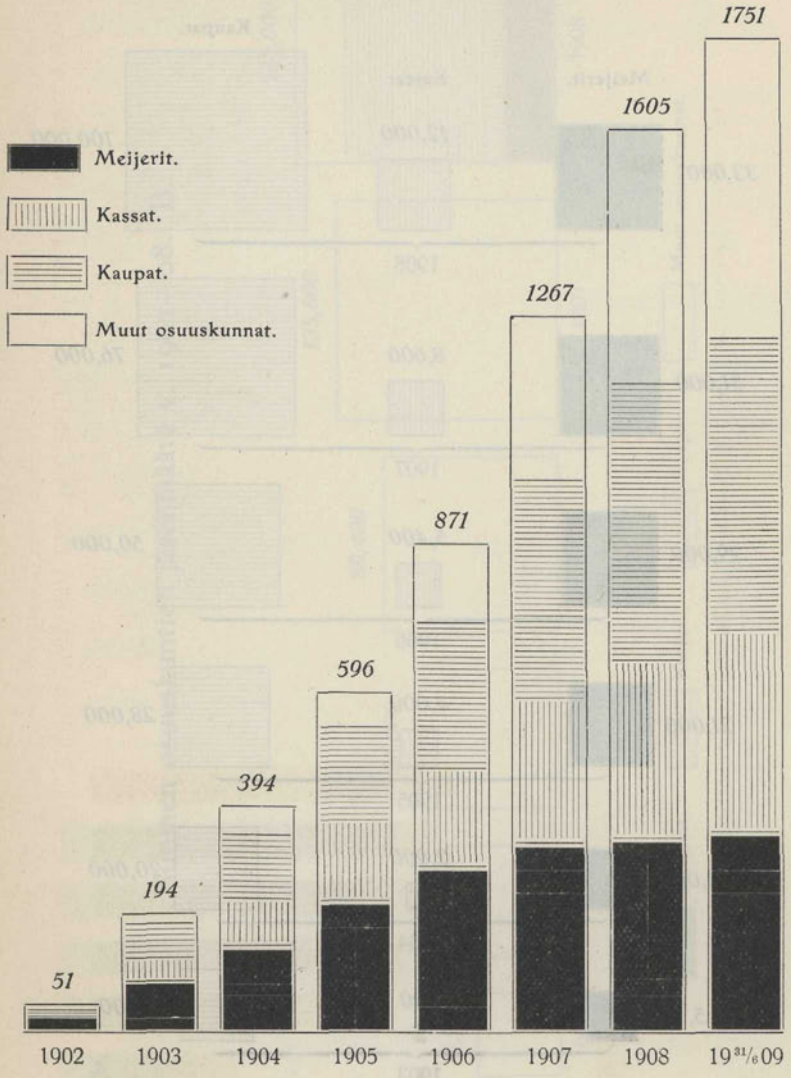

Taulu III.

Suomen osuuskuntien jäsenmäärä v. 1902—08. A.

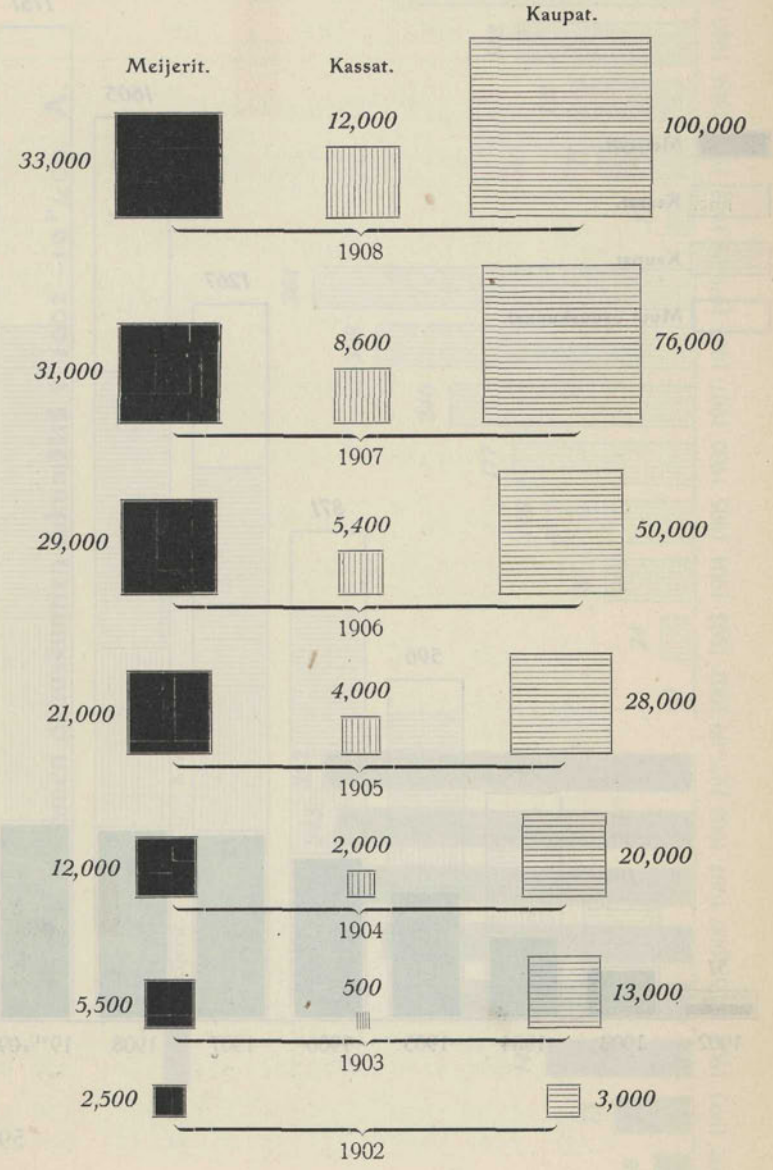

Taulu IV.

Suomen osuuskuntien jäsenmäärä v. 1902—08. B.

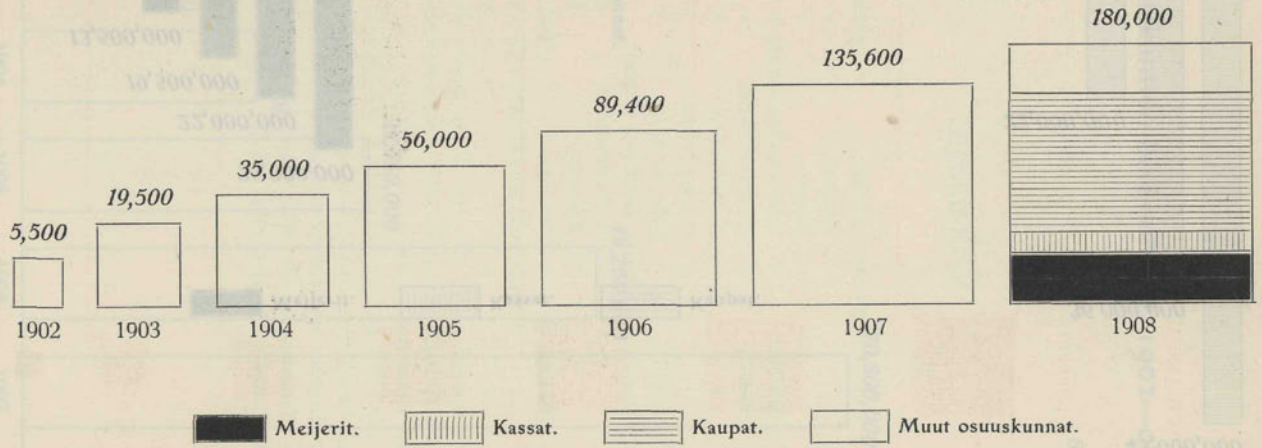

Taulu V.

Suomen osuuskuntien liikevaihto v. 1902—08. A.

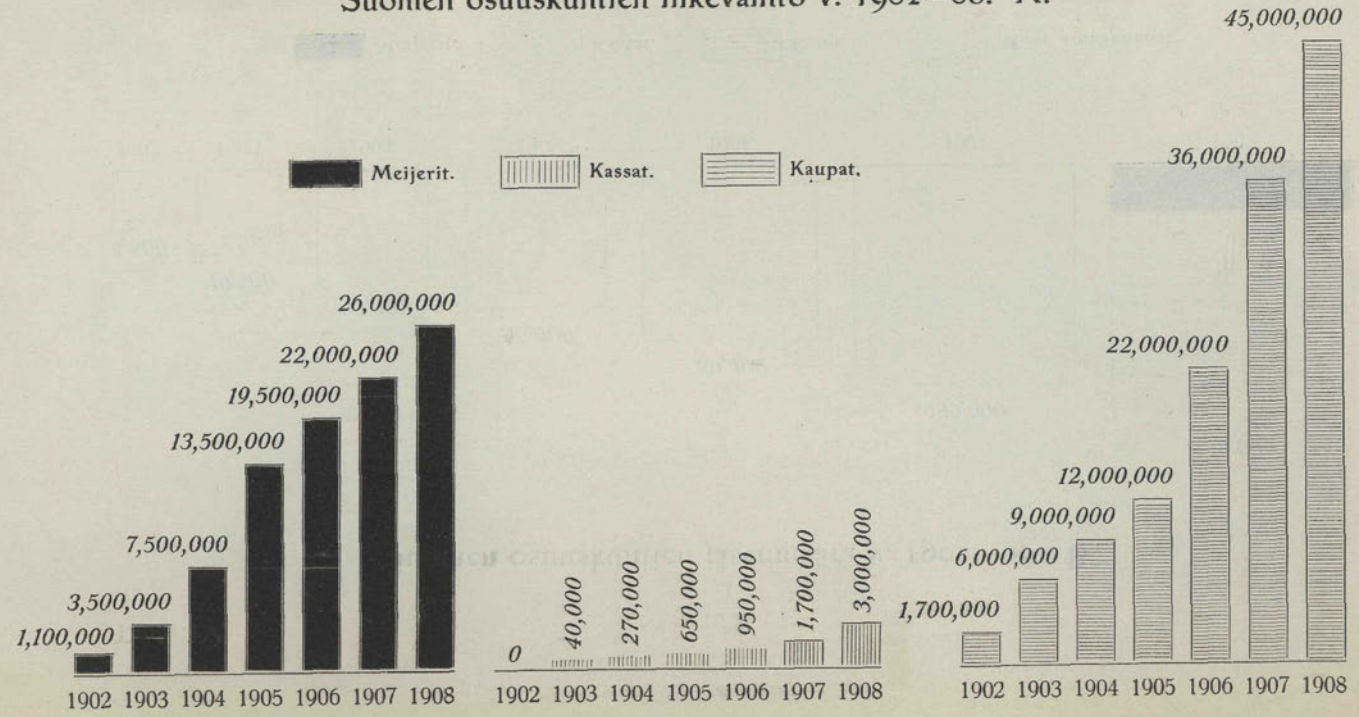

Taulu VI.

Suomen osuuskuntien liikevaihto v. 1902—08. B.

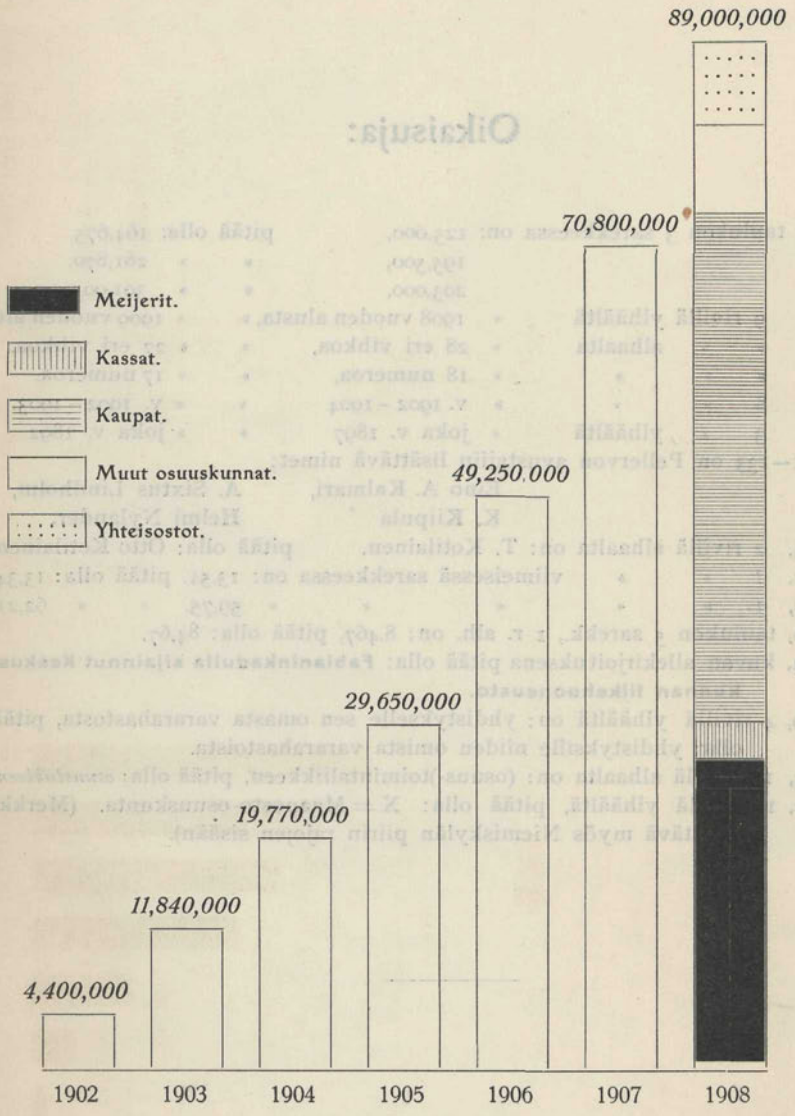

Oikaisuja:

Siv. 18, taulukon 3 sarekkeessa on: 125,000, pitää olla: 164,675.
195,500, » » 261,870.
203,000, » » 301,905.
» 24, 9 rivillä ylhäältä » 1908 vuoden alusta, » » 1909 vuoden alusta.
» » » » alhaalta » 28 eri vihkoa, » » 27 eri vihkoa.
» » » » » » 18 numeroa, » » 17 numeroa.
» 29, 8 » » » v. 1902 – 1904 » « v. 1902 – 1903.
» 38, 3 » ylhäältä » joka v. 1897 » » joka v. 1892
» 131—133 on Pellervon avustajiin lisättävä nimet:
Eino A. Kalmari, A. Sixtus Lindholm,
K. Kiipula Helmi Nylander.
» 225, 2 rivillä alhaalta on: T. Kotilainen, pitää olla: Otto Kotilainen.
» 312, 1 » » viimeisessä sarekkeessa on: 13,54. pitää olla: 13,34.
» 316, 1 » « « » » 59,75. » » 62,21.
» 320, taulukon 5 sarekk., 1 r. alh. on: 8,467, pitää olla: 84,67.
» 374, kuvan allekirjoituksena pitää olla: **Fabianinkadulla sijainnut Keskuskunnan liikehuoneusto.**
» 429, 4 rivillä ylhäältä on: yhdistykselle sen omasta vararahastosta, pitää olla: yhdistyksille niiden omista vararahastoista.
» 462, 11 rivillä alhaalta on: (osuus-)toimintaliikkeen, pitää olla: *osuusliikkeen.*
» 552, 19 rivillä ylhäältä, pitää olla: X = Maanosto-osuuskunta. (Merkki liitettävä myös Niemiskylän piirin rajojen sisään).

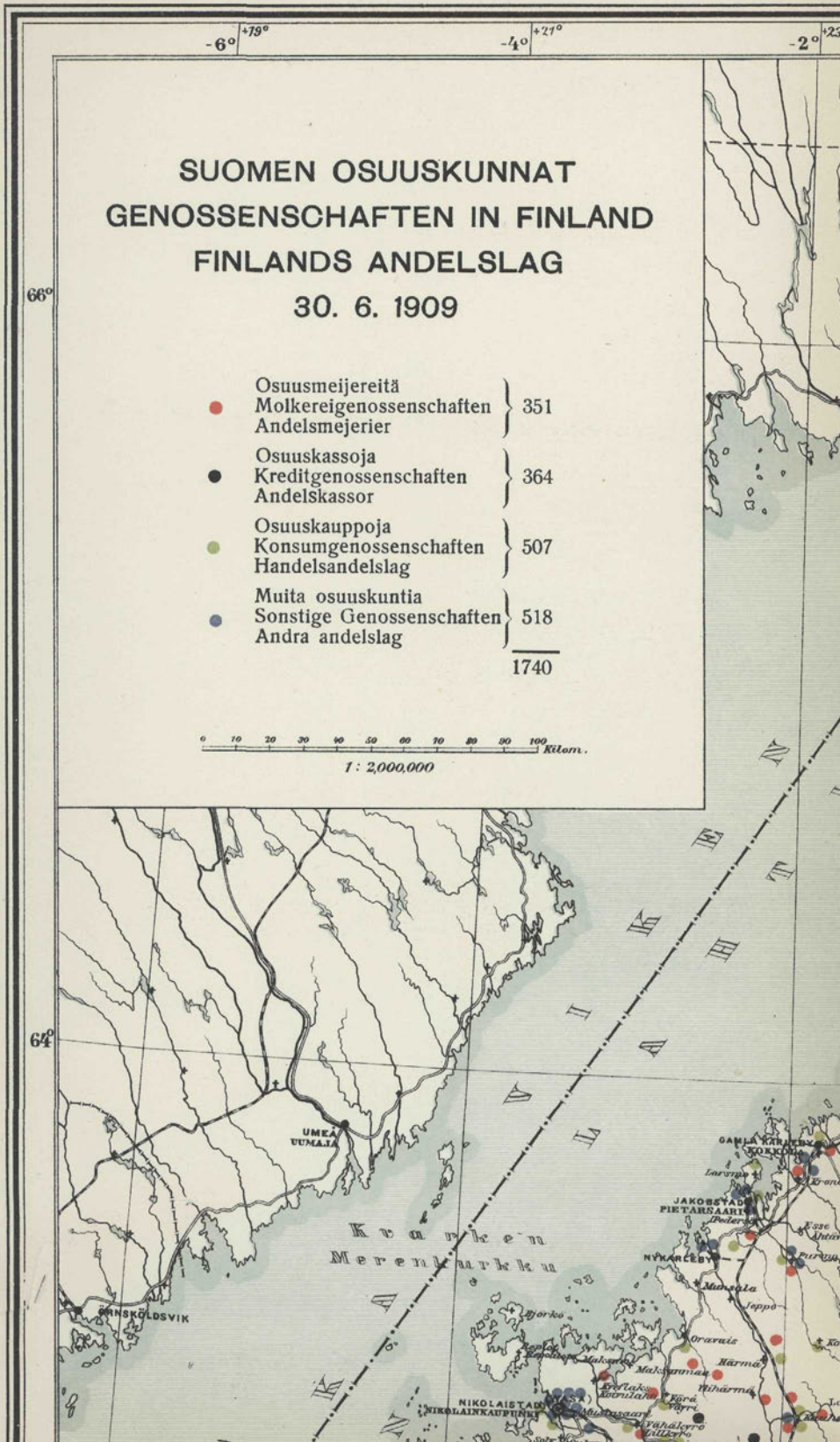
SUOMEN OSUUSKUNNAT
GENOSSENSCHAFTEN IN FINLAND
FINLANDS ANDELSLAG
30. 6. 1909
Osuusmeijereitä
Molkereigenossenschaften
Andelsmejerier
351
Osuuskassoja
Kreditgenossenschaften
Andelskassor
364
Osuuskauppoja
Konsumgenossenschaften
Handelsandelslag
507
Muita osuuskuntia
Sonstige Genossenschaften
Andra andelslag
518
1740
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Kilom.
1 : 2,000,000
-6°
+19°
-4°
+21°
-2°
66°
64°
UMEÅ
UUMAJA
ÖRNSKÖLDSVIK
Kvarken
Merenkurkku
JAKOBSTAD
PIETARSAARI
NYKARLEBY
Munsala
Jeppo
Oravais
Härmä
Vihärmä
NIKOLAISTAD
NIKOLAINKAUPUNKI
Björkö
Maksamaa
Kreflaks
Kotvilahti
Vähäkyrö
Lillkyrö

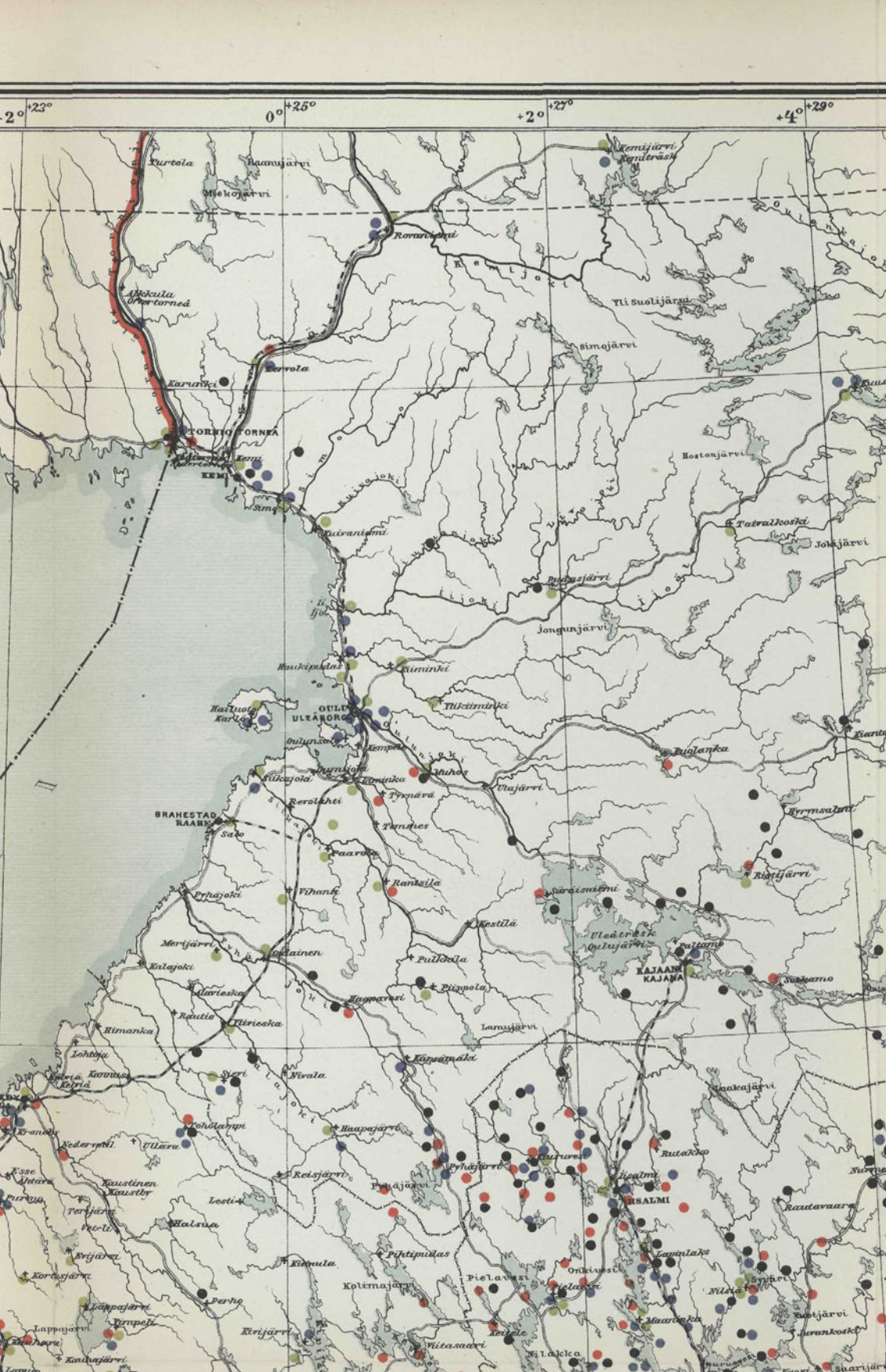
+23°
0°
+25°
+2°
+27°
+4°
+29°
Purtola
Raanujärvi
Mekojärvi
Rovaniemi
Kemijoki
Ylitornio
Ylitornion
Ylitornion
Ylitornion

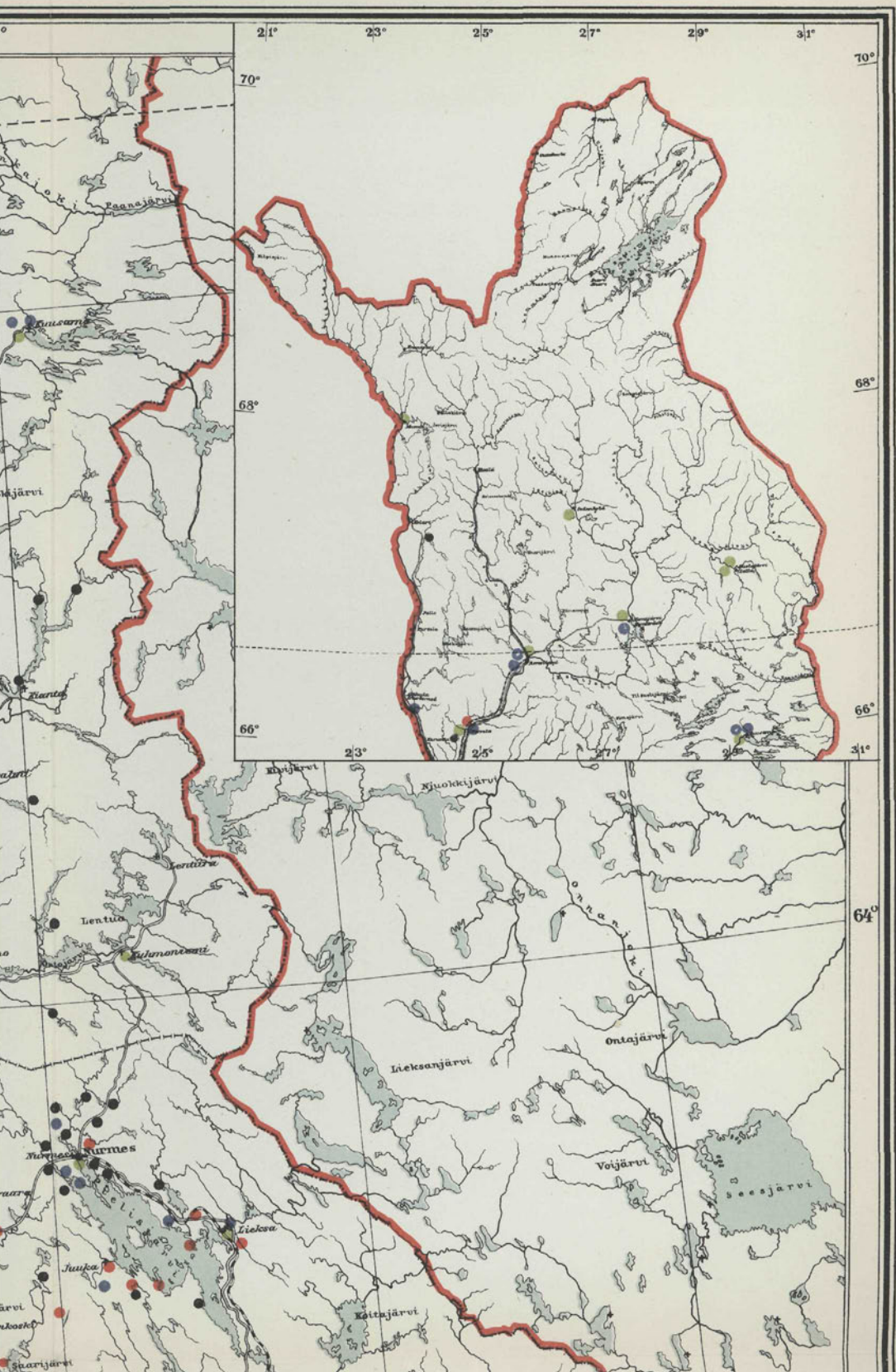

21°
23°
25°
27°
29°
31°
70°
68°
66°
64°
Paanajärvi
Kuusama
Kianta
Lentua
Kuhmoniemi
Nurmes
Lieksa
Juuka
Saarijärvi
Elvijärvi
Njuokkijärvi
Onnanjoki
Ontajärvi
Lieksanjärvi
Voijärvi
Seesjärvi
Koitajärvi

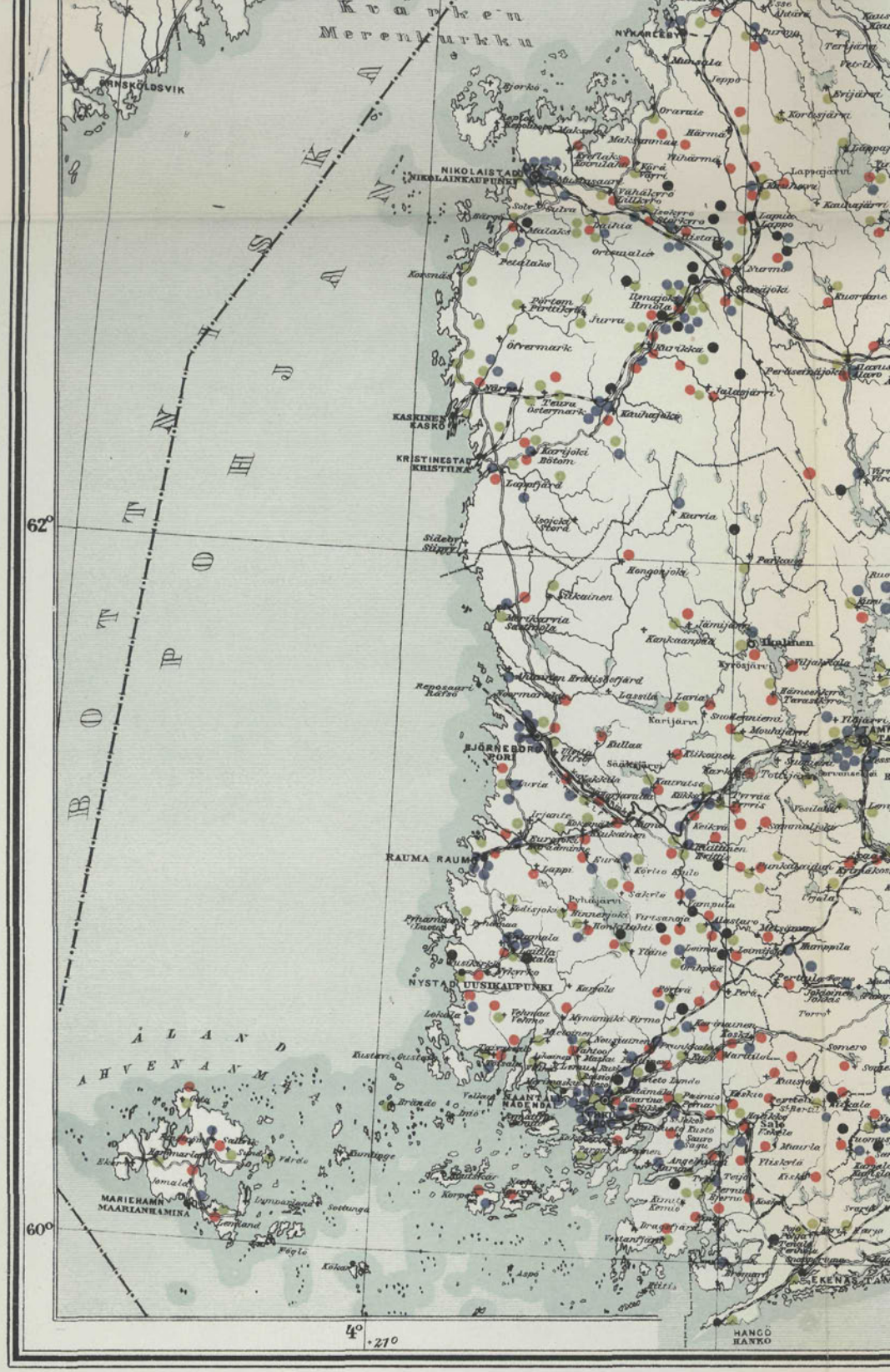
Kvarken
Merenkurkku
BOTTENVIKEN
BOTTENHAVET
ÅLAND
AHVENANMAA
NYKARLEBY
NIKOLAISTAD
NIKOLAINKAUPUNKI
KASKINEN
KASKÖ
KRISTINESTAD
KRISTIINA
BJÖRNEBORG
PORI
RAUMA
NYSTAD
UUSIKAUPUNKI
KAANTAA
NADENDAL
MARIEHAMN
MAARIANHAMINA
HANGÖ
HANKO
62°
60°
4°
27°

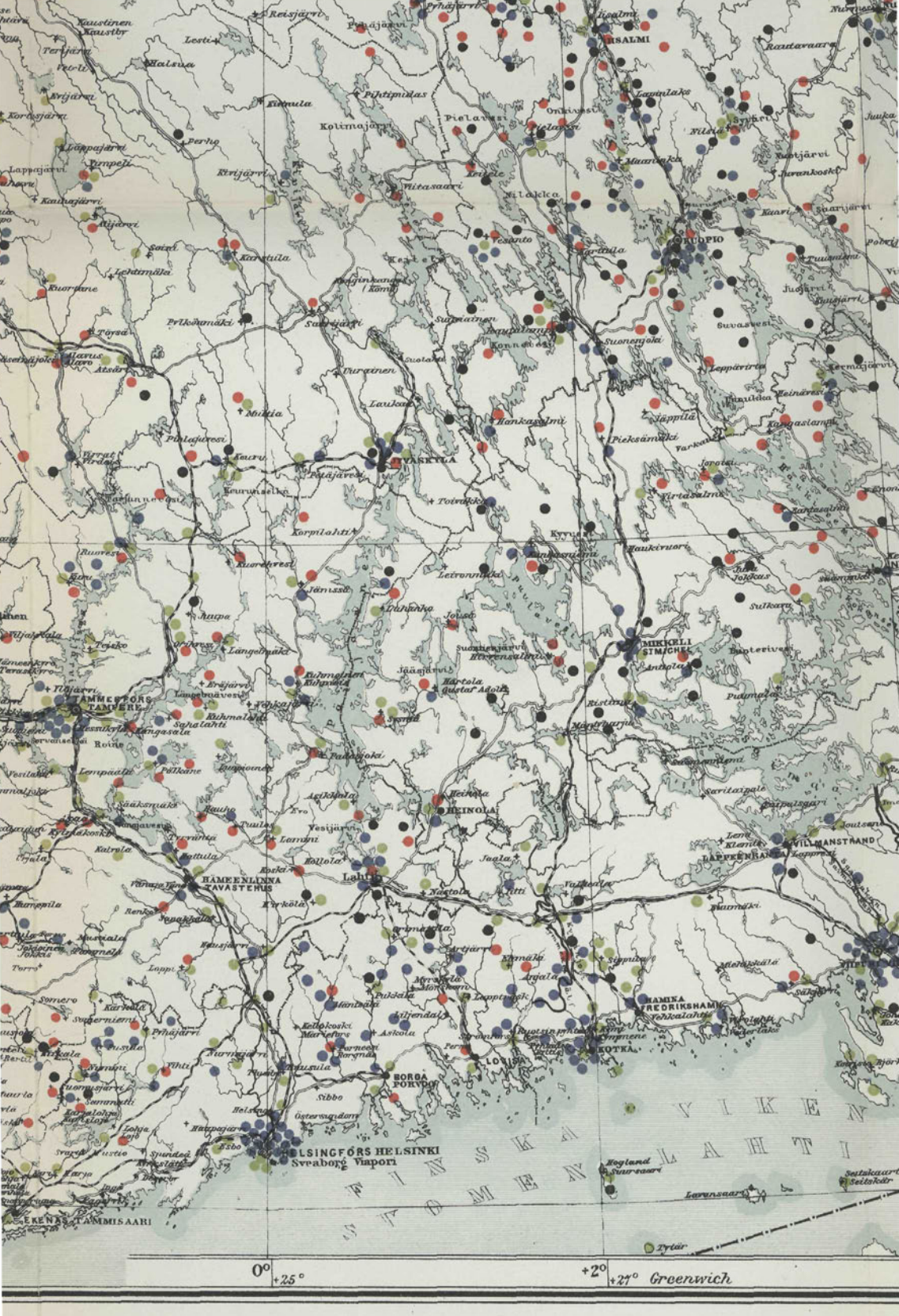

ISALMI
KUOPIO
VASKYLA
MIKKELI
SIMICHEL
TAMMERFORS
TAMPERE
HEINOLA
HÄMEENLINNA
TAVASTEHUS
Lahti
VILLMANSTRAND
LAPPEENRANTA
HAMINA
FREDRIKSHAMN
KOTKA
LOVISA
BORGA
PORVOO
HELSINGFORS HELSINKI
Sveaborg Viapori
EKENÄS TAMMISAARI
FINSKA VIKEN
SVOMEN LAHTI
Hogland
Suursaari
Lavansaari
Tytär
0°
+25°
+2°
+27° Greenwich

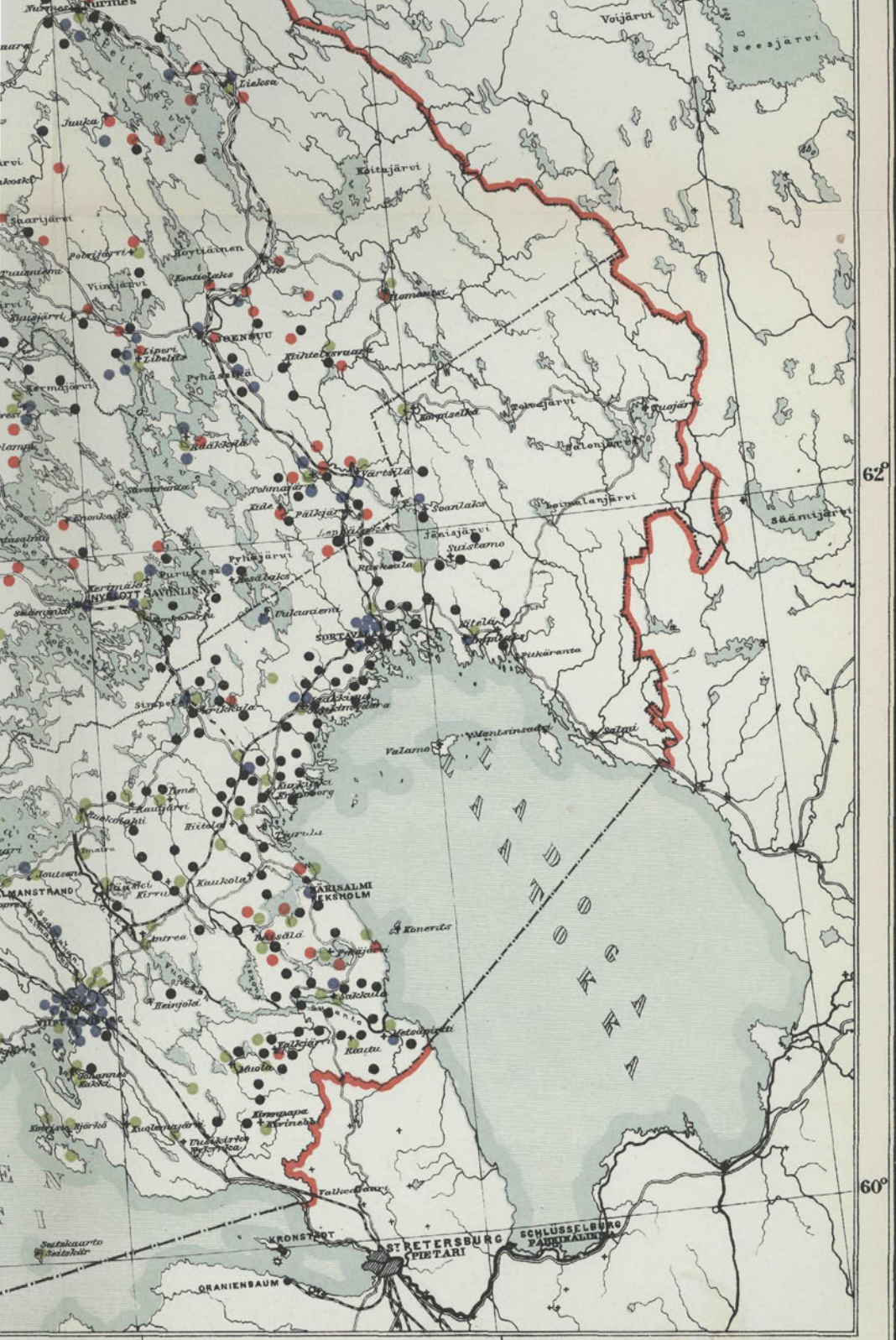

OSAKEYHTIÖ F. TILGMANN, HELSINKI 1909.

HINTA 3: 50

HELSINKI 1909 .. ..
LILIUS & HERTZBERG
OSAKEYHTIÖ .. ..